LVDOVICI BVCCAFERREI Bononiensis,

PHILOSOPHI CLARISSIMI,

LECTIONES,

In quartum Meteororum Aristotelis Librum;

Nunc primum in lucem edita.

Cum indice copiosissimo rerum, ac uocum memorabilium.

CVM PRIVILEGIIS.

Venetijs, Apud Franciscum de Franciscis Senensem.

M D LXIII.

FRANCISCO PICOLOMINEO, VIRO CLARISS. ET PHILOSOPHO SVMMO,

FRANCISCVS FRANCISCIVS SENENSIS, S. P. D.

PHILOSOPHIAE studijs qui ita inseruiunt, ut ex eorum industria magnos in uita agenda fructus homines consequantur, tantum sibi laudis uidentur promereri, quanti ea res est æstimanda, quam ut excultam posteris tradant, sibi elaborandum putant. Vna autem est res, aut nulla alia præterea, quæ parta libero homini, quandiu munere uitæ fungitur, sit ornamento, sit eadem illi subsidio ad eum uitæ finem consequendum, qui est illi optimus propositus & beatissimus. At, si rem quidem spectari oportet, quæ uos maxime excellitis, philosophiæ præceptis iuuentuti tradendis, à sapientissimis hominibus delecti: nemo est quin fateatur uos longe omnibus esse præferendos, qui in re tanta aut laboris aliquid aut studij posuerunt; sin uoluntatem simul atque animi studium (quod æquissimum esse uidetur) iam nostri ordinis puto fore neminem, qui si quid cuiquam in ea re concedat, non se idem decedere continuo de suo iure arbitretur. Magnum sane quiddam est quod uos præstare oportet, summos homines & doctissimos, qui in celeberrimis totius Europæ gymnasijs, uestram operam iuuentute in philosophia erudienda profiteamini; sed ita tamen ut ijs modo qui nunc sunt, esse subsidio, non æque esse posteris adiumento possitis. Itaque, ut mittam cæteros, unus habitus est nostra memoria eruditissimus uir, & magni nominis, qui philosophiam quandiu uixit, magna cum laude docuit, Ludouicus Buccaferreus; cuius nunc explicationes in quartum τῶ μετεωρολογικῶν in lucem edimus; sed cuius meriti, idem fuerit finis & uitæ futurus, nisi huic tanto incommodo nostra diligentia & studium occurrisset. Ita autem fit, ut excepta ab illius auditoribus adolescentibus eruditis atque industrijs, quæ ab illo de loco superiore disserebantur, cum Aristotelis hunc librum explicaret, magno etiam ijs usui fore uideantur, ad hanc sibi facultatem comparandam, qui sunt post multa secula futuri. Vindicatis uos locum in iuuandis hominibus summum, & grauissimam personam sustinetis: nemo negat. sed ut frustra mens est in sublimiore hominis parte tanquam in arce collocata, cuius modo unius munere, recte & eleganter uita traduci potest; nisi quæ ab illa præscribuntur, manus, pedes, ac cætera in corpore membra exequantur; uita nulla sit uestra industria futura, quæ summa est, nisi quæ a uobis præcepta manant, ipsi non æque specioso, sed æque tamen necessario functi munere, posteritati mandemus. Itaque iam huic nostræ industriæ referant acceptum, si quid ex doctoris summi singulari eruditione fructus perceperint, in ultimis etiam orbis terræ partibus positi homines, ad quos hæc sunt scripta peruentura. Nam in eo etiam est nostrum meritum in uos, minime illud quidem summum, qui uitæ finem in uirtute potius, quàm in hominum opinione habetis constitutum: sed haud tamen idcirco contemnendum quod per nos unos uestræ eruditionis & doctrinæ monumenta, nunquam illa cum tanta sint, interitura, magna cum uestra laude posteris tradantur. Adeo autem expetenda semper hominibus hæc una res est uisa, ut qui libris editis, contemnendam gloriam, magno assensu populorum docuerunt, non sine inscriptione sui nominis, quæ in eam sententiam scripsissent, uoluerint a posteris legi. Quæ res quidem facit, ut quòd casu contigerit (id quod mihi si optio data esset, fuerat uotis omnibus optandum) una atque eadem opera ut utrunque præstarem, in eo esse præclarè mecum à fortuna actum existimem. Itaque & studiosis philosophiæ adolescentibus, hoc est eius rei, quæ merito omnium habenda est summa, & uestro simul nomini consulimus, quibus, quod unum habent maximum, homines dant, gloriam, famam, nomen, & in uita hac mortali (si modo æque hoc sperari atque expeti ab homine potest) immortalitatem. Ad hoc uero munus quod per se tam præclarum est, accedit magna illa opportunitas, declarandi nostram beneuolentiam erga eos, quorum in nos sunt eximia merita atque officia, eorum inscriptione, quæ edenda studiosorum hominum causa curamus, id quod semper in more positum atque in usu fuit. Ita autem in præsentia hoc mihi censui agendum, ut simul & quæ tua essent merita in studiosos omnes testificarer, & omnibus quidem facerem fidem, quòd me honestare atque augere tua familiaritate uolueris iudicio te adductum fecisse, qui in homine minime immemore futuro aliquando tua be

neficia tibi esse statueris collocanda. Neque enim tu magnopere indiges testimonio meo ullo: qui, si commendationem gloriæ a nobilitate duci oportet, ex amplissima familia es natus, & quæ Pontifices Maximos duos Christianæ Reip. dederit, atque eos quidem optimos & Sanctiss. si ab animi bonis, habes ipse qui cumulatè augere alios atque honestare possis: sed indigeo ipse qui perpetuam meam erga te uoluntatem atque obseruantiam declarem, perspectam illam iam multis meæ prædicatione, qui me quotidie commemorantem de tuis summis laudibus quæ debeo, creberrimè audiunt; sed eandem tamen testatam magis hoc munere ipso, quo nunc fungimur posteris futuram. Accipies autem philosophus ipse summus, philosophi eiusdem nobilissimi, & doctissimi lucubrationes inscriptas tuo nomini, alacri animo & lubenti: quarum una est summa commendatio & laus, quod satis commendari posse nullis uerborum ornamentis aut orationis artificio uidentur. Siue autem hominis eruditionem & doctrinam, siue ex argumento in quo is uersatur proposita uitæ commoda atque utilitates, siue rerum uarietatem, & quæ ex earum tractatione percipitur, oblectationem spectes; neque ab alio hanc philosophiæ partem maiore cum laude tractari, neque in ulla alia philosophiæ parte hac una præstantiore uersari eum ipsum potuisse fateare. Qua de re, si pluribus tecum agam, uidear planè ineptus, neque modo qui ipse scis, sed qui sim ego ignorare. Me autem posthac (ex hoc meo studio quanta mea in te obseruantia sit, coniectura facta) eo loco habebis, quo is tibi esse debet, qui ut re non multum, at uoluntate & animi studio, eo se esse dignum ostendat. Vale. Cal. April.

INDEX RERUM MEMORABILIUM, QVAE IN HISCE LUDOVICI BVCCAFERREI LECTIONIBVS CONTINENTVR.

Numerus prior paginam, posterior verò lineam designat.

A

Index

Aurum

Commen-

Ebrietas

Index

Hetero-

I

Putredo

Suppo-

F I N I S.

EXCELLENTISSIMI & CELEBERRIMI VIRI Ludouici Boccaferrei

LECTIONES IN QVARTVM Librum Meteorologicorum.

EXPOSITVRI quartum Meteorologicorum librum, qui omniũ difficillimus est, pro faciliori intelligentia quatuor dubitationes dissoluemus: & primò quisnam scopus, aut intentio eius: secundò quem locum obtineat iste liber inter partes philosophiæ naturalis: tertiò quæ utilitas eius: quartò quæ diuisio eius sit in partes principales. De primo quisnam scopus, & intentio. hæc differunt in scientia totali, & in partibus scientiæ: sed subiectum partium, & totius idem est, quia totum non differt à partibus; sed differunt libri partiales ab inuicem ex scopo, quia habent diuersas considerationes, ideo quęrimus intentionem eius. Discordes sunt in hoc expositores Albertus, D. Thomas Gaetanus, & Sueſſ. & omnes Latini conueniunt quòd intentio, seu subiectum huius libri est generalis consideratio generationis mixtorum perfectorum: quorum ratio est cum Arist. in libris de generatione uniuersaliter de generatione egerit, in secundo eiusdem de generatione elementorum, sequebatur dicere de generatione mixtorum, quæ duplicia sunt, perfecta, & imperfecta; cum uerò egerit de generatione imperfectorum, quæ generantur aut ex duobus, aut ex tribus elementis, consequens erat declarare de generatione mixtorũ perfectorum; & ideo cum in calce tertii libri cœpisset agere de generatione mixtorum, quæ intra terram fiunt, quæ duplicia erant metallica, & fossilia, consequens erat declarare generationem mixtorum perfectorum, quæ supra terram fiunt: immo uniuersaliter fiunt, tam quæ supra terram, quàm quæ intra terram; & quia iam omnis generatio mixtorum erat ex actione qualitatum primarum, ideo Aristoteles incœpit dicens. Quoniam autem quatuor determinatę sunt causæ elementorum &c. ita autem incœpit, quia debet de clarare generationem mixtorum perfectorum, quę fiunt ex actione mutua qualitatum, quę duplices sunt, actiuæ, & passiuæ.

Sed ista expositio includit hanc dubitationem, quòd generatio mixti perfecti in uniuersali est mixtio. quia autem in de Generatione & corruptione sufficienter tradidit modum mixtionis, ideo superuacaneum est hic de eo agere. Secundò quõ iste liber esset pars Meteororum? quæ fiunt in sublimi dicuntur Meteora, quæ constant ex duplici halitu, modò si in isto quarto est declaratio uniuersalis mixtionis, & mixtum perfectum, quatenus mixtum non fit ex duplici halitu; quã ergo cognationem habet iste liber cum libris Meteororum? quare ergo Aristoteles hunc numerat cum libris Meteorologicis? Ideo Ioannes Grammaticus uidens hanc difficultatem in Prologo dixit, quòd Aristoteles in quarto debet declarare causas generationis omnium mixtorum uniuersaliter, & quatenus fiunt ex duplici halitu, & id spectat ad meteorologiam. Sed non potest defendi Ioannes, quia quę generantur supra terram, ut caro, os, non fiunt ex duplici halitu, sed ex quatuor elementis; non ergo omnia mixta perfecta fiunt ex duplici halitu, licèt sit uerum de ijs, quæ ge-

nerantur infra terram. Ideo est alia expositio Alexandri, quòd intendat Aristoteles declarare effectus uniuersales qualitatum primarum, quæ quatuor sunt, duæ actiuæ, duæ uerò passiuæ. generales autem effectus sunt generalis concoctio, maturatio, coagulatio, liquefactio, quæ sequuntur qualitates passiuas, sicut concoctio actiuas: & ideo iste liber erit pars librorum de generatione, & corruptione, non libri Meteororum, sicut in libris de generatione, & corruptione declarat, quod quatuor qualitates primæ sunt, ex quarum combinatione quatuor elementa resultant: ideo sequitur quod qualitatũ quædam actiuæ, quædam passiuæ sunt. Sed errat Alexander, quia Aristoteles non declarauit effectus qualitatum primarum nisi, ut ex ipsis generantur mixta perfecta similaria. quod maxime, uerbis quarti huius expressit, & cum iam declarauerit causam generationis partium similarium in genere, sequitur declarare hanc etiã in specie. uerba autẽ Philosophi in calce libri, hæc sunt.

Quoniam igitur habemus cuius generis unumquodque homeomerorum sit accipiendum secundum unumquodque quid est, ut quid est sanguis, aut caro, aut sperma, & aliorũ unumquodque: sic enim scimus unumquodque propter quid, & quid est si materiam aut rationem habeamus: maxime autem cum ambo & unde sit principium motus: manifestis autem his similiter anameomera speculari oportebit, & tandem ex his constituta, ut hominem, plantam, & alia talia.

Ideo est tertia expositio Olympiodori, & Auerroes insequitur Olympiodorum hic, & in procemio huius libri, dicit quòd intentio Aristotelis in hoc libro nõ est declarare effectus qualitatum primarum, sed est declarare causas generationis omnium mixtorum perfectorum similarium: quia mixta perfecta sunt duplicia similaria, ac dissimilaria, non de dissimilaribus intendit agere, quia spectant ad libros de animalibus: sed de similaribus quæ duplicia sunt inanimata, quæ intra terram ut plurimum, fiunt ueluti metalla & animata. nam cum in libris de generatione egerit de generatione mixtorum imperfectorum: deinde de generatione mixtorum perfectorum, quæ inanimata sunt, egerit in calce tertij Meteor. sequitur agendũ de generatione mixtorum perfectorum similarium, quæ animata sunt, ut sanguis, caro, neruus, os, in animali. cortex in planta. sed quia conueniebant mixta similaria perfecta, animata & inanimata; quoniam communiter dicuntur mixta perfecta: ideo Aristoteles prius à communiori exorsus explicat causas generationis mixtorũ similarium simpliciter, antequàm agat de generatione mixtorum animatorum & inanimatorum; non ita fecit de partibus dissimilaribus, quia omne mixtum dissimilare unius generis est, quia omne mixtum dissimilare animatum est patet quia omne mixtum dissimilare organicum est, omne organicum animatum, quod patet ex definitione data in secundo de anima: dicit ergo quòd hic intendit declarare causas mixtorum perfectorum similarium: de inanimatis egit in calce tertij, in hoc uniuersaliter de mixtis perfectis similaribus animatis & inanimatis, & hæc est intentio secundum Olympiodorum sumpta ex uerbis Aristo. in fine huius quarti.

De secundo quem nam locum obtineat iste liber inter libros naturalis philosophiæ, Alexander, Ammonius dicunt duo, quòd liber est Aristotelis, non tamen decimus Meteor. secundo quòd iungi debet libris de Generatione & corruptione Aristot. eandem opinionẽ secutus est Ammonius. primo quòd debeat adscribi libris de generatione probatur. quia incipit ab ijs quæ declarata sunt in libro secundo de generatione & corruptione. nam cum ibi dixisset, quod quatuor sunt qualitates primæ à quibus nominantur quatuor elementa: & quòd istarum qualitatum duæ sunt actiuæ, ut calidum & frigidum; duæ passiuæ ut humidum & siccum; hic consequenter specificat & dicit, quòd uidendum est à nobis, quæ sint opera & effectus harum qualitatum primarum tam actiuarum, quàm passiuarum & quæ sunt opera actiua actiuarum, & quæ passiua passiuarum; & ideo iste liber debet annecti libris de Generatione & corruptione, quia dicit Aristo. quòd debemus uidere nunc quæ sint operationes qualitatum primarum, & propterea debet annecti lib. de generatione & corruptione. Tum secundo dicit Ammonius, quia nisi iste liber connecteretur lib. de Generat. & cor. tunc diuulsi & dissecti erunt libri naturalis Philosophiæ Aristo. & sic diserecta erit oratio Arist. quia cum in secundo de generatione, & corruptione egerit de elementis

tis quatenus elementa ſunt, ideſt quatenus ſunt principia mixti, quia elementa ut elementa ſunt, ſunt principia mixti, & elementati. & quia non ſunt principia mixti & elementati niſi mediantibus quatuor primis qualitatibus, ex actione & paſſione, quarum fit temperamētum, & complexio, quæ eſt terminus mixtis ipſarum primarum qualitatum, & mixtionis reſultatæ ab illis, etſi ſic eſt. cum ergo Ariſto. in lib. de Generatione egerit de elemētis quatenus elementa, & ibi de his fecerit longum ſermonem, ut. ſ. ſunt principia mixti & elemēta, non ſunt principia mixti niſi ratione mutuæ actionis & paſſionis qualitatum primarum, & ſic quatenus ſimul agunt & operantur, & quia in iſto quarto libro egit de effectibus & operationibus illarum primarum qualitatum reſultantium ex actione & paſſione illarum; ergo debet ſermo huius libri continuari ſermoni libri de generatione & corruptione, aliter inquit Ammonius diuulſa & diſcreta erit oratio Ariſtot. de generatione & corruptione, & conſequenter erunt diſſecti libri naturalis philoſophiæ Ariſtot. Quòd aūtem ille liber non ſit x. Meteor. probatur primo quia quæ hîc declarantur minimam habent affinitatem cum Met. quæ in lib. Met. tractantur, quia quæ quæruntur in lib. Met. eorum generatio dependet ex duplici halitu. Sed quæ hîc declarantur. ſ. in iſto quarto libro non ſunt ex duplici halitu, quia generalis intentio huius libri eſt circa generationem mixtorum perfectorū ſimilarium tam animatorum, quàm inanimatorum in uniuerſali. quæ generatio non fit ex illo duplici halitu, quia mixta perfecta animata ſimilaria non pendent ex duplici halitu; ergo minimā habent affinitatem cum Meteorologicis. Tum ſecundo & fortius, quia Ariſt. in proœmio huius lib. Met. agens catalogum eorum quæ declarantur in lib. Meteo. nullo modo meminit, nec proponit ea quæ declarantur in iſto libro, ſed tantum numerat ea quę declarantur in tribus primis libris prælectis; ergo iſte non eſt pars Met. quia ſi eſſet pars eorum, ibi expreſſiſſet Ariſt. quod tamen non facit; ergo. Et ſic Alexander & Ammonius dicunt, quòd iſte quartus liber non eſt pars Met. ſed eſt annectendus lib. de generatione & corruptione, & addit Ammonius, quòd non tantum iſte quartus liber debet annecti lib. de Generatione & corruptione, ſed etiam finis tertii libri debet illi annecti, in quo fit mentio de generatione foſſilium & Metallorum: non autem debet dici pars Meteor. & hæc addit Ammonius ultra ea, quæ dicit Alexander, ut inquit Olympiodorus. Sed Domini iſta opinio quicquid dicat, uana eſt, & falſa, & uos eritis iudices, & nolo ut credatis mihi, ſed rationibus meis, & nō auctoritati. & primo quia Ariſt. ubique inſcribit hunc librū quartū Meteorologicorum, & apud omnes Græcos inuenitur, & etiam ipſi fatentur; ergo falſa eſt opinio Alexandri, & Ammonij, quia ex inſcriptione ſpectat ad Meteor. aut deſcriptio Ariſt. erit falſa, & tamen ab omnibus acceptatur iſta inſcriptio; tum ſecundo arguo ratione inſolubili, quia ſi iſte liber non eſt pars libri Meteor. ſed debet annecti lib. de generatione & corruptione, ergo cum ille liber de generatione & corruptione præcedat libris Met. & iſte quartus liber & finis tertij ſunt partes lib. de Generatione & corruptione; per ſe ergo finis, & iſte quartus liber præcederent libros Meteo. quod tamen falſum eſt. & contra Ariſtotelem in fine huius quarti, ubi continuans hunc quartum librum Meteo. nō continuat ipſum ad librum Met. ſed ad librum de animalibus & plantis; ergo non ſunt finis tertij, & iſte quartus annectendus lib. de Generatione & corruptione. Secundo & fortius, quia ordo librorum Ariſt. ſequitur ordinem naturæ: non enim ordinauit Ariſt. libros ſuos ad libitum, ſed ordine naturæ; & ideo rationabiliter philoſophi debent facere, & maxime inter alios facit Ariſt. de eius mirabili ordine ſemper miror, & ideo de neceſſitate ſemper debet philoſophus ſequi ordinem naturæ ita quòd liber phiſicorum ita eſt primus in ordine naturæ inter libros philoſophiæ naturalis; quòd non poteſt eſſe ſecundus, & ita liber de cœlo eſt ſecundus quòd non poteſt eſſe primus nec tertius; & ita de alijs. ergo qualis eſt ordo naturæ in rebus naturalibus, talis debet eſſe ordo librorum. ergo cum Ariſto. in lib. de generatione & corruptione egerit de generatione abſolute & generaliter, & egerit etiam ibi de generatione corporum ſimplicium, ideſt elementorum ut elementa ſunt, conſequēs erat ei agere de mixtis de neceſſitate. & quia mixta erant duplicia, quædam perfecta quædam imperfecta, & imperfecta ſunt ſimpliciora; ergo priora; ergo de neceſſitate ordine naturæ ſequitur quòd poſtquam egit de generatione corporum ſimplicium debet agere de ge-

neratione mixtorum imperfectorum, de quibus egit in primis tribus libris Meteororum, in quibus agit de mixtis imperfectis. & quia postquam egit de mixtis imperfectis debuit agere de mixtis perfectis, ideo in fine tertij & in isto quarto prius agetur de perfectis mixtis: sed in natura mixta imperfecta sunt priora, quàm mixta perfecta, & in tribus primis libris Meteo. egit de generatione mixtorũ perfectorum. ergo de necessitate sequitur, quòd iste liber non potest præcedere tres libros Meteororum, in quibus agitur de mixtis imperfectis, cum in isto quarto agatur de perfectis mixtis, & mixta imperfecta sunt priora in natura, quàm perfecta. ergo non potest iste quartus liber præcedere illis tribus Meteororum: sed illos debet de necessitate insequi. ergo finis tertij & iste quartus non possunt annecti libro de generatione & corruptione, quia sic præcederet libros Meteororum. ergo non possunt annecti lib. de generatione. Tertio additur quia sequeretur quòd secundum Alexandrum non tantum quartus liber deberet annecti libris de Generatione, sed etiam deberet præcedere librum de generatione & corruptione, quod ostendo: dicit Olympiodorus, quia in lib. de generatione & corruptione sermo habetur ab Aristotele de elementis, quæ sunt generabilia & corruptibilia secundum partes, quia secundum totum non corrumpuntur: & duo sunt generabilia & corruptibilia, quia in lib. de cœlo & mundo agit de illis ut sunt æterna & incorruptibilia, & ut sunt partes essentiales mũdi, & dico quòd sunt ęterna & incorruptibilia. s. secundum totum: sed elementa prius sunt passibilia & agentia quàm generabilia & corruptibilia, & in isto quarto libro agit de elementis quatenus agentia sunt & passibilia. ergo iste liber quartum scilicet Meteororum debet precedere librum de generatione & corruptione, & non debet sequi illum, quia prius elementa in generabilia, & incorruptibilia sunt, quàm sint generabilia, & corruptibilia. et liber de cœlo præcedit librum de generatione, & corruptione, & elementa ut sunt passibilia & agibilia præcedũt illa, ut sunt generabilia & corruptibilia. ergo iste liber quartus, in quo agit de elementis, ut sunt agibilia, & passibilia, debet præcedere librum de generatione, & corruptione, in quo de illis agitur ut sunt generabilia, & corruptibilia: quia non sunt generabilia, & corruptibilia nisi ut sunt actiua & passiua, ergo. Quarto arguitur quia falsum est etiam dictum Ammonij, quòd finis huius tertii non sit Met. sed etiam debeat annecti lib. de generatione & corruptione, quia agit ibi Aristo. de generatione fossilium, & metallorũ, ut constant ex duplici halitu, sed omnis generatio quæ fit ex duplici halitu spectat ad librum Met. ergo illa pars manifestè spectat ad lib. Met. ergo non debet annecti lib. de generatione, & corruptione, ut uoluit Ammonius: & ideo aliter dicunt alij, ut Suess. & Pompon. qui dicunt quòd reuera iste liber non est pars Meteorologica, ut recte inquit Alex. in hoc, sed discordant ab Alexandro, quia dicunt, quod iste liber non debet annecti libris de generatione, & corruptione, sed est liber seiunctus, nulli parti annexus, & dicunt, ut uitent argumenta superius facta cõtra Alexandrum, quòd debet seorsum situari, & interponi inter librum Mete. & librum de partibus Animalium ita, quod debet sequi librum Met. & præcedere librum de Animalibus & de plantis. & ideo uolunt quòd non sit annectendus lib. de Generatione & corruptione, sed quòd sit liber seorsum nulli annectendus, sed locandus post lib. Mete. & ante librum de animalibus, & de plantis, & ideo Arist. in fine huius libri ordinat hunc librum ad librum de animalibus & plantis, non potest iste liber annecti lib. de generatione sicut dicit Alexander: quia deberet pręordinari libro Meteo. & non libro de animalibus, ut facit Arist. & sic dicunt quòd liber iste est seorsum locandus, & nulli annectendus &c. Sed huic opinioni obstat, quia ubique Aristo. citat hunc librum, & uocat quartum Meteo. & inscribit ipsum, ut patet in titulo apud omnes Græcos, lib. Meteo. ergo aut falsa est inscriptio Aristotelis, aut isti errant. sed aliqui eorum respondent huic dubio, & dicunt quòd incompleta est illa inscriptio, quia Aristo. non appellat hunc librum, librum Meteo. sed debet inscriptio sic stare. Incipit quartus liber Meteo. aut mixtorũ perfectorum similariũ, &c. aut & secundo dicunt, quod forte est hoc, quia antiqui locant hanc partem de generatione mixtorum perfęctorum similarium sub parte Meteorologica, & ideo Aristo. etiam eos secutus inscripsit hunc librum quartum Meteor. licèt reuera non sit quartum Meteor. sed insequitur antiquos in hoc, & sic bifariam soluitur. Sed Domini quod dicunt, falsum est, &

primo quod primo dicunt, est falsum.s. quòd incópleta est inscriptio huius libri; quia Arist. ubique appellat hunc quartum librum, quartum Mereo. & nunquam ipsum appellat librũ de Generatione mixtorum similatium perfectorum. Sed appellasset ubique uel aliquando (si esset ut isti dicunt) librum hunc librum de generatione mixtorum perfectorum similarium, quod tamen nunquam fecit. quod etiam dicunt, quòd Aristo. in hoc secutus fuit antiquos, qui hunc librum continuarunt cum libris meteorologicis, & falsum est, & fictitium, quia quæro unde habent ipsi hoc, quòd antiqui clauderent istam partem sub Met. fingunt enim sibi hoc; nullibi inuenietis hoc, quod antiqui acceperint istam partem, quæ est de generatione mixtorum perfectorum similarium sub meteorologicis, & quod non sit pars Meteorologica, & quod Aristo. sequens antiquos ita etiam inscripserit hunc librum.s. quartum Meteor. & sic remanet ratio in robore suo quod non est, ut Alexander dicit, addendus lib. de Generatione, neque est liber seorsum, ut dicunt isti.

Quærebatur secundo quem nam locum obtineat iste liber quartus Meteor. inter partes philosophiæ naturalis, & recitaui uobis duos modos dicendi. Primus fuit Alexandri, qui dicebat, quod iste liber quartus non est liber Meteor. sed debet annecti & ascribi libro de generatione. & corruptione. & hoc idem dicebat Ammonius. & adduxi quatuor rationes eorum; & demum reieci istam opinionem, & demonstraui contra eam, quòd nullo modo potest defendi ista opinio, & ideo fuit secũda opinio quòd iste liber quartus nõ sit pars libri de generatione, & corruptione, neque Meteor. sed sit seorsum liber intermedius inter librum Meteor. & librum de animalibus & plantis; & sic non debet annecti lib. de Generatione, & corruptione, ut dicit Alex. & reieci istã opinionẽ quæ etiã dicebat, quòd debebat inscribi liber de mixtis perfectis similaribus; & eã reieci quod Aristo. ubique nominat hunc librum quartum Meteor. & ideo fuit quartus modus dicendi Olympiodori, quòd iste liber est pars Meteor. & est ultima pars Meteor. & hoc est, quia cum primo in lib. de generatione & corruptione egerit de generatione & corruptione uniuersali, & secundo etiam in secundo de generatione & corruptione egerit de generatione & corruptione elementorum in speciali, & postea de mixtis imperfectis; tertio loco, & in primis tribus libr. Met. in quibus egit de generatione mixtorum imperfectorum, & in calce tertij aggressus est de generatione mixtorum perfectorum, quæ intra terrã fiunt ex duplici halitu: & quia mixta perfecta sunt duplicia, quædam animata, quædam inanimata, quæ ut plurimum generantur intra terram, & de mixtis perfectis inanimatis, quæ fiunt intra terram egit in fine tertii libri: ideo postea debebat agere de mixtis perfectis animatis, de quibus habendus est sermo in libro de Animalibus & in lib. de plantis; & quia mixta perfecta tam animata, quàm inanimata continentur in hoc genere.s. quod ambo sunt mixta perfecta, & habent partes similares: ideo prius uniuersaliter agendum est de generatione mixtorum perfectorum similarium, tam animatorum, quàm inanimatorum, de quibus agitur in libro quarto in uniuersali, quia semper cognitio partium debet uniuersalem præcedere. & ideo Arist. in isto quarto libro debet tradere sermonem uniuersalem de generatione mixtorum perfectorum similarium tam animatorum, quàm inanimatorum, & dicendum de mixtis perfectis animatis dissimilaribus in particularibus libris de animalibus & plantis, in quibus speciatim fit sermo mixtorum perfectorum dissimilarium animatorum, ut patet ex uerbis Arist. in fine huius quarti, ubi dicit, quod quoniam egimus de generatione mixtorum perfectorum similarium in uniuersali, nunc agendum est de ijs, quæ ex istis componuntur de partibus dissimilaribus & de toto corpore, & ideo iste quartus liber cõnumeratur inter libros Meteor. quia cum egisset de mixtis inanimatis similaribus, quæ intra terram generantur in uniuersali, ideo ut compleat illam partem, scilicet de mixtis perfectis similaribus, quia conueniunt in hoc genere mixta perfecta similaria animata, & inanimata, scilicet quòd omnia sunt mixta perfecta similaria; ideo ut compleant illam partem, scilicet quæ est de mixtis perfectis similaribus, quæ communicant in illo genere, agit de mixtis perfectis similaribus in uniuersali tam animatorum, quàm inanimatorum, quia conueniunt in hoc genere, quod omnia sunt mixta perfecta similaria, & ideo resolute dico secundum Olympiodorum, istum quartum librum esse partem lib. Meteor. & debet locari post tertium librum

Meteor. quia inquit agitur de generatione in uniuersali mixtorum perfectorum tam anima totum, quàm inanimatorũ similarium,& ideo sustinendo hunc modum dicendi Olympiodori, respondeo ad rationes in oppositum Alexandri & Ammonij. Ex primo de primo ipsius Alexandri, cum arguit quod iste liber est pars libri de generatione, quia Aristo. continuat istum librum cum iis, quæ declaranrut in lib. de generatione & corruptione, quia ibi dixit quòd quatuor sunt qualitates primæ, quaruin duæ sunt actiuæ, duæ uerò passiuæ: hic autem exponit,quæ actiuæ, quæ passiuæ,& qui sint effectus istarũ.ergo iste quartus debet annecti, & continuari lib. de generarione & corruptione, dico quod ista non cogit,neque ex hac ratione dicendum est, quod Aristo. continuet istum librum cum lib. de generatione, & corruptione, quia Aristo. accepit ea, quæ declarata sunt ibi tanquam suppositiones,& utitur illis,quæ ibi declarantur, tanquam suppositionibus in isto libro, sicut sæpe fecit Arist. quia multoties accipit declarata alibi ueluti suppositiones in alio libro,& ita facit hic, quia accipit, ut suppositiones aliqua declarata in lib. de generatione & corruptione, ut quod illæ qualitates primæ sunt quatuor:duæ actiuæ,& duæ passiuæ,&c. De alio quod addebat Ammonius, quia nisi iste liber continuaretur lib. de generatione & corrupt.tunc interfecta erunt quæ explicantur in lib.de generatione,& sic dissectæ erunt etiã partes philosophiæ naturalis, & probabat, quia in secundo de generatione & corruptione agit Aristot. de elementis pro ut elementa sunt, idest ut sunt partes integrales mixtorum,& ut referuntur ad mixtum, sed mixta non erunt ex elementis, nisi ex actione & passione qualitatum primarum inuicem,quarum duæ sunt actiuæ,& duæ passiuæ:hæc autem ostendit nobis Arist. in hoc libro, scilicet quomodo duæ passiuæ qualitates sint, & duæ actiuæ, & quomodo ex earum passione, & actione resultat mixtum, quia mixtum non erit nisi ex actione, & passione qualitatum primarum, quod hic declarat.ergo hic declaratur quomodo elementa sunt elementa.ergo iste liber continuatur de necessitate cum lib. de generatione,& corruptione, aliter ille liber esset dissectus. quia si ibi est sermo de elementis prout sunt elementa, debet ergo ibi etiam declarare quomodo elemenra sint elementa, & quomodo conueniant in mixto, quod non fieret in lib. de generatione & corruptione, si iste liber nõ continuaretur illi,& sic etiam ultima pars libri tertii meteororum debet continuari cũ lib. de generatione, & corruptione, ut supra diximus, aliter illi libri essent dissecti,si interponeretur alius liber, quia interrumperetur illa continuitas,quia debet declarare quomodo elementa coniungãtur in mixto &c. Sed hæc ratio Ammonii uana est, quia cũ dicimus,quod elementa prout elementa sunt, cõnumerantur in lib. de generatione & corruptione, uerũ est:prout autem sunt partes simplices uniuersi,& substantiæ simplices cõnumerãtur in lib. de cœlo,& mundo,& ideo in lib. de generatione, & corruprione considerantur, ut partes mixti. & cum dicimus, quod elementa non sunt elementa nisi quatenus habent qualitates primas, ex quarum mutua actione, & passione resultat mixrum, quia mixtum non resultat ex elementis, nisi quatenus habent qualitates primas agentes,& patientes inuicem,uerum dicit, & cum subiungit, sed hoc declaratur in isto quarto libro:ergo &c. dico quod etiam istud declaratur in lib. de generatione,& corruptione quod elementa quatenus elementa sunt, habent qualitates primas,& ex earum actione, & passione resultat mixtum,& hoc ibi in uniuersali, hic uero tantum declarat Aristot. quomodo elementa ut elementa sunt, sunt partes mixti similaris, cuius generatio fit ex eorum mutua actione,& passione,& per congelationem, quæ mixta similaria fiunt à calido,& frigido, & sic non agit hic de elementis,quatenus sunt partes mixti absolute:sed de mixti perfecti similaris generatione hic agitur,& sic nihil contra nos, quia sic nõ erunt dissecti illi libri de generatione,quia iste est diuersus tractatus ab illis. De tertio quia argumentabatur Alexander quod iste liber nullam habet affinitatem cum lib. Meteor. quia quæ spectabant ad librum Meteor. sunt illa, quæ fiunt ex duplici halitu, sed partes animalium, & plantarum non fiunt ex duplici halitu, ergo non spectant ad hunc librum,ergo nullam habenr affinitatem cum libris Meteor. ergo non est pars Meteor. quia partes similares non fiunt ex duplici halitu, sed ex coagulatione,& concoctione ut diximus. Et addebat Ammonius ad argumentum quod Arist. in procemio huius libri numerãs ea, quæ pertractantur & spectant ad librum Meteor. non

numerat

numerat ea, de quibus agitur in isto quarto libro, sed numerat ea tantum, quæ tractantur in primis tribus libris Meteor. ergo signum est, quod iste quartus liber non est Met. & dico ad hoc domini, ut sæpe dicit Linconiensis in primo Posteriorum, quod aliquando aliqua pars est elementalis alicui libro, & aliquando aliqua pars accidentalis alicui libro, & ad complementum, quia Aristo. aliquando addit aliquas partes, quæ faciunt ad complementum totius libri, quæ partes non sunt essentiales, nec principales illius libri, ut multa addit Arist. in lib. Posteriorum, quæ non sunt essentialia illi libro, ut secundum caput, & ibi bene notat Linconiensis, & alibi in lib. Posteriorum, quia multóties Linconiensis dicit, quod hæc pars est essentialis pars libri, & aliquando dicit, hæc pars non est essentialis, sed ad complementum, & bene esse libri, non tamen de essentia libri, & uerum dicit &c. sic etiam dico ego hic ad propositum, quod iste quartus liber est pars Meteor. sed non est pars principalis, & essentialis eius, sed potius est ad complementũ libri Meteor. & dico causam, quia intentio Aristotelis in lib. Meteor. est declarare ea, quæ fiunt in sublimi ex duplici halitu, & quia mineralia fiunt ex duplici halitu, ideo Aristoteles in fine tertij libri egit de mineralibus, scilicet de generatione metallorum, & fossilium, quia in hoc habent conformitatẽ cum Meteoris ipsa fossilia, & metalla quæ fiunt ex duplici halitu: postea uero quia Aristoteles erat nobis declaraturus generationem partium Plantarum, & animalium, quæ sunt mixta perfecta similaria, & mixta intra terram, scilicet mineralia ipsa, sunt etiam mixta perfecta similaria, & in hoc assimilatur partibus plantarum, & animalium: quia etiam sunt mixta perfecta. & ideo propter hanc conformitatem, quam habent simul, fuit necesse Aristo. ex quo omnia mixta perfecta similaria, scilicet mineralia, & partes plantarum & animaliũ conueniunt in hoc genere communi; agere de causis generationis mixtorum similarium in uniuersali, & in communi antequam aggrediatur particularem sermonem de causis generationis mixtorum similarium, & in speciali de causis generationis partium animalis, & Plantarum, & deinde in speciali de partibus dissimilaribus, & de mixto perfecto dissimilari, ut de plantis, & animalibus, & huiusmodi. & quia in isto quarto lib. agit de generatione mixtorum perfectorum & similarium, quæ communicant in genere illo cum mineralibus, de quibus egit in fine tertii Meteor, ideo iste quartus annectitur illi tertio quoquomodo, scilicet indirecte, & ut complementum illius sermonis in fine tertii libri, non tamen tanquam principalis pars, & essentialis ipsorum Meteor. sed quia complet illam partem præcedentem, & ideo Arist. inscribit istum librum quartum Meteororum, quia est tanquã complementum, & tanquam pars accidentalis libri Meteororum, & illius partis, quæ traditur in fine tertii libri, & ideo Aristo. non numerauit in procemio, quæ hic traduntur, quia ea, quæ hic traduntur, non sunt essentialia Meteora, sed ut complementum eius, & iste est artificialis, & mirabilis ordo ipsius Aristotelis. Sed uos diceris contra, quia hic est dubitatio, nam Aristoteles non seruat ordinem doctrinæ, quia Arist. ubique clamat, quod uniuersalia, & uniuersalium cognitio debet præcedere ordine doctrinæ minus uniuersalia, & Posteriora natura: sed in isto quarto libro traditur generalis, & uniuersalis cognitio generationis mixtorum similarium, quæ comprehendit inanimata, & metalla, & fossilia, & animata, ut partes plantarum, & animalium. & in fine tertii de causis mixtorum perfectorum similarium inanimatorum tantum, quia de generatione fossilium, & metallorum &c. ergo Aristoteles præposuit sermonem particularium, & minus uniuersalium sermoni uniuersaliũ: quæ cognitio est generis, & illa speciei. ergo Aristot. peruertit ordinem doctrinæ, dubitatur secundo, quia Aristo. postquam in fine tertii declarauit generationem fossilium, & metallorum dixit, specialis uero declaratio de unaquaque specie metallorum perficietur alibi, & in particularibus libris, ut in libro de metallis, quem nos non habemus ab Aristotele, sed à Theophrasto, ut dicit ibi Alexander, & ideo quæritur, dato quòd ille liber de uniuersalibus haberetur ab Aristotele, in quo loco debet reponi? dicas quòd non debet poni, post librum tertium Meteor. & ante quartum hunc, quia ibi in tertio libro agitur generaliter de generatione metallorum &c. Si sic contra, quia erit dubitatio: nam cum in illo libro de metallis debeat tradi notitia specialis de metallis, & in isto quarto agitur in uniuersali de generatione omnium mixtorum perfectorum similarium; ergo iste liber debet præ-

cędere illum, quia aliter cognitio ſpecialis, & ſpec. præcederet generalem, & uniuerſalem cognitionem, de qua agitur in iſto quarto libro, cuius oppoſitum ubique dixit Ariſto. quia ſemper uniuerſalia debent particularia præcedere. ſi uero dicas, quòd eſt ponendus poſt hunc librum quartum, contra, quia tunc ſequeretur quod Ariſto. male ordinaſſet hunc librum quartum ad librum de partibus animalium: ſed debuit ordinare ipſum ad librum de metallis, & non ad librum de animalibus, & plantis. cuius tamen oppoſitum dixit Ariſtoteles in fine huius quarti, ubi dicit quòd, cum egerimus de partibus ſimilaribus, agendum erit de diſſimilaribus, ut egit in libro de Partibus animalium, & plantis: ergo male ordinatur &c. Ad primum cum dicis quod ordine doctrinæ cognitio uniuerſalis præcedit particularem, ſed cognitio, quæ habetur in iſto quarto libro, eſt uniuerſalis, quia eſt tam mixtorum ſimilarium animatorum, quàm inanimatorum, & in tertio eſt ſpecialis, quia de mixtis perfectis ſimilaribus inanimatis, quæ intra terram fiunt tantum traditur cognitio: ergo iſte quartus præcedere debet finem tertii &c. Dico quod peruertit aliquando Ariſtoteles ordinem doctrinæ propter commodiorem doctrinam, quemadmodum diximus de libro de animalibus, & de libro plantarum; ubi ordine naturæ & ordine doctrinæ liber de plãtis debet præcedere librum de animalibus, ſicut optime probauit Auerr. in primo huius. & ideo ordinauit, quòd liber de Plantis præcederet, & male, quia neſciebat ſoluere hoc argumentum: quia licet plantæ debeant præcedere ut ſimpliciores, tamen propter commodiorem doctrinam, quia ex partibus animalium innoteſcunt nobis partes plantarum, liber Plantarum debet ſequi librum de animalibus, licet Plantæ ſimpliciores, quia tantum uegetabilem facultatem includunt, & Ariſt. præuertit ordinem propter commodiorem doctrinam, ut etiam omnes expoſitores Græci faciunt; licèt Auerroes oppoſitum teneat, & errat; quia liber de animalibus debet præcedere librum de plantis, quia plantarum partes innoteſcunt ex partibus animalium. peruertit ergo Ariſtoteles ordinem doctrinæ, aliquando propter commodiorem doctrinam; & ita etiam facit Ariſt. hoc in caſu, quia poſtquam in libris tribus declarauit, & egit de eis, quæ fiunt in ſublimi ex duplici halitu, & in fine tertij; poſtea egit de foſſilibus, & metallis prout fiunt ex duplici habitu intra terram, quæ ſpectant ad met. & quia illa erant mixta perfecta ſimilaria, quæ communicant in generatione cum mixtis perfectis ſimilaribus, quæ ſupra terram fiunt tam animatis quàm inanimatis, quia omnia ſunt mixta perfecta ſimilaria, & agit in fine tertij de illis mixtis perfectis ſimilaribus, quę intra terram in particulari; ideo ut compleret totam cognitionem omnium mixtorum perfectorum ſimilarium, quæ imperfecta erat, fecit hunc librum quartum; in quo loco habetur cognitio generationis mixtorum perfectorum omnium ſimilarium in uniuerſali, ſcilicet tam animatorum, quàm inanimatorum. & ideo ad commodiorem doctrinam præpoſuit cognitionem partium ſimilarium mixtorum perfectorum in ſpecie cognitioni uniuerſali eorum, quia ſi ſtatum poſtquam egit de eis, quæ fiunt in ſublimi ex duplici halitu, dixiſſet de ijs, quæ fiunt ſic in uniuerſali, non eſſet ita clara, & commoda. De ſecundo quòd dicis; dato quòd detur ab Ariſtotele liber de metallis, dico quòd debet ſequi immediate hunc quartum librum. ergo iſte quartus liber non ordinabitur ad librum de partibus, & ad librum de plantis, ut uult Ariſtoteles in fine huius. Dico quòd ordinatur ad illos non immediate, ſed mediante illo libro de metallis; quia cum egit Ariſt. de cauſis generationis partium ſimilarium in uniuerſali; & in genere tam animatorum quàm inanimatorum, ſequitur de cauſis mixtorum ſimilarium in ſpeciali, ſcilicet de mineralibus: & ideo poſt hunc quartum ſequitur de metallis, & deinde de partibus animalium, & de plantis. Tertia dubitatio principalis eſt de utilitate huius libri: dico quòd utilitas huius libri eſt duplex, una eſſentialis, & alia accidentalis. eſſentialis utilitas etiam eſt duplex, & una dico quòd eſt eadem cum utilitate, quæ eſt totius philoſophiæ naturalis, quia eſt pars naturalis philoſophiæ, & utilitas partis eſt eadem cum utilitate totius. quæ autem ſit utilitas naturalis philoſophiæ, non repeto, quia aliàs dictum fuit. ſecunda eſſentialis & principalis huius libri eſt generalis cognitio mixtorum perfectorum ſimilarium in uniuerſali; accidentalis etiam utilitas eſt multiplex & multorum, quia eſt utilis philoſopho, & eſt utilis medico, quia agitur de concoctione & inconcoctione, & coagulatione, & putrefactione: quorum ſcientia eſt etiam uti

lis medico, quia multa hauriunt medici ex isto libro, & sic etiam est utilis medico ualde. Quarta dubitatio principalis est de diuisione huius libri; dico, quòd liber iste diuiditur in quatuor partes principales, ut dicit Ammonius; in prima docet Aristoteles, quòd sunt quatuor qualitates primę, duæ actiuæ, & duæ passiuæ. in secunda parte docet Aristoteles actiones illarum qualitatum. s. quidnam agant qualitates primæ actiuæ, quidve passiuæ; & dicit, quòd actiuæ agunt concoctionem, & incōctionē, & sic decoquunt; & dicit, quod coctio est quædam operatio calidi, & incoctio est operatio frigidi: & coctio, & etiam incoctio habent plures species sub se: quia coctio habet tres species quæ sunt pepansis, ephesis, & optesis, & inconcoctio habet etiam tres alias species contrarias illis quæ sunt omotes molynsis, & stateusis. de quibus agitur in libro isto, ut infra uidebimus, & declarabimus, & passiones etiam qualitatum passiuarum, in tertia parte ostendit Arist. quæ nam sint qualitates actiuæ. & quæ passiuæ & opera istarum qualitatum. in quarta parte docet nos regulas generales quomodo distinguemus mixta, quæ generantur à calido, & mixta, quæ generantur à frigido: quia quæ generantur à calido, soluuntur à frigido, & quæ generantur à frigido soluuntur à calido. hæc hactenus de prælibandis.

TEXTVS PRIMVS.

QVoniam autem quatuor determinatæ sunt causæ elementorum: harum autem secundum coniugationes & elementa quatuor accidit esse: quarum duæ quidem actiuæ caliditas, & frigiditas, duæ autem passiuæ siccitas, & humiditas. Fides autem horum ex inductione. Videntur enim in omnibus caliditas quidem, & frigiditas terminantes, & copulātes, & transmutantes & ea, quæ eiusdem generis, & ea, quæ non eiusdem generis, & humectantes, & exsiccantes, & indurantes, & mollificantes. Sicca autem, & humida terminata, & alias dictas passiones patientia, & ipsa secundum se, & quæcunque communia ex ambobus corpora cōstant. Adhuc autem ex rationibus palam est, quibus definimus naturas ipsorum. Calidum enim & Frigidum, ut actiua dicimus. concretiuum enim sicut actiuum aliquid est. Humidum autem, & Siccum passiua. Facile terminabile enim, & difficile terminabile, eò quòd patitur aliquid natura ipsorum, dicitur. Quòd igitur hæc quidem actiua sunt, hæc autem passiua, manifestum est.

QVia Philosophus vult docere, quæ nam sint qualitates primæ, & quor; quarum duæ sunt actiuæ, & duæ passiuæ, quibus specificātur, & numerantur elementa, quia ex numero qualitatum primarum specificatur numerus elementorum; & debemus dicere quæ nam sint actiones earum, & quæ passiones, scilicet quæ sunt actiuarū actiones, & quæ passiuarum passiones, & dico actiones, & passiones in genere, & etiā in specie, ut quæ sint actiones qualitatum in genere, & quæ in specie, & quæ differentiæ, quæ sunt species, & sic etiam de passiuis: dicit, quòd elementa specificantur à qualitatibus primis. sed dices, quomodo elementa specificantur per istas qualitates primas, quia non uidetur uerum, quia substantiæ non specificantur ab accidentibus, sed elementa sunt substantiæ, & qualitates sunt differentiæ, & accidentia, quomodo ergo specificantur à qualitatibus primis? dico ut dicit Ioannes Grammaticus in secundo de generatione, & corruptione, quod, si considerantur elementa, ut sunt substantiæ, sic non specificantur ab istis qualitatibus primis; si autem considerantur elementa, prout sunt elementa, & prout ex eis oriantur mixta, sic ista elementa specificantur à primis qualitatibus: quia ut sic istæ quatuor qualitates sunt differentiæ, elementorum specificæ, quia elementa pro ut elementa, sunt partes mixti, sed substantiæ non sunt partes mixti, nec ex ipsis oriuntur mixta nisi actione mutua, & passione qualitatum primarum, & elementorum: sed elementa non habent mutuam actionem, & passionem nisi ex qualitatibus primis, quia ut sic agunt, & patiuntur, ergo, ut sic possunt specificari elementa, scilicet ut elementa, & ut partes mixti ab ipsis qualitatibus primis specificantur, & numerantur; hæc uerba dupliciter possunt exponi. primo modo quòd numerātur elementa à quatuor qualitatibus primis, aut quia ut sunt quatuor qualitates primæ, ita sunt quatuor elementa, ita quòd unicuiq; elementorum insit una quatuor qualitatum primarum: quia cum sint quatuor qualitates primæ elementa

ex his numerantur.ſecundo poteſt exponi,ut dixit Ari.in ſecundo de generatione,& corruptione,quòd elemẽta numerãtur à quatuor qualitatibus primis,quia cum quatuor ſint qualitates primæ ergo ſex modis poſſunt combinari:quarum cõbinationũ quatuor erũt utiles & duæ inutiles, & ex illis utilibus numerantur elementa, quia quodlibet elementum habet duas qualitates, ergo habet unam combinationem qualitatum, & combinationes utiles ſunt quatuor, quia qualitates quatuor modis poſſunt combinari; utilia ergo quatuor ſunt elementa, quia ex ſex combinationibus duæ ſunt impoſſibiles, quia combinantur contraria, reliquæ uero ſunt poſſibiles,ergo ſunt quatuor. quia ergo ſunt tantum quatuor combinationes utiles qualitatum primarum, & unicuique elemento conuenit una combinatio utilis qualitatum primarum,& poſſibiles combinationes ſunt tantum quatuor,ergo tantum quatuor ſunt elementa. ergo elementa numerantur à qualitatibus primis,& notate quòd uſque ibi(determinatis autem his)debent legi uerba textus ſuſpẽſiuè.

Dicebamus quòd Ariſt. oſtenſurus nobis generationem mixtorum perfectorum ſimilariũ repetit quæ declarat in ſecundo de generatione & corruptione, & illis utitur ut ſuppoſitionibus.hîc dixit ergo quòd,cum quatuor ſint qualitates primæ quibus ſpecificantur elementa,& numerantur,& cum duæ iſtarum qualitatum ſint actiuæ,& duæ paſsiuæ: ideo ſcrutandum eſt à nobis in præſenti loco, quæ nam ſint operationes harum qualitatum, ut quæ nam ſint illæ actiones actiuarum,incipiendo à genericis actionibus uſque ad ſpecies ſpecialiſsimas, ideſt uſque ad proprias ſpecies, & qualitatum paſsiuarum paſsiuas operationes, id eſt uſque etiam ad ſpecies ſpecialiſsimas,&, ut dixi,omnia hæc dicta ſunt in lib. de generatione,& corruptione.quia ergo dixit, quòd harum quatuor qualitatum duæ ſunt actiuæ, & duæ paſsiuæ,nunc iterum oſtendit hoc reaſſumens ea,quæ in lib.de generatione, & corruptione dicta ſunt,ſcilicet quòd calidum,& frigidum ſunt actiua:humidum,& ſiccum ſunt paſsiua;& hoc dupliciter probat.primò enim probat hoc inductione,& primò quod calidi, & frigidi ſit agere inducendo,tria opera ipſarum,& dicit,quòd hoc uidebimus primò quòd calidum & frigidum ſunt actiua inducendo tria opera:calidum & frigidũ terminant, uniũt, & tranſmutant:è contra uero paſſiuæ,ut humidum,& ſiccum,terminantur,uniuntur, & trãſmutantur.ſed tranſmutare,& unire,& terminare ſunt opera actiua, & actiones, ergo illarũ opera ſunt actionis:terminari uero tranſmutari, & uniri ſunt paſſiones :ergo earum opera ſunt paſsiua;ergo iſtæ qualitates ſunt paſsiuæ;de ratione debemus declarare utrunque;quia aſſumptum habet duas partes,& primò debemus probare,quòd calidum, & frigidum terminent:& dicit primò,calidum,& frigidum terminant,ideſt dant propriam figuram, & terminum rei,quæ res terminatur termino proprio, quia non alieno termino , & quia res non amplius fluit , ſed conſiſtit, ſicut album oui cum calore conſiſtit, & non amplius fluit, ſed proprio termino terminatur,eodẽ modo calor etiã condenſat,ut cũ calore cõdenſatur mel, & ſic frigidum condenſat lutum, & terminat , & etiam congelat,atque non permittens iam fluere amplius, nec amplius terminari termino alieno, ſed dant conſiſtentiam propriam in ſubiecto; ergo calidum , & frigidum indifferenter uniunt, ſed terminant, quia dant propriam conſiſtentiam rei, quia non permittunt amplius fluere, & alieno termino terminari, ſed calidum,& frigidum diuerſimode terminant, & uniunt. uerbi gratia quia calidum terminat,& unit homogeneum:ſegregat uerò heterogeneum, ut ſi ſit ſimul unitum aurum , & argentum;calidum unit aurum, & diſgregat ab argento, quia congregat partes auri ſimul, & partes argenti, & ſic diſgregat aurum ab argento quia ſunt heterogenea.frigidum etiam unit,alio tamẽ modo,quia indifferenter unit,quia unit corpora eiuſdem,& alterius naturę. uerbi gratia frigidum unit lutum, & paleas ſimul,quæ ſunt diuerſæ naturæ, & etiam congelat,& unit aquam,& ſic tam quæ ſunt eiuſdem naturæ,quàm quæ diuerſarũ naturarũ, indifferenter frigidum unit:calidum autem unit homogenea, & quæ ſunt eiuſdem naturæ, calidum & frigidum tranſmutant,quia calidum & frigidum humectant,& exſiccant, item reddunt corpus molle, & denſum calidum enim humectat reuocando humidum intrinſecum ad ſe &c.quia metalla liqueſcunt ab igne, & etiam ab aere, ita calidum etiam exſiceat hoc modo quia calor ignis,& ſolis exſiccant lutum;ergo calidum non ſolum humectat,ſed etiã exſiccat indifferenter, & ſic etiam frigidum eodem modo humectat, quia prohibet humidum

dum resolui recludendo ipsam interius, ne euanescat, & ita humectat partes interiores, & etiam ipsum frigus humectat, & etiam exsiccat comprimendo humiditatem, ut comprimit lutum, illud exsiccat, comprimendo partes humidas, ut patet in forti hyeme exprimendo partes humidas à luto; Iterum cum calidum & frigidum humectat, & exsiccet eodem modo indifferenter calidum, & frigidum reddunt corpus durius, & mollius, quia sicut indifferenter exsiccant, & humectant, ita indifferenter reddunt corpus molle, & durum, quia cum humectant, reddunt corpus molle, cum uerò exsiccant, reddunt corpus durum, & diuersimode ignis humectat & exsiccat, quia exsiccando redditur corpus durius, & grauius, & humectando reddit corpus mollius; & sic etiam de frigore est dicendum. & sic ostensa est prima pars assumpti, scilicet quòd ex quatuor qualitatibus primis duæ sunt actiuę, quia uniūt, terminant, & transmutant, & ista omnia sunt agere, ergo sunt qualitates actiuæ; & aliam partem assumpti, scilicet quòd duæ aliæ qualitates sint passiuæ, quia uniuntur, terminantur, & transmutantur. probat etiam Aristoteles ꝙ humidū terminatur, quia humidum sui natura fluit, & calido terminatur, & quomodo à calido terminatur? quia à calido accipit uerum terminum, & non amplius fluit, & etiam unitur humidum in partibus suis, & etiam transmutatur, quia exsiccatur: illud enim humidum euanescit actione caloris, & sic siccescit, ergo etiam transmutatur. ergo operatio humidi est passiua. ergo duæ aliæ qualitates sunt passiuę; ergo patet qualiter ex quatuor qualitatibus primis duæ sunt actiuæ, scilicet calidum & frigidum, & duæ passiuæ, s. humidum & siccum, quia opera calidi, & frigidi sunt actiua: opera uerò humidi, & sicci sunt passiua. Secundum Aristot. ostendit hoc ex descriptione harum qualitatum primarum, quia si describimus calorem, dicimus quod calor est passio; seu qualitas uniens corpora homogenea, seu eiusdem naturæ, disgregans, & separans corpora heterogenea, seu diuersarum naturarum, ut aurum à plumbo, & huiusmodi: frigus uero est passio, seu qualitas indifferenter uniens corpora homogenea, & etherogenea, ut aquam & terram seorsum, aut aquam, & terram mixtim, ut dixi de luto, & palea, cum congelantur in gleba terræ; siccum autem describitur quòd est illud, quod facilime termino proprio cō stat: difficulter uero termino alieno, è contra uero humidum est, quod facilime terminatur termino alieno, difficulter uero termino proprio. siccum autem, utputa lapis, facilime terminatur in termino proprio, & figura propria, difficulter uero termino alieno, quia lapis non terminatur figura continentis, sed proprio termino. è contra uerò humidum, ut aqua facilime terminatur termino alieno, & difficulter termino proprio, quia fluit aqua, & facilime terminatur termino contingentis. difficulter uero termino proprio, ergo sic est, terminari, & uniri sunt passiones, & humidum, & siccum describuntur per terminari; ergo describuntur per passiones; ergo sunt passiuæ, & calor, & frigus describuntur per unire, terminare, transmutare, & ista sunt actiones; ergo describuntur per agere. ergo istæ duæ qualitates sunt actiuæ, humidum uero, & siccum sunt passiuæ, quia describuntur per facilime, & difficillime terminari. ergo probatum dicit Aristo. ex operationibus illarum tum ex illarum descriptionibus, quod duæ harum sunt passiuæ, & duæ actiuæ, fides ergo inquit Aristo. habetur ex inductione, tum ex descriptione, lego uerba, (nunc autem) in omnibus subiectis, idest in omnibus qualitatibus passiuis, quæ patiuntur, permutātur, & terminantur, quia dixit, quod passiuæ qualitates terminantur, dicit, quod possunt sumi bifariam istæ qualitates primo ut sunt in simplici elemento, secundo ut sunt in mixto, & ideo dicit uel secundum se id est in simplici elemento, uel non in simplici, sed in mixto, semper est eadem ratio, & quia istæ qualitates, scilicet humidum, & siccum, quæ terminantur, & uniuntur dupliciter; possunt accipi primo secundum se, idest pro ut sunt qualitates in simplici elemento, uel nō, ut sunt qualitates simplicis elementi, sed ut sunt in mixto; & quomodocunque accipiātur istæ qualitates, dicit Aristo. uel secundum se, idest ut sunt in simplici elemento, uel ut insunt mixto, semper habent istas tres passiones, scilicet quòd terminantur, & uniuntur, & transmutantur; & notate, quia hoc dictum Aristotelis est difficilimum, & multas habet difficultates, ut infra dicam in dubiis. facio uos attentos. Determinatis autem his, suspensiue hucusque sunt legenda uerba Aristotelis, & hic ponit uerbum principale, & de his erunt dubitationes, quia difficile est id, quod dicit Aristot. dicit ergo. Determinatis autem his; scilicet

ſcilicet quod ſunt quatuor qualitates,& quod duæ ſunt actiuæ & duæ paſſiuæ,dicendum eſt à nobis,ſ.in ſequentibus,quæ ſunt paſſiones paſſiuarũ,& quæ ſunt actiones actiuarum, & in his deſcẽdemus uſq; ad ſpẽs ſpecialiſſimas,& debemus hæc uerba (uſq; ad ſpẽs ſpecialiſſimas) addere oĩbus qualitatibus,tã actiuis quàm paſſiuis,quia deſcẽdimus, & in actionibus actiuarũ,& in paſſionibus paſſiuarũ, uſq; ad ſpẽs ſpecialiſſimas, & iſtud eſt uerbũ principale ... accipiendũ eſt a nobis.ſ.ſed hic ſunt plures dubitationes in dictis Ariſt.quas etiã in ſecũdo de generatione explicauimus;& primò dubitatur, quia dicit, quòd quatuor ſunt qualitates primæ , quarum duæ ſunt actiuæ, ſcilicet calidum,& frigidum:& duæ paſſiuæ , humidum,& ſiccum.& primò dubitatur,quia qualitates primæ non uidẽtur, eſſe quatuor an qualitates primæ : ſint quatuor.immo uidetur tantum una prima qualitas, quæ prima qualitas eſt qualitas primi corporis, & ſimpliciſſimi in natura, ſed primum corpus in natura , & ſimplex eſt corpus cœleſte, cuius corporis prima qualitas eſt lux,quia tantum ei primo competit; ergo tantum lux eſt prima qualitas, & non alia;ergo una tantum prima qualitas,& non alia,ergo non quatuor. tum quia decimo metaphiſices textu ſeptimo dictum eſt , quòd in unoquoque genere datur unum primum,& una prima paſſio ſeu ſpecies,quę eſt metrum,et menſura omnium aliorum, ſed omnes primæ qualitates ſunt eiuſdem generis ; ergo debet eſſe natura una,quæ ſit ut metrum,& menſura aliarum;& penes cuius acceſſum & receſſum menſurentur aliæ; ergo non erunt quatuor primæ qualitates, ſed tantum una,puta calor:& ſic hæc qualitas erit,ut metrum aliarum. tum quia ex Ariſtotele in ſecundo de generatione actiuum eſt prius paſſiuo natura, quia agens eſt prius natura patiente;etgo qualitates actiuæ ſunt priores paſſiuis, etgo tantum duæ qualitates actiuæ erunt primæ qualitates;ergo non ſunt quatuor, ſed tantum duæ, ſcilicet actiuæ quæ ſunt calor & frigus. etiam dubitatur de ſecundo dicto Ariſtotelis, quia dicit, quòd calidum,& frigidum ſunt qualitates actiuæ:humidum uero, & ſiccum ſunt paſſiuæ. modo hoc non uidetur uerum, quia ſicut calidũ agit in frigidum, & corrumpit illud, ita etiam è contra humidum agit in ſiccum , & è contra ; & ſicut calidum agit in humidum, ita patitur ab humido,& ſic de alijs; ergo ita humidum,& ſiccum ſunt actiuæ qualitates, ſicut calidum, et frigidum; patet, quia ſicci eſt exſiccare, et humidi humectare ; ſed exſiccare, & humectare ſunt actiones,ergo etiam humidũ,& ſiccum ſunt actiones; etgo omnes primæ qualitates ſunt actiuę . ergo non tantum caliditas,et frigiditas etc. De primo cum dicis, quòd tantum prima qualitas eſt primi corporis,et ſimplicis, ſed primum corpus eſt ipſum cœlum : ergo qualitas cœli tantum eſt prima, et hæc qualitas eſt lux; ergo tantum lux eſt prima qualitas . dico, ut dicit Alexandet,quod reuera ita eſt, quòd abſolute loquendo prima qualitas eſt tantum corporis ſimplicis, et eſt lux ipſa,et iſta eſt corporis ſimplicis, & æterni : iſtæ autem qualitates , quas dicit Ariſtote. eſſe primas, ſunt corporum corruptibilium primæ, & ideo non ſimpliciter primæ:lux uero eſt prima qualitas ſimpliciter, quia competit primo corpori ſenſibili . frigiditas uero,et caliditas,et aliæ ſunt primæ qualitates nõ ſimpliciter,ſed primæ qualitates conuenientes corpori corruptibili . De ſecundo, quia unius generis eſt tantum una prima qualitas : dico quòd reuera ſi comparentur inuicem iſtæ qualitates et reſpectu unius generis,ſic tantũ eſt una prima:eius uero acceſſu,et receſſu, menſurantur aliæ qualitates, ut puta erit ipſa caliditas:frigiditas uero quia propinquior eſt caliditati,quàm aliæ erit prior,et perfectior alijs; ſi uero non comparẽtur inuicẽ,et reſpectu unius generis,ſed ad alias qualitates tangibiles, ut ad durum,et ad molle, et huiuſmodi, et ad aſperum, et lene, ſic dicuntur primæ qualitates,quia naſcuntur aliæ ex his, ut durum a ſicco, et molle ab humido, et ſicut ſeparatæ ſunt iſtæ qualitates,quia aliæ naſcuntur ex his, et iſto modo intelligit Ariſtot. de ſecundo principali, quia ita agit humidum in ſiccum corrumpendo ipſum, ſicut calidum in frigidum, et è contra . reſpondent Gentil. et Marſilius hic,et in ſecundo de generatione, et concedunt, quòd reuera omnes iſtæ qualitates ſunt inuicem actiuæ,et paſſiuæ, ſed , quia minoris ſunt actiuitatis,et imperfectius agunt, quàm illæ, ideo appellat illas paſſiuas reſpectu aliarum, non quòd non agant, ſed quia minus agunt:immo etiam addunt , quod ſicut illæ duæ actiuæ fortius agunt, et maioris ſunt actionis,ita ſunt minoris reſiſtentiæ,ita quòd calor,ſi magis agit, tamen minus reſiſtit: ipſum uero frigidum,ſi minus agit,tamẽ magis reſiſtit calori;

et ſic

& sic de aliis, sed hæc expositio nihil ualet, quia Aristot. ex descriptionibus earum probat, quod illæ duæ sunt tantum actiuæ, & istæ duæ sunt tantum passiuæ, & probat quod illæ terminant, & uniunt, & transmutant, & istæ duæ terminantur, uniũtur, & transmutãtur, ita quòd illæ definiũtur per agere, & illæ passiuæ per pati. ergo illæ duæ tantũ sunt actiuæ, & istæ duæ passiuæ tantũ. nõ dicit Arist. quod illæ magis sunt actiuæ, & istæ sunt magis passiuæ. Tum etiam quia quo ad id, quod dicunt, quòd calor, & frigus quanto magis sunt actiuæ, & maioris actiuitatis, tanto sunt minoris resistentiæ, contra, quia in hoc sibi ipsis aduersantur, quia si sunt minimæ resistentiæ ergo facilius patiuntur, si facilius patiuntur ergo sunt magis passiuæ ergo dicuntur magis passiuæ, quàm istæ aliæ: quod est contra ipsos, quia dicunt, quòd sunt maximæ actionis, & maxime patiuntur. si maxime patiuntur ergo sunt magis passiuæ, quàm istæ, quia si minus resistunt, ergo facilius patiuntur, ergo sunt magis passiuæ, & ideo Ioannes Grammaticus secundo de generatione, & corruptione, & Auerroes hic aliter dicunt, quod istæ quatuor qualitates bifariam comparari possunt. primo generationi elementorum, & sic omnes sunt actiuæ, & omnes passiuæ, quia calidum, & frigidum, humidum, & siccum omnes agunt: nam si ignis transmutat rem in sui naturã, quomodo transmutat? non enim calore, quia etiam aer habet calorem, in quo non contrariatur igni, ergo transmutat per siccitatem, quia siccitas ignis agit in humorem aeris transmutando ipsum, & è contra si ex igne fiat aer, transmutatur non caliditate, sed siccitate, quia humiditas aeris agit in siccitatem ignis, & sic transmutat ignem in sui naturam, ergo humiditas, & siccitas agunt, & sic si ex aqua fiat terra, siccitas terræ agit in humiditatem aquæ, & non sui frigiditate, quia ambo sunt frigida & sic è contra, si ex terra fiat aqua &c. & ideo omnes agunt similiter, & patiuntur &c. & possunt etiam comparari non generationi elementorum, sed mixtorum, & sic loquitur Arist. hic, & sic sunt duæ tantum actiuæ, & duæ passiuæ, quia calidum, & frigidum sunt actiuæ, & humidum, & siccum sunt passiuæ, quia mixta generantur à calido, licet aliquando à calido incipiant generari, & à frigido complentur, ut dicitur de metallis, quia caliditas inuicem commiscet elementa, & concoquit: alia fiunt à frigido, ut diximus de metallis, quorum generatio in principio est à calido, & completur à frigido: humidum uero & siccum passiua sunt, quia patiuntur, & commiscentur inuicem in mixto à calido, & frigido, ergo sunt passiua. sed uos dicetis, ista expositio obstat uerbis Aristotelis supradictis, quia dicit, quòd istæ qualitates, uel per se summuntur, uel in mixto, scilicet humiditas, & siccitas semper sunt passiuæ, ergo istæ duæ qualitates non sunt tantum passiuæ in mixto, sed etiam si sumantur respectu simplicis elementi, & ideo feci uos aduertentes, & dixi, quod illa uerba Aristotelis sunt difficilia, quia non tantum, ut in mixto sunt, dicit Arist. sed etiam ut sunt in se, uel in mixto: tum etiam fortius, quia tu non euadis, quia si debet fieri mixtio ex quatuor elementis, debet reduci omnia elementa ad temperamentum, quia si debet fieri uera mixtio, necesse est, quod resultet temperamentum & complexio, quæ est terminus mixtionis resultans ex mixtione, sed non resultat complexio, & temperamentum, nisi omnes qualitates primæ inuicem agant, & patiantur, & reducantur ad mixtionem, & hoc non fit, nisi calidum agat in frigidum remittendo ipsum, & è contra, & humidum agat in siccum, & è contra reducendo ad temperamentum: sed non reducitur humidum ad temperamentum nisi à sicco, ergo si debet reduci siccum ad temperamentum ab humido in mixto, necesse est, quod humidum agat in ipsum, & ita si humidum debet reduci ad temperamentum, necesse est, quòd siccum agat in ipsum, ergo humidum, & siccum etiam sunt actiuæ respectu mixti, ergo omnes qualitates sunt inuicem actiuæ, & passiuæ respectu mixti, ergo non tantum duæ actiuæ, ut dicit Arist. etiam respectu mixti. tertio quia calidum cũ patitur, secũ patitur siccum, & humidũ, & sic etiã cum frigidũ patitur secũ patitur siccum, & humidum, ut in terra, & aqua: & calidum cum patitur humidum patitur & siccum, ut humidum in aere, & siccum in igne, ergo neq; calidum, neque frigidum contrariantur humido, & sicco; ergo calidum, neq; frigidum agunt in humidum, & siccum, quia omnis actio fit ratione contrarietatis, sed calidum non contrariatur humido, neq; sicco, & similiter frigidum non contrariatur humido, neq; sicco, quia similiter sunt compossibilia; non ergo agunt nec cali-

dum, nec frigidum in humidum, ut ſiccum, ſi ergo debent reduci ad temperamentum, neceſſe eſt, quòd humidum agat in ſiccum & è contra, ergo & in mixto erunt actiua humidũ, & ſiccum dico, ut dixi, quod de facto eſt uera expoſitio Ioannis Grammatici in ſecundo de generatione, & corruptione, & Auerrois hic, quòd comparando has qualitates generi mixtorum, non generi elementorum, quod duæ tantum ſunt actiuæ, et duæ paſſiuæ, et ideo de primo cum dicebas ex uerbis Ariſtotelis, quod Ariſt. ſupra dixit, quod iſtæ qualitates ſunt paſſiuæ, uel in ſe ſumptæ, uel ut inſunt mixto &c. dico, quòd non omnia opera ſic aſſumpta conueniunt qualitatibus iſtis ſimplicibus, & in ſimplici elemento, & in mixtis, ſed aliqua opera conueniunt ipſis, quia humidum, ſi inſit ſimplici elemento, non congelatur à frigore, humiditas uero, quæ eſt in mixto congelatur à frigido, & ſic non uerificatur generaliter, quia humidum non congelatur à frigido in ſimplici elemento, ſed humidum in mixto, & calidum non congelat humidum niſi in mixto, quia non congelat humidum niſi diſſoluendo partes ſubtiles humidiores, ſed non reſoluit partes ſubtiles, niſi ſunt in mixto, ſed tu dices, ò, Ariſt. dixit, quòd erant tres actiones & operationes unire, terminare, & tranſmutare, quæ non conueniunt, niſi qualitatibus actiuis, ſed iſtæ operationes nullo pacto uidentur illis conuenire qualitatibus, niſi ut ſunt in mixto, & non ut ſunt in ſimplici elemento, quia calor ignis nunquam tranſmutat ſiccum in igne, ita quia ſi caliditas ignis ageret in humidum aquæ ſimplicis non poſſet unire, neq; terminare, ſimiliter ſi ageret in ſiccum terrę, non poſſet ipſum tranſmutare, & coagulare, niſi ſit in mixto, non ergo conueniunt iſtæ paſſiones, neq; iſtæ actiones iſtis dictis qualitatibus, niſi accipiantur in generatione mixti, non autem ut accipiuntur in ſimplici elemento. quare ergo dicit Ariſt. paſſiones iſtas eis conuenire prout qualitates accipiuntur in mixtis &c. Dico, quòd uerũ eſt quod in pluribus tantũ, generãtur iſtæ paſsiones, prout qualitates accipiuntur in mixtis, tamen aliquando etiam eis conuenire poſſunt in ſimplici elemento, & ſic non omnes conueniunt, ut ſunt in ſimplici elemento, quia humidum aquæ non coagulatur à calido ignis, ſed à frigido, ſed uerificatur de omnibus mixtis, & ideo dixit Ariſt. quòd non omnes iſtæ actiones conueniunt qualitatibus iſtis, uel per ſe, uel in mixto ſimpliciter ſumptæ, ſed tantum aliquæ iſtarum paſsionum, ut in pluribus uerò non conueniunt ipſis, niſi ut ſunt in mixto, licet aliquando etiam conueniant in ſimplici elemento, ſed non omnes.

De ſecundo tamen dicebas, quòd in generatione mixti omnes qualitates agunt ſimiliter, & patiuntur, quia debent remitti, ex quo ex illis debet reſultare temperamentum, ſeu complexio &c. Dico, quòd uerum eſt, quòd in generatione mixti ita patitur humidũ, à ſicco, ſicut calidum à frigido, & cum dicis contra, quòd ſic omnes erunt actiuæ, & paſſiuæ, & cur dixit Ariſt. quòd tantum duæ actiuæ, & duæ paſſiuæ: dico quòd uerum eſt quòd omnes ſunt actiuæ, & paſſiuæ: ò, tu ex Ioanne dicis, quòd in mixto ſunt tantum duæ actiuæ, dico quod uerum eſt, quòd etiam in generatione mixti omnes ſunt actiuæ, & omnes ſunt paſſiuæ, tamen propter hoc Ariſt. non errat, quia licet in generatione mixti adhuc humidum, & ſiccum actiuæ & paſſiuæ ſe habeant, ſicut calidum, & frigidum, tamen, humidum et ſiccum non principaliter agunt, ut calidum, et frigidum, et non redeo ad primam expoſitionem Marſilij, et aliorum, ſed dico, principaliter hoc modo, quia humidum nõ agit in ſiccum, et è contra, ut declarat illa prima expoſitio, ſed dico, quòd humidum non agit in ſiccum, et è contra, niſi pro ut inuicem commiſcentur, et diuiduntur in primas partes, ſed non diuiduntur in primas partes, neq; inuicem commiſcentur, niſi à calido, et ideo licet agant inuicem in mixtione, non habent tamen iſtæ qualitates paſsiuæ iſtas actiones, niſi à calido, et frigido, quæ diuidunt illa in minimas partes, quæ diuiſa deinde agunt, et ideo duæ potiſsime, et principaliter ſunt actiuæ, aliæ uero duæ non principaliter, et potiſsime, et hoc dicit Ariſt. in uerbis ſuis, et quod duæ tantum qualitates ſunt principaliter actiuæ, aliæ uerò ſunt paſsiuæ quia iſtæ omnes actiones habentur à calido, & frigido. De tertio quia omnis actio eſt ratione contrarietatis, ut primo de generatione, et corruptione habetur, ſed calidum non contrariatur humido, neq; ſicco, ſed ſiccum compatitur utrunq;, ut patet in aere, & igne, ergo non agit in ipſa corrumpendo ipſa: dico quod uerum eſt, quòd per ſe calidum non agit in humidum, neq; in ſiccum, quia calor, & frigus

per ſe

per ſe non agunt in humidum,& ſiccum,& ſic in terra frigiditas non agit in ſiccitatem, neq; calidum aeris in humidum aeris, ſed per accidens calidum, & frigidum agunt in humidũ, & ſiccum in mixto, quia per ſe non contrariatur: & quomodo per accidens? ò quia diuidunt calor & frigus ipſa elementa in primas partes, & faciunt aliquas partes euaneſcere, & ſic contrariantur, quia calor agit in humidum reſoluendo partes humidiores eius, & ſic etiam frigus per uiam compreſsionis, qua comprimit illas partes diuiſas, agit in humidũ, & lutum in hyeme congelatur à frigore, quia exprimit partes tenuiores humidas remanentibus partibus craſſioribus, & ſic per accidens agunt in humidum, & ſiccum, quatenus diuidunt in paruas partes, & non per ſe, neq; ratione contrarietatis, ſed per accidẽs diuidendo elementa in paruas partes; & hæc de iſta lectione.

Erat dubitatio in uerbis Ariſtotelis, quomodo ex quatuor primis qualitatibus duæ ſunt actiuæ, & due paſsiuæ: & quomodo omnes potentiæ actiuæ ſint, comparando eas ad reliquas qualitates tangibiles, id eſt, ad eas, quę ad ſenſum tactus percipiuntur: non autem comparando ipſas inuicem, ſed ad durum, & molle, & ad aſperum, & lene, & huiuſmodi, quæ naſcuntur ex eis qualitatibus, & ideo nunc eſt ſecunda dubitatio in probatione Ariſt. quia probauit tum inductione, tum ex deſcriptione ipſarum qualitatum primarum, quod duæ earum ſunt actiuæ, et duæ paſsiuæ: quia induxit per harum actiones, et harum paſsiones, et deſcriptione, quia poſuit earum deſcriptiones, et dixit, quòd qualitates paſſiuæ definiuntur per pati, et per paſsiones, et illæ duæ actiuæ deſcribuntur per actiones. eſt modo dubitatio, quia Ariſt. probat aſſumptum ſuum inductione, ex ſecundo Poſteriorum, et ſecundo Phyſicorum. tertio inductio nihil probat, ſed tantum confirmat prius manifeſtũ, et notum, et id non confirmat, niſi propoſitio, quæ induci debet, ſit uniuerſalis, et in prædicatione eſſentiali, et per ſe, et non in prædicatione accidentali ex ſecundo Phyſicorum. ſi enim ſit in prædicatione accidentali, nihil probat, ut ibi dicit Auer. et ideo dicit, quòd quandoq; ad oſtendendum probationem alicuius propoſitionis uniuerſalis, inducemus plura ſingularia, aliquando pauciora, et quare hoc? ex hoc, quia tot debet præceptor inducere particularia, quot ſufficiunt diſcipulo ad credendum inhæſionem per ſe, et eſſentialem prædicati in ſubiecto in illa propoſitione, et aſſentiẽdum ueritati illius propoſitionis, quia omnis propoſitio per ſe ſupponit de omni, ſicut illa de primo ſupponit de per ſe: et ideo non probantur propoſitiones naturales inductione, niſi quæ ſunt aliquo modo manifeſtæ: non tamen ſunt omnino notæ ex terminis, ſed probantur inductione modicula; quia uult Auer. primo cœli, et eſt etiam propoſitio Ariſtotelis, quòd propoſitiones habent triplicem gradum notionis: quædam enim ſunt notæ ex ſola terminorum cognitione, ſicut axiomata, et dignitates, quibus ex ſimplici notione terminorum ut prædicati, et ſubiecti eis aſſentimus: quia ex eorum ſimplici cognitione, ut dicit Ariſt. primo Poſteriorum, et ex his nihil facit inductio, quia principia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus: aliæ ſunt propoſitiones quæ ſunt omnino demõſtrabiles, ut quòd omnis triangulus habet tres angulos: et ex his propoſitionibus etiam nihil facit inductio: alię uero ſunt propoſitiones mediæ, quæ neq; ſunt omnino demõſtrabiles, neq; ſunt omnino notæ, & manifeſtæ ex terminis eorum, ſed medio modo ſunt nobis notæ, et iſtæ ſunt propoſitiones ad quarum notitiam utimur inductione, et hæ propoſitiones non poſſunt demonſtrari. huiuſmodi fuit illa propoſitio Ariſtotelis primo cœli trigeſimoſeptimo, quòd natura ſemper agit propter finem, et ideo inductione probauit illam Ariſt. quia omnia, quæ in natura agunt, propter finem agunt, et etiam quantitas, longitudo, magnitudo, profunditas non poſſunt demonſtrari, neq; etiam ex terminis ſunt notæ, et ideo inductione probantur. induct. ergo habet duas quæſtiones. primo nihil probat, ſed confirmat id, quod prius aliquo modo erat manifeſtum. ſecundo oportet, quòd propoſitio, quæ debet induci, ſit prædicationis eſſentialis ita, quòd prædicatum debet eſſe eſſentiale ipſi ſubiecto, non autem accidentale. et cũ tres, uel quatuor particulares inducuntur, infertur de omni, quod eſt per ſe, ut cũ medicus inducit hanc propoſitionem, Omne reubarbarum purgat choleram, quia eſt per ſe. ſi ergo inductio nihil probat, ſed confirmat, tantum inducendo propoſitionem cum prædicatione eſſentiali, ergo Ariſt. non habet ſuum intentum, ſi inductio non probat, quòd il-

larum sint duæ actiuæ, & duæ passiuæ, tum etiam quia hæc non est prædicatio essentialis, humidum est qualitas passiua, nec ista calidum & frigidum sunt actiua, quia non sunt prædicationes essentiales, quia humidi per se est humectare, & frigidi per se est exsiccare, modo exsiccare, & humectare non sunt passiones, sed sunt actiones; ergo humidum & siccum sunt qualitates actiuæ per se, non autem passiuæ in ista; ergo propositione humidum, & siccum sunt qualitates passiuæ, non est prædicatio essentialis; ergo non potest probari inductione. secundo principaliter dubitatur de definitionibus earum, quia dicit, quòd calidũ congregat homogenea; & disgregat heterogenea, frigidum uero congregat homogenea, & heterogenea: quia sexto Topicorum, omnis definitio debet dari per essentialia, & per ea, quę per se insunt illi definito; & secundo etiam Topicorum. sed congregare homogenea per accidens inest calido, & frigido. quod ostenditur, quia ideo calidum congregat homogenea, & segregat heterogenea, quia calefacit, & calefaciendo dissoluit, & dissoluẽdo facit, quòd illa, quæ sunt eiusdem naturæ uniuntur inuicem, quæ non sunt heterogenea seiunguntur, quia corpora heterogenea, quæ inuicem erunt commixta, seiungentur, modo unire illa, & illa segregare est per accidens; ergo per accidens conuenit ipsi calido unire homogenea, & segregare heterogenea, & etiam frigido per accidens conuenit congregare homogenea, quia frigidum principaliter frigefacit, & frigefaciendo condensat, & condensando similiter unit, quia condensando, & comprimendo simul unit corpora heterogenea; ergo per accidens habet illam operationem, scilicet unire corpora. Tum tertio, quia utroq; scilicet calido, & frigido conuenit unire homogenea, & heterogenea, ergo non tantum frigido, ergo unire conuenit per accidens, non autem per se, quia contrariorum effectuum contrariæ debent esse causæ. sed ista opera insunt calido, & frigido; ergo non per se, sed per accidens insunt eis hæc opera, quia si causæ contrariæ sunt contrariorum effectuum per se, ut infra in textu quarto habetur, & calor, & frigus sint cõtraria, inuicem congregare homogenea non per se, sed per accidens eis inest. Tertio principaliter arguitur, quia istæ descriptiones cum hoc quòd sunt accidentales, sunt etiam falsæ, quia dicit, quòd calidum est, quod unit homogenea, & segregat heterogenea: sed hoc uidetur falsum, quia calidum non tantum unit homogenea, sed etiam unit heterogenea, quod ostendo, quia à calido fit unio mixti, quod mixtum est heterogeneum, quia in eo sunt quatuor elementa, quæ inuicem uniuntur à calido; ergo non tantum unit homogenea actio caloris, sed etiã heterogenea, tum etiã quia omnis digestio fit à calido, & digestio est commixtio perfecta humidi cum sicco, & omnis digestio est à calido, ut infra dicam; ergo calidum non tantum unit homogenea, sed etiam heterogenea: tum etiam ostendo hoc exẽplo, quia ignis inuicem commiscet ceram, & picem, quæ sunt alterius naturæ. ergo calidũ non tantũ unit homogenea: sed etiã heterogenea; tum etiam quia aromatarii actione calidi commiscent diuersa simplicia inuicem, ergo falsa est descriptio sumpta ab Aristotele, quòd calidum uniat homogenea, & segreget heterogenea; tum etiam falsa est descriptio ipsius frigidi; quam assignauit Arist. scilicet quòd indifferenter unit heterogenea, & homogenea: quia frigidum etiam seiungit heterogenea; quia secundo de generatione animalium dicit Arist. quòd semen humidum expositum uehementi frigido liquefit à frigore, quia dissoluit calorem innatum ab illo, & disiungit, ergo seiungit calidum innatum à materia illa aquosa, & relinquit illam materiam aquosam tantum; ergo falsa est descriptio ipsius frigidi: falsa est etiam definitio sicci, quia dicit, quòd siccum est, quod facile terminatur termino proprio. difficilè uero termino alieno: sed contra, quia puluis, & arena siccissima sunt, & tamen facilimè terminantur termino alieno, ut figura uasis continentis; ergo falsa est definitio sicci, quòd difficile terminetur termino alieno. tum etiam de igne quid dicemus, qui tamẽ est siccissimus in natura, & tamen facilime terminatur termino alieno, ut figura fornacis? ergo corpus siccum facile terminatur termino alieno, & figura aliena &c.

Dico ad ista de primo cum dicis, quia inductio nihil probat, uerum est, & est dictum Aristotelis secundo Posteriorum: sed confirmat ea, quæ aliquo modo manifesta sunt, ut est illa propositio, Omne agens naturale agit propter finem, quæ inductione confirmatur, quia non potest demonstrari, neque omnino ex terminis nota est, & sic concedo quòd hæc ra-

tio

tio Aristotelis non probat omnino, quod, scilicet quatuor qualitatum duæ sunt actiuæ,& duæ passiuę,sed aliquo modo probat,& est probatio topica, & confirmat ipsam Arist. quæquam hæc propositio sit manifesta,scilicet quòd calidum & frigidum sint actiuę qualitates, & humidum & siccum sint passiuæ comparando istas qualitates respectu generationis mixtorũ,& ideo,ut declaretur aliqualiter illa propositio, utitur inductione, & sic est dialectica probatio,quæ inducit ut confirmet,quia non omnino ignotæ sunt istæ propositiones;de secundo quia inductio non debet accipi nisi in propositionibus utilibus, quæ habent prædicata essentialia, sed in ista propositione non est prædicatio essentialis,quia in humido, & sicco eorum prædicationes sunt accidentales, quòd sunt actiua,quia humidum agit & etiã siccum; dico reuera quòd in ista propositione; humidum,& siccum sunt qualitates passiuę; est prædicatio essentialis si comparantur respectu generationis mixtorum,quia sic ex istis qualitatibus primis duæ sunt actiuæ,& duæ passiuæ, si uero considerentur in se,& absolute, sic omnes sunt actiuæ quia ut sic sunt qualitates simplices,& ut sunt qualitates simplices, omnes sunt actiuæ,ut supra dixi, quia omnes primæ qualitates absolute sunt actiuæ, si considerẽtur in generatione simplicis elementi, tamẽ respectu generationis mixti hæc prædicatio est essentialis,humidum et siccum sunt qualitates passiuæ: de alio quia unire homogenea per accidens competit calido,et frigido, ergo definitiones illæ non sunt ueræ: dico, quòd reuera istæ descriptiones non sunt ueræ definitiones,sed sunt descriptiones datæ ex terminis notioribus, quæ sunt sumptæ penes opera,quæ accidentaliter insunt eis,nobis tamen sunt notiora,quia calidum non per se,sed per accidens segregat heterogenea, et unit homogenea,et ista etiam frigidum unit heterogenea, per accidens,quia calidum calefaciẽdo dissoluit,et sic segregat heterogenea,frigidum uero condensando unit,et ideo per accidens,non autem per se conuenit ipsis congregare,et disgregare,sed addis illas descriptiones, non esse ueras definitiones, sed falsas;nego, quia ex quo calidum non tantum unit homogenea,sed etiam heterogenea ut patet in generatione mixti,in quo calor unit heterogenea, quia unit elementa; et etiã unit ceram et picem; et in digestione,quæ uniuntur actione ignis, dico quod uerum est. ò, quid ergo dicit Aristot. qui in hoc seiungit calidum à frigido,quia calidum seiungit heterogenea frigidum uerò unit heterogenea,dico quòd uerũ est, calidum etiam aliquando unit heterogenea;et frigidum etiam,ut dixi. quod ergo dicit Arist.dico,quod Arist. accipit operationes harum qualitatum,quæ frequentiores sunt, et quæ ut in pluribus fiunt,et quia calidum frequẽtius unit homogenea, quàm heterogenea, et frigidum ut in pluribus heterogenea,et homogenea,et calidum ut in pluribus seiungit heterogenea: ideo Arist. descripsit illas per has operationes, licet etiam ignis uniat heterogenea,tamẽ ut plurimum homogenea unit,et heterogenea segregat,et ideo Arist. describit istas qualitates per operationes, quæ sunt manifestiores, et quæ ut plurimũ insunt eis; neque sunt ueræ definitiones,sed descriptiones,& ideo non sunt datæ per essentialia, sed per accidentalia opera,&c. . De secundo de frigido quòd etiam seiungit heterogenea, ut etiam calidum,ut dicit Aristot. de semine humido exposito frigori, quod liquefit, & partes humidiores fluunt euanescentibus terrestrioribus, dico quòd hoc per accidens fit à cõtinente. quoniam,scilicet facit euanescere in tantum calorem existentem semini, & spiritus intus existentes,qui sui natura leues sunt,& euaporant,quibus euanescentibus remanet illa materia liquida,& ita liquescit semen,quod prius erat conglobatum à calore illo innato in existente in illa materia,sed hoc est per accidens,& ideo per accidens conuenit frigido de alio de sicco quod male describitur,quia puluis,& arena siccissima sunt, & tamen facillime figurantur figura continentis;ergo descriptio sicci falsa est: hic Domini sunt duæ rẽsponsiones,prima quod uerum est,quòd ista corpora facilime terminãtur termino alieno,nõ tamen ratione siccitatis; sed ratione diuisionis, quia diuisa sunt in minutas, & paruas partes, ideo accidit eis,ut faciliter terminentur termino continentis; aliter respondet Ioãnes Grammaticus in secundo de generatione,& corruptione,qui dicit,quòd ista corpora.s.cinis,& arena siccissima sunt,& cum dicis, facilime terminantur termino alieno, dicit ipse, quòd non est uerum, quòd constent termino alieno,sed consistunt termino proprio, quia proiecta ista in terra non fluunt sicut aqua, sed consistunt in cumulum,& propria consisten-

tia terminantur propter ſiccitatem, & ſic uerum dicit Ariſto. quod difficillime terminãtur termino alieno,& ſicci uera eſt deſcriptio. De alio de igne & fornace, quod terminatur facilime figura fornacis,dico quod hoc per accidens conuenit ignis,& non ratione ſiccitatis,ſed per accidens ex ſui leuitate,quia cum ſit leuis intendit ſurſum aſcendere,& cum ſurſum aſcendit, inuenit impedimentum, ſcilicet cœlum,& figuram furni: & ab eo impeditur, & quia impeditur, quod non poteſt facere uia recta,facit uia obliqua:& ideo quia non poteſt ſurſum aſcendere propter impedimentum, complet illum motum motu laterali, & in gyrum,& ideo cauſatur motus in gyrum,& figuratur figura fornacis,& ſic eo modo,quo poteſt complet ſuum effectum,& ideo hoc per accidens conuenit ipſi igni, ſcilicet quòd figuretur figura continentis, ſcilicet fornacis,quia impeditur ab opere ſuo.

Vltimo dubitatur, quia dictum eſt, quod harum quatuor qualitatum primarũ duæ ſunt actiuæ, & duæ paſſiuæ, eſt dubitatio, an illæ qualitates actiuæ ſint æqualiter actiuæ, & paſſiuæ æqualiter paſſiuæ, & ſic etiam euertitur alia opinio, nunquid omnes harum qualitatum tantæ ſint actionis, quantæ reſiſtentiæ, & è contra,puta cum ignis ſit tantæ reſiſtentiæ,quantæ actiuitatis; de primo cum quærebatur, an illæ qualitates actiuæ ſint æqualiter actiuæ, & paſſiuæ æqualiter paſſiuæ: dico, quòd calor,& frigus ſunt qualitates actiuæ; & cum dicis, nunquid æqualiter actiuæ, dico, quòd minime, & oſtendo hoc ex natura rei,quia actio ſequitur perfectionem rei, & quia calor eſt perfectior, quàm frigus, ideo eſt magis actiuus, ut patet experientia, quia ſi approximemus manum igni, & aquæ, calor ignis magis agit, quàm frigiditas aquæ; & ſic etiam de humido; & ſicco, quia ſiccum, ut dicit etiam Simplicius, eſt minus paſſiuum, quàm humidum, quia facilius permutatur humidum in ſiccum, quàm è contra; ergo magis paſſiua qualitas eſt humiditas, quàm ſiccitas, & ideo eſt una magis paſſiua, & alia magis actiua.

De ſecundo an unaquæque harum qualitatum ſit tantæ actionis, quantæ reſiſtentiæ,uerbi gratia nunquid calor ſit tantæ actionis, quantæ reſiſtentiæ, & è contra in hoc dubio laborant medici; & latini calculatores fecerunt libros,& Albertutius, Marſilius,& Paulus Venetus in ſecundo de generatione, & corruptione, multa imaginati ſunt, & tandem dicunt, quòd iſtæ qualitates primæ non ſunt tantæ reſiſtentiæ, quantæ ſunt actionis, quia calor eſt maximæ actionis, & minimæ reſiſtentiæ. è contra uerò ſiccitas eſt maximę reſiſtentiæ & minimæ actionis; quia minus agit, quàm reſiſtit: calor enim, dicũt, maxime patitur inter omnes qualitates à ſuo contrario, è contra ſiccitas; ſicut difficilimo patitur ab humido, ita eſt minimæ actionis; & probatur hoc experientia; quia humidum approximatum ſicco, minime agit in ſiccum; tum etiam quia niſi ita eſſet, non poſſemus tueri, & reddere cauſas quo modo inter qualitates in generatione mixti ſit actio cum reactione, quia ibi ſicut calidum agit in frigidum, ita frigidum reagit in calidum: & non, ut dicit Auerr. per aliam qualitatem, ut dicemus: quia ſi ignis agit in aqua repatitur ab ea per frigidum, & ſic de alijs, quia inter contraria eſt actio in repaſſione,& iſta eſt mens Ariſtotelis, neque alio modo poteſt eſſe mixtio, quia à quo calor ignis reducetur ad temperiem, niſi à ſuo contrario? & ideo tertio Phyſicorum habetur quòd omne agens in agendo repatitur à ſuo contrario; & tunc arguunt ſic, ſi qualitates, ut puta calor eſſet tantæ reſiſtentiæ, quantæ actionis, cum calor agit in frigidum,& ſuperat ipſum in actione, etiam ſuperaret ipſum in reſiſtentia,& ſic calor non poſſet pati à frigore,& ſic non eſſet reactio,& ideo dicunt, quòd ſi eſt reactio, eſt quia calor, ſicut eſt maximæ actionis,ita eſt minimæ reſiſtentię: puta ſi calor ſit actionis, ut ſex, frigus erit ut quinque,& calor ſi erit reſiſtentiæ ut duo, frigus uero erit, ut tria,& ita frigus ſuperabit calorem in reſiſtentia,ſicut ſuperat in actione,& ita ſeruabitur reactio; ſed contra hanc determinationem arguunt aliqui, & rectè, ut calculator in tractatu de reactione, & Antisber, & Ioannes Martianus in tractatu de reactione. ſecundo arguo quia omnis qualitas prima eſt ſimplex, calor eſt qualitas prima: ergo ſimplex; ergo ſecundum ſe tota agit, & ſecundum ſe tota reſiſtit, quia in alio ſui agit, & in alio ſui reſiſtit, tunc non eſſet qualitas ſimplex, ſed compoſita: ergo ſi ſe tota agit, & ſe tota repatitur, tantæ erit actionis,quantæ reſiſtentiæ. Secundo quia dicis, quòd calor eſt maioris actionis, quàm reſiſtentiæ, contra, quia calor non minus intendit ſui conſeruationem, & reſiſtit, ut ſe conſeruet principaliter

uel ad minus non minus principaliter, quia oē agens naturale non minus intendit sui conseruationem, quàm generationem. sui similis ergo oportet, quòd resistat contrario; ergo non minus resistit, quàm agit, quia non minus intendit conseruationem sui in natura, quã generationem sui similis; ergo non minus resistit, quàm agit; ergo hæ qualitates tãtæ sunt resistentiæ, quãtæ actionis, & è cõtra. unde sic arguere, qualitas ut puta calor ex hoc quòd intendit sui conseruationem, resistit contrario: corrumpenti ex hoc uerò quia producit sibi similem in specie, agit; ergo non minus resistit, quàm agat, quia non minus intendit sui conseruationem, quam generationem sui similis; ergo quælibet qualitas prima est tantæ actionis, quantæ resistentiæ, & è contra: hoc uerùm est meo iudicio, & hæc opinio est uera, & ad illam rationem, quam opinio illa adduxit de actione, & reactione, cum dixit, quòd si istæ qualitates tantum habent resistentiæ, quantum actiuitatis, tunc non daretur mixtio, dico, ut aliàs dixi, & dicam in loco proprio in materia de reactione, quòd non propter hoc debet tolli actio, & reactio, etiam si qualitates primæ sunt tantæ resistentiæ, quantæ actionis, & è contra; quia cum toto hoc est actio cum reactione, quia etiam æquale agit in æquale, quando, scilicet totum agit in partem, ut quando totus ignis agit in partem, ut quando totus ignis agit in partem aquæ, quia licet aqua sit æqualis potentiæ aliquando cum igne, tamen totus ignis est potentior, & fortior parte ipsius aquæ: & deinde aqua tota agit in partem ignis, quia non totus ignis resistit, sicut agit, sed pars eius nec tota aqua resistit, sed pars eius, licet tota agat, & sic licet tota aqua agat in ignem tamẽ fit actio, quia totus ignis non agit in totam aquam, sed in partem eius, & sic resistit ei secundum partem tantum, & sic propter argumentum istorum non tollitur actio cum reactione, neque ut seruetur actio, debet dici, quòd quanto qualitas una est maioris actionis, tanto est minoris resistẽtię, quia alio modo seruatur reactio.

TEXTVS SECVNDVS.

Determinatis autem his, sumendum utique erit operationes ipsorum, quibus operantur actiua, & passiuorum species. Primo igitur uniuersaliter simplex generatio, & naturalis transmutatio harum uirtutum est opus, & opposita corruptio secundum naturam. Hæ igitur plantis insunt, et animalibus, & partibus ipsorum. Est autem simplex, & naturalis generatio transmutatio ab his uirtutibus, cum habeãt rationem ex subiecta materia unicuique natura. hæ autem sunt dicta uirtutes passiua. Generãt autem calidum, & frigidum, dominantia materia: cùm autem non dominantur, secundum partem quidem inquinatio, & inconcoctio fit.

PRimo quidem igitur uniuersaliter simplex generatio, cùm dixisset Aristo. quòd quatuor erant qualitates primæ, quarum duæ erant actiuæ, & duæ passiuæ, ostensurus erat effectus earum, scilicet quæ essent actiones actiuarum, & quæ passiones passiuarum: & declarauit, quòd calidum, & frigidum erant actiuæ, & humidum, & siccum passiuæ; ideò nunc consequenter uult declarare, quæ nam sint actiones qualitatum actiuarũ, & quæ passiones passiuarum, & dicit, quòd tres sunt actiones qualitatum actiuarum. prima est simplex generatio: secunda est naturalis permutatio: tertia est corruptio secundum naturã maxime opposita generationi simplici; de prima dicit, quòd simplex generatio est actio harũ uirtutum actiuarum, scilicet calidi, & frigidi, & ideo subiungit quòd ista sunt opera harum qualitatum quæ animantibus, & plantis, & earum partibus per has qualitates insunt: & ideo insunt eis hæc tria opera, scilicet generatio, & naturalis transmutatio, & corruptio: & dicit generatio simplex, dicit Ioannes: quia per generationem simplicem intelligit Aristo. generationem substantialem, & ita semper Aristo. intelligit per generationem simplicem generationem substantialem, ut in libro de generatione, & corruptione diximus. & signũ huius est, quia generatio substantialis exprimitur nomine simplici; quia dicimus Socrates generatur cum substantialiter generatur, & sic simpliciter probata generatione intelligimus de ipsa substãtia: si uerò dicimus Socrates fit albus, uel niger, uel calidus, dicitur quòd Socrates fit albus, uel calidus, uel permutatur in album, uel quòd generatur albedo in eo, non

non autẽ tunc dicitur fit simpliciter Socrates; generatio igitur secundum quid, non sic simpliciter dicitur & simplici nomine, sed hoc fit; tum etiam quia in simplici generatione generatur ens simpliciter, in generatione uero secundum quid generatur ens per accidens, & hoc uerum est de generatione in mixtis, non autem de omni generatione simplici, sed tantum mixti, in quo operantur istę primæ qualitates omnes, quia generatio substantialis est duplex, una est in simplicibus elementis, & de ista non loquitur Aristot. quia ad istam non operantur omnes quatuor qualitates primæ: alia est generatio simplex substantialis, quæ est generatio mixti, in qua operantur, omnes quatuor qualitates primæ, & de ista loquitur Aristot. hic, & sic simplex generatio mixti est illa, in qua sunt omnes primæ qualitates, & cui attribuuntur omnes, scilicet actiuæ, & etiam passiuę, quia generatio substantialis fit à calido, & à frigido actiuæ, ab humido uero, & sicco passiuæ, & tunc Aristo. ultra addit secundam actionem, dicens quòd secunda actio qualitatum actiuatum est naturalis permutatio, quæ est auctio, & diminutio, & concoctio in uiuentibus, quia supra declaratur ab Aristotele hic, quia Aristoteles per naturalem transmutationem hic intelligit auctionem, & concoctionem, seu digestionem uiuentis, quæ fit à calido, & frigido commiscente humidũ, & siccum, & hæc operatio harum qualitatum est in generatione, & tunc ultra Aristoteles ponit tertiam operationem, & dicit, quòd tertia operatio actiuarum est corruptio secundum naturam opposita generi: & corruptio est duplex, una secundum naturam, & alia uiolenta, & est mors gladio illata, & de ista uiolenta non loquitur Aristo. hic, quia ista nõ est opus qualitatum primarum, sed à causa extrinseca: corruptio autem secundum naturam fit ab istis qualitatibus primis, non concurrente aliqua causa extrinseca, sed à qualitatibus primis, & est cum qualitates primæ passiuæ dominantur actiuis, ut in senio, in quo dominatur siccitas: moriuntur enim homines senio, senium uero naturale est, & est, cum siccitas obtinet super frigidum, & humidum superat calidum: & ideo ista naturalis corruptio fit à qualitatibus primis dominãtibus passiuis sup actiuas, & hęc est tertia operatio qualitatũ primarũ. s. corruptio secũdũ naturã, ut seniũ in animali, & sic tres sunt in genere operationes istarũ primarũ qualitatũ. s. simplex generatio generalis naturalis permutatio ut auctio, & digestio, & coctio in iuuenibus, & corruptio secundum naturam, & per corruptionem secundum naturã intelligit illam, quæ est apposita generationi simplici cum Aristot. declarauerit in generatione operationes harum qualitatum primarum, nunc specialiter, & singillatim declarat unamquamq; speciem harum, & incipit à generatione simplici, scilicet à generatione substantiali mixti perfecti tam uiuentis quàm non uiuentis ut plantarum, & aliorum mixtorũ, ut quid est hæc generatio simplex. Duo dicit ipse, ut quòd generatio simplex est permutatio, quæ fit ab actiuis qualitatibus in passiuis secundum determinatam proportionem super passiuas, & quòd calidum, & frigidum agunt proportionabiliter in humidum, & siccum, & quomodo proportionabiliter? itaq; sic debet esse proportio, quòd scilicet actiuę simpliciter ualeant superare passiuas: nam si aliqualiter, & non omnino, & simpliciter, superarent, tunc non fieret generatio, sed quia debiliter superant, fieret molinsis, quæ est diminuta coctio, & sic molinsis est diminuta elixatio, cum elixatur caro in olla, si imperfecte elixatur, fit molinsis, & quare est imperfecta illa elixatio? quia calor non debite operatur super humidum, puta carnis, quia non est debite calida illa aqua quæ debet elixare, & ideo fit molinsis, quæ est species imperfectæ coctionis, quæ potius est non coctio, quàm coctio, cum non bene elixatur caro, & ideo simpliciter qualitates actiuæ debent superare passiuas, quia aliter non fieret generatio simpliciter, sed diminuta, & imperfecta coctio, idest illa imperfecta elixatio, quæ dicitur molinsis, & ideo dicit Aristoteles, quòd generatio simplex est cum qualitates actiuæ agunt in passiuas, & obtinent secundam determinatam proportionem, id est perfecte, & simpliciter obtinent super passiuas: & quod dixit de elixatione, dicatis de assatione; & ultra dicit, quòd fit generatio simplex secundum quod qualitates actiuæ secundum proportionem quandam superant passiuas, & quæ est illa proportio? est illa proportio actiuarum super passiuas, quæ requiritur secundum exigentiam formæ generandę, quia si debet congenerari planta, requiritur una proportio qualitatum actiuarum super passiuas, & alia proportio requiritur qualitatum actiuarum, si debet generari

rari animal, quia aliter planta exposcit dominium qualitatum actiuarum super passiuas, aliter animal. proportio nãq; illa sumitur à forma producẽda, & ideo dicit, quòd generatio simplex est, cum qualitates actiuæ superant passiuas secundum determinatam proportionem. & quæ nam est ista proportio determinata. proportio determinata est secundum exigentiam formæ generandæ ut diximus in Planta, & animali, & in parte mixti inanimati, & sic dicatis de alijs. lego uerba, Hæ igitur plantis insunt, & animalibus &c. scilicet hæ operationes, & uirtutes insunt Plantis, & animalibus, & partibus ipsorum, & ita debet legi textus. Cum habuerint rationem, idest proportionem inuicem unicuiq; naturæ, id est secundum quod requiritur pro forma generanda.

TEXTVS TERTIVS.

Simplici autem generationi contrarium maxime commune, putrefactio. omnis enim secundum naturam corruptio, ad hoc uia est, ut senectus, & ariditas. finis enim omnium horum marcedo: nisi aliquid uiolentia corruptum fuerit natura constantium. est enim & carnem, & os, & quodcunque combussisse, quorum finis secundum naturam corruptionis putrefactio est.

Simplici autẽ generationi contrariũ aggreditur Arist. secundũ membrũ, quia dixit quòd tres erãt operationes in generatione scilicet simplex generatio. secunda naturalis transmutatio. tertia corruptio secundũ naturã maximè opposita generationi simplici, & quõ maxime opponitur, quia male exponitur à Latinorũ nõnullis ideo declaro secundũ Alexãdrũ qui dicit, quòd uult declarare quid sit ista corruptio secundũ naturã Arist. quæ maxime opponitur generationi simplici, & dicit quòd ista corruptio secundũ naturam est putrefactio quædã, & ideo maxime oponitur generationi simplici, & quõ ualet sequela, corruptio secundũ naturã est putrefactio quædã, ideo opponitur maxime generationi simplici. ò, sequela est quia scilicet generatio simplex perducit ad esse secundum naturam, & putrefactio perducit ad non esse secundum naturam; ergo maxime opponuntur, quia adducere, & abducere sunt maxime opposita, & ita ualet sequela, tum secundo opponuntur, quia generatio simplex fit, cum qualitates actiuæ dominantur passiuis simpliciter: corruptio uero secundũ naturam, quæ est quædam putrefactio, fit. è contra quando passiuæ qualitates dominantur actiuis; ergo maxime opponuntur. tertio quia quo est mixtio miscibilium quia in generatione simpliciter remanẽt elemẽta, quia euanescit humidũ. . . maxime & ideo maxime opponuntur generatio simplex & putrefactio, & cum corruptio secundum naturam sit quædam putrefactio, ergo corruptio secundum naturam maxime opponitur generationi simplici, quia putrefactio, quæ est corruptio maxime ei opponitur. quod autem corruptio secundum naturam sit putrefactio quædam, probat dupliciter Arist. primo inductione in plantis & animalibus: secundo uero probat à signo. De primo probat inductione in plantis & animalibus, quia plantæ, & animalia cum corrumpuntur secundum naturam putrescunt, quia animal cum secundum naturam corrumpitur, senio corrumpitur: sed senium est quædam putrefactio, etiã cum plantæ corrumpuntur putrefiunt, quia plantæ corrumpuntur auansi, quia ut dicit Galenus in primo de sanitate tuenda, ita se habet auansis in plantis, uti se habet senium in animalibus: quia sicut senium est uia in putredinem in animalibus: ita auansis in plantis est uia ad corruptionem plantarum; ergo corruptio secundum naturam tam in animalibus quàm in plantis est quædam putrefactio, quia est uia in putrefactionem. & notanter dicit, dixi quòd corruptio secundum naturam est putrefactio quædam quia si essent secundũ naturã putrescit, si nõ secundũ naturã corrumpitur. sed in. . . ut ab aliquo extrinseco ut puta ab igne non putrefiunt, & ideo dixit quòd secundum naturam corruptio est putrefactio quædã, quia si fiat corruptio. . . ab extrinseco aliquo illa talia non putrescunt, quia ab extrinseco corrũpuntur, puta ab igne, aut gladio, & hæc est prima probatio Aristotelis, quæ est per inductionem. secundo ostendit Arist. hoc à signo generaliter, quia corruptio secundum naturam est quædam putrefactio, quia quæ secundum naturam corrumpuntur & naturaliter: prius exterius humectantur, & postea exsiccantur exterius, & ultimò

putrescunt

putrescunt dicit Arist. quæ secundum naturam corrumpuntur & sic prius exterius humescunt; ergo corruptio est putrefactio quædam, & sic quæ secundum naturam corrumpuntur prius exterius humescunt, sicut uidemus in æstate in carnibus cum abolentur & putrescunt, primo exterius humescunt, & postea exsiccantur & putrescunt ; ergo corruptio naturalis est putrefactio quædam, & quia dixit quod quæ secundum naturam corrumpuntur primo exterius humectantur, exsiccantur & tertio putrescunt, declarat causam huius. Arist. dicens quòd causa est, quia ista mixta perfecta constant ex istis quatuor qualitatibus primus, quorum calor innatus est auctus, ut puta calor innatus carnis auctus est à calore extrinseco puta aeris, tunc calor ille naturalis carnis auctus à calore extrinseco agit in humidum ipsius carnis: qua actione humiditas naturalis carnis reuocatur, & expellitur ab intus ad extra, & sic pars exterior carnis humescit, cum iterum magis calor natiuus augetur ab extrinseco calore ipsius aeris iterum . . . in humidum illud desiccat illud humidū exterius & facit euanescere, & humido euanescenti etiam calor naturalis euanescit cum eo, & demum euanescenti humido illo caro illa exsiccatur, quia remanet solum pars terrea ipsius carnis, & ista est putrefactio; & hæc est causa dicit Arist. quare illa quæ putrescunt primo eis humectantur partes exteriores, & secundo exsiccantur, demum putrescunt: quia scilicet composita sunt illa mixta ex illis qualitatibus primis, & quia in tantum augetur calor innatus ab extrinseco calore aeris qui dominatur humido: ideo exterius expellit illud humidum, & . . . magis ab extrinseco calore augere agit in illud humidum extrinsecū expulsum et illud exsiccat, & demum magis aucto iterum putrescit, tandem; lego uerba. Et debet legi, finis enim deinde dicit.

TEXTVS QVARTVS.

Quapropter humida primo, deinde sicca tandem fiunt putrescentia.

Quapropter humida prius, hic Arist. ponit secundā dubitationem à signo continuatiue leguntur uerba illa: ex his .n. facta sunt: quare reddit causam cur primo humescāt, & deinde exsiccētur, & ultimo putrescāt, ēt id quod terminatur, id est humidum & siccū, quæ . . . & cū hæc domināturfit corruptio, & dicit & siccū terminatur humido, quia partes sicue terminētur humido nō effectione quia effectione termināturà calido, sed dicit quod siccum terminatur ab humido, quia mediāte ipso humido terminatur siccum à calido, & ideo dicit textus quòd fit corruptio cū id quod terminatur obtinet termināspropter circundās, id est quod fit corruptio cū siccitas obtineat super humidū pp circundās, idest pp aerē. sed dices quomodo qualitates passiuæ possunt superare actiuas? respondet propter circundans continens, & quomodo propter continens? respondit quod hoc quia calor aeris auget calorem intrinsecum, & innatum: qui calor innatus cum sit auctus & extraneatus agit in primum humidum, & reuocat ipsum ad . . . & iterum magis aucto calore à continente exsiccat illam humiditatem, & tandem putrescit humiditas illa, & ille calor innatus . . . cum ea, & sic obtinet, ad quod terminatur super terminans & qualitates passiuæ super actiuas propter circundans, id est propter aerem. & hoc modo concurrit aer ad corruptionem, & dat exemplum de carne in estate, quia agens intrinsecum augetur ab extrinseco, & expellit humidum ad extra: cum quo etiam tandem euanescit calor innatus, qui prius augebatur ab extrinseco calore, & consumit hoc modo humidum prius, ut supra diximus. Quinimo singulariter ista uerba habent multas expositiones, & prima est latinorum, quæ de facto tollerari potest, quæ dicit, quòd cum Arist. dixerit quòd corruptio secundū naturam est quædam putrefactio, quia putrefactio est duplex, ideo uult hic declarare, quòd duplex sit putrefactio scilicet propria & impropria. propria est illa de qua supra diximus, & hæc putrefactio non inest nisi mixtis perfectis: alia est putrefactio improprie dicta, & hæc etiam ipsis elementis inest, & conuenit non tantum mixtis, immo conuenit elementis, non tamen secundum sui naturam, sed secundum sui partes, quia elementa non possunt corrumpi secundū sui totum, sed secundum sui partem, & quomodo cōuenit eis secundum

partem tantum hęc putrefactio seu hæc corruptio? Dico quòd eleméta recedunt à propria eorum natura, id est cum recedunt ab eorum . : . propria, & in eis permiscetur altera substantia, ut puta cum unum elementum permiscetur cum uaporibus, tunc fit putrefactio in eis aliquo modo, & ideo inquit Arist. quòd inter elementum ignis non potest permisceri . . . alteri corpori, neq; potest remoueri à sui paruitate, quia sui actione conseruat alia corpora, quæ in eo permiscentur, & ideo est maxime purum elementum, neq, potest remoueri à sui paruitate; & ideo solus ignis inter reliqua elementa non putrescit, quia non potest alteri substantiæ permisceri, quia omnia alia consumit, alia uero elementa possunt putrefieri, cum permiscentur alteri extrinseco corpori, & hęc est expositio latinorum quæ tollerabilis est. Alia expositio est Olympiodori, in qua conuenit Alexander, quæ expositio dicit quòd cum Arist. dixit quòd corruptio secundum naturam est quædam putrefactio materiæ quã signo uult declarare posterius dicendum quare sic . . . uerborum Arist. & quid est istud posterius dicendum est hoc scilicet quòd putrefactio est defectus innati caloris, quia enim hoc sumus dicturi Arist. probat signo hoc scilicet quòd omnis putrefactio sit defectio innati caloris, quia si accipiamus elementa omnia præter ignem possunt deficere à proprio calore, & ideo possunt putrescere, ignis non, quia non potest deficere ab innato calore, quia impossibile est dare igni frigidum, ut dicit Arist. in . . . ideo ignis non potest putrescere, & ex hoc quòd solus ignis non potest putrescere, quia non potest deficere ab innato calore, sequitur quòd omnis putrefactio est defectus innati caloris. Tertia expositio est Alexandri, qui aliter exponit & Simp. recte iudicio meo, qui exponit quòd cum Arist. dixerit quod corruptio secundum naturam est putrefactio quædam, nunc Arist. uult hoc declarare & dicit, quod putrefactio est corruptio putrescentis secundum naturam, nõ tamen secundum totum, sed secundum partem. sed dices quomodo putrefactio est corruptio secundum naturam, non secundum totum, sed secundum partem ipsius putrescentis. o, dico dicit Aristoteles quia quod putrefit non corrumpitur nisi secundum calidum innatũ & humidum, non autem secundum siccum, sed secundum sui calidum & humidum, siccum . . . augere, quia putrefactio fit tantum euanescente calido innato, & humido, non enim necesse est quòd siccitas euanescat; quòd autem ita sit quòd putrefactio sit corruptio rei putrescentis secundum partem tantum, & non secundum totum, idest sui calidum innatum, & humidum tantum, non autem secundum siccum, patet (& hic Alexander reuertitur ad expositionem Olympiodori) quia inter elementa solus ignis non potest separari à proprio calore, & ideo non putrescit secundum partem, quia non potest corrumpi eius calor innatus remanente ipso igni, quia non potest dari ignis frigidus, & ideo putrefactio est defectus innati caloris, & . . . defectus secundum partem, & non secundum totum. sed dices, quare non potest deficere calor innatus in igne, & aeri potest deficere calor innatus? dat rationem Arist. huius, dicens quod causa est, quia elementum ignis est perfectius omnibus alijs elementis, & ideo perfectissimas qualitates sibi determinat, quæ est calor, qui ab ipso separari non potest, & ideo ignis non potest separari à calore. & cur ignis est perfectissimum elementum inter omnia alia elementa? dicit Arist. causa est, quia ignis habet rationem formæ, reliqua non habent rationem formæ. & quomodo ignis habet ratio nem formæ, reliqua non habent rationem materiæ? quia ignis habet rationem continentis, quia ignis continet omnia alia elementa, & continens habet rationem formæ respectu contenti, & ideo ignis habet rationem formæ respectu aliorum contentorum; quia ergo ignis est nobilior, sibi determinat qualitatem, quæ ab ipso non potest separari, & ideo hoc est signum, quod putrefactio est corruptio putrescentis, non secundum totum, sed secundum partem scilicet secundum innatum calidum, in igne uero, quia eius innatum calidum non potest corrumpi, neq; potest ipsum deserere, ideo non potest ignis corrumpi: reliqua uero elementa, in quibus prius est innatus calor, potest corrumpi, & potest ipse deseri, potest etiam corrumpi, ergo putrefactio est corruptio putrescentis, non quidem secundũ totum, quia non secundum omnes qualitates, sed secundum partes, id est secundum calorem innatum, lego uerba secundum Alex. in his, quæ corrumpuntur secundum partes, idest secundum innatum calorem, & humidum tantum, & non secundum siccum, secun-

dum

dum Olympiodorum, in his quæ corrumpuntur secundum partem, id est in elementis, quæ secundum partem corrumpuntur.

Super uerbis Arist. sunt dubitationes difficiles, quia cum loqueretur de generatione simplici mixti dixit quòd erat permutare ex qualitatibus actiuis in passiuas, & actiuis superantibus passiuas: quia si parum superarent actiuas, non esset generatio, sed liquatio, ex loco habetur, quod omnis generatio mixti fit ex qualitatibus actiuis superantibus passiuas, & sic in omni generatione mixti semper calor, & frigus uincunt humidum, & siccum. modo contra hoc est dubitatio, quia si ita sit, quod in omni generatione mixti calidum, & frigidum totaliter superant humidum, & siccum, tum omne mixtum perfectum erit calidum, & sic omne mixtum perfectum erit calidæ complexionis, & sic . . . esset mixtum humido, neq; suæ complexionis . . . quia mixtum perfectum denominatur ab elemento de . . . quia cuiuslibet elementi perfecti complexio sequitur qualitatem superantem in eius generatione, sed per Arist. hic in omni mixto perfecto denominatur caliditas, quia secundum eum, in qualibet generatione mixti prædominatur calidus ergo esse mixtum naturali sui complexione est calidus: eius oppositum patet, quia aliquod mixtum est humidum, & aliquod siccum, & aliquod frigidum à prædominio, ut dicemus infra, & sic non omne mixtum habet temperamentum, seu complexionem naturalem cum dominio calidi; & hoc est primum argumentum. Secundò quia dicit, quòd calidum, & frigidum debent obtinere humidum, & siccum, sed contra hoc dubitatur, quia aut intelligit Aristo. quòd actiuæ qualitates superant ambas passiuas: aut intelligit, quòd ambæ actiuæ qualitates superant alteram passiuam tantum: aut quòd una actiua superat ambas passiuas: aut quod altera actiuarum superat alteram passiuarum indifferenter, nec possumus aliter imaginari: sed neutro horum modorum potest dici; ergo &c. aduertatis, quod quæstio hæc difficillima est, & prima primi examinatur à medicis, ut à Gentili, Vgone, & à Iacobo, si non dicas primo, scilicet quod ambæ actiuæ superãt ambas passiuas, aut ita erit, quòd ambæ passiuæ sunt in medio totius latitudinis, quia tota latitudo est octo graduum: & si erunt in medio, erunt ut quatuor, aut erunt supra medium latitudinis, aut infra medium latitudinis, si dicas quòd ambæ qualitates passiuæ sunt in gradu medio, aut supra gradum medium, scilicet supra gradum ut quatuor; ergo sequitur, quòd ex quo qualitates actiuæ superant ipsas passiuas, quòd qualitates actiuæ sint in maiori gradu quàm quatuor; ergo sunt incompossibiles, quia sic extendunt latitudinem, quia superant gradum, ut octo, seu latitudinem ut octo, in qua omnes calculatores conueniunt, & cum qualitates sunt incompossibiles superant latitudinem; ergo istæ erunt incompossibiles, quia excedunt latitudinem ut octo, & cum excedũt sunt incompossibiles, quia in aliquibus qualitates contrariæ sunt compossibiles, ut calidum ut sex, & frigidum ut duo. quia uero excedunt latitudinem in eodem subiecto, in aliquibus non sunt incompossibiles, quia excedunt latitudinem, quia calor ut sex, & frigus ut tria sunt incompossibiles, quia excedunt latitudinem, calor non ut quinque, & frigus ut tria non excedunt latitudinem, & ideo sunt compossibiles, & ita generaliter est de omnibus, quia est regula generalis in qualitatibus. si ergo qualitates passiuæ sint in gradu medio, aut supra gradum medium, sequitur quòd qualitates actiuæ exsuperant passiuas & quòd sint maiori gradu, quia debent agere in passiuas, & ab æquali non prouenit actio, sed ut sic sunt impossibiles, quia excedunt totam latitudinem, quæ est, ut octo, quia tam passiuæ, quam actiuæ sunt super gradum ut quatuor, qui sunt medium totius latitudinis; ergo excedunt tota latitudo: ergo sunt incompossibiles: uerò dicas quod qualitates passiuæ sunt infra gradus . . . . contra, quia hoc minime potest dici, quia tum non completur tota latitudo, quæ tamen debet compleri, quia oportet quòd semper latitudo compleatur, quia quantum deficit aliud contrarium, tantum aliud debet excedere, quia debet compleri latitudo, et si non completur, non sunt compossibiles, quia caliditas ut tria, & frigiditas ut quatuor nõ sunt compossibiles, quia debet compleri tota latitudo, quæ est ut octo, non autem debet ita complete remanere, quia si una qualitas non complet sui naturam, non debet ab alia qualitate compleri, ut si sit frigiditas ut tria, debet esse caliditas ut quinque; ergo non possunt esse infra gradum medium. non ergo possumus dicere, quòd aliæ qualitates actiuæ uincant ambas passiuas,

passiuas, quia sequuntur illa cogitata dicta, & sic per ostensum patet membrum esse impossibile, scilicet quòd ambæ actiuæ uincant ambas passiuas si uero dicas, quòd ambæ actiuæ uincant alteram passiuam, aut quod altera actiua uincat alteram passiuam indifferenter, uel una actiua ambas passiuas, contra, quia neutrum horum potest dici, quia tunc sequitur, quòd in generatione mixti perfecti non erit dominium totius agentis secundum totum ad totum passum, quod est falsum, quia totum agens debet dominari toti passo, & secundũ se totum agens non dominabitur toti passo, quia si una actiua uincit passiuas ambas, aut ambæ actiuæ uincunt alteram passiuam tantum, tunc non erit mixtio: quia totum agens nõ dominabitur toti passo, sed tantum parti, & ita etiam dicatis discurrendo per alia membra, s. si altera actiua uincat alteram passiuam indifferenter, quia etiam sic non erit dominium agẽtis totius super totum passum, sed tantum partis. tertio principaliter arguitur ex dicto Auicennæ prima primi, ubi dicit, quòd frigiditas per se non ingreditur opus naturę, sed per Aristot. calidum, & frigidum ingrediuntur opera naturæ, quia sunt qualitates actiuæ quæ superant passiuas in mixto; ergo ista duo inuicem contrariantur; ergo frigidum non est per se agens contra Aristotelem, & hoc idem dicit Galenus septimo de morbis, & etiam quarto de causis symptomatum, & Auic. loco citato probat dictum suum, quia omnia opera naturæ fiunt per motum, & omnis motus fit à calido, quia frigiditas est causa motus . . . . . ergo non per se ingreditur opera naturæ ipsa frigiditas; quid ergo dicit Aristot. quia si esset, ut dicit, tunc per se ingrederetur opus naturæ, quia per Aristotelem in generatione simplici ingrediuntur calidum, & frigidũ, ut qualitates actiuæ superãtes passiuas; ergo. Quarto, arguitur de natura ipsius caloris, quia calor per se est causa ipsius putrefactionis, non; ergo per se est causa generationis, quia putrefactio opponitur generationi simplici, & nihil idem est per se causa duorum contrariorum; tum etiam dicit Simp. quia secundo de anima calor non est per se causa auctionis; ergo neque generationis, quia ab eadem uirtute prouenit auctio, generatio, & nutritio, ut ibidem habetur. Quinto, quia si immergatur, & suffocetur in aqua aliquod animal, ut puta in aqua simplicissima, animal morietur, & generabitur ex ipso aliud mixtum perfectum, puta cadauer, & ista generatio huius mixti perfecti non fit à calido, sed à frigido obtinente super passiuas qualitates; quid ergo dicit Aristot. Sexto, quia dicit quòd specialiter generatio uiuentium est à calore, sed contra, quia hæc generatio uiuentium non est à calore elementali; puta ignis, sed à calore cœlesti; ut dicit Auerr. 12. Meth. 13.14. & fuit etiam sententia Aristot. in tertio de generatione animaliũ capite. 13. ubi dicit, quòd generatio animalium fit à calore cœlesti, & non à calore elementali, qui est qualitas prima, sed à calore cœlesti disseminato per totum aerem: ergo nõ in omni generatione superat calidum, quod est qualitas elementalis, ut dicit Arist. hic, qui uult, quòd omnis generatio mixti fiat à qualitatibus primis; ergo sibi contradicit Auerr. & etiam Aristo. secundo de generatione animalium cap. 13. & hoc etiam patet ratione, quia mixtũ est perfectius qualitatibus primis, & effectus perfectior non potest prouenire à causis perfectioribus; ergo. De hac dubitatione difficilima sunt tres modi dicendi; quorum unus est Gentilis prima primi, qui dicit, quòd omne mixtum perfectum est à prędominio calidi temperamenti ex Aristot. sic quia omnis generatio mixti est à calido, frigido obtinentibus super humidum, & siccum; ergo in generatione mixti uincit calor, & temperamentum, cuiuslibet mixti sequitur qualitatem, quæ superat in generatione eius, & ideo omne mixtum esse calidum à prædominio; & confirmat hoc Auerr. in quinto colliget, & secundo colliget, quòd omnis generatio partium animalis est à calido, & si aliqua sint frigida ut ossa, quæ dicũtur fieri à frigido, cõsequẽter dicit, quòd in illis etiam dominatur calidum, sed non dicũtur fieri à frigido, quia fiunt, à: dominante calore, & remisso, non autem à frigido simplici: & ita exponitur illud uerbum, quòd ossa sunt frigida. secundo etiam probare nititur, quia omnis generatio fit per coctionem, & digestionem, sed omnis digestio fit à calido dominãte, & permiscente humidum cum sicco; ergo omnis generatio fit à calido. tertio quia ut infra declarauit Aristot. putrefactio naturalis nihil aliud est, nisi euanescentia calidi, & humidi innati; & ideo dicit, quòd quæ putrefiunt, putrefiunt prius extra, deinde intra, immo si esset aliquid mixtum à prædominio frigidæ, & siccæ complexionis, & putrefieret, tũ pu-

trefieret, & non per euanescentiam calidi, & humidi, sed frigidi, & sicci, quod est contrà Aristo. hic; quod autem sequatur clare patet, quia si esset aliquid mixtum, à prædominio frigidæ, & siccæ complexionis, non autem calidæ, & humidæ à prædominio, tunc sequeretur, quòd illud putresceret, quia euanesceret partes eius interiores: sed partes eius interiores sunt frigidum, & humidum; ergo ista putrefactio esset euanescentia frigidi, & sicci; ergo non omnis putrefactio esset resolutio calidi, & humidi innati, ut dicit Aristo. Quarto, & ultimo dicit Gentilis, Aristo. arguit specialiter in generatione uiuentium, quia Aristot. in libro de longitudine, & breuitate uitæ dicit definiens generationem uiuentis, quòd generatio uiuentis est prima participatio in calido naturali, & quòd uita est eius permansio in calido naturali: ideo subdit Aristo. quòd omne uiuēs est calidum, & humidum, ideo omnis operatio eius, ut auctio, nutritio, & generatio est à calido, & humido; quia omnia opera uitæ fiunt calido, & humido; ergo specialiter secundum Aristotelem omne uiuēs est calidum, & humidum: quia prius dicit Arist. quòd omne mixtum est calidum, & humidū à prædominio, & postea dicit de uiuente, quòd uita est per mansio animæ in calido, & hæc opinio Gentilis, ut dixi loco allegato fundatur super uerbis Aristo. hic, quòd in omni generatione mixti actiuæ qualitates superant passiuas; ergo dicit ipse omne mixtum à suo naturali temperamento erit calidum, & adde etiam humidum. sed, Domini, hæc opinio Gentilis falsa est pluribus rationibus inducendo multas species mixtorum tum animatorū, tū inanimatorum, & primo de mixtis inanimatis, ut de metallis, quia Aristot. in fine tertii huius dicit, quòd metalla fiunt à uehementi frigido congelante illos . . . halitus, qui aliquando ita uehementer ab illo frigido congelātur, quòd exprimitur humidum, & ex eius expressione adeo indurātur, ut non amplius igne liquescere possint, ut patet de ferro, quod sui naturali temperamento est ita frigidum, & siccum, & induratum à uehementi frigore, quòd non potest liquari ab igne, nisi ignis sit uehementissimus: immo aliqua metalla sunt ita indurata à frigore, dicit Aristo. ibidem, quòd tantum mollescunt, & non liquescunt; ergo frigida sunt, & omnino frigida, & sicca. secundo arguitur de christallo, & de pumice, et de uitro, ut dicit Galenus de temperamentis secundo; quæ omnia sunt frigidi temperamēti & sicci, quia tactus iudicat ista esse frigida, & tactus est perfectissimus iudex tangibilium; ergo non omnia mixta à prædominio calida. Tertio arguitur de plantis, quia Galenus in secundo de temperamentis dicit, quòd Plantago, mandragora, papauer, omnes istæ Plantę, sunt frigidæ, & humidæ complexionis à prædominio, & ideo inducunt somnum, & faciliter euaporant ad caput; & addit Galenus de succo papaueris dicens, quòd est magis frigidum, quàm aqua, & ideo animalia bruta, & homines enecat sui frigiditate, & tamē omnia ista sunt mixta perfecta; ergo non omnis planta calida, nec omne mixtum calidū. quarto arguitur de animalibus, & discurremus per animalia, & per partes animalis, ut de adipe: dicit enim Galenus de adipe, quòd generatur à frigiditate membranę ex sanguine tenui . . . ipsi membranæ recurrenti; ergo generatio adipis fit à frigido, quia à frigido membranæ; non ergo est calidi temperamenti à prædominio; & magis pili, cornua, & membranæ. & secundo, & tertio de temperamentis dicit Galenus sunt frigidæ, & siccæ complexionis. tū etiam primo hoc de animalibus multis secundum totum eorum, ut dicit ibidem Galenus sicut sunt apes, muscæ, culices, & huiusmodi, quæ omnia sunt frigidæ complexionis, & siccæ, & ideo exangues sunt; non ergo omne uiuens est calidi, & humidi temperamenti, ut dicit Gentilis, quia multæ partes eorum, & multa animalia sunt frigidæ, & siccæ cōplexionis. est etiam secundus modus dicendi, qui est Iacobi de partibus & Dini in quæstionibus, quòd non omne mixtum perfectum est calidi, & humidi temperamenti à prædominio, sed tantum omne animal, & quælibet eius pars est calidæ, & humidæ complexionis, & hoc ex uerbis Aristotelis superius, ubi dixit de causis longitudinis, & breuitatis uitæ, quòd generatio uiuentis est prima participatio . . . in calido naturali, & humido, & uita est eius permansio; ergo calidum, & humidum, & sic non omne mixtum, sed omne uiuens est calidi, & humidi temperamenti tantum, & sic fauet illi auctoritati adductæ: sed Thomas de Garbo sua summa destruit hanc opinionem . . . magis & destruit illam cum argumento . . . quòd cerebrum frigidum secundum Aristo. ponitur à natura ipsi animali; ut contemperet

cordis

cordis calorem, & ſecundum Galenum natura non appoſuit cerebrum, ut contéperet cordis calorem, ſed appoſuit cerebrum propter alias operationes; tamen quicquid ſit ſecundum Ariſto. natura appoſuit cerebrum ut contemperet calorem cordis. & quomodo contemperat calorem cordis? qnia ſpiritus qui generãtur in corde, qui dicuntur ſpiritus uitales, ſua natura nimis calidi ſunt in corde propter maximum calorem cordis, & ideo ſunt nimis calidi ad operationes animales, & ideo aſcendunt à corde ad cerebrum per arterias, ut ibi à cerebro contemperentur, & fiant apti ad operationes animales, & cum ſunt contemperati à frigiditate cerebri, & elaborati non dicuntur amplius ſpiritus uitales, ſed animales, & ideo dicunt cerebrum eſſe frigidi temperamenti. Sed Iacobus de partibus, & Dinus, & illi, qui non ſunt de iſta opinione, qui ſecundum aliam opinionem probant, quòd multa animalia, & multæ partes eorum ſunt frigidi temperamenti, dicunt ad hoc argumentum, quòd temperamentum ſiue complexio partium animalis eſt duplex. una, quæ dicitur complexio actuata per influentem calorem: alia naturalis eſt, quæ conſtat à principio generationis, ut oſſa, quæ ſui naturali complexione ſunt frigidæ, & ſiccæ complexionis, & ſic nerui, & huiuſmodi complexio non actuata per influentem eſt complexio, quæ influitur alicui membro à corde, quia in eo fluit calor uitalis tranſmiſſus à corde, & cum non poteſt amplius recipere calorem illum, non durat amplius uita: quia tandiu durat uita in membro animalis, & in partibus eius, quandiu poteſt recipere ſpiritus animales tranſmiſſos à corde. Dicit ergo iſta opinio, quòd uerum eſt, quòd aliqua pars animalis ſui temperamento naturali eſt frigida, & ſicca, ſicut oſſa, & ſic ſecundum complexionem naturalem conceduntur dari aliqua membra frigida, & ſicca: tamen ſi capias partes membrorum, & membra ipſius animalis, ut habent complexionem naturalem conſtantem per influentem, ſic omnes partes animalis, et etiam oſſa ſunt calidi, & humidi temperamenti . . . . à ſpiritu cordis calido, & humido, & ſic euadunt Argumenta Thomæ de cerebro, & de aliis partibus, & animalibus multis, ut ſupra probauimus, quia dicunt, qnòd cerebrum naturali ſui complexione eſt frigidum, & ideo temperat ſpiritum animalem: tamen per complexionem naturalem actuatam per influentem eſt calidi, & humidi temperamenti, & ita etiam euadunt multas auctoritates Galeni: ſed contra hanc ſolutionem, ut dixi uobis, inſurgit Thomas de Garbo illo argumento, quia cerebrum ſecundum Ariſt. poſitum eſt ipſi animali, ut contemperet calorem cordis; ergo contemperat ſpiritus uitales cordis ſola complexione naturali, & hoc modo, quia ſola complexione naturali non poteſt perdurare, quia debet continue recipere ſpiritum uitalem à corde, aliter non duraret uita; ergo complexio illa naturalis ſimplex non duraret; ergo cerebrum non contemperat caliditatem cordis ſua naturali complexione, ſed complexione naturali actuata per influentem, & ita complexio actuata per influentem contemperat calorem cordis; ergo cerebrum non tantum erit frigidum ſua naturali complexione, ſed etiam naturali complexione actuata per influentem, quia niſi à frigido contemperaretur, eſſet calidum; ſed cerebrum ut contemperat calorem cordis, & eius ſpiritus, eſt complexionis frigidæ etiam complexione actuata per influentem. tum ſecundo quia dicit quòd omne excrementum deſcendens à cerebro eſt frigidum, & humidum. tum tertio quia Galenus dicit quòd fuerunt aliqui philoſophi, qui dixerunt, quòd omne animal eſt calidum, & humidum, ſed iſti philoſophi, dicit Galenus, non dixerunt hoc abſolute, ſed id dixerunt comparando ipſa animalia ad ſtirpes, & plantas, quia animalia ſunt maioris caliditatis, & humiditatis, quàm ſtirpes, & ideo omnia animalia dicuntur calida, & humida, non quòd abſolute ſint calidi, & humidi temperamenti, quia aliqua animalia ſunt frigidi, & ſicci temperamenti abſolute, ſed dicuntur calida, & humida à prædominio comparata ad ſe ipſa mortua, uel ad plantas, & iſta dicit Galenus in lib. de temperamentis non autem dicit Galenus, quòd omnia animalia ſint calida, & humida per complexionem innatam actuatam per influẽtem, ſed quia formica minus eſt calidæ, & humidæ complexionis comparata ad ſe ipſam mortuã, & ſic ſermone comparatiuo hoc dicimus & ſic de apibus, & huiuſmodi, tamen iſta ſunt abſolute frigidę, & ſiccæ cõplexionis, et in eis poteſt denominari frigiditas, & non dicit Galenus, quòd iſta ſunt calida, & humida ratione complexionis innatæ actuatæ per influentem. Et ideo eſt tertius

modus dicendi, & uerior meo iudicio, quòd non omnia animalia, & uiuentia sunt à prædominio calida, & humida, sed multa animalia sunt frigidæ, & siccæ complexionis, quia in eis quælibet qualitas potest dominari scilicet in mixtis perfectis, & aliquod mixtum perfectum est calidum, & aliquod frigidum, & aliquod humidum, & aliquod siccum, & hoc nobis dicit Arist. infra, & ideo respondeo ad argumenta facta in oppositum, & primo de primo, ꝙ est Gentilis ex Arist. quia, omnis generatio mixti perfecti fit ab actiuis qualitatibus obtinentibus super passiuas, & temperamentum generati sequitur naturam qualitatis dominantis: dico, cum dicis omnis generatio mixti perfecti fit qualitatibus actiuis dominantibus super passiuas; ergo in omni prædominatur calor: dico inquàm quòd uerum est quòd in omni generatione mixti prædominatur calor, quia calor est, qui admiscet elementa inuicem ipsa . . . & ideo in omni generatione dominatur calor quo ad sui principium, ut etiam in metallis quorum generatio incipit à calido, & completur à frigido, & ita dominatur calor, & cum dicis; ergo superat calidum, quia omnis complexio debet sequi naturam qualitatis uiuentis: uerum est.tamen dico, quòd qualitates possunt superare, qualitates bifariam: uno modo secundum intensionem graduum & secundum quantitatem: alio modo secundum uirtutem, si non intelligis primo scilicet secundum gradum, & secundum quantitatem semper calidum intensiue: & quo ad quantitatem dominatur qualitatibus passiuis in generatione cuiuslibet mixti, ita quòd semper intensior in gradu sit calor, & frigiditas quàm humiditas, & siccitas: sic hoc modo falsum est, quòd in omni mixto dominetur calor, quia non hoc modo semper dominatur calor alijs qualitatibus passiuis in omni mixto. si autem imagineris secundo modo .s. quòd calor, & frigus dominetur secundum uirtutem, & secundum rationem, non autem secundum quantitatem, & secundum gradus, sic est uerum, quòd in omni generatione mixti dominatur caliditas. do uobis exemplum. paruus ignis est maioris uirtutis, & potentiæ, quàm terra cubitalis, & ideo in omni generatione mixti perfecti debent qualitates actiuæ dominari passiuis non secundū gradum, & quantitatem, sed secundum uirtutem, & potentiam, quia aliter mixtum dissolueretur, quia à calido uincitur: bene tamen contingit aliter, immo sæpe contingit, quòd iste calor, & ista frigiditas sit minoris quantitatis, quàm humidum, & siccum, & tamen erit maioris potentiæ, & maioris uirtutis, quia . . . uirtus in uita, & mixtum in mixtura; quòd si esset minor secundum uirtutem, utiq; mixtum dissolueretur; intelligit ergo Arist. quòd in omni generatione mixti perfecti deberent qualitates actiuæ dominari passiuis secundum uirtutem, & potentiam; non autem secundum gradum, & quantitatem: & tunc exponimus secundum argumentum, & aliorum auctores, & secundum argumentum ita etiam exponendo, & per hoc etiam . . . similiter soluo secundum argumentum cum dicis, quòd aut ambæ qualitates actiuæ superant ambas passiuas, aut altera actiua tantum superat alteram passiuam uirtualiter: scilicet dico quòd . . . actiuæ debent superare ambas passiuas ut sit perfectum dominium totius agentis super totum passum, & cum dicis cōtra, quia qualitates passiuæ sunt . . . Dico ad hoc, quòd non curo, quia non dico, quòd calor, & frigus deberēt superare in generatione humidum, & siccum, sed tantum in uirtute, & potentia, ita quòd calor, & frigus sint tantæ potentiæ, quòd sufficiant miscere humidum cum sicco, & facere mixtum ita, quòd sufficiant & sint tantæ uirtutis, quantum requiritur secundum exigentiam mixti. uerum sæpe contingit, quòd multo minoris quantitatis sit humidum, & siccum, quàm calidum, & frigidum: sed iam calidum, & frigidum sunt minoris potentiæ, & uirtutis, ut patet in igne cubitali, & terra bicubitali, & eodem pacto expono alios auctores Auerois, & aliorum, quòd omnis generatio partium animalis est à calido, ita quòd denominatur calidum in uirtute, non autem in quantitate. De alio quod addis, quia omnis generatio mixti perfecti est per coctionem, & digestionem, uerū est, & coctio & digestio omnis fit à calido naturali; ergo in omni generatione dominatur calidum naturaliter. dico, quòd uerum est ꝙ in omni mixto dominatur calor naturalis in uirtute tantum, non autem in quantitate, quia potentia non sequitur intensionem graduum, sed intensionem formæ, quia duplex est intentio, una formæ, & alia graduum: potentia autem, & uirtus non sequitur intentionem gradus, sed intentionem formæ. De alio de putredine

redine, quia ſit mixtum frigidum, & ſiccum in Platone, & putrefiat, tunc in iſta putrefactione euaneſcunt frigidum & ſiccum; & ſic erit euaporatio frigidi & ſicci, non autem calidi & humidi, ut dicit Ariſt. ergo non omnis putrefactio eſt euaneſcentia calidi innati, ut dicit Ariſtoteles: dico, quòd, cum dicis quòd, cũ putrefit hoc mixtũ frigidũ frigidũ, & ſiccum, reſoluuntur partes interiores, uerum eſt: ſed iſtæ partes ſunt frigidæ & ſiccæ, uerũ eſt; ergo non reſoluitur calidum & humidum, ſed calidum, & ſiccum, quod eſt contra Ariſtotelem nego Argumentum, quia hoc mixtum habet etiam partes calidas & humidas, quia in omni mixto eſt calidum naturale & humidum, quę reſoluuntur, ſi deficit putrefactio: & iſtud calidum naturale euaneſcit, & cum euaneſcit illud calidum naturale, fit iſta putrefactio: & ſi euaneſcit pars ſicca & frigida interior, non propter hoc iſta eſt putrefactio, quia reſolutio frigidi & ſicci non ſunt cauſa putrefactionis, ſed calidi & humidi, & in quantum reſoluitur calidum & humidum naturale. De alio ex Ariſtotele de cauſis long. & breuit. uitæ ubi dicit, quòd generatio eſt prima participatio animæ in animali, & uita eſt eius permanſio; ergo omne animal eſt calidum & humidum. dico, quòd uerum eſt quòd omne animal eſt calidum & humidum, ſed intelligit ibi Ariſt. quando dicit, quòd omne animal eſt calidum & humidum, id eſt omne animal habet calidum & humidum, quia calidũ unit, & calido uiuit, & humido nutritur: non autem intelligit, quòd omne animal à prædominio ſit calidum & humidum, ſed intelligit quòd omne animal habet calidum & humidum. & iſte eſt ſenſus Ariſtotelis ibi, quia omnia opera animalis ſunt à calido & humido, quia ab ipſo ſpiritu, qui eſt calidus & humidus, quia uita ſuſtentatur in calido & humido, ſcilicet in ipſo ſpiritu, qui calidus & humidus eſt. intelligit ergo Ariſtoteles quòd omne animal eſt calidum & humidum, ideſt habet ſpiritus in ſe, qui ſunt calidi & humidi, quibus ſpiritibus medijs perficit omnia opera eius. De alijs uero rationibus in lectione ſequenti dicemus.

Erat dubitatio ſuper uerbis Ariſtotelis in generatione mixti perfecti, nunquid ſcilicet in generatione mixti perfecti duæ illæ qualitates actiuæ ſcilicet caliditas & frigiditas ſint prædominantes duabus paſſiuis. Primo fuit dictum, quòd ſic: & adduximus opinionem Gentilis & Dini, quòd omne mixtum erat calidi temperamenti: & diximus primum eorum argumenta, quia ſi ſic eſſet, tunc omne mixtum perfectum, eſſet à prædominio calidum; quòd falſum eſt: & dixi etiam opinionem Iacobi de partibus: & omnes iſtas opiniones reieci in alia lectione, ut audiuiſtis. Et diximus, quòd erat ſecundum argumentum Auicennæ prima primi doctrina ſecunda cap. tertio quòd argumentum erat contra Ariſtotelem, quia, ut Auicenna dicit, frigidum nõ ingreditur opera naturæ: ergo omnis operatio naturæ perficitur calido maior clara eſt: minor uero oſtenditur, quia frigiditas immobilitas; ergo motus eſt à calido. tum etiam ex Galeno ſexto de cauſis ſymptomatum, ubi dicit quòd frigidum nulli operi nauræ eſt utile, quia frigiditas non ingreditur opera naturæ: ergo frigidum non eſt cauſa actiua nec humidum & ſiccum paſſiua: ergo Ariſt. contradicit Auicennæ & Galeno, quia Ariſto. dicit, quòd generatio mixti fit, cum caliditas & frigiditas dominantur alijs qualitatibus paſſiuis, & iſti dicunt, quòd frigiditas non ingreditur opera naturæ; ergo de hoc Conciliator in diff. 61. uidens dictum Ariſtot. & dictum Auicennæ, reijcit dictum Auicennæ, quando dicit, quòd frigiditas per ſe non ingreditur opus naturæ, dicens quòd non eſt tenendus Auicẽna, ſed in hoc debemus adhærere dictis Ariſtotelis, qui dicit quòd generatio mixti eſt per ſe à calido & frigido: & hoc multis rationibus oſtendit, & Primo ex Ariſtotele hic & experientia, quia metalla generantur ex uehementi frigido congelante illos duos uapores: & aliquando adeo eſt uehemens frigidum, quòd illud mixtum, quod à tali frigido congelatur, fit omnino humidum, quia tota humiditas fuit reſoluta, & ſic remanſit tota ſiccitas. & ideo non liqueſcit ferrum igne, quia in generatione ferri exprimitur prius omne humidum, & ideo non liqueſcit, ſed tantum in igne molleſcit. in ea ergo eſt uerum dictum Auicennæ, quòd frigiditas non ingreditur per ſe opera naturæ; Secundo arguitur ex Ariſtotele in primo de partibus animalium, & Gal. de temperamentis ſecundo, qui dicunt, quòd adeps generatur in animali ex tenuiori parte ſanguinis, occurrente frigiditatę membranarum; ergo generatio adipis eſt per ſe à frigido: ergo frigi-

dum ingreditur opera naturæ. Tertio arguitur ex dicto Auicennæ & Galeni in primo de sanitate tuenda. Sanitas simplicium membrorum, puta carnis, ex Auicenna prima primi, & ex Gal. in de temperamentis, nihil aliud est, nisi temperamentum quoddam, quia sanitas nascitur ex temperatura & actione mutua qualitatum primarum, quia istud temperamentum nascitur ex actione mutua qualitatũ primarum; ergo in ista mutua actione non tãtum operatur calor, sed etiam frigiditas; ergo in sanitate non tantum operatur caliditas, sed etiam frigiditas, quia sanitas est temperamentum, & temperamentum est ex mutua actione qualitatum primarum: ergo etiam frigiditas agit & operatur; ergo etiam frigiditas per se ingreditur opus naturæ, quia, si omnes qualitates operantur, ergo etiam & frigiditas. Quarto arguitur, quia Auicenna deficit cum probat hoc argumento, quòd frigiditas non ingreditur opus naturæ, uidelicet quia omnia opera naturæ perficiuntur à motu, sed motus perficitur à calido; ergo omnis operatio naturæ perficitur à calido; ergo omne mixtum calidum. Modo hæc ratio deficit, quia non omnia opera naturæ perficiuntur motu, scilicet locali, nec motu organi, nec motu obiecti, nec alio motu: & do exemplum, sicut est dictum Auicennæ, quòd omnis retentio membrorum nutrimenti fit à uillis transuersalibus, attractio autẽ fit à uillis longitudinalibus, & expulsio à uillis obliquis; ergo retentio nutrimenti non fit interueniente motu, & est opus naturæ; ergo. Secundo arguitur de conuersione nutrimenti contenti in concauitatibus membrorum, quia illud nutrimentum iam contentum in concauitatibus membrorum conuertitur in substãtiam nutriti: nũquid dicta conuersio fiat mediante motu? & certe non, quia hic non interuenit motus aliquo pacto, & ista operatio naturæ: ergo non omnis operatio naturæ motu perficitur. bene tamen hic præcedit motus localis, sed in ista conuersione nullus interuenit motus aliquomodo; ergo etiam deficit. Secundo, esto quòd omnia opera naturæ perficiantur motu locali, falsum tamen est, quòd motus localis non perficiatur nisi à calido tantum, quia etiam perficitur à frigido motus localis animalium, quia ex Aristotele in de communi motu animalium, motus etiam perficitur à calido & frigido, quia motus perficitur calido non qualicunq; sed contemperato à frigiditate cerebri & aliorum. Dixi, quòd spiritus uitales contemperantur à frigiditate cerebri; ergo motus fit à frigiditate, quia motus localis non perficitur spiritu uitali, sed animali: si ergo motus localis non perficitur spiritu illo uitali, sed animali, qui est spiritus contemperatus à frigiditate cerebri; ergo etiam motus localis perficitur à caliditate & frigiditate, quia perficitur à calore naturali contemperato à frigiditate cerebri, quia spiritus uitalis in cerebro æstuat, ut dicunt Aristot. & Galenus & Auicenna; ergo etiam frigiditas operatur ad motus, quia motus perficitur à spiritu animali; & in isto concurrit frigiditas; ergo ad motum concurrit frigiditas etiam, quia spiritus non solum sui uehementi caliditate causat motum, sed etiã concurrit frigiditas cerebri, à qua contemperatur calor naturalis cerebri, seu ille spiritus uitalis. Sed dices, quid ad Galenum, qui uidetur conuenire cum Auicenna, quia dicit, quod minimè functioni naturæ conuenit frigiditas? respondet Conciliator, quòd Galenus loquitur de uehementi & ual de intensa frigiditate, & non de frigiditate temperata, & ita Conciliator defendit Galenũ & Aristo. quòd generatio perficitur à calido & à frigido. Sed uos diceris, quòd Conciliator non defendit Galenum, quia Galenus dicit, quòd frigiditas nulli functioni naturæ cõuenit. tu dicis quòd Galenus intelligit de uehementi frigiditate: sed contra, quia etiam intensa caliditas non est utilis operationi naturali, sed debet esse contemperata caliditas, nõ autem intensa; tum etiam, quia Conciliator contradicit sibi, ut patet in exemplo Aristotelis de metallis, qui Aristo. dicit quòd generatio metallorum fit à uehementi frigore: ergo uehemens frigus etiam ingreditur opera naturæ: ergo tu non defendis Galenum, quia in generatione metallorum est adeo intensa frigiditas, quod facit, dicit Aristoteles, omne humidum ferè resoluere, & tu secundum Gal. dicis oppositum, quòd, scilicet uehemens frigiditas non ingreditur opus naturæ, sed tantum remittitur & contẽperatur. Et ideo ego dico, quòd potest aliter dici, quòd dictum Galeni & Auicennæ est uerum, quòd frigiditas per se non ingreditur opus naturæ, quia duplex est natura, una quæ est anima, & alia quæ non est anima; si autem loquimur de operibus naturæ, quæ est anima, sic frigiditas nulli

functioni

functioni est utilis ipsius naturæ, idest animæ uegetatiuæ, quia nec utilis functioni naturali quæ est in hepate, neque uitali quæ est in corde, neque animali quæ est in cerebro: & ita loquitur Aristo. de anima uegetatiua: & ita etiam Galenus intelligit, quòd frigiditas nulli functioni naturæ est utilis, sed omnis eius operatio & functio perficitur à calido, ut attrahere & cōuertere nutrimenta in substantiam nutriti, quæ omnia sunt opera ipsius calidi per se: frigiditas autem per accidens ingreditur opera ipsius naturæ, & secundario, non autem primario, sicut dicit Auicenna. primo, quia frigiditas quoquomodo contemperat calorem naturalem, qui est principium generationis mixti perfecti, quia mixta habent determinatā mensuram caliditatis, quæ non fit nisi a frigido: & ideo concurrit ad opera animæ uegetatiuæ & mixti perfecti, quia contemperat illum calorem, qui est principiū generationis mixti perfecti: & sic per accidens frigiditas ingreditur opera naturæ, & est utilis. Et ista est prima utilitas frigiditatis, quòd ingrediatur opera naturæ, quia contemperat naturā, quia uehemens calor naturalis est inutilis pro operationibus naturæ, & ideo oportet, ut contēperetur. Secundo frigiditas ingreditur opera naturæ, quia debet frigiditas detinere calorē naturalem, ne euanescat, quia calor ex sui natura exhalat: detinetur autem, ne exhalet à frigiditate ipsa: & sic debet detinere calorem, quo fit nutritio, quia calor sursum euadit, & ne sursum euadat, ad hoc operatur frigiditas, & ita per accidens facit ad opera naturæ. Tertio facit frigiditas ad opera naturæ, quia multoties mixti generatio incipit à calido, & deinde perficitur à frigido, quia mixtio aliqua, quæ habet principia à calido, completur à frigido: & ita frigiditas secundario ingreditur opera naturæ, sicut dicit Aristoteles de generatione metallorum: quorum generatio habet principium à calido, & finit à frigido: & sic intelligit Aristo. quòd ingreditur opera naturæ, scilicet cuiuscunque naturæ, non tantū animæ uegetatiuæ, & istam per se ingreditur, & non tantum ad opera animæ uegetatiuæ, sed cuiuslibet naturæ, & agentis naturalis. Et hoc modo intelligitur dictum Galeni, quòd nō ingreditur frigiditas opera naturæ, uerum est utilis functioni naturæ, scilicet animæ uegetatiuæ, idest non est utilis animæ uegetatiuæ operationi uehemens frigiditas: si uero non fuerit uehemens, tunc non primario, sed secundario est utilis: & ideo non est contra Galenum, quia non ingreditur, sicut caliditas. Tertio arguebatur, quia nihil idem est causa contrariorum per se: sed putrefactio opponitur generationi, & calor per se est causa putrefactionis: ergo non est causa generationis. Quòd autem calor sit putrefactionis causa, patet per Aristotelem in textu, & confirmatur ex Olympiodoro, quia ex secundo de anima, calor non est causa nutritionis neque auctionis per se; ergo neque generationis: quòd autē non sit per se causa auctionis, probat Aristo. quia, si sit, tunc aucta crescerent in infinitum: consequens est impossibile; ergo. De primo, cum dicis quòd nihil idem est per se est causa contrariorum, sed putrefactio opponitur generationi, & iam idem calor est per se causa putrefactionis: ergo non generationis; dico, quòd uerum est, quòd nihil idem per se est causa contrariorum: &, cum subdis, Sed idem calor est causa putrefactionis; nego argumētum, quia non est idem calor, qui est causa generationis & putrefactionis, quia calor, qui est per se causa generationis, est calor naturalis: calor uero, qui est causa putredinis, est calor extraneus, & sic non est idem calor. De secundo ex Olympiodoro, quia secundo de anima calor non est per se causa auctionis nec nutritionis; ergo neque generationis, dico, ut dicit Aristo. quòd calor ignis, ut est ignis, non est per se causa nutritionis neque auctionis, neque generationis: sed calor, non in quantum ignis, sed ut est alterius uirtutis, puta ut est instrumentum animæ, sic est per se causa nutritionis & auctionis & generationis. Et, si dicas, non est idem calor ignis, ut est instrumentum animæ? uerum est, quòd est idem calor, sed, ut est ignis tantum, non est causa auctionis, generationis, & nutritionis: quia, ut est calor ignis, non est determinatus calor, & ab interminato nihil terminati prouenit: sed, ut est instrumentum animæ, sic est causa generationis, & hoc quia, ut est instrumentum animæ terminatus est. &, ut sic, diuersa operatur, quia unico instrumento diuersa possunt fieri opera. Quod addebas quarto, quia non uidetur, quòd omnis generatio mixti sit per se à calido, quia si submergatur uiuens in aqua, frigiditas est causa corruptionis, & sic ex ipso generatur mixtum aliud, puta cadauer, quia cadauer est aliud mixtum ab ipso uiuente, & gene

ratur

ratur ex frigiditate uehementi aquæ, & in illà generatione nõ concurrit calor, quia in aqua non est calor, sed solum frigiditas aquæ: ergo istud mixtum generatur à frigore, non autẽ à calore: ergo non omnis generatio mixti fit à calore dominante: Dico bifariam, primo, quòd aut loquitur Arist. de generatione mixti ꝑfecti, ut quando mixtum perfectum per se generatur, tũc ista generatio est à calido primario, à frigido secũdario: modo cadauer nõ ꝑ se generatur, sed ꝑ accidens & ꝑ uiã sequelæ, quia, cũ animal corrũpitur, generatur ꝑ accidẽs cadauer & ꝑ uiã sequelæ: cadauer est aliud spẽ ab aĩali, uerũ est, quòd est alterius speciei: sed istud cadauer est seu fit à frigida aqua: uerum est sed secundario & per uiam sequelæ. Secundo dico, quòd ista generatio non tantum est à frigido, sed etiam à calido, quia frigiditas aquæ quæ summa est, cum animal suffocatur, intendit calorem naturalem animalis; quia aqua sui frigiditate prohibet transpirationem, & intenditur calor naturalis tunc interius, & cum intenditur calor naturalis, tunc animal suffocatur & corrumpitur, & generatur cadauer: & sic ad generationem cadaueris concurrit etiam calor cum frigiditate aquæ; & ita etiam perficitur per calorem, & sic bifariam potest responderi.

Arguebatur ultimo, quia generatio uiuentium non est à calido elementali, quemadmodum habetur ab Auerroe 12. Metaph. & 13. & 14. & 2. Metaph. 31. & ab Aristotele secundo de generatione animalium hoc idem dicitur, quòd generatio uiuentium non est à calore elementali, sed à calore cœlesti: si à calore cœlesti, & non elementali; ergo ad generationem cuiuslibet uiuentis non concurrunt duæ qualitates actiuæ dominantes, quia sic generatio uiuentis esset à calore elementali: quod negaret Arist. & Auer. quia calor cœlestis non est elementalis; ergo generatio mixti non est à calido & frigido qualitatibus primis, ut sunt elementorum: & confirmatur, quia calor elementalis, & illæ qualitates aliæ scilicet frigiditas & humiditas & siccitas, se habent in generatione mixti materialiter & ut materia, ergo non effectiue, quia ex secundo Physicorum, materia & agens non concurrunt . . . ualet, quia, sicut elementa, quæ commiscentur, materialiter concurrunt in generatione mixti, ita etiam & eorum qualitates materialiter concurrunt; ergo non actiue & effectiue. Secundo confirmatur, quia, si calor & frigiditas concurrunt effectiue ad generationem uiuentium & mixti perfecti, puta uiuentis, tunc etiam concurrunt effectiue ad generationem animæ ipsius uiuentis, quod est impossibile, quia anima est perfectior ipsis qualitatibus, & tunc imperfectius produceret perfectius, quia qualitates non attingunt ad ullam perfectionem animæ, ut possint efficere animam; ergo non possunt illę qualitates concurrere ad generationem actiue ipsius animæ: si non possunt concurrere ad generationem ipsius animæ; ergo neq; ad generationem mixti perfecti actiue possunt concurrere: quod ostenditur scilicet quòd si qualitates illæ concurrunt actiue & effectiue ad generationem mixti perfecti animati, concurrent etiam ad generationem animæ uidelicet quia anima est terminus illius generationis: ergo, si effectiue concurrent ad generationem mixti animati, effectiue etiam concurrent ad generationem animę illius mixti; quod est impossibile. De primo, cum dicis, quòd ex Arist. & Auer. generatio uiuentis non est à calore elementorum, sed cœlesti; dico, quòd calor dupliciter sumitur (etiam est dictum Galeni prima aphorismorum & in multis alijs locis, & omnium philosophorum) aliquando pro qualitate, & sic calor est qualitas simplex: aliquando uero non pro qualitate sumitur, sed pro substantia calida, ut quando dicimus, calor naturalis, iste calor, non est qualitas, sed substantia uaporosa tota, quę generatur ex puriori parte sanguinis; aut à proportionato ei, sicut in plantis & animalibus carentibus sanguine: Si loquitur de calore primo scilicet pro ut est qualitas illa, sic dico, quòd reuera calor, qui est prima qualitas ipsa, concurrit materialiter ad generationem uiuentis, non autem effectiue: si uero loquitur de calore, qui est substantia, sic dico, quòd concurrit effectiue calor ad generationem mixti perfecti quia, ut dicit Arist. primo de generatione animalium, ex ęstu solis ad nos, mediante eius calore eleuantur quidam uapores calidi & humidi, qui uapores sunt . . . & causa omnis generationis. Si autem loquamur de generatione uiuentium, aut loquimur de uiuentibus generatis ex putri materia, aut de animatis genitis ex propagatione, quæ sunt animata perfecta: Si de genitis ex putri materia sic, quòd in illa putri materia inest uapor quidam cali-

dus,

dus, eleuatus à uapore seu à calore solis, qui habet in se uirtutem generandi huiusmodi animal ex illa putri materia; & ille uapor ibi concurret effectiue, quia operatur ad illius generationem effectiue, uirtute tamen & uigore ipsius solis, à quo ille uapor eleuatur: & sic generatur à calore solis, qui est agens in materia illa, qui fuit causatus à uirtute solis. Si autē loquamur de generatione animalium perfectorum, quæ fiunt ex semine, sic dico, quòd & generantur ex calido, quod est ex semine, quia in semine est calor & substantia uaporosa & spiritus, qui est à principio generationis, qui est causa generationis, & sic substantia: &, ut sic, etiam concurrit effectiue ad ipsam generationem, & non sumitur pro qualitate, sed pro substantia, quia qualitas concurrit tantum materialiter. ut autem ille calor est substantia, concurrit effectiue, quia ut sic est spiritus quidam, qui spiritus fuit relictus à patre in semine ipso, quia decidit huiusmodi semen à patre: & ideo iste spiritus est uaporosus, qui habet uirtutem generandi animal ex propagatione. Et, quia tu dicis, quòd ista generatio debet esse à calore cœlesti; quomodo ergo uapor iste inclusus in materia putri, aut in semine, est calor cœlestis? quia iste calor, qui est inclusus in istis, est calor elementalis .s. aut ignis, aut aeris: uerum est, quia non datur alia caliditas, atq; alius calor, nisi aut aeris, aut ignis, quia omnis calor, seu omnis caliditas est eiusdem speciei: & in hoc errat Gentilis, qui tenet, quòd calor ignis, & calor aeris distinguitur specie, quod falsum est, quia sunt eiusdem speciei, sicut omnis albedo cuiuslibet albedinis, est eiusdem speciei: si enim calor ignis & aeris specie distinguerentur, tunc essent octo primæ qualitates, non tamen quatuor, quemadmodum dicit Aristoteles, & omnis . . . siue etiam calor extraneus & calor naturalis sunt eiusdem speciei, & est idem calor in specie. Dico ergo, quòd ista caliditas, quæ inest illi materiæ putridæ, & semini, est qualitas elementalis: quomodo ergo appellatur calor cœlestis? quia operatur uirtute cœli, & est instrumentum cœli, quia rana generatur ex illa putri materia ab illo uapore, eleuato à calore solis ab illa materia, quia ut est genitum animatum: ille autem uapor mouetur, & operatur uirtute Solis: & sic rana generatur principaliter à motu cœli, & secundario à caliditate illa inclusa in illa materia: & sic materialiter concurrit, & est sicut instrumentum calor ille inclusus: & in hoc sunt diuersæ opiniones. Ioan. Scotus 18. dist. 2. & Auic. & Alphar. & Thomas dicunt, quòd generatio omnis animę non est immediate à calore, sed est immediate à Deo, quia generatio, substantiæ perfectæ est ab agente perfecto: ergo à Deo, quia imperfectum non potest producere perfectius: sed anima est perfectior ipso calore, & ideo non potest produci ab isto calore: producitur ergo ab aliquo perfectiori; ergo à Deo immediate. Sed contra, quia ista opinio deficit à fundamento . . . quia omnis motus inferior pendet à motu cœlesti, & omnis generatio istorum corruptibilium pendet à motu cœli, ut patet ex Arist. octauo Physicorum, ubi dicit, quòd latio inferior pendet à superiori, & quòd sol & homo generant homines: ergo ista generatio fit non nisi à motu cœli, & motus non fit nisi à mobili: ergo omnis generatio pendet à cœlo: & ideo dicit Arist. quòd sol & homo generant hominem, sol ut est causa uniuersalis, homo uero, ut est causa particularis: ergo ad istam generationem concurrit cœlum, non autem Deus, ut dicunt illi, quia Deus est causa remota, quia non operantur intelligentiæ in generatione uiuentium nisi mediante cœlo: & dico, quòd operatur cœlum, ut agens principale & uniuersale; homo uero, ut agens particulare: & ideo dico, quòd spiritus ille gignitiuus hominis concurrit ad generationem hominis uirtute solis. At, si generetur filius ex semine deciso à patre, mortuo ipso patre quid concurrit ad generationem filij? dico, quòd concurrit spiritus relictus in illo semine à patre quia spiritus est inclusus in illo semine. Oh dices, hoc non uidetur uerum, quia semen non est animatum, filius autem est animatus: dico, quòd semen illud, seu spiritus ille gignitiuus existens in semine, concurrit ad istam generationem, ut est instrumentum cœli: non enim ut est calor elementalis, sed ut instrumentum cœli, & ideo non uirtute prima, sed uirtute cœli, quia patet tantum dat instrumentum, in quo est inclusum illud calidum, quo agit cœlum in materia in generatione mixti: & sic ille calor, & ille spiritus concurrit ad istā generationem ut instrumentum cœli, non autem ut calor elementalis: & ita dico, quòd formæ mixtorum perfectorum & animatorum, & anima ipsa non immediate est à Deo, sed producitur

ducitur anima illa à spiritu illo gignitiuo existente in semine, uirtute tamen cœli & ipsius solis, quia sol & homo generant hominem: & sic dico, quòd non contradicit sibi Aristoteles hic & in secundo de generatione animalium, cum hic dicat generationem mixti esse à duabus qualitatibus primis actiuis dominantibus super passiuas: secundo uero de generatione animalium dicit, quòd est à calore coeli: & idem dicit Auer. 12. met. & in pluribus locis, quòd scilicet non est contradictio, quia idem est calor elementalis, & cœlestis, sed diuersificatur, pro ut est instrumentum diuersorum agentium: ut enim est instrumentū cœli, dicitur calor cœlestis; ut autem est qualitas simplex subiecti, dicitur calor elementalis: tamen idem est calor in se: & ideo Arist. non contradicit sibi: & bene dicit, quia, ut est ignis calor, non operatur, sed operatur, inquantum est instrumentum cœli: & sic non dicitur calor elementalis, sed cœlestis, quia calores non differunt realiter, sed tantum materialiter, & . . . dictorum, & sic mixtum non est à calido elemenrali, ut elementalis est, sed ut est instrumentum cœli. Et ita de alio, cum dicebas, quòd imperfectum non attingit perfectum, sed calor est perfectus respectu animæ; ergo dico, quod uerum est, quòd calor iste est imperfectus, & ut sic, uirture, quia non potest attingere ad generationem animalis, sed bene potest uirtute cœli, quòd est agens principale & perfectius, attingere agēs imperfectius, & calor elementalis ad perfectius se ipso, non tamen uirtute prima, sed uirtute agentis principalis perfectioris scilicet uirtute ipsius cœli: & hæc de ista difficultate. Secunda difficultas principalis est ex dictis scilicet Phisicorum, ubi dicit Aristoteles, an si non contendo. . . .

Visum est, quomodo frigiditas & caliditas sint per se causæ actiuæ in generatione mixti, et adduximus multas difficultates, quas etiā resoluimus: ideo nunc supersunt duæ difficultates aliæ, quas breuiter expediam, & deinde ad textum me conuertam. Et primo dubitatur in dictis Aristotelis, quia dicit hic, quòd generationi simplici maxime contrariatur putredo: sed hoc falsum uidetur 5. Phisicorum dicit Arist. quòd mutatio mutationi contrariatur, & motus motui contrariatur, non autem motus contrariatur mutationi, sed generatio est mutatio, quia est . . . transitus à non esse ad esse, & putredo est motus, ut dicam, quia fit in tempore: ergo generatio non contrariatur putredini. Tum secundo, quia esto, quòd putredo contrarietur generationi, non tamen maxime contrariatur, ut dicit Aristo. quia maxime contraria contrariantur, sicut extremum ad extremum, & non sicut medium extremo: sed putrefactio contrariatur generationi, ut medium extremo; ergo quod autem putrefactio contrarietur generationi, ut medium extremo, esto, quia inter generationem & corruptionem mediat putrefactio: ergo corruptio maxime opponitur generationi, & ut extremum extremo; & putrefactio, ut medium extremo, contrariatur ipsi generationi: ergo putrefactio non maxime opponitur generationi simplici. quòd autem inter generationem & putrefactionem mediet putrefactio, iam patet, quia putrefactio est uia ad corruptionem: ergo putrefactio non est extremum, sed medium inter generationem & corruptionem: & generatio, & corruptio est extremum; ergo. Tum etiam, quia dicit, quòd putredo est contraria maxime communiter generationi simplici: sed hoc non uidetur uerum, quia generatio competit mixtis & simplicibus, putredo autem est passio conueniens solis mixtis: ergo putrefactio non est contraria maxime communiter generationi simplici: patet, quia simplicia non prius putrescunt: & ideo maxime communiter non contrariatur generationi simplici ipsa putredo, sed ista corruptio . . . sic contrariatur. De primo, cum dicis, quòd motus opponitur motui, quia illi motus sunt oppositi, ergo motus sunt oppositi, (ut dicit Arist. 5. Phisicorum) & mutatio mutationi. sed quomodo est . . . & putredo non est mutatio, sed motus, ergo putredo non opponitur generationi simplici: dico, quòd uerum est, quòd illi motus sunt oppositi, qui sunt ex terminis oppositis, & ut sic, mutationi non contrariantur motus, ut ibi dicit Arist. ꝙ putrefactio maxime opponitur generationi simplici: dico, quòd, si contrariatur generatio simplex, & putrefactio formaliter, sic reuera non maxime opponuntur: si uero contrariantur quo ad sui causas, sic maxime opponuntur generatio simplex, & putrefactio, quia eorum causæ maxime contrariantur. Et quomodo dicis, quo ad sui causas maxime contrariantur? quia generatio fit à qualitatibus actiuis

actiuis dominantibus passiuis, putrefactio autem fit dominantibus qualitatibus passiuis super actiuas, & ideo sunt maxime contrariæ: & ita etiam cessat secunda dubitatio, quia putredo non opponitur maxime generationi, quia non ut extremum extremo, sed ut mediū extremo: dico, quòd contradictio illa formaliter his non maxime opponitur, & in se, quia ut in se contrarianē, opponuntur, ut medium extremo, sed si non contrariantur in se, & formaliter, sed quo ad causas suas, sic maxime opponuntur, quia fiunt à contrarijs causis, ut supra dixit. Et, cum addis tertio, quòd putredo non est contraria maxime communi generationi, quia putredo conuenit solis mixtis; generatio autem & mixtis, & simplicibus: dico, quòd Aristo. hic non accipit generationem simpliciter & absolute pro omni generatione simplici, quæ communis est corporibus simplicibus & mixtis: sed accipit generationem simplicem, prout conuenit mixtis similaribus, secludendo eam, prout conuenit simplici elemento, ad quam concurrunt omnes quatuor qualitates primæ: &, ut sic, putrefactio est contraria maxime communi generationi simplici, quia, ut sic, omne mixtum est generabile, & omne mixtum est putrescibile, & è contra quia, hoc loco accipit generationem simplicem, ut conuenit tantum mixtis, non autem prout conuenit mixtis & simplicibus elementatis.

Tertia dubitatio principalis est, quia dicit Aristo. quòd putrefactio est corruptio secundum naturam, quia contingit & carnem & oua corrumpi secundum naturam, & etiam uiolenter: &, si uiolenter, non est putrefactio, uel si igne hæc urantur, non dicuntur putrefieri: & ideo Aristo. dicit secundum naturam. Sed contra, quia uidetur, quòd putrefactio nō sit corruptio secundum naturam, quia putrefactio cum fit ab extrinseco calore, puta ambiēte, ita fit ab extrinseco, sicut quando fit ab igne comburente: sicut enim combustio est ab extrinseco igne, uim passo inferente; ita etiam putrefactio est ab extrinseco calore, uim passo inferente: ergo ita uiolenta est putrefactio, sicut combustio: ergo putrefactio non est secundum naturam, sed uiolenta, quia quælibet fit ab extrinseco: ergo multæ uiolētæ, aut multæ naturales: dico, quòd putrefactio est corruptio secundum naturam . . . . tamen est naturalis; combustio, non est corruptio simpliciter uiolenta, & multo modo secundum naturam & à calore exteriori aeris ambientis, quia cum calore exteriore concurrit etiam interior, quia calor interior augetur ab extrinseco calore aeris agentis in ipsum, qui calor interior, intensior factus conseruat humidum radicale reuocando ipsum ad circunferentiam, & cum illo humido euanescit calor; & hoc pacto fit corruptio: & sic, ut hæc putredo habet causam intrinsecā, appellatur naturalis: combustio enim non appellatur putrefactio secūdum naturam, quia habet tantum unum principium, quia est tantum à principio extraneo, scilicet à calore extraneo, puta ignis: ergo simpliciter est uiolenta, quia est tantum à principio uiolento; putrefactio autem est à duplici principio, uno extrinseco, & alio intrinseco, & sic est uiolenta, partim secundum naturam: & ideo Aristo. uocat ipsam putrefactionem secundum naturam. Quarto principaliter dubitatur, quia dicit Aristot. quòd ideo mixtū & corpus naturale putrescit, quia deficit à proprio & innato calore, & ideo ignis, dicit Aristot. inter elementa solus non putrescit, quia non potest recedere à proprio calore, & sic in his uerbis: secundo dixit, primo, quòd putrefactio est defectus à proprio calore; secundo, quòd ignis non potest deficere à proprio calore, & ideo non putrefit: cætera uero elementa, quia possunt deficere à proprio calore, possunt putrescere; & ideo est difficultas, quia, ut in sequentibus dicemus, putredo est passio mixti seu qualitatum passiuarum in mixto, quia in eo sunt omnes qualitates primæ: quatenus enim qualitates passiuæ superant actiuas, est putrefactio; in putrefactione ergo operantur omnes qualitates primæ: sed qualitates primæ non sunt, nisi in mixto: ergo non possunt putrefieri: quomodo ergo dicit Aristo. quòd reliqua elementa possunt putrefieri excepto igne, cum sint corpora simplicissima? Secundo dubitatur, quia dicit, quòd putrefactio est recessus à proprio calore: sed quid de aqua & terra, quæ non habent proprium calorem? quomodo ergo possunt putrefieri? Tertio dubitatur de igne, quia dicit, quod ignis non potest à proprio calore recedere, & ideo non potest putrescere: Sed contra, quia sibi contradicit, quia in secundo de generatione & corruptione dicit, quòd omne elementum in quodlibet aliud elementum est

transibile

transsibile & corruptibile; ergo ignis in terram potest transire. Supponitur ergo quòd terra igne sit potentior, & agat in ignem transmutando ipsum in sui naturam, & certum est, quòd non potest agere in ipsum nisi ratione contrarij: si sic; ergo non potest agere in ipsum ratione suæ siccitatis, quia ambo sicci, & in hoc non sunt contrarij; ergo ratione frigiditatis, in qua terra igni contrariatur; ergo agit terra in ignem, ratione frigiditatis in caliditatem ipsius; ergo frigiditas remittit caliditatem ipsius ignis, quia, ex quo siccitas est qualitas communis, non contrariantur inuicem: uerum est, si ergo sic est, ergo, cum terra sit potentior igne, & agat in ipsum conuertendo in sui naturam; ergo remittit & separat caloré naturalem ignis: sed ista remissio fit in tempore, quia non datur ultimum tei permanentis; ergo præcedit alterum, ex quo alterum est, motus ergo recedit in tempore à proprio calore, cuius oppositum dicit Arist. qui dicit, quòd caliditas ignis est inseparabilis ab igne. Quòd autem sequatur, patet, quia, si terra agit in ignem conuertendo ad sui naturam, agat in eius caliditatem; ergo remittitur: sed, cum non detur ultimum instans rei permanentis & ut ultimum esse ignis, sed primum non esse eius, est primum esse terræ; ergo in eodem instanti in terra ex igne generatur: oportet ignem esse sine calore, & ante calor ille remittebatur; ergo quarto, quia in libro de respiratione dicit Arist. quòd ignis corrumpitur dupliciter, uno modo à contrario corrumpente, ut à frigido, & hæc corruptio appellatur extinctio. alio modo potest corrumpi ex se ipso & ab intrinseco, & hæc corruptio. appellatur marcedo; ergo ignis potest marcescere; ergo potest putrescere, quia marcedo est putrefactio. Tertio, quia in de causis long. & breuit. uitæ dicit, quòd pinguia non putrescunt, quia à prædominio sunt aerea, & aer non putrescit; ergo aer non putrescit, sicut nec ignis: quid ergo dicit Arist. hic, quòd aer putrescit & omnia elementa excepto igne? De primo, cum dicis, quòd putredo est passio mixti & non corporis simplicis, quia putrefactio proprie accepta non conuenit elemento simplici, & sic describitur putrefactio hic ab Aristotele, quòd est passio mixti tantum; &, si contingit elementis, contingit ualde improprie: & quod dicis de alio, quòd putrefactio est recessus proprij caloris à re, sed terra & aqua non habent proprium calorem; ergo: dico, quòd reuera terra & aqua proprie & per se non putrescunt, sed ualde per accidens, quia putrescunt ex admixtione alicuius corporis calidi & humidi, & sic improprie putrescunt, & per accidens scilicet ex admixtione alterius corporis calidi & humidi: &, sicut, si ista corpora deberent putrescere deberent alteri corpori uel alteri elemento misceri, & sic oportet misceri, ut putrefiant, quia se solis non possunt. De alio, quod dicis de igne, quòd non potest recedere à proprio calore; sed contra, quia potest transmutari in terram ab ipsa terra agente in ipsum; ergo, si permutabitur, & alterabitur; ergo recedet à proprio calore: dico: quòd uerum est, quia iste sermo uerus est: oh quid ergo dicit Arist.? dico, quòd Arist. non intelligit, quòd sit impossibile, quòd remittatur calor ignis remanente igne, quia hoc potest esse, ut in casu posito in argumento, quia non potest terra generari sub quocunq; gradu caloris, & ita necesse est, quòd remittatur ignis in calore: & sic Arist. non intelligit, quòd nullo modo possit ignis separari à calore, sed intelligit, quòd omnino ignis non potest separari à suo calore remanente igne adhuc, ita, quòd sit ignis frigidus: & sic non dicit, quòd sit impossibile, quòd remittatur ignis calor contrarius, sed in multo tempore terra alterabit ignem, & tunc remittetur calor ignis: non tamen in tantum remittetur, quòd superet frigiditas, & ignis remaneat ignis, & frigiditas, ita, quòd detur ignis, qui sit frigidus, sicut terra, & aqua: & hoc etiam dicit Arist. in præsentia, quòd non potest ignis omnino separari à suo calore: quod autem possit remitti intensus calor ignis, bene hoc concedit Arist. sed tamen non putrescit, licet eius calor aliqnantulum remittatur, quia putrefactio est maximus recessus à proprio calore, non autem paruus; & ille magnus recessus non potest esse in igne, remanente igne. sed dicis tantum hoc . . . ex perfectione ignis, quia ignis est ita perfectus, quod uindicat sibi calorem, à quo non separatur, non dico in summo, quia à summo calore potest separari, quia potest remitti. De alio in libro de respiratione, ubi dicit, quod bifariam potest corrumpi, dico, quòd Arist. ibi per ignem non intelligit subiectum ignis, sed per ignem intelligit calorem innatum, & spiritum ipsum innatum, generatum in animalibus ex puriori parte sanguinis;

guinis; in reliquis uero partibus seu uiuentibus ex puriori parte nutrimenti: & sic intelligit calorem innatum animalium & uiuentium, qui calor est quoddam mixtum: & quia mixtū potest putrescere, ideo iste sanguis, seu iste spiritus, uel calor naturalis potest putrescere, & putrescit à prohibita transpiratione, & cum est prohibita transpiratio, iste calor putrescit & marcescit, & sic intra ipsum deficit, & sic non extinguitur à contrario; & ista dicitur marcedo ipsius ignis, id est spiritus & caloris naturalis. dico, quia ex Aristotele in lib. de long. & breuit. uitæ dicitur, quòd pinguia non putrescunt, quia in eis dominatur aer, & aer non putrescit, dico exponendo, pro ut uidetur exponere Arist. quòd pinguia non putrescunt, id est non facilè, sed difficulter putrescunt, quia, quæ sunt pinguia, prædominio sunt aerea, & aer non putrescit, idest difficilius putrescit, quàm alia duo elementa scilicet terra & aqua, non autem difficilius, quàm ignis: & quare difficilius putrescit aer, quàm alia duo elementa? ideo est, dicit Arist. quòd aer conueniat cum igne in calore, quia est qualitas eis communis, & ideo non putrescit, idest & ideo difficulter putrescit, & sic, quod dicit Arist. ibi, quòd nullo modo possit putrefieri, sed difficulter putrescit: & ita exponuntur illa uerba, sicut se habet ignis ad cætera elementa, ita aer ad aquam & terram: & sic nō negat Arist. quin aer putrescat omnino, sed difficilius putrescat, quàm aqua & terra.

TEXTVS SEXTVS.

PVtrefactio autem est corruptio eius, quæ in unoquoque humido propriæ, & secundum naturam caliditatis, ab aliena caliditate. hæc autem est, quæ ambientis. Quare, quoniam secundum indigentiam patitur calidi, quæ autem indigens tali uirtute frigidum omne, ambæ utique causæ erunt, & putrefactio communis passio, & frigiditatis propria, & caliditatis aliena. Propter hoc enim & sicciora fiunt, quæ putrescunt omnia, & tandem terra, & fimus. Exeunte enim proprio calido, coeuaporat quod secundum naturam humidum. & inducens humiditatem non est amplius. inducit enim trahens propria caliditas.

HIc Aristoteles aggreditur secundo loco id, quod proposuit, quia intentio eius erat declarare opera qualitatum actiuarum, & opera passiuarum; & declarauit tria opera actiuarum seu passiuarum. primo quæ esset generatio simplex: & istam iam dixit: secundo, quòd est corruptio secundum naturam, quæ est putredo quædam: tertio loco erat naturalis mutatio, & mutritio, auctio, & coctio; de qua infra: & ideo Arist. hic aggreditur secundum genus qualitatum passiuarum operis, & sic hic aggreditur secundam operationem qualitatum passiuarum scilicet putrefactionem, quæ fit qualitatibus passiuis prædominantibus, actiuas, & tria facit. primo definit seu describit putrefactionem ipsam: secundo remouet difficultatem: tertio à signo probat illam descriptionem. De primo dicit, quòd putrefactio est quædam corruptio secundum naturam calidi innati: & textus antiquus, etiam, habet, & habet, quædam, textus græcus non habet. Sed Arist. in hac descriptione ponit tres partes, primo quòd putrefactio est corruptio: &, si textus dicat, uel si exponit Aristo. quòd putrefactio est corruptio quædam, uere dicit Arist. & uere expetatur, quia non est uera corruptio puttefactio, quia non statim omnino corrumpitur, quod putrescit, nec statim tendit ad non esse, sed in tempore: quia, quod putrescit, non statim transmutatur, nec in totum corrumpitur, & ideo putrefactio non est simpliciter corruptio, sed corruptio quædam, quia non statim corrumpitur, sed etiam in tempore: tum etiam dicitur, quòd est corruptio quædam, quia calor innatus in putrefactione non simpliciter corrumpitur, sed solum transit ab esse naturali ad esse materiale. Secundo ponit aliam particulam, quia, ex quo in definitione debent poni omnes causæ, ideo ponit hanc aliam particulam, Propriæ caliditatis, ita quòd putrefactio est corruptio propriæ et innatæ caliditatis: et hæc particula ponitur ut genus, et ut causa finalis, quia in definitione genus et differentia ponuntur ut causa formalis, quia se habent ut formæ, et descriptio debet esse per omnes causas: et ideo dicit, quòd putrefactio est corruptio quædam innatæ caliditatis. Et aduertatis, quòd calor dupliciter sumitur, ut dicit Galenus in prima particula aphor. et alibi sæpe: quandoque enim sumitur pro qualitate prima et accidente, et sic non sumitur hic in proposito: alio

D modo

modo sumitur calor pro substantia calida, et ita hic sumitur calor innatus, quia non est accidens, sed est substantia quædam, et uapor seu spiritus quidam, genitus ex puriori parte sanguinis in animalibus, quo fiunt omnes operationes in uiuente: et iste spiritus conuenit omnibus uiuentibus scilicet tam ipsis animalibus, quàm plantis: sed in animali fit ex puriori parte sanguinis, in plantis uero ex puriori parte nutrimenti: et hoc modo sumitur hic calor, idest ut est spiritus & calor innatus. Est ergo putrefactio corruptio quædam calidi innati, idest illius puræ substantiæ, quæ est instrumentum omnis operis animæ: & ista est causa formalis, putrefactio est corruptio quędam proprij & innati caloris: & tunc addit tertiam particulam definitionis, quæ est ut causa materialis: quare dicit, cum quo erit iste calor prius: dicit, quòd est in primo humido, & sic exponit causam materialem. Et notate, quòd hæc tertia particula non exprimit proprie materiam, quia non est uere causa materialis, sed exprimit aliquid loco materiæ, quia calor innatus non habet proprie subiectum, quia est illa pars purior sanguinis, sed conseruatur in humido in quo pabulatur, quia ista substantia, & iste calor non conseruatur nisi in illo humido, uel contracto à principijs generationis, uel refecto per nutritionem, sicut flamma pabulatur in oleo, aliter deficeret. Et sequitur in textu. In unoquoque humido. Nullus expositor exponit hæc uerba, neque Alexander, neque Olympiodorus, cur scilicet Aristot. dicat, in unoquoque humido: mihi tamen uidetur, quòd Aristo. ponat differentiam in humido, quia in uiuente est triplex humidum, licet non in alijs mixtis: unum est humidum aereum, & humidum aqueum, & hæc duo humida inueniuntur in omni mixto, quia humidum hoc quasi coniungit & continuat partes mixti inuicem, & de hoc humido, quod continuat partes mixti inuicem, dicit Aristoteles, quòd resoluitur in putrefactione à calore ambientis, quo resoluto mixta incinerantur, & ideo omnia putrescentia incinerantur, quia desiccantur ab hoc humido, & partes terrestres remanent: aliud est humidum nutrimentale, quod habetur ex nutritione, ut, cum animal nutritur, reponitur humidum istud; & istud dicitur humidum nutrimentale, quod, ut dixi, solum est in uiuentibus: & hoc est etiam causa putredinis, ut dicit Auicenna prima quarti, quia istud humidum putrefit per assumptionem mali cibi, ut etiam omnes alij medici dicunt, quia cibi mali sunt causa putredinis: & ideo dicit Aristoteles, quòd putrefactio est corruptio calidi innati, qui debet conseruari in humido isto, in quo pabulabatur. Et in quo humido debet conseruari & pabulari? in unoquoq; humido, dicit Arist. istorum trium scilicet tam in aereo, quàm in aqueo, quàm in nutrimentali: uerum est tamen, quòd humidum nutrimentale non reperitur nisi in uiuentibus tantum, in alijs autem mixtis non reperitur, & ideo dicit in unoquoq; humido: & hæc est causa materialis. Et quæ causa efficiens putredinis? dicit Arist. caliditas ambientis aut aeris, aut aquæ, quia animalia & mixta putrescunt in aere uel in aqua ab eorum caliditate, extrinseca ipsis mixtis, quia etiam pisces à caliditate extrinseca putrescunt & corrumpuntur, & sic ab aliena caliditate, idest extrinseca elementali: & hæc est causa efficiens putredinis. Sed dices, ubi est causa finalis? quia Arist. hanc causam non posuit in definitione, & alias sic: dico, quòd non posuit, quia finalis causa erat manifesta, quia est forma illa inducēda, quia finis cuiuslibet alteratiōis est illa qualitas & illa forma, quæ inducitur ab alteratione illa, & sic finis putrefactionis est ille calor extraneus, quia in putrefactione fit alteratio quædam, quia augetur & intenditur ipsum mixtum, quòd corrumpitur, hoc modo intelligendo finem. Si uero sumatur finis proprie, quis erit finis corruptionis? nullus erit finis putrefactionis, quia malum caret fine: ut quis finis mortis nullus, sed est effectus ex natura rei, nec mors nec corruptio habent finem, nec habent rationem finis. Sed dices, dicit Arist. & tu dixisti, quòd putredo est corruptio proprij calidi innati à caliditate extraneata ambientis in unoquoq; humido: si sic; ergo putredo est tantum operatio caliditatis, & non frigiditatis, & supra dixisti, quòd putrefactio est communis passio omnium qualitatum passiuarum: quia sicut generatio est communis effectus omnium qualitatum passiuarum, ita etiam putredo, dicit Arist. (& aduertatis, quòd in hoc omnes medici, & Auer. errant, ut dicemus:) dico, dicit Arist. quòd, cum corrumpitur mixtum proprius, & innatus calor à calore extrinseco deficit; ergo deficiente calo-

re

re innato augetur innata frigiditas: si augetur innata frigiditas; ergo etiam innata frigiditas est causa putredinis, quia defectus proprij caloris est causa putrefactionis: sed deficiente proprio calore augetur frigiditas propria & innata; ergo etiam frigiditas est causa putredinis: & sic improprie dixit Arist, quòd etiam frigiditas innata erat causa putredinis (& notate sic bene, quia de omnibus his erit dubitatio:) et sic dicit, quòd iam . . . expressit aliam causam putrefactionis, quia ex definitione habetur, quòd putredo est defectus innati caloris, & quo deficiente augetur frigiditas, & hoc ab aliena caliditate: & sic tãtũ tres partes posuit Aristot. in definitione putredinis. Vgo uero tertio Tegni posuit . . . quia multas nugas addidit, & non intelligit Aristo. nec etiam Auerr. intellexit hic Aristotelẽ, nec etiam medici, quia in hoc, ut postmodum uidebitis, omnes errant, & præcipue Auer. & Vgo ipsum insequens, quia Aristo. dicit, quòd frigiditas sit causa putredinis, non propria frigiditas, sed frigiditas aeris continentis etiam sit causa putredinis: sed maxime errãt, quia Aristo. dicit oppositum, quia dicit, quòd frigiditas continentis aeris non est causa putredinis, sed est causa conseruationis mixtorum, quia resistit putredini, ut infra uidebitis, quia putredo nihil aliud est nisi corruptio innati caloris ab extrinseco calore: sed extrinseca frigiditas ambientis resistit calori extraneo, & sic frigiditas ambientis non est causa putredinis, quia, si putredo esset corruptio causata à caliditate extrinseca, & à frigiditate extrinseca, tunc non esset à frigiditate intrinseca, ut dicit Aristo. in textu, qui dicit, quòd putrefactio est corruptio & cõis effectus alienæ caliditatis, & propriæ frigiditatis, in caliditate innata: & in hoc facio uos aduertentes, quia de hoc dicemus magis infra. Vna est, quod in hoc isti errant, & maxime delirant, quia Aristo. dicit clare in textu, quòd putredo est cõmunis effectus alienæ caliditatis, & propriæ frigiditatis: & nõ dicit, alienæ frigiditatis, sed propriæ frigiditatis: & secundum istos dixisset, & alienæ frigiditatis, quod tamen non dicit, sed dicit propriæ frigiditatis: & quomodo? oh quia putredo & corruptio, proprii caloris defectu, auget propriam & innatam frigiditatem, quæ concurrit ad putredinem: & sic propria frigiditas concurrit ut causa ad putredinem. Lego uerba, & notate, quia etiam legitur per inter, Quare, quoniam. Hic Aristo. ponit solutionem dubitationum: & bene aduertatis, quia dicit, ad frigiditatis propriæ. Sunt uerba Auer. in com. 3. quòd putrefactio fit etiam à frigiditate continentis, & declarat quomodo, quia frigiditas extrinseca conseruat calorem continentis, &, sicut conseruat, ita facit mixta citius putrescere, quia facit, ut calor extrinsecus facilius agat in calorem innatum mixti, & facilius putrescit mixtum: & hoc idem repetit in com. octauo & nono, ubi dicit, quòd duplex est putrefactio, una, quæ est à calore aeris qui est in æstu: alia uero, quæ fit à frigiditate aeris continentis in hyeme: & hæ duæ putrefactiones dicuntur, dicit Auerr. quia putrefactio, quæ fit à calore aeris in æstu, fit per resolutionem humidi; illa uero, quæ fit à frigiditate in hyeme, non fit per resotionem humidi: sed fit per extensionem humidi, seu per compressionem humidi à mixto, quia frigidum constringit mixtum, & condensat ipsum, & ideo comprimit ipsum humidũ à mixto, & euanescit, & sic putrescit; & ista proprie non dicitur putrefactio, sed dicitur quædam exiccatio: & ideo aliter & aliter fiunt istæ putrefactiones, dicit Auerr. Sed longe errat Auerr. quia non uidit Aristo. in lib. de long. & breuit. uitæ, ubi non appellat istam corruptionem & putrefactionem, exiccationem, quoniam frigiditas sui uehementia exprimit innatum humidum rei, ut est in aduentu ueris Bononiæ, cum aliquando Plantæ exiccãtur ex ista exustione: & ista exiccatio non est putrefactio, sed debet dici exustio & exiccatio, quia frigiditas continentis non est causa putrefactionis, sed exiccationis, seu exustionis, quia est causa corruptionis eius, quæ est exustio quædam, & non putrefactio: & sic tantum una est causa putrefactionis, scilicet calor extraneus, non autem frigiditas extranea. Et tunc Aristo. postquam posuit istam descriptionem, probat eam à signo, & primo, quòd putrefactio: sit corruptio innati caloris secundo probat, quòd fiat omnis putrefactio à calido extrinseco continentis, & non probat, quòd fiat à frigiditate extrinseca, sed à frigiditate innata. De primo probat, quòd putrefactio sit corruptio innati calidi, & à signo, quia uidemus, quòd ea, quæ putrescunt, primo exterius humescunt, quia humidũ interius prius exit externus, & postea magis aucto calore innato ab extraneo calore exiccantur humidita

tes illæ, deinde incinerantur,& sic putrescunt: & quæ causa huius? oh causa est, quia calor extraneus agens in calorem intrinsecum innatum auget ipsum: quo aucto agit in proprium humidum,& conuertit ipsum in uaporem crassum,& reuocat ipsum ad exteriores sui partes: &, quia est crassus ille uapor,adhæret illis partibus, & reddit illas partes exteriores mixti humidiores: & ita; cum magis augetur ille calor à calore extraneo,exiccat humidū illud,& euanescit,& simul cum proprio humido euanescit calor innatus propter caliditatem continentis, & tandem corrumpitur, quia, cum caliditas innata euanescit, trahit secum humidum: & ideo dicit Aristo. quòd, sicut aliena caliditas corrumpit innatum calorem,& ita corrumpitur etiam innatum humidum: & ideo inquit Aristo. quòd deficiente humido,deficit etiam calor innatus, & è contra: & ita putrescunt, quia non potest reponi illud humidum, quia iam calor euanuit simul cum humido, quia, si remansisset ille calor, potuisset reponi illud humidum, quia mediante calore potuisset addi aliud humidum,& attrahi aliud, & sic reponi ab ipso calore: & hoc uerum est in ipsis uiuentibus,in quibus potest reponi ab ipso calore: & hoc uerum est in ipsis uiuentibus,in quibus potest reponi, cum calor nō euanuit per . . . quia,licet multum caloris eius euanescat simul cum humido, cum in salute tamen, quia multum humidi remansit, ideo potest humidum à calore reponi; licet non æque purum, ut prius, & ita perfectum: & hoc in mixtis animatis,quia de istorum calore naturali & humido loquitur Aristo. hic: in hoc est primum signum, per quod probat Aristo. descriptionem putredinis. Lego uerba, & aduertatis, quia per proprium calorem intelligit innatum calorem. Et non est amplius, scilicet ille calor,quia iam euanuit cum humido, & ideo non est amplius calor inducens & reponens humidum, quia iam euanuit propria caliditas cum humido: & ideo, quæ putrescunt fiunt prius humida,& deinde aucto magis calore primo à calore extraneo exiccantur, & demum incinerantur & putrescunt: & tūc modo Aristot. ponit secundum signum.

Probabat Aristot. descriptionem putredinis, quòd erat corruptio innati & proprii caloris in unoquoque humido ab ambiente caliditate, ambientis, scilicet aeris: & pluribus mēdiis Aristo. intendit probare ueritatem descriptionis, in qua ponebantur tres particulæ: & prima particula erat, quòd putredo est corruptio proprii & innati caloris in unoquoque humido:& hanc particulam probauit hoc primo signo, quia uidemus quòd omne, quod putrescit, prius humescit exterius in superficie, & deinde exiccatur illa humiditas, quia à calore extraneo magis uigoratur & augetur calor proprius,& ideo illud humidum liquescit & euaporatur in superficie & in parte extrema putrescentis,& cum eo calor prius &c.

TEXTVS SEPTIMVS.

Et in frigoribus autem minus putrescunt, quàm in æstu.

TEXTVS OCTAVVS.

In hyeme enim paucum est in ambiente aere, & aqua calidum. quare nihil potest.

TEXTVS NONVS.

In æstate autem amplius.

NVnc Aristo. reliquis signis probat, quòd putrefactio fit à calore extraneo continētis, seu ambientis aeris, ut à causa effectiua,& probat secundo signo dicens, quòd . . . constat in cōstitutionibus anni frigidioribus & in locis frigidis minus putrescunt corpora, quā in cōstitutionibus anni calidioribus,ut in æstate & in locis calidioribus,& sic minus in hyeme, quàm in æstate: ergo putrefactio fit à calore aeris ambientis, quia, si nōn fieret putredo à calore aeris ambientis, tunc magis corpora putrescerent hyeme, quàm in æstate: quod falsum est experientia, quia minus putrescunt in hyeme, quia tunc calor extraneus

& alienus est in hyeme minor. Sed dices, non ne etiam in hyeme fiunt putrefactiones, quia fiunt febres ex putredine humorum; & in temporibus anni frigidis, & locis frigidioribus fit ista putrefactio? immo ibi fiunt tunc febres quotidianæ, & sic non à calore aeris: oh dico, quòd uerum est, quòd in locis frigidioribus & in constitutionibus anni frigidioribus fit etiam putrefactio, & fit etiam à calore ambientis & continentis, non autem ambiētis aeris, sed corporis continentis, scilicet à calore intrinseco, quia ex prohibita transpiratione corporis à frigiditate externa, calor interior augetur circundans humores, & intenditur & inflammat humores, & sic fit putrefactio: & hoc est secundum signum. Et tunc Aristoteles ponit tertium signum.

TEXTUS DECIMUS.

Et neque quod congelatum. magis enim frigidum, quàm aer calidus. non igitur uincitur. mouens autem dominatur. Neque feruens, aut calidum.

TEXTUS UNDECIMUS.

Minor enim quæ in aere caliditas, ea, quæ in re. quare non dominatur, neque facit transmutationem ullam. Similiter autem & quod mouetur, & fluit, minus putrescit quàm quod non mouetur. debilior enim fit motus, qui ab ea, quæ in aere, caliditate, quàm qui in re præexistit. quare nihil facit permutari.

COagulatio bifariam fit, à frigore, & calore, ut diceмus, quia, quæ à calido coagulantur, à frigore dissoluuntur, & econtra, quæ coagulantur à frigore, à calore dissoluuntur: & ideo melius diceret textus, quia loquitur de congelatione, quæ fit à frigore tantū, quia congelatio fit à frigore tantum. Et dicit, quòd tertium signum est, quòd congelatio fiat à caliditate aeris continentis, quia mixta, quæ à frigore congelantur, & congelata dissoluuntur, putrescunt, & non possunt putrescere, quia, ex quo congelata superant caliditatem ambientis, sic resistunt calori ipsius aeris propter uehementem frigiditatem, quæ est in eis, ut metalla: & ideo difficulter putrescunt, quia non possunt pati à caliditate ambiente, licet in longo tempore possint etiam putrescere, sed difficilius, quia resistunt illi extrinsecæ caliditati. Sed uos dicetis, hoc obstat dictis Aristotelis, quia dixit, quòd duæ sunt causæ putredinis, una aliena caliditas, & alia frigiditas propria, idest innata frigiditas & intrinseca: si ergo putredo est communis effectus propriæ frigiditatis, & extrinsecæ caliditatis; ergo, quæ habent maiorem frigiditatem intrinsecam, facilius putrescunt, quia habent maiorem causam putredinis; ergo facilius putrescunt: ergo metalla facilius putrescunt; quod est falsum. Tum secundo, quia uidemus experientia, quòd ex uehementi frigore aeris superueniente plantæ, quæ iam crescit & flores emittit, ut illi pariant fructus, facilius putrescunt ex frigore illo superueniente. Tum tertio, quia congelatio est causa quietis, & quies est causa putredinis, ergo congelatio est causa putredinis: quòd autem quiescit causa putredinis, dicemus. De primo, cum dicis, quòd etiam propria frigiditas est causa putredinis, dico, quòd uerum est, quòd etiam putrescunt à frigiditate propria: ergo, quæ habent maiorem frigiditatem, citius putrescunt: dico, quòd duplex est frigiditas propria, quædam dicitur esse frigiditas naturalis seu secundum naturam, & quædam dicitur præter naturam: frigiditas propria secundum naturam est illa, quæ commensuratur à calore naturali; & hæc non est causa putrefactionis, quia non facit putrescere, ut frigiditas huiusmodi, quæ conuenit congelatis, id est metallis, & de ista non loquitur Arist. hic, quia hæc non est causa putredinis: alia est frigiditas propria, id est intrinseca seu præter naturam, quæ est calor diminutus, et ista est causa putredinis: & quomodo est causa putredinis? quia ista non conuenit mixtis nisi deficiente naturali calore, & tunc crescit ista frigiditas: &, quia diminutio caloris naturalis est præter naturam, ideo hæc frigiditas dicitur intrinseca & præter naturam: & de ista frigiditate propria præter naturali loquitur Arist. quam habent mixta præternaturam, non secundum naturam: & ideo dico, quòd in metallis est propria & naturalis frigi-

ditas,& hic facit ad congelationem, & non ad corruptionem,quia resistit calori ambienti: quomodo autem causetur ista frigiditas prænaturam, dicemus in dubitationibus. De secundo, quia uidemus experientia, quòd superueniente uehementi frigore aeris facile putrescunt plantæ, & flores, dico, quòd in hoc deceptus est Auerr.& etiam medici, quia ista non debet dici putredo, sed debet dici exustio, & exiccatio: ideo errant isti cum Auerr. scilicet Vgo & alii, quia uolunt, quòd sub nomine putredinis comprehendatur ista exiccatio: oh est corruptio, uerum est,at non putrefactio,ut dicit Aristo. de causa long. & breu. uitæ, ubi deducit, quòd illa corruptio, quæ fit à frigore,seu illa expressio humidi, quæ fit à frigore, non dicitur putrefactio,sed exiccatio. De tertio, quia congelatio est causa quietis, & quies est causa putredinis, ergo dico negando,quòd congelatio sit causa putredinis, quia, quæ congelantur ita possunt moueri, ut non congelata: si uero congelatio est causa quietis, hoc est per accidens ualde & non per se. Auer. in com. isto famosa duo dicit, & uane & incassum laborat, quia habet textum corruptum, & quia habet falsum textum, & ideo multas nugas dicit: dicit ergo cum textu falso,omnino alieno à proposito Aristo,aliena ab Arist.& dicit secundo, quòd in elementis est duplex qualitas; una, quæ prima inest elemétis, & hæc est qualitas in gradu intenso in eis; & alia in gradu remisso; & hæc secundario inest elementis, ut igni inest primo caliditas, & in gradu summo, secundario siccitas, & non est in gradu summo; & sic cuilibet alteri elemento insunt duæ qualitates, una primario,& alia secundario:primario inest una & in gradu summo, & alia secundario: primario summa,ut summa caliditas, seu summus calor, qui in natura reperitur,& alia remissa, puta siccitas; & sic de aere & aliis elementis: & hoc est dictum supra,& secundo de gene.& corrup. dicit ergo Auer. quòd qualitas, quæ primo conuenit elemento, est summa; ut calor, qui conuenit igni, est summus in natura; quia uero igni conuenit siccitas non primo, sed secundario, ideo illa siccitas non est summa, sed remissa: & sic de aliis elementis est dicendũ, ut dictum est de igne,quia in terra primario est siccitas, & secundario frigiditas, & ideo in terra est summa siccitas, quæ inuenitur in natura, & non summa frigiditas: aer autem primario humidus, & secundario calidus,& aqua primo frigida, & secundario humida:& huius causam reddit Auerr., quia natura prouida & prudentissima hoc fecit,ut elementa in mixtione facilius misceantur,quia, sicut ignis.v.g. superat aquam in una qualitate, ita è contra superatur in alia,& sic facilius miscentur in generatione mixti: quia,si omnia elementa concurrunt in mixto, & igni conuenit caliditas summa, siccitas uero remissa; aquæ uerò cóuenit frigiditas summa, & humiditas remissa, & sic de aliis; & sic, dicit, elementa facilius possunt misceri in generatione mixti, quia, sicut ignis superat aquam in caliditate,ita,quòd superat suam frigiditatem,ita aqua humiditate sua superat humiditatem ignis, & sic in uno superatur,& in alio superat: & ideo facilius hæc elementa commiscentur: & ideo natura fecit unam tantum qualitatem in summo in elemento,ut scilicet principalius fiat mixtio. Secundo dicit Auer. Illud, quod facit mixtionem, est continens &c. Dupliciter exponitur.primo, quòd id, quod facit mixtionem, est continens, id est calor,uel calor disseminatus in aere,ut per generationem mixtorum inanimatorum; uel in materia putri; qui dicitur calor putredinalis respectu animalium, quæ fiunt ex putri materia; uel in semine, ut in animalibus,& iste calor est ille, qui miscet elementa. Alio modo potest exponi. Et illud,quòd facit mixtionem, est continens, id est cœlum, quod omnia continet: & iam uidetis, quantum sit aliena Auer. ab Aristo. hæc expositio, quia nihil facit ad textum, quia non loquitur Aristo. hic de qualitatibus primis in summo, nec de mixtione, ut uidistis. Quod etiam dicit Auerr. quòd qualitates, quæ conueniunt elementis, una est summa, & alia remissa, hic habet difficultatem,& est problema neutrum: & Alexander etiam in primo huius eandem sententiam habet, quòd, scilicet in igne caliditas sit summa, & siccitas remissa; & ipsum sequitur hic Auerroes: sed hoc habet difficultatem, quia Auerr. 3. Cœli, com.63. sibi contradicit, ubi dicit, quòd in quolibet elemento ambæ qualitates sunt summæ, & hoc etiam dicit Auicenna: & sic uidetis qualiter est problema neutrum: oh quæ ueritas? Deus scit ueritatem, Immo Christus interrogatus de ueritate noluit respondere: utraque tamẽ opinio probabilis est, quia de omnibus non possumus assignare demonstrationes: satis est, quòd

quòd Auerr. hic secutus est Alexandrum: ratio etiam, quam adduxit Auerr. friuola est, quia dixit, quòd ideo altera qualitas in elementis est summa, & altera remissa, ut facilius elementa misceâtur in mixtione, quia Auerr. in hoc manifeste errat, quia manifeste inquit, quòd, cum elementa ueniant ad mixtionem, agunt & reagunt inuicem per qualitates alterius contrarietatis, ita, quòd ignis secundum calorem ignis agit in aquam, & per humidum repatitur ab aqua, ita, quod non agit in frigiditatem aquæ, & à frigiditate repatiatur, sed dicit Auer. quod repatitur ab humiditate aquæ ipse ignis: quod tamen est falsum, quia actio & reactio debet esse in elementis in generatione mixti secundũ ambas cõtrarietates qualitatum primarum, aliter non fieret remissio & reductio ipsarum ad temperamentum, quia, nisi est secundum eandem contrarietatem actio cum reactione, non fit illa remissio, quia, sicut ignis agit per calorem in frigiditatem aquæ, ita etiam aqua per frigiditatem agit in calorem ignis; &, sicut aqua patitur à siccitate ignis, ita & reagit in siccitatem ignis ipsa aqua sui humiditate: & sic actio cum reactione est inter qualitates eiusdem cõtrarietatis & diuersæ, ut uult Auerr. & longo sermone diximus in secundo de generatione: & hoc declarat ẽt Aristo. in quinto de generatione animalium, capite tertio, ubi clare dicit, quòd sæpe fit, ut, quod agit, magis patiatur, quàm agat, & frigefiat & calefiat, & econtra: & ita dicit, quòd fit actio & reactio secundum eandem contrarietatem: quomodo etiam hoc fiat, declaraui uobis in lib. de generatione & corruptione, in quæstione de reactione, quia circa hoc sunt multæ difficultates. Et ita uerba Auerrois non sunt ad intentionem Aristotelis, neq; sunt in textu, quia habet malum textum. Neque feruens. Hoc est quartum signum, quod producit Aristo. ad probandam suam descriptionem, scilicet quòd putrefactio sit corruptio innati calidi à calore ambientis: & dat signum, quia ea mixta, quæ ferunt, difficile putrescũt: & quid est dic tu, mixta, quæ feruent? idest mixta, quæ sunt feruentissimi caloris, difficulter putrescunt, quia ista mixta habent maiorem calorem innatum, & plus, quàm sit calor ambientis, quia est maior eius calor, quàm calor ambientis; & ideo caliditas eorum nón potest superari ab illa ambientis, quia maior à minori caliditate superari non potest, nec ex consequenti pati; & ideo ista mixta difficultet putrescunt: & Olympiodorus dat exemplũ de carnibus coctis, quia carnes coctæ difficilius putrescunt, quàm crudæ, quia habent calorem maiorem, quàm sit calor ambientis, quia ex coctione traxerunt maiorem calorem, quàm sit calor ambientis; & ideo à calore ambientis pati non possunt; &, si patiuntur, difficilius patiuntur: & addit Alber. ad exemplum de speciebus & aromatibus, ut de pipere & cinnamomo, quæ propter eorum innatum caloré difficillime putrescunt à caliditate ambientis, quia maior est eorum caliditas, quàm sit calor ambientis; & ideo non possunt pati à calore aeris, quia ab eo non superantur. Sed dices, contra, quia uehemens frigiditas rei prohibet putredinem; ergo uehemens caliditas iuuat putredinem, quia contrariorum contrarij sunt effectus. Tum & fortius, quia uehemens caliditas aperit meatus & poros, quia uehementer calida habent poros apertos, quibus euaporatur calor, & facilius expirat humidum cum eo interius; ergo caliditas ista iuuat putredini, non autem prohibet. De primo dico, negando argumentum: oh contrariarum causarum contrarij sunt effectus per se: per se, scilicet est uerum, sed per accidens non est uerum; & ita est in casu, quia uehemens frigiditas prohibet putredinem per se, uehemens ergo caliditas non per se, sed per accidens, prohibet putredinem; & quomodo? propter similitudinem, quam habet cum calore extraneo, quia calor, qua calor, non potest pati à calore, &, si patitur, tantum patitur, quantum remissior; modo iste calor aromatum est intensior, &, ex quo minus calidum nõ agit in magis calidum, propter similitudinem, quam habet cum illo, & non potest illud absumere, quia extraneus est minoris potentiæ, ideo per accidens non putrescit, & per accidens fiunt iidé effectus: frigiditas uero per se prohibet putrediné, quia de facto cõtrariatur caliditati extrinsecæ, & ideo per se facit illũ effectum. De alio, quia caliditas intrinseca facit poros corporis patentiores; ergo facilius calor innatus cum humido radicali in illis maximis euaporatur, dico, quòd, si illa uehemens caliditas esset præternaturalis, argumentũ concluderet, quia sic disponeret ad putredinem; sed, quia suppono, quòd sit naturalis illi mixto illa caliditas, & contemperata, ideo non causat putredinem, quia hæc caliditas, quæ

est

est ita naturalis & commensurata, facit poros etiam commensuratos, & ideo non euaporat calor innatus & humidum innatum; & sic non iuuat putredini, immo potius prohibet: si autem esset præternaturalis, bene disponeret ad putrefactionem. Similiter autem per motum. Hoc est secundum signum ex motu, quia, quæ mouentur, difficilius putrescunt; quæ uero quiescunt, facilius putrescunt; unde ergo? oh hoc est, quia in ijs, quæ mouentur calor innatus excitatur & augetur per motum: qui calor ita excitatus & auctus non torpet, nec ita faciliter potest pati a calore extraneo, quia motus uiuificat calorem intrinsecum, quies uero mortificat ipsum calorem innatum; & ideo ex motu augetur calor innatus, &, cum augetur, non potest pati à calore extrinseco ambiente: ex quiete uero torpet calor innatus, & ideo, quæ quiescunt, facilius patiuntur: & dat exemplum huius Alexander dicens, quòd propter hoc aquæ stagnantes facilius corrumpuntur, quàm fluentes; quia, quæ mouentur, difficilius putrescunt, quàm quæ stant: & Auer. dicit, quòd quies bifariam est causa putredinis, primo quia extinguit calorem innatum, quia suffocatur à quiete, quia, cum quiescimus, non potest difflari calor innatus, sed quasi suffocatur, & accidit putredo: secundo dicit Auer. quies est causa putredinis, quia quies figit rem sub agē te caliditate, scilicet sub aere calido ambiente; &, quia figit res, cum maiori tempore permanent sub agente; & ideo, quæ quiescunt, facilius putrefiunt: & ideo dicit Auer. quòd generatio requirit quietem, ut puta, si generatur ignis ex ligno, requiritur, quòd ignis quiescat, & quod longo tempore remaneat sub agente, aliter non introducitur forma ignis, & ideo oportet habere quietem: & idem etiam uidemus in concoctione, quæ fit in stomacho, ubi melior fit coctio in quiete, quàm in motu; & hoc idem dicit Galenus, quòd in quiete melior fit coctio, & ideo uult, quòd prandium fit leuius cœna, quia melior fit coctio in quiete somni in nocte, quàm cum motu, & in die. Sed dices, quid dicemus de exemplo Alexandri, quia Arist. dicit in sexto, quòd, quæ mouentur, difficilius putrescunt, quàm quæ quiescunt, quia calor innatus motu excitatur: & Alexander dat exemplum, quod nō est ad propositum, quia dat exemplum de aqua stagnante & de aqua fluente; sed aqua suo motu fluxus non acquirit calorem, quia motus localis non inducit calorem, nisi in rebus, quibus calor perfectio: sed calor non est perfectio aquæ; ergo fluxus non augebit calorem eius, neq; calefit aqua motu: tum etiam dubitatur de sole . . . quòd autem aqua non calefiat motu patet per Auer. in secundo cœli, quia aqua in sui naturali dispositione non calescit. Quomodo autem uerificatur dictum signum Alexandri, quia in aqua non augetur calor innatus? Domini potest dici ex textu Arist. quòd exemplum Aristot. est pro exemplo, quia aqua summe frigida non calescit suo motu: uel potest dici, ut Albertus Alem. quòd Ar. per aquam non intelligit proprie aquam, sed intelligit mixtum aqueum, quod si moueatur, prohibetur à putredine, quia augetur eius calor innatus; cuius signum est, dicit Albertus, quia, cum uinum putrescit à principio, si baculo agitetur uel alio modo, prohibetur eius putrefactio, & reducitur ad bonum per motum illum: sed quid dicemus de aqua? quia aquæ stantes facilius putrescunt, quàm fluentes: dico, ut dicit Auer. quòd ideo putrescunt facilius aquæ stantes, quàm motæ, quia, ex quo stant fixæ sub sole, facilius figuntur & patiuntur à radijs solis, & ideo facilius alterantur, quia sic facilius miscentur cum corporibus alienis, quæ faciunt aquam citius putrescere, quia, cum mixta est alienis corporibus, facilius putrescit; quæ uero fluit, non ita facile percutitur à radijs solis, nec cum ea ita facile permiscentur aliena corpora, & ideo difficilius putrescit: & per hoc patet solutio ad illud de sole, quia est propter has causas.

TEXTVS DVODECIMVS.

E Adem autem causa, & quare multum minus, quàm paucum putrescat. in maiori enim amplior est ignis proprius, & frigidum, quàm ut dominentur, quæ in circunstante, uirtutes.

TEXTVS

TEXTVS DECIMVSTERTIVS.

QVapropter & Mare, secundum partem quidem diuisum cito putrescit: totum autem non. Et aliæ aquæ eodem modo. Et animalia fiunt in ijs, quæ putrescunt, propterea quòd, quæ segregatur, caliditas, naturalis existens consistere facit segregata.

EAdem aũt causa. Sextum signum est, dicit Aristo. quia uidemus, quòd corpus magnæ quantitatis difficilius putrescit, quàm corpus paruæ quantitatis; & ratio est, dicit Arist. quia in corruptione maioris quantitatis, maior est uirtus, siue calor, siue frigiditas, quàm in corpore minoris quantitatis, ut dicit Arist. in octauo physicorum, quia in maiore corpore maior est uirtus, ideo magis resistit calori extraneo agenti ipsius ambientis, quàm uirtus minoris quantitatis, & ideo difficilius putrescit: quòd autem in maiori corpore, maior uirtus existat ut probatum est 8. physicorum, ubi dicit Arist. quòd in maiori quanto maior est uirtus extensiue, quàm intensiue, & ideo in eo est plus caloris aut frigiditatis: & dat exemplum Arist. dicens, quòd eius signum est, quia Mare simul totum iunctum difficilius putrescit, quàm si seiungatur, & diuidatur in plures partes, signum est, dicit Arist. quòd maius difficilius putrescit, quàm minus. Et tunc Aristot. ponit septimum signum, dicens, quòd, cum putrescunt mixta: generantur uaria animalia: septimum & ultimum signum est hoc; & hæc pars uario modo introducitur. Latini introducunt, quòd Arist. quasi remouet dubitationem, quia dixit Arist. quòd putrefactio maxime opponitur generationi simplici, quod falsum est: quia uidemus, quòd ex putrefactione etiam generantur animalia, ut muscæ & uermes; & huic dubitationi occurrit Arist. & sic Latini introducunt hunc textum: sed hoc non est uerum, ut ostendam. Et ideo aliter introduxit Olympiodorus hunc, & dicit, quòd hic Arist. ponit septimum signum ad probandam suam descriptionem, quòd putredo sit corruptio innati caloris in proprio humido: & sic ponit aliud signum ad probandam aliam particulam definitionis, & signum est, dicit Arist. quia, cum putrescunt mixta, generantur uaria animalia, ut muscæ & uermes & huiusmodi: & hoc, quia calor, qui euanescebat, reuocatur ad exteriora, quia calor innatus euanescebat cum humido, ex quo mixtum miscebatur, &, cum euanescit, permiscetur iterum cum illo humido & cum illa materia humida, & ideo agitat illam & permiscet illam sic agitando, ita, quòd recludit ipsum ad temperamentum & ad generationem ipsorum animalium, & sic fiunt animalia illa.

TEXTVS DECIMVSQVARTVS.

QVid igitur est generatio, & quid corruptio dictum est. Reliquum est autem dicere contiguas species, quascunque dictæ uirtutes operantur ex subiectis natura constantibus iam. Est itaq; calidi quidem concoctio. concoctionis autem maturatio: elixatio, assatio. Frigiditatis autem inconcoctio. huius autem cruditas, inquinatio, tostio. Oportet autem existimare non proprie hæc dici nomina. rebus enim non posita sunt uniuersalibus. quare non has, sed tales oportet putare esse dictas species. Dicamus autem ipsarum unaquæque quid est. Concoctio igitur est perfectio a naturali, & proprio calido, ex oppositis passiuis. hæc autem sunt propria unicuiq; materia.

TVnc Arist. epilogat dicens, quòd iam diximus, quid sit generatio simplex mixtorum similarium, quia est, quando actiuæ qualitates dominantur passiuis: & diximus, quid sit putredo, quia est corruptio innati calidi in unoquoq; humido ab aliena caliditate; & hoc fit, cum qualitates actiuæ obtinentur à passiuis. Lego uerba: & notate, quòd Aristot. per caliditatem innatam non intelligit qualitatem, sed substantiam illam spirituosam, & calorem naturalem, qui substantia est, quia est subtilior pars sanguinis: facit humidum cõstare scilicet quia permiscet ipsum cum calore extrinseco, qui exhalabatur. Et hic sunt multæ difficultates, quas dijs annuentibus cras pertractabimus.

Super his lectis sunt quædam difficultates, quarum quædam sunt faciles, & quædam difficiles; in quibus omnes Latini, & præcipue medici laborant, & in pluribus locis etiã

hanc descriptionem putredinis, assignatam ab Aristotele. Et prima est dubitatio Alexandri, quia Arist. describens generationem simplicem, dicit, quòd generatio simplex est actio & uictoria qualitatum primarum actiuatum super passiuas: contra, inquit Alexander, quia unius definiti est tantum una definitio: sed in primo de generatione, textu decimo, dicit Arist. quòd generatio est permutatio totius in totum nullo sensibili remanente, ut subiecto; & in secundo de gen. & cor. etiam dicit, quòd generatio est transmutatio entis in potentia; & hic dicit, quòd generatio simplex est uictoria qualitatum actiuarum super passiuas: ergo sunt duæ definitiones ipsius generationis simplicis: ergo unius definiti sunt duæ definitiones. Tum secundo, quia ista definitio conuenit etiam alio definito, quia conuenit mutationi & auctioni, quia istæ sunt actiones qualitatum actiuarum super passiuas, quia, cum qualitates actiuæ dominantur super passiuas, fit auctio & mutatio; ergo definitio data de generatione conuenit etiam mutationi & auctioni; ergo conuenit alteri etiam definito: ergo ista definitio non est recta. De primo, cum dicit Alexander, quòd unius rei est tantum una definitio, scilicet recta; sed huius definiti dantur duæ definitiones; ergo earũ una tantum erit recta, & alia non; ergo aut erit recta ista, quæ traditur ab Aristotele hic, aut illa, quæ traditur in libro de gen. & cor. dico, quòd uerum est, quòd unius definiti est tantum una definitio; sed hic non est unum definitum, sed sunt duo definita, quia primo de gener. definitur generatio simplex, qualiscunq; fuerit, seu simplicis elementi, seu omnium mixtorum; hic autem definitur generatio mixtorum tantum, non autem generatio, quæ conuenit elementis & corporibus simplicibus: ob ergo non est idem definitum, nec ideo etiam est eadem definitio. De secundo, quia hæc definitio conuenit alteri etiam definito, quia auctioni & nutritioni; ergo dico, quòd nutritio est quædam generatio, quia nutritio, est permutatio nutrimenti in substantiam nutriti; de auctione uero dico, quòd non est transmutatio nutrimenti in substantiam nutriti: & sic differt à nutritione, quia auctio est mutatio ad quantitatem, & nutritio est mutatio ad substantiam, & sic differunt in genere prædicamentali. Secundo dubitatur, & est dubitatio facta à Latinis, quia uidetur, quòd hæc definitio sit falsa scilicet quòd generatio substantialis mixti fit ex qualitatibus actiuis dominantibus, passiuis, quia omne agens est perfectius passo & effectu suo: sed qualitates actiuæ non sunt præstantiores, immo ignobiliores effectu suo scilicet ipso mixto generato: ergo generatio mixti nō potest esse ex qualitatibus actiuis, cum sint imperfectiores, & ipsum perfectius non attingit perfectius: ergo generatio non est, cum qualitates actiuæ dominantur passiuis. Tum ex septimo metaph. & 12. eiusdem, quia omne, quod generatur, fit à sibi simili in specie, ut homines fiunt ab homine, & equus ab equo: sed qualitates primæ non sunt eiusdem speciei cum mixto generato, quia illa sunt accidentia, & mixtum est substantia: ergo generatio mixti non potest esse ex illis qualitatibus actiuis, cum sint diuersa à specie, & tunc substantia fieret ex non substantia. De primo, quod dicis, quòd omne agens habet esse præstantius effectu suo; sed mixtum genitum est substantia, & illæ sunt qualitates; quomodo ergo mixtum, quod est substantia, fit à qualitatibus primis dominantibus, passiuis, quia sunt perfectiores mixto? dico, quòd duplex est agens, principale, & instrumentale; & agens principale de necessitate semper debet esse perfectius suo effectu, aut ad minus æque perfectum cum suo passo, uel cum suo effectu: agens uero instrumentale, non oportet, quòd sit perfectius aut æque perfectum cum suo effectu, immo potest esse imperfectius suo passo; & huiusmodi sunt illæ primæ qualitates, quæ non sunt ut agens principale in generatione mixti, sed ut agens instrumentale, quia nullum mediante motu suo est principale agens omnem generationem: cum ergo dicit, si qualitates primæ sunt imperfectiores mixto & substantia, quomodo ergo producunt substantiam? dico, quòd qualitates primæ non sunt principale agens, sed instrumentale, quia principale agẽs est ipsum cœlum, ut dixi in alia lectione: & ideo non inconuenit, quòd agens instrumentale sit imperfectius suo effectu, quia operatur uirtute agentis perfecti.

De secundo, quia ex septimo metaphysices, & 12. & 18. omne, quod fit, fit ab uniuoco: sed mixtum, quod generatur, est substantia, & qualitates primæ sunt accidentia; quo modo ergo generatio mixti potest fieri à qualitatibus actiuis dominantibus super passiuas? dico,

dico, quòd ista propositio exponitur multipliciter, omnes tamen conueniunt, quod propositio illa non uerificatur de agente instrumentali, sed tantum de agente principali: nunquid autem uerificetur de omni agente principali, nunc omitto, quòd alias dicam Deo dante, ut in isto lib. quem incipiam: pro nunc tamen dico, quòd ista propositio uerificatur de agēte principali, non aūt instrumētali, cuiusmodi sunt qualitates primæ in isto casu, quia mixtū & substātia fit à qualitatibus primis ut ab agente instrumentali, non autē principali, modo non requiritur, quòd agens instrumentale sit uniuocum, sed potest esse æquiuocum. Tertio dubitatur, quia declarans nobis Aristo. quomodo fiat generatio animalium ex putri materia, in putredine mixti, dicit, quòd multoties generantur in putredine mixti: sed contra, quia mutatio debet esse à simili ad proximum, quia non facit saltum, quia non transit ab extremo ad extremum, nisi per medium, ut tamen transit ab animalibus ad inanimata: nam animus transit de animatis ad inanimata, & tunc transit per animalia imperfecta, ut ptimo ad spongiam & ostrea, & postea ad animalia perfectiora ipsis conchilijs & spongijs. Est ergo prima dubitatio Alberti, licet sit . . . quomodo, quæ generantur ex putri materia, ut puta, cum generantur uermes ex putri materia, generātur uermes, & generantur alia animalia, quæ sunt animata, & non generatur prius mixtum, cum proximius mixtum animatum mixto inanimato, quàm mixtum inanimatum ipso mixto animato. Secundo dubitatur, cur ex putredine unius & eiusdem corporis non generatur unum animal tantum magnum, sed generantur plura animalia parua, & distinguibilia in quanto quantitate & figura. Tertio dubitatur, cur illa animalia, quæ ibi generantur, ut plurimum sunt uolatilia, non autem sine alis & gressibilia, ut in pluribus. De primo respondet Alber. cum dicis, cur ex inanimato generatur animatum in putredine, magis, quàm inanimatum, cum propinquius sit inanimatum ipsi inanimato, quàm animatum dico, dicit Albertus, quòd uerum est, quòd inanimatum propinquius est ipsi inanimato quo ad formam, non autem quo ad materiam, quia, cum putrescit corpus mixtum, resoluitur pars humidi: sed tenuior est materia uiuentium, quia, cum putrefit corpus mixtum, ex illa parte humida tenui generantur animalia: quia illa est materia generationis eorum, pars illa tenuior illius corporis putridi, puta alicuius pomi putridi: est ergo hic similitudo & propinquitas, quo ad materiam, quia illa materia est uere materia generationis animalium, & non inanimatorum.

De secundo, cum quæris de generatione animalium diuersarum figurarum, & diuersæ quantitatis, & diuersorum colorum; dico, quòd causa est, quia humidum, quod euanescit cum calore, diuisum est in plures partes, & plurium magnitudinum & quantitatum. &c, quia illud humidum est diuisum in plures partes tenuiores & crassiores, calidiores & minus calidas, ideo generantur animalia diuersarum figurarum, & diuersorum colorum. & quantitatum diuersarum. De alio, cur ut plurimum generantur uolatilia, respōdet Albertus, quòd non est, quia illud humidum, quod resoluitur, ex quo generantur animalia, est substantia tenuis, & ideo leuis; & illa leuis, est substantia, seu illud humidum tenue & leue, est materia generationis uolatilium; & ideo plurimum generantur animalia uolatilia, non autem animalia gressibilia & terrestria, quia hæc animalia requirunt humidum crassius in sua generatione, & ideo non generantur, terrestria. Hæc quo ad istas leues difficultates.

Quo uerò ad difficultates difficiles, quas tractant medici, recurre ad medicos, quia philosophi pauca dicunt de ista putredine & de generatione: sed medici de his dicunt multa, & plures conditiones addunt descriptioni Aristotelis, & ideo ad eos uos remitto. Est ergo prima dubitatio, quia dicit Arist. quòd putredo est corruptio secundum naturam, & est maxime contraria generationi simplici: & primo dubitatur, quia nō uidetur uerum, quòd putrefactio sit corruptio secundum naturam, quia ita putredo uidetur corruptio uiolenta, sicut combustio, & putredo est corruptio secundum naturam, etiam exustio est corruptio secundum naturam, quia aut intelligit, quòd putredo est corruptio secundum naturam idest secundum inclusionem ipsius passi, & sic omnis corruptio mixti est secundum naturam; aut secundum inclusionem ex parte ipsius agentis: Si prior, scilicet secundum inclusionem ipsius passi, sic omnis corruptio mixti est secundum naturam, quia materia, quæ est sub mixto, inclinatur ad omnem formam, & sic combustio ligni est etiam corruptio secundum naturam

turam, quia materia illa ligni inclinatur ad omnes formas tam ligni, quàm ignis: Si uero dicas, quòd putredo est corruptio secundum naturam ex parte agentis, tunc cõtra hoc est dubitatio Alberti; tum etiam non uidetur uerum, quia ita extraneum & extra naturam est agens in putredine, sicut etiam in combustione: ergo sicut combustio est uiolenta, ut dicit Aristo. sic etiam est uiolenta putrefactio. &, si una est secundum naturam, ita etiã & alia, quia utrobique eodem modo est agens extraneum, quia, sicut in cõbustione ligni est ignis, ut agens extraneum, ita hic in putredine puta carnis, est calor extraneus ambientis: ergo sequitur, quòd, si putredo est corruptio secundum naturam, ita etiam & combustio; &, si est uiolenta combustio, est etiam uiolenta putrefactio. Secundo, quia senium est corruptio quædam secundum naturam, & mors naturalis hominis, est corruptio quædam secundum naturam, quia per mortem terminatur eius uita; & neque senium neque mors est putrefactio; quomodo ergo putrefactio est corruptio secundum naturam, cum corruptio secundũ naturam non sit putredo, quia corruptio hominis secundum naturam est mors, quæ mors non est putredo? oh quomodo mors secundum naturam, seu naturalis hominis, est secundum naturam non est putrefactio? respondent Aristo. & Auer. quòd ideo mors nõ est putredo, quia accidit propter impedimentum & impotentiam respirationis, quia mors est im potentia respirationis: & quomodo dicis, est impotentia respirationis? oh declarat Arist. quia in morte, cum consumitur humidum naturale, euanescit etiam calor innatus cum illo humido, &, cum deficit calor innatus cum illo humido, exiccantur membra ipsa operantia ad respirationem, & diaphragma & musculi thoracis & pulmo, & sic non potest fieri respiratio secundum exigentiam caloris innati pro refrigerio caloris innati, ita, quòd non potest sufficienter refrigerari ex respiratione; & calor naturalis non conseruatur in uiuente nisi ex refrigeratione, quæ habetur per respirationem, ut dicit Aristo. in lib. de causa long. & bre. uitæ, & in lib. de respiratione: &, quia in longitudine senij deficit humidum radicale, & cũ eo calor innatus; & instrumenta ad respirationem, redduntur sicca in tantum, quòd nõ possunt euentare calorem innatum sufficienter; &, cum calor innatus non potest refrigerari, tunc sequitur mors: sed ista non est putredo, ut dicit Aristo. & Auicenna tertia primi, sed est impotentia transpirationis, & ideo est corruptio secundum naturam; quid ergo dicit Aristo. hic, quòd putrefactio est corruptio secundum naturam? De primo cum dicis, aut putredo est corruptio secundum naturam ex parte materiæ, aut ex parte agentis: sed neutrum horum dici potest; dico, quòd putrefactio est corruptio secundum naturam ex parte agentis: & quare ex parte agentis? (& ista est respõsio Alberti magni in cap. 6. & Vgonis); quia in putrefactione agens faciens putredinem, quoquomodo intrinsecum: oh dices, putrefactio fit à calore extraneo ambientis: uerum est, sed cum illo calore ambientis concurrit & calor innatus, qui augetur à calore ambientis, quia calor ambientis alterat calorem innatum augendo ipsum, qui calor innatus auctus agit in proprium humidũ, & facit ipsum euaporare, & sic fit putrefactio; & sic etiam concurrit calor innatus, & ratione cõcursus huius caloris innati dicitur esse naturalis ista putredo: in exustione uero non concurrit intrinsecus calor, sed solus extrinsecus ambiẽtis, & ideo dicitur esse simplex præter naturam corruptio, ipsa combustio, & non secundum naturam aliquo pacto: & hoc est responsum Vgonis, & Alberti: & hic bene aduertatis, quia materia hæc est ualde difficilis, & multum laborant medici circa hanc descriptionem Aristo. & Vgo ponit ultra illas tres cõditiones, alias conditiones. Sed, domini, hæc responsio falsa est, quia dicit, quòd in putrefactione cum calore ambientis concurrit etiam calor innatus auctus ex calore extraneo ambientis: quia calor innatus auctus resoluit proprium humidum innatũ, & sic fit putrefactio: & propter hũc concursum caloris innati putrefactio dicitur corruptio secundum naturam; combustio autem fit tantum à calore extrinseco ambientis, & ideo dicitur præter naturam. sed, domini, hoc uidetur falsum, quia in combustione uidetur etiam calor innatus, & non tantum calor extraneus ipsius ignis, concurrere, sicut concurrit in putredine, quia calor innatus conseruatur in sui naturali mensura, & resistit; &, cum augetur à calore extraneo ignis, factus inimicus humidi, ei sic est præternaturalis, quia ignitur; & sic ultra calorem extrinsecum etiam concurrit calor innatus; ergo combustio est etiam ab innato calore, & per ista est uiolenta:

ergo

ergo & putredo est uiolenta & naturalis,& combustio est naturalis: ergo sicut putredo propter hoc dicitur corruptio secundum naturam,ita etiam combustio dicitur corruptio secũdum naturam: quia,sicut calor innatus,cum conseruatur in sui natura,& est proportionatus in suo humido innato,tunc resistit calori ambientis;&, cum auctus est in sui mensura,factus est improportionabilis;& præter naturam suo humido,& tunc agit in ipsum, & sic fit corruptio; ergo ita etiam in combustione agit calor innatus in sui corruptione,sicut in putredine,quia sic fit improportionatus suo humido calor innatus à calore ignis in combustione, sicut in putredine à calore ambientis sic auctus,est etiam factus improportionatus suo humido; igitur agit in ipsum: aut assignes tu rationem, quare calor innatus in combustione auctus à calore ignis non agat in proprium humidum; auctus uero in putredine à calore aeris agat in proprium humidum: & certe reddes nullam rationem,quia, si calor naturalis est per casum ut quinque, à calore ignis fit ut sex,tunc aget in proprium humidũ, quia factus est ei disproportionatus; & sic etiam erit in putrefactione: ergo, si calor innatus in putrefactione agit in proprium humidum,& propter hoc putredo dicitur corruptio secundum naturam; ergo etiam combustio erit naturalis; aut, si combustio erit præternaturam,ita etiam erit putredo. Et aduertatis, quia hoc argumentum est ualde difficile,& ab omnibus tangitur; & propter hoc nesciunt distinguere putredinem à combustione,nisi hoc pacto concurrit in putrefactione calor innatus,& in exustione, quod falsum est,quemadmodum dixi,& infra etiam magis tangam hoc argumẽtum: & propter hoc non placet mihi opinio Alberti,& Vgonis, ut uidetis. quid ergo dicendum? ego aliter dico,& uos eritis iudices in hoc, quia in hoc facio uos iudices. Dico ergo, quòd uidetur, quòd possit dici, quòd putredo dicatur corruptio secundum naturam, quia fit ex ordine naturali causarum, ex naturali cõstitutione,& ex cursu propriæ naturæ: si enim dimittuntur mixta propriæ naturæ putrescũt, & non comburuntur: quia omne mixtum,quod sic corrumpitur, corrumpitur secundũ cursum naturalem: combustio non sequitur naturam rei, & ideo propter hoc dicit Aristot. ipsam putredinem etiam corrumpi secundum naturam, quæ sequitur naturalem constitutionem. oh quia mixtum consistit ex quatuor elemẽtis contrarijs,& ex quatuor qualitatibus, &, cum augetur calor innatus, fit disproportionatus suo humido, & sic agit in ipsum, & sic fit putredo, sed impotentia respirandi, dicit Aristo. quia illa quatuor elementa quærunt superari inuicem, cum sint contraria, & ideo ex rerum actione quærunt elementa dissolui,& sic fit putredo. De secundo, quia mors naturalis non est putredo, sed impotentia respirandi, dicit Aristo. dico, quòd de facto ita est,ut dicit Aristo. ibi, quòd est impotentia respirandi: & hoc declarauit Aristo. & Auicen. quòd putredo est corruptio secundum naturam: & si ergo defectus respirationis est corruptio secundum naturam, quomodo ergo est putredo? quid ergo dicit Aristo. quòd longe distant defectus respirationis à putredine? De secundo, quòd cum defectu respirationis concurrunt multæ putredines, dicitur, quòd iste defectus respirationis est uia in putrefactionem, quia offenditur ipsa respiratio;&, quia est uia ad putredinem, ideo dicitur, quòd putredo est corruptio; & dicimus, quòd iste defectus est quædam putredo, quia ultimus eius terminus est putredo: & ideo dico, quòd re uera corruptio secundum naturam non est putredo in animalibus,sed est defectus respirationis; sed dico, quòd iste defectus respirationis est putredo, quia ordinatur & ducit in putredinem: tum etiam, quia iste defectus respirandi habet plures putredines sibi cõiunctas, & deficiente calore innato in sene ex humidi defectu, quo calor idem debilitatus est & resolutus, ideo tum à leui calore ambientis alteratur, igitur recedit à sui mensura, & fit prę ternaturam suo humido;&, cum fit incommensuratus suo humido, agit in ipsum, & sic putresit; & sic senium est quædam putrefactio; uerum est tamen, quòd senium reuera non est putredo, sed hoc modo est putrefactio: & sic tenemus utrunque dictum, quia ista impotentia transpirandi est quædam putrefactio, quia est uia ad putredinem, quia senex, cum non potest transpirare, est in uia ad corruptionem seu putredinem. Potest etiam tueri illud dictum, quia, scilicet cum impotentia transpirationis sunt plures putredines, quia cum impotentia transpirandi paucificatur calor innatus; & ab ambiẽte alteratur faciliter, cum est paucificatus; & ita agit in humidum proprium, & recedit à mensura,& facit euaporare humidum,

midum, & hæc eſt putrefactio, ſed non formalis, ſicut & nec reſpiratio, ſed eſt uia ad putredinem.

Secundo principaliter dubitatur, quia dicit Ariſto. quòd putrefactio eſt maxime contraria putrefactioni, ſeu generationi ſimplici: ſed hoc uidetur falſum, quia hoc non eſt uerum de omni mixto, quòd putreſcat, quia mixta homogenea, ut aurum, plumbum, & ſimilia, nõ poſſunt putreſcere, quia putredo eſt ex contrarietate partium inuicem, & ex diſſimilitudine eorum inuicem; ſed in homogeneis non eſt diſſimilitudo partium; ergo putredo non eſt communis putredo mixtorum. Tum etiam de multis lapidibus, quia non poſſunt putreſcere, quia eorum humidum non poteſt ſuperari, nec diſſolui à calido ignis, quia nõ poteſt exiccari ab igne, ergo nec ab extrinſeco calore ambientis; quõ ergo poterit ex calore aeris ambientis adamas exiccari, aut aurum, cum ex igne non minuatur, quantũcunq; aurũ ſtet in igne, quia nunquã igne conſumitur? ita & de adamante, in quod ignis non agit. Dico, cũ dicis, quòd homogeneũ mixtũ non putreſcit, ergo putredo non maxime opponitur generationi ſimplici. dico inquam, quòd, ſi reuera dareẽ mixtum uere & proprie homogeneum, non putreſceret, ſed, ut alias dixi in lib. de generatione, nullum poteſt dari mixtum uere homogeneum, quia licet uiſu uideantur eſſe homogenea, tamen in re non ſunt uere homogenea, quia ſemper habent aliquam differentiam in partibus eorum, ut patet de ligno, quod reuera uidetur homogeneum, & tamen non eſt, quia habet partes, quæ reſoluuntur in fumum & terram. Et ideo ad argumenta, cum dicis, quòd multa mixta non poſſunt putreſcere, ut aurum & plumbum & lapides, quæ ſunt homogenea; ergo non conuenit homogeneis; dico, ſi daretur uere homogeneum mixtum, quod non putreſceret, quia non haberet quantitatem & diſſimilitudinem partium; ſed non datur, quia omnia mixta habent partes diſſimiles; ideo putreſcunt, ſed non in paruo & modico tempore, ſed in longo temporis ſpatio. Et, ſi dicas, quòd humidum aereum non poteſt ſeparari à calore ignis, quomodo ergo à calore aeris ambientis? dico, quòd, licet non poſſit ſeparari humidum eorum à caliditate ignis, poteſt tamen ſeperari à calore aeris ambientis in longo tempore, quia maior eſt actio caloris ambientis in longo temporis ſpatio, quàm caliditas ignis in paruo tempore, quia magis operatur longitudo temporis, quàm magnitudo agentis, ut patet in exemplo de guttis aquæ, quia parua gutta longo tempore cadens ſuper aliquem lapidem, plus poteſt ad excauandum lapidem, quàm magna copia aquæ paruo tempore: quia illæ guttæ cauant lapidem, & magnus fluuius nõ: & hoc etiã patet de ſole, quia magis calefacit propter magnam moram, quàm cum eſt perpendiculariter ſupra caput noſtrum: & ſic dico, quòd putrefactio eſt paſſio communis omnibus mixtis, & quòd maxime opponitur generationi ſimplici, quia iſta definitio putredinis conuenit omni mixto, &, ſi non in paruo tempore, ſaltem in longo temporis ſpatio omnia putreſcunt, & hoc dicit Ariſt. & bene eſt ultima dubitatio, quia dicit Ariſt. in uerbis ſuis, quòd omnis corruptio.

Eſt ultima dubitatio ſuper definitionem iſtam putredinis, in qua omnes medici laborãt, an iſta definitio ſit recta; & primo dubitatur circa unamquanq; particulam; & prius dubitatur circa totam definitionem ſimul: & primo eſt dubitatio, quia dicit Ariſt. quòd putredo eſt corruptio quædam, qnia omnis corruptio eſt una mutatio; putrefactio non eſt una mutatio; ergo putrefactio non eſt corruptio: maior patet ex quinto Phyſicorum, & minor patet ex Ariſtotele hic, quia, quæ putreſcunt, primo alterantur, quia calor naturalis fit præter naturalis, cum humidum reuocatur exterius, & etiam interius mixtum frigeſcit, deinde ſiccescit humidum plus extrinſecum, & deinde incineratur, & putrefit: & ſic non eſt una mutatio, ſed plures ſunt putredines ſimul ipſa putredo, ergo putredo non eſt corruptio.

Secundo dubitatur in alia particula, quia dicit innati caloris, primo ex Galeno 3. techni 5. (& hoc etiam dicunt Druſianus, Gentilis, & Vgo, quia oẽs inſtant ſuper iſta difficultate, ſeu auctoritate) ubi dicit Galenus, quòd corpora noſtra putreunt, cum permutantur à frigore ad calorem & ad humiditatem: non ergo putrefactio eſt permutatio ſolius caloris, ſed & frigiditatis & humiditatis, & ſiccitatis: & patet etiam hoc, quia ſanitas noſtra conſiſtit in proportione quatuor qualitatum in certa menſura: poteſt ergo mixtum & corpus permutari ex humiditate naturali ad præternaturalem; & ita de frigiditate, quia poteſt à frigiditate

ditate naturali ad præter naturalem permutari: & ſic de humiditate, & ſiccitate: ſicut ergo permutatio caloris naturalis ad præternaturalem diſſoluit mixtum, & eſt putredo, quia eſt id, in quo conſiſtit ſanitas: ita erit de frigiditate, & humiditate. Tum tertio dubitatur in alia particula, quia dicit, In unoquoq; humido. & addit iſtam particulam, quia corrumpitur calor innatus corruptus à ſuo humido, quo ſubſtentabatur, ut dicunt Alex. & Olympiodorus: eſt modo dubitatio, quia calor compatitur ſecum ſummam ſiccitatem; ergo nõ diſſoluitur calor naturalis corruptione & diſſolutione humidi: tum etiam patet, quia in iuuene eſt maior caliditas naturalis, quàm in puero, & etiam eſt maior ſiccitas, quia continue exſiccantur corpora noſtra, & tamen augetur calor naturalis, quia puer eſt humidior iuuene, & tamen habet maiorem calorem naturalem iuuenis: non ergo conſumptione calidi innati conſumitur & euaneſcit etiam calor naturalis. Quarto dubitatur in alia particula, quia dicit, quòd putrefactio eſt corruptio calidi innati Ab aliena caliditate: quod uidetur falſum, quia omnis corruptio eſt à contrario; ergo calor à calore non poteſt corrumpi, quia calor non contrariatur calori: patet, quia aut corruptio calidi innati eſt à maiori caliditate extrinſeca, aut à minori, aut ab æquali: non à maiori calore, quia à maiori calore non corrumpitur calor, ſed augetur & perficitur: neq; poteſt eſſe ab æquali uel minori calore, quia à minori non prouenit actio, neq; ab æquali, quia non prouenit actio: ergo nullo modo poteſt prouenire corruptio calidi innati à caliditate extrinſeca. Sed cur in uehementi frigore aeris in hyeme ſæpe putrent humores in corpore noſtro, ex putrefactione quorum humorum oriuntur febres, ut ſunt quotidianæ? Tum etiam, quia ſub niue frigidiſſima à materia putri generantur uermes, & iſta putredo ibi non poteſt eſſe à calido, ſed à frigore, quia corpus circunſtans eſt frigidum: non ergo omnis putredo eſt à calore alieno, ſed aliquando eſt à frigore etiam. Tum etiam arguitur, quia dicit, quòd eſt ab aliena caliditate ambientis, ideſt continentis, & loci: ſed hoc non uidetur uerum, quia, ut dixi, tempore exiſtente frigido in apoſtematibus putreſcit ſanguis & alij humores, & generatur ſanies, & iſta eſt putredo, quia eſt à uirtute digeſtiua membri, ut dicunt medici; ergo non eſt à caliditate ambientis. Tum etiam, quia ſæpe pars putreſcit à ſuprema putrida parte; ergo non ab extrinſeco ambiente. Tum etiam, quia ſæpe putreſcit pars interior extrinſeca parte exiſtente illæſa, ut patet in fructibus & alijs, & tamen pars interior eſt proximior calori extrinſeco ambientis; ergo illa deberet putreſcere citius, quàm interior, quia eſt maxime proxima ambienti: cuius tamen oppoſitum uidemus. Secundo principaliter dubitatur contra totam definitionem de elixatione & aſſatione carnium, de quibus iam iſtæ actiones ſunt terminationes & coctiones, & tamen his competit definitio putredinis, quia eſt corruptio calidi innati, & proprij humidi ab aliena caliditate, quia euaporat calor innatus ipſius carnis, cum aſſatur uel elixatur, ex actione caloris extranei in ipſum; ergo debet dici putredo, quod tamen falſum eſt. Tum etiam ſecundo eſt dubitatio Alberti & omnium, quia uidetur, quòd combuſtio ſit putredo (cuius tamẽ oppoſitũ dictũ eſt ſupra) quod patet, quia in combuſtione eſt corruptio innati calidi in proprio humido: ergo eſt putredo, quia calor ignis ambiẽs corrumpit proprium calidum in proprio humido. Tum tertio addit Vgo primo quarti de febribus, quia ex hoc ſequeretur, quòd febriens eſſet putreſcens, & febris eſſet putredo, quia ei conuenit definitio putredinis, & tamen falſum eſt, quòd febris ſit putredo: quod autem hoc ſequatur, patet, quia febris eſt triplicis generis: una quæ dicitur febris humoralis, quæ eſt, cum putreſcunt humores, & huic conuenit definitio putredinis, quia ibi prius calor corrumpitur, & humidum: ſecundo eſt febris ephemera, & id, cum fit alteratio in ſpiritibus, & hic etiam corrumpitur calor innatus, quia ſpiritus illi alterantur & calor innatus, & ſic hic etiam corrumpitur calor innatus: tum tertia febris eſt illa, quæ eſt in membris, quæ dicitur ethica; & in iſta eſt etiam corruptio proprij caloris, & humidi radicalis, quæ eſt putredo: & ſic omnibus iſtis argumentis ſtantibus contra iſtam definitionem datam ab Ariſtotele de ipſa putredine: propter quæ argumenta multi carpunt ipſum Ariſtotelem, & Vgo inter alios, qui addidit huic definitioni Ariſtotelis ſeptem uel ſex conditiones, dicens Ariſt. fuiſſe diminutum in hac deſcriptione putredinis, & quòd indiget ſupplemento. Et ſic res difficilis eſt in ſe, & perturbat omnes medicos iſta benedicta deſcriptio putredinis: ſed, do

mini, ut dixi, definitio Ariſtotelis recta eſt, & illis ſatisfacit ſine aliqua additione: & ideo ſoluo dubitationẽ eorũ. Dicit ergo Ariſto. q̃ putredo eſt corruptio innati calidi in proprio humido à calido extrinſeco, & ſic oĩs putredo eſt à calido ſecundũ Ariſt. Pro intellectione definitionis eſt bene aduertendũ quia ita nude in ſuis uerbis nõ eſt manifeſta: dicamus ergo, quis ſit ſenſus iſtius deſcriptionis. Putredo eſt corruptio innati calidi. Sed quæ eſt iſta corruptio? non.n. eſt ſimpliciter corruptio caloris ab eſſe in non eſſe: quia corruptio eſt ſubita mutatio ab eſſe in nõ eſſe; putredo aũt eſt in tẽpore, & nõ ſubito; nõ ergo eſt ſimpliciter corruptio: dicũt expoſitores, quod intelligit, quòd putrefactio eſt corruptio nõ ſimpliciter innati caloris, ſed eſt quædã corruptio, ideſt permutatio & alienatio innati calidi: & qũo corrũpitur & permutatͬ? oh dicunt, quòd permutatur à ſua natura, & excreſcit & augetur, & ſic fit improportionatus ſuo humido, & ſic corrumpitur: & quomodo improportionatur? oh ut dixi ſupra, quia calor naturalis non eſt ſimplex qualitas, ſed ſubſtantia genita ex ſimplici & puriori parte ſanguinis & nutrimenti; & iſte calor non conſeruatur niſi in proprio humido, ſicut ignis lucernæ non conſeruatur, niſi adſit oleum; & iſte calor ſequitur proprium humidum, in quo fundatur: eſt ergo naturalis proprius iſte calor in omni uiuente, & etiam eſt iſtud humidum naturale proprium: debet ergo iſte calor porportionari cum ſuo humido proprio, ut iſte calor cum humido ſuo proportionatur in diuerſis uiuentibus ſecundum diuerſum periodum uitæ & ſecundum diuerſam complexionem; & quanto eſt maior proportio inter calorem iſtum & proprium humidum, tanto longior eſt uita uiuentis, ut dicit Ariſt. in de cauſis long. & breu. uitæ: eſt ergo, dicunt iſti, corruptio iſtius caloris, permutatio eius ab eſſe naturali ad eſſe præter naturam. Sed quæ eſt iſta permutatio? Vgo prima quarti, & tertio Techni, & Gentilis, dicunt, quòd iſta permutatio ab eſſe naturali ad eſſe præternaturam nihil aliud eſt, niſi debilitatio calidi innati. ſed dices, quomodo eſt iſta debilitatio calidi innati? dicunt dupliciter, unomodo ex paucificatione proprij humidi; quando enim paucificatur humidum, tunc debilitatur calor innatus ex paucificatione humidi innati; & quomodo paucificatur humidum? dicunt à calore extraneo conſumitur ipſum humidum: alio modo etiam debilitatur calidum innatum, à frigiditate extrinſeca, quæ remittit & extinguit ipſum: & ideò iſta putrefactio, quæ eſt debilitas calidi innati, dupliciter fit, uno modo à calido extrinſeco: alio modo ex frigore etiam extrinſeco: & ideo dicit etiam Auer. quòd putrefactio fit tum à frigido extrinſeco, tum à calido extrinſeco, ut in com. 14. ſupra dixi, & idem repetit 3. colliget cap. 4. Sed iſta opinio falſa eſt, quia putrefactio eſt permutatio calidi innati ab ente naturali ad præternaturam: quod autem dicunt, quòd iſta permutatio eſt debilitatio calidi innati; quæ debilitatio dupliciter fit, tum ex paucificatione humidi innati, tum ex frigiditate extrinſeca, hoc eſt uerum, quia tunc combuſtio eſſet etiam putrefactio, quia, cum lignum, puta, comburitur, paucificatur eius humidum innatum à calore extrinſeco, & ſic corrumpitur, & tamen iſta non eſt putrefactio, ſed eſt combuſtio, & tamen ſecundũ te eſſet putrefactio, quia iſta corruptio fit ex paucificatione humidi innati: tum quia iſta paucificatio humidi, ſi humidum ſit minoris quantitatis, quàm prius, ſequitur permutationem caloris ab eſſe naturali ad eſſe præter naturam; cum enim calor ſeruatur in ſui menſura & quantitate & naturalitate, conſeruatur etiam humiditas ipſa in ſui menſura & quantitate & naturalitate; cum enim permutatur calor à ſui natura & quantitate, & augetur, tunc paucificatur eius humiditas: & ideo Auicenna ſecunda primi de cauſis calefactionis, dicit, quòd una cauſa, quæ produxit calorem, eſt putrefactio: quæ putrefactio nihil aliud eſt, quàm mutatio caloris ab eſſe naturali ad præternaturale; & Gentil. citat Auicennam in hoc loco pro ſe, & miror, quia dicit Auicenna, quòd ideo paucificatur humidum innatũ, quia calor innatus recedit à ſui natura, & iſte receſſus eſt putrefactio. Tum ſecundo dicit quòd debilitatur calor innatus ab extrinſeco frigido, quod falſum eſt, quia Ariſt. in de longit. & breuit. uitæ dicit, quòd dupliciter ignis corrumpitur: uno modo in ſe, & iſta eſt marcedo; cum uero ignis, ideſt calor innatus, ab extrinſeca frigiditate corrumpitur, uocatur iſta extinctio, non autem marcedo: ſi ergo eſt extinctio, non eſt marcedo: ergo corruptio calidi innati ab extrinſeco frigore eſt extinctio, non autem marcedo, ut iſti dicunt, qui dicunt, quòd putredo eſt permutatio caloris innati, & iſta permutatio poteſt eſſe à frigore extrinſeco;

trinſeco; ſed iſta permutatio, quæ eſt à frigore extrinſeco, non eſt putrefactio, ſed eſt extinctio; ergo male dicunt. Tum etiam, quia Galenus ſecundo complexionum dicit quòd neq; à frigido, neq; à ſicco extrinſeco, quicquam putreſcere poteſt; ergo putrefactio non poteſt eſſe à frigore extrinſeco: quid ergo dicũt iſti, quòd debilitatio calidi innati eſt putrefactio? ergo falſus eſt intellectus eorum. Quid ergo dicendum? quis nam eſt ſenſus uerborum Ariſtotelis, cum dicit, quòd putrefactio eſt corruptio calidi innati? quia non ſtatim deſinit ille calor eſſe, neque . . . eſſe, ſed tantum eſt mutatio accidentis: bene tamen uerum eſt, quòd iſta mutatio accidentalis mutatur ad ſubſtantialem, & ad ſubſtantialem terminatur, ipſa tamen putredo formaliter eſt, non corruptio: dico ergo, quòd reuera iſta corr. calidi innati non eſt permutatio calidi ab eſſe ad non eſſe, ſed eſt tantum alteratio, & permutatio ab eius eſſe naturali ad præternaturale, quia deficit in proportione naturali cum ſuo humido. Sed dices, ergo putrefactio eſt permutatio à ſuo eſſe naturali ad præter naturale, & ſic aut fit maior, aut fit minor: dico, quòd, cum calor iſte fit minor, nunquam eſt putredo, quia, cum fit minor, à frigiditate fit minor; ſed, ſi à frigiditate fit minor, aut ergo fit ſtatim, aut paulatim: ſi ſtatim fit minor à frigiditate, iſta uero eſt putrefactio, & dicitur ab Ariſtotele exiccatio uel exuſtio, quia fit confeſtim, ut cum in aere ſuperuenit frigus intempeſtiuum, tunc arbores exiccantur: ſi uero ſenſim fit iſta exuſtio ſeu iſta remiſſio, appellatur extinctio ab Ariſtotele, & iſta non eſt putredo, ſed extinctio, quia paulatim calor extinguitur: putredo eſt, quatenus calor innatus augetur in ſui mẽſura, quia, cum calor naturalis auget̃, ex naturali fit præternaturalis, quia tanto gradu & tanta menſura erat proportionatus, & naturalis ſuo humido: cum ergo excedit iſtam menſuram, fit præternaturalis; & iſta eſt putrefactio, cum, ſcilicet calidum innatum recedit à ſua menſura cum proprio & innato humido, quia omne uiuens habet proprium calorem innatum cum proprio humido; & diuerſimode eſt commenſuratio iſta, & iſta proportio calidi cum humido ſecundum diuerſas complexiones, quia alia eſt commenſuratio in homine, & alia in boue, & alia in capra, & huiuſmodi; &, ſecundum quòd perfectior eſt iſta commenſuratio, ita & longior eſt periodus uitæ illius uiuentis: & hoc eſt formale & primum ſignum putredinis. Sed ultra hoc, eſt etiã ſecundariũ ſignũ putredinis, quia iſta non eſt tota ſignificatio putredinis, ſcilicet uniuocatio & receſſus calidi innati à ſua natura, quia ſic combuſtio eſſet etiam putrefactio: & ideo aliud requiritur: & propter hoc Ariſt. addit, ſcilicet in proprio humido, quia iſte calor permutatus à proportione & ſui menſura naturali ad præter naturam, agit in proprium humidum reuocando ipſum ad exteriores partes, & reſoluendo ipſum in uaporem & ſpiritum; et ſic putredo eſt receſſus calidi innati à ſua propria menſura per auctionem, ita, quòd agat in proprium humidum, & ipſum reſoluat in uaporem, qui expiret & euaporet per poros illius corporis; aliter uero non: & iſta eſt tota ſignificatio putredinis: & ſic combuſtio nõ eſt putrefactio, quia, licet adſit in combuſtione prima ſignificatio putredinis, ideſt auctio caloris innati in propria menſura, non tamen adeſt ſecunda ſignificatio, quòd, ſcilicet agat in proprium humidum, ipſum reſoluendo in uaporem, quia, ut primo huius dicit Ariſto. palea iniecta magno igni prius comburitur, quàm euaporet, & conuertatur in humidum. Et ſic ſaluatur definitio putredinis; & diſtinguitur combuſtio à putredine, in quo tantum ipſi laborant; & hoc habito facile ſoluuntur argumẽta adducta. De primo de prima particula, quia omnis corruptio eſt una mutatio; ſed putredo nõ eſt una mutatio; dico, quòd putredo formaliter & per ſe eſt una mutatio, concomitanter uero eſt plures mutationes: & quæ eſt iſta mutatio, quæ eſt formaliter putrefactio? eſt mutatio calidi innati à propria natura ad præter naturam, ita, quòd eſt intenſus calor innatus in ſui menſura; & iſta permutatio eſt primum ſignum putredinis. De ſecundo, quia ex Galeno tertio Techni habetur, quòd corpora noſtra putrent, cum permutantur à calore ad frigus; ergo non ſolum receſſus à propria caloris menſura eſt putredo, ſed etiam receſſus frigoris; & probabat ratione, quia omne mixtum conſtabat ex quatuor qualitatibus; dico de primo ad Galenum, quòd non ſolũ receſſus caloris à propria menſura eſt putredo; ſi uero recedat frigus à propria menſura, nõ eſt putredo: neque, quod dicis de Galeno, ualet: & omnes iſti, ut Vgo, & Gentilis ex hac ratione reprehendunt Ariſtotelem, & dicunt, quòd Ariſto. non aſſignat omnes cauſas putredinis.

tredinis. Sed, domini, Aristo. rectè loquitur; &, cum dicit Galenus, quòd corpora nostra putrent, cum permutantur à calore ad frigus, dico, quòd uerum est per accidens, sed per se tantum putrent, cum permutantur ad frigus & ad humidum: semper enim putrent ista corpora, quomodocunque permutantur siue ad calidum, siue ad frigidum, siue ad humidũ; sed per se tantum putrent: cum permutantur ad calidum. cum uero permutantur ad frigus, non per se, sed per accidens, putrent: quia ista permutatio ad frigus disponit corpora ad putredinem, & sic non est tãtum formaliter putrefactio, quia, cum augetur corpus ad frigus, diminuitur calor innatus, quo diminuto sic facilius alteratur à quolibet calore existente, et sic alteratus agit in proprium humidum, & sic fit putredo: & ideo, quod dicit Galenus, uerum dicit; quod, cum permutatur corpus ad frigus, est putredo, sed non per se, sed per accidens, ut dixi: ita etiam, cum fit permutatio ad humidum, est putredo, quia, cum augetur humidum, quasi suffocatur calor innatus, quo suffocato ignitur, & ignitus tũc agit in propriũ humidum, & conuertit ipsum in uaporem, & sic fit putredo: permutatio ergo ad humidum maius est causa etiam putredinis, non per se, sed per accidens: & sic omnis putrefactio tum ad calorem, tum ad frigus, tum ad humidum, est causa putredinis, uel per se, uel per accidẽs: sed tamen permutatio ad calorem tantum est causa putredinis per se, aliqua uero per accidens: & sic ad rationem, cum dicis, quòd in mixto sunt omnes quatuor qualitates, & quælibet istarum qualitatum alterata dicitur putrefactio, uerum est: ob quare? ergo dicitur tãtum putredo alteratio ad calorem? dico ex significatione termini: quia enim ita placuit authoribus, quòd iste terminus putredo significet tantum alterationem in caliditate, & nõ in alijs; & hoc est ex significatione termini, & sæpe dicit Aristoteles terminos secundum suam significationem esse accipiendos. Quòd uero dicis, in unoquoque humido, idest in proprio humido; ubi Aristo. dicit, quòd in corpore proprii humidi corrumpitur calor innatus; & tu dicis, quòd hoc non est uerum, quia conseruatur etiam calor in summa siccitate, ergo dico, cũ dicis, quòd calor summus conseruatur in siccitate summa, ut est in igne. Dico, inquã, quòd calor dupliciter sumitur: uno modo, ut est qualitas simplex, & sic conseruatur in summa siccitate; & sic non accipitur calor hic ab Aristotele: alius est calor, qui est substantia quædam uaporosa, tenuis, genita ex puriori parte sanguinis & nutrimenti, & iste dicitur calor innatus; & iste non cõseruatur, nisi in proprio humido; & ideo dissoluitur, cum proprium humidum non cõseruatur, sed petit & euanescit; & ideo non conseruatur in summa siccitate, quia humidum proprium est perfectius subiectum, in quo conseruatur iste calor; & de isto loquitur Aristo. hic quod addis de puero, cum permutatur ex puerili ætate ad iuuentutem, crescit calor, & crescit tantum humidum; sed ista quæstio sæpe soluta est à Galeno, an, scilicet calor pueri & iuuenis sit æqualis uel minor, ut secundo complexionum, & in Aphor. ubi Galenus soluens istam quæstionem dicit, quòd, si accipiatur calor naturalis quo ad sui gradum & mensuram, dico, quòd æqualis est calor in iuuene & in puero, quia non creuit quo ad gradum suum & mensuram in iuuene magis, quàm esset in puero: sed in utrisque æqualis est in gradu, scilicet in iuuene & in puero: si autem loquimur de isto calore quo ad quantitatem, sic dico, quòd maior est iste calor in substantia uaporosa in puero, quàm in iuuene, quia, ex quo iste calor est substantia uaporosa, & non cõseruatur nisi in humido proprio, & plus humidi est in puero, quàm in iuuene: & per hoc ad illud argumentũ, cum dicis, quòd non est uerum, quòd corruptio proprii humidi . . . est etiam calor innatus, quia, cum puer permutatur ex puero ad iuuenem, corrumpitur eius humidum, quia continuè magis exiccatur, & iuuenis est magis siccus & minus humidus, quàm sit puer; augetur: ergo calor naturalis, & corrumpitur proprium humidum; dico, quòd non est uerũ, quòd auctus fuit calor naturalis in iuuene magis, quàm in puero; sed ille calor in gradu est æqualis: bene quidem ad sensum uidetur, quod ille calor iuuenis sit maior, quia est acutior eo, quia est siccior, sed tamen est æqualis in gradu: ergo &c. & hæc pro nunc sufficiant.

Erat argumentum contra aliam particulam, soluẽdum à nobis, uidelicet quia dicit Aristo. quòd Putredo est corruptio calidi innati ab aliena caliditate: erat dubitatio, quia omnis corruptio est à contrario; sed calori non contrariatur calor; quomodo ergo à calore extraneo corrumpitur calor innatus. Secundo, quia aut corrumpitur calor ille innatus à ma-

iori, quia à maiori augetur & perficitur: non æquali neque minori, quia ab æquali & à minori proportionaliter ex 7. Physicorũ, non prouenit actio; ergo nullo modo calor innatus potest corrumpi ab extraneo calore. De primo, Vgo prima quarti soluens istam dubitationem dixit, quod, cum dicis, quòd omnis corruptio fit à contrario ex primo de genertione, & corruptione, uerum est: sed calori non contrariatur calor, nego minorem, quia calor cõtrariatur calori, quia calor est duplex, scilicet secundum naturam, & præter naturam: & isti duo calores, dicit Vgo, inter se sunt cõtrarii & alterius speciei; & ideo calor naturalis corrumpitur à præternaturali, & est ei contrarius. Sed, domini, hæc responsio Vgonis contradicit Peripateticis, & nullo modo defendi potest, quia omnis calor cuiuslibet caloris est eiusdem speciei, quia, si sint alterius speciei, tunc erunt duæ primæ qualitates in caliditate: &, si duæ primæ qualitates in calore, tunc necessario deberent esse etiam duæ primæ qualitates frigiditatis, & sic aliarum qualitatum passiuarum: ergo erunt octo qualitates primæ in specie, quia qualitatibus calidis debent correspondere duæ qualitates frigidæ, & duæ humidæ, & duæ siccæ æqualiter primæ; & sic erunt octo primæ qualitates: &, si octo qualitates, tunc erunt octo elementa, quia uni qualitati primæ in specie debetur unum elementum: ergo erunt etiam octo elementa specie seiuncta, quod est falsum, quia sunt tantum quatuor subiecta, & quatuor primæ qualitates, ut declaratum est in secundo de generatione & corruptione; ergo omnes calores sunt eiusdem speciei, quia una qualitas tantum competit uni elemento. Aliter dicit Gentilis, cum dicis, quòd omnis corruptio est à contrario, uerum est, dicit Gentilis, si illa corruptio est per se corruptio: sed, si est per accidens corruptio, non est uerum, quia sic etiam simile potest corrumpi à simili per accidens, ut intẽsus ignis & magnus corrumpit minorem ignem & flammã per accidens, consumendo eius materiam: ut sæpe uidemus in magna flamma, quæ extinguit minorem etiam flammam per accidens, quia corrumpitur eius materia, & sic per accidens: ita calor corrumpitur à calore per accidens, ut calor innatus corrumpitur à calore extraneo per accidens, quia propriũ eius subiectum corrumpitur à calore extraneo, quia corrumpitur ab ipso calore extraneo ipsum humidum, quod est subiectum caloris innati proprium; & sic per accidens corrumpitur etiam calor innatus, non autem per se: & sic dicit Gentilis, quòd omnis corruptio per se est à contrario, per accidens autem à simili. Sed, Domini, responsio Gentilis etiam nõ uidetur uera, quia semper diximus, quòd putredo nihil aliud est nisi commensuratio caloris in gradu à calore extraneo ambientis; quia calor naturalis intensior factus & auctus in gradu consumit humidum proprium, agens in illud: ergo in putredine intenditur calor innatus à calore extraneo ambientis, priusquam consumatur eius humidum, quia, postquam est auctus iste calor innatus in sui mensura, agit in proprium humidum, ipsum consumendo: itaque prius à calore extraneo intenditur calor innatus, & deinde fit cõsumptio: & iste recessus, & auctio caloris innati est putredo, non autem est putredo corruptio humidi innati, sed est auctio & corruptio caloris innati, quia calor ita dicitur corrumpi, quia augetur, et ex naturali fit præternaturalis, & incommensuratus & improportionatus suo humido, in quod postea agit, conuertendo illud in uaporem: & sic recessus eius ab esse naturali, & illa auctio, dicitur putredo, & hoc pacto corrumpitur calor innatus prius, quàm eius humidum, qui auctus, ex quo recedit à naturalitate sua, consumit humidum: & ideo ego aliter dico, & iste est sensus uerus uerborum Aristot. quòd calor innatus potest bifariam contrariari: uno modo in eo, quòd calor est qualitas prima: alio modo potest contrariari, ut calor naturalis est: si contrariatur in eo, quòd calor est qualitas prima, sic dico, quòd nõ corrumpitur à calore extraneo, sed augetur: si autem contrariatur calor in eo, quòd calor innatus & naturalis corrumpitur, sic corrumpitur ab extraneo, quia sic contrariatur calori extraneo, & calor innatus recedit à sui natura actione caloris extranei; & sic cõtrariantur, quia ille secundum naturam est, calor autem extraneus est præter naturam, quia naturale & præter naturam contrariantur: & ideo, ut calor naturalis & innatus, corrumpitur ab extraneo calore, quia alteratur ab illo, quia ab illo factus est acutior in propria mensura, ita, quòd recedit à propria mensura, & sic est præter naturam, quia non est amplius aptus regulare proprium humidum, & ideo corrumpitur: & ita loquitur Aristoteles

lès hic, quia illa non est corruptio calidi, ut calor est simpliciter, & ut est qualitas, sed ut caloris naturalis, & quia calidi innati. Et eodem modo dico de secundo, cum dicis, quòd ista corruptio aut fit à maiori calore, aut à minori, aut ab æquali; sed neutrum potest dici; ergo dico, quòd minor est falsa, quia fit à maiori calore: oh calor minor non corrumpitur à maiori, sed augetur: dico, quòd uerum est, ut calor est, & ut qualitas est, quia si simpliciter contrariat iste calor ut calor & qualitas, sic augetur à minori calore; sed, si capiatur calor iste, ut est calor innatus & calor secundum naturā, sic minuitur & corrumpitur à calore extraneo, quia à calore extraneo augetur in propria mensura, & sic auctus fit incommensuratus & improportionatus suo humido proprio, & fit præternaturā, & sic corrumpitur. Et eodē pacto dico de alio, cum dicebatur; quòd in abscessibus, ut tertio Techni, putrent humores in saniem & pus, & tamen ista putrefactio non est à calore extraneo, sed est à uirtute digestiua membri; ergó putrefactio non est corruptio calidi innati à calore extraneo ambientis; dico, ut dicit Galenus ibi in tertio Techni, & in principio prorrheticorum, & etiam in secundo aphor. 47. & in fine prognost. ubi dicit, quòd in ista transmutatione quando in abscessibus transmutatur humor in pus & saniem, non est una transmutatio, seu una putredo, seu etiam una digestio, sed sunt plures mutationes, neq; est simpliciter digestio una, nec una putrefactio simpliciter; sed partim est digestio, & partim est putrefactio, quia, quatenus transmutatio illa est à calore extraneo præternaturali, sic est putredo: quia, ut sanguis ille putrescit, dicetur putrefactio, quia est putrefactio humoris à caliditate extranea; & hic non est una transmutatio: quatenus uero humor aliquis, ut sanguis ille uel aliquis alius humor, conuertitur in saniem; & maxime in saniebus laudabilibus, sic dicitur digestio, quia fit à uirtute digestiua membri: & sic dico, quòd, quando humor in abscessibus conuertitur in saniem, non est putredo simpliciter, quia non est unus motus; sed partim est digestio, partim uero putrefactio; & sic non est una transmutatio: & hoc dicit Galenus. Quòd autem arguitur contra aliam particulam definitionis, uidelicet A calore alieno, idest aeris ambientis, ut exponit Arist. quia in hyeme frigidissima generantur febres ex putredine humorum, & ibi tūc est summa frigiditas; ergo putrefactio illa non fit à calore extraneo ambientis. patet etiam quia sub niue inueniuntur uermes & alia animalia, & tamen non potest dici, quòd fiant à caliditate, quia ibi nullus adest calor, quia ibi est nix frigidissima; ergo uidens hoc argumentū Drusianus tertio Techni, & Vgo, dicunt, quòd reuera ita est, quòd nō omnis putrefactio est à caliditate ambientis, sed aliquando putrefactio est à frigiditate ambientis: &, cum dicūt, Quid ergo dicit Arist. quòd putrefactio semper est à calore ambientis? dicunt, quòd Arist. non describit hic omnem modum putredinis, sed tantum modum putrefactionis manifestiorem, & ut in pluribus, qui modus manifestior est à calore, tamen est etiam alius modus putredinis à frigiditate, quia non est tantum putredo à calore; & citant dictum Galeni heri citatum, quòd putrent corpora nostra ex permutatione calidi in frigus; & citant dictum Arist. hic, & etiam dictum Auerrois supra citatum, in tertio collig. capite primo, & quinto: ubi dicit, quòd quædam est putredo, quæ est à calore ambientis, & quædam, quæ est à frigiditate ambientis: & sic dicunt hic isti uiri, quod Arist. non definit omnem speciem putredinis. Sed hæc opinio non conuenit sententiæ Arist. immo ualde recedit ab eius sententia, quia definitio debet competere omni definito: sed, si esset, ut isti dicunt, definitio data ab Aristotele non esset uniuersalis, nec competeret omni definito, & tamen Arist. perfecit illā definitionem: ergo definitio hæc est uniuersalis, & definit omnem speciem putredinis. Tum secundo, quia ut diximus, putredo nihil aliud est, quàm auctio caloris innati, quando recedit à propria mensura, quia calor auctior factus agit in proprium humidum, & resoluit ipsum in uaporem humidum, qui euaporat per poros, & reddit partes exteriores humidiores; ergo putredo nihil aliud est, quàm intensio caloris innati: sed calor non potest fieri auctior per se nisi à calore: si uero fiat auctior calor à frigore, hoc est per accidens: si fit per accidens non fit per se: ergo si non fit putredo per se à frigore, non debet definiri per frigus, quia frigus est causa putredinis per accidens, & ea, quæ sunt per accidens, nō creantur ab arte neq; à philosopho, quia, quæ sunt per accidens, sunt abijcienda à scientia. Et ideo non debemus dicere, quòd Arist. sit diminutus, quia duplex est putredo, quia Arist. definit

definit omnem putredinem per ſe; & res debet definiri per cauſam per ſe, non autem per cauſam per accidens: & ideo male dicunt iſti, quòd Ariſt. non definit omnem ſpeciẽ putredinis, quia definit Ariſt. omnem putredinem per ſe: &, ſi Ariſt. dimittit frigidum in definitione putredinis, dimittit, quia eſt cauſa per accidens frigiditas ipſius putredinis: & ideo, cum dicunt; oh frigus aliquando eſt cauſa putredinis, uerum eſt, per accidens ſed per cauſam per accidens hic non debuit Ariſt. definire putredinem, quia de ijs, quæ ſunt per accidens, non curat Ariſt. & ideo completa & recta eſt definitio putredinis tradita ab Ariſtotele, quia per ſe putredo fit à caliditate ambientis; &, ſi aliquando fiat à frigiditate, eſt per accidens, & ideo non debuit definire putredinem per cauſam per accidens: & ideo minor de Gentili, & Vgone, & alijs, qui non uiderunt, quòd frigiditas eſt cauſa per accidens putredinis, immo ipſimet poſtea coacti à ueritate fatentur & concedunt. Et ideo his ſtantibus reſpondeo ad argumenta: & primo, cum dicis, quòd etiam in hyeme fiunt putredines in humoribus, & cauſantur febres continuæ, & tunc non à calore ambientis, ſed à frigiditate ambientis; dico, quòd uerum eſt, quòd tunc iſta putredo fit à frigiditate ambientis, ſed hoc eſt per accidens à frigiditate ambientis, per ſe autem eſt à calore alieno & extraneo, quia frigiditas reſiſtens & circunſtans ipſi calori innato per antipariſtaſim repellit calorẽ innatum ad intra, & cauſat obſtructionem in poris, & uetat, ita, quòd non poteſt difflari, & ſic augetur calor innatus, quia prohibita tranſpiratione ignitur, cũ non poteſt difflari, & ſic augetur calor innatus; & fit præternaturalis, quia hyeme & uere propter hoc uentres ſunt calidiores, & iſte calor fit . . . & non potens reſpirare fit auctior; & ſic fit præter uaturam & improportionatus proprio humido; & ſic agit in proprium humidum, & illud conſumit: & ſic iſta putrefactio eſt per accidens à frigore, per ſe autem à calore, quia cauſa proxima eſt caliditas, neq; enim ignorauit, quòd putrefactio aliquando fit per accidens à frigiditate, ut cum etiam aliquando calefit à frigore, ut cum quis ponitur in aquam frigidam, quia tunc calor innatus per antipariſtaſim contrahitur, & ſic augetur: & ſic Ariſt. non ignorauit, quòd aliquando putredo fit etiam à frigiditate per accidẽs, ſed poſuit tantum cauſam per ſe putredinis, quæ eſt calor ambientis, & non curauit cauſam putredinis per accidens, quæ eſt frigiditas, quia definit tantum modum putredinis, quæ fit à cauſa per ſe, & ideo aſſignauit tantum cauſam per ſe putredinis, quæ eſt calor ambientis, non curauit autem de cauſa putredinis per accidẽs, quæ eſt ipſa frigiditas. De alio quia aliquando una pars membri putreſcit à contactu alterius partis putridæ, & ita eſt putredo, & tamen non eſt à calore extraneo, ergo dico, quòd Ariſt. per ambiens in propoſito non tantum locum aeris ambientis intelligit, ſed intelligit etiam circunſtans & omne corpus, quod ambit ipſum corpus putreſcens, uel ſit aer, uel alia membra etiam propinqua, quæ ambiunt partem illam ſanam, uel aliud, ſicut pars partem ambit; ſicut, ſi putret pars una contactu alicuius partis putridæ, putrida pars habet rationẽ ambientis, quia Ariſt. per ambiens, omne ambiens & continens intelligit, & pars una continet aliam. De ultimo, quia, ut ſæpe uidimus in fructibus, putrent partes interiores illæſis remanentibus partibus exterioribus, ut in caſtaneis ſępe apparet, quòd putrent partes illæ interiores illæſo cortice: quomodo ergo eſt iſta putredo à calore ambiente, cum partes exteriores ſint proximiores ambiente, & ſic citius debuerant putrefieri; dico, quòd iſta putrefactio eſt etiam ab extrinſeco calore ambientis: oh cur ergo putret pars interior, & non exterior, cuius oppoſitum deberet ſequi per ſe; dico, quòd cauſa huius eſt, quia illa caliditas exterior ambientis eſt improportionata, & pręter naturam partis interioris, non autem partis exterioris, & ideo ille calor interior augetur intus, & ſic fit diſproportionatus, & ideo agit in humidum, & ideo corrumpitur pars interior, non autem pars exterior, quia penetrat ille calor exterior per partem interiorem cui non eſt improportionatus, quia eſt quaſi alterius naturæ; & ſic non corrumpit ipſum, corrumpit autem interiorem, cui eſt proportionatus. De alijs tribus argumentis, quæ addis ex Alb. & primo de combuſtione, in qua comburitur ſeu corrumpitur calor innatus carnis in ſuo humido ab aliena caliditate ignis; ergo uidetur, quòd combuſtio ſit putredo, quia, ſi putredo eſt corruptio caloris innati ab aliena caliditate, tunc hæc definitio conuenit etiam combuſtioni, quia fit à caliditate ambientis, id eſt ignis, & etiam ab intrinſeco & innato calore (& hoc argumentum eſt difficile omnibus

expoſito-

expositoribus:) heri diximus, quòd non omnis corruptio calidi innati ab aliena caliditate est putredo: oh ita dicit Arist. dico, ut heri etiam exposui Aristot. quòd sensus definitionis Arist. est, quòd putredo est corruptio innati calidi ab extrinseco calore in proprio humido, quod humidum prius extrafertur ad partes superficiales; & deinde auctior factus calor innatus à calore extraneo, inde resoluit illud humidum, & conuertit in humidum uaporem prius, quàm per poros euaporet ad partes exteriores, quibus hæret prius, quàm resoluatur: quod si secum illud humidum euaporat non in humidum uaporem, sed in fumidam fuliginem calidam & siccam, tunc hæc non est putredo, quia ad hoc, ut sit putrefactio, sequitur, quòd humidum resoluatur in humidum uaporem, non autem in fuliginem, quia fuligo est corpus calidum & siccum: & sic oportet, quòd illud humidum conuertatur in uaporem calidum & humidum; & hoc non conuenit combustioni, quia, licet combustio corrumpat humidum interius & calidum innatum ab aliena caliditate, non tamen conuertitur humidũ proprium in humidum uaporem, qui euaporat per poros: & sic, si omnes aliæ particulæ definitionis putredinis conueniant combustioni, non tamen conuenit hæc, quia dicit Aristo. quod comburitur, maxime à uehementi igne, ut diximus heri de palea, prius comburitur & conuertitur in ignem, quàm euaporet & conuertatur in humidum, ut requiritur in putredine in qua requiritur, quòd humidum innatum cõuertatur in humidum uaporem, & hæreat in superficie illius corporis per poros, & meatus illius corporis: sed in combustione illud humidum innatum conuertitur in corpus fuliginosum, calidum & siccum: ergo combustio non est putredo, quia licet in combustione calidum innatum corrumpatur in proprio humido à calore extraneo, non tamen est putredo, quia in putredine requiritur, quòd illud humidum conuertatur in uaporem humidum, & euaporet per poros ad partes exteriores humectando illas; quod si conuertatur in corpus calidũ & siccum, non est putredo, ut est in combustione. Et ita etiam soluitur secunda dubitatio de elixatione & assatione, quia in elixatione & assatione corrumpitur calidum innatum à calore extraneo in suo humido, & humidũ illud euanescit, quia expirat per poros, & tamen elixatio & assatio est coctio, non autem putredo: & ideo, dicit Olympiodorus, carnes coctæ habent innatum calorem potiorem, quia sunt cum corruptione calidi innati, & humidum illud euaporat per poros, & tamen non dicemus putredines, quia Arist. dicit, quòd sunt coctiones, nõ autem putredines: dico, quòd tu deciperis: cum enim dicis, quòd ista transmutatio in assationem uel elixationem est cum corruptione calidi innati dico, quòd non est uerum, quòd sit corruptio calidi innati, immò est generatio calidi innati, quia permutatur ibi calor ipsius carnis ab esse præternaturali ad esse naturale, quia calor, qui erat in corpore isto & in carne uiuentis erat in ampla quantitate, & erat naturalis, quia caro in uiuo habet calorem naturalem in ampla quantitate (& per calorem intelligo substantiam, non qualitatem) & iste calor, cum corrumpitur, uel paucificatur, uel minuitur; &, si quis calor remansit, ille est debilis & paucæ quantitatis; humidum uerò, quod remansit, est multæ quantitatis, & sic calor est improportionatus suo humido; & deinde per elixationem uel assationem ille calor fit proportionatus suo humido per absumptionem illius propriæ humiditatis superfluæ, & sic redditur proportionatus calori ibi existenti; & sic calor potest illud humidum regulare, & sic augetur ille calor: & sic carnes coctæ elixatæ, uel assatæ diutius durant quàm carnes crudæ, quia calor ille præter naturam factus est naturalis ex diminutione humiditatis, quia proportionatus factus fuit calor humiditati, cum diminuta fuit humiditas, prius uero, cum essent crudæ, humiditas erat maior, quàm quòd ut posset regulari à caliditate, & sic putrescebant. Quod autẽ addis de febriente, quia, si febriens, putrescit, & tunc febris esset putrefactio; quod falsum est (& hoc fuit argumentum Vgonis prima quarti) quia si omnis febris sit cum putredine; ergo omnis febris putrescit, ergo febris esset putredo: antecedens patet in omnibus febribus, quia in ephemera est alteratio in spiritibus ex aliena caliditate: patet etiam in putrida, quia ibi est alteratio & inflammatio in humoribus: in ethica etiam, quia fit inflammatio in membris siue in substantia membrorum ab aliena caliditate: ergo omnis febris est putredo: ualet argumentum à concreto ad abstractum, & propter has difficultates Vgo addidit forte septem particulas definitioni Arist. iuxta argumenta sua, & dixit, quòd definitio Aristotelis est incompleta:

cōpleta : ſed, domini, ego dixi uobis, quòd definitio Ariſtotelis eſt recta & completa ſcilicet quòd putredo eſt corruptio innati calidi ab aliena caliditate in proprio humido, & ideo argumentum ſoluamus. Cum dicis, febriens putreſcit; ergo febris eſt putredo? dico negando argumentum, quòd hoc non ſequitur, immo non eſt uerum nec antecedens nec conſequens: &, cum tu probas, quia in omnibus febribus fit corruptio calidi innati ab aliena caliditate; ſiue ſit ephemera, ſiue putrida, ſiue ethica, in omni genere febris eſt corruptio innati calidi ab aliena caliditate; ergo febris eſt putrefactio. nego argumentum, quia, ut iam ſuperius dixi, non omnis corruptio calidi innati ab aliena caliditate eſt putrefactio, quia putrefactio debet eſſe corruptio calidi innati ab aliena caliditate in proprio humido, & quia prius humidum conuertitur in uaporem calidum & humidū, quod humidum euaporat per poros, & reddit humidas partes exteriores : modo iſta conditio nō eſt in febribus. quia in febribus generatur fuligo, quæ non eſt corpus humidum: quæ fuligo petens cor accendit illud, ut ab eo tranſmutetur per alia membra per uenas & arterias, & ſic accenditur febris, & generatur fuligo: quia febris, qua febris eſt, omnis eſt calida & ſicca : ergo neceſſe eſt, quòd in omni febre generetur fuligo calida & ſicca, quæ petat cor animalis; aliter non eſſet febris, quia oportet, quòd ſit calor igneus, ut dicunt Galenus & Auicenna; modo ex calore igneo non fit niſi fuligo, quæ non eſt corpus humidum, & tamen debet reddere ipſum humidum; ſi debet, eſſet putredo, quia in putredine debet conuerti humidum proprium in uaporem humidum, qui euaporet per poros ad ſuperficiē; quia calor innatus euaporat ab intus ad extra cum ſuo proprio humido, & ibi in ſuperficie adhærens reddit illas partes humidiores; cuius ſignum eſt, dicit Ariſtote. quia uidemus in ijs, quæ putrent, quòd partes exteriores humectantur, cuiuſmodi non fit in febribus, quia in febribus euaporat fuligo, quia fit permixtio calidi cum ſicco; debet eſſe calidi cum humido, quod conuertitur in uaporem humidum, cuiuſmodi non fit in febribus, nec in iis, quæ comburuntur: & de hoc dubitauit Vgo: ſed quis ignorat, quòd exuſtio non eſt putredo; cum ergo febris ſit, quando ex humoribus generatur fuligo calida & ſicca, quæ petit cor: ergo febris, qua febris, non eſt putredo, neque febriens erit putreſcens; & ſic antecedens & conſequentia non ualeret. Et ſic ſolutum eſt etiam argumentum Vgonis de combuſtione, quòd combuſtio non eſt putredo; ſed calidum innatum corrumpitur ab aliena caliditate in proprio humido, quia humidum propriū conuertitur in fuliginem calidam & ſiccam, non in uaporem calidum & ſiccum: ergo combuſtio non eſt putredo. Sed dices, tu dixiſti, quòd putrefactio eſt corruptio calidi innati ab aliena caliditate, quia calor augetur, &, qua nō naturalis, corrumpitur. ſed quid de ſene, in quo ſemper minuitur calor innatus, & tamen ſenium eſt quædam putrefactio, ut dicit Ariſto. & tamen ibi non augetur calor, ut tu dicis? quomodo ergo ſenium eſt quædam putredo? dico, quòd reuera ſenium non eſt uere & formaliter putredo, ſed eſt quædam putredo, quia ei annectuntur multæ putredines, quia ſenium habet ſecum commixtas multas putredines, quia tendit ad mortem naturalem, quæ eſt impotentia ad tranſpirationem; &, quia eſt uia in mortem, eſt etiam uia in putredinem; & ideo eſt putredo, quia eſt uia in putredinem; & uia in putredinem eſt etiam putredo, quia habet ſecum putredines, cōmixtas, quia ſenium, ut dixi ſupra, tendit ad mortem naturalem, quia mors naturalis eſt impotentia trāſpirandi ex debilitate caloris & exiccatione membrorum reſpirationis, quia membra reſpirationis exiccantur, ut thorax & eius muſculi & pulmo; &, cum ſunt exiccata, non poſſunt mouere pulmonem, & ex conſequenti non poteſt calor euentari; &, cum non poſſit euentari calor naturalis, intenditur; & intentus agit in proprium humidum, & ipſum conſumit, quia pulmo non poteſt attrahere tantam frigiditatem, ut ualeat refrigerare cor; & tandem accidit mors: dico ergo, quòd in ſenio multæ accidunt putredines: augetur enim iſte calor naturalis in ſenio ex impotentia reſpirationis, ut dixi, quia impotentia reſpirationis eſt cauſa augendi, & igniendi calorem: quia in tantum augetur & ignitur, quòd agit in proprium humidum, & ipſum conſumit, quia facit illud euaneſcere, & ſic accidit mors, & prius ea, diminuitur calor innatus, & omnino euaneſcit in morte: & ita quoquomodo augetur calor in ſenio, licet ſemper diminuatur.

Examina-

Examinauimus perfecte descriptionem putredinis Aristotelis, quæ erat, quòd putredo est corruptio calidi innati in proprio humido ab aliena caliditate: ideo remanet modo ultima dubitatio diffinitionis quam tangit Arist. obiiciens illi descriptioni. Dixit, quòd in definitione non posuit nisi tantum calorem esse causam putredinis, quod uidebatur falsum, quia etiam frigiditas est causa putredinis, & ita putredo, uidetur, quòd sit communis effectus caloris & frigoris: & respondet Aristo. quòd uerum est, quòd putredo est communis effectus caloris & frigoris ita, quòd tam calor, quàm frigus, sunt communis causa putredinis, ut, scilicet calor extraneus, & frigiditas propria, tamen, ut declarauimus, frigiditas est causa per accidens, ita, quod responsio Aristo. stat in hoc, quòd putredo est communis effectus calidi & frigidi caliditatis extrinsecæ, & frigiditatis propriæ; sed frigiditatis propriæ per accidens, caliditatis extrinsecæ &c. Et est ideo modo dubitatio, quomodo frigiditas sit causa putredinis: primo enim ex Galeno libro primo de Temperamentis, ubi dicit, quòd nihil potest neque à frigiditate, neque à siccitate putrefieri, cum caro, ut patet, ab illis cōseruetur: ergo frigiditas non potest esse causa putredinis, ut dicit Aristo. Secundo, quia cōtrariorum causarum non est per se idem effectus: sed contrarii: calor & frigus sunt contraria; ergo à calido & frigido non potest idem effectus per se uenire: ergo putredo, quæ est unus effectus, non potest prouenire à calido, & frigido per se: quòd enim idē effectus per accidens proueniat à causis contrariis, non inconuenit; sed, quòd sint iidem effectus per se, bene inconuenit: ergo id, quod dicit Aristot. omnino uidetur extra rationem. Tū tertio, quia Aristo. dicit, quòd opposito modo fiunt generatio simplex & putredo, quia generatio fit qualitatibus actiuis dominantibus super passiuas; putredo uero fit, cum qualitates passiuæ dominantur actiuis: sed, si putredo est communis effectus calidi & frigidi, tunc eo modo fit putredo ut generatio; & sic non differunt, quia putredo fiet dominante frigore super humido & sicco, & sic etiam fit generatio: quòd autem fiat à calido & à frigido, patet per argumenta, quia putredo est communis effectus calidi & frigidi, & sic dominantur qualitates actiuæ super passiuas super generatione simplici: ergo non differunt putredo & generatio: quomodo ergo dicit Aristo. quòd putredo fit qualitatibus actiuis dominantibus super passiuas, & econtrario ipsi generationi? Quarto dubitatur in ratione sua, quia dicit, quòd putredo est corruptio proprij caloris in proprio humido ab aliena caliditate; & dedit rationem huius, scilicet quare putredo sit communis effectus calidi & frigidi; quia, scilicet putredo est defectus caloris innati; & deficiente calore innato crescit frigiditas, quæ frigiditas agit corrumpendo calorem innatum; ergo frigiditas est causa putredinis: & sic frigiditas habet rationem causæ, & hanc causam assignat Aristo. &c. Sed, domini, hæc ratio Aristotelis habet plures difficultates, primo quia dicit, quòd putredo est defectus caloris; & deficiente calido, crescit frigiditas: si deficiente calido crescit frigiditas, ergo frigiditas est posterior putredine: si est posterior putredine; ergo non potest esse causa putredinis, quia sic causa esset posterior suo effectu, & nullū posterius potest esse causa sui prioris, quia causa natura prior est causato: quomodo ergo frigiditas potest esse causa putredinis, cum causa sit natura prior causato? & frigiditas sequitur putredinem, quia frigiditas hic per Aristo. sequitur defectum calidi; & defectus calidi est ipsa putredo; ergo putredo non causatur à frigiditate, ut conatur ostendere Aristo. ergo sua ratio deficit. Præterea falsum est etiam, quod dicit, quòd deficiente calido innato crescit frigiditas, quia caliditas bifariam potest corrumpi, uno modo à calore, & alio modo à suo contrario, scilicet à frigore: si autem calor corrumpatur primo modo, scilicet à calore alieno, ut calor innatus corrumpitur ab extraneo, tunc non crescit frigiditas, immo calor augetur, quia fit auctio à simili: si uerò corrumpatur calor à frigiditate, tunc bene concedo, quòd frigus crescat; sed hoc modo non corrumpitur calor innatus in putredine, quia putredo est corruptio calidi innati à calore extraneo, & non à contrario, ut à frigiditate: ergo deficiente calore innato non potest crescere frigiditas, quia non augetur, nisi quia calor à frigiditate corrumpitur; sed putredo fit à calido; ergo non diminuitur calor & augetur frigiditas, sicut dicit Aristot. Hic est multiplex modus dicendi, ut in omnibus rebus difficilibus: & omnes expositores dubitarunt in uerbis Aristotelis & Auerr. in procemio huius, & in cōm. hic, & in 3. colliget

cap.

cap. 3. & Drusianus tertio Techni com. 38. qui omnes dicunt, quòd frigiditas est causa putredinis aliquando, non autem semper: & extrinseca frigiditas, non autem intrinseca; sed medij extrinseci, ut aëris extrinseci uehemens frigiditas, sicut heri dixi uobis, quòd aliquādo uehemens frigiditas aëris expellit calorem innatum, & prohibet ipsius transpirationē; & ex prohibita transpiratione iguitur calor ille; quia omne calidum innatum, dicit Aristo. cuiuslibet uiuentis eget quadam transpiratione, ut dicit Aristo. in lib. de causis long. & breuitæ, quia aliter corrumpitur à prohibita transpiratione; & ideo aliquādo, dicunt isti, quòd illa frigiditas continentis est causa putredinis, ut dixi, quia repellit calorem interius, & prohibet eius transpirationem, scilicet caloris; & sic prohibitus calor à sua transpiratione, fit auctior, ignitur & inflammatur; & sic agit in proprium humidum, & ipsum resoluit; & sic fit putredo; & sic dicunt isti, quòd hoc modo frigiditas extrinseca aëris, est causa putredinis: & hoc, dicunt, quòd uult dicere Galenus, cum dicit, quòd corpora nostra putrent, cum permutantur ad calidum & ad frigidum & humidum; & hoc modo exponunt uerba Aristotelis, quia inflammatur calor noster, cum intus repellitur à frigiditate; & sic agit in proprium humidum, ipsum resoluendo; ad cuius resolutionem etiam calor resoluitur, & sic frigiditas extrinseca est causa putredinis. Sed, domini, ista expositio falsa est, & longe aliena à sententia Aristotelis: primo quia sic frigiditas esset per accidens causa putredinis, quia pro tāto esset causa putredinis, pro quanto repellit & minuit calorem naturalem, ac fortiorem eum facit, quia ex hoc, quòd repellit calorem innatum intra, unit ipsum, & prohibet transpirationem; & sic ignitur & inflammatur, & sic agit in proprium humidum, ipsum resoluendo; ad cuius resolutionem, fit putredo: &c, ut sic: ergo frigiditas est causa per accidens putredinis: & si est causa per accidens putredinis, sic debet reijci ab arte, quia cum per accidens non commutatur: & sic non debet dicere Aristo. quòd putredo, & omnis effectus caliditatis & frigiditatis sit per accidēs, quia, quæ sunt per accidens, reijciuntur à scientia. Tum secundo, quia tunc ipsa frigiditas esset causa per accidens & casualis, quia aliquando fit permutatio, & aliquando non; & ideo nō erit consideranda ab Aristotele. Tum tertio, quia isti non considerant uerba Aristotelis, quòd putredo est communis effectus amborum, caliditatis alienæ & extraneæ, & propriæ frigiditatis; & ideo non dicit alienæ & extraneæ frigiditatis: non ergo dicit Aristot. quòd frigiditas ambientis, idest aëris, sit causa putredinis: & sic hæc expositio istorum nullo modo est ad mentē Aristotelis & ità est de facto. Et ideo aliter dicit Vgo senensis prima quarti, & tertio Techni, ubi dicit quòd reuera intelligit Aristo. quòd putredo est communis effectus caliditatis extraneæ, & frigiditatis propriæ & intrinsecæ; non autem intelligit frigiditatis extrinsecæ, sed propriæ frigiditatis: sed ista frigiditas propria est duplex, quædā est positiua, quædam est priuatiua: frigiditas positiua propria, in qualitatibus est frigiditas; priuatiua uerò frigiditas propria est priuatio caloris: & quæ est ista priuatio caloris? priuatio caloris est calor paucificatus & diminutus; quæ caliditas sic diminuta dicit̄ priuatiua, quia respectu maioris caloris habet rationem frigoris; & ista frigiditas non est positiua, quia positiua est calor, licet sit diminutus; sed dicitur frigiditas priuatiua, quia diminutus & paruus calor respectu maioris caloris appellatur frigiditas; & ideo ista dicitur frigiditas, sed reuera est caliditas: & intelligit Arist. dicit Vgo, quòd putrefactio fit à frigiditate propria & à calore innato diminuto & incinerato, quia calor diminutus dicitur frigus respectu maioris caloris: & ideo intelligit Aristo. de frigiditate priuatiua & de calore diminuto, qui est frigiditas priuatiua, quia, cum diminuitur calor non potest amplius regulare humidum: & sic putredo fit à frigiditate priuatiua, quæ frigiditas priuatiua non est frigus, sed est calor diminutus: & ita uerificatur dictum Aristotelis, quòd putredo fit à frigiditate propria, scilicet priuatiua, quia à calore innato diminuto, qui dicitur frigus priuatiue, non autem positiue. Sed hoc, quod dicit Vgo, non satisfacit uerbis Aristotelis, quia, cum dixit Aristo. quòd quatuor sint qualitates primæ, quarum duę sunt actiuæ, & duæ passiuæ, dixit, quòd intendebat in hoc loco declarare, quæ sint actiones qualitatum primarū, & quæ sint passiones seu operationes passiuarum: & dixit, quod operationes qualitatū actiuarum sunt generatio & putredo, quia generatio fit à calido & frigido dominantibus acti-

uis: ergo loquitur Aristo. de frigore positiuo, quòd frigus est qualitas actiua, & ut contra distinguit à calore; & non loquitur de frigore priuatiuo, sed de positiuo, sicut de calore positiuo, quia intendit declarare actiones seu operationes actiuarum qualitatum, quia concoctio, ut diximus, est communis effectus caliditatis & frigiditatis; & non loquitur Aristote. de calore diminuto; quia intendit declarare actiones illarum qualitatum, ut sunt positiuæ: & ideo dicemus, quòd Aristo. loquitur de frigore positiuo, non priuatiuo, quia putredo est communis effectus tam frigoris, quàm caloris, & positiua sunt; quia aliter Aristo. non declarat operationes illarum qualitatum: & isti fugiunt, ubi inueniũt difficultatẽ: oh hic est dubitatio, uerum est; & ideo isti fugiunt, quia hic inuenerunt difficultatem: sed ista est ueritas, quòd putredo est communis effectus tum caloris tum frigoris: & quomodo? oh ostendo, quia iste est sensus Aristotelis, quia putredo est inflammatio innati caloris, quia, cum calor innatus inflammatus ab extrinseco calore agit in proprium humidum, resoluit ipsum; &, cum resoluitur humidum proprium, tunc etiam resoluitur aliqua pars caloris innati, quia in proprio humido fundatur calor innatus; non quòd sit subiectum eius, sed in eo pabulatur: & ideo, cum humidum euanescit, euanescit etiam pars coloris innati, quia calor innatus resolutus cum proprio humido depauperatur; & de paupèrato calore innato & diminuto frigiditas, quæ est in membro, tunc incipit dominari & agere in calorem ipsum, & calor incipit extingui; & in tantum extinguitur, quòd accidit putredo: & dicebat hoc Aristot. cum reddebat causam, q̃uo putredo est effectus frigoris, quia, cũ calor diminuitur, frigiditas mẽbri, quæ prius, quã resolueretur calor, non contrariabatur calori innato, tũc contrariatur & incipit dominari, & sic incipit agere in humidũ, & sic frigiditas est causa positiua; & sic frigiditas, cũ hoc corrumpitur, est putredo. Sed tu dices, oh tu nõ euadis, ideo tu etiã fugis difficultatem, quia ambulantibus in superficie omnia sunt plana: & ideo quæro, quia, cum dicis, quòd frigiditas circunstans membro est causa putredinis, quia, cum calor innatus est diminutus, tunc frigiditas membri incipit dominari, & agit in calorem innatum, ipsum corrumpendo. quæro ergo aut ista frigiditas existens in membro, quæ per se agit in calorem innatum, ipsum corrumpendo, aut inquã, ista frigiditas membri, coextensa in membro, agit in calorem illum, cui circum extenditur, idest illius partis, cui circum extenditur, aut agit in calorem illum, cui non coextenditur: ita, quòd quæro, an illa frigiditas membri agat in calorem illum, cui extrenditur, ita, quòd frigiditas membri propria agat in calorem suum proprium; aut illa frigiditas, quæ coextensa est illi membro, nõ agat in calorem suum propriũ, idest illius membri, in quo est corrumpẽdo ipsum, sed agat corrumpendo calorem alterius membri. Nõ potest dici primum scilicet quòd sit frigiditas coextensa calori proprio in eodem membro, quia istæ qualitates coextensæ, cum non excedunt latitudinem, sunt compatibiles; non ergo agunt una in alteram, quia caliditas graduum ut trium, & frigiditas ut quinque, extensæ in eodem membro non agunt inuicem, quia non omnis frigiditas cuiuslibet calidi contrariatur, quia sic non daretur mixtum perfectum; sed frigiditas in certo gradu, & caliditas in certo gradu, contrariantur: cum scilicet excedunt latitudinem ut octo, contrariantur: cum uero non excedunt latitudinem ut octo, sic sunt compatibiles neq; contrariantur: sed frigiditas & caliditas coextensa in eodem membro non excedunt latitudinẽ ut octo, ideo non contrariantur, sed sunt compatibiles: neq; est uerum, quòd caliditas & frigiditas sui natura contrariantur, quia ex accidenti contrariantur, quando sunt in determinato gradu & se compatiuntur; quòd si ex sui natura contrariantur, in nullo gradu inuicem compatiuntur. Neque etiam ualet, si dicas alio modo, quòd scilicet frigiditas alterius partis est, quæ agit in calorem alterius partis, ut quòd frigiditas partis unius agat in caliditatẽ alterius partis mixti, quia, si sic, quid dicendum erit de mixto homogeneo; cuius partes omnes sunt eiusdem caloris, & æqualis caloris & frigoris? quia in mixtis homogeneis nulla est diuersitas partium, & sic frigiditas unius partis non potest agere in calorem alterius partis: dico, quòd deciperis, quia ex te sic loquitur Aristo. de calore, ac si esset simplex, & non est ita, quia calor innatus non est simplex qualitas, sed est substantia quædam uaporosa, genita ex puriori parte sanguinis, ex qua perficiuntur omnia opera uitæ, & motus, & sensus, & nutritio, & auctio; & hanc distinctionem millies uos docuit Galenus; & ita loquitur Arist.

hic,

hic, quia non accipit calidum innatum pro qualitate ſimplici, ſed pro ſubſtantia illa uaporoſa. Et, ſi accipiatur calor ille innatus pro ſubſtantia, cui inhæret, dico, quòd inhæret humido exiſtenti in membro illo, in quo eſt coniuncta frigiditas illa, quæ agit in putredinem; nõ eſt in calore innato, ſed eſt in humido illo in membro; &, ſi non ſunt in eodem ſubiecto, nõ contrariantur inuicem, quia calor coextenſus frigori & illud frigus, non contrariantur, ſed ſunt in diuerſis ſubiectis, & tunc calor, qui agit in putredinem, & ipſum frigus, non ſunt coextenſi, quia calor iſte, qui eſt ſubſtantia, eſt fundatus in ſubſtantia uaporoſa: frigiditas uero illa, quæ agit in calorem, eſt in humido radicali & etiam in membro: & ita habent diuerſum ſubiectum calor innatus, & frigiditas illa: & ſic non extenduntur calor & frigiditas, quia, ſi extenderentur, argumentum concluderet, quia reuera calor & frigus, quæ coextenduntur in membro, nõ contrariantur ſcilicet in eodem membro: quia, ſi in eodem membro eſt caliditas & frigiditas, in alio ſunt & alio ſubiecto, quia calor, qui non eſt qualitas, eſt in ſubſtantia illa uaporoſa, & frigiditas ſubiectatur in humido & in membro: ſi non eſt frigiditas propria partis, in qua eſt calor coextenſus; nec partium coadhærentium; ſed eſt frigiditas, quæ eſt in humido, & in membro, quæ frigiditas debilitato calore incipit contrariari, & prius non contrariabatur; & ideo nunc incipit dominari calori innato, qui eſt ſubſtantia illa uaporoſa; & ſic non eſt frigiditas partium coadhærentium, ſed eſt frigiditas, quæ eſt in humido, quæ tunc incipit dominari, & agit ad putrediñe; & ſic debetis habere bonam imaginationem: & ideo tu deciperis, quia coextendũtur; & ſic dico, quòd deciperis, quia credis, quòd coextendantur. Et ſic ad argumentum, cum dicis, quòd aut iſta frigiditas, quæ agit in calorem, eſt coextenſa calori, aut non coextenſa, ſed exterius alteri membro, dico, quòd nullo modo, quia non eſt coextenſa calori, nec alteri membro; ſed frigiditas, quæ agit in putredinem calorem naturalem, habet aliud ſubiectum, & aliud ſubiectum habet calor innatus: & ſic tu deciperis, quia credis, quòd ſint coextenſi & . . . in eodem ſubiecto, quia non ſunt coextenſi in eodem ſubiecto, ſed frigiditas eſt in membro illo, cuius eſt frigiditas, calor uero naturalis eſt in ſubſtantia illa uaporoſa: & ſic frigiditas illa poteſt agere in illum calorem, cum calor in tantum fuerit paucificatus, quòd frigiditas poſſit ſuper ipſum. Et ex hoc ſoluuntur argumenta ad oppoſitum, & primo de primo de carnibus, quia ex Galeno neque à frigore neque à ſicco poteſt quicquam putreſcere, ut patet de carnibus expoſitis Boreæ, quæ non putreſcunt: dico, quòd iam ſoluta eſt dubitatio iſta, quia duplex eſt frigiditas: una extrinſeca ambientis, & de iſta non loquitur Ariſt. quia iſta frigiditas per ſe non eſt cauſa putredinis, niſi per accidens; & de iſta loquitur Galenus ſcilicet ꝙ neq; à frigiditate extrinſeca neq; à ſiccitate fit putredo per ſe; aliquando tamen fit, ſed per accideris, ut diximus, ſed per ſe nullo modo fit à frigore extrinſeco: alia eſt frigiditas non aliena, ſed intrinſeca, id eſt partis, quæ putreſcit, & de iſta loquitur Ariſt. quia tunc, cum in putredine calor innatus incipit diminui, frigiditas membri incipit dominari ipſi calori, & ſic eſt per ſe cauſa putredinis, quia, ex quo in putredine calor innatus paucificatur, ideo frigiditas inexiſtens membro & in humido incipit agere in calorem innatum, & ipſum corrumpit, & ſic fit putredo corrumpendo calorem innatum: eſt ergo frigiditas propria ipſius membri, quæ agit in calorem in putredine, non autem eſt frigiditas extrinſeca: & ſic Galenus intelligit de extrinſeca frigiditate, Ariſt. autem de intrinſeca. Sed ego dubitaui contra hanc ſolutionem præceptoris, quia dicit, quòd frigiditates & caliditates non ſunt coextenſæ, quia habent diuerſa ſubiecta; & ideo frigiditas poteſt agere in calorem innatum, quia frigiditas fundatur in humido, & caliditas eſt illa ſubſtantia uaporoſa, & ſic in diuerſis ſubiectis ſubiectantur; & ideo, cum diminuitur calor innatus à calore extraneo, frigiditas, quæ eſt in humido, incipit dominari calori innato, & ei contrariari, & ſic corrumpit ipſum; & ſic frigiditas intrinſeca etiam eſt cauſa putredinis: ſed contra, quia caliditas extrinſeca, cum agit in calorem innatum, ipſum auget; &, cum eſt auctus, agit in proprium humidum, & facit ipſum euaporare, & ſimul cum illo humido euaporatur calor innatus: ergo cum calore innato ſimul euaporatur humidum; & pars frigiditatis fundatur in humido; ergo ſimul cum calore etiam euaporatur frigiditas: ergo non poteſt frigiditas dominari, & agere in calorem innatum, quia, ſi diminuitur caliditas, etiam diminuitur frigiditas: ergo frigiditas

tas non agere in calorem innatum ſcilicet frigiditas intrinſeca, nec ex conſequenti poteſt eſſe cauſa putredinis. Reſpondit præceptor, quòd uerum eſt, quòd frigiditas in humido fundatur, & quòd reſoluitur humidum cum calore; ſed illius humidi reſoluitur pars magis aerea; & ideo remanet frigidior, quæ poteſt agere in calidum: tum etiam remanet frigiditas membri, quæ iuuat illam, & ſimul agunt in calorem innatum. De alio, quia primarum cauſarum per ſe contrarij ſunt effectus per ſe, ſed frigiditas & caliditas ſunt contrariæ cauſæ, ergo non poſſunt eſſe cauſæ per ſe unius effectus; ergo putredo nõ poteſt eſſe communis effectus caloris & frigoris. dico, quòd, ſi conſideremus calorem & frigus eo modo, ſic re-uera non poſſunt eſſe cauſæ per ſe putredinis; ſed, ſi contrarietur calor alio & alio modo, & ſub alia & alia ratione, ſic dico, quòd putredo eſt per ſe effectus caloris & frigoris, quia corrumpitur calor à calore: & quomõ? oh in eo, quòd calor naturalis, quia calor in eo, quòd calor, ſimpliciter non corrumpitur per ſe, ſed augetur à calore: quo uero eſt calor naturalis, ſic corrumpitur, quia fit diſproportionatus ſuo humido: & ideo dico, quòd calor innatus abſolute naturalis corrumpitur à calore; calor uero abſolute & ſimpliciter non corrumpitur à calore, ſed corrumpitur per ſe à frigiditate tantum, quæ contrariatur ipſi calori: ſed calor, qua calor naturalis, corrumpitur à caliditate, quia prius erat proportionatus, & poſtea à caliditate extranea factus eſt improportionatus, & ſic corrumpitur: & ita loquitur Ariſt. cum dicit, quòd putredo eſt per ſe effectus caloris frigorisq; quia calor innatus diſproportionatur à naturalitate ſua à calore extraneo. De tertio, quia, ſi generatio fit à qualitatibus actiuis dominantibus ſuper paſſiuas, & putredo fit etiam qualitatibus actiuis obtinentibus ſuper paſſiuas, quia dixit Ariſto. quòd generatio & putredo ſunt operationes, & actiones qualitatum primarum actiuarum: quomodo ergo dicit poſtea Ariſt. quòd generationi ſimplici opponitur putredo, quia generatio, fit qualitatibus actiuis obtinentibus ſuper paſſiuas; putredo uero fit econtra, ſcilicet paſſiuis qualitatibus obtinentibus ſuper actiuis? ergo, ſi putredo eſt actio actiuarum qualitatum, quomodo fit paſſiuis obtinentibus ſuper actiuas, ſi fit putredo à calido & frigore tanquam à cauſis communibus per ſe illius effectus? & ſic tunc non fit paſſiuis obtinentibus ſuper actiuas, & tunc qualitates actiuæ eſſent ſuperantes, & ſuperatæ, ut nunc dicit Ariſt. dico, quòd debemus ſane intelligere Ariſtotelem, & non in ſuperficie eo modo, quo uerba ſonant, quia ſic falſus eſſet ſenſus Ariſtotelis: ſed ſenſus uerus eſt, ut dicebamus alia die, quòd ſcilicet generatio fit qualitatibus actiuis obtinentibus ſuper paſſiuas; ſed iſtud dominium nõ eſt ſimpliciter in gradu & in quantitate, ſed iſtud dominium eſt in uirtute, quia non eſt neceſſe, quòd ſemper ſecundum gradus, & quantitatem dominentur qualitates actiuæ, quia aliquando paſſiuæ dominantur ſuper paſſiuas ſecundum gradum & quantitatem, quia ſunt multa mixta, in quibus prædominatur ſiccitas uel humiditas, ut in mixtis aqueis & terreis à prædominio; ſed intelligit, quòd dominantur actiuæ ſecundum uirtutem, non autem in gradu & quantitate: & ſic uirtualiter debent obtinere qualitates actiuæ ſuper paſſiuas, ut dixi, ſicut ignis cubitalis in uirtute ſuperat aerem bicubitalem, non autem ſimpliciter, quia, ſi qualitates paſſiuæ, ſimpliciter & ſecundum uirtutem ſuperarent actiuas, tunc uinum non remaneret uinum: ſuperantur actiuæ, ut puta calor, à paſſiuis non ſecundum uirtutem, ſed quia calor non poteſt amplius ſuperare ita ac corrigere humidum naturale, ſicut prius, quia aliqua eius portio fuit reſoluta: tamen eius uirtus adhuc ſuperat qualitates paſſiuas, quia aliter uinum non remaneret uinum: & ideo uirtus eius adhuc remanet minor, non quòd remaneat maior ſecundum quantitatẽ & gradum, quia ita ſuperatur à paſſiuis, ſed ſecundum uirtutem tantum: ita in caſu, in putredine, cum fit putredo, dominantur qualitates paſſiuæ ſuper actiuas, non quòd ſimpliciter dominentur & ſecundum uirtutem, ſed dominantur in gradu & menſura & quantitate, quia humiditas & ſiccitas ſunt tantæ quantitatis & menſuræ, quòd calor innatus non poteſt amplius ipſis dominari: & ſic reuera tantum in gradu quantitatis paſſiuæ ſuperant actiuas, quia non permittunt regulari; ſed cum hoc etiam calor innatus eſt maior in uirtute, quàm humiditas: & ſic in hoc tantum dominantur qualitates paſſiuæ ipſis actiuis, quia intantum creſcit humidum in quantitate reſpectu caloris, quòd calor non poteſt amplius illi dominari, & illud humidum regulare, non quòd humidum ſimpliciter dominetur ſecundum uirtutem, ſed

quia

quia non dominatur & regulatur amplius à calore : & quando hoc erit ? dico, quòd hoc erit, quãdo calor ambientis alterauerit calorẽ innatum, & fecerit ipsum præter naturalem, & auctiorem reddiderit, quia calor auctior factus agit in humidum proprium, illud liquefaciendo & resoluendo ; & cum humidum resoluitur, cum eo etiã resoluitur calidior innatus; &, cum resoluitur, diminuitur ; ergo diminutus fit debilior, & debilior factus non potest amplius regulare proprium humidum, non quòd humidum sit maioris uirtutis, quàm calor innatus, sed humidum in hoc dominatur calori, quia potest ei resistere, & non regulatur ab eo : & sic quo ad istum effectũ dominatur calor qualitatibus passiuis in putredine. De quarto, quia friuola uidetur ratio Aristotelis ad probandum, quomodo frigiditas propria cooperatur ad putredinem, quia frigiditas innata augetur à desistentia caloris, quia dicit, quòd putredo est defectus calidi innati, quo calore deficiente augetur frigiditas : contra dicebas, quia frigiditas ista sequitur putredinem, quia sequitur defectum innati caloris; sed defectus caloris innati est putredo ; ergo frigiditas illa sequitur putredinem ; ergo est posterior putredine : quomodo ergo causa potest esse frigiditas ipsa putredinis ? quia tunc causa esset posterior suo effectu, & nullum posterius potest esse causa prioris sui. Dico, domini, quòd putredo est defectus calidi innati : & quomodo iam dixi, quòd in putredine augetur calor innatus ab extraneo, & auctior factus incipit agere in proprium humidum ipsum resoluendo, quo euanescente euanescit etiam calor ipse; quia, cum resoluitur humidum per poros, secum etiam trahit calorem innatum ; &, cum deficit oleum ; deficit etiam flamma ; & sic diminuitur calor ; &, quia diminuto calore frigiditas incipit dominari calori remanenti, quia dominatur & tunc simul agit cum calore ambientis ad corruptionem, cum dominatur ei : & sic hoc modo est causa, quia prius resoluitur calor innatus quo ad multum sui, & tunc incipit dominari frigiditas, & sic ultimò operatur ad hanc putredinem. De secundo, cum dicis, quia dicit Arist. quòd deficiente caliditate augetur frigiditas : contra dicebas, quia nõ augetur frigiditas deficiente calore, nisi cum caliditas corrumpitur à frigiditate ; si autem corrumpitur caliditas à caliditate, non minuitur caliditas, sed potius augetur, non autẽ crescit hic frigiditas : sed in casu nostro putredo est corruptio calidi non à frigore, sed à calido extraneo, quomodo ergo frigiditas dominatur, si corrumpitur à caliditate ? immo potius augetur, ut magnus ignis auget paruum ; ergo non est uerum, quòd deficiente calore augeatur frigus. Dico, quòd uerum dicis, quòd deficiente calore non augetur per se caliditas seu frigiditas, nisi caliditas extinguatur à frigore : oh quomodo ergo dicis, quòd crescit frigiditas ? dico, quòd reuera non crescit : quid ergo dicit Aristo. dico, quòd nõ crescit simpliciter, immo crescit, seu remanet in eodem modo seu gradu, sed dicitur crescere frigiditas respectu huius effectus, quia tunc incipit dominari calori, & tunc dicitur crescere respectu caloris innati, qui est ita diminutus, quòd potest superari nunc à frigiditate membri, & prius non : & sic crescit respectu illius caloris membri, quia ita diminutus est, quòd ista frigiditas potest agere in ipsum, & extinguere ipsum ; prius autem non erat tantę potentiæ frigiditas, quòd posset superare calorem, ex quo ad hoc dicitur crescere. Et hoc de hac difficili materia de putredine.

Reliquum est autem dicere contiguas species. Dicebat Aristo. in principio huius libri, quòd quatuor erant qualitates primæ, duæ actiuæ, & duæ passiuæ : & dixit, quòd intendebat declarare, quæ sunt actiones actiuarum : & dixit, quòd tres erant operationes actiuarũ in genere, scilicet generatio, & putredo, & digestio seu coctio ; & per generationem intelligebat generationem simplicem, id est substantialem generationem mixti; & iam egit de generatione simplici, & de ipsa putredine : ideo restat modo agere de tertia operatione, id est de ipsa digestione seu coctione, (& materia hæc ualde difficilis est propter diuersitatem inter philosophos & medicos :) & sic dicit, quòd tertia operatio qualitatum actiuarum est coctio uel digestio ipsa. Et Aristo. more suo primo proponit intentionem suam ; secundo prosequitur, dicens, Reliquum est dicere, dicit, quòd postquã egimus de generatione simplici & de putredine, nunc restat dicere de coctione, & speciebus eius, scilicet immediate se continentibus, & contiguis ipsi generationi simplici & putredini, quia ad generationem simplicem & ad putredinem immediate sequitur coctio, & inconcoctio, & earum species:

& ideo dicit, quòd hæc sunt habita, idest immediate consequentia generationem simplicẽ, quia ad generationem immediate sequitur coctio,& sic generationi simplici habitæ: & sic dicit, quòd istæ species habitæ fuerunt & operantibus à dictis uirtutibus ex oppositis natura constantibus: & istæ species coctionis sunt tres,ut infra dicemus, scilicet pepansis idest maturatio, hepsesis idest elixatio,& optesis idest assatio; & tres aliæ sunt species indigestionis his oppositæ,scilicet omotes idest immaturitas, molynsis idest inquinatio, & statheusis idest incoctio uel inassatio. Et primo est notandum circa uerba Aristotelis, quia primo dicit, quòd istæ species sunt habitæ ad illas. quæ uerba pluribus modis exponuntur: primo sunt habitæ, quia generatio simplex & putredo respiciunt esse & non esse, quia generatio simplex respicit esse,& putredo respicit non esse; & sic respiciunt esse & non esse rei, ut supra diximus: coctio uero & incoctio respiciunt qualitatem: in coctione enim etiam acquiritur qualitas, scilicet sui constantia humidi. quia ergo generatio & putredo respiciunt esse & non esse rei, & coctio & incoctio respiciunt qualitatem & esse rei in substantia; & substantia est prior qualitate: ideo generatio & putredo sunt priores, quàm concoctio & incoctio; & species earum sunt habitæ his, idest immediatæ sequuntur generationem & putredinem; & sic sunt habitæ. Secundo, quia nutritio est quædam generatio:nutritio enim, primo de generatione & corruptione,est aliqua generatio, quia est conuersio nutrimenti in substantiam nutriti, ergo est aliqua generatio; sed aliqua generatio est natura posterior generatione simplici, ideo coctio & incoctio & earum species sequũtur,& sunt habitæ ad generationem simplicem & putredinem. Tertiò dicuntur istæ species esse habitæ & sequi ad illas immediate, quia generatio,& putredo manifestius sequuntur qualitates primas actiuas, quàm coctio & incoctio & earum species: quia coctio & incoctio non ita manifeste sequuntur qualitates actiuas, & sunt eius opera: sed coctio uidetur sequi tantum calorem in eius operatione, generatio autem & putredo manifestius caliditatem & frigiditatẽ:& ideo coctio & incoctio ordine naturæ & doctrinæ, sequuntur generationem & putredinem. Secundo dicit, quòd fiunt istæ species operationum qualitatum primarum ex oppositis subiectis in natura constantibus: & addit istam particulam ad differentiam generationis, & corruptionis, quia generatio & corruptio habent subiectum, quod est in potentia ens,quia generatio est transmutatio à non esse ad esse; corruptio uerò è contra, quia est trãsmutatio ab esse ad non esse: in coctione uero & digestione, quod digeritur, est actu ens; quod uero generatur, non est actu ens, sed potentia ens: ideo dicit, quòd istæ species fiunt ex subiectis natura iã constantibus, quia requiritur, quòd coctio habeat subiectum actu ens,sed generatio in potentia ens & natura constans. Secundo est aduertendum,quia dicit ex subiectis natura constantibus,& non dicit in subiectis natura constantibus,ita,quòd apposuit illam particulam,ex,& non illam præpositionem,in:hóc ideo facit,ut denotet istos effectus fieri per quandam passionem, quia propositio,ex,denotat habitudinem causæ naturalis: dicit ergo ita,ut notet,quòd istæ passiones fiunt ex rebus naturalibus quadam passione,& sic ut notet, quòd ista subsistant in materia: & ideo addit istam particulam,ex,& non,in: quia,ex, denotat causam materialem & subiectiuam,& in non; ideo non dixit in. Et sic habetis intentionem,quæ est dicere de coctione & speciebus quibuscunque habitis idest contiguis præcedentibus dictis, scilicet generationi simplici & putredini; ex suppositis,idest subiectis natura constantibus,idest actu existentibus. Est itaque calidi quidem coctio.hic bene aduertatis, quia hic sunt infinitæ difficultates; & usque ad nostra tempora nullus latinorum intellexit: & nos pulchra dicemus circa istam definitionem, quam, ut dixi,nullus eorum ante intellexit, nec Vgo, nec Gentilis, nec Drusianus,nec alij; scilicet quid sit digestio. Dicamus ergo, quòd Aristo. in hac parte ponit causam effectiuam coctionis & incoctionis; & dicit, quòd causa effectiua coctiõis est ipse calor: incoctionis uerò est ipsum frigus,quia effectus contrarij per se requirunt causas contrarias: & subdit, quòd coctio & incoctio habẽt tres species pro qualibet:itaque tres sunt species coctionis,& tres incoctionis: & primo dicit de coctione, quæ habet tres species; & prima species est pepansis id est maturatio, qualis est in fructibus: secunda species est hepsesis, id est elixatio,ut est in carnibus elixatis: tertia optesis, id est assatio, ut etiam est in carnibus assatis. Tres ergo sunt species coctionis,

& eodem

& eodem modo tres aliæ ſpecies ſunt incoctionis; & iſtæ tres ſpecies incoctionis opponũtur ſpeciebus coctionis: prima ergo ſpecies incoctionis dicitur omotes, quę opponitur maturationi; & omotes idem eſt, quod cruditas fructuum, quia fructus aut ſunt crudi, aut ſunt maturi: ſecunda ſpecies incoctionis dicitur molynſis, & hæc opponitur hepſeſi, id eſt elixationi; & molyniſis nihil aliud eſt, niſi deturbata, uel inquinata, uel diminuta coctio, uel diminuta elixatio: tertia ſpecies incoctionis dicitur ſtatheuſis, & hæc opponitur opteſi, ideſt aſſationi; eſt autem ſtatheuſis diminuta aſſatio, ſed non bene tranſlatum eſt hoc uerbum à latinis: Vatablus tranſtulit ex [illegible] Alcionius autem tãſtio aut frixio; ſed nec [illegible] nec toſtio eſt proprium uocabulum ipſius ſtatheuſis, quia hoc uerbum ex [illegible] eſt quid cõmune ad intenſam aſſationem & ad remiſſam aſſationem: neque etiam toſtio eſt cõueniẽs, ut dicit Alcionius, quia eſt toſtio uehemens aſſatio; neq; eſt frixio, quia, ut infra dicemus, frixio eſt ſpecies coctionis ſeu digeſtionis: & ideo iſti non bene tranſtulerunt hoc uocabulum ſtatheuſis: & ideo ego credo, quòd non habemus uocabulum & uerbum appropriatum latinum, ſed debet circumſcribi; & ideo debet dici diminuta aſſatio & imperfecta, & principium ipſius aſſationis, quia non habemus proprium uerbum.

Oportet autem exiſtimare. Hic Ariſtot. adducit [illegible] quòd, ſcilicet iſtæ paſſiones ſumuntur in his rebus non ſemper proprie, aliquando improprie inſunt rebus: proprie uero inſunt omnibus rebus, de quibus dicuntur. ſed, quia ſæpe ignoramus modum proprium, quo inſunt rebus, ideo per metaphoram utimur termino communi .v.g. maturatio & cruditas proprie conueniunt fructibus, & tamen illis etiam utimur in humoribus & in urina; tamen proprie maturatio & cruditas inſunt ipſis fructibus: in alijs uero rebus, ut in humoribus & ſuperfluitatibus, improprie inſunt, & appellamus ipſa cruda uel cocta ex metaphora quadam, quia carent nominibus proprijs ſimplicibus exprimentibus modum proprium eſſendi eorum, quia, cum non habemus nomen proprium conueniens illi, utimur nomine communi, ut dicunt Galenus, & [illegible] quia ſuperfluitates animalis appellant crudas, & coctas ſeu maturas.

Digeſtio igitur eſt perfectio. Poſtquam Ariſtot. dixit, quòd tres erant ſpecies coctionis, & tres incoctionis, nunc ſigillatim definit unamquamque illarum ſpecierum; & primo definit, quid ſit maturatio, & dicit, quòd maturatio eſt perfectio ex proprio & naturali calido in oppoſitis paſſiuis: & bene aduertatis ad hæc, quia hic ſunt infinitæ & arduæ difficultates. Eſt ergo maturatio perfectio ex proprio & naturali calido in oppoſitis paſſiuis: exponit Alexander; maturatio eſt perfectio quædam: ideſt mutatio quædam de potẽtia ad actum: quia fructus, cum prius erant in potentia ad talem modum eſſendi, & ad talẽ perfectionem, poſtea per coctionem acquirunt tale eſſe actu, & talem perfectionem actu; ſicut nutrimentum in animali ante, quàm coquatur, eſt in potentia nutrimentum animalis; poſtea uerò, cum eſt coctum, fit actu nutrimentum, & ſic acquirit eſſe actuale: & ideo dicit Alexander, quòd iſta perfectio eſt quędam tranſmutatio de potentia ad actum: & quis eſt iſte actus, qui acquiritur coctione? oh, domini, hic erit labor magnus, ſcilicet inuenire, quis ſit terminus coctionis, & quid acquiratur per iſtam coctionem; & uarij uaria dicunt. Sed, domini, Olympiodorus uidetur iudicio meo rectius loqui, quia Alexander eſt diminutus: dicit Olympiodorus, quòd nihil aliud eſt coctio, ſeu terminus huius coctionis, quàm conſtantia & craſſities humidi, quæ proprie dicitur coctio: cum enim humidum acquirit conſiſtentiam et craſſitiem, dicitur coctum, et iſta eſt coctio, ſeu terminus coctionis; licet aliter dicant latini: ſed iudicio meo longius diſtant ab Ariſtotele.

Dicit ſecundo, quòd eſt perfectio à naturali et proprio calore, id eſt commenſurato calore, quia appellatur naturalis et proprius calor commenſuratus humido, qui facit conſtare ipſum humidum reſoluendo ſuperfluum: et tertio de ſimplici medicina quærens Galenus, quare aliqua ſunt nutrimentũ homini, et aliqua non, dicit, quòd ratio eſt, quia, quæ proportionãtur calori naturali, ſ. ut poſſint ſuperari, ſũt nutrimẽtũ homini, quę uero nõ poſſunt ſuperari, nõ ſunt nutrimẽtũ: et ideo oportet, ꝙ ſit cõmẽſuratus calor: ergo oĩs coctio debet fieri à calore proprio. Tertio dicit, ex oppoſitis paſſiuis. Tripliciter exponit, primo, ꝙ ꝑ oppoſita paſſiua intelligamus qualitates paſſiuas, ꝙ oppoſita ſunt, ut ſiccitas & humiditas: &

dicit

dicit Olympiodorus, cũ opponũtur iſtæ qualitates paſſiuæ . . . ipſi agentis ſcilicet ipſi calori digerenti, opponuntur in digeſtione ipſæ qualitates paſſiuæ ipſi calori digerenti: & iſta expoſitio etiam poteſt ſtare, quia ex ſecundo de generatione omnis tranſmutatio eſt à contrario; ergo neceſſe eſt, ut humidum & ſiccum contrarientur calori. Secundo exponunt Latini, & Auer. quòd iſta eſt perfectio ex oppoſitis paſſiuis, ſcilicet ex duabus qualitatibus paſſiuis, ſcilicet humido & ſicco oppoſitis inuicem, quia concurrunt & humidum & ſiccum ad iſtam coctionem: ſed iſti errant, quia, ut dicemus, terminus coctionis non eſt permixtio, humidi cum ſicco, ut dicunt Latini, ſed terminus coctionis proprius, nihil aliud eſt, quàm conſtantia propria humidi, & craſſities, reſoluta parte ſuperflua aquea ipſius humiditatis: & ideo iſta expoſitio non ſatisfacit. Tertio exponitur ab Alexandro, ex oppoſitis paſſiuis, hoc eſt qualitatibus paſſiuis non oppoſitis qualitati agenti, calori, nec ipſis met inuicem, in principio & in fine ipſius concoctionis: opponuntur enim iſtæ qualitates paſſiuæ, ex quibus eſt coctio, in principio & fine coctionis; ſi .n. ipſiſmet opponantur in principio coctionis, ſibi ipſis opponãtur in fine coctionis, uerbi gratia nutrimentũ poteſt contrariari in principio & fine coctionis, & ſic ſibi opponitur in principio & fine; in principio enim eſt ſanguis, in fine autem eſt caro: ſed caro opponitur ſanguini, quia ſanguis innatus, & caro eſt innata: & ideo opponitur ſibi nutrimentum in principio & in fine coctionis: & ſic in principio opponuntur, quæ non habent coctionem. Sed dices, cur Ariſtoteles locutus eſt in plurali numero, dicens, ex oppoſitis paſſiuis, & non dixit ex oppoſita paſſione? Reſpondet Alexander, quòd Ariſt. locutus eſt in plurali numero, ut notaret, quòd, ſicut ſunt diuerſæ ſpecies coctionis, ita ẽt ſunt diuerſa ſubiecta coctionis, quia diuerſis ſpeciebus coctionis diuerſa ſubiecta reſpondent; & ideo loquitur Ariſt. in numero plurali, quia hoc patiens non eſt tantum unum in omni ſpecie coctionis, & ideo loquitur in plurali, quia non eſt tantum unum ſubiectum coctionis, quia omnis ſpecies coctionis habet ſuum ſubiectum: & ſic, ſicut ſunt tres ſpecies, ſic tria patientia, & ideo non unum, quia diuerſificantur, ſecundum quòd diuerſæ ſunt ſpecies coctionis.

TEXTVS DECIMVSQVINTVS.

CVm enim concoctum fuerit & perfectum eſt, & factum. & principium perfectionis à caliditate propria accidit. Quamuis per aliquod exteriorum auxilium perfectum ſit. ut alimentum ſimul concoquitur, & per balnea, & per alia talia. ſed principium, quæ in ipſo eſt, caliditas.

COnfirmat Ariſt. deſcriptionem digeſtionis, quia dixit, quòd ex oppoſitis paſſiuis, quia dicit, quòd omne digeſtum, eſt perfectum & factum, ſi perfectum & factum; ergo omnis coctio & digeſtio eſt perfectio & factio: ualet argumentum à concretis ad abſtracta; & Ariſt. ſumit ut manifeſtum, quia omne digeſtum eſt perfectum, quia omne, quod digeritur, tranſmutatur de potentia ad actum, & omne digeſtum, mutatum eſt à potentia ad actum, quia nutrimentum, puta, quod coctum eſt, eſt perfectum, quia iam eſt caro; & ideo eſt perfectum, quia iam eſt factum actuale, quale erat potentia: & male tranſtulit Vatablus, & male expoſuit: ſed intelligitur factum, ideſt actu tale ex potentia tale; & prius erat nutrimentum potentia caro, & poſtea factum eſt actu tale in fine coctionis. Lego uerba . . . enim ſic debet legi litera hic.

Et principium perfectionis à caliditate propria accidit. Quia Ariſt. iam expreſsit nobis cauſam formalem & materialem coctionis, quia formalis cauſa eſt perfectio: materialis uero cauſa ſunt qualitates paſſiuæ: quia dicit ex oppoſitis paſſiuis cauſis. nunc declarat cauſam efficientem ipſius maturationis ſpeciatim, & dicit, quod cauſa effectiua maturationis eſt calor proprius ideſt commenſuratus, & iſta eſt cauſa effectiua principalis, quia duplex eſt cauſa effectiua coctionis. principalis eſt calor proprius: ſecundaria uero eſt ipſum adiuuans, ut exercitatio, balneum, tempus anni, quæ omnia ſunt cauſæ inſtrumẽtales & ſecundariæ, quæ adiuuant noſtram digeſtionem; quia coctio fit melius in hyeme, quàm in æſtate, tum etiã,

adiuuat

adiuuat balneum,quia aperit poros; & sic multa sunt adiuuantia coctionem ipsam, tamen principalis causa est calor ipse proprius.

TEXTVS DECIMVS SEXTVS.

Finis autem his quidem natura est. natura autem,quam dicimus ut formam & substantiam.

TEXTVS DECIMVS SEPTIMVS.

His autem in subiectam quandam formam finis est concoctionis,cum tale fiat,& tantum humidum, aut assetur,aut elixetur, aut putrefiat,aut alio quodam modo calefiat. tunc enim utile est, & concoctum esse dicimus. sicut mustum, & quæ in tuberculis constant, cum factum fuerit pus, & lachryma, cum facta fuerit sordes. similiter autem & alia. Accidit autem omnibus hoc pati, cum uicta fuerit materia, & humiditas. hæc enim est, quæ terminatur ab ea, quæ in natura, caliditate. quandiu enim insit in ipsa ratio, natura hoc est. Quapropter & sanitatis signa, quæ talia, & urinæ, & egestiones, & omnino superfluitates. & dicuntur concocta esse, quia indicent caliditatem propriam dominari humido.

Finis coctionis,dicit Arist. non est unus,sed uarius, quia in quibusdam rebus,quæ decoquuntur,finis est natura; & quid est dictu natura? quia secundo physicorum natura duplex,materia & forma substantialis; hic intelligitur natura id est forma substantialis; & de ista loquitur Arist. hic, quia in coctione acquiritur forma substantialis; sic, cum decoquitur nutrimẽtum in animali, finis huius coctionis est forma substantialis, quia ex uino fit sanguis, ex sanguine fit caro, & sic finis est forma substantialis: aliquando uero non est forma substantialis finis coctionis; sed est dispositio quædam humidi, per quam dispositionem illud coctum fit utile ipsi rei, puta ipsi uiuenti; & sic ista dispositio & acquisita est coctio & finis huius coctionis: & quæ est ista dispositio? ut dicebam heri, Dispositio est constantia ipsius humidi, quia, cum sunt consumptæ partes superfluæ humiditatis,& humidum illud acquisiuit quandam consistentiam,per quam fit utile,illud nutrimentum dicitur coctum,quia remanet humidum constans, & humidum est principale subiectum huius coctionis, & non siccum: & dat exemplum de musto,& in abscessibus,& in lachrymali fluxu: in musto quidẽ quia, cum mustum dicitur digeri & concoqui, tunc acquirit quandam dispositionem, per quam fit utile ipsi animali, quia, cum superflua humiditas musti resoluitur, tunc fit utile, & cui? ipsi animali, quia tunc acquirit talem dispositionem, per quam fit utile ei: & sic etiam in abscessibus contingit,ut quando sanguis,aut aliquis alius humor in abscessibus putrescit tunc ille humor dicitur digeri, quando ex consumptione superfluæ humiditatis acquisiuit consistentiam, & factus est utilis: sic etiam in fluxu lachrymali,ut quando lachrymę fluunt ab oculis, & mutantur in lippitudinem, dicuntur digestæ & concoctæ, cum scilicet illæ lachrymę, quæ aqueę & fluxibiles ab oculo fluxerunt, acquisiuerunt consistentiam quandã, & conuersæ sunt in lippitudinem,quia tunc fit cõsistentia humidi,quæ consistentia est terminus illius coctionis,& tantum transmutata est in meliorem statum: & sic dicit Aristo. quòd quæcunq; humiditas talis fuerit & tanta, quod poterit pati à calore naturali, & ab eo talẽ acquirere dispositionem,per quam fiat utile uiuenti, tunc fit perfecta coctio,quia tunc trãslatum est humidum ad meliorem dispositionem, per quam fiat utile uiuenti,quia tunc conuertitur in saniem, uel lippitudinem: & sic in elixatione, uel assatione,uel maturatione; & econtra, cum calor ille fuerit in tali proportione, quòd potest superare humidum ipsum, tunc ille calor dicitur digerens,& appellatur natura: & Aristoteles reddit causam,quare ille calor dicatur natura; dicit, quòd ideo dicitur natura, quia natura est principium motus & quietis, & principium alterationis,ideo appellatur natura ab Aristotele,& accipit ipsum pro ipsa natura. Sed dices, quid ad Aristotelem, cum dicit, quòd mustum, cum acquirit dispositionem,per quam fit utile,tunc dicitur coctum, quia tunc pars humida aquea fuit resoluta? & dicit,quòd ista transmutatio in musto,est tantum accidentalis,quia dicit,quòd,cum decoquitur,tunc illa humiditas disponit & consistit,& tunc est coctum: sed illa mutatio est

tantum

tantum accidentalis: ergo non differt ipsum mustum à uino, cuius tamen oppositum dicũt omnes Theologi, & alij multi, qui dubitant, an possit fieri Eucharistia in musto, & dicunt, quòd non, & quòd mustum differt specie à uino. Tum secundo, quia dicit Arist. sicut in putredine quòd cum tale fuerit factum & tantum humidum; ita, quòd uult, quòd humidum per putredinem acquirat dispositionem conuenientem: sed putredo non est coctio, quia coctio est, cum humidum acquirit talem dispositionem, per quam fit utile animali, & putredo est opposita generationi simplici, quomodo ergo putredo potest appellari coctio, quæ coctio est generatio ad perfectionem humidi? Tum tertio, quia dicit, quòd calor est natura, quia est principium motus coctionis: sed contra, quia natura secundo Physicorũ est principium motus & quietis eius in quo est; sed semper est in aere; ergo non potest appellari natura. De primo, cum dicis, quòd secundum Arist. mustum non differt à uino nisi accidentaliter, cuius tamen oppositum dicunt Theologi; dico, quòd ita est de facto, quod Arist. sensit, quòd uinum & mustum tantum accidentaliter differunt, & idem dicit infra: &, si Theologi & alij tenent oppositum, male dicunt, quia contradicunt Aristoteli.

De secundo ex putredine, cum acquiritur dispositio in humido, per quam fit conueniẽs & utile; sed putrefactio opponitur generationi; quomodo potest hoc esse? dico, pro ut supra diximus, quòd idem calor potest esse digerens, & putrescens, quia idem calor potest esse agens coctionem & putredinem, respectu tamen alterius & alterius, quia respectu alterius generandi dicitur calor innatus, & sic decoquens; quatenus uero respicit putrescẽs, non dicitur digerens, sed putrescens: ut multa animalia generantur ex putri materia à calore illo, si contrariatur ille calor, ut illud tale, quod putrescit, corrumpitur à calore, sic ille calor non est calor naturalis, sed digerens & putrescens: si uerò contrariatur, ut generantur illa animalia, sic dicitur digerens & concoquens: & ita dico, quòd idem calor respectu diuersorum potest dici putrescens & digerens, licet putredo opponatur generationi simplici. De tertio, quia ex secundo Physicorum natura est principium motus & quietis eius, in quo est: sed calor naturalis non est principium coctionis, in quo est; ergo non potest dici natura. Dico, quòd reuera calor naturalis impropriè appellatur natura, sed Arist. appellat ipsam naturam, id est naturalem & commensuratam, pro quanto scilicet est qualitas proportionata & propriè natura, quia, ut sic, est instrumentum proportionatum naturæ; ut etiam sæpe à Galeno appellatur natura, & ab Hippocrate: sed reuera non est natura. Lego uerba. Veluti alimentũ cum digeritur, Id est simul digeritur: finis autem natura est, & natura est substantia, id est forma substantialis erit; aut scilicet finis digestionis est in quandam formam subiectam, cum humidum fuit factum tale aut tantum in ipsa caliditate, id est proportio est ad ipsum humidum.

Quia dixerat Aristo. declarans descriptionem coctionis, quòd coctio erat perfectio à proprio & naturali calido ex oppositis passiuis, quando scilicet humidum innatum transmutatur à calore innato, ex qua transmutatione illud humidum fit constantius & crassius & quasi siccius: ex quo argumento duo infert corollaria: primum, quòd medici ex hoc arguunt signum sanitatis in animalibus ex urina, & excrementis coctis, & alijs superfluitatibus, ex quibus arguunt sanitatem: cuius signum est coctio in istis superfluitatibus: arguũt dominium calidi super humido, quia ex dominio calidi super humido aut fit sanitas, aut futura est sanitas, quia in hoc dominio calidi consistit sanitas: & sic arguunt futuram, aut præsentem sanitatem, quia arguunt illam transmutationem humidi à calido; & in hoc dominio consistit sanitas; ergo arguunt sanitatem.

TEXTVS DECIMVS OCTAVVS.

Necesse autem est quæ concoquuntur crassiora, & calidiora esse. calidum enim efficit tale melioris molis, & crassius, & siccius. concoctio igitur hoc est. Inconcoctio autem imperfectio est propter indigentiam propria caliditatis. indigentia autem caliditatis frigiditas est. imperfectio autem est oppositorum passiuorum, quæ quidem est unicuique natura materia. concoctio igitur, & inconcoctio determinatæ sint hoc modo.

SEcundo dicit Aristot. sequitur, & sæpe repetit descriptionem, quòd omnia, quæ digeruntur & concoquuntur, fiunt crassiora & calidiora, quia coctio fit à calido transmutante humidum; ergo ibi dominatur humidum; ergo calefacit ipsum humidum; ergo, quę decoquuntur, fiunt calidiora; fiunt etiam crassiora, quia calidum resoluit partes humidi tenuiores remanentibus crassioribus: & ideo, quæ decoquuntur, euadunt calidiora, crassiora, & maioris molis & magnitudinis; & fructus, qui maturescunt, euadunt calidiores, crassiores, & maioris molis: & ideo fit ex agresta succus, qui frigidus: & ex uua matura uinum, quod est calidius.

Postquam Aristo. declarauit, quid nam esset coctio & digestio, quæ est distributio nutrimenti in substantiam nutriti, & coctioni opponitur inconcoctio, & digestioni indigestio (tamen uerius coctio dicitur, quia digestio proprie est distributio nutrimenti in substantiā nutriti) nunc agit de inconcoctione, quæ est imperfectio: quia dicit Aristo. quòd inconcoctio opponitur coctioni, quia ut coctio est perfectio à proprio & naturali calido ex oppositis passiuis, ita inconcoctio est imperfectio; &, sicut coctio est à calido, ita incoctio est à frigido, quia fit ex defectu calidi innati, qui defectus calidi innati est excessus frigiditatis: &, si coctio est ex oppositis passiuis, quia contrariorum debet idem esse subiectum & materia; sed coctio & incoctio sunt opposita; ergo debent habere idem subiectum & materiam: ex quo sequitur, quòd, sicut ea, quæ coquuntur, per coctionem acquirunt meliorem dispositionem & perfectiorem, ita, quæ incoquuntur, acquirunt peiorem dispositionem & imperfectiorem: & tunc Aristot. epilogat dicens, quòd declarauimus iam in genere, quid coctio, & quid incoctio, quia coctio est perfectio quædam, incoctio autē est imperfectio, & ambæ sunt ex oppositis passiuis. Lego uerba; & pro nunc dimitto uobis difficultates in examine. Appellantur digestæ esse, scilicet cum insinuant & significant caliditatē obtinere humidum, quæ quidem, scilicet opposita sunt materia.

TEXTVS DECIMVS NONVS.

MAturatio autem est concoctio quædam, concoctio enim alimenti in his, quæ circa fructum, Maturatio dicitur. Quoniam autem concoctio perfectio quædam est, tunc maturatio perfecta est, quando semina, quæ in eo, quod circa fructum, possunt efficere tale alterum, quale ipsum. etenim in alijs perfectum sic dicimus. eius igitur quod circa fructum, hæc maturatio. Dicuntur autem & concoctorum alia multa, matura, secundum eandem quidem formam: translatione autem, propterea quòd non sunt posita, sicut dictum est prius, nomina secundum unamquamque perfectionem circa ea, quæ terminantur a naturali caliditate, & frigiditate. Est autem tuberculorum, & pituitæ, & talium maturatio a naturali calido inexistentis humidi concoctio. impossibile enim est terminere non dominans. Ex spirituosis igitur aquosa, ex talibus autem terrestria consistunt, & ex tenuibus semper crassiora fiunt, quæ maturatur, omnia. Et hæc quidem in ipsam naturā ducit secundum hoc, hæc autem eijcit maturatio. igitur dictum est quid est.

CVm declarauerit Aristo. nobis coctionem & incoctionem, & dixerit, quòd coctio erat perfectio quædam à caliditate naturali ex oppositis passiuis; & incoctio erat imperfectio, quæ fit à frigiditate non potente transmutare humidum; nunc sigillatim transit tam ad species coctionis, quàm incoctionis: &, quia sunt tres species coctionis, & tres incoctionis, ideo sigillatim agit de illis; & primo de prima specie coctionis, scilicet de pepansi, id est maturatione; secundo de hepsesi, idest elixatione; tertio de optesi, idest assatione: & sic sigillatim agit de unaquaque specie tam coctionis, quàm incoctionis. Et primo definit, quid nam sit pepansis idest maturatio, & dicit, quòd maturatio est decoctio alimenti in fructibus (& dicit Alexander, quòd propriè fructus apud Græcos significat semen ipsum, sed non ita capitur hic ab Aristotele; alio modo capitur fructus non pro semine, sed pro eo, quod circunstat semini, idest pro ea parte carnosa fructus, quæ circunstat & circundat, quæ græce dicitur pericarpium, ut est in pomo, aut Piro, scilicet caro illa, quæ dicitur pericarpios apud Græcos, quasi circa semen, quia semen appellatur carpos) & hæc coctio alimenti appellatur maturatio; dicit ergo, quòd maturatio est coctio limentia in pericarpijs,

carpiis, id est, est coctio seminis in pericarpijs: & iste transtulit pepansis, quod est uerbum græcum; & miror de eo, quia, cum habeamus uerbum latinum, idest maturatio, debuit apponere uerbū latinum. Vnde dicit Alber. & Olympiodorus, quòd, sicut in animali est triplex coctio, una in uentriculo, ubi cibus mutatur in succum aut chylum: secunda est, cum cibus seu succus ille transfertur à uentriculo ad hepar, & ibi secundo concoquitur, & in sanguinem transmutatur: tertia fit cum transmutatur sanguis ab hepate ad cor & reliqua membra, & conuertitur in substantiam nutriti; ita etiam, dicunt isti, est triplex coctio in Plātis, una fit in radicibus Plantæ, & hæc correspondet illi digestioni, quæ fit in uentriculo animalis: altera digestio est illa quæ fit in stipite, seu trunco plantæ, & hæc correspondet digestioni, quæ fit in hepate animalis; tertia digestio in Planta est illa, quæ fit in ramis & fructibus Plantæ, & hæc coctio correspondet ei coctioni, quæ fit in animali per membra ipsa, in quibus nutrimentum conuertitur in substantiam nutriti: Sed, domini, hoc, quod dicunt Olympiodorus & Albertus cōtradicit expresse Aristo. quia secundo de partibus anima. cap. tertio dicit Aristo. quòd secus est coctio nutrimenti in animalibus, & secus in Plantis, quia in animali est triplex coctio, in Plantis autem duplex tantùm est coctio: una, quæ est prima coctio nutrimenti, & ista non fit in Planta, sed fit in uentre terræ à calore ibi contento, quæ præparat ibi nutrimentum Plantæ: alia uero est coctio, cum attrahitur nutrimentum iam elaboratum à terra in radicibus Plantæ, & hæc est secunda coctio, & prima quæ fit in Plantis: tertia autem coctio, quæ est secunda in Plantis, est illa coctio, quæ fit in stipite & in ramis: & ita tantum duæ coctiones fiunt in Plantis: & ideo dicit Aristo. quòd in Plātis non sunt excrementa primæ digestionis, ut sunt in animali, quia non fit in Plantis ista prima coctio, sed fit in uentre terræ: & sic prima digestio non fit in Plantis, sed in uentre terræ; aliæ uero duæ fiunt in Plantis: sed, quicquid sit, satis est, quòd ista maturatio propria, de qua loquitur, non est in quacunque parte Plantæ, sed hæc maturatio est species maturationis, quæ est, cum decoquitur alimentum in ea parte Plantæ, quæ est fructus: non est autem in omni parte Plantæ, quæcunque sit, sed in determinata parte ipsius Plantæ, quæ est fructus, quæ græce dicitur pericarpium, quia in ea parte elaboratur hæc digestio; quæ est sicut caro. Et tunc dicit Aristo. quia dixit, quòd coctio est maturatio intrinseca in fructibus; & supra dictum est, quòd coctio est perfectio; ergo sequitur, quòd tunc fructus dicitur perfectus & coctus seu maturus, idest caro illa, quando semen contentum in illa, potest generare sibi simile, & tale, quale ipsum; puta pirum dicitur perfectum, quando semen piri potest generare tale, quale ipsum: & declarat hic Aristo. exemplo, quia sic est in Plantis seu de fructibus in Plantis, sicut est in animalibus, quia tunc dicuntur animalia perfecta ætate, cum possunt generare tale, quale ipsum (& ideo pueri dicuntur imperfecti, quia sunt in ætate imperfecta, & ita etiam imperfecti sunt senes, quia non possunt sibi simile generare, perfecti uero sunt homines, qui sunt in perfecta ætate, in qua possunt sibi simile generare) & tunc fructus & semen plantę, etiam dicitur perfectum & maturum esse, quando est in tali dispositione, quòd sibi simile potest generare; imperfectum uerò & infœcundum dicitur esse, cum nimis tempestiuum, aut nimis antiquum fuerit. Secundo dicit Aristo. quòd nomen maturationis bifariam dicitur: de quibusdam rebus dicitur propriæ: de quibusdam autem improprie: nomen quidem maturationis proprie dicitur de fructibus; improprie uero dicitur de alijs rebus, & de rebus inanimatis, & de humiditatibus & excrementis & superfluitatibus animalium, ut de sudore, urina, abscessibus: quæ omnia dicuntur cocta per metaphoram quandam, quando, scilicet eorum humidum terminatur & superatur à calido eorum & frigido naturali, ut dicit hic Aristo. Sed dices, quomodo dicit, quòd ista dicuntur maturescere, quoties humidum proprium maturatur à calore proprio, & terminatur etiam frigore? ergo fit ista coctio tū à calore, tum à frigore. Sed quomodo hoc potest esse? quia supra dixit Aristo. quòd coctio tantum fit à calido & frigido. quid ergo dicit Aristo. respōdet Alexander, quòd coctio reuera fit tum à calido, tum à frigido: sed primo fit & per se à calido, secundario à frigore & per accidens: & ideo dicit Theoph. secundo de causis Plantarum cap. 18. quòd coctio fit etiam à frigore, scilicet frigore moderato, & contemperante calorem naturalem uehementem, quia fit maturatio à caliditate non quacunque, sed à

calore

calore moderato; moderatur autem iste calor à frigore; & ideo concurrit frigus ad maturationem; & per antiparistasim frigus concurrit ad maturationem, quia frigus facit contrahere calorem, quia contractus agit in humidum proprium, & ipsum concoquit, resoluendo superfluum humidum. Tertio dicit Aristo. sequitur, quòd, quæcunque maturescũt, ex aerijs primo fiunt aquea, & ex aqueis postea fiunt terrestria & crassa, quia fructus primo habent humiditatem aeream, deinde aqueam, tertio terream & crassiorem, quia ultrmo crassiora fiunt: & ideo dicit, quòd, quæ hoc modo maturescunt & decoquuntur, primo ex aerea substantia fiunt aqueæ substantiæ, deinde ex aquea substantia fiunt terreæ substantiæ: sed, domini, hæc non carent difficultatibus, quia sensus uidetur contradicere huic dicto Aristotelis, ut in examine dicebamus. Lego uerba, & usque ibi. Per Pepansim intelligatis matura, quia translator ignorabat nomen latinum. Crassiora fiunt, scilicet quæ maturescunt: & hæc quidem, scilicet quæ maturescunt, ex tenui substantia fiunt crassiora: & hãc partem omisi, quia dicit, Hæc quidem maturescunt, ubi dicit, quòd quæ maturescunt, quædam ducuntur ad perfectam maturationem, ut fructus Plantarum; quædam aũt non perfecte maturescunt, sed ueniunt ad imperfectam maturationem, ut quæ putrescunt in plãtis, qui fructus putrefacti reijciuntur: & sic ex eorum numero, quæ maturescunt, quædam perficiuntur, & quædam non: & ad perfectam & propriam maturationem reducuntur fructus Plantarum & non reijciuntur: superfluitates uero reducuntur ad perfectam maturationem, & reijciuntur. Hæc autem, scilicet quæ non attingunt terminum maturationis, nam obijcit, quæ non attingunt terminum &c.

TEXTVS VIGESIMVS.

CRuditas autem est contrarium. Contrarium autem maturationi inconcoctio alimenti in eo, quod circa fructum. hoc autem est interminata humiditas. quapropter aut spirituosa, aut aquosa, aut eorũ, quæ sunt ex ambobus, est cruditas. Quoniam autem maturatio perfectio quædam est, cruditas imperfectio erit. Fit autem imperfectio, propter indigentiam naturalis calidi, & incommensurationem ad humidum, quod maturatur.

DIctum est, dicit Aristo. quid sit coctio deinde dicendum est, quid sit cruditas: & sic definit nunc Aristo. cruditatem (& iste posuit uerbum græcum, & habebat latinum: nam debet dicere cruditas, quæ est nomen clarum latinum) & hæc omotes seu cruditas cõtrariatur maturationi, quæ erat perfectio alimenti in fructibus: & sic dicit, quid sit cruditas, & dicit, quòd est incoctio alimenti in fructibus (oppositorum enim est opposita descriptio) maturatio enim est perfectio alimenti in fructibus: &, sicut in maturatione humidum patitur à calore, & passum fit constans & crassius, ita in coctione humidum non patitur à calore, & ideo non transmutatur, neque crassescit, neque constat, & ideo dicitur incoctũ & imperfectum. Est ergo fructus crudus, cuius alimentum non constat nec fit crassius, sed remanet aut aereum, ut erat, aut aqueum, aut utrunque, quia non acquirit terminum proprium ipsius coctionis, & tunc dicitur alimentum esse incoctum, quia humidum non constat, ut in fructibus maturis.

TEXTVS VIGESIMVS PRIMVS.

NVllum autem humidum ipsum secundum se maturatur sine sicco. Aqua enim non incrassatur, sola humidorum. accidit autem, aut eo quòd calidum sit paucum, aut quia quod terminatur humidum multum.

TVnc declarat istam definitionem Aristo. quia dixit, quòd maturatio est, quando humidum patitur à calore naturali, & transmutatur, & fit crassius & constans; & cruditas est, quando humidum non transmutatur à calore naturali nec constat; ideo nunc dicit Aristo, aduerte, quòd humidum est duplex, unum elementale, & est humidum aeris, aut aquæ,

aliud humidum dicitur corporale, ut eſt humidum mixti: &, cum dixit, quòd coctio eſt paſſio humidi, dicit Ariſto. non loquimur de humido elementali, quia humidum elementale, ut humidum aquæ uel aeris, non poteſt decoqui neque incoqui (& alias in ſecundo de generatione citaui uobis hunc locum) & hoc probat Ariſto. quia, quod decoquitur, craſſeſcit à calido; ſed aqua non modo non craſſeſcit à calido, ſed euaneſcit; non ergo decoquitur: uinum uero bene decoquitur, quia craſſeſcit à calido, ut mixtum, quia uinum eſt mixtum & humidum; & ideo, cum calor agit in ipſum, craſſeſcit, & non euaporat propriũ humidum: & ideo dicimus, quòd uinum coquitur, & coctum eſt, & de aqua non poteſt dici, quia omne, quod decoquitur, debet à calido craſſeſcere. Et ex hoc loco, dicit Olympiodorus, ſequitur, quòd aqua & mixtum ſimplex poteſt nutrire, quia omne, quòd nutrit, digeritur; et omne, quod digeritur, craſſeſcit à calido: ſed aqua non craſſeſcit à calido, neque aliquod ſimplex, ut dicit Ariſto. hæc ergo aqua non digeritur; ſi non digeritur; ergo aqua non poteſt nutrire, quia non craſſeſcit, ex quo dicit Ariſto. ſecundo de gener. et cor. quòd perfecti et periti agricolæ commiſcent aquam cum terra, ut terra fiat mixta irrigando Plantas, ut nutriantur et augeantur, et illa mixtione terræ cum aqua augentur, qua omne, quod nutritur, nutritur mixto, quia nihil aliud nutritur aliquo ſimplici. Sed uos dicetis, quid dicit Ariſto. nonne unum elementum tranſit in aliud elementum, ut aqua in ignem et terrã et huiuſmodi, quia ſunt inuicem tranſmutabilia? ergo poteſt transferri in mixtum: nonne etiam tranſmutatur in mixtum in ipſa mixtione? nonne etiam ipſa caro poteſt tranſmutari in aquam in ſe ipſam? quia etiam contrariatur, quia caro calida et humida, et aqua frigida et humida; ergo aqua poteſt tranſmutari in carnem; ergo in mixtum: ergo aqua poteſt nutrire carnem, quia contrariatur carni, et econtra; quia aqua ſua contrarietate poteſt ſuperari à calore, et conuerti in carnem; quod etiã patet de aqua uino admixta, quia, cum aqua uino admiſcetur, uidemus, quòd conuertitur in uinum, ergo tum etiã uidetur falſum hoc, quod dicit, ſcilicet quòd aqua non poteſt craſſeſcere; quia tranſit in terram, ergo craſſeſcit, quia, cum ex aqua fit terra, tunc craſſeſcit aqua: Tum etiam, quia aqua congelatur et conuertitur in glaciem, ergo craſſeſcit, ut experientia patet; quia glacies eſt quid craſſum reſpectu aquæ. Dico, ut dixi, quòd nullum ſimplex nutrit, ut uiens, quia hæc eſt ſententia omnium philoſophorum et Galeni millies, quòd nullum ſimplex nutrit: et ideo, cum dicis, quòd ſimplex poteſt tranſire in mixtum, ut aqua in carnem, quia caro et aqua contrãriãtur inuicem in qualitatibus ſuis, uerum eſt, quòd contrariantur, quia caro eſt calida et humida, aqua uero frigida et humida: ergo caro poteſt dominari aquæ, et ipſam corrumpere, et tranſmutare in ſui naturam: ergo aqua poteſt nutrire, quia poteſt tranſire in ſubſtantiã carnis, et ſic craſſeſcit; ergo digeritur, ergo poteſt nutrire. Dico, quòd aqua poteſt corrumpere carnem, et econtra: ſed, cum caro corrumpit aquam, non tranſmutat ipſam in carnem, ſed tranſmutat ipſam in uaporem et ſpiritum euaneſcentem; et ideo non nutrit ipſam carnem, quia omnis nutritio fit per digeſtionem, et omne digeſtum craſſeſcit; aqua autem, cũ corrumpitur à carne, non craſſeſcit, ſed euaporat, quia in ſpiritum conuertitur qui euaporat. De ſecundo, quia dicis de aqua infuſa in uino, quę conuertitur in uinum, dico, quòd nũquam uinum conuertit aquam in ſui ſubſtantiam, quantumcunque ſit admixta, quia, ſi poſſet tranſire in uinum, tunc poſſet nutrire, et ſic ſimplex poſſet tranſire in ſubſtantiam uiuentis, quod eſſe non poteſt, ut dicit Ariſto. quia, quod decoquitur, debet craſſeſcere; et quia non craſſeſcit, ideo non decoquitur, ut poſſit tranſmutari in uinum. Sed dices, ſi aqua admixta uino non poteſt tranſire in uinum, quid fit de illa aqua admixta uino? Dico, quòd, ſi aqua ſit in parua quantitate, quæ admiſcetur uino, conuertitur in uaporem, quia à calore ipſius uini poteſt reſolui et euaneſcere, quia ille calor agit in ipſam, et conuertitur in uaporem: ſi uero illa aqua ſit in multa quantitate, aqua per paruas eius partes admiſcetur uino; et ſic ipſa aqua remanet admixta uino, et non conuertitur in ſubſtantiam uini, quia, ſi nõ poteſt craſſeſcere, minime poteſt digeri: et ideo errant iſti Patres ſacerdotes, qui dicunt, quòd aqua in euchariſtia tranſmutatur in ſubſtantiam uini; & ideo per aliquod tempus prius debet admiſceri aqua ipſi uino, ut miſceatur cum uino, ſed non ad hoc, ut aqua illa conuertatur in uinum, quia, quantũcunque apponatur per aliquod tempus aqua in uino, nunquam

conuertitur

conuertitur aqua in uinum: habet autem illa aqua, si fuerit in parua quantitate, conuerti in uaporem à calore uini; aut permanet admixta uino per paruas partes: & sic nunquam trãsmutatur in substantiam uini, quia aliter uinum nutriret ex aqua, quod est impossibile. De alio, cum dicis, quòd aqua crassescit, cum permutatur in terram, dico, quòd illa non est crassities, sed est congelatio & condensatio, quia differunt crassities & condensatio, quia condensatio conuenit tantum simplici, crassities autem est tantum passio mixti, quia sola mixta crassescunt, & non simplicia. De alio, quod dicis de glacie, ergo aqua crassescit, dico, dicit Aristo. quòd non crassescit, scilicet à calido; & nõ dicit, quòd crassescit, sed dicit, quòd non crassescit, scilicet à calido, quia tunc illa crassities aquæ non fit à calido, sed fit à frigiditate & siccitate, quia fit ex admixtione terræ cum aqua, & ideo ex frigiditate & siccitate, & non ex frigiditate; & Aristo. loquitur de crassitie, quæ debet fieri à caliditate, & aqua à caliditate non crassescit, sed euaporatur, ergo. Et, quia secundo loco dixit Aristot. quòd omotes seu cruditas, est incoctio alimenti, dicit Aristo. quòd ista incoctio aliméti fit ex improportione calidi ad humidum: &, quoniam est ista proportio calidi cum humido, dicit, quòd est ista improportio, quando calor est nimis paruæ quantitatis; aut quando humiditas est nimis magnæ quantitatis, ita, quòd multum superat calidum innatum, quod calidũ non potest humidum ipsum transmutare: & tunc, dicit Aristot. fit ista passio, quæ dicitur incoctio.

TEXTVS VIGESIMVS SECVNDVS.

Qvapropter & tenues humores eorum, quæ cruda sunt, & frigidi magis, quam calidi, & inesibiles, et impotabiles. Dicitur autem & cruditas, sicut & maturatio multis modis. vnde & vrinæ, & egestiones, & destillationes crudæ dicuntur, propter eandem causam. eo enim quòd non uicta sunt a caliditate, neque consistunt, cruda omnia appellantur.

TEXTVS VIGESIMVS TERTIVS.

Longe autem procedentibus, & fictile crudum, & lac crudum, & alia multa dicuntur, si, cum possint transmutari, & consistere à caliditate, non passa sint. Quapropter aqua elixata dicitur, cruda autem non, quia non incrassatur. Maturatio igitur, & cruditas dictum est quid, & propter quid utrunque ipsorum. Elixatio autem est secundum totum quidem concoctio à caliditate humida in existentis internunati in humido. Dicitur autem nomen proprie solum in his, quæ elixantur. Hoc autem utique erit, sicut dictum est, spumosum, aut aquosum.

VLtimo Aristo. in textu 22. & 23. dicit, quòd, sicut dixit, quòd maturatio est duplex, una proprie dicta, & hæc est tantum in fructibus Plantarũ; & alia improprie dicta, & hæc est in superfluitatibus animalium & in alijs rebus, ita etiam bifariam dicitur cruditas, uno modo proprie, & hæc est solum in fructibus plantarum; alia est improprie & metaphorice, & hæc cruditas est in aliis rebus, tam animatis, quàm inanimatis: & ista cruditas metaphorica habet gradus, & latitudinem, quia quædam propinqua cruditati proprie dictæ appellantur cruda, ut superfluitates animalium: quædam uero remotius dicuntur cruda, ut lac, later, quæ metaphorice dicuntur cruda & magis remote: & quare hæc remotius dicũtur cruda & incocta? oh respondet Alexander reddens causam huius cum Aristotele, quòd ideo illa dicuntur cruda propinquius & cocta, quia ex calore naturali patiuntur, quia illa appellantur cocta aut cruda, quæ patiuntur à calido dominante: &, quia excrementa animalium patiuntur à caliditate intrinseca animalis, lac uero & later, quia non habẽt coctionem aut cruditatem à caliditate innata, sed ab extrinseca, ut puta ab igne & non à calore naturali, ideo lac & later remote magis dicuntur cruda aut cocta, quàm ipsa excreměta, quia non patiuntur à calore naturali, sed à calore extrinseco: & ideo dicuntur magis improprie cocta aut cruda, quàm superfluitates animalium, & hoc ideo, quia cruditas est ex defectu caloris non naturalis, sed extranei: & ideo magis improprie istis inest cruditas aut coctio,

quàm inſit ipſis ſuperfluitatibus animalium: & tantum uniuerſaliter dicit Ariſtot. omnia, quorum humidum poteſt pati à calido,ita, quòd illud à calido innato poſſit craſſeſcere,omnia talia appellantur cruda aut cocta; quæ uero non habent humidum naturale, pati à calido & craſſeſcere non poſſunt,nec dici cocta,aut cruda, ſeu matura: exemplum dat Ariſtot. ut aqua, quæ non dicitur cocta aut cruda, quia eius humidum non eſt natum craſſeſcere à calore naturali uel extrinſeco: ideo aqua non poteſt dici cruda aut cocta aliquomodo, nec proprie nec metaphorice, ſed bene poteſt dici elixata, aut aſſata. Et tunc Ariſto. epilogat dicens, quòd iam diximus, quid ſit utrunque,ſcilicet quòd ſit maturatio, aut cruditas; & propter quid ſint, quoniam dedimus cauſas efficientẽ & finalem ipſarum. Et hic ſunt difficultates arduę; quas tangã in ſequentibus,quia cras non legã, quia habeo caput ualde inflãmatum. Lego uerba, Nullum autem humidum ſecundum ſe ipſum humidum patitur coctionem, quia non incraſſatur, ſicut aqua ſeorſum accepta. Accidit autem, ſcilicet hæc incoctio alimenti, quia illa particula debet ad illa referri: quapropter hic dicit Ariſtoteles, quòd ex hoc ſequitur, quòd etiam ea; quæ ſunt crudæ ſubſtantiæ, ſunt frigidiora,quia non ſunt paſſa à calore, & habent humidum, quia ſuperfluum humidum non fuit reſolutum à calore & decoctum; & ideo minime ſunt apta eſui: & ideo fructus crudi decoquuntur, & fiunt apti eſui, ut, ſcilicet eorum humidum ſuperfluum reſoluatur: & hanc partem omiſi legendo: cum poſſunt permiſceri. hanc partem exponit Ariſtot. ibi, Propter quod & aqua.

Sunt quædam leues dubitationes ſuper lectis. primo,quia Ariſt.dixit,quòd tunc fructus ſunt perfecte maturi, quando ſemen in eis contentum poteſt ſibi ſimile generare: ergo ex hoc dicto Ariſto. ſequitur, quòd una & eadem maturatio fructus & ſeminis, quia ſemen etiam tunc eſt perfecte maturum, cum poteſt ſibi ſimilem plantam generare; cuius tamẽ oppoſitum dicit Theophraſtus in primo de cauſis Plantarum cap.18.& etiam in ſecundo eiuſdem cap.10.ubi dicit, quòd in domeſticis Plantis, ubi perfecta eſt maturatio fructus,ſemẽ eſt inualidum generationi, quia ex eo, quòd fructus eſt perfecte maturatus, nutrimẽtum, quod debet tranſire in ſemen,tranſit in ſubſtantiam fructus,& ſic ſemen tranſit inualidũ ad generandum ſibi ſimile & plantæ ipſi:econtra uero eſt,cum fructus eſt immaturus,quia ſubſtantia eius tranſit ad ſemen,& ideo eſt aptum generare tale, quale eſt ipſum: econtra uero eſt,dicit Theophraſtus,in ſyluestribus & ruſticis Plantis, quia quandoque fructus eorum ſunt maturi, & tamen ſemen eorum eſt aptum generare ſimile ipſi plantæ; & tunc eorũ fructus ſunt maturi, quia, licet humidior & nutrimentum diſtribuatur in ſemen & fructum, tamen plus nutrimenti tranſmittitur in ſemen, quàm in fructum. Secundo dicit Theophraſtus in eodem loco cap.8.in Plantis, quæ bis in anno ducunt fructus in quibus ſecũdus fructus matureſcit, eius tamen ſemen imperfectum eſt generationi: ergo non matureſcit,dicit Theophraſtus; & ratio eſt, quia non recipit illud ſemen eum calorem à ſole, qualem debet recipere,& ideo non recipit maturationem. Secundo dubitatur, quia dicit Ariſto. quæcunque digeruntur, ex aerijs fiunt aquæ, & ex aqueis fiunt terreæ ſubſtantiæ, quia ſeneſcunt: ſed hoc falſum eſt, quod dicit Ariſto. in ſecundo de gene. anim. quòd ſemẽ animalium, quanto coctius eſt, tanto calidius eſt; &,quanto calidius, tanto ſpirituoſius; ergo ſecundum Ariſtotelem, quo magis coctum, tanto ſpirituoſius eſt: ergo ex terreo & aqueo fit ſpirituoſius ſemen,cum magis coquitur; non autem ecõtra,quòd ex ſpirituoſo & aqueo fiat terreum, ut dicit Ariſto. Tum etiam argumentatur de oleo, quod, cum eſt digeſtũ perfecte, habet multam copiam humidi aerei; aliter non ita facillime inflammaretur: ergo hĩc digeſtio eſt permutatio ex humido aqueo & terreo in ſpirituoſum, non autem econtra, ut dicit Ariſtot.

Tertio dubitatur in exemplis Ariſtotelis, quia Ariſto. dicit, quòd lac & later dicuntur cruda,& cocta, ſed minus proprie, quàm ſuperfluitates animalium, ut urina, abſceſſus, & alia excrementa; & reddit cauſam huius,& etiam Alexander, quia ſuperfluitates animaliũ dicuntur coctę à calore proprio animalis: lac uero & later, ſi dicuntur cocta aut cruda, non eſt ex defectu uel dominio caloris proprii & caloris naturalis, ſed eſt caloris extrinſeci, ſcilicet ignis; & ideo minus proprie dicuntur cocta uel cruda, quàm ſuperfluitates animaliũ; & ſic dicit Ariſto. Sed hic eſt dubitatio, quam tangit etiam Alexander,quia hoc non eſt uerum

rum de lacte, quia, quæ in animali ſunt, regulãtur à calore innato animalis, ſicut ſuperfluitates animalium decoquuntur à calore proprio animalis; ita etiam lac, quia lac generatur in fœmina ipſa à calore innato & proprio: quid ergo dicit Ariſto. quòd lac appellatur minus coctum, quàm ſuperfluitates? Tum etiam dubitatur de latere, quia dicit, quòd later dicitur coctus aut crudus metaphorice, quia coquitur à calore ignis: ſed hoc non uidetur uerum, quòd later poſſit dici crudus aut coctus, quia, ſi ipſa coctio ineſt lateri, ei ineſt ab igne; ſed calor ignis eſt exuſtiuus, & non coctiuus: ergo non poteſt dici coctus: &, ſi iſta dicitur coctio, potius dicitur aſſatio, quia eſt à calido & ſicco; ergo non eſt coctio, quia eſt à calido & ſicco; ergo eſt aſſatio; ergo incoctio, quia ei oppoſita eſt ſtatheuſis, non autem cruditas, quia cruditas opponitur maturationi, non autem aſſationi, quia aſſationi opponitur ſtateuſis id eſt diminuta aſſatio: quid ergo dicit Ariſto. quòd later diminute coctus in fornace dicitur crudus? Quarto dubitatur, quia dicit, quòd aqua non appellatur cocta aut incocta bene, aut appellatur aſſa uel elixa: eſt modo dubitatio, quia aſſum & elixum ſunt paſſiones mixti, non autem ſimplicis elementi, ut ſupra dixit Ariſto. ergo aſſatio uel elixatio nõ cõuenit aquæ. Secundo dubitatur, quòd, ſi qua coctio conuenit aquæ, ei ineſt & cõuenit à calore ignis; &, ſi eſt à calore ignis, potius debet dici aſſatio talis coctio, quàm elixatio, quia elixata, dicuntur ratione humidi aquei circumſtantis, cuiuſmodi non eſt in aqua: quid ergo dicit Ariſto. quòd, ſi aqua dicitur cocta, potius dicitur aſſa, quàm elixa? Tum etiam, quia implicat, quia dicit, quòd aliqua dicuntur cocta & non cruda, quod implicat, quia oppoſita debent fieri circa idem ſubiectum: ſi ergo eſt cocta, ergo cruda etiam poteſt dici, quia coctio & cruditas opponuntur, & oppoſita debent eſſe circa idem ſubiectum: ergo, cui ineſſe poteſt coctio, etiam poteſt ineſſe cruditas. Dico, quòd Ariſto. innuit, quòd una & eadem ſit maturatio ſeminis & fructus: ſed, quòd ſint ſimul maturatio ſeminis, & maturatio ipſius fructus, non tamen ſemper, ſed ſæpe, quia multoties concurrunt maturationes ſeminis & fructus, quia ſæpe ſeminis & fructus ſimul fiunt maturationes; &, quando ſimul concurrunt, tunc cognoſcimus maturationem fructus ex maturatione ſeminis, & hoc eſt, quando poteſt generare ſimile; non tamen ſemper concurrit maturatio fructus & ſeminis, ſæpe tamen ſimul concurrunt & fiunt maturi ſimul: &, cum dicis, oh ergo ſimul fiunt, ſed Theophraſtus dicit, quòd, quando fructus eſt maturus, tunc ſemen eſt impotens generationi; dico, quòd tunc etiam ſemen matureſcit ſimul cum fructu, ſed nõ æque perfecte, quia multæ partes nutrimenti tranſeunt in fructum, non autem in ſemen; attamen etiã aliqua pars tranſit in ſemen, ſed non ita magna; & ideo eſt impotens generationi ſimilis plantæ: & ſic dico, quòd ſemen etiam tunc eſt maturum ſimul cum fructu in domeſticis plantis; licet non ſit æque maturum.

De alio de plantis ſyluestribus, in quibus eſt econtra, dicit Theophraſtus, dico, quòd in his etiam eodem modo ſimul eſt maturatio fructus & ſeminis, ſed perfectior eſt maturatio ipſius ſeminis, quàm maturatio fructus in illis; & ratio, quia maior pars humidi & nutrimenti trãſmittitur in ipſum ſemen, pauca uero pars in fructum; tamen etiam fructus tunc ſimul cum ſemine maturus eſt, licet non æque perfecte; & cauſam huius aſſignat Theophraſtus in primo de cau. Plan. à cap. 18. uſque ad finem libri, & in ſecundo eiuſdem cap. 10. De ſecundo principali, quia non uidetur uerum, quòd, quæ digeruntur, ex ſpirituoſis fiant aquea, quia ex ſecundo de Gene. Anim. ſperma, quo coctius, tanto ſpirituoſius fit; ergo non eſt uerum, quòd, quæ digeruntur, tranſeant ſemper à ſpirituoſis ad aquea & terreſtria; dico, quòd ſemen bifariam conſiderari poteſt, uno modo, quo ad ſui formam; alio modo, quo ad ſui materiam: ſi conſideretur ſemen, quo ad ſui formam, ſic ſemen eſt ſpiritus & calor innatus, qui deciditur à cerebro & ab omnibus alijs membris corporis; & illa eſt uirtus gignitiua, quæ eſt in ſemine: & cum perditur ille calor & ſpiritus, amittitur uirtus gignitiua ſeminis: alia eſt pars ſeminis, quæ eſt materia, quæ remanet reſoluto illo calore; & ſic illa pars eſt illud humidum, quòd remanet aqueum, poſtquam ille ſpiritus & ille calor euanuit: ſi ergo loquamur de ſemine, quo ad ſui materiam & de eius coctione, ſic dico, quòd tranſit ſemen à ſpirituoſo humido ad aqueum, & ab aqueo ad terreum, ut patet, & ſic Ariſtoteles loquitur hic, quia loquitur de coctione, quo ad materiam, & ex parte materiæ; &

sic uerum dicit, quòd ex aereo transit ad aqueum, & demum ad terreum: si uero loquitur de semine ex parte formæ, scilicet ex parte illius caloris & illius spiritus, quæ est pars formalis seminis, sic dico, quòd, quo coctius, eo spirituosius & calidius; & sic non loquitur Aristoteles hic, quia loquitur de parte materiali; quia digestio non conuenit spiritui, sed conuenit parti materiali, quæ ultimo crassescit. De alio de oleo, quia oleum à prædominio, cum magis sit digestum, magis sit aereum & non econtra, quia aliter non ita cito inflammaretur, dico, quòd debemus sane exponere uerba Aristotelis, cum dicit, quæ digeruntur, trãseunt ab aerea substantia ad aqueam, & demum ad terream. quia intelligit, quòd in ijs, quę digeruntur, cum prius essent humidæ, idest tenuioris & subtilioris humiditatis & substantiæ, postea per coctionem facta est humiditas illa crassior & crassioris substantiæ; quia resolutæ sunt partes tenuiores ex coctione ipsa: & sic intelligit de eis, quæ digeruntur, quorum humidum à principio erat tenue & aereum, & postea factum est crassius per coctionẽ, quia resolutæ sunt eius partes tenuiores humidi: & sic non intelligit Aristo. de humido, in quo dominatur aer, sed intelligit de humido aereo id est tenui & subtili; non autem intelligit de ijs, quæ sunt à prædominio aerea, sed de eis, quorum humidum erat tenue, & post coctionem factum est crassius. De tertio, de exẽplo Aristotelis & Alexandri de lacte & de latere, in quo dicit Aristoteles, quòd lac & lateres minus proprie & magis metaphorice dicuntur cocta aut cruda, quàm superfluitates, dico. quòd lac bifariam considerari potest, uno modo, ut est in animali; &, si sic consideretur, sic habet coctionem aut cruditatem de calore naturali animalis; & hoc modo non consideratur ab Aristotele hic, scilicet ut est pars ipsius animalis: alio modo consideratur lac, ut seorsum est & seiunctum ab ipso animali; & sic dicitur coctum aut crudum, quatenus multa eius humiditas est resoluta à calore ignis extrinseco; crudum uero & incoctum dicitur, & quatenus parum eius humidum est resolutũ à calore ignis: & hoc modo loquitur Aristoteles de lacte, non ut inest animali, quia lac, ut est in animali, appellatur coctum aut incoctum, ut superfluitas animalis, & non magis metaphorice. De alio, de latere & . . eius, quia later, si dicitur coctus non dicitur elixus, sed potius dicitur assatus, quia fit à calore extrinseco ignis, qui est calidus & siccus, &, quæ con coquuntur à calido & sicco, dicuntur assari potius, quàm elixari; dico, quòd reuera ita est secundum rei ueritatem, quòd coctio lateris potius debet dici assatio, quàm elixatio seu maturatio; & eius cruditas ideo debet dici diminuta assatio magis, quàm cruditas: oh quid ergo dicit Aristo. dico, quòd Aristoteles loquitur secundum communem modum loquendi uulgarium; &, quia uulgares appellant laterem aut coctum aut crudum, ita etiam Aristo. loquitur: sed reuera illa non est cruditas aut coctio, sed est assatio aut statheusis, id est diminuta assatio: & sic Aristoteles loquitur hic ex communi modo loquendi uulgarium, ut plurimum fecit Aristo. quia loquendum est, ut plures: sentiendum ut pauci: & sic dico, quòd debet dici assatio potius & inassatio, quàm coctio: & sic improprie & metaphorice conuenit cruditas lateri. De quarto, de aqua, quæ non potest dici cocta aut cruda, quia hæ sunt passiones mixti; uerum est, quòd aqua non potest dici cocta uel cruda: oh quid ergo dicit Aristo. dico, quòd Aristot. loquitur secundum communem modum loquendi, non quod ita sit reuera, quia coctio & incoctio sunt passiones mixti, quia, quod coquitur crassescit à calido per resolutionem humidi, quod euanescit; sed aqua non crassescit à calido; ergo aqua non coquitur: & sic loquitur Aristo. secundum uulgares, & secundum metaphoram, cum dicit quòd aqua coquitur. De alio, cum dicebas, esto, quòd Aristo. utatur sermone metaphorico, cur dicit, quòd aqua dicitur elixa uel inelixa, cum ista passio in aqua potius debeat dici assatio uel inassatio aquæ, quia hæc passio est à calido & sicco, quia ab igne coquitur; ergo potius dicitur assata uel inassata. quàm elixata uel inelixata, dico, quòd re uera ita est, quòd hæc passio in aqua potius debet dici assatio. quid ergo dicit Aristote. dico, quòd Aristo. ita dixit ex communi usu loquendi uulgarium, & propter similitudinem quandam, quam habet aqua passa ab igne cum illis rebus, quæ elixantur, quia, quæ elixantur, remanent humida in exterioribus; & ita etiam aqua ipsa, passa à calore ignis remanet etiam humida: & ideo propter istam similitudinem potius dicitur elixa, reuera tamen potius est assata, quia passa est à calido & sicco, non autem à calido & humido, ut patiuntur,

quæ

quæ elixantur; tamē, quia aqua, quæ coquitur ab igne, habet suam humiditatem, ut habent elixa in extremitatibus suis, ideo dicit Aristo. quod dicitur elixa, & non assa. Hepsesis autem est. Postquam Aristo. declarauit nobis duas primas species, scilicet maturationem & cruditatem, quę sunt duæ primæ species coctionis; nunc secundo loco declarat, quid nam sit hepsesis, & quid inquinatio, quæ est species ei opposita, idest quid nam sit elixatio, & diminuta elixatio, quæ dicitur molynsis seu inquinatio seu fœdatio: & primo dicit. Vniuersaliter quidem dicamus tantum totum, idest uniuersaliter quidem dicamus, quòd elixatio est coctio nutrimenti, humidi inexistentis, à calido intrinseco. Et primo dicit in totum dicamus. Et Alber. ponderat hanc particulam, secundum totum, & dat multas expositiones quarum quælibet iudicio meo est falsa: & primo dicit, quòd ideo Aristo. dixit, secundum totum, quia omnia mixta sunt elixabilia; quod tamen falsum est, quia huius oppositum dicit Aristoteles infra statim, ubi dicit, quòd non omnia mixta elixabilia sunt. Secundo exponit dicēs, quòd dixit, secundum totum, id est secundum omnes sui partes, quia, quæ elixantur, secundum totum quidem patiuntur ab aqua: sed hæc expositio etiā non potest stare, quia hoc etiam conuenit assationi, quia, quæ assantur, patiuntur secundum totum à calore ignis: quare ergo Aristoteles magis hoc exprimit in elixatione, quàm in assatione? Et ideo aliter exponunt Alexander ac Olympiodorus, qui dicunt, quòd Aristo. dicit, secundum totum, id est uniuersaliter per omnes modos elixationis discurrendo dicamus, quòd elixatio est coctio inter innati humidi à calido: & sic per omnes modos elixationis discurrendo, ei conuenit semper definitio elixationis: uel dicit secundum totum, id est secundū definitionem, quia secundo Post. prædicatum, quod inest alicui de primo, inest ei secundū quod ipsum & uniuersaliter: & ita exponit, in totum, idest uniuersaliter, idest definitiue, quia illud prædicatum inest subiecto primo, & sic uniuersaliter, quia uniuersaliter conuenit prædicatum subiecto; & coctio ponitur loco generis: & in hac definitione complectū tur tria genera causarum; & primo dicit, quòd elixatio est coctio, & ista est causa formalis; & dicit interminati humidi, quia ista est causa materialis; cuius enim est coctio? dicit humidi interminati; sed cuius humidi interminati? respondet Alexander interminati, id est non constantis, sed fluentis, quia, cum coquitur, pars superflua humidi euanescit; & reliqua, quæ remanet, constat, habet etiam causam efficientem, à quo, scilicet fit ista coctio, & dicit à calore, quia calor duplex est: unus coiūnctus cum humido, qui intrinsecus est: alius, qui est coniunctus cum sicco, qui extrinsecus est. elixatio, autem debet fieri à calido cū humido; econtra autem assatio, quia à calido & sicco; & ideo posuit istam particulā à calido humido, ad differentiam assationis, quæ fit à calido sicco: & dicit inexistentis, id est rei elixabili, quia cuilibet rei elixabili inexistit humidum interminatum secundum partem tenuiorem, sicut caro, cum elixatur in aqua calida: & quomodo elixatur? quia humidū eius interminatum secundum partem tenuiorem partitur, & resoluitur à calore humido aquæ, & effluit, & reliquum fit constantius. Et tunc Aristo. declarat istam definitionem (& bene aduertatis, quia uerba Aristotelis habent difficultatem) & primo, ex quo dixit, quòd elixatio est coctio, dicit, quòd elixatio bifariam consideratur, uno modo proprie, alio modo metaphorice: hic nos definiemus, dicit Aristoteles, elixationem proprie dictam, quia elixabilia dicuntur ea, quæ habent humidum interminatum, terminabile tamen à calore humido; [illegible], non est elixabile: alia est impropriè dicta, & de ista elixatione non loquitur Aristot. hic.

TEXTVS VIGESIMVSQVARTVS.

Concoctio autem fit ab eo, qui in humido, igne. Quæ enim in sartaginibus, assantur. ab extrinseco enim calido patiuntur. in quo autem est humido, facit illud magis siccum, in seipsum reassumens. Quo autem elixatur contrarium facit. excernitur enim ex ipso humidum a caliditate, quæ est in extrinseco humido. Quapropter elixata sicciora sunt, quam assa. non enim attrahunt in seipsa humidum, quæ elixantur. dominatur enim extrinseca caliditas ei, quæ intus est. Si autem uinceret quæ intus, traheret utique in seipsam.

SEcundo loco remouet Aristo. aliam dubitationem, quia tu dicis, quòd hæc definitio nō est recta, quia competit alteri definito, quia conuenit frixioni etiam, & tamen frixio & elixatio specie differunt, ergo definitio mala: quòd autem conueniat frixioni, ostēdo, quia frixio est coctio interminati inexistentis, verbi gratia in carne à calore olei uel alterius pinguedinis circunfusæ carni positæ in sartagine à calore ignis; & hæc definitio est elixationis; ergo etiam alteri definito conuenit; respondet Aristo. quòd definitio ista elixationis non couenit frixioni; & cum probas, quia frixio est coctio humidi interminati à calido humido, quia ab oleo agente in humidum carnis, nego, dicit Aristo. quòd sit à calido humido: &, cum probas, quòd est à calore olei circunfusi in sartagine, nego, dicit Aristo. quia nō est ab oleo illa frixio, sed est à calore impresso sartagini, non autem est à caliditate olei & ab ipso oleo; cuius signum est, dicit Aristo. quia magis patitur oleum circunfusum carni in sartagine à carne, quàm caro patiatur ab ipso oleo; ergo ista frixio non est à caliditate olei: quòd autem oleum magis patiatur à carne, quàm caro ab eo, probat Aristot. quia carnes, quæ friguntur in sartagine, plus olei attrahunt & assumunt in se ipsas, quàm oleum attrahat humidum ab eis: ergo magis patitur oleum à carne, quàm econtra: ergo frixio hęc nō fit à caliditate olei, sed à caliditate ignis impressa sartagini, qui calor agit in carnem, & sic humidum carnis euanescit per poros; ne autem detur uacuum, caro attrahit intra porositates suas oleum circunstans; & ideo dicit Arist. quòd frixio magis assimilatur assationi, quā elixationi: econtra uerò est in elixatione, quīa elixa magis patiuntur à calore extrinseco, quàm quod calor ille patiatur à re elixata, cuius tamen oppositum est in frixione, ut diximus: & quare hoc? quia aqua calida & humida ita se habet, quòd superat calorem carnis, & superando ipsum, penetrat intra carnem, & penetrando dissoluit ipsam carnem; cuius signum est, dicit Olympiodorus, quia uidemus in elixatione, quòd maxima copia pinguedinis supernatat ipsi iuri, & causa est, quia maior copia humidi extrahitur in elixatione, quàm in frixione, immo in frixione est econtra: ergo definitio elixationis non conuenit frixioni; ergo frixio est elixatio. unde ex hoc sequitur, dcit Aristo. ex quo dicimus, quòd in elixatione calor humidus trahit ad se humidum elixatorum, ex hoc, dicit, sequitur, quòd corpora elixa sunt sicciora corporibus assatis, quo ad interiorem humiditatem & quo ad partes eius interiores, quia in elixis calor exterior attrahit ad se humiditatem interiorem, & sic inde resoluta est illa humiditas interior: in assatis uero est econtra, quia calor exterior inducit in ipsis crustam, quæ crusta non permittitur humidum, quod est in partibus interioribus, reuocari ad partes exteriores, & sic non potest exhalare humidum interius, & sic humidior est caro assata humiditate interiori, quàm elixata; sed quo ad partes exteriores, sic siccior est: & ideo medici prudentes, cum quærunt restringere ægros, dant eis carnem assatam, quia humidior est humiditate intrinseca; cum uero uolunt restaurare, exhibent carnem elixatam: & ideo dicit Aristo. cum dicebas, quòd ista definitio elixationis conuenit etiam frixioni, dicit, quòd falsum est; & ista est euasio dubitationis.

TEXTVS VIGESIMVS QVINTVS.

EST autem non omne corpus elixabile. neque enim in quo nullum est humidum, uelut in lapidibus, neque in quibus inest quidem, sed non potest uinci ob spißitudinem, ut in lignis: sed, quacunque corporum habent humiditatem paßibilem ab ea, quæ est in humido, ignitione.

TVnc hoc Meteororum 25. dicit, quòd non omne corpus etiam mixtum est elixabile, quia, si corpus mixtum caret intrinseco humido, non est elixabile, ut sunt saxa, & alia carentia humido interiore, quia elixatio est coctio humidi intrinseci: si autem caret humido interminato, non est elixabile, ut lapis; aut, si habet illud humidū interminatū, sic, quòd illud humidum sit extrahibile exterius, illud tale humidum non dicitur elixabile, ut sunt multa ligna, quæ non possunt elixari, quia eius humidū non potest attrahi exterius; & causa huius est, quia ista ligna ex sui densitate habent angustos poros, & ex angustia pororum non potest aqua ingredi ad interiora ligni, & sic non potest illud humidum extrahi ad exterius;

rius;& ideo non poſſunt elixari, quia non poteſt extrahi humidum interminatum ad exterius, quod eſt ſecunda conditio,quia corpus elixabile debet habere duas conditiones; prima eſt, quòd habeat humidum interminatum; ſecunda, quòd illud humidum ſit euocabile ad exterius, quia non ſemper in omni mixto humidum poteſt euocari; & ideo non omne corpus mixtum eſt elixabile.

TEXTVS VIGESIMVS SEXTVS.

DIcitur autem & aurum elixari & lignum,& alia multa, ſecundum formam quidem eandem,ſed tranſlatione. non enim paria poſita ſunt nomina differentijs.

QVarto, quia dixit Ariſto. quòd ligna multa non ſunt elixabilia,dicit nunc. Ligna autem & aurum & alia id genus, ut alia metalla, ſunt elixabilia; ſed ſimilitudine quadam, & improprie: ligna autem, quia calor ignis agit in ipſa. Et aduertatis, quòd non intelligit,quòd iſta elixatio ſit, quando ponuntur ligna in aquam,in quam agit ignis, ſed intelligatis per elixationem, quando agit ignis in ligna,quia tunc à calido extrinſeco ſit corruptio interminati humidi: oh dices, iſta potius dicitur aſſatio. de hoc dicam infra. aurum etiam improprie elixatur; & exponit Alexander, quòd aurum eſt duplex, quoddam purũ, & quoddam impurum: ſi ſumatur aurum purum, bene poteſt aurum purum liquefieri: ſed hæc non poteſt dici elixatio, nec proprie nec improprie eſt elixatio,quia non diſſoluitur aliqua pars eius humida à ſicco eius, nec euaneſcit, quia impoſſibile eſt, quòd ſeparetur humidum aqueum auri ab eius ſicco, quia eſt perfectiſſime commixtum & compactum humidum cum ſicco in eo, & non poteſt dici elixatio: & ideo non intelligatis, quòd aurum etiam ponatur in aqua,cum elixatur,ſed ponitur in uaſe ad ignem ſine aqua. Si autem ſumatur aurum impurum,ut cum eſt mixtum cum argento,ſic poteſt dici, quòd elixatur; ſed improprie,quia,ſi cum auro permiſceatur argentum, dicit Alexander, aut aliquid aliud, à calore ignis ſuperatur & euaneſcit ab auro corpus illud humidum ſecum commixtum,cũ liqueſcit aurum,& ex euaneſcentia illius corporis admixti iſta poteſt dici elixatio, ſed improprie,quia euaneſcit illa pars humida; non dico pars humida auri, ſed euaneſcit & ſeparatur illud corpus extrinſecum ſecum commixtum. Et ex hoc habetis, quòd decoctione ipſius ignis non poteſt aliqua humiditas ab auro diſſolui, & ideo non poteſt elixari: & ideo nihil faciunt medici, cum imponunt aurum in compoſitionibus & electuariis,& exhibent ægrotis: quid ergo faciunt? dico,domini,quòd illæ ſunt deceptiones medicorum, quia nihil poteſt ſeparari ab auro, niſi ſordities,&,ſi non poteſt humidum ſeparari à calore ignis, quomodo poteſt ſeparari à calore aquæ? & ideo ſunt deceptiones uulgarium,quia humidũ auri non poteſt ſeparari ab auro puro, quia non ſeparatur niſi ſordities: &,cum dicunt, oh uidemus,quòd aurum ſit minoris ponderis poſt ebullitionem, quàm prius erat, dico,quòd hoc ideo eſt,quia multa ſordities ſeparata eſt ab ipſo per illam ebullitionem,ſed de ipſo auro nihil penitus eſt ſeparatum: & ſupra etiam diximus hoc, quòd aurum eſt perfectiſſimæ mixtionis inter metalla,neque poteſt ſeparari eius humidum à ſicco; & ideo non patitur rubiginem, quia eius humidum non poteſt ad exteriores partes exhalare,quia ualde tenax eſt in eo mixtio ſicci cum humido.

TEXTVS DECIMVS SEPTIMVS.

ET humida quoque elixari dicimus, uelut lac,& muſtum, cum qui in humido ſapor in formam aliquam tranſmutetur ab eo, qui in circuitu,& extrinſeco igne calefaciente. quare modo quodam ſimile dicta elixationi facit. Finis autem non idem omnibus, neque his, quæ elixantur,neque his,quæ concoquuntur: ſed his quidem ad eſum,his autem ad ſorbitionem,illis uero ad alium uſum. quoniam & medicamenta elixare dicimus. Quare quæcunque craſſiora poſſunt fieri, aut minora & grauiora,aut hæc quidem ipſorum talia, hæc autem contraria, propterea quòd diſgregata hæc quidem incraſſantur,illa autem attenuantur,ſicut lac in ſerum,& coagulum, omnia elixabilia ſunt. Oleum autem non elixatur ipſum ſecundum ſeipſum,quia horũ nullum

tum patitur. Secundum elixationem igitur dicta concoctio, hoc eſt. & nihil differt, in inſtrumentis artificialibus, aut naturalibus ſi fiat: propter eandem enim cauſam omnia erunt. Inquinatio autem inconcoctio quidem, contraria autem elixationi. Erit autem contraria primæ dictæ, inconcoctio eius, quod in corpore, interminati, propter defectum caliditatis, quæ in humido, quod circum. Defectus autem cum frigiditate quòd ſit dictum eſt. fit autem propter motum alium. expellitur enim concoquens. Et defectus autem aut propter multitudinem frigiditatis in humido, aut propter multitudinem, quæ in eo, quòd elixatur. tunc enim accidit eã, quæ in humido, caliditatem ampliorem quidem eſſe, quàm ut non moueat, minorem autem, quàm ut æquet, & ſimul concoquat. Quapropter, duriora quidem inquinata fiunt, elixatis. humida autem diſcriminata ſunt magis. Elixatio igitur, & inquinatio, dictum eſt & quid eſt, & propter quid eſt. Aſſatio autem eſt concoctio à caliditate ſicca, & aliena. Propter hoc, & ſi quis elixans faciat tranſmutari, & concoqui non ab humidi caliditate, ſed ab ea, quæ ignis, cùm completum fuerit, aſſum fit, & non elixatum: & exceſſu adultum eſſe dicitur. A ſicca autem caliditate fit, cum ſiccius fit, completum. quapropter & exterioræ ſicciora interioribus: elixata autem contrarium. Et opus eſt in manufactis magis aſſaſſe, quàm elixaſſe. difficile enim exteriora, & interiora æqualiter calefacere. ſemper enim propinquiora igni exſiccantur citius: quare & magis. coeuntibus igitur exterioribus meatibus, non poteſt excerni intus exiſtens humidum, ſed includitur, cum meatus clauſi fuerint. Aſſatio igitur, & elixatio fiunt quidem arte, ſunt autem, ſicut dicimus, ſpecies uniuerſaliter eadem, & natura. ſimiles enim quæ fiunt paſſiones, ſed innominatæ. imitatur enim ars naturam. quoniam & alimenti in corpore concoctio ſimilis elixationi eſt. etenim in humido, & calido à caliditate corporis fit. Et inconcoctiones quedã ſimiles inquinationi. Et animal non fit in ipſa concoctione, ſicut quidã aiunt, ſed in excretione, quæ putrefit in inferiori aluo, deinde aſcendit ſurſum. concoquitur enim in ſuperiori uentre, putreſcit autem in inferiori excretum. propter quam autem cauſam dictum eſt in alijs. Inquinatio igitur elixationi contrarium. Ei autem, quæ ut aſſationi dictæ concoctioni, eſt quidem aliquid oppoſitum ſimiliter, minus autem nominatum. Erit autem utique, ſi fiat toſtio, ſed non aſſatio propter defectum caliditatis. quæ accidet utique aut propter paucitatem exterioris ignis, aut propter multitudinem aquæ, quæ in eo eſt, quod aſſatur. tunc enim amplior quidem eſt, quam ut non moueat, minor autem, quam ut concoquat. Quid igitur eſt concoctio, et inconcoctio, & maturatio, & cruditas, & elixatio, & aſſatio, & contraria his dictum eſt.

ET, quia dicit Ariſto. de auro & de ligno, quòd improprie elixantur, dicit nunc Dicamus modo de humidis, ut de muſto & de lacte. Et dicit, quòd muſtum & lac etiam elixantur, ſed improprie: & non intelligatis, quòd lac & muſtum ponantur in aqua, & ſic elixentur: ſed intelligatis, quòd lac & muſtũ ponatur ſine aqua in aliquo uaſe terreo aut ęneo, & prope ignem: & quomodo per metaphoram iſta dicuntur elixari? oh dico, quòd dicit improprie elixari. primo quia, cum lac ab igne decoquitur, ſeparatur pars ſeroſa à lacte, & ideo iſta decoctio dicitur elixatio improprie & metaphorice: & ſic etiam in muſto, quia à muſto ſeparatur humidum ſuperfluum remanente parte craſſiore; & ideo dicitur elixatio, quia eſt reſolutio humidi ſuperflui à calido: & ideo improprie & metaphorice dicuntur elixabilia, quia ſcilicet ſeparatur pars humida ab igne, remanente humido craſſiore: & ſic iſtę dicuntur elixationes quædam, pro quanto fit in eis reſolutio humidi interminati: eſt autem impropria elixatio, quia propria elixatio eſt reſolutio humidi terminati à calido humido, & iſtæ non fiunt à calido humido, ſed à calido ſicco: licet habeant muſtum & lac humiditatem intrinſecam, nõ tamen ſequitur, quòd ſit illa elixatio à calido humido extrinſeco, quia iſtæ fiunt à calido ſicco ipſius ignis: & ideo eſt metaphorica elixatio, quia non eſt à calido humido; eſt tamen elixatio, quia eſt reſolutio humidi interminati. Et iſta ſunt, quæ dicit Ariſto. in textu. Lego uerba. Secundum totum, ideſt uniuerſaliter. Elixatio autem, ſcilicet fit à calido coniuncto cum humido. Quæ enim aſſantur in frixuris. hic remouet dubitationem. In quo autem humido, ſcilicet corpore, in quo eſt caro, patitur illud tale corpus à carne, quanquam caro ipſa patiatur ab ipſo, & ideo frixio non eſt elixatio. Et hæc pro hac lectione ſufficiant.

Finis autem non idem. Declarabat Ariſto. deſcriptionem elixationis, quia dixit, quòd erat coctio interminati humidi . . à calido humido: in qua definitione deſcripſit nobis & expreſſit tres cauſas, formalem ſcilicet, materialem, & efficientem, & tacuit finalẽ; ideo hoc loco exprimit cauſam finalem elixationis, dicens, quòd elixationis & coctionis non

unus

unus & idem est finis, sed uarij secundum uarias eius species, quia quædam elixabilia per elixationem fiunt utilia ad esum; quædam autem per elixationem fiunt utilia ad potũ; quædam autem fiunt utilia ad alium usum, & dicit Alexãder, ut pharmaca & medicamẽta, quia etiam medicamenta elixantur. Et dicimus, quòd medicamentum elixatur, non quia ponatur in aqua, sed quia ponitur in uase æneo, uel terreo, uel uitreo prope ignẽ, & actione ignis humidum superfluum eo, quod crassius est, permanente euanescit, & ista dicitur elixatio; & sic etiam dicimus de auro & ligno, quæ elixãtur, non quia ponantur in aqua, sed quia ponuntur in aliquo uase ad ignem: & etiam multa ligna elixantur, quia ipsis lignis appositis igni, pars eorum humida resoluitur in fumum & euaporatur, & hoc modo elixantur. quædam uero mixta non elixantur, ut quæ non habent humidum aqueum; & ideo dicit Olympiodorus, quòd ista mixta dicuntur sine humido & sine fumo, ut lapides & aliqua ligna (& non intelligatis, quòd apponantur in aqua, sed in igne:) &, quæ non elixantur, aut non habent humidum, aut, si habent, est ualde paucum; & illa ligna adeo densa sunt, quòd non potest illud humidum extrahi, quia ex angustia pororum etiam coctione ignis non potest illud humidum euaporare, & ideo non effumant; &, quæ effumant, dicuntur elixari, metaphorice tamen, quia dicuntur elixari, pro quanto humidum conuertitur in fumũ, & sic potest exterius exire, & sic metaphorica est ista elixatio, & non propria, quia est in humido, non extrinseco. Dicit igitur Alexander, quòd quędam pharmaca elixantur, nõ quia ponantur in aqua, sed quia apponuntur igni in uase, & actione ignis pars humida ipsorum resoluitur & euanescit remanente parte crassiori & constantiori, & ideo elixantur; tamen ista elixatio est impropria, quia est à calido sicco, & elixatio propria debet esse à calido humido: & ideo dicit Aristo. quòd finis elixationis uarius est, & accipit elixationem omnẽ, proprie & improprie dictam. Et Aristo. ponit uerba obscura, Finis autem non omnibus idẽ elixationis & coctionis: & Auerr. ponderat, cum Aristo. addit, elixationis & digestionis, dicens, quòd non uidetur idẽ finis elixationis & digestionis: & dicit Alexander, quòd ideo dicit, elixationis & digestionis, quia elixatio est species digestionis, & digestio est genus elixationis; & ideo addit, digestionis: uel ideo addit, elixationis & digestionis, quia tres sunt species digestionis; &, cum triplex sit digestio, scilicet maturatio, elixatio, & assatio, ideo Aristo. ut declaret, quòd non tantum uariatur finis in elixatione, sed etiam in maturatione & assatione, ideo dicit, & digestionis, quia in qualibet specie digestionis sunt plures & uarij fines & maturationis & assationis.

Quare, quæcunque crassiora. Nullus latinorum intellexit hunc textũ nec aliquod uerbum eius, à Græcis uero bifariam exponitur: Alexander exponit uno modo, & Olympiodorus alio modo: sensus tamen uerborum Aristotelis est iste secundum Alexandrũ, quòd Aristo. intendit declarare, quæ nam corpora sint elixabilia, & quæ non sint elixabilia: & in hoc etiam Olympiodorus conuenit cum Alexandro dicente, quòd Aristo. quasi per modũ epilogi uult hoc declarare: & dicit Alexander, quòd hic capitur elixatio in communi tam ad proprie, quàm improprie & metaphorice elixationem, & sic indifferenter ad omnes elixationes. Dicit ergo Alexander, quòd corpora elixabilia sunt triplicia; quædam, quæ à calido secundum sui totum crassescunt, quia omne corpus, quòd calido crassescit, est elixabile: & quare? quia non elixatur, nisi humidum interminatum resoluatur secundum tenuiorem sui partem à calore ignis, remanente crassiore parte; & ideo, cum crassescit illud corpus dicitur elixatum. Secundo dicit, quòd non mixta, quæ à calore crassescunt, sed quæ minora fiunt & grauiora, dicuntur elixabilia; & in aliquibus textibus legitur, aut grauiora, cũ nota, aut, disiunctiua, uidelicet minora aut grauiora; sed debet legi copulatiue, scilicet minora & grauiora: fiunt minora, quia calor ignis resoluit humidum tenuius, quod erat in ipso, & remanet humidum crassius, & ideo fiunt minora, & fiunt grauiora: & addit istam particulam, quòd fiunt grauiora propter oleum, quia oleum actione ignis fit minoris quantitatis, sed tamen non fit grauius; ideo oleum non potest dici elixari secũdum totum, quia, licet oleum actione ignis minoretur, non tamen fit grauius: & ideo legitur copulatiue, quod ea corpora dicuntur elixabilia secundo modo, quæ fiunt minora & grauiora actione ignis; & hoc dicit propter oleum. Tertio modo dicuntur elixabilia, quæ uario modo se habent

bent ſecundum ſui partes, id eſt quæ ſecundum diuerſas ſui partes diuerſimode diſponuntur; ſecundum unam enim partem craſſeſcunt,& ſecundum aliam attenuantur; ut cum ſecundum partem tenuem attenuantur,& ſecundum aliam partem craſſeſcunt, ut lac, quod ſecundum partem attenuatur,ſcilicet ſecundum aquam & ſerum,& ſecundum aliquã partem craſſeſcit, puta ſecundum coagulum,id eſt ſecundum id, quod craſſeſcit,quia lac ſecũdum coagulum remanet, & condenſatur,& craſſeſcit actione ignis: & dicit ſecundum coagulum, quia lac coagulo craſſeſcit: ideo lac dicitur elixari, quia ſecundum unam partem attenuatur, & ſecundum aliam craſſeſcit. Et ſic in triplici differentia ſunt, quæ craſſeſcunt & elixantur,ſecundum quod tribus modis dicuntur elixari,quæ elixantur:quæ uero aliquo horum modorum non poſſunt permutari,non ſunt elixabilia,nec poſſunt elixari. Et notate; quòd lac improprie elixatur,quia à calido ſicco alteratur & coquitur: ſed dicitur elixari, quia ſecundum unam partem conuertitur in craſſam ſubſtantiam, & ſecundum aliam attenuatur,ita,quod ſecundum ſuperiorem partem attenuatur,& ſecundum aliam craſſeſcit; & ideo dicitur elixatio,ſed improprie,quia à calore ſicco: & ideo Ariſto.hac late utitur elixatione,quia proprie elixatio dicitur à calore humido fieri: & intelligatis, quòd lac elixatur,quia imponitur igni in uaſe aliquo, non autem quòd ponatur in aqua. Olympiodorus autem aliter exponit,& dicit, quòd reuera eſt,ut dicit Alexander, quòd Ariſtot. intendit declarare & explanare, quænam corpora ſint elixabilia, & dat conditiones generales, dicens,quòd omnia elixabilia generaliter fiunt minoris quantitatis: ſed hoc eſt trifariam, dicit Olympiodorus, quia quædam cum hoc, quòd fiunt minora, fiunt etiam craſſiora & leuiora,quia cum hoc,quòd fiunt minora in quantitate & craſſiora,etiam fiunt leuioris ſubſtantiæ: exemplum dicit Olympiodorus, ut carnes elixatæ, quæ cum hoc, quòd minoris quantitatis fiunt,fiunt & craſſioris ſubſtantiæ & etiam leuioris ſubſtantiæ,quia leuigantur; & ideo dicit Olympiodorus,quòd carnes coctæ ſunt maioris precij quoad pondus, quia ſunt minoris ponderis. Secundo quædam ſunt, quæ cum hoc,quòd fiunt minoris quantitatis, fiunt etiam craſſiora,ſed non leuiora, ſed grauiora,ut dicit Olympiodorus,ut eſt æs exuſtum, quod cum elixatur fit minoris quantitatis,& fit craſſius,& cum hoc fit grauius, quia, cum æs ponitur in igne in uaſe, liquefit actione ignis,& comburitur & incineratur, & pars ſubtilior euaneſcit; &, quod reſtat,fit grauius & craſſius:& quare grauius? quia multa pars eius humidi aerei euaneſcit & reſoluitur actione ignis,& remanet tantum pars terrea,quia in ære dominatur multa pars aerea, cuius ſignum eſt,quia ęs uehementer ſonat: & iſta pars aerea actione ignis reſoluitur & euaneſcit: &, quia multa pars eius aerea,quæ leuis eſt, reſoluitur,ratione cuius æs erat leuius,ideo ex iſta euaneſcentia æs fit grauius;& ideo, quod remanet,grauius factum eſt: & hic eſt ſecundus modus elixationis corporis elixabilis. Tertium ſignum eorum, quæ elixantur, eſt quando ſecundum diuerſas partes, quod elixatur, diuerſimode diſponitur, ut cum ſecundum unam partem fit craſſius, & ſecundum aliam attenuatur,ut eſt lac: & iſto modo conueniunt Alexander & Olympiodorus, quia ambo dicunt, quòd aliquod poteſt elixari, ut cum ſecundum unam partem attenuatur, & ſecundũ aliam craſſeſcit,ut diximus de ſero & coagulo in lacte. Lego uerba, quia hæc eſt ſententia Ariſto. ſecundum Olympiodorum,& uerba obſcura ſunt. Quare,quæcunque minora poſſunt fieri,ſcilicet actione ignis,& hic Ariſto. ponit primum modum:ſecũdum ponit ibi,aut: tertium ibi,aut ipſorum,ſcilicet ſecundum unam partem poſſunt attenuari,& ſecundum aliam poſſunt craſſeſcere ab igne. Hæc autem, ſcilicet partes eorum.

Oleum autem, quia dixit Ariſto.in ſecunda ſignificatione, quòd triplex eſt corpus elixabile, aut quod craſſius fit; aut quod fit minoris magnitudinis & leuius; aut quod fit grauius cum hoc, quòd fit minoris magnitudinis & quantitatis: in tertia uero ſignificatione aliquid dicitur elixari,cum ſecundum unam partem attenuatur, & ſecundum aliam craſſeſcit,ut lac: nunc Ariſto.in hac parte dicit, quòd oleum per ſe ſumptum non poteſt elixari actione ignis (& non dico in aqua, ſed in uaſe ad ignem:)& quare non poteſt elixari? quia non craſſeſcit in igne, ut eſt neceſſe: & ſic neque comprehendetur in prima,neque in ſecũda, neque in tertia: in prima,quia non craſſeſcit oleum actione ignis,licet fiat minoris quãtitatis, ſed à frigido: neque in ſecunda ſignificatione, quia, licet fiat minoris quantitatis;

non

non tamen crassescit, neque fit leuius, quàm prius erat: neque etiam in tertia significatione, dicendum est, quòd elixetur, quia, licet fiat minoris quantitatis, non tamen propter hoc oleum fit grauius, quia non potest resolui pars aerea remanente parte aquea, quia, cum pars aerea euanescit, euanescit etiam pars aquea, & hoc propter lētorem eius: & ideo, licet minoretur secundum quantitatem, non tamen grauescit: & sic nulla harum trium conditionum ei conuenit. Sed Olympiodorus reddit hanc causam dictam primo, quia fit oleū minoris quantitatis, non fit autem grauius actione ignis propter eius tenacitatem & lentorem, quia non potest pars eius aerea resolui à parte terrea: & ideo, cum absumitur, & fit minoris quantitatis, absumitur pars aerea & terrea simul; & ideo non fit grauioris ponderis, licet fiat minoris quantitatis: & ideo oleum non potest elixari, quia nulla conditionum ei competit. Et tunc epilogat dicens, quòd, quid sit digestio seu coctio, quæ est elixatio, dictum est: & dicit Alex. dicit, quæ est elixatio, quia sunt aliæ duæ species digestionis, ut assatio & maturatio, de quibus nihil dixit hucusque. Addit tamen Aristo. in fine, quòd duplex est elixatio, una, quæ fit à natura instrumentis naturalibus, ut est nutritio, quæ fit in Plātis & in animalibus, quæ est coctio alimenti: & ista est elixatio, quæ fit instrumentis naturalibus; quam coctionem Galenus etiam appellat elixationem sæpe: & quare? oh de hoc reddit causam Alexander, quia coctio alimenti dicitur elixatio, & præcipue in uiuentibus in prima sua ætate, quia in reliquis ætatibus respectu primæ ętatis potius debet dici assatio: & quare coctio in prima ætate dicitur elixatio? de hoc etiam reddit causam Alexāder, cur, scilicet coctio in his debeat dici elixatio, quia coctio alimenti, quæ fit in prima ætate uiuētium, est coctio humidi innati à calore humido naturali, quia calor naturalis in prima ætate coniungitur cum multo humido, ut dixi alia die; cum uero permutatur uiuens, à prima ætate ad aliam ætatem, ut puta à pueritia ad iuuentutē, tunc calor naturalis coniungitur minori humiditati; & ideo siccior, quia, licet sit calor naturalis in puero & in iuuene, ut prima Aphorismorum dicit Galenus 15. quia tamen in puero ille calor coniungitur maiori humiditati, ideo illa coctio seu nutritio est huiusmodi humidi interminati à calore humido: & ideo in puero proprie dicitur elixatio, in alijs uero ætatibus respectu primæ debet dici assatio, quia ille calor in alijs ætatibus est admixtus maiori humiditati; sed simpliciter omnes dicuntur elixationes, quia omnes fiunt à calore naturali, qui est semper humidus. Alia est elixatio quæ est artificialis, quę fit instrumētis artificialibus, ut à quoquis: quicquid tamē sit, dicit Aristo. utraque elixatio, & naturalis, scilicet & artificialis, habent eandem materiā; scilicet humidum interminatum; & habent idem agens, scilicet calorem; in naturali, à calore intrinseco & extrinseco; in artificiali, ab extrinseco tantum: & ideo fiunt ab eisdem causis, scilicet tam materiali, quàm efficiente. Lego uerba. ∴ dicit si fit, scilicet si fit elixatio.

Molynsis autem est dubitatio literalis super dictis Aristotelis, antequàm ad textum descendamus, quia dicit Aristo. quòd non omnia mixta sunt elixabilia, quia sunt quædā mixta, quæ carent humido, quæ non sunt elixabilia: oppositum autem huius dixit Aristo. in secūdo de generatione, & corruptione, ubi dicit, quòd omne mixtū participat humido, quia aliter partes non continuarentur simul: cuius signum est, quòd absumitur & resoluitur humidum ipsum; &, cum putrefit mixtum, tunc mixtū dissoluitur, & incineratur, & partes dissoluuntur, quia nō est humidum uniens partes simul: quomodo ergo hic dicit Aristoteles, quòd mixta, quæ carent humido, non elixantur. Secundo, quia hic dicit Aristo. quòd coctio lactis ab igne, est elixatio quædam. Supra uero dixit, quòd incoctio lactis, opposita coctioni lactis, est cruditas: sed cruditas nō opponitur elixationi, sed ipsi maturationi: ergo coctio lactis non erit elixatio, sed maturatio, quia est ea coctio, cui opponitur cruditas; sed cruditas opponitur maturationi; ergo coctio lactis est maturatio, non autem elixatio, quia dicit, quòd, cum lac est incoctum, & crudum; ergo cum est coctum, & maturum: aut lactis incoctio non est cruditas, sed est potius statheusis seu fœdatio, quia debet esse ea incoctio, quæ opponitur eius coctioni: si ergo coctio lactis est elixatio; ergo eius incoctio erit fœdatio. Tertio, quia uidetur maior implicatio in dictis suis, quia Aristo. secundum expositionem Olympiodori dixit, quòd, quęcunque, corpora elixantur, minora fiunt, quædam etiam grauiora & crassiora: sed hoc contradicit superius dictis, quia supra dixit, quòd om-

H nia

nia digesta fiunt crassiora ac amplioris molis: sed elixatio est quædam digestio; ergo, quæ elixantur, minora fiunt; ergo contradictio, quia ibi dicit, quòd fiunt maiora; hic uero dicit, quòd fiunt minora: & hoc patet experientia, quia poma & uuæ maturæ sunt maiora, quũ sunt digesta, quàm quando sunt cruda; ergo &c. Quarto dubitatur de oleo, quia supra dixit de oleo, quòd oleum non patitur elixationem: sed hoc uidetur falsum, quia, sicut, si aurũ sit impurum actione ignis euaporat corpus ei admixtum, & ista dicitur elixatio improprie; ita etiam, si oleo admisceatur aqua aut uinum, actione ignis in ipsum, euaporabit illud admixtum humidum: ergo ista erit elixatio, sicut in auro; quid ergo dicit Aristo. quòd aurum non patitur elixationem? Præterea, quia isti chimici per sublimationem separant tenuioré partem olei à crassiore; ergo in oleo potest pars tenuior separari à parte crassiori; ergo potest elixari oleum: ergo Aristo. non asserit uerum, quia dicit, quòd, ex quo pars tenuis non potest separari à parte crassiori; in oleo, non potest elixari: ita, quòd non bene dicit Arist. quòd ideo non elixatur oleum, quia humidum terræ non potest separari à crassiore terreo. Hæ sunt dubitationes, quæ fiunt in hac materia. De primo, cum dicis, quòd Aristot. dicit, quòd non omnia mixta sunt elixabilia, quia aliqua mixta carent humido, & hæc non sunt elixabilia; sed oppositum huius dicit Aristo. secundo de gener. ubi dicit, quòd omne mixtũ participat humido; dico, quòd omnia mixta participant humido, uerum est: cum ergo dicit Aristo. hic, quòd sunt multa mixta, quæ non possunt elixari, quia non participant, sed carent humido, uerum est: cur ergo dicit Aristo. hic contrarium? dico, quòd intelligit hic de humido superfluo, quia, quando dicit, quòd sunt multa mixta, quæ non participant humido, scilicet superfluo, licet habeant humidum moderatum, quo mediante partes simul cõtinuantur; sed intelligitur de humido superfluo, ex cuius humidi superflui resolutione fit elixatio: & sic non intelligit, quòd hæc mixta, quæ non possunt elixari, omnino careant humido, sed carent illo humido interminato. De secundo, cum dicebas, quòd ista implicãt, quòd lac dicatur crudum, ut dixit supra, & quòd dicatur elixatum, ut dicit hic, quia cruditas opponitur maturationi, non autem elixationi; si autem incoctio lactis dicitur cruditas, ergo eius coctio debet dici maturatio, non autem elixatio; dico, quòd argumentum concludit ueritatem: oh quid ergo dicit Aristo. cum appellat lac crudum & elixum? dico, quòd Aristo. omnia hæc dicit ex quadam metaphora, quia reuera nõ possumus dicere, quòd lac, cum est incoctum, dicatur crudum; &, cum est coctum, dicatur elixum: sed bene potest dici maturum: sed lac dicitur maturum, seu elixum, improprie & secundum metaphoram quandam: & quare? quia, cum fructus maturescunt à proprio calore, dicuntur proprie maturi; sed, cum aliquid coquitur à calore extrinseco & non proprio, dicitur elixari, quando calor ille extrinsecus est cum humido: sed, quia coctio lactis non fit à calore proprio, sed à calore extraneo, ideo illa eius coctio non potest dici maturatio, sed dicitur elixatio secundum metaphoram & similitudinem: & dicitur elixari lac, magis, quàm assari, quia in coctione lactis separatur pars humidior à crassa, sicut fit in elixatione, ut supra diximus de mente Olympiodori: & ideo coctio lactis secundum similitudinem & metaphoram dicitur elixatio, non quòd reuera proprie sit elixatio, nec maturatio, quia maturatio fit à calore proprio, ut in uino posito in uase, quia à proprio calore, quem tamen assumpsit à sole, mature scit. De tertio, quia Aristo. contradicit sibi ipsi, quia supra dixit, quòd omnia digesta fiũt amplioris molis; hic uero dicit, quòd fiunt minora, quia resoluitur humidum tenue, & remanet tantum crassum; dico, quòd uerbum Græcum [illegible] bifariam transfertur: Vatablus transtulit amplioris molis, sed reuera translatio ista repugnat Aristoteli, quia infra dicit Aristo. quòd omnia digesta fiunt minoris molis, & quomodo ergo, dicunt ipsi, fiunt maioris? & ideo mihi magis placet antiqua translatio, quæ dicit, quòd omnia digesta fiũt melioris molis; & quomodo fiunt melioris molis? idest perfectioris molis, & maxime quia perfectius miscetur humidum cum sicco, quia resoluto humido superfluo fit melioris molis; non tamen dicit, quòd fiunt maioris molis, sed melioris: &, cum dicis, oh Aristo. dicit, quòd fiunt crassiora; dico, quòd Aristo. non intelligit per crassiora, idest maioris molis, sed per crassiora intelligit constantiora, & quasi sicciora, quia resolutum est humidum aereum

&

& aqueum, & ideo remanent crassiora. De quarto, de oleo, cum dicebas, quòd sicut aurũ impurum in igne potest elixari, cum pars humida separatur ab eo; ita etiam & oleum, cum ei permiscetur uinum aut aqua: dico, quòd uerum est, quòd, sicut aurum impurum potest elixari, ita etiam & oleum admixtum aquæ aut uino potest elixari; neque hoc negat Arist. & ideo dixit Aristoteles, quòd oleum per se ipsum sumptum non potest elixari, sed cum alio permixtum, ut cum uino aut aqua, bene potest elixari, ut etiam aurum impurũ. Quod dicebas secundo de hoc oleo, quòd per artem chymicã potest separari humidũ tenue à crasso terreo ipsius olei, dico, quòd nõ separatur pars olei tenuiora parte crassiori, sed una pars olei actione ipsius ignis calefit, & calefacta attenuatur & subtiliatur, & sic fit leuior, & ideo ascendit & sublimatur, & tamen non est pars illa tenuior ipsius humidi olei, quod remanet, quia humidum non est resolutum: & ideo pars resoluta est eiusdẽ rationis cum parte, quæ remanet, quia est æque crassa, sicut est pars, quæ remanet, quæ actione ignis attenuatur. Cum Aristo. definiuerit elixationem, quæ est secunda species coctionis, nunc secundo loco declarat, quid sit incoctio ei opposita, dicta à græcis molynsis; à latinis uero inquinatio, aut fœdatio; & dicit, quòd inquinatio aut fœdatio est quædam incoctio opposita elixationi, cuius definitio dicta est iam: &, quomodo fuerit dicta, exponit Alexander, quòd reuera non fuit dicta, immo uolumus de nouo ipsam definire; sed est dicta, dicit Alexander, in uirtute, quia contrariorũ contraria est definitio: definiuimus enim elixationem, quòd est coctio interminati humidi à calore humido: si uolumus eius oppositum definire, erit incoctio interminati humidi à calore humido, seu ex defectu caloris humidi; ergo ista definitio dicta est ex illa, quia contrariorum contrariæ sunt definitiones; & sic hæc definitio fuit quasi dicta. Non tamen adhuc istã definitio posita est ab Aristotele; & ideo Aristo. explicat nobis istam definitionem, quòd fœdatio est incoctio interminati humidi ex defectu caloris humidi. Ex quo sequitur, dicit Aristo. quòd duobus modis fit inquinatio; primo ex defectu & diminutione caloris extrinseci in humido, quia, sicut elixatio erat ex perfecto dominio caloris humidi super elixabile, ita inquinatio ista est ex defectu caloris illius; cum enim imperfecte ille calor dominatur elixabili, ita, quòd est ei diminutus & inæqualis & non excellens, tunc fit fœdatio & inquinatio. Secundo modo fit fœdatio & inquinatio non ex defectu caloris humidi, sed ex abundantia humidi rei elixabilis, quod non potest terminari à calido extrinseco, ita, quòd calor exterior non potest resoluere humiditatem illam rei elixabilis & superare: & quare? quia debet fieri incoctio: & declarat Aristo. quomodo incoctio fit ex defectu caloris exterioris, & dicit, quòd ista improportio dupliciter potest esse, tum ex defectu caloris extrinseci, tum ex nimia copia humidi interminati rei elixabilis: & declarat Aristo. quando fit incoctio ex defectu caloris extrinseci, & dicit, quòd tunc fit, quando scilicet calor extrinsece est maior quidem, quàm ut possit non transmutare, id est quando calor iste extrinsece est tantæ quantitatis, quòd potest agere in humidum ipsum, puta carnis, ita, quòd potest mouere, & transmutare ipsum, non tamen perfecte, quia nõ potest ipsum humidum perfecte transmutare: & ideo dixit, quòd est minor, quàm ut non possit digerere & concoquere: fit ergo ista incoctio ex diminutione calidi exterioris. Et, quia dixit, quòd ista inquinatio fit ex defectu caloris extrinseci, puta aquæ circũfusæ carni, ideo dicit, quòd defectus caloris ille extrinsece est ex cremento frigoris; causa enim defectus caloris est, quia creuit frigiditas, ut supra diximus: & ubi? ubi, scilicet diximus de putredine, ubi diximus, quòd putrefactio fit ex defectu caloris innati, & ex auctione caloris extranei, quia tunc augetur frigiditas, quia defectus caloris innati est augumentum frigoris: & ita etiam hic, causa defectus calidi circunfusi est frigiditas aucta: est tamen differentia & dissimilitudo, dicit Aristo. inter inquinationem & putredinem, & inter contraria horum; & etiam est conuenientia: conueniunt enim, quia utrobique est defectus calidi, quia in inquinatiõe est defectus calidi extrinseci; in putredine uero est defectus calidi, sed proprij: differunt enim, quia in putredine operatur propria frigiditas & nõ extrinseca, ut uoluit Auer. sed in inquinatione nullo modo operatur frigiditas, quia, licet inquinatio fiat à calore diminuto ex actione frigiditatis, tamen nullo modo operatur frigiditas ad inquinationẽ, neque interior neque exterior, licet utrobique sit frigiditas: non operatur hic intrinseca, si-

cut ibi frigiditas propria operatur; nec extrinseca, quia hic ipsa frigiditas non est positiua, sed est remissio caloris: & hoc est, quòd dicit Aristo. ex quo sequitur, dicit ipse, quòd omnia inquinata sunt duriora perfecte elixatis: & unde sequitur hoc? declarat Aristot. quia, quæ inquinata sunt, idest passa sunt inquinationem & diminutam elixarionem, secundum partem sui humidi attenuantur, & secundum partem euanescunt; ut dicit Alexander de lacte, ubi quædam eius pars crassescit, & quædam pars fit tenuior: & ideo duriora sunt inquinata non inquinatis, & elixis perfecte, quia in elixatione perfecta humidum totaliter reuocatur exterius, & resoluitur: & ideo ista perfecte elixata sunt molliora, quàm passa inquinationem; inquinata uero sunt duriora, quia pars humidi, quæ reuocatur à partibus interioribus ad exteriores, remanet; & à frigiditate circunstante, quia calor agens est ualde diminutus, crassior & quasi congelata redditur: & ideo illa caro est durior. Lego uerba: & aduertatis, quia latini non intellexerunt hæc uerba, & Alexander sic. Erit autem utique contraria, id est inquinatio ipsi elixationi primæ, idest ueræ & non metaphoricæ elixationi. Defectus autem, scilicet caloris est cum frigiditate, id est cum augmento frigiditatis. Fit autem, scilicet ista inquinatio, per modum alium, scilicet à motu putredinis, quia in putredine concurrit frigiditas, hic autem nullo modo concurrit, licet utrobique augeatur frigiditas; tamen in inquinatione non operatur. Expellitur autem, idest obtunditur & offuscatur à caliditate sibi coniuncta. Defectus autem, scilicet istius coctionis fit aut propter multitudinem frigiditatis existentis in humido circunfuso, scilicet in aqua, quia tunc est paucus calor in aqua: Tunc enim accidit, quòd potest mouere, & est minor, quàm perfecte concoquat. Et propter hoc. Hic ponit corruptionē, quod humidum corpus inquinatum est durius bene elixatio. Sed hic est dubitatio literalis Alexandri, cur, scilicet Aristo. cum loquitur de incoctione opposita elixationi, non numerauit species incoctionis, sicut in elixatione numerauit plures modos elixationis: dixit enim, quòd, quæ elixantur, alia proprie, alia improprie elixantur, & metaphorice: &, quæ metaphorice elixantur, habent species etiam: cur ergo non ita numerauit diuersos modos inquinationis, & dixit, quòd quædam inquinatio est propria, & quædam metaphorica; & metaphorica etiam habet latitudinem? Secundo etiā dubitatur, quia Aristo. dicit, quòd putredo differt ab inquinatione, quia, licet utraque fiat à calore diminuto, tamen ista inquinatio fit tantum à calore, & nullo modo à frigore; putredo uero fit à calore & à frigore: sed ratio uidetur cogere in oppositum, quia ita arguitur contra Aristot. de putredine, quod causa putredinis est caliditas diminuta innata, quia defectus calidi innati est augumentum frigiditatis: ergo frigiditas concurrit, & est causa putredinis, quia concurrit in defectu caloris: ita ego arguo, quòd causa inquinationis est caliditas extrinseca diminuta: sed causa diminutionis caliditatis est augmentum ipsius frigiditatis: ergo frigiditas concurrit, & est causa inquinationis. & sic est eadem natura, quia utitur Arist. ad probandum, quòd frigiditas sit causa putredinis: & sic eius ratio non ualet, & mea etiā, quia aliter differret causa diuersitatis. Tertio dubitatur, quia dicit, quòd inquinata sunt duriora perfecte elixatis: modo hoc implicat, quia, quæ sunt perfecte elixata, sunt sicciora; ergo duriora, quia durum sequitur siccitatem: quòd autem sint sicciora, patet, quia id est perfecte elixum, cuius totum humidum reuocatum est ad extrinseca, & euanuit; imperfecte uero elixa sunt, quorum humiditatis pars modica reuocata est ad extrinseca: ergo elixa sunt sicciora, quàm inquinata: si sicciora, ergo duriora, quia durities ex secundo de Gener. & corrup. sequitur siccitatem: ergo duriora sunt, quàm inquinata, quia in inquinatione fit modica resolutio humidi. Quarto dubitatur de frixione, quia dixit Aristo. quòd frixio non est elixatio, sed magis dicitur assatio: & tu probabas, quòd magis sit elixatio, quia ista passio est à calido humido olei circunfuso: & dixit Aristo. quòd hoc est falsum, quod sit à calido humido olei, sed est ex calore sartaginis, qui est calidus & siccus; cuius signum est, quia oleum absumitur à carne; &, si absumitur à carne, magis patitur à carne, quàm caro ab oleo; ergo non fit à calido humido olei: est modo dubitatio, quia septimo Physicorum omne agens proximum debet contingere passum: sed in frixione neque sartago neque ignis contingunt carnem, sed oleum est, quod tangit carnem, quia circunfunditur: ergo oleum est agens proximum in hoc casu; ergo ista coctio fit à calido, & humido circunfuso; ergo

potius

potius dicitur elixatio, quàm aſſatio: ergo remanet adhuc dubitatio inſoluta. Tum etiam, quia ratio ſua nihil ualet, quia dicit, quòd iſta paſſio magis aſſimilatur aſſationi, quàm elixationi; cuius ſignum eſt, quia uidemus, quòd magis patitur oleum à carne, quàm caro ab oleo, quia caro abſumit oleum, & humidum carnis non abſumitur ab oleo: ſed uos dicetis, contra, quia ponatur tantum olei in ſartagine, quòd caro natet in oleo, ita, quòd oleum non poſſit abſumi à carne, ſic oleum aget in carnem, & non abſumitur propter magnam quantitatem eius; & ſic oleum illud calefactum euocabit humidum interius ipſius carnis ad exteriora; & ſic hæc paſſio non erit à calido humido, quia à calido olei; ergo erit elixatio: & ſic ratio Ariſtotelis erit nulla. De primo, quia dicebas, quòd Ariſto. quia non numerat omnes modos inquinationis, ſicut numerauit omnes modos elixationis, reſpódet Alexander, quòd ideo Ariſto. non numerauit illos tres modos inquinationis, quia iſti tres modi inquinationis facillime poſſunt colligi ex illis tribus modis elixationis, quia oppoſitum patet ex oppoſito: & præterea Ariſto. non explicauit illos tres modos inquinationis, quia ex modis tribus elixationis poſſunt colligi modi inquinationis, cum inquinatio elixationis opponatur. De ſecundo de ratione eius, quia dicit, quòd iſta inquinatio fit tantum à calore; putrefactio uero fit à calore & à frigore; ſed contra, quia utar ratione eius in putrefactione, quia inquinatio eſt defectus calidi extrinſeci, & iſte defectus auget frigus; ergo frigus eſt cauſa inquinationis; ergo frigus ita concurrit ad inquinationem & ad putredinem; ergo inquinatio non fit niſi à calido, ſed etiam à frigore, cuius oppoſitum dicit Ariſto. dico, ut dicit Alexander, quòd hoc argumentum non eſt ſimile cum argumento facto de putredine, quia putredo non eſt coctio, ſed eſt quædam imperfectio & quædam incoctio; inquinatio uero eſt quædam coctio diminuta, tum imperfecta, ſed omnis coctio eſt à calido ſolo: & ideo Ariſt. dicit, quòd inquinatio eſt à ſolo calido, & putredo à calido & à frigido; & ideo non eſt ſimile de putrefactione & inquinatione: ſed dices tu, ergo ſequitur, quòd omne, quod elixatur, prius patitur inquinationem, quàm elixationem, quia omne, quod elixatur, in principio patitur inquinationem, quia prius patitur imperfectam elixationem; quod patet, quia inquinatio nihil aliud eſt, niſi imperfecta elixatio: ſed omne, quòd perfecte elixatur, prius in principio imperfecte elixatur; ergo omne, quod elixatur, prius imperfecte elixatur & inquinatur: quid ſequitur ex hoc? oh ſequitur, quòd unus motus erit contrariorum, quod eſt impoſſibile, quia idem non poteſt moueri ſimul motibus contrariis: ſed inquinatio & elixatio ſunt contraria: ergo impoſſibile eſt, quòd idem, cum elixatur, inquinetur; & tamen hoc ſequitur neceſſario ex dictis: quid ergo dicendum? dico, ut dicit Albertus, quòd iſta diminuta elixatio poteſt dupliciter prouenire, uno modo ex defectu temporis, alio modo ex defectu caloris: ſi iſta diminuta elixatio prouenit reſpectu temporis ex eius defectu, tunc iſta diminuta elixatio non dicetur inquinatio, ſed tantum imperfecta elixatio, quia, ſcilicet prouenit propter breuitatem temporis, quia, licet calor excedens ſit, non potuit tamen perfecte elixare rem illam: alia autem imperfecta elixatio eſt, quæ fit ex defectu agentis, ſcilicet caloris extrinſeci, quia ita eſt diminutus calor, quòd non poteſt reſoluere humidum rei elixabilis; & iſta eſt inquinatio, & non illa, quæ prouenit ex defectu temporis: cum ergo dicis, quòd ſequitur, quòd, quæ elixantur, prius erunt inquinata, quàm ſint perfecte elixata, quia prius eſt in principio imperfecta elixatio, quàm perfecta; dico concedendo, quòd id, quod perfecte elixatur, prius imperfecte elixatur, quàm perfecte: igitur inquinatur prius. nego argumentum, quia non omnis imperfecta elixatio eſt inquinatio, quia non illa, quæ fit ob temporis breuitatem, ſed tantum illa, quæ fit ex defectu caloris extrinſeci. De tertio, cum dicis, quòd perfecte elixata ſunt ſicciora, ergo duriora; dico, quòd, ſi eſſent cætera paria, argumentum ſic cogeret, quia reuera durities ſequitur ſiccitatem ex ſecundo de Generatione & corruptione, ſed cætera non ſunt paria, quia aliquid obſtat, ratione cuius maior eſt durities in carne inquinata, quàm in carne perfecte elixata, licet maior ſit humiditas in inquinatis, quàm in perfecte elixatis: & quid obſtat? oh obſtat hoc, quia in inquinatis in principio diminutus calor eſt, quia aqua diminute calida agens in ſuperficiales partes carnis, conſumit illud humidum ibi exiſtens, quo humido reſoluto & conſumpto remanent illi meatus, ſeu pori aperti & uacui; &, ne detur uacuum in illis, occurret humiditas

existens in partibus interioribus carnis ad replendum illud uacuum, scilicet porositates & meatus illos carnis; &, cum illud humidum est in illis meatibus, ibi congelatur à frigido aquæ, quia à calore ipsius aquæ non potest dissolui, quia calor ille in aqua est diminutus, & frigiditas est maior; & ideo calor non potest illud humidum dissoluere; & ideo illud humidum congelatur; & ideo reddit illam carnem duriorem: sed in perfecte elixatis calor est adeo potēs, quòd euocat totum humidum ad exteriores partes, & ipsum resoluit, ita, quòd non permittit illud humidum congelari in illis porositatibus; & ideo resoluit, quia aqua est calida ualde; & ideo caro elixa perfecte est melior carne inquinata. Dico quarto, quia agens proximum debet contingere passum ex secundo Physicorum: sed ignis & sartago nō contingunt carnem frixam in oleo, sed oleum tangit illam proxime; ergo oleum est proximum. ergo coquitur à calido & humido; ergo potius dicitur elixum, quàm assum; cuius oppositum dixit Aristo. dico, quòd non est uerum, quòd oleum hic sit agens proximū contingens carnem, quia oleum hic est tam paruæ quantitatis, quòd penetratur à calore sartaginis: & sartago est, quæ est agens proximū, quia sic caro adhæret immediate sartagini propter paucitatem olei, quia caro etiam sui grauitate repellit oleum ad partes, & sic immediate adhæret sartagini; & sic calor sartaginis, qui est calidus & siccus, est causa illius frixionis, non autem oleum, seu calor olei: & ideo potius debet dici assatio, quàm elixatio. Et, cū dicis, si ponatur magna quantitas olei, ita, quòd caro supernatet, & non possit absumi oleū à carne ipsa, tunc ista erit elixatio, & non assatio; dico, quòd in casu isto ista coctio potius est elixatio, quàm assatio aut frixio, quia in frixione oleum potest absumi à carne: & ideo secundum Aristot. hæc potius est elixatio, ut etiam dicit Alexander cum Aristot. infra: sed de hoc dicemus magis infra, quia ista erit elixatio, ex quo erit à calido humido ipsius olei.

Optesis autem est. Dicit Alexander, quòd, cum Aristo. declarauit duas species digestionis, maturationem & elixationem, & duas etiam species indigestionis oppositas eis, nunc tertio loco ponit tertiam speciem coctionis, quæ dicitur assatio, & tertiam speciem incoctionis ei oppositam, quæ dicitur à Græcis statheusis, à latinis potest dici imperfecta elixatio, seu assatio, tamen non habet proprium nomen: & dicit, quòd ponit conuenientiam & differentiam assationis & elixationis cum maturatione inuicem: assatio enim & elixatio sunt actio ab extrinseco calore; maturatio uero ab intrinseco calore: conueniunt ergo assatio & elixatio, quòd ambæ sunt ab extrinseco calore: differunt autem, quia elixatio est à calido extrinseco humido; assatio uero est à calore extrinseco sicco; ut cum ponitur in ueru, uel . . ut dicit Alexander; &, si ponatur in sartagine, in qua sit parum olei, & ipsa caro sui grauitate repellat oleum ad partes, & hæreat sartagini, tunc ista est potius assatio, quàm elixatio: & ideo supra dixit Aristo. quòd frixio magis assimilatur assationi, quàm ipsi elixationi. Primo ergo definit Arist. quid sit assatio; & dicit, quòd est coctio nutrimēti humidi ab aliena caliditate. prima particula ponitur loco generis, scilicet coctio interminati humidi: secunda uero particula, scilicet ab aliena caliditate: ponitur loco differentiæ cum maturatione, quia maturatio fit à caliditate intrinseca, & non extrinseca: tertia particula ponitur ad differentiam cum elixatione. Scilicet ab aliena caliditate sicca, quia elixatio est ab aliena caliditate humida; ipsa uero assatio ab aliena caliditate sicca. Sed dices, supra dixit, quòd omnis digestio est à calore proprio; assatio est digestio; ergo à calore proprio: dicunt aliqui, quòd duplex est assatio naturalis, scilicet & artificialis, & quod assatio naturalis fit à calore proprio; artificialis uero fit à calore alieno: sed hoc falsum est, quia dicit Aristo. parum infra, quòd uerum est, quòd assatio est duplex, & à natura, & ab arte, sed utraque est eiusdem speciei: ergo illa definitio est communis utrique, quia species definitur: ergo tam assationi naturali, quàm artificiali, conuenit ista definitio, quòd scilicet assatio fit à calido extrinseco sicco: tamen de hoc dubio infra dicemus magis: pro nunc sit satis nos aduertisse de difficultate. Et tunc Arist. postquàm posuit definitionem, probat ipsam, scilicet quòd ista sit definitio respectu assationis, & dupliciter à signo probat: & primo dicit quòd experientia patet hoc, quia, si caro à principio calido & humido digeratur & concoquatur, postea uero perficiatur eius coctio à calido sicco, ista, dicit Aristo. erit assatio, quia eius coctio perficitur à calido sicco: & uerba Aristo. in hoc loco bifariam exponuntur. Alexander &

latini exponunt, quia, si caro prius imperfecte in aqua elixetur; & postea extrahatur ab aqua, & assetur in ueru, dicunt, quòd ista coctio erit perfecta assatio, quia fit à calido sicco. Sed dices, quorsum debemus sumere ad probationem huius definitionis, quòd ista caro prius digeratur imperfecte in ipsa aqua, & postea coquatur, & perficiatur eius coctio in ueru? quia cui dubium est, quòd si ista caro sit in ueru assata, est simpliciter assa? quia tunc decoctio fit à calido sicco, licet incœperit in aqua ex elixatione: quorsum ergo istud ad probationem huius dubitationis? quia esto, quòd ista caro prius non imperfecte elixetur in aqua, sed simpliciter & à principio in ueru assetur, erit etiam, assatio: ergo quorsum istud? & ideo isti iudicio meo non intelligunt uerba Aristotelis, quia altior est sensus Aristotelis in his uerbis. Et ideo Alexander & Olympiodorus aliter dicunt, quòd sensus Aristotelis est, quia, si capiatur multa quantitas carnis, quæ cum parua quantitate aquæ ponatur in sartagine, ita, quòd aqua propter sui paucitatem non possit reuocare humidum carnis ad exteriores partes, sed potius absumantur à carne, ita erit assatio, dicit Aristo. & non elixatio, licet uideatur elixatio, quia ista coctio, licet uideatur in sui principio elixatio, quia uidetur fieri ab humido calido, tamen simpliciter fit à calido sicco ipsius sartaginis; & ideo dicitur assatio: non imaginatur ergo Aristo. quòd caro prius imperfecte elixetur, & postea assetur. Et hæc est prima probatio, quam fecit Aristo. Secunda probatio à signo, est ex differentia inter assa & elixa, quia elixa in sui interiori parte sunt sicca, in exteriori uero sunt humida: econtra uero assa in interiori sunt humida, in exteriori sunt sicca; cuius causam dicit Aristoteles, quia elixatio fit à calido humido, assatio uero à calido sicco: & ideo, quia elixatio fit à calido aquæ caliditas ipsius aquæ penetrans ad interiora carnis euocat humidum carnis interius ad exteriora carnis; & sic partes interiores sunt sicciores, exteriores uero humidiores: econtra uero in carne assa, quia, ex quo ista coctio fit à calore sicco, ideo ignis agens in carnes, agit prius in partes exteriores carnis; & sic agendo inducit crustam, quia ex siccitate coarctantur pori carnis; & sic ipsis poris occlusis non potest humidum interius reuocari; & sic caro assata remanet humidior interius, exterius uero siccior: ex hoc igitur patet, dicit Arist. quòd difficilius est coquo perfecte assare, quàm perfecte elixare; & uerum dicit Aristot. & reddit causam huius, quia difficilius est simul & semel æqualiter digerere interiores partes carnis & exteriores: & quare est difficile? oh quia, ex quo partes exteriores carnis sunt propinquiores igni, ideo citius etiam & magis alterantur à calore sicco ignis, & alteratæ exiccantur, & exiccatæ contrahuntur, & contractis fit crusta, & adeo occluduntur pori, quòd difficile est resoluere humidum interiorē carnis: & ideo difficilius est perfecte assare, quàm elixare. Et tunc Aristo. ad maiorem declarationem addit documentum quod habet duas partes, dicens, quòd assatio dupliciter fit, arte, scilicet, & natura; ita etiam elixatio dupliciter fit: qualitercunque tamen fiat, sunt eiusdem speciei, scilicet assatio & elixatio, ab arte & à natura: & quare sunt semper eiusdem speciei? oh dicit, quòd sunt semper ab eisdem causis, quia semper elixatio est à calido humido; assatio uero semper est à calido sicco. Sed dices, quæ est elixatio à natura? dico, quòd est coctio nutrimenti in uentriculo, ut etiam sæpe dicit Galenus, quòd illa digestio: sub qua ergo specie digestionis est ponenda? dico, quòd sub elixatione: & ita etiam assatio fit à natura in animali, ut est in ætate posteriori respectu primæ ætatis, quia calor posterioris ætatis, puta iuuentutis, est siccior, quàm calor primæ ætatis, puta pueritię: ideo ista coctio huius ætatis respectu primæ ætatis potest dici assatio nutrimenti; sicut etiam ossa generantur assatione, cum, scilicet per assationem adeo exiccatur menstruum mulieris, quòd in ossa conuertitur: ergo ossa generantur assatione, sic caro generatur elixatione: sit ergo assatio & elixatio, ab arte, ut fit & assatio & elixatio à natura, ut generatio partium ipsius animalis, ut in generatione carnis & ossis, quemadmodum dixi uobis. Et probat Aristoteles, quòd omnes assationes inuicē, & omnes elixationes inuicem, sunt eiusdem speciei; & probat dupliciter: primo quia ars imitatur naturam, in quantum potest: sicut ergo natura operatur elixationem calido & humido, ita & ars: & ideo sunt eiusdem speciei; quia sunt ab eodem calido, sicut etiam elixatio est ex eodem, scilicet ex calido humido. Secundo probat Aristo. quòd in decoctione alimenti in animalibus illa decoctio fit à calido humido, & ideo est elixatio; &, si augeatur calor adeo, quòd

quoquomodo exiccetur alimentum, & humidum eius exiccetur, dicemus, quòd ista coctio est assatio, quia fit à calido sicco quoquo modo exurenti, ut etiam fit ab arte: ex quo sequitur, dicit Aristo. quòd in uentriculo non generantur animalia, ut puta uermes & lumbrici, sicut quidam putarunt; sed dicit, quòd generantur in intestinis & inferiori parte, & illic geniti ad uentrem superiorem ueniunt, sicut alias dixit: & ideo in multis morbis euomũtur isti uermes, quia geniti in uentre inferiori ascendunt ad stomachum, & euomuntur postea. Eius causa alibi dicta est. & hoc dupliciter exponitur: Gaetanus & Alber. dicunt, sicut alibi dictum est, scilicet in libro de nutrimento & nutribili: sed hæc expositio non est uera, quia Aristo. non fecit librum seorsum de nutrimento & nutribili, quia totus tractatus de nutrimento & nutribili complectitur ab Aristotele pluribus in locis, tum in loco de generatione & corruptione, tum in loco de animalibus, & in loco de partibus, ubi agit de nutrimento. Et ideo aliter exponit Alexander, sicut alibi dictum est, scilicet in problematum partibus: & ubi, dices tu? quia mirum est, quòd hoc non inueniatur in problematibus: dico, quòd in secunda particula in 22. problemate dicit hoc quoquomodo Aristo. ubi dicit, quòd lumbrici, qui sæpe euomuntur, non generantur in uentriculo superiori, sed inferiori & intestinis. Statheusis autem. Nunc Aristo. declarat & determinat speciẽ oppositam assationi, dicens, quòd, sicut maturatio erat coctio, cui opponitur incoctio, quæ dicitur cruditas; & elixatio est coctio, cui opponitur incoctio, quæ dicitur inquinatio; ita etiam assatio est coctio, cui opponitur incoctio, quæ dicitur statheusis apud Græcos, apud latinos uero non habet propriũ nomen, potest tamen dici imperfecta assatio. Et dicit Aristot. quòd ista incoctio est minus nota alijs incoctionibus; cuius causam reddit Alexander, quia dicit, quòd maturatio & elixatio fiunt à calido humido, assatio uero fit à calido sicco: sed calor siccus est potentior ad agendum, quàm calor humidus: &, ex quo est potentior, ideo fit ista incoctio, scilicet statheusis, à calore isto potenti, & ideo minus nota nobis: & cur fit ista incoctio? dicit, quòd fit etiam ista incoctio, cum siccus calor extrinsecus fuerit tantæ paucitatis & uelocitatis, quòd bene potest mouere partem humoris, rel assabilis: non autẽ potest omnino ipsum transire; & tunc fit statheusis: & ideo fit ista incoctio ex improportione caloris & humidi. Et etiam ista incoctio fit bifariam, primo, ut quando calor fuerit minus debilis, & quando humidum rei assabilis fuerit nimis abundans, ut possit resolui à calore. Et tunc epilogat dicens, quòd diximus, quid elixatio, & quid assatio.

Examen.

SVper capite de digestione, & speciebus eius occurrunt dubitationes plures: & nos incipiemus à facilioribus iuxta doctrinam philosophi: & primo, quia dixit philosophus, quòd assa sunt interius humidiora ipsis elixis; exterius uero sunt sicciora. Est autem dubitatio, quam tangit Alexander, quomodo hoc sit uerum, quia assa sunt sicciora interius & exterius, quia, ubi prius caro fuerit semielixa, & deinde assetur, aut semiassa elixetur, erit sicca interius & exterius, quia, semielixa si assetur, ista est assatio, ut dicit Aristo. quia assatione completur; & ista sunt sicca interius & exterius: ergo aliquando sunt assa sicciora elixis, quia interius & exterius sunt sicca; interius, quia primo fuerunt semielixa; sunt etiam sicca exterius, quia completur per assationem: & ita etiam, cum semiassa elixantur, tunc erũt interius & exterius sicca: ergo falsum est, quod dicit Aristo. dico bene, ut dicit Alexander, quòd Aristo. supponit, quòd ea, quæ assantur, non sint prius elixa, quia, si sunt prius elixa, erunt sicca interius & exterius; & de hac assatione non loquitur Aristo. sed loquitur de iis, quæ simpliciter assa sunt: & ideo supponitur, quòd illa sint simpliciter assa nulla præexistẽte elixatione. Cum uero dicis, contra, quòd si ea, quę sunt prius assa, elixentur, erunt interius & exterius sicca, dico, quòd hoc est difficilius, immo est difficultas, an, quæ prius fuere semiassa, possint elixari, & forte non possunt elixari, quia, ex quo in semiassis iam pori sunt obtusi calore ignis, quia facta est crusta, sic non potest per elixationem abstrahi ad exteriora eius humidum, quod est interius: & ideo difficile est, quòd semiassa possint elixari, quia, si possunt semiassa elixari, tantum dico de eis, ut dixi de semielixis, quod Aristot. supponit

quòd sint simpliciter elixata. Secundo dubitatur, quæ Aristo. dixit, quòd in stomacho animalium non generantur animalia, ut uermes: est modo dubitatio, unde nam colligit hoc dictum suum, quia hoc uidetur impertinens dictis suis & suo proposito, quòd non generentur uermes in stomacho animalium. Conciliator respondet huic dubio, primo in differentia 101. & 17. problem. in 20. sectione, ubi dicit, quòd colligitur hoc dictum Aristotelis ex superius dictis, ubi dicit, quòd nutritio animalis est elixatio; aut, si dicitur assatio, est in posteriori ætate: ergo nutritio, quæ fit in stomacho, est coctio: ergo in stomacho inest calor digerens; & calor digerens prohibet putredinem: si prohibet putredinem; ergo nō potest in stomacho esse generatio uermium, quia ista animalia fiunt ex putredine: sed putredo prohibetur à calore digerente, agente in stomacho illam digestionem, quæ est elixatio uel assatio cibi: ergo, cum prohibita sit putredo, nō possunt ibi generari uermes. Olympiodorus aliter refert, & dicit inducere hoc dictum Aristotelem remouendo dubitationem; quia antiqui dixerunt, quòd nutritio est coctio alimenti in animali, nam nutrimentum reducitur in putredinem, non autem in digestionem, quia non est coctio, sed putredo & probant hoc argumento, quia ibi in stomacho non generantur uermes, nisi ex putredine; & sæpe in stomacho reperiuntur uermes: si sic, ergo ibi est calor putrefaciens: si calor agens ibi est putridus, ergo nutritio reducitur ad putredinem, non autem ad digestionem: & ideo Aristo. remouet hanc difficultatem, & dicit, quòd nutritio reducitur ad digestionem, non autem ad putredinem. Quod autem isti dicunt, quòd reducitur in putredinem, quia in stomacho generantur uermes, quia in stomacho reperiuntur ibi geniti ex putredine, respondet ad hoc Aristo. quòd isti uermes non generantur in stomacho, sed in intestinis: & postea ascendunt ad stomachum; & ideo non reperiuntur in stomacho: & ideo non impertinens dictum Aristo. secundum utranque responsionem, immo sequitur ex dictis eius secundum responsionem Conciliatoris, & secundum illam Olympiodori. Tertia dubitatio principalis est, quia ex dicto Auerrois 12. Metaph. 15. & 14. & 18. (& fuit etiam sententia Themistij, & Alexandri, & Auicennæ, & Plat.) ista animalia genita ex putri materia generantur à calore cœlesti: sed calor cœlestis non est in stomacho, neque in intestinis, sed est in aere: quomodo ergo generantur à calore cœlesti, cum calor cœlestis sit in aere, & non in stomacho? Respondet Conciliator in loco allegato, & reprehendit Auerroem, dicentem generationem istorum animalium semper fieri à calore cœlesti; quod falsum est generaliter loquendo, quia aliquando est à calore cœlesti, ut in æstate in pluuia, quando generantur ranæ ex mixtione aquæ cum terra: aliquando autem, dicit Conciliator, generantur ista animalia à solo calore putredinali, proprio illi materiæ, incluso in illa materia putri, & non à calore cœlesti: & ideo errauit Auerr. & etiam magis errauit Albertus, dicit Conciliator, qui putabar, quod in generatione omnium animalium ex putredine cōcurreret duplex calor, tum, scilicet cœlestis, tum etiam putredinalis, ut supra diximus ex Alberto; quod falsum est, dicit Cōciliator, quia aliquando concurrit tantum calor cœlestis, aliquando tantum ipse calor putredinalis: & ideo Conciliator nec Auerroi, nec Alberto consentit. Sed pro Auerroe & Alberto puto dicendum esse, quia etiam hæc fuit sententia Auicennæ & Plat. quòd ille calor putredinalis dicitur etiam cœlestis, quia est, ut instrumentū caloris cœlestis, quia hæc animalia fiunt à cœlo mediante calore eius: & ultra calorem cœlestem requiritur & aliud instrumentum, puta calor putredinalis, qui est particulare instrumentum cœli, qui calor est ibi inclusus; &, quia calor iste ibi inclusus concurrit cum calore cœlesti, dicitur etiā cœlestis; dicitur etiam putredinalis, pro quanto est causa putredinis mixti: & ideo decipitur Conciliator, quia putat, quòd calor cœlestis sit tantum in aere, quia etiam in intestinis est calor cœlestis generans ista animalia: oh quomodo in intestinis est calor cœlestis? oh iam dixi, quòd est ut instrumentum cœli ad generationem istorum animalium. Et ideo dicitur cœlestis, quia nō potest ista generatio esse à solo calore putredinali, quia calor ille inanimatus est . . & ideo debet concurrere cœlum etiam, uirtute cuius ille calor putredinalis generat illa animalia; & sic etiam concurrit cœlum ad generationem horum animaliū; & sic ille calor putredinalis dicitur cœlestis, ut uirtute cœli operatur; & sic non errat Auer. quia non distinguit calorem putredinalem à calore cœlesti, quia calor cœlestis dicitur etiā

putredinalis,

putredinalis, quatenus est instrumentum eius ad generandum huiusmodi animalia. Quarto dubitatur, an ista generatio uermium possit esse in stomacho: & uidetur, quòd sic, contra Aristo. quia huiusmodi uermes generantur in renibus, in uesica, in naribus, & in dentibus, & intra carnem & cutim, & in hepate: intra carnem, est cum discurrunt uermes, qui dicuntur tirones, & etiam in matrice mulieris, et in hepate ouium generãtur quidam uermes, qui sunt similes sanguisugis, qui corrodunt hepar: &, si generantur in his membris, & in hepate, ergo à fortiori in stomacho. Secundo, quia in stomacho reperitur materia, & causã agens, generationis horum uermium: ergo possunt generari ibi uermes, quia ibi sunt causæ huius generationis: quòd autem ibi sit efficiens huius generationis, patet, quia ibi est calor, qui est efficiens: est etiam ibi materia uermium, quia ibi uermes generantur ex solo phlegmate ex Auicenna 16. tertij, ubi dicit, quòd generantur ex solo phlegmate, & non ex cholera neque ex melancholia, quia isti humores contrariantur naturæ uermium & substantiæ eorum quia uermes sunt frigidi & humidi, cholera est calida & sicca; & melancholia frigida & sicca, phlegma autem frigidum & humidum: neque etiam ex sanguine, quia subtilior pars eius conuertitur in choleram, & crassior in melancholiã: ergo generãtur ex solo phlegmate: sed stomachus, ut dicunt medici, est lacuna phlegmatis, ergo maxime generantur in stomacho, & maxime in stomacho est materia: quid ergo dicit Aristo. quod autem horum generatio fit ex putredine, patet, quia animalia similia istis, ut uermes, & muscæ, nutriũtur ex materia putri, ut patet, quia quærunt pro sui nutrimento stercus, & alia huiusmodi putrida: sed unde est materia nutritionis, est & generationis, quia ex eisdem constamus, ex quibus nutrimur, quia nutrimentum proximum est id, ex quo constamus; & ista animalia appetunt pro nutrimento putrida: ergo ex putridis generantur. Ex aduerso est Aristo. hic, qui dicit, quòd tantum in intestinis generantur isti uermes; & non in stomacho; & cum eo in hoc conueniunt omnes medici & philosophi, quòd, si stomachus sit perfecte sanus, impossibilis est generatio uermium in ipso; & hoc dictum Conciliatoris centesima prima differẽtia, & 12. problem. secundæ sectionis. Et probatur multipliciter, primo quia experientia reperiuntur in intestinis: & isti uermes sunt in triplici differẽtia, ut quinto de historia animalium cap. 10. & 19. & Auicenna 16. tertij, & Galenus 16. particula aphor. qui dicunt, quòd isti uermes sunt triplicis generis: quidam enim rotundi, qui generantur in superioribus intestinis: quidam lati, qui dicuntur cucurbitini, qui generantur in intestinis crassis: quidam alij dicuntur ascarides, & isti omnium sunt pessimi, dicit Auicenna, qui generantur in fine intestini recti: &, qualiscunque sit generatio horum in intestinis, ascendunt ad stomachum, quia in ipso inueniunt nutrimentum; & inducunt sæuissima accidẽtia, & maxime in pueris, ut patet, quia aliquando ducunt ad epilepsiam, aliquando ad syncopim, & aliquando ad mortem etiam.

Secundo probatur ex potentia caloris, quia in stomacho est tam potens calor, quòd non potest fieri ibi hæc generatio, quia stomachus est in medio hepatis, & zirbi, & splenis, & membrorum calidorum: est enim stomachus, ut dicit Galenus in de potentijs naturalibus, tanquam lebes undique ignibus circundatus: ergo propter eius intensum calorem, in eo non potest fieri hæc generatio uermium, quia calor prohibet generationem putredinis, & ex consequenti uermium: tum tertio ex potentia uirtutis expulsiuę, quia ibi potens est uirtus expulsiua. Tum etiam ex acuitate sensus ipsius stomachi, quia ualde neruosus est, & statim expellit nocuum. Tum etiam ex cholera, quæ transmittitur ad stomachum, quæ sui mordacitate statim facit expellere nocuum: & ideo omnino materia, quæ in eo inuenitur, quæ est superflua, statim expellitur, & non moratur in stomacho: ergo non potest ibi fieri hæc putredo pro generatione uermium, quia oportet, ut ibi generetur materia eorum, & ibi moretur diu, si debent uermes generari: ergo in stomacho perfecte sano non possunt generari uermes. Si uero stomachus non sit perfecte sanus, ita, quòd recedat à temperamẽto in hoc sunt discordes expositores, quia Albertus hic, & Conciliator ibidem, concedũt, quòd in stomacho non perfecte sano possunt generari uermes, quia dicunt, in stomacho potest phlegma putrescere; ex quo fit febris: ergo ibi etiam possunt generari uermes, ex putredine illa. Tum etiam, ut inquit Galenus, quia in stomacho aliquando generatur cho-

lera æruginoſa; ergo & ibi uermes poſſunt generari: Tum tertio etiam, quia aliquando in hepate ſit generatio talium animalium, quod eſt calidius ſtomacho & nobilius; ergo etiam in ſtomacho: & ideo iſti dicunt, quòd in ſtomacho non perfectè ſano poſſunt generari uermes: quòd, ſi Ariſto. dicat, quòd in ſtomacho non poſſunt generari uermes dicunt, quòd Ariſto. intelligit de ſtomacho ſano perfectè, in quo concedunt, quòd non poſſunt generari uermes: non tamen negaret Ariſto dicunt ipſi, quòd in ſtomacho non perfectè ſano poſſint generari uermes. Et hæc eſt opinio eorum. Alij dicunt aliter, quòd ex alia parte eſt Ariſto. qui uidetur dicere, quòd nullo modo poteſt eſſe generatio horum animalium in ſtomacho, quia durante uita animalis, debet fieri nutritio & coctio in ſtomacho; & ideo tanti caloris debet eſſe ſtomachus uiuente animali, quòd continue concoquat alimētum & potum in ſtomacho; & ſic eſt tantæ potentiæ, quòd diſſoluit putredinem iſtam pro generatione horum uermium; & ſic ſtante uita non poſſunt generari in ſtomacho, quia in ſtomacho eſt multa copia caloris, quę undiq; cōcurrit ad decoquēdū: & calor uehemens prohibet putredinem: & ad generationem uermium requiritur multa copia putredinis: ergo in ſtomacho non poſſunt generari: quid ergo dicendum? quia omnes concedunt primum, quòd in ſtomacho ſano non poſſunt generari uermes; & in ſtomacho non perfectè ſano, aliqui dicunt, quòd ſic, & aliqui quod non: dico, ut dixi tenendo cum Ariſtotele, quòd non poſſunt in ſtomacho generari uermes aliquomodo, licet hic ſit problema neutrū, & quælibet pars poſſit tueri. Si uero tueantur Ariſto. quòd ſtante uita animalis impoſſibilis eſt eorum generatio in ſtomacho, dico ad argumenta, & primo ad primum, cum dicis, quòd ex putredine phlegmatis in ſtomacho ſæpe fit febris; ergo in ſtomacho poſſunt etiā generari iſta animalia ex putredine; dico, negādo argumenta, quia, licet generetur febris ex putredine phlegmatis in ſtomacho, non tamen poſſunt generari uermes, quia maior copia putredinis requiritur in generatione uermium, quàm febris; & tanta putredo non poteſt eſſe in ſtomacho ſtante uita animalis, propter uehementem calorem eius reſiſtentem huiuſmodi putredini, quia calor exercet coctionem cibi: & ideo nō poſſunt ibi generari iſti humores, ex quibus generantur uermes ſtante uita animalis: & per hoc patet ſolutio ſecundi. De tertio, cum dicebas, quòd generantur in hepate; ergo à fortiori in ſtomacho; dico, quòd non generātur iſta animalia in hepate cuiuslibet animalis, ſed tantum in hepate ouis, non autem in hepate hominis: poſſunt autem generari in hepate ouis propter eius diminutum calorem; in homine uero, quia eius ſtomachus eſt calidior hepate eius, nō poſſunt generari iſta animalia, quia longe calidior eſt omnium. Si uero hæc uia non placet uobis, teneatis uiam Conciliatoris & Alberti, quòd ſcilicet in ſtomacho perfectè ſano non poſſunt generari illa animalia: & de hoc ſtomacho perfectè ſano intelligit Ariſto. quando dixit in ſtomacho nō generari animalia, ſed in ſtomacho non perfectè ſano bene poſſunt generari: tamen, domini, difficile eſt uidere ueritatem. Et ideo ad argumenta partis oppoſitæ reſpondeo, cum dicebatur, quòd in renibus & in ueſica, & in dentibus, & in matrice, & inter cutim & carnem, eſt generatio horum uermium; ergo & in ſtomacho. dico, quòd uerum eſt, quòd in omnibus iſtis locis generantur iſta animalia: &, cum dicis, ergo in ſtomacho, nego argumentū, quia illa membra non ſunt tanti caloris, ſicut eſt ſtomachus, quia illa membra longe recedunt à fonte caloris, ſcilicet à corde; ſtomachus uero eſt proximus cordi, ideo eſt calidius membrum; & ideo non poſſunt uermes generari. De ſecundo, quia in ſtomacho poſſunt eſſe cauſæ generationis horum animalium, ſcilicet tum cauſa efficiens, tum materialis, pro generatione uermium; ergo in ſtomacho poſſunt generari iſti uermes; dico, quòd uerum eſt poſſe eſſe materiam generationis horum animalium in ſtomacho; ſed ibi non poteſt eſſe tāta putredo, quòd ſufficiat pro generatione horum animalium: non nego tamen, quòd in ſtomacho poſſit fieri aliqua putredo; ſed non tanta poteſt fieri, quanta requiritur pro generatione horum animalium, propter calorem uehementem ſtomachi. Alia dubitatio principalis ſequens eſt circa definitionem digeſtionis, quia multæ imminent difficultates, & nos utemur uia ipſius Ariſtotelis, & Auerrois, quia Ariſto. ſecundo Poſteriorum dicit, quòd uia ſoluendi quæſtiones circa rem, eſt quærere & inuenire definitionem eius, quia inuenta definitione quæſtiones ſunt ſolutæ: & ideo quæritur, an hæc definitio digeſtionis ſit bene

&

& recte tradita, cum dicitur, quòd digestio est perfectio: & ideo primo quæritur, an hæc particula sit recte posita, quia definitur, quòd digestio est perfectio in naturali & proprio calore ex oppositis passiuis: ideo quæritur an hæc prima particula, scilicet digestio est perfectio, sit recte posita in hac definitione: & arguitur, quòd non, quia perfectio est uerbum transcendens, quia actus & perfectio conuertuntur: sed ex 6. Topicorum transcendentia non debent poni in definitione, quia definitio non debet dari per transcendentia: ergo, cũ perfectio sit transcendens, non debet poni loco generis, quia definitio debet dari per proprium genus. quòd autem actus & perfectio sint transcendentia, patet, quia actus & perfectio conuertuntur: sed actus & potentia sunt primæ passiones entis, ergo. Tum secundo, quia perfectio non est per se una transmutatio, & per se una res, sed acquiritur ex pluribus transmutationibus, quia primo ibi est calefactio humidi: secundo est humidi subtiliatio: tertio est humidi euanescentia: quarto est humidi constantia, & perfecta eius admixtio cũ sicco; ergo non est una transmutatio neque una perfectio, sed aggregatum ex pluribus: sed omnis perfectio, est una perfectio: ergo coctio non est perfectio. Tum tertio, quia coctio est modus: sed omnis modus ex tertio Physic. est imperfectus actus, quia est immixtus cũ potentia: ergo non est actus perfectus; ergo nec perfectio: quomodo ergo dicit Aristot. quòd digestio est perfectio? Quarto, quia datur superflue coctum, & non datur superflue perfecte ergo coctio non est perfectio: quòd autem detur superflue coctum, patet ex Auicenna quarta primi, dicente, quòd generatur bilis ex superflua coctione, sicut phlegma ex diminuta decoctione generatur: ergo datur superflue coctum; superflue autem perfectum non potest dari: ergo coctio non est perfectio: ergo coctum non est perfectum. Vltimo dubitatur, quia quinto Ethicorum cap. de perfecto dicit Aristo. quòd perfectum est, cui nihil deest in proprio genere, sed in proprio genere datur magis & minus perfectum: ergo in proprio genere perfectum non recipit additionem, sed datur magis & minus digestum & coctum in eodem genere: ergo coctio non est perfectio, neque coctum est perfectum: quòd autem detur magis & minus coctum, patet in animalibus, quia in principio uitæ omnia animalia sunt minus decocta, quàm in ætate iuuentutis, quia in principio generationis eorum prius est imperfecta coctio, & deinde magis coquitur & digeritur: sed in proprio genere non datur magis & minus perfectum: ergo coctio non est perfectio interminati humidi. in oppositum est descriptio de digestione, quòd est perfectio interminati humidi. Ad hæc argumenta, & primo de primo, cum dicis, quòd transcendens non debet poni in definitione, uerum est, quia tantum genus proximum & differentia debent poni in definitione: sed perfectio est transcendens, uerum est: quomodo ergo ponitur loco generis? oh dico, quòd non accipitur hic perfectio transcendens, pro quanto, scilicet perfectio transcendit omne genus, quia omne genus est perfectum; sed hic accipitur perfectio limitate, scilicet in proprio genere, scilicet qualitatis, id est coctio est perfectio, id est coctio est qualitas perfecta: & in quo genere? oh iam dixi in genere qualitatis, quia coctio est perfectio, idest qualitas perfecta. Sed dices, in qua specie qualitatis, & nunquid in prima specie, ita, quòd sit calor aut frigus; aut non, sed est de secundis qualitatibus, ut sapor uel color? Domini, hic laborant expositores ad declarandum, quæ res sit ista qualitas & ista perfectio, ex quo Aristo. dicit, quòd cap. in gener. Auer. hic in com. 14. & ista Thimon in quæstionibus suis pulcherrimis uidetur dicere, quòd qualitas ista est qualitas secũda, scilicet complexio, quæ est qualitas secunda, quæ nascitur ex actione & passione qualitatum primarum: & ista qualitas est passio mixti, quia est perfecta qualitas, quę resultat ex quatuor qualitatibus primis. sed quare hæc qualitas appellatur perfectio? oh propter hoc, dicunt, quia est principium operis, quia tunc anima potest exercere eius opera mediante hac complexione; ut animal dicitur perfectum, cum potest exercere operationes suas proprias, & sibi pertinentes; ut dicitur perfecta iuuentus, quæ potest exercere suas proprias operationes: ita etiam ista qualitas dicitur perfectio, quia est principium operationis ipsius animalis. Sciendum tamen est, quòd illa perfectio bifariam sumi potest, ne æquiuocetis in nomine perfectionis seu coctionis; uno modo potest sumi pro transmutatione; alio modo potest sumi pro qualitate, & uia, ad quam est transmutatio? pro uia ad transmutationem; sicut secundo Physic. di-

cit

cit Aristo. quòd generatio potest dici natura, quia est quædam uia in naturam: ita etiã uia ista ad transmutationem dicitur digestio quædam, quia uia est ad digestionem: & dicunt isti scilicet Auerro. & Thimon, quòd Arist. in hoc loco accipit coctionem pro qualitate ista perfecta in se, ad quam est ista transmutatio; non autem accipit hic Aristo. quando dicit digestio est perfectio, digestionem pro uia ad transmutationem, sed pro transmutatione in se, quæ est complexio, ut ipse dicit. Sed hæc opinio falsa est, & difficilia sunt eorum uerba interius, licet in superficie appareant clara; primo, quia, si coctio, seu digestio, seu qualitas ista perfecta, & complexio, & dicit quomodo ista, cum complexio fit æqualiter effectus omnium qualitatum primarum, quia æqualiter resultat ab omnibus qualitatibus primis, scilicet tam ex humido & sicco, quàm ex calido & frigido, sequeretur, quòd digestio non esset magis effectus calidi & frigidi: quàm humidi & sicci; cuius oppositum dicit Arist. quia dicit, quòd digestio est effectus à calido & frigido passiuo, non ex humido & sicco; & complexio efficitur tam ex humido & sicco, sicut etiam ex frigido & calido, & non passiue ab humido & sicco, si est ut dicit Auer. Primum ostendo, scilicet, quòd temperamentum & complexio resultet ex omnibus qualitatibus primis, inuicem æqualiter agentibus & patientibus, ex secundo de generatione & corruptione, ubi probauit, quòd temperamẽtum seu cõplexio ista resultat æqualiter; & sic ex actione humidi & sicci, sicut ex actione frigidi & calidi, quia ex mutua actione omnium quatuor qualitatum primarum æqualiter effectiuarũ & passiuarum resultat complexio, quia non magis effectiue complexio est à frigido & calido, quàm humido & sicco: & sic coctio non magis esset à calore & frigore effectiue, quã ab humido & sicco, ut uult Aristo. hic secundo, quia coctio est passio mixti; & ideo dicit Aristo. quòd aqua non potest concoqui, quia omne, quòd concoquitur, debet esse mixtum; quia id, quod concoquitur, eius humidum à calido crassescit: sed esse mixtum, est mixtum per complexionem; ergo esse mixtum est complexionatum; ergo omnis coctio præsupponit complexionem; ergo coctio non est complexio: quòd autem præsupponat digestio mixtum, patet, quia, nisi resultet complexio, non fit mixtio, de qua loquitur Aristo. secundo de generatione & corruptione, quia mixtio fit ex mutua actione qualitatum primarum, ex qua actione postea resultat crasis: ergo coctio præsupponit mixtionẽ, quia est passio mixti; ergo coctio non est complexio: & sic patet, quòd coctio præsupponit mixtionẽ, quia coctio est passio mixti, & mixtio fit, cum est acquisita complexio, quia complexio est terminus mixtionis: ergo mixtionem præsupponit coctio. Tertio, quia, si coctio esset cõplexio, sequeretur, quòd permutatio complexionis à calido in frigidum, uel contra, stante tamen temperamento in qualitatibus passiuis, esset coctio; quòd ostendo, quia ista permutatio est ad qualitatem, quæ est complexio, quia est illa complexio noua; & per te complexio est digestio; ergo hæc permutatio complexionis à calido in frigidum est coctio: consequens est contra omnes medicos & philosophos, scilicet, quòd permutatio à calido in frigidum sit coctio, & econtra, quia tantum permutatio ex humido in siccum est digestio secundum Aristotelem, & non si augeatur calor aut frigus, ut sequitur per te.

Quarto & ultimo, quia, ubi Socrates labatur à temperamento naturali tam uersus calidum, quàm uersus frigidum, & tam uersus humidum, quàm uersus siccum, semper secundum hanc opinionem ista erit incoctio, quia, ex quo per te temperamentum complexionis, seu complexionis ipsa est coctio rei, ergo distemperamentum rei erit incoctio, quia, sicut temperamentum est coctio, ita distemperamentum est incoctio: ergo lapsus ad unam harum primarum qualitatum ipsius Socratis, erit incoctio, quia per te incoctio est temperamentum naturale; ergo temperamentum præternaturale est incoctio; cuius tamen oppositum dixit Aristo. supra, quòd .s. incoctio fit aut ex abundantia humidi, aut ex defectu calidi; & non dicit, quòd lapsus ad calidum aut ad frigidum sit incoctio: ergo opinio ista falsa, & ita est de facto iudicio meo: uerum tamen est, quòd ista coctio, est quædam qualitas perfecta; sed ista qualitas perfecta non est complexio, quemadmodum dicunt isti &c.

Erat dubitatio circa descriptionem digestionis, quæ erat, quòd digestio est perfectio nutrimenti humidi à calido: & fuit dubitatio primo de prima particula, uidelicet quod digestio est perfectio, quòd non uidebatur esse recte posita, quia perfectio, cum sit trãscendẽs,

non debet poni in definitione loco generis, quia genus debet esse proximum & non transcendens. Respondent omnes, quòd duplex est perfectio, quia bifariam potest sumi; uno modo sumitur, ut, scilicet quando conuertitur cum actu; &, ut sumitur sic, non ponitur in definitione: alio modo sumitur perfectio limitate & determinate in genere qualitatis, & sic sumitur hic limitate, scilicet in genere: & in quo genere? qualitatis, ut dixi: & ideo est sensus, quòd coctio est perfectio, idest qualitas determinata perfecta. Erat deinde dubitatio, cuiusnam speciei qualitatis sit hæc qualitas, ex quo est qualitas: dixi, quòd Auer. & Thimō dicunt, quòd ista qualitas perfecta est complexio, quę complexio resultat ex actione & passione primarum qualitatum, ut dicit Aristo. secundo de generatione & corruptione, & reieci hanc opinionem præcipue hoc argumento, quia sic permutatio à calido in frigidum, et econtra, esset digestio: tum secundo, quia digestio est passio mixti: sed omne mixtum complexione est mixtum, qui terminus mixtionis secundum Aristotelem est crasis seu temperamentum uel temperatura, resultans ex illis qualitatibus, ut habetur secundo de generat. & corruptione, quia tam diu agunt & reagunt elementa, usque quo fiat temperamentum, & fiat mixtum; si uero resultat complexio, non est mixtum: ergo mixtum præsupponit cōplexionem; & digestio est passio mixti; & mixtum per complexionem, ergo supponit complexionem: ergo si digestio præsupponit complexionem, nō est complexio ipsa: & propter hæc argumenta Vgo Senensis aliter dicit. Et ideo est secunda opinio, quæ est Vgonis secundo Techni, ubi dicit, quòd ista qualitas perfecta, quæ est digestio, nihil aliud est, nisi complexio; sed, ut euitet hoc argumentum factum contra Auerroem & Thimonem, quia, scilicet tunc permutatio à calido in frigidum, & econtra, esset digestio, dicit, quòd duplex est cōplexio mixti, una in qualitatibus actiuis, & alia in qualitatibus passiuis; & dicit, quòd digestio non est complexio totalis in omnibus qualitatibus, sed tantum est ea complexio, quæ est in qualitatibus passiuis, in humido, scilicet & sicco: & ideo, si sit ista complexio in qualitatibus actiuis, ita, quòd acquiratur in qualitatibus actiuis, non debet dici digestio, & ideo, si permutatur mixtum à calido in frigidum, & econtra, non est digestio; si uero permutatur ex humido in siccum; dicit ipse, quia ista permutatio est in qualitatibus passiuis est digestio: & dicit, quòd hæc complexio habet latitudinem in specie, sicut idem permanens in propria specie potest ab extremo ad extremum uariari, quia complexio, puta pueri, potest uariari, quia habet latitudinem, quia potest semper manendo in complexione, uariari ab humido in siccum, & econtra: & hæc est opinio Vgonis. Sed hæc opinio habet difficultatem; nec est opinio Aristotelis, quod ostendam; primo quia, quòd ponatur una complexio partialis in qualitatibus passiuis seiuncta à qualitatibus actiuis, non uidetur peripateticū, quia omne mixtum est per se unum per unam complexionem, & mixtione mixtum est mixtum, mixtio autem est complexio: ergo est una tantum complexio, qua mixtum est unum mixtum. Secundo & fortius, quia digestio est passio mixti, & perfecti mixti; & esse mixtū perfectum habet complexionem tam in qualitatibus actiuis, quàm in passiuis, quia omne mixtum perfectum est mixtum mixtione, & terminus mixtionis est complexio, quia forma forte substantialis non est terminus mixtionis, quia est terminus extrinsecus, ut secundo de generatione diximus; & esse mixtum præsupponit mixtionē in quatuor primis qualitatibus, ergo non in duabus tantum: ergo digestio præsupponit complexionem etiam in qualitatibus passiuis: ergo illa complexio non est digestio, quia idem non præsupponit seipsum. Tertia ratio est, quia, si digestio est in qualitatibus passiuis, tunc sequeretur, quòd omnis permutatio ab humido in siccum, & econtra, esset digestio; quod tamen falsum est, quia, ut dicit Aristo. digestio non est aliud, nisi permutatio ab humido in siccum, & consistentia ipsius humidi, quatenus humidum, quod erat tenue, fit crassius & constans per digestionem, & non econtra à sicco in humidum: sed non fit crassius humidum, nisi quia decoquitur humiditas, & acquiritur siccitas: ergo nullo modo permutatio à sicco in humidum potest dici digestio. Et ideo Alexander & Olympiodorus dicunt aliter, dicunt enim ipsi, quòd digestio bifariam sumitur, uno modo pro actu primo, & alio modo pro actu secundo: digestio pro actu primo, est qualitas perfecta; & cuius speciei qualitas? dicunt, quòd est constantia humidi, scilicet terminatio humidi; & ista constantia & terminatio humidi dicitur

digeſtio ab Ariſtotele: ſed quid eſt dictu hoc, ſcilicet terminatio humidi? oh propter hoc, quia humidum erat ſuperfluum, & per digeſtionem amiſit quaſi ſuperfluum, & ſic, quod remanet, reſtat conſtans & craſſius, quæ conſtantia eſt cauſa, quòd illud humidum proprio termino terminetur, & hoc fit à calore naturali; & hæc eſt digeſtio apud Ariſtotelem, ſcilicet conſtantia & craſſities acquiſita ipſi humido, ex hoc, quòd à calore naturali partes ſubtiliores euaneſcunt remanentibus craſſioribus: &, quòd ita ſit, patet ex uerbis Ariſtot. quia dicit, quòd muſtum, & naſcentiæ, & lachrimalis fluxus tunc dicuntur digeri, quando eorum humiditas à calore naturali acquirit conſiſtentiam: tum ſecundo, quia dixit, quòd ſuperfluitates animalium, ſicut urina & fœces, digeſtæ demonſtrant ſanitatem eorum præſentẽ uel futuram, demonſtrant, ſcilicet digeſtionem, quia, dicit Ariſto. indicant nobis dominium caloris naturalis ſuper humiditatem, quia hoc modo fit digeſtio, ſcilicet ex dominio caloris ſuper humiditatem; & hoc dominium eſt cauſa ſanitatis, & ideo ſignificat ſanitatem præſentem aut futuram. Tertio, quia dicit, quòd omnia, quæ digeruntur, craſſiora fiunt: & expoſui per craſſiora non maiora, ut multi exponunt, ſed craſſiora, id eſt conſtantiora & ſolidiora, quia aliquando minora fiunt, quia iſta digeſtio non fit niſi reſolutione & euaneſcentia humidi, ex qua reſolutione humidi tenues partes, quæ remanent, fiũt craſſiores: & ideo, quæ digerunt, craſſiora redduntur, & non maiora: & iſta eſt etiam ratio Galeni 4. de regu. acut. com. 4. etiã cõ. 44. & iſta eſt generalis propoſitio, quòd omnia, quæ digeruntur, fiunt craſſiora; & non patitur inſtantiam; ita, quod hæc propoſitio manifeſta eſt, quia hæc eſt ſentẽtia Ariſtotelis, quòd, quæ digeruntur, fiunt craſſiora & cõſtãtiora (quòd ſi de muſto & alijs uidetur oppoſitum, dicemus infra) & non dico craſſiora fiunt, ideſt maiora, immo eſt oppoſitum, quia fiunt minora, quia euaneſcit pars humidi tenuis: &, ſi aliquando, quæ digeruntur, fiunt maiora, ut fructus, quando digeruntur, dico, quòd non fiunt maiores, quia digeruntur, ſed fiunt maiores ratione nutritionis, quia eis additur ſubſtantia ratione nutrimẽti: & ſic non fiunt maiores ratione maturationis ſeu digeſtionis, ſed fiunt maiores ratione nutritionis, quia enim nutriuntur, fiunt maiores, cum digeruntur, quàm cum ſunt crudi & maturi. Quarto quia dicit, quòd duplex eſt cauſa incoctionis, aut, ſcilicet defectus calidi, aut ſuperfluitas humidi non potentis pati à calido: ergo omnis coctio fit à calido proportinnato agente in humidum. Sed dices, ex quo iſta conſtantia ſeu iſta digeſtio, eſt qualitas, quæ qualitas eſt, in prima ſpecie, an in ſecunda ſpecie? dico, quòd eſt quædam qualitas in ſecunda ſpecie, quia eſt modus . . quia eſt denſitas, quia fiunt denſiora, quando ſcilicet reſoluuntur partes tenues humidi, & remanent partes craſſiores & conſtantiores: alio modo poteſt ſumi digeſtio pro actu ſecundo, ſcilicet pro illa trãſmutatione ad illam conſtantiam: & uarie loquitur Ariſto. & in definitione accipit digeſtionem pro actu primo, ſcilicet pro qualitate illa perfecta, quæ acquiritur poſt illam tranſmutationem mediante calore; & ſic eſt perfectio, quia reſolutis partibus humidi tenuioribus remanent partes craſſiores: alibi uero Ariſto. accipit digeſtionem pro tranſmutatione ad illam cõſtantiam, quæ eſt digeſtio pro actu primo; & eſt, quando dicitur, quòd terminus digeſtionis eſt uerius, & ibi accipit digeſtionem pro actu ſecundo. Sed contra hanc opinionem etiam non deficiunt dubitationes; & Vgo adducit multa argumenta, inter quæ ſunt multa leuiora, quæ omitto, accipiendo tantum fortiora: & primo arguit Vgo, ſequitur ex dicto Ariſtot. quòd non tantum mixta decoquantur, & ex crudis fiant cocta, ſed ex coctis etiam poſſunt incrudari; cuius oppoſitum dicit Auerr. tertio colliget, capite de generatione febris cholericæ; & omnes medici conueniunt cum eo: & ibi dicit Auerr. quòd non eſt poſſibile, quòd cholera recipiat aliquam digeſtionem, quia non eſt poſſibile illi rei, quę tranſiuit terminũ decoctionis, quòd redeat ad terminum decoctionis; ſicut nec eſt poſſibile, quòd aſſum reuertatur ad elixum: ergo coctum non poteſt incrudari: quòd autem hoc ſequatur, reſpondeo, quia ſi per ſe hæc coctio eſt permutatio ab humido in ſiccum, ſicut mixtum eſt permutatio à diſtemperamento ad temperamentum, ita etiam econtra à temperamento ad diſtemperamentum, quia; ſi permutatur Socrates à diſtemperamento ad temperamentum, ita etiam poteſt permutari, e contra; ideſt, ſicut permutatur in acceſſu humidi ad temperamentum, ita etiam poteſt ecõtra permutari: cum ergo coctio ſit quædam complexio temperata ipſius humidi, ſic ergo

poteſt permutari Socra. ex acceſſu humidi ad temperamentum,ita etiam poteſt permutari à temperamento ad exceſſum humidi; ergo à coctio in crudum: & ſic uiciſſim poſſet etiā iſta tranſmutatio. Tum ſecundo,quia dicit de nutritione; quòd eſt digeſtio; & ibi non fit iſta conſtantia, quia nutritio eſt conuerſio nutrimenti in ſubſtantiam nutriti, & iſta non eſt illa conſtantia in ſui ratione formali: ergo non omnis digeſtio ex ſui ratione formali eſt iſta conſtantia humidi; ergo. Tertio, quia, ſi coctio eſt paſſio humidi: ergo per te digeſtio eſſet ſemper paſſio humidi, non autem ſicci; cuius oppoſitum dicit Ariſto. quia dicit, quòd hæc paſſio eſt communis terminus humiditatis, tum ſiccitatis; ergo: & confirmo fortius,quia, ſicut Ariſto. dicit ex expoſitione tua, quòd iſta coctio nihil aliud eſt, niſi reſolutio ſuperflui humidi,& cōſtantia eius; cur non dicit etiam, quòd reſolutio ſuperflui ſicci, & conſtantia eius ſit coctio? dicas tu cauſam, & præcipue cum ſecundum Ariſto. digeſtio ſit paſſio communis & ſiccitatis & humiditatis. Quarto, quia ſupra dixit Ariſto. quòd uarius eſt finis coctionis; & ſic Ariſto. accipit coctionem pro tranſmutatione & pro actu ſecundo: aliquando dicit, quòd eſt quædam caliditas acquiſita, per quam aliquid redditur potabile aut comedibile: aliquando eius terminus eſt forma ſubſtantialis: & ſic uario modo loquitur Ariſto. ut dixi uobis de digeſtione: quomodo ergo dicis tu, quòd terminus ipſius digeſtionis eſt conſtantia ipſius humidi, cum Ariſto. dicat, quòd uarius eſt finis digeſtionis? quomodo ergo poteſt eſſe conſtantia humidi formaliter, & poſtea habeat uarios & diuerſos fines & terminos? Quinto & ultimo, quia Ariſto. ſupra dixit, quòd putredo eſt digeſtio, & dicit, digeſtione enim humidum acquirit utilitatem, quòd humidum per digeſtionem fit utile, ſicut aſſata, & elixata,& ſicut putredo: ergo Ariſto. numerat putredinem inter digeſtiones: ſed, ſi putredo eſt digeſtio, tunc putredo erit perfectio,& non imperfectio, & tamen ſupra dixit, quòd putredo eſt imperfectio,quia eſt corruptio putreſcentis; ergo non eſt digeſtio, quia digeſtio eſt illa qualitas perfecta, & perfectio: ergo non omnis coctio eſt perfectio, ut dicit Ariſto. ergo Ariſto. non ſibi conſtat: & iſtæ ſunt potiores rationes contra hanc materiam. De primo, cum dicis, quia data illa expoſitione ſequeretur,quòd non tātum crudum poſſet decoqui, ſed etiam coctum poſſet incrudari, dico, negando,quòd ſequitur,quòd coctum poſſit incrudari; quia coctum non poteſt incrudari,quia, ex quo coctum eſt,ideo reſolutum eſt humidum & ſuperfluum,& non poteſt incrudari, niſi ab actione caloris; ſed calidum non reponit humidum,ſed reſoluit; & ideo coctum non poteſt incrudari: &, cum probas, quia ita poteſt mixtum permutari ab inconſtantia humidi ad conſtātiā, ſicut eſt econtra, dico,quòd,quando dicimus,quòd digeſtio eſt permutatio humidi in ſiccum,& eſt conſtantia ipſius humidi, non intelligimus iſtam proportionem in ſimplicibus qualitatibus primis ſimpliciter,ſed intelligimus per humidum,humidum ſubſtantiale, id eſt humidum, quod eſt ſubſtantia; non humidum quod eſt qualitas prima,quia nō eſt ſimplex tranſmutatio in qualitatibus primis,ſed in ſubſtantia humida: & ideo non ſequitur,id quod dicis. De ſecundo, quia nutritio eſt digeſtio,& nutritio non eſt conſtantia humidi, ſed eſt conuerſio nutrimenti in ſubſtantiam nutriti, dico,quòd in nutritione duo quæruntur:primo alteratio præcedens,ſecundo terminus nutritionis: Si nutritio ſumatur quo ad alterationem præcedentem,ſic iſta eſt coctio & conſtantia ipſius humidi,quia fit conſtātia humidi à calido & in tranſmutatione ſanguinis in humiditates ſecundas & humiditatum ſecundarum in membra: & ſic nutritio eſt coctio,quia ſemper iſta nutritio procedit incraſſando,reſoluendo,ſcilicet partes craſſiores,& craſſando tenuiores: Si uero accipiatur nutritio pro completa perfectione & nutrimento actu,& pro nutritione nutrimenti in ſubſtantia nutriti & ad finem uiuentis,ſic dico,quòd iſta non eſt coctio,ſed aggregatio quædam, ut dicit Ariſto. ſecundo de generatione & corruptione: & ſic primo modo eſt coctio ipſa nutritio, ſecundo uero modo non. De tertio, quia ſic digeſtio erit paſſio ſolius humidi per te, cuius oppoſitum dicit Ariſto. quia dicit, quod actiue fit à calido & frigido, paſſiue uero ab humido & à ſicco,dico;ut dicit Olympiodorus, quòd per ſe iſta paſſio eſt primo ipſius humidi, quia terminus primus coctionis eſt conſtantia ipſius humidi; ſecundario uero eſt ipſius ſicci, quia, cum reſoluuntur partes ſubtiliores humidi,acquiritur ſiccitas,quia ex conſiſtentia humidi mixtum fit ſiccius: & ideo ſecundario concurrit ſiccitas; & ſic digeſtio.Secundario

est ad siccitatem; & sic secundario est passio siccitatis; & sic concurrit etiam siccitas.

De alio, cum dicebas, cur Arist. non appellat istam coctionem resolutionem superfluæ siccitatis, sicut appellat coctionem resolutionem superflui humidi, cum ista sit passio cōmunis qualitatibus passiuis? ergo debet appellare digestionem etiam resolutionem superfluæ siccitatis remanente humido proportionato: de hoc infra dicemus. De quarto quia Arist. uarios terminos assignat digestionis, tu uero tantum assignas constantiam, dico, quòd duplex est terminus coctionis, unus intrinsecus, & alius extrinsecus: terminus intrinsecus coctionis est tantum ipsa constantia humidi: si uero quæratur eius terminus extrinsecus, sic uarius est; & de isto loquitur Aristo. cum dixit, quòd uarius est terminus digestionis, quia aliquando fit ad esum, aliquando ad potum, aliquando ad pharmacum, aliquando ad alia, & isti sunt termini extrinseci, & de istis loquitur Aristo. quia, cum humidum superfluum ratione caloris naturalis resoluitur, fit utile, aliquando ad esum, aliquando ad potum, aliquando ad formam substantialem, uel ad aliam, & isti sunt termini extrinseci ipsius coctionis, & non intrinseci, quia intrinsecus terminus coctionis tantum est constantia ipsius humidi: & ideo Aristo. loquitur de extrinsecis.

De quinto, quia putredo est digestio, ergo est perfectio; & putredo etiam est imperfectio, quia corruptio putredinis, ut dictum est supra; ergo de hoc non est pauca contentio, quia tertio de generatione Animalium capite 11. dicit Aristo. quòd ex putredine nihil generatur, sed generatio est quædam digestio, præcipue illa alteratio, quæ generationem præcedit; ergo putredo non est coctio: Tum etiam in quarto eiusdem cap. octauo de lacte, ubi inuehitur contra Empedoclem, qui dicebat, quòd generatio lactis est similis generationi putredinis, arguit Aristo. putredo non est digestio; ergo lac non est pus: Tum etiam, quia Galenus tertio Techni dicit, quòd digestio facit cessare putredinem; ergo putredo non est digestio: Tum etiam quia, si putredo est digestio, sub qua specie digestionis reponitur? & sub nulla potest reponi, quia non est assatio, neque maturatio, neque elixatio; ergo non est digestio: Tum etiam quia digestio fit à calore naturàli, putredo, uero à calore præternaturali; ergo non est digestio. Gentilis tertia primi, & Vgo senensis secundo Techni in quæstione de putredine, dicunt, quòd reuera putredo nō potest dici digestio, quia distinguunť, sicut qualitates contrariæ; sicut calidum & frigidum sunt qualitates contrariæ & seiunctæ, ita digestio & putredo sunt seiunctæ & contrariæ, quia non possunt esse unius speciei. Sed quid ad Aristotelem, quia supra numerauit putredinem sub digestione? dicunt, quòd sic qualitates contrariæ bifariam contrariantur; uno modo quo ad gradus intensos, & excedunt latitudinem; & quo ad gradus remissos: quo uero ad gradus intensos sic non sunt cōpossibiles, ut si sit frigus ut quinque, & calor etiam ut quinque, non compatiuntur, quia ambo simul excedunt latitudinem ut octo, quia excessus non debet esse ut gradus ut octo; ergo ut sic istæ non se compatiuntur: alio modo contrariantur qualitates contrariæ in gradibus remissis, ita, quòd una sit in gradu remisso, & alia sit in gradu intenso, ut una in gradu ut quinque, & alia in gradu ut tria & sic se inuicem compatiuntur, & non contrariantur, quia sic calor & frigus se compatiuntur: & ista est sententia Aristotelis, quia istæ qualitates ex earum essentia & natura non contrariantur inuicem; ut uoluit Burleus in secundo Physicorum, & Gregor. Arim. qui uolunt, quòd istæ qualitates sint ex sui natura contrariæ; quod falsum est, quia sic frigiditas cuilibet caliditati esset contraria, & sic non se compaterētur in eodem subiecto, & sic nūquam fieret mixtio: dicunt ergo isti, quòd, sicut caliditas & frigiditas in qualitatibus remissis se compatiuntur, & tamen sunt qualitates contrariæ, ita etiā putredo & digestio, licet sint contrariæ, se compatiuntur in qualitatibus remissis: & sic, quādo Aristo. dicit, quòd putredo est digestio, intelligit in qualitatibus remissis: quando uero dicit, quòd putredo non est digestio, intelligit in gradu intenso: & sic dicunt, quòd putredo non est digestio primo modo, sed secundo sic, quia in putredine potest esse aliquis gradus coctionis, & econtra. Si dicas, quid dicemus in statu febris humoralis? quia tunc materia est summe digesta, & tamen adhuc putrescit, quia adhuc generatur febris; ergo cum summa digestione etiam stat putredo: Tum etiam in tertio artis paruæ dicit Galenus, quòd si sanguis conuersus sit in saniem perfectam & laudabilem, ut etiam dicit idem in fine regi-

minis acutorum, ista est digestio perfecta, quia sanguis est summe digestus, & tamen ibi est putredo: ergo cum digestione summa adhuc stat aliquis gradus putredinis: ergo digestio & putredo non sunt opposita, neque qualitates contrariæ, ut tu dixisti. Respondet ipsi ad argumenta, & primo, cum dicis de statu febris humoralis, ubi tunc est perfecta digestio, & tamen adhuc putrescit, quia, adhuc causatur febris, dicunt ipsi, quòd illa est improprie digestio de qua non loquitur Aristo. & quæ digestio est illa? oh dicunt, quòd est obedientia humoris, ut expellatur à calore naturali: & de isto non loquitur Aristo. quia hæc est impropria digestio, sed ista, de qua loquitur Aristo. est propria digestio, & non ista. Et eodem pacto dicunt de secundo, si ex sanguine putrescente uel alio humore generetur sanies laudabilis, ista est digestio, & tamen est putredo aliqua; respondent negando, quòd hic sit putredo: oh quomodo ergo dicit Galenus in primo de differentijs febrium, quòd hic est putredo? dicunt, quòd Galenus intelligit, quòd est putredo impropriè, quia illa putredo fuit facta ex aliquo humore, scilicet ex sanguine putrefacto, non autem quòd hic sit aliqua putredo reuera, sed fuit facta putredo ex sanguine & sic intelligunt dictum Aristo. cum tamen dicit, quòd digestio non est putredo, intelligit in gradibus intensis; cum autem aliquando dicit oppositum, intelligit in gradibus remissis, ita, quòd opinio istorum stat in hoc, quòd digestio non est putredo, cum econtra . . distinguantur ut qualitates non remissæ: &, cum Aristo. dicit, quòd putredo est digestio, intelligit, quòd cum digestione se compatitur putredo; & potest esse considerando eas in gradu remisso; considerando autem in gradu intenso non potest. Sed hæc opinio istorum habet unam solam difficultatem, quia, ex quo dixit, quòd digestio nihil aliud est, nisi coctio humidi, & euanescentia partium humidi superfluarum, partibus tamen constantibus remanentibus; hoc stante arguitur sic, eadem euanescentia partium tenuiorum sicut respectu humidi euanescentis est corruptio & putredo & imperfectio, ita etiam respectu formæ generandæ potest dici perfectio, sicut una & eadē permutatio potest dici corruptio & generatio in corruptione materiæ, cum generantur animalia ex putredine; respectu enim illius materiæ putrescentis est imperfectio & putredo: respectu uero formæ generandæ est coctio & perfectio, quia hæc digestio humidi, quod hic constat, ut materia mixti corrumpendi, dicitur putredo & imperfectio: respectu uero formę generandæ dicitur digestio & perfectio; sicut in proposito, cum aqua calefit, corrumpitur, respectu uero aeris, qui generatur, dicitur hæc digestio generatio; sic putredo respectu mixti nutriendi dicitur putredo, respectu uero generandi dicitur digestio & generatio: ita in casu eadem permutatio humidi potest dici putredo, & coctio; putredo quidem & imperfectio respectu humidi, quod corrumpitur; potest etiam dici coctio & perfectio respectu humidi, quod remanet, quod coquitur & crassescit: & ideo recte dixit Aristo. supra putredinem esse coctionem, scilicet respectu diuersorum: Quod uero Arist. dixit in libro. 9. de partibus animalium, quòd ex putrescente nihil generatur, uerum est, secundum rationem formalem sui, quia putrescens, qua putrescens, corrumpitur; &, qua corrumpitur, nihil generatur, sed per accidens aliquid generatur ex eo, quòd putrescit, non tamen sub ratione, qua est putrescens: & sic intelligit Aristo. quòd ex putrescente, qua putrescens est, nihil generatur. De secundo, quod dicis de lacte contra Empedoclem, quòd generatio lactis non est generatio putredinis, quia putredo non est digestio, sed generatio est digestio; dico, quòd uerum est, quòd putredo non est generatio respectu eiusdem, sed respectu diuersorum potest putredo esse generatio & digestio, quoniam respectu eius, quod putrescit non est generatio, sed respectu eius, quod generatur. Et ita etiam ad id, quod addit Galenus 3. Techni, quòd digestio excludit putredinem uerum est respectu eiusdem, quia digestio, qua digestio est, respectu eiusdem non compatitur secum putredinem, Cum dicis de alio, sub qua specie digestionis comprehendatur putredo si est digestio; dico, quòd comprehenditur sub qualitatibus harum, uel sub maturatione, uel sub elixatione, uel assatione: sub qualitatibus enim secundum diuersa potest comprehendi, siue hæ species actionis sint à natura, siue ab arte; quod addit, quia sic calor naturalis non est idem, & præter naturam: Sed digestio fit ex calore secundum naturam, & putredo à calore præter naturam, ergo putredo non est digestio; dico, ut iam dixi suprà, quòd idem calor potest respectu diuersorum esse præter naturam,

turam, & secundum naturam: & dico, idem calor & in eadem mensura potest respectu diuersorum dici præter naturam & secundum naturam; potest enim dici præter naturam respectu eius, quod corrumpitur; & potest dici naturalis respectu eius, quod generatur, ut calor corrumpens lignum, è cuius putredine generantur uermes: iste enim calor potest dici præter naturam, & secundum naturam, in eodem gradu. est quidem præter naturam respectu ligni, quod corrumpitur: est uero idem calor secundum naturam, respectu uermiũ, qui generantur ex ligno, mediante calore illo, ut etiã supra uobis dixi: sic ergo, cum dicis, quòd putredo fit à calore præternaturali, & digestio à calore naturali; ergo putredo non potest dici digestio; hoc nihil est, quià ille idem calor diuersimode sumptus, dicitur secundũ naturam, & præter naturam. De secundo principali, cum dicebas, quòd digestio non erat una transmutatio, sed plures transmutationes, quomodo ergo dicit Aristo. quòd coctio est una perfectio? Sum contentus, post festiuitates paschales prosequar in textu postea de hoc uidebimus.

Erat dubitatio circa digestionis descriptionem per omnes eius particulas; & primo in illa parte, quæ erat genus eius, quia dicebatur, quòd digestio erat perfectio à proprio & naturali calore ex oppositis passiuis: & dubitabamus, quomodo digestio sit perfectio, perfectio enim est transcendens, & definitio non datur per transcendentia: & dixi, quòd hic capitur perfectio non transcendenter, sed limitate, scilicet quòd sit qualitas perfecta: sed, quę nam sit hæc qualitas, dixi plures opiniones, ut Vgonis, & aliorum: & tenui opinionem Olympiodori, quod esset constantia quædam, & condensatio quædam; acquisita ipsi humido ex resolutione partis tenuioris ipsius humidi superflui, & hæc condensatio erat illa perfecta qualitas: & hæc erat recta expositio uerborum Aristotelis: & sic coctio non est cõmixtio humidi in sicco, sed est condensatio humidi, & resolutio partis tenuioris. Erant & aliæ dubitationes contra expositionem istam, quas etiam solui. Erat etiam secunda dubitatio, quia omnis perfectio est quid unum: sed coctio est quid aggregatum ex pluribus transmutationibus, primo enim dicit transmutationem humidi, quia humidum prius calescit, & postea subtiliatur, & postea resoluitur & euanescit; & ultima est commixtio humidi cum sicco: ergo coctio non est perfectio, quia non est quid unum, & perfectio est quid unum. Iam dixi, quòd digestio ex sua ratione formali est quid unum per se, quia est una transmutatio, scilicet resolutio superflui humidi, & constantia humidi remanentis, illa parte superflua euanescente; & sic etiam per se una perfectio; per accidens autem annectuntur plures transmutationes, scilicet calefactio humidi, & resolutio, & commixtio humidi cum sicco: & ratio est, quia ista constantia humoris est quædam condensatio, quæ est qualitas secunda: sed ex secundo, & septimo Physicorum, ad qualitates secundas non est motus, nisi prius sit in primis qualitatibus, quia sapor non uariatur nec odor, ni præsupponatur uario modo in qualitatibus primis: necessarium est, quòd prius fuerit transmutatio & alteratio, & pręcedat ipsa calefactio, & deinde resolutio superflui humidi cum subtiliatione præcedente, & postea fiat ista condensatio, quæ est coctio: & sic coctio per se est quid unum, per accidẽs uero est plures transmutationes, quia includit plures transmutationes; & sic est perfectio. Tertio arguebaĩ? quia dicebaĩ, quòd coctio est motus; & omnis motus est actus imperfectus; ergo coctio non est perfectio: quòd autem motus sit actus imperfectus, patet ex definitione motus in tertio Physicorum: Dico, ut dicebam alia die, quòd coctio sumitur bifariã; uno modo pro actu primo, scilicet prout est quædam qualitas, quæ acquiritur per transmutationẽ; & sic sumitur pro actu primo: alio modo sumitur pro actu secundo, scilicet pro ut est quædam uia in illam qualitatem, & in acquisitione ad illam qualitatem, scilicet pro transmutatione illa ad qualitatem illam acquirendam: & tunc dico: quòd, cum Aristo. dicit, quòd coctio est perfectio, capitur coctio ab Aristotele non prout est motus & uia ad qualitatem illam, sed prout est qualitas acquisita per illam transmutationem, & sic coctio est perfectio: alio modo sumitur perfectio ab Aristotele, quando dicit, quòd uerius est terminus coctionis & finis, quia ibi accipitur pro actu primo, scilicet pro transmutatione ad illã qualitatẽ, et prout est motus ad illam; & sic non est perfectio & finis, seu terminus eius est uarius, sed tunc est perfectio, prout describitur ab Aristotele, quia tunc est qualitas acquisita per motum:

tum: & sic nego, quòd coctio sit motus, aut transmutatio, cum accipiatur pro qualitate illa perfecte acquisita, licet etiam possit capi pro motu. Quarta dubitatio est, quæ est annexa huic, quia omnis perfectio 5. Metaph. cadit à re perfecta, quia, cum Aristo. ibi definit perfectum, dicit, quòd perfectum in unoquoque genere est, cui nihil deest illius dispositionis, qua sic dicitur esse perfectum; & sic nõ datur magis aut minus perfectum: si sic est ergo coctio est perfectio; ergo ita se habet, quòd nihil ei deest illius dispositionis, qua dicitur perfectum; ergo nihil deest, quo possit dici magis & minus digestum, quia nihil deest illius dispositionis, quia, sic aliquid ei deesset, tũc nõ esset perfectio, quia aliquid deficeret. Dico, quòd perfectio capitur dupliciter seu perfectum, & dicit Aristo. ibi in 5. Metaphy. cap. de perfecto, ubi dicit, quòd in unoquoque genere datur perfectum: uno modo capitur perfectũ simpliciter, & sic loquitur Aristo. ibi, dicens, quòd perfectum est illud, cui nihil deest illius dispositionis, qua sic est perfectum; & sic non datur magis aut minus perfectum: aliud dicitur esse perfectum secundum quid, & non simpliciter; & isto modo capitur perfectum in definitione ista ab Aristotele, quia sumitur indifferenter ad utrunq; perfectum, scilicet uel sit perfectum simpliciter, uel secundum quid, in unoquoq; genere: & sic latius capitur hic, quam 5. Metaphy. quando describitur perfectum, quia ibi Aristo. accipit perfectum simpliciter tantum, hic uero indifferenter de simpliciter perfecto & secundum quid, quia datur magis & minus digestum; ut plantæ à principio sunt minus digestæ, in fine uero magis: & sic accipitur perfectum simpliciter, sed secundum id etiam simpliciter, quòd unum digestũ potest alio esse digestius; potest tamẽ aliquid esse ita digestum, ut non possit plus digeri. De quinto, quia non potest aliquid dici superflue perfectum; sed aliquid dicitur perfecte coctum & superflue; ergo coctio non est perfectio: quòd autem aliquid dicatur superflue coctum, patet ex Auicenna prima primi, ubi dicit, quòd generatur bilis ex superflua coctione sanguinis: ergo datur superflue coctum, & non datur superflue perfectum: ergo coctio non est perfectio: Dico, cum dicis, non datur superflue perfectum, uerum est, quia non potest dari superflue perfectum: & cum dicis, quòd datur superflue coctum ex Auicenna prima primi, ego dico, quòd neque datur superflue coctum, quia neque etiam datur superflua coctio rei, quia, si comparatur coctio rei, cuius est coctio, non est superflua coctio; si autem comparatur rei, cuius non est coctio, sic est superflua coctio: ita etiam in casu Auic. si enim comparatur coctio bilis ipsi sanguini, sic non est coctio respectu sanguinis sed est superflua coctio; si autem comparatur coctio respectu bilis, sic est coctio, & non superflua coctio, quia bilis sic decoquitur ex superflua decoctione sanguinis, quia sanguis respectu bilis est incoctus; & ideo oportet, ut magis decoquatur, quia conuenit bili ex natura propria, non autem ex natura sanguinis, quia per illam ulteriorem coctionem sanguis corrũpitur, quia tantum dicitur sanguis, dum remanet ei natura & forma sanguinis: sed non remanet ei natura sanguinis, quia sic esset superflue coctus, sed dicitur coctio respectu bilis, quę generatur ex illa superflua coctione sanguinis, & sic non respectu sanguinis: & sic respectu bilis non est superflua coctio, sed est propria coctio bilis superflua tamen ipsi sanguini: & sic, si ista coctio comparetur bili, cuius est coctio, non est superflua coctio: &, si Auicenna dicat illam esse superfluam coctionem sanguinis, impropriе loquitur, quia reuera illa non est coctio respectu sanguinis, sed est coctio respectu bilis: & hæc est prima dubitatio. Erat secũda dubitatio in secunda particula definitionis, quia dicit Aristo. quòd digestio est perfectio ex proprio & naturali calido: ideo contra istam particulam, scilicet ex proprio naturali calido, sunt tres difficultates. Primo, quia Aristo. dixit, quòd coctio est communis effectus qualitatum primarum actiuarum, scilicet calidi & frigidi, & hoc dixit supra, ubi dixit se uelle declarare actiones qualitatum actiuarum, & passiones passiuarum; & inter actiones actiuarum Aristot. numerauit coctionem; hic uero dicit, quòd coctio est perfectio à proprio & naturali calido, & nõ dixit etiam frigido: quare ergo dicit, quòd est perfectio à proprio, & naturali calido magis, quàm à proprio & naturali frigido? Tum secundo arguitur experientia apud medicos, qui dicunt, quòd, quoties humores tenuiores, ut biliosi, debent expelli, quòd digerantur prius: & quomodo digeruntur? oh dicunt ipsi, à frigido, ut syrupis frigidis, & aqua frigidissima, ut prima primi habetur ab Vgone & alijs, & prima quarti. Tũ etiam

etiã tertio hoc probatur apud philosophos naturales de fructibus; & dicit Theophrastus, quòd multi fructus sunt, qui non digeruntur, nisi superuenerit frigus: Tum etiam patet de pinguedine, ut declarat Aristo. secundo de partibus anim. & etiam Galenus secundo de tēperaturis, ubi dicunt, quòd generatur pinguedo ex puriori parte sanguinis à frigiditate mēbranæ: sed ista generatio pinguedinis est quædam coctio: ergo coctio fit etiam à frigido: Tum etiam de generatione spiritus animalis ex uitali, quia iam scribis, quòd triplex est spiritus in animali, scilicet uitalis, qui generatur in corde, sine quo non uiuit animal, & est fumus sanguinis: alius est spiritus naturalis, & iste generatur in hepate, & seruit nutritioni: alius est animalis, qui generatur in cerebro, & seruit uirtutibus ipsis animalibus, scilicet sensibus & motui: generatur ergo spiritus animalis ex uitali in cerebro: ergo generatur à frigore cerebri, quia natura posuit cerebrum, ut contemperet spiritum uitalem & cor, secundum Aristotelem: & ideo narura posuit sensus in capite, quia ibi contemperantur spiritus animales & generantur, qui spiritus deseruiunt sensibus: si ergo ista generatio spiritus animalis ex uitali, est quædam coctio, & tamen fit à frigido; ergo aliqua coctio fit à frigido: ergo non solum fit à proprio & innato calore, ut uoluit Aristo. in definitione coctionis: Tum etiam probatur ex Aristotele in fine huius tertij libri, ubi docet generationem metallorum, uidelicet quòd metalla generantur à forti & uehementi frigore, congelante illum humidũ uaporem cum terreo; & ista generatio metallorum est coctio quædam, & fit à frigore; ergo coctio est etiam à frigore, non tantum à calore: quare ergo Aristo. magis tribuit coctionē calori, quàm frigori? Tertio dubitatur, quid per proprium & naturale calidum intelligamus: aut enim intelligimus per proprium & naturale calidum, proprium, & naturale calidum rei, quæ digeritur, aut rei, quæ digerit, id est digerentis: non potest dici, quòd intelligamus proprium & naturale calidum rei, quæ digeritur, quia coctio nutrimenti, quæ est assatio uel elixatio in uentriculo, non potest dici fieri à calido rei, quæ digeritur, sed fit à calido extrinseco proprio ipsius digerentis, scilicet stomachi, quia nutritio fit à calore stomachi, & non nutrimenti; ergo non fit à proprio calore rei, quæ digeritur: ergo sic etiam assatio, quæ fit ab igne fieret à proprio calore, quia fit a proprio calore ipsius ignis digerentis; & tamen Aristo. dixit, quòd assatio fit à calore extrinseco, non autem à proprio calore: nec potest dici, quòd fiat coctio à proprio, & naturali calido rei, quæ digerit, id est digerētis, quia sic, ut dixi, assatio, quæ fit ab igne, fiet à proprio calore, quia fit à proprio calore ignis digerentis; & tamen secundum Aristotelem fit à calido extraneo, & non à proprio calore; & per hoc etiam seiunxit à maturatione: ergo neutro istorum modorum dici potest: cuius ergo erit proprius iste calor efficiens coctionem? quia uidetur, quòd nullius proprius erit. Ex aduerso est Aristo. qui dicit, quòd coctio est perfectio à proprio & naturali calido: & ideo ad argumenta respondetur, quia primo, cum dicis, quòd Aristo. repugnat sibi ipsi, quia dixit, quòd coctio est communis effectus calidi & frigidi; hic uero dicit, quòd tantum à calido proprio; dico, quòd in coctione, per se operatur calor, per accidens autem operatur frigus: &, quia calor operatur per se, ideo dixit, quòd coctio est perfectio à proprio calore, & non à frigore: oh quomodo per accidens concurrit frigus ad coctionem? oh quia multoties per antiparistasim reflectendo calorem innatum, quia uerbi gratia calor genitus in fructibus à sole, superueniente aliquando frigore contrahitur, & fit uigorosior: & sic fit maturatio fructuum tunc propter antiparistasim, quando, scilicet frigus repellit calorem illum acquisitum à fructibus à sole, qui calore est substãtia in fructibus ipsis, & sic per antiparistasim, reflectendo calorem innatũ: & sic multoties multi fructus in hyeme maturescunt, quia calor ille genitus in fructibus à calore solis, qui calor in fructibus illis est substantia, & corpusculum . . fit fortius à frigore circunstante; & sic fit illa maturatio à frigore: per antiparistasim uero concurrit frigus ad maturationem seu ad concoctionem, contemperando calorem pro maturatione; & sic etiam concurrit: aliquando etiam concurrit ob aliam causam, quia, scilicet frigus circunstans prohibet resolutionem calidi innati, à quo fit coctio & inest spiritus uaporosus; & sic operatur frigus; & sic per accidens concurrit frigus ad coctionem: & ideo, quia frigus per accidens concurrit ad coctionem, non meminit de frigore in descriptione coctionis, quia descriptiones debent dari per ea, quæ per se concurrunt,

non

non autem per ea,quæ per accidens: & ideo meminit de calore,qui per ſe operatur ad coctionem, non autem frigoris, quod per accidens; & ideo dico,quòd eſt cõmunis effectus calidi & frigidi, per ſe tamen calidi, per accidens frigidi: De ſecundo ex experientia medicorum, quia humor tenuis bilioſus concoquitur à ſyrupis frigidis; dico, domini, quicquid dicunt medici,quòd Ariſto. non accipit hoc modo digeſtionem,quia non eſt loquutus Ariſto. de iſta coctione medicorum, quæ impropria eſt & translatitia,reuera tamẽ nõ proprie dicitur coctio, licet dicant medici bilem aut pituitã digeri; quia iſta coctio, de qua medici loquuntur,nihil aliud eſt,niſi præparatio humoris ad expulſionem; uel, cum ille humor, qui erat noxius,redir ad benignum & ad propriam naturam pro ſalute, iſta dicitur ẽt coctio apud medicos,utroq; modo tantum utuntur: & ſic impropria coctio eſt,& iſte modus non comprehenditur ab Ariſto. dico ergo,quòd iſte modus coctionis, quem ponunt, alienus eſt ab Ariſto.ſed iſta eſt impropria locutio,cum dicunt ipſam eſſe coctionem: experienria ergo medicorum non eſt ad propoſitum noſtrum. Sed,domini,hic non parua eſt lis & difficultas apud medicos de iſta coctione humorũ,quia de humoribus craſſis medici omnes conueniunt, quòd iſtorum coctio eſt, ſi debent digeri, quia debent ſubtiliari & incidi, ut præparentur expulſioni; & ſic locutus eſt Gale.in 9. Aphor. ſecundæ particulæ & 24. Aphor. primæ particulæ,& 5. de ſimplici medicina capite ſecundo, ubi dicitur, quòd digeſtio eſt ſubtiliatio quædam humoris,& eius inciſio: ſi uero loquamur de ſubtilibus humoribus,ut de bili,& iſte humor debeat digeri, an debeat incraſſari,an nõ, ideſt an ſui incraſſatione dicatur concoqui,an non, communiter omnes medici dicunt, quòd iſte humor, ſi debeat digeri,deber incraſſari; ſicut enim humores craſſi, ſi debent coqui, debent ſubtiliari; ita tenues,ſi debent coqui,debent incraſſari,quia digeſtio eſt incraſſatio horum. Ex oppoſito ſunt multi alij, & iudicio meo recte & rationabiliter,quia ſi iſti humores ſunt tenues,ergo, ex quo tenues,magis ſunt parati ad expulſionem,quàm quando ſunt craſſiores,quia,ex quo ſunt craſſiores, ſunt uitioſi,& magis hærent,& ex conſequenti magis obſtant expulſioni: cur ergo debent incraſſari humores tenues,ſi magis ſunt apti expulſioni,cũ ſunt tenues, quàm quando ſunt craſſi? & confirmant hoc ex alio,quia, cum humor incraſſatur,tunc pori magis clauduntur & obſtruuntur ipſius corporis; &,cum pori clauduntur, prohibetur expiratio & expulſio humoris ac fumoſitatis,& ſic eſt cauſa putredinis in corpore: ergo nunquam debemus uti incraſſantibus ad digerendum humores peccantes: ergo humores tenues non debent incraſſari. Ex alia parte arguunt ex Hip. in prima Aphor.22. ubi dicit, cõcocta medicari,& mouere non cruda; ergo concoquendum eſt: & eſt ſubtilis materia in principio, ergo debet incraſſari, quia,ſi concoquenda eſt, quomodo cõcoquitur? quia aut ſui craſſatione,aut ſui ſubtiliatione: nũ ſubtiliatione, quia ex ſe ſubtilis eſt; ergo ſui incraſſatione: & iſta quæſtio eſt difficilis apud medicos ex utraque ſui parte,& hinc inde ſunt rationes,& dictum hoc Hippocratis multum ſtringit partem oppoſitam, quia, ſi cholera debet digeri,non poteſt ſubtiliari, quia fit magis rebellis ſuæ naturæ,& ideo oportet ingroſſari. Et ideo aliqui dicunt propter hoc, quòd non poſſunt ſubterfugere argumentum Hippocratis, ſcilicet digeſta medicari,ergo à principio morbi omnis humor debet digeri: quo modo ergo bilis debet digeri? dicunt, quòd humores ſubtiles non digeruntur neque ſubtiliatione,neque incraſſatione ſui; non ſubtiliatione,quia tunc erit magis inobediens ac rebellis ſuæ naturæ, & ex conſequenti magis inhabilis euacuationi; nec incraſſatione, quia tunc pori obſtruuntur, & ex obſtructione pororum prohibetur reſpirario, & ſic putrida exhalatio non poteſt euentari, & ſic fit maior putredo, & ex conſequenti morbus magis augetur: ſed dicunt iſti, quòd coctio huius humoris ſubtilis nihil aliud eſt, quàm impreſſio cuiuſdam qualitatis huic humori facta à naturali temperamento, quia, ſcilicet expellitur iſte humor citius; & hoc pacto dicunt digeri humores ſubtiles; & dant exemplum de magnete,ſic enim magnes attrahit ferrum à quadam qualitate ei impreſſa,& pharmacũ attrahit humores à quadam qualitate ei impreſſa: ita etiam fit in iſta coctione, quia imprimitur quædam qualitas ipſi humori, qua expellitur talis humor. Sed,domini,hæc opinio non caret difficultatibus, quia hæc præparatio huius humoris huic expulſioni, quæ per te nihil aliud eſt,niſi impreſſio cuiuſdam qualitatis à naturali temperamento,quæro, hæc impreſſio

in humore illo à quo fiat: dices, à temperamento: si à temperamento, aut fit à calefacientibus & subtiliantibus, aut frigefacientibus, & incrassantibus, quia quibus medijs fiet? si fit à frigidis incrassantibus, ergo fit incrassando: si à calidis subtiliantibus, ergo fiet magis rebellis expulsioni, quia ex se est subtilis. Tum secundo, quia in animalibus nunquam inuenitur, nec uos inuenietis, quòd aliquod corpus imprimat aliquid alteri corpori ad expellendum, sed semper imprimit ad attrahendum: & dicit Galenus, si bene inuenitur, quòd imprimitur qualitas ad attrahendum, non autem ad expellendum, sicut dicit ipse de turbith respectu pituitæ propter similitudinem, quam habet Turbith cum pituita, imprimitur quædam qualitas, quæ attrahit ipsa & sic nulla fit impressio qualitatis ad expellendum, sed tantum ad attrahendum, quia qualitas imprimitur propter aliquam similitudinem, quam habent inuicem, quæ similitudo est causa attractionis, & non expulsionis; quia, si per similitudinem debet esse illa impressio, non potest esse ad expellendum, quia quæ similitudo esset ad expellendum? esset enim ad attrahendum, non autem ad expellendum: & sic fit in magnete, & pharmaco: ergo & sic etiam in coctione humoris uel sui temperamento, potest imprimi in humorem qualitas, qua attrahitur, non autem qua expellitur: quicunque tamẽ sint loci, feci uos attentos: satis est, quòd istius coctionis de qua medici loquuntur, Aristo. non meminit: & ita coctio transumptiue & improprie dicitur coctio. De secundo, de maturatione fructuũ superueniente frigore, iam dixi, quòd per accidens maturescunt à frigido, quia per se maturescunt à calido & à calore sibi acquisito à sole, qui per antiparistasin cõtrahit & agit in illam coctionem, & maturationem. Quod dicebas tertio de generatione adipis seu pinguedinis, quæ fit ex frigiditate membranæ, quia hic non potes fugere, quòd fiat per accidens à frigore, sed fit per se à frigiditate membranæ, uerum est; & eodem pacto de generatione spirituum & metallorum, quorum generatio per se fit à frigido, quia spiritus animalis generatur ex uitali à frigiditate cerebri per se: & sic metalla, ut in fine huius tertij dixit Aristo. uerum est; oh cur ergo Aristo. dicit, quòd solum fit à calido per se? dico, quòd reuera omnes istæ coctiones fiunt per se à frigore, tamen prius ac principaliter fiunt à calido, quia generatio ipsius adipis fit primo & principaliter à calore; quia calor concoquit & generat sanguinem prius, & deinde perficitur coctio à frigiditate membranæ per se: oh quomodo ergo Aristo. magis tribuit istam coctionem calori, quàm frigori? dico, quòd ratio est, quia incipit à calore: Et eodem modo patet de generatione spiritus animalis ex uitali, quæ generatio incipit à calido, in corde, scilicet cum ex sanguine à calore generatur spiritus uitalis, in cerebro uero terminatur, & perficitur per se etiam à frigore: generatio itaque spiritus animalis principalius fit à calore, quia ab eo tanquam ab inchoante: Et eodem pacto dicitur generatio metallorum, quæ incipit à calore admiscente humidum uaporem cum sicco, & postea perficitur à frigore uehementi: non ergo debemus negare, quod coctio aliquo modo & per se fiat à frigore, licet principalius fiat à calore. De tertio, quod addis, qui nam sit iste calor proprius & naturalis, an rei digerentis, an rei, quæ digeritur; non rei, quæ digeritur, quia nutrimentum coquitur in stomacho à calore stomachi, non autem à calore nutrimenti; neque rei digerentis, quia sic assatio erit à calore proprio, cuius oppositum dixit Aristo. quia dixit, quòd est à calore extraneo, scilicet à calore ipsius ignis; dico, domini, quòd hic est multiplex modus dicendi: aliqui dicunt, quòd Aristo. intelligit, quòd ista coctio fit à proprio & naturali calore rei, quæ digeritur, non autẽ rei, quæ digerit: cum hoc tamen dicunt, quòd est duplex coctio, una ab arte, alia à natura: decoctio, quæ fit à natura, est ut decoctio nutrimenti: quæ uero ab arte, est ut coctio carnis in coquo: hac distinctione stante dicunt ipsi, quòd Aristo. non loquitur de illa coctione, quæ fit ab arte, sed tantum de ea, quæ fit à natura. Sed dices, contra, quia in hoc etiam est instãtia, quia coctio nutrimenti in uentriculo fit à proprio calore nutrimenti, non autem nutriti: respõdent isti, quòd etiam hic concurrit calor proprius ipsius nutrimẽti, scilicet ad istam coctionem, cum calore extrinseco ipsius stomachi: & sic uere fit tantum à calore nutrimenti: bene tamẽ uerum est, quòd concurrit calor ipsius nutrimenti, sed principaliter concurrit calor nutriti: & ita exponunt, quòd Aristo. loquitur de calore rei, quæ digeritur. Sed dicetis, contra, quia hæc expositio falsa est, primo quia Aristo. indifferenter loquitur de rei coctione, scilicet tã

de

de coctione rei, quę fit à natura, quàm de coctione, quæ fit ab arte, quia dicit, quòd sunt eiusdem naturæ, quia assatio, quæ fit à natura, & quæ fit ab arte, sunt eiusdem naturæ, & habent eandem causam; & ita dico de assatis, & de elixatis: si ergo coctio naturalis, & quæ fit ab arte, sunt eiusdem naturæ & eiusdem rationis; ergo habent eandem definitionem; ergo Arist. in hac descriptione loquitur de utraq; coctione, tam de ea, quæ fit à natura, quàm de ea, quæ fit ab arte; ergo non intelligit Arist. de naturali tantum: ergo secũdo, quia dicitur, quòd coctio nutrimenti in uentriculo fit à calore intrinseco ipsius nutrimenti, quod tamen falsum est, quia calor naturalis nutrimenti debet dissolui & corrumpi per actionem ipsius uentriculi; ergo calor ipsius nutrimenti debet resistere huic actioni caloris stomachi: si ergo debet resistere; ergo non cooperatur ad ipsam operationem & coctionem, quia operatur ad sui corruptionem, aliter ipse met operaretur ad sui corruptionem, & tamen nihil operatur ad sui corruptionem: non ergo fit ista coctio à calore intrinseco nutrimenti quia non potest calor nutrimenti, cum coquitur in uentriculo, concurrere ad sui corruptionẽ. Et ideo est secũdus modus dicendi, qui est Pōponacij, qui dicebat, quòd ille calor est proprius & naturalis rei, quæ digeritur, non tamen ita, quòd iste calor sit intrinsecus illi rei, quia sic semper esset instantia, sed intelligitur calor ille proprius & naturalis nutrimento, quia scilicet est ordinatus in ipsum nutrimentum & in istam coctionem: &, cum dicitur, quòd Aristot. loquitur tantum de coctione, quæ fit à natura, non de ea, quæ fit ab arte, contra hanc opinionẽ est argumentum factum, quia iam dixi uobis, quòd Aristo. tam de coctione, quæ fit à natura, quàm de ea, quæ fit ab arte, loquitur, quia dicit, quòd coctio, quæ fit à natura, & quæ fit ab arte, sunt eiusdem nominis; ergo habent eandem definitionẽ, quia habent easdem causas. Tum secundo, quia dicit, quòd iste calor dicitur naturalis & proprius, quia ordinatur à natura in istam coctionem; quod tamen falsum est, quia iste calor non magis ordinatur à natura ad istam nutritionem, quàm ad omnem aliam nutritionem, & ad omnem aliũ motum, ut ad motum localem, & ad motum auctionis: si autem determinatur ad istam nutritionem, determinatur ab ipsa anima; sicut in ijs, quæ fiunt ab arte, determinantur ab arte in istam coctionem: &, si sic intelligeretur tantum, etiam assatio esset à proprio & naturali calore, quia ab arte iste calor ordinatur ad istam assationem.

Erat dubitatio in illa particula, scilicet quòd digestio est perfectio à proprio & naturali calido, quia aut per proprium & naturalem calidum intelligit proprium & naturale calidũ interius rei, quæ digeritur; aut proprium & naturale calidum rei digerẽtis: sed neutro modo potest dici, quia, si sit calidum proprium rei, quæ digeritur, contra, quia nutrimentum in uentriculo digeritur, & non à calido proprio nutrimenti, sed uentriculi: neque etiam potest dici, quòd sit calidum rei digerentis, quia sic assatio ab igne esset à proprio, & naturali calido; cuius tamen oppositum dixit Arist. quia dixit, quòd assatio est à calido extrinseco & alieno: & dixi, quòd erant tres expositiones, & adduxi uobis duas, quas etiam reieci: Et ideo est tertia opinio, quæ est Alexandri, qui dicit, quòd digestio est à proprio & naturali calore: cuius? scilicet ipsius uiuẽtis, in quo fit digestio: & sic non est à proprio calore rei, quæ digeritur, neque rei digerentis, sed est à proprio & naturali calore uiuentis; & iste est calor eius naturalis & proprius, à quo fit coctio à natura uiuentis; quia, cum duplex sit coctio, una naturalis, & hæc soli uiuenti conuenit; alia artificialis, & de ista non loquitur Aristo. & sic prima, idest naturalis, fit à calido proprio uiuentis, in quo fit coctio; ut in fructibus, qui maturescunt à proprio calore Plantæ ei tributo à sole: & sic fit à calore proprio uiuentis; quia agens & passum debent esse in eodem uiuente: & ideo ista coctio debet esse in eodem uiuente, quia naturaliter non inest nisi uiuentis: & fit ista actio à calore proprio uiuentis, in quo fit à natura ista coctio, quia à natura non fit nisi . . uiuenti. Sed, domini, hæc opinio etiam habet difficultatem, quia dicit, quòd Aristot. tantum loquitur de coctionibus, quæ fiunt à natura, non autem de ijs, quæ fiunt ab arte; sed hoc uidetur falsum, quia Aristot. dicit, quòd coctiones sunt ab arte, scilicet & à natura; &, quomodocunque sint, dicit, fiunt semper propter easdem causas: & ideo dicit, quòd, siue fiant à natura, siue ab arte, istæ coctiones semper sunt eiusdem naturæ: & ideo Vgo dixit, quòd ista descriptio est communis & illis coctionibus, quæ fiunt ab arte, & etiam illis, quæ fiunt à natura; uerũ tamen est, quòd

prius

prius cóuenit illis,quæ à natura fiunt,quàm illis,quæ ab arte fiunt: ergo Arist. non solum loquitur de ijs coctionibus, quæ fiunt à natura,sed etiam de ijs,quæ ab arte,licet principaliter de ijs,quæ à natura. Tum etiam & difficilius dubitatur contra expositionem Alexandri de Generatione metallorum, quia generatio metallorum fit intra terram,& est coctio quædam; & ista coctio non est à proprio & naturali calore,quia fit intra terram ista generatio: ergo calor,extrinsecus & aduentitius est,non autem à proprio calore terræ,ergo: quòd autem generatio metallorum sit quædam coctio,patet per Auerroem in tertio Colliget: & tamen calor ille non est naturalis & proprius terræ,quia nullus est calor proprius terræ, sed omnis est ei aduentitius. Tum etiam arguitur de generatione animalium intra matricem; quæ generatio est coctio quædã & maturatio,& tamen fit à calore seminis, quo calor non est naturalis ipsi mulieri; sed est extraneus: ergo coctio multoties fit à calore, qui non est proprius ei,in quo fit coctio. Tum etiam arguitur de seminibus proiectis in terram,quæ cóquuntur sub terra illa; & tamen illa coctio non est à calore proprio & naturali ipsi terræ. Et ideo mihi uidetur dicendum,quia uerba Aristotelis sunt clara,& sensus eius est planus, quia dicit, quòd digestio est perfectio à proprio & naturali calido, non à calore intrinseco, sed à proprio & naturali calido, id est à commensurato & contemperato calido, quod ita resoluit illud humidum superfluum,quòd non resoluat & substantificum humidum: quòd si resoluat illud calidum,substantificum & proprium humidum,illa non est coctio,neq; assatio,neque elixatio,sed est superflua assatio,& exiccatio quędam,non autem coctio,quia ista est coctio,scilicet terminatio humidi fluidi: illud igitur calidum intelligit proprium & naturale Aristo. quod ita est commensuratum & contemperatum, quòd resoluit superfluum humidum remanente substantifico humido; & illo calido fit ipsa coctio: quòd si resoluat substantificum humidum, non dicitur proprium & naturale, quia,cum fit coctio, si non resoluitur humidum superfluum etiam, non fit coctio: & sic Aristo. intelligit per proprium & naturalem calorem, contemperatum,& non calorem intrinsecum uiuentis,non commensuratum, quia resoluit humidum innatum,& non est contemperatum; & illa non est coctio,sed est potius exiccatio: & sic intelligit calorem commensuratum rei, quæ digeritur, quia semper, quando humidum acquirit consistentiam, dicitur digestũ: & ita cessant difficultates.

Vltimo dubitatur in ultima particula,quia est alia particula,scilicet ex oppositis passiuis, id est ex humido,quia,ut exponit Alexander, Aristo. intelligit, cum dicit ex oppositis passiuis,id est ex humido, quod opposito modo se habet in termino à quo,& in termino ad quẽ: sed dices,cur Aristo. loquitur in numero plurali,dicens,ex oppositis passiuis,si intelligit tãtum de humido? dico, quòd hoc fecit propter duo; aut ut notaret, quòd unicuique digestioni est diuersa materia,id est diuersum humidum,quia unicuique digestioni conuenit unum humidum; uel ideo sic dixit,quia idẽm bis licet sumi; uno modo,ut in termino à quo, alio modo,ut in termino ad quem,& ideo loquitur in numero plurali. Sed capiatur humidum à principio frigidi temperamenti,sed & postea calescat,hæc est mutatio ex oppositis passiuis. nunquid ista mutatio sit actio,cum humidum permutatur,ex quo opposito modo se habet in termino ad quem? dico,quòd iam soluta est dubitatio,quia intelligit,quòd humidum opposito modo se habeat in termino ad quem, non quomodocunque, sed tantum quo ad crassum & tenue; non enim quomodocunque se habuerit opposito modo humidũ in termino à quo,& termino ad quem,erit coctio,sed tantum quo ad crassum & tenue, intelligitur, quòd se habeat opposito modo in termino à quo,& in termino ad quem, & sic quo ad tenue uel crassum uel fluxibile & constabile,ita, quòd oportet,quòd sit prius tenue, & postea constans. Cum expediuerimus difficultates circa definitionem ipsius coctionis, remanent nunc difficultates circa species eius, quia dixit,quòd tres erant species digestionis & tres aliæ oppositæ indigestionis: species coctionis,ut maturatio, elixatio, & assatio; incoctionis etiam oppositæ his sunt tres,scilicet immaturitas,inquinatio, tostio seu inassatio seu frixio: Est modo dubitatio, quia Aristo. non assignauit nobis causam huius,cur, scilicet tantum sint tres species coctionis,& tres incoctionis; immo uidetur,quòd non tantũ tres,sed plures & pauciores; quod ostenditur ex Aristotele 12. Metaph. ubi dicit, cum.n. agens & materia fiunt idem specie, & iam id, quod fit,est eiusdem speciei: sed in omnibus

K coctionibus

coctionibus est idem agens,& eadem materia: ergo omnis coctio est eiusdẽ generis: quomodo ergo sunt tres species tantum,ut dicit Aristo. ex alio etiam uidetur, quòd non tantũ sint tres species incoctionis, quia una & eadem incoctio opponitur assationi & elixationi: eadem enim cruditas opponitur assationi & elixationi,quia eadem caro cruda,eodem modo cruditatis,potest elixari & assari; & confirmatur,quia Arist.dicit,quòd molynsis est opposita elixationi, cum statheusis opponatur assationi: sed contra,quia uidetur,quòd molynsis ita opponatur assationi,ut opponitur elixationi, quia molynsis est imperfecta coctio ipsius carnis: sed caro imperfecte cocta ita potest elixari, sicut assari; & sic assari,ut elixari:ergo molynsis ita perfecte contrariatur assationi, sicut elixationi,quia omnis motus est à contrario in contrarium: si ergo caro ex molynsi potest assari; ergo molynsis ita opponitur assationi,ut elixationi, quia mouetur à contrario in contrarium: ergo non sunt tres species incoctionis,sed pauciores. Ex alia parte arguitur, quòd sunt plures species coctionis, quia Aristo. omisit unum genus coctionis, quod est,cum uulgariter dicimus poma mitia: hæc uero non est putredo,quia putredo est ingrata gustui,& inepta esui, quia mali saporis: sed poma mitia sunt bona esui,& grata gustui, quia sunt optimi saporis: ergo non est putredo : nec potest dici,quòd sit incoctio,ita,quòd sint cruda,quia iam fuerunt cocta, & cocta non possunt incrudari,ut etiam dicunt medici, & tamen istud genus coctionis omittit Aristo. ergo non tantum tres sunt species coctionis,sed plures, quia hæc minime sunt assata, nec elixata. Tum etiam uidetur ex alio, quòd uni coctioni plures species incoctionis opponantur; cuius tamen oppositum dicit Aristo.quia dicit,quòd uni coctioni una incoctio opponitur: quòd autem uni coctioni plures opponantur incoctiones,ostendo, quia elixationi uidetur,quod primum opponatur ex Aristotele diminuta coctio, scilicet molynsis, quæ opponitur perfectæ elixationi, & elixationi etiam opponitur superflua elixatio: ergo duo opposita habet,& sic duo uni opponuntur: tum etiam caro cruda opponitur elixationi, antequàm aliquo modo fuerit passa à calore; & tunc appellatur incocta & cruda,& tamẽ opponitur perfectæ elixationi,& potest elixari: ergo tres incoctiones opponuntur perfectæ elixationi: ergo plures sunt species incoctionis; cuius oppositum dicit Aristo. quia numerat incoctiones ex coctionibus:& sic uidetis,domini,qualiter hæ res,licet sint naturales, habent tamen difficultatem,quia in rebus particularibus est magis difficultas,quàm in uniuersalibus. Dico cum Aristotele, quòd tantum tres sunt species coctionis,& incoctionis tres similiter: oh quomodo,& qua causa? oh hoc probat Aristo. quia assumpsit tantum,& non probauit: dico,quòd bifariam hoc potest declarari,uno modo declarat Alexãder,alio modo Olympiodorus: & Alexander declarat hoc ex natura agentis: & quomodo? oh dicit, quòd sunt tres species coctionis,& tres species incoctionis,ex natura agentis,quia istæ coctiones fiunt à calore: & ideo dicit Alexander,quòd aut iste calor, qui facit actionem, est intrinsecus,& sic est maturatio,quę fit in fructibus, quia decoquuntur fructus à calore proprio sibi intrinseco,acquisito à sole,quia calor est substantia & non qualitas, & iste calor resoluit superfluum humidi, & remanet crassius: aut calor est extrinsecus,&, si est extrinsecus calor,tunc est duplex,quia aut tunc est coniunctus cum humido,& sic dicitur elixatio, aut est coniunctus cum sicco,& sic dicitur assatio,quia coniungitur cum sicco: & hunc modum secuti sunt Albertus & Timõ. Aliter exponit Olympiodorus,& dicit, quòd iste numerus coctionis & incoctionis terminatur ex parte materiæ & passi, non autem agentis, quia omnis coctio aut solum inest uiuentibus,aut est communis indifferenter uiuentibus & non uiuentibus: si inest tantum uiuentibus,sic est maturatio: si uero inest indifferenter uiuentibus & non uiuentibus, tunc est bifariam,quia aut est cum calore humido,& sic est elixatio, aut est cum calore sicco, & sic est assatio. Et ideo dico,quòd tantum tres sunt species coctionis,& tres incoctionis: & Aristo. non probauit, sed assumpsit istas tres species famosas ita positas. Et, cum dicis,quòd omnes sunt eiusdem speciei ex 12.Metaph.quia, ubi agens & materia sunt eiusdem speciei, quod fit,etiam est eiusdem speciei: ergo uerum est, quòd, cum agens & materia sunt eadem,id,quod fit est eiusdem speciei; & sic cõcedo, quòd propositio ista est uera,ubi agens & materia erunt eiusdem speciei, quia id, quòd fit etiam est eiusdem speciei: &,cum dicis, sed in omni coctione est idem agẽs & eadem materia, nego

hanc minorem: tu probas, quia agens est eiusdem speciei, quia ipse calor est agens in omnibus, & eadem etiam est materia specie, quia semper humidum est patiens: dico, quòd nõ est idem calor agens semper, quia semper iste calor diuersificatur, quia aut intrinsecus, aut extrinsecus: si intrinsecus, sic est maturatio: si extrinsecus, aut est cum humido, & sic est elixatio; aut est cum sicco, & sic est assatio: & ideo diuersificatur agens, quia non est omnino idem: neque etiam materia est omnino eiusdem speciei semper, quia aut illud humidum, quod est materia, inest solis uiuentibus, & sic est una species, maturatio, scilicet aut inest cõmuniter uiuentibus & non uiuentibus, & sic sunt aliæ duæ species, scilicet assatio & elixatio: & ideo etiam materia non semper est eiusdem speciei: & ideo etiam species coctionis distinguuntur. De secundo, quod addis, quia dicit Aristo. quòd, ut sunt tres species coctionis, ita etiam sunt tres species incoctionis seu cruditatis; sed hoc falsum est, quia una & eadem incoctio seu cruditas opponitur assationi & elixationi, quia ex eadem carne cruda potest fieri assatio & elixatio: ergo non specificãtur species digestionis & indigestionis: quòd autem eadem caro cruda possit assari & elixari, patet; & cruditas est una, & eis opponitur, quia omnis motus est ex contrario in contrarium: dico, quòd illa cruditas, licet sit eadem secundum rem & realiter, tamen est eadem secundum rationem, quia alia ratione ista cruditas opponitur assationi, & alia ratione elixationi, quia aliam rationẽ habet, qua elixatur, & qua assatur, quia alia est, non quatenus transmutatur ad unam, & alia quatenus transmutatur ad aliam: & sic tot sunt incoctiones, quot sunt coctiones: non autẽ sunt pauciores; quia ratione plurificantur incoctiones, licet secundum rem una incoctio opponatur assationi & elixationi. De tertio, quia addis, quòd inquinatio opponitur duabus, scilicet assationi & elixationi, quia caro inquinata, idest imperfecte elixata potest perfecte assari & elixari; & omnis motus est è contrario in contrarium: ergo ita potest perfecte assari, sicut perfecte elixari: cuius oppositum dicit Aristo. quia dicit, quòd inquinatio opponitur elixationi perfectæ: ergo coctiones non numerantur ex incoctionibus: Dico, ut dixi, quòd uerum est, quòd secundum rem est una & eadem inquinatio, secundum rationem non est eadem, quia alia ratione opponitur assari, & alia ratione opponitur elixari; & sic specificantur ex ratione, licet secundum rem sint eadem. Quod addis, quia uni coctioni uidẽtur opponi tres cruditates, quia primo ex Aristotele elixationi opponitur inquinatio, id est perfectę elixationi opponitur inquinatio; secundo inquinatio opponitur superfluæ elixationi; tertio cruditas ipsius carnis nullo modo passæ à calore naturali opponitur ipsi perfectæ elixationi, quia potest una caro sic cruda perfecte elixari, quia omnis motus fit à contrario in contrarium: ergo uni speciei incoctionis tres cruditates opponuntur, quia inquinatio opponitur perfectę elixationi, & superfluæ elixationi, quia opponitur eis, sicut diminuta coctio; & etiam caro omnino cruda opponitur perfectæ elixationi, quia omnis motus fit à contrario in contrarium: Dico, quòd reuera non sunt nisi tres incoctiones, sicut sunt tres coctiones: &, cum dicis, contra, quia, sicut diminuta elixatio opponitur perfectæ elixationi, ita etiam opponitur superfluæ elixationi; dico negando, quia hoc non est uerum, quia superflua elixatio nõ est digestio, sed est exiccatio quædam; & ita inquinatio non opponitur ei: nec etiam illa cruditas carnis, quando nullo modo est passa à calore, opponitur uere perfectæ elixationi, sed opponitur priuatiue, sicut priuatio, quia illa cruditas est priuatio tãtum illius coctionis; non autem opponitur positiue, opponitur enim, sicut uidens & non uidens, & sicut albũ & non album: & sic dico, quòd positione est tantum una cruditas, quæ opponitur perfectę elixationi, scilicet diminuta elixatio; alia autem tantum priuatiue opponitur; & alia nec priuatiue, nec positiue, scilicet illa, quæ opponitur superfluæ elixationi, quia illa est exiccatio: & ideo dico, quòd Aristo. posuit tantum unam incoctionem oppositam uni coctioni positiue & uere, licet aliæ sint, quæ priuatiue opponantur; & alio modo non est uera oppositio. Sed dices, ex quo hoc genus erat analogum, sicut dixit Aristo. quòd coctio erat genus analogum, & habet species, scilicet maturationem, & elixationem, & assationem: sed in omni genere analogo, semper species habent ordinẽ inter se, sicut & in numeris, & in figuris, quæ habent ordinem: ex quo, inquam, hoc genus est analogum, ut dixit Aristo. quia quibusdã, scilicet conueniens proprio uocabulo, quibusdam autem metaphorice: ergo istæ species

dicuntur habere ordinem: &, si sic, quem ergo ordinem habent istæ species inter se, & quis ordo earum? Secundo quęritur in quibus nam à natura fiant omnes istæ species coctionis, scilicet maturatio à natura, elixatio à natura, assatio à natura, quia dixit, quòd aliquæ fiũt ab arte, aliquæ à natura: in quibus ergo inueniuntur omnes istæ tres species à natura, & etiam ab arte? quęritur, an sint eiusdem speciei, cum fiunt à natura, & cum fiunt ab arte, &, scilicet an elixatio uel assatio, si fiant à natura & ab arte, sint eiusdem speciei specialissimæ, uel non. De primo, quòd, ex quo coctio est analogum, species eius debent habere ordinem, & ideo ordo est iste, primo est maturatio, secundo est elixatio, tertio est assatio: & iste est ordo naturæ; & ideo Aristo. insequens ordinem naturæ, primo agit de maturatione, secundo de elixatione, & tertio de assatione, quia iste est ordo naturæ; & idem debet esse ordo naturæ & doctrinæ. Sed dices, quare maturatio est prior natura alijs speciebus? quia maturatio inest tantum à natura, aliæ uero duæ species, scilicet assatio & elixatio, ab arte fiunt & à natura indifferenter: & ideo illa prior, quia simplicior. Quòd autem solum maturatio fiat à natura, isti omittunt, ut naturalem; sed, domini, hoc, quod dicunt, non est uerum, ita enim fit maturatio ab arte, ut etiam assatio & elixatio fiunt complete ab ipsa natura; possunt tamen inchoari ab arte, sed compleri à natura semper: ita etiam maturatio potest inchoari ab arte, ut cum sternimus paleas in ipsis pomis, ut poma maturescant: completur uero maturatio à natura postea, licet recipiat ab arte: & ita etiam maturatio proprie, quę conuenit fructibus, fit à principio ab arte, ut patet de mespilis in palea, & in fructibus alijs, ubi à principio rustici imponunt mel aut oleum. Et ideo alij dicunt, quòd ideo maturatio est prima, quia maturatio conuenit generationi, quæ generatio est quædam maturatio; &, quia post generationem sequitur nutritio, quæ nutritio est elixatio & assatio, ideo dicunt, quòd maturatio præcedit elixationem & assationem; & ideo elixatio sequitur maturationem: sed contra, quia generatio uiuentium impropriè dicitur maturatio, quia Aristo. dicit, quòd maturatio propriè conuenit tantum fructibus; hic uero nos loquimur de propriè dicta: ergo nõ possumus dicere, quòd maturatio præcedat elixationem & assationem: & ideo dicamus cum Olympiodoro, quòd ideo maturatio habet primum locum, quia maturatio inest solis uiuentibus, elixatio uero & assatio inest uiuentibus & non uiuentibus: & ista maturatio est perfectior, & ideo ipsa tantum præcedit, quia conuenit rei perfectiori, scilicet rei uiuenti tantũ. Sed dices, quomodo elixatio præcedit assationem? dicit Alexander, quòd ideo præcedit, quia nutritio uiuentium nihil aliud est, nisi ipsa elixatio naturalis; quia coctio nutrimenti in uentriculo in pueritia est quædam elixatio, quia tantum nutriri in pueritia fit à calido humido; &, cum coctio fit à calido humido, dicitur elixatio; &, quia nutritio in pueritia fit à calido humido, ideo dicitur elixatio: & hoc etiam dixit Arist. & Galenus, hic enim dicit in primo de sanitate tuenda, & primo de temperamentis, quòd coctio seu nutritio in prima ætate in pueris est similis elixationi; illa uero, quæ fit in uentriculo iuuenis, fit à calore sicco respectu caloris in prima ætate; & ideo illa coctio in iuuenibus dicitur assatio: & hoc idem dixit Hippo. in libro de morbis acutis, quòd coctio, quæ fit in uentriculo puerorum dicitur elixatio, coctio uero nutrimenti, quæ fit in iuuentute, quia est à calore naturali sicciori respectu primæ ætatis, ideo respectu coctionis, quæ fit in pueritia, dicitur assatio: &, licet ista coctio, quæ fit in ætate iuuentutis, fiat à calore naturali, qui est humidus, & ęst substantia spumosa, tamen, quia iste calor est siccior, quàm sit calor in pueritia, ideo ista coctio respectu illius coctionis dicitur assatio: & ideo, quia prima ætas, scilicet pueritia, præcedit secundam, scilicet iuuentutem, & in pueritia fit elixatio, & in iuuentute fit assatio; ideo elixatio præcedit assationem, licet tam coctio, quæ fit in pueritia, quàm quæ fit in iuuentute, fiat à calido humido; tamen respectu coctionis, quæ fit in pueritia, coctio, quæ fit in iuuentute, dicitur assatio, & illa elixatio: dico ergo, quòd, ex quo maturatio conuenit tantum uiuentibus, & assatio & elixatio indifferenter uiuentibus & non uiuentibus, ideo maturatio est perfectior, & prius de ea agit Aristo. &, quia elixatio fit in prima ætate, & maxime in principio illius, ideo elixatio pręcedit assationem: & sic assatio erit in tertio loco: & sic seruant ordinem inter se, quando fit in uiuentibus à natura. De secundo, in quibus nam reperiantur istæ tres species à natura, & nõ ab arte, scilicet maturatio & elixatio & assatio, quia,

ubi ab arte sunt, patet nobis; sed, ubi sunt à natura, non patet; Albertus magnus & Conciliator in differentia 50. dicunt, quòd generatio totius uiuētis appellatur maturatio, sed generatio partium, ut ossium, neruorum, & carnis, dicitur assatio uel elixatio: generatio enim partium, ubi est caro, dicitur elixatio: generatio uero partium, ubi non est caro, dicitur assatio: generatio uero partium, ubi non est caro, ut sunt ossa, dicitur assatio, quia fit à calore sicco, ex quo sunt frigida & sicca; & hæc inueniuntur in uiuentibus: & ita dicunt, quòd hoc modo istæ tres species sunt à natura in generatione uiuentium. Sed hoc non conuenit Aristo. quia generatio uiuentium improprie dicitur maturatio; ergo ita etiam generatio partiū eiusdem dicitur maturatio impropria, quia proprie est solis fructibus; & nos hic loquimur de maturatione proprie dicta. Secundo, quia, sicut tota generatio uiuentis dicitur maturatio, ita & generatio etiam partium dicitur maturatio; quia, sicut generatio totius fit à calore seminis, & materia est eadem, puta sanguis menstruus, ita & generatio partium dicit maturatio, quia ita generatio partium fit à calore seminis & ex sanguine menstruo, sicut generatio totius: cum ergo generatio partium sit ab eodem agente & ex eadem materia, ex quibus est generatio totius; ergo, sicut generatio totius est maturatio, ita etiam generatio partium debet dici maturatio, cum fiat ab eodem agente, & etiam ab eadem materia.

Comparabam species digestionis ad inuicem, maturationem, scilicet & elixationem, & assationem (& sitis attenti, quia ego hodie pulchra dicam, & etiam cras, quia pulchram præ manibus habemus materiam) & dicebamus, quòd, ex quo genus harum trium specierum erat analogum; ergò species istæ habent ordinem inter se: quis ergo ordo est iste? dixi, quòd primo est maturatio, secundo elixatio, tertio assatio; & istum ordinem seruat Aristo. & primo est maturatio, quia inest solis animatis, reliquæ uero duæ species insunt inanimatis & animatis: & ideo maturatio est alijs perfectior; ergo est natura prior: elixatio uero præcedit assationem, quia elixatio fit, cum coquitur nutrimentum in pueritia; assatio uero fit, cum coquitur nutrimentum in secunda ætate: & sicut prima ętas præcedit iuuentutem, ita elixatio, quæ fit à calore humido in prima ætate, præcedit assationem, quæ fit in secunda ætate, quæ fit à calido sicco: & iste est ordo earum. Erat secunda dubitatio, quam tetigimus, & in hoc eramus heri, ubi nam insint istæ tres species à natura: & difficile est hoc inuenire, ubi nam sint istæ tres species à natura, quia, ubi sint ab arte facile est, quia caro elixatur & assatur ab arte: & in hoc dixi opinionē Alberti & Conciliatoris in differentia 50. qui dicunt, quòd maturatio à natura inest generi uiuentis; sed dicunt, quòd maturatio cōuenit toti generi animalis, elixatio uero & assatio conuenit parti Animalis: ergo eorum generatio est maturatio, assatio, & elixatio: & probant, quia generatio totius uiuentis fit à calore seminis, ista uero generatio sic facta dicitur maturatio, quia fit ab agente calido & humido: elixatio uero & assatio conueniunt generationi partium animalis, quia partes, quæ carneæ sunt, earum generatio fit elixatione, quia fiunt etiam à calido humido; Partes uero ficciores, sicut sunt ossa & huiusmodi, fiunt à calido sicco; & ideo generatio harum partium est assatio: & hoc dicit ista opinio. Sed dixi uobis, quòd hæc expositio habet difficultatem, & falsa est, & iudicio meo non conueniens uerbis Aristo. primo quia Aristo. hic loquitur de maturatione proprie dicta, quæ est in fructibus: dicit enim Aristot. maturationē tantum inesse fructibus Plātarum: cum ergo hic loquamur de maturatione proprie dicta, comparando species coctionis ad inuicem; ergo sub ista non comprehenditur generatio uiuentium, quia improprie dicitur maturatio: ergo de ea non loquitur Aristo. Tum secūdo addo, quia, sicut generatio totius uiuentis fit à calore seminis, & ab agente, & à sanguine menstruo, ut à materia, ita etiam generatio omnium partium ipsius uiuentis fit à calore seminis, & a sanguine menstruo: ergo consimilis est generatio totius & partium animalis, & consimilis modus: ergo, sicut generatio totius est maturatio, ita etiam generatio partiū: ergo non magis una erit elixatio, quàm alia; & ideo dico, ut Alexander & Olympiodorus, quòd maturatio a natura inest cibis & solis fructibus, ut dicit Aristot. elixatio autem & assatio cibi a natura insunt in nutritione, dicunt Alexander & Olympiodorus; nutritio enim in transmutatione cibi in humorem in uiuentibus in prima ætate dicitur elixatio, in secunda uero ætate dicitur assatio; quia nutritio in prima ætate fit a calido humido: quæ uero fit

in secunda ætate,dicitur assatio,quia fit a calido sicco respectu primæ ætatis ; & ideo dicitur assatio a natura comparando unam ætatem ad aliam,& nutritionem unius ætatis ad aliam:una enim dicitur elixatio,alia uero dicitur assatio,quia prima est humida,& in ea cõuersio nutrimenti fit a calido magis humido,& ideo dicitur elixatio ; &, quia secunda ętas, licet sit humida,quia calor etiam in ea est humidus, tamen,quia respectu primæ ætatis nõ est ita humida in se,ideo comparando calorem secundę ætatis ad calorem primæ,dicitur calidus : & sic simpliciter omnes coctiones in utraque ætate debent dici elixationes,quia a calido humido fiunt simpliciter,licet in respectu calor iuuenis dicatur siccior ;& hoc dicunt Olympiodorus & Alexander : & addit Olympiodorus,quòd ante esse Aristotelē dixit hoc Hippo.in secundo libro de reg.acut.tex.22.& 88.& dicit Olympiodorus,quòd ibi Hippo. non dicit,quòd coctio nutrimenti dicatur assatio uel elixatio, sed dicit, quòd nutritio est coctio ; ubi dicit,Si quis sit assuetus semel sumere cibum,tunc,si bis sumat,ægrotabit, quia eius uentriculus coquere non poterit ; & bis repetit hæc uerba Hipp. in principio libri, & in fine ; non tamen dicit,quòd nutritio sit elixatio uel assatio ; sed Galenus ibi in com. dicit ponderando uerba Hip. quòd bene dixit Hip. quòd nutritio in stomacho dicitur coctio, quia est perfectio cibi, quæ est à calido humido : sed omnis perfectio a calido humido est coctio,quia est elixatio : ergo recte dicit Hip. quia coctio nutrimenti in uentriculo dicitur elixatio,quia omnis coctio,quæ fit a calido humido dicitur elixatio : & hoc idem dicit Galenus in libro de sanitate tuenda,ubi dicit,quòd nutritio in pueris assimilatur elixationi ; & hoc idē repetit in libro de tēperamētis, quòd nutritio uiuētium assimilatur elixationi,quia fit a calido naturali, quia calor naturalis est calidus & humidus (quid etiam sit calor naturalis, alia die dixi uobis, quòd est substantia uaporosa,genita cum sanguine,quia,cum sanguis decoquitur euaporat,& ille uapor seu fumus dicitur calor naturalis) & illa coctio propter hoc dicitur elixatio,seu propter hoc potius debet dici elixatio,quàm assatio,quia fit a calore innato calido & humido : & ideo simpliciter sumpta coctio nutrimēti,siue in prima, siue in secunda ætate,debet dici elixatio quia semper est a calore humido : &, si in secunda ætate dicitur elixatio,est respectu primæ ætatis,quia est a calido sicciori respectu primæ ætatis,quia calor ille naturalis magis est humidus in pueritia,quàm in iuuentute : & ideo in respectu tantum dicitur assatio,non autem simpliciter : & sic istæ tres species reperiuntur in natura,scilicet maturatio in plantis,& elixatio,& assatio in uiuentibus,in prima & secunda ætate eorum,ut diximus ;&, si alibi inueniuntur,inueniuntur per metaphoram & translatiõe. Erat tertio dubitatio ibidem,ex quo istæ species sunt a natura, & ab arte : icirco dubitatur,an sint eiusdem speciei istæ coctiones,cum sint a natura & ab arte:& an omnes sint ab arte & a natura,ita, quòd,sicut elixatio & assatio sunt a natura & ab arte, ita etiam maturatio sit a natura & ab arte:Dico,quòd,sicut assatio & elixatio sunt a natura & ab arte,ita etiā maturatio est a natura & ab arte : est enim ab arte,ut cum adiuuamus sternendo paleas, uel cum alijs ingenijs adiuuando,ut resoluatur humidum superfluum ; & hæc est maturatio ab arte : ita etiam assatio & elixatio possunt inchoari ab arte; tamen postea & à natura complētur istæ coctiones,licet enim possint inchoari ab arte,perficiuntur tamen omnes ab ipsa natura,quia complentur a calore acquisito in eis a sole : & sic dico, quòd maturatio etiam fit ab arte,quia cum oleo aut palea adiuuamus,quia calor solis in eis adiuuatur ab arte ; &, licet possint inchoari ab arte omnes,tamen complentur a natura, quia a calore impresso;sed fiunt ab arte,inquantum,quæ elixantur, ponuntur in aqua calida;&, quæ assantur, in calido sicco : & sic non possunt compleri nisi a natura. Et ideo,cum dicis de primo,an sint eiusdem speciei, si sint a natura & ab arte hæ coctiones, dico, quòd difficile est,tamen omnes Latini dicunt,quòd nõ,immo sunt alterius speciei;ex Aristotele primo de anima,ubi dicit, quòd res,quarum principia sunt diuersa specie,illæ res etiam sunt diuersarum specierum, quia,cum principia sunt diuersa,etiam principiata tunc erunt diuersa : sed principia in his sunt diuersæ speciei,quia illa fiunt ab arte,ut a principio & uoluntate, & illa a natura ; ergo istæ coctiones specie sunt diuersæ,quia ars est principium diuersum a natura,quia ars operatur per uoluntatem,natura autem non,ergo. Tum etiam,quia Aristo.primo de Gene. ani. capite primo,& secundo de Gener.ani.capite 5. dicit, quòd animalia,ut puta mus, genitus

ex putri materia,& mus genitus ex semine,sunt alterius speciei:& ista est mens Arist.dicãt Scotus & Thomas quicquid uelint; & hoc idem dicit Auer.octauo Physicorum 46. cõtra Auicennam,ubi hoc disputat; ergo genita ex putri materia,& ex semine,sunt alterius & alterius speciei; unde est hoc?oh dicit Auer. non ex alio,nisi quia agentia sunt alterius & alterius speciei, scilicet calor putridæ materiæ,& calor seminis: ergo genita etiam sunt alterius speciei: ergo ita etiam hæ coctiones erunt alterius speciei, quia,si ars & natura sunt alterius speciei,ergo & istę coctiones et ab arte & à natura,sunt alterius speciei,immo magis, quàm calor putredinalis & calor seminis,quia differt magis natura ab arte,quàm calor à calore,idest calor putredinalis à calore seminis: & sic hæ coctiones magis differũt,quàm mures illi, quia mures semper fiunt à calore,& ista ab arte & à natura : ergo differunt specie specialissima. Ex aduerso est ueritas iudicio meo duabus rationibus,& primo ex Aristotele septimo Metaphy. ubi dicit,quòd eadem est sanitas specie,quæ fit à natura,& quæ fit ab arte,& à casu: aliquando enim acquirit Socrates sanitatem à natura,aliquando ab arte, & aliquando à casu,ut si quis expositus radijs solis à casu acquirit sanitatem,illud est casu: & dicit Aristo. quomodocunque acquiratur sanitas, respectu eiusdem morbi intelligendo, semper hæc sanitas est eiusdem speciei specialissimæ: ergo etiam & istæ coctiones, siue fiãt ab arte,siue à natura,semper erunt eiusdem speciei specialissimæ. Secũdo,quia quinto Physicorum dicit Aristo. quòd motus sunt eiusdem speciei, quia sunt de terminis eiusdem speciei ad terminos eiusdem speciei: sed omnis coctio,siue fit à natura,siue ab arte,semper est à terminis eiusdem speciei ad terminos eiusdem speciei, quia omnis coctio, siue fit à natura,siue fit ab arte,semper incipit ab inconstantia humidi,& terminatur ad constantiam humidi: ergo & coctio,quæ fit ab arte;& coctio,quæ fit à natura, est ex terminis eiusdem speciei,quia est ab interminatione humidi ad terminationem humidi; & hi sunt eiusdẽ speciei termini: ergo omnes istæ coctiones eiusdem speciei,siue sint à natura,siue ab arte,quia sunt à terminis eiusdem speciei ad terminos per se eiusdem speciei,quia omnes motus, qui fiũt ex terminis eiusdem speciei ad terminos eiusdem speciei,sunt eiusdem speciei: & ideo sustinendo hunc modum dicendi; dico quòd istæ coctiones,siue sint à natura, siue sint ab arte,semper sunt eiusdem speciei specialissimæ per se:extrinsece uero sunt alterius speciei; ut coctio quæ fit in uentriculo,scilicet ut elixatio,quæ fit in uentriculo, & elixatio, quæ fit in uase,sunt per se eiusdem speciei,per accidens autem & ex extrinseco sunt alterius speciei: dico per se,quia in coctione,quæ fit à natura,acquiritur forma substantialis; in coctione uero,quæ fit ab arte,non; & ideo extrinsece & per accidens sunt alterius speciei: & ideo dixit Aristo. quòd istæ coctiones fiunt tam à natura, quàm ab arte,& fiunt propter easdem causas, ideo eadem sunt specie: quòd autem fiant ab eisdem causis,patet,quia fiunt ab eodem calore humido,& similiter assationes; quia,sicut Socrates & Plato sunt eiusdem speciei specialissimæ, ita istæ transmutationes sunt eiusdem speciei specialissimæ. Et ideo respondeo ad argumenta latinorum: de primo,cum dicunt,quorum principia specie differunt, etiam & illa principiata specie differunt,dico,quòd Aristo. ibi loquitur de principijs nutritionis, principiatorum, scilicet de materia & forma; quorum enim principia intrinseca; sunt diuersa specie,etiam ipsa sunt alterius speciei; hic uero principia extrinseca tantum sunt diuersa specie, scilicet agens ipsum est diuersum,scilicet artifex & natura; & hoc non facit, quòd effectus sint diuersi, quia ab eodem agente possunt effectus specie diuersi prouenire,& à diuersis agentibus idem effectus specie: & de facto ita est ueritas,quia,si materia & forma differunt specie,etiam principiata; non autem,si effectus tantum est diuersus. De secundo cũ dicis ex Aristotele,quòd genita ex putri materia,& ex semine,sunt diuersarum specierum; ergo effectus:dico, quòd uerum est,quòd genita ex putri materia, & ex propagatione, sunt alterius speciei,quia illa fuit mens Aristo. & Auer.dicit octauo Physicorum,quòd ista non differunt, nisi quia agentia sunt diuersa: sed in istis coctionibus factis ab arte & à natura,agentia sunt magis diuersa,scilicet ars & natura, quàm calor putredinalis, & seminis: ergo dico,quòd calor seminis, & calor putredinalis, differunt specie,quia ibi calor est subiectũ, scilicet calor seminis,quia facit illam generationem; & etiam ille calor putris materiæ,qui est uapor genitus,ex materia putrescente: & sic differunt specie isti duo calores; & sic effectus

ctus etiam eorum differunt specie: & ideo dicit Auer. quòd effectus differunt specie:&, cũ dicis, ob hic etiam ars & natura differunt specie; dico,quòd ista agentia,scilicet ars & natura,sunt principia tantum disponentia & præparantia,& non uere agentia; &, si concurrit ars ad coctionem, concurrit tantum,ut applicat agens ipsi passo; & ideo agentia in his sũt eiusdem speciei: agens uero per se est idem in coctione ab arte,& à natura,scilicet calor naturalis humidus,quantum agens per se in omni coctione,tam eius, quæ fit à natura, quàm quæ fit ab arte,est calor naturalis humidus: & ideo agens est eiusdem speciei.

Alia est dubitatio,comparando assationem elixationi, quia dicit Aristot. quòd elixata sunt exterius humida,interius uero sicca; econtra uero assa,exterius sicca,interius uero humida: sed hoc non uidetur uerum,quia primo est instantia de lacte & de musto: mustum.n. digestum transit in uinum,& ista digestio,dicit Aristo. est elixatio: etiam transmutatio lactis in caseum,est elixatio,dicit Aristo. &, cum transit mustum ipsum in uinum elixatione ipsa,tunc uinum non est magis humidum interius, quàm exterius,quia æque est humidum interius & exterius; & sic etiam lac eodẽ modo nõ magis est humidum interius: ergo. Secundo negatur de nutritione; quia dixisti ex Hippocrate & Aristo. quòd nutritio seu conuersio nutrimenti in prima & secunda ætate est elixatio: hic est generatio chyli ex potu & cibo;& tamen chylus genitus non est magis humidus interius,quàm exterius,nec econtra, sed inæqualis humiditatis foris & intus. Tum etiam, & est dubitatio Alberti hic de ouo; quia ouum,siue sit ex cineribus assatum, siue sit in aqua elixatum,semper,quo ad partẽ suã interiorem,est humidum;quo uero ad partem exteriorem,semper est siccum, etenim, quo ad albumen,semper est constantius: uel ergo ouum assetur,uel elixetur,semper eodem modo est: ergo etiam,si in aqua elixetur,uel sub cineribus assetur,semper est exterius constãs & siccum: ergo non est uerum, quòd assata exterius sint sicciora; elixa uero humidiora exterius,interius uero sicciora: ergo hæc non est differentia inter assationem & elixationem. Tertio dubitatur de carnibus,quæ elixantur & assantur,quia dicunt medici,quòd carnes elixatæ non cohibent uentrem; carnes uero assatæ cohibent uentrem, & ideo carnes assatæ exhibentur in fluxu uentris: ergo non sunt humidiores,sed sicciores elixatis,quia aliter male exhiberẽt,quia humiditas mouet fluxum, & non cohibet: etiam in febribus exhibẽtur carnes elixæ; ergo sunt humidiores, quia febricitantibus conueniunt humidæ diætæ, ut dicit Hippoc. prima Aphor. ergo humidiores, quàm assæ: quid ergo dicit Aristo. ex opposito est Aristo. hac ratione,quia aqua calida elixans subintrat per poros interiora carnis; &, cum sic intrat,resoluitur humidum interius carnis,quod apparet in iure pingui; & sic fit siccior caro interius,exterius uero humidior,quia circunponuntur purgando, illa, quæ resoluuntur,partibus illis exterioribus; quia,cum illa humiditas diffunditur per aquam, hæret illis partibus exterioribus carnis;& ideo remouetur humidum exterius,quia humidum extrinsecum circumiret carni: & propterea exteriores partes sunt humidiores,quia dissoluta humiditas interior circunponitur partibus exterioribus: econtra uero assa,quia,cum apponuntur igni, statim exiccat partes exteriores,agens in partes illas corrugando, & exiccando faciens crustam, & contrahens carnem,ita, quòd humidũ non potest extrahi,quia ignis statim agens in partes exteriores obturat meatus & poros,& inducit crustam adeo, quòd illud humidum interius non potest exire;& sic remanet humidum interius in carne:& ideo assa sunt humidiora interius,exterius uero sicciora: & hæc est ratio Aristotelis. Sed hic dubitat Albertus ingeniose quidem, quia omne agens naturaliter, intensius & fortius agit in proximum sibi, quàm in remotum; & hæc propositio uera est: ergo calor aquæ circum iacentis in elixatione,fortius agit in humidum exterius sibi proximum, quàm in humidũ interius sibi remotum: ergo magis ipsum resoluit; ergo partes illæ exteriores sunt magis siccę: ergo caro elixa erit magis sicca in parte exteriori, quàm in parte interiori,quia dissoluto humido partis exterioris remanet pars illa siccior. Tum secundo arguit Albertus, quia dicit Aristot. quòd in elixatione est duplex motus,ingressus, scilicet aquæ per carnis meatus ad interiores partes eius;& secũdus motus,est exitus humidi pinguedinis à partibus interioribus ad exteriora: si sic est, quæro,an isti duo motus sint simul tempore, an unus sit prior altero: nõ potest dici, quòd sint simul tempore, quia hoc est impossibile,quia isti duo

motus

motus ſunt incompoſſibiles,quia unus eſt ab exterioribus ad interiora,alter uero econtra: & ſic daretur penetratio dimenſionum ; quod eſſe non poteſt,quia nõ datur penetratio corporum : &, ſi non ſe penetrat,ſe impediunt:ergo incompoſſibiles ſunt iſti duo motus ſimul: Si uero dicas,quòd unus motus eſt prior altero,quęro,quis nam ſit prior ; aut enim ingreſſus aquæ eſt prior, quàm egreſſus humidi,& ſic tunc corpora etiam ſe penetrarẽt, quia pori illius corporis,puta carnis,ſunt repleti humiditate & pinguedine illa, quia nondum exiuit ; ſi enim prius ingreditur aqua,quàm pinguedo illa egrediatur , ergo illa duo corpora ſe penetrant : ſi uero dicas, quòd prius exit illa humiditas,quæ eſt in poris carnis,quàm aqua ſubingrediatur,tunc ſequitur,quòd pro illo tempore caro illa remanebit priuata omni corpore,quia non habet humiditatem illam in ſe; ergo datur uacuũ,quod eſt impoſſibile,quia, antequàm ingrediatur aqua,cum iam eſt egreſſa pinguedo,dabitur uacuum : ergo male dicit Ariſto . Tum tertio,quia ſic ſequitur,quòd,ſi aqua ſic ingrediens corpus carnis,reſoluit humiditatem interiorem carnis ;ergo illæ partes interiores carnis remanent diſcontinuæ, quia,quo humido continuantur partes illæ carnis, reſoluto illo humido illæ partes remanent diſcontinuatæ; ergo incineratæ,quia calor aquæ educit humidũ interius ſpeciei reſoluendo,& cum eo calor ; & ſic partes non poſſunt continuari,quia non habent humidũ : ſed hoc falſum eſt,quia hæc nõ eſſet elixatio,ſed putredo,quia putredo diſtinguitur à digeſtione propter hoc,quia per putredinem corpus incineratur,non autem propter digeſtionem; & putredo,& digeſtio ut elixatio,opponuntur, corpora enim incinerare proprium eſt putredinis : hęc Albertus . De primo, cum dicis,quòd corpus naturaliter fortius agit in proximum,quàm in remotum,dico,quòd uerum eſt,quia uera eſt hæc propoſitio : & cum ſubdis,ergo calor aquæ circunfluens carni,fortius agit in humidum exteriorem carnis , quàm in interiorem ; ergo fortius reſoluit ; ergo exterior pars carnis elixa erit ſiccior; dico,quòd, quantum eſt ex ſe ex parte ipſius agentis,& merito ipſius agẽtis,ita deberet eſſe,quia actione agentis pars exterior deberet eſſe ſiccior , ſed per accidens impeditur,& ſic eſſe non poteſt ex iſta ratione,quam innuit Ariſto.in uerbis ſuis,quia,licet fortius agat agens in proximum,ut in partes exteriores, quàm in interiores,tamen,cum agens peruenit ad partes interiores carnis,diſſoluit pinguedinem interiorem ſeu interius humidum,quod diſſolutũ fluit ad partes exteriores,& circumiacet,& circumponitur illis partibus,& remanet in illis meatibus exterioribus ; & ita circumiacens prohibet,ne calor aquæ reſoluat humidum proximum partibus exterioribus ; & ideo remanent humidiores,& fortius exiccãtur interiores, quàm exteriores per accidens ſaltem,licet per ſe ratione agentis debeat eſſe econtra, ſcilicet merito agentis debeãt magis exiccari partes exteriores, quàm interiores. De ſecundo, quia hic ſunt duo motus,ſcilicet ingreſſus aquæ ad intus,& egreſſus humidi pinguis ad extra ; ergo aut iſti duo motus contrarii ſunt ſimul tempore,aut unus eſt poſt alium : non poteſt dici primum,ſcilicet quòd ſint ambo ſimul tempore,quia ſic daretur penetratio corporum : ſi uero ſint ſimul,ſed unus ſit prior altero,hoc etiam eſſe non poteſt , quia aut dabitur uacuum,aut penetratio corporum : Dico ſubterfugiendo argumentum, ut etiam dicũt medici de hepate,qui dicunt,quòd hepar trahit à ſtomacho chylum per uenas meſeraicas , & idem hepar tranſmittit per eaſdem uenas meſeraicas ad ſtomachum ſanguinem,ex quo nutritur ſtomachus,licet ſtomachus ſecundum Galenum nutriatur ex ſubſtantia chyli ſecundum eam partem ſtomachi,quæ contingit chylum ; ſecundum uerò alias partes ſtomachi extra illam tunicam interiorem,nutritur ex ſanguine,ſicut reliqua membra : & ſic intelligẽdus eſt Galenus,quia aliquando uidetur dicere,quòd ſtomachus nutriatur chylo; quia aliter non eſt uerum,quia omnia membra nutriuntur ſanguine,quia prius conuertitur chylus in ſanguinem,ex quo poſtea nutriuntur omnia membra : ita ergo hepar per eaſdem uenas trahit ſubſtantiam chyli, & tranſmittit ſanguinem ad ſtomachum nutriendum per eaſdem uenas : nunquid uero eodem tempore,an alio & alio tempore ? dicunt aliqui,quòd in eodẽ tempore : oh ergo datur penetratio corporum : negant ipſi hoc,quia , licet eandem uia , & eodem tempore fiant iſti motus,non tamen fiunt per idem ſpacium,ſed alio & alio ſpacio, ſeu alia & alia parte,quia per partem altiorem uenæ,trahitur chylus à ſtomacho ab ipſo hepate ; & per partem inferiorem ipſius eiuſdem uenæ tranſmittitur ſanguis ab hepate ad ſtomachum

machum nutriendum; & ſic non eſt penetratio corporum,licet ſit in eodem tempore, quia eſt per aliam,& aliam partem uenæ, ita etiam dico in propoſito, quòd eodem tempore ingreditur aqua; & egreditur humidum,ſed per aliam & aliam partem pororum ipſius carnis. Aliter etiam poteſt dici,ut dicit Galenus in tertio libro uirtutum naturaliũ,qui dicit, quòd iſti duo motus non ſunt ſimul tempore,ſed prius hepar attrahit chylum à ſtomacho,& poſtea tranſmittitur ſanguis ab hepate ad ſtomachum: ergo dabitur uacuum in uentriculo: nego argumentum,quia non ſequitur hoc,quia replebitur uentriculus alijs uaporibus & alijs humoribus: ita etiam dicamus hic in caſu noſtro,quia humiditas illa, quæ remanet,dilatatur. Et ſic dupliciter poteſt reſponderi ad argumentum, quia aut illi duo motus ſunt ſimul tempore,ſcilicet ingreſſus aquæ,& egreſſus pinguedinis. oh ergo datur penetratio corporum: nego,quia dicam,quòd illa humiditas reſtringitur adueniente aqua, ad partem unã, & ad aliam tendit aqua; & ſic non fit penetratio corporum: aut non ſunt ſimul tempore, quia prius emittitur humidum illud,& poſtea ingreditur aqua: oh ergo datur uacuum: nego,quia tunc temporis replebitur caro alijs uaporibus. De tertio,quia,ſi à calore aquæ diſſoluitur humiditas interior carnis,tunc erit incinerario, quia partes remanent diſcontinuæ: ergo incineratio non tantum fit in putredine,ſed etiam in elixatione: dico,quòd duplex eſt humidum in rebus elixabilibus; unum humidum eſt, quod eſt ſuperfluum,quod eſt humidum nutribile,aliud humidum eſt ſubſtantificum,quod eſt propria ſubſtantia carnis, & nõ nutribile; & hoc humidum ſubſtãtificum rationabiliter non reſoluitur propter elixationẽ; illud uero humidum accidentale & ſuperfluum reſoluitur in elixatione: aliud uero humidũ ſubſtantificum,dico; quòd non reſoluitur reuera;tamẽ,ſi iſtud reſoluitur,incinerantur partes,& hoc concedo,ſi ultra procedit ipſa elixatio: & ſic ergo incinerabitur caro; concedo, ſi ultra procedit ipſa coctio: ſi uero intelligas,quòd incinerabitur,ideſt diſſoluetur, neque hoc inconuenit,neque hoc eſt proprium putredinis: & ſic dico, quòd in principio elixationis reſoluitur humidum accidentale ſuperfluum,& ad huius diſſolutionem non ſequitur incineratio; & illud humidum ſubſtantificum nõ reſoluitur; ſi autem ultra procedit elixatio, ſic etiam humidum ſubſtantificum reſoluetur,& ſic concedo. Ad argumenta uero de lacte, & de muſto, dico,ut dicit Ariſtoteles,quòd iſta eſt elixatio improprie dicta: &, cum Ariſt. dixit de elixis,quòd interiora ſunt ſicciora exterioribus,loquitur de ueris elixis,cuiuſmodi non eſt coctio lactis & muſti,quia eſt diſſolutio quædam in partes craſſas & tenues,& ideo eſt impropria elixatio: cum uero Ariſto. dixit de elixis,quòd ſunt exterius humidiora,intelligit de propria elixatione. Sed dices,tu non fugis argumentum,quia conuerſio nutrimenti in chylum eſt elixatio proprie dicta,& tamen chylus non eſt humidior interius, quàm exterius,uel econtra,immo æqualiter eſt humidus interius & exterius,uel econtra: dico, domini,quòd reuera ita eſt, quòd non poſſumus hic ſubterfugere argumentum, quia hoc eſt uerum in chylo,quod generatur à natura; oh quid ergo dicit Ariſto. dico, quòd, quando Ariſto. dixit, quòd elixata ſunt humidiora exterius,quàm interius,loquitur de elixatione, quæ nobis notior eſt: & quæ eſt iſta elixatio,quæ nobis notior eſt? oh eſt artificialis, & iſta elixata ſunt humidiora exterius,quàm interius: & ſic Ariſto. loquitur de elixatione,quæ fit ab arte,quæ nobis eſt magis manifeſta: ſi autem fiat elixatio à natura,non eſt hoc uerũ,quia partes æqualiter ſe habent in humiditate & ſiccitate. De alio, & erat argumentum ipſius Alber. de ouo,quia,uel elixetur in aqua,uel ſub cineribus aſſetur,ſemper pars albior eſt cõſtantior; pars uero interior eſt humidior; ergo hic nulla eſt differentia: dico, dicit Albertus, concedendo aſſumpta,quibus probas,quòd ſemper,quo ad exteriores partes, eſt ſiccius; & nulla eſt differentia in hoc inter aſſationem & elixationem in ouo: oh ergo Ariſto. dicit falſum: reſpondet Albertus, quòd Ariſto. loquitur per ſe,quòd ſemper in elixatione pars interior eſt ſiccior,in aſſatis uero eſt ſicca exterior,tamen,ſi aliter accidit, hoc eſt per accidens,& ex cauſa accidentali: ſed quæ cauſa accidentalis eſt hæc in ouo? oh dicam, dicit Albertus,quia,cum circuitur ouum ab aqua calida,& coquitur,uel etiam ab igne ſub cineribus aſſatur,ſemper humidum partis exterioris,ſcilicet ipſius albuminis,euaporat, & reſoluitur ſecundum partes exteriores; &, quod remanet,condenſatur; & ſic illa pars exterior uehementer induratur,adeo,quòd calor ipſe,ſiue ſit aquæ,ſiue ſit ignis,agit in humidũ

partis

partis interioris, ideſt uitelli oui; & illud humidū etiam, ſi reſoluitur, non poteſt exire, quia, cum pars exterior alba ipſius oui ſit indurata, prohibet, ne illud humidum poſſit exire; & ſic pars interior ſemper remanet humidior in ouo, ſiue ſub cinere, ſiue in aqua aſſetur; & hoc eſt per accidens, quia illa humiditas interior à circunſtante albumine cōdenſato retinetur; & ideo ex cauſa accidentali contingit oppoſitum in ouo, ſcilicet propter extrinſecum impedimentum; & Ariſto. loquitur per ſe. De ultimo, quod erat de carnibus aſſatis, quæ cohibent fluxum uentris; elixæ uero non cohibent, ſed iuuant fluxum; ergo ſunt humidiores: tū quia febricitantibus dantur, & conuenit caro elixa; dico, quòd aliquid eſſe humidius eſt bifariam, uno modo ſubſtantifice: alio modo qualitatiue; ut quid humidius, an aqua, an uinum; dico, quòd aqua qualitatiue extrinſeceque eſt magis humida, quàm uinū, quia aqua eſt primum humidorum qualitatiue: tamen ſubſtantifice uinum eſt humidius, quia uinum conuertitur in ſubſtantiam noſtri corporis; & ideo magis humectat noſtrum corpus, quàm aqua, quia aqua non conuertitur in ſubſtātiam noſtri corporis, quia nullum ſimplex nutrit: uinum autem ſic, quia reponit humidum deperditum. Sum contentus, cras nos finiemus.

Erat dubitatio, quòd elixa eſſent interius humidiora, quàm aſſa, quia carnes elixę conceduntur febricitantibus, & non ſiſtunt fluxum uentris; aſſa uero ſiſtunt fluxum uentris: ſed humida diæta conuenit febricitantibus: ergo uidetur, quòd elixa ſint humidiora aſſis: & ſitis attenti, quia non habemus materiam difficiliorem iſta. Dicebamus, quòd etiā aliquid humidius bifariam contingit, ſcilicet intrinſece, & extrinſece; uno modo humiditate ſuperfuſa & aquea & extrinſeca, & ſic elixa ſunt humidiora extrinſece & humiditate ſuperfuſa: alio modo aliquid eſt humidius humiditate intrinſeca & aerea, & humiditate pingui; & ſic aſſa ſunt humidiora, quia habent humidum eorum pingue, & non euanuit; & propter hoc carnes aſſæ ſiſtunt fluxum uentris, quia humiditas pinguis ſiſtit fluxum uentris, non autem auget, ut elixa, quia humiditas illa propria eſt & aerea, humiditas uero extrinſeca & aquea auget fluxum uentris; humectat ergo accidentaliter magis caro elixa, quàm aſſa; aſſa uero magis eſſentialiter, quàm elixa; ſicut alia die dicebamus, quòd humectat magis uinū, quàm aqua ſubſtantifice, quia uinum conuertitur in ſubſtantiam uiuentis, & reponit humiditatē ſubſtantificam, & ideo magis humectat ſubſtantifice quàm aqua; aqua uero non conuertitur in ſubſtantiam nutriti, ſed tantum reponit qualitatem noſtram, non autem ſubiectū humidum uiuentis: conceduntur tamen elixa febrientibus, & non aſſa, quia ſunt facilioris digeſtionis & coctionis, nō quia ſunt humidiora, ſed quia elixa habent poros factos rariores, ideo ſunt faciliora, ad concoquendum, & etiam, quia humidiora qualitatiue: & quomodo ſunt facilioris coctionis carnes elixæ? iam dixi, quia ſunt paſſibiliores; & propter hoc conceduntur ægrotantibus.

Alia dubitatio eſt, quæ eſt facta à Latinis, quia Ariſto. numerat tres ſpecies coctionis, ſcilicet maturationem, elixationem, & aſſationem; & explicat poſtea frixionem, quàm comprehendit ſub aſſatione, dicens, quòd frixio eſt modus quidam aſſationis, non autem elixationis: eſt modo dubitatio circa comparationem harum ſpecierū inuicem, quia aſſatio eſt à calido ſicco, elixatio uero à calido humido: ſed frixio eſt à calido humido, quia eſt à caliditate pinguedinis uel olei in ſartagine poſiti: ergo frixio magis comprehenditur ſub elixatione, quàm ſub aſſatione, quia eſt à calido humido, non à calido ſicco; & eodem modo fit: elixatio & frixio, ſcilicet à calido humido, quia illa fit à calido pinguedinis, & illa à calido aquæ: quomodo ergo Ariſto. dicit, quòd frixio eſt ſpecies aſſationis? Secundo, quia ægrotantibus concedimus aſſa, & non frixa: quomodo ergo frixio eſt ſpecies aſſationis? ex aduerſo eſt Ariſto. qui dicit, quòd frixio eſt ſpecies aſſationis: & omnes Latini tangunt iſtam difficultatem. De primo dico, cum dicebas, ſicut elixatio eſt à calido humido, ita etiam frixio; ergo magis debet comprehendi ſub ſpecie elixationis, quàm aſſationis: reſpondent latini omnes, ut Buridanus, Timon, & Gaetanus, quòd duplex eſt calidum humidū; quoddam eſt calidum humidum humiditate aerea, ut eſt oleum, & pinguedo; aliud eſt calidum humidum humiditate aquea, ut eſt aqua ipſa calida: & humidum humiditate aerea, dicitur eſſe humidum humiditate aerea, quia in eo prædominatur aer, & in humido humiditate aquea dicitur prædominari aqua: & ideo ſtante hac diſtinctione, cum dicis, quòd elixatio eſt

 à calido

à calido humido,dicunt, quòd uerum eſt,humiditate aquea: frixio etiam eſt à calido humido; uerum eſt, humiditate aerea: & ideo dicunt, quòd frixio non comprehenditur ſub elixatione, quia non fiunt ab eodem calido humido,quia elixatio à calido humido aqueo, & frixio à calido humido aereo ac pingui. Sed, domini, hæc reſponſio non ſoluit dubitationem,quia,ſi frixio & elixatio fiunt ambo à calido humido, licet elixatio fiat à calido humido humiditate aquea, & frixio à calido humido humiditate aerea, etiam magis frixio conuenit cum elixatione,quàm cum aſſatione,quia aſſatio fit à calido ſicco,& multæ iſtæ fiunt à calido humido,& magis inter ſe conueniunt calida humida, qualitercunque ſint, quàm calidum & humidum cum calido ſicco: ergo frixio magis erit elixatio, quàm aſſatio: quomodo ergo Ariſto. dicit, quòd magis comprehenditur ſub aſſatione,quàm ſub elixatione? & ſic adhuc ſtat argumentum. Tum ſecundo,quia contradicunt uerbis Ariſtotelis,quòd frixio non eſt à calido olei uel pinguedinis infuſi ſartagini; & ſic negat Ariſtoteles, quòd frixio à calido humido olei ſit,ſed dicit, quòd fit à calido ſicco,ſcilicet ipſius ſartaginis; & iſti concedunt,quòd fiat à calido humido olei uel pinguedinis: & ideo contradicunt Ariſtoteli. Et ideo recte expoſuit Alexander,quòd iſta frixio non eſt à calido humido olei uel pinguedinis,quia hoc etiam dicit Ariſto. & recte,quòd frixio non eſt à calido humido olei uel pinguedinis; & probauit Ariſtoteles,quia iſta frixio non fit à calido humido olei uel pinguedinis,quia magis patitur pinguedo & oleum à carne,cum frixione,quàm econtra: ergo non poteſt dici,quòd caro decoquatur ab illa pinguedine uel oleo; &, ſi ſic, tunc caro ſuperaretur à pinguedine,ſed econtra fit,quia pinguedo abſumitur à carne potius,quàm caro ſuperet & abſumat ipſam: ergo negat Ariſtoteles id, quod ipſi concedunt. Et ideo Albertus, exponens uerba Ariſtotelis,dicit mouendo dubitationem,utrum,ſi iniiciatur aqua modica in ſartaginem,ita,quòd caro non ſupernatet, & in illa aqua coquatur caro, an iſta coctio ſit elixatio, an frixio: reſpondet,& dicit,quòd dicitur frixio, & tamen iſta coctio non eſt à calido aereo,ſed à calido aqueo,& dicitur frixio,& non elixatio: ergo male dicũt iſti, quòd frixio eſt à calido aereo,& elixatio à calido aqueo, quia frixio eſt etiã à calido aqueo; immo etiam dicit Alexander,quòd,ſi iniiciamus multum olei in ſartaginem, adeo,quòd caro ſupernatet,& non poſſit uincere humidum olei,ſed econtra, ſcilicet uincatur humidum carnis ab humido olei,ſicut debet fieri in elixatione,iſta dicitur elixatio,& non frixio, & tamen iſta coctio eſt ab humido pingui; & cauſa huius eſt,quia humiditas carnis in iſto caſu ſuperatur ab humiditate olei,& extrahitur à parte interiori ad exteriorem,quòd requiritur ad elixationem: non eſt ergo frixio,eo quòd coctio fiat ab humiditate pingui,quia etiã elixatio eſt ab humiditate pingui; ſed potius dicitur frixio,quia patitur oleum à carne magis, quàm caro ab oleo,quia ab ea abſumitur: & ideo iſti errant & non intelligunt uerba Ariſtotelis: & ideo dimittendo iſtos,dicatis cum Ariſtotele & Alexandro, ad argumentum, cum dicis,quòd frixio fit a calido humido,probans,quia fit à calido humido olei, dico, quòd falſum eſt,ſed fit ipſa frixio à caliditate ignis impreſſa ipſi ſartagini,ſeu ferro ipſius ſartaginis: & ideo tam modicæ quantitatis debet eſſe iſta pinguedo poſita in ſartagine,quod abſumatur à carnibus,quia,ſi pinguedo ſit tantæ quantitatis,quòd abſumat humidum carnis, tunc non eſt frixio, dicit Alexander, ſed erit elixatio,quia in iſto caſu humidum carnis uincitur ab humido pinguedinis,quia abſumitur humidum carnis ab humido calido pinguedinis,ſicut fieri debet in elixatione: & ideo negatur,quòd aſſumis,ſcilicet quòd frixio fiat à calido humido, ſed fit à calido ſicco ipſius ſartaginis,quia fit a caliditate impreſſa ferro ſartaginis ab ipſo igne: & hoc etiam dicit Ariſto. quia Ariſto. negat, quòd etiam frixio ſit à calido humido,ſed dicit,quòd eſt a calido ſicco,ſcilicet ipſius ſartaginis;& ideo dicit, quòd frixio eſt aſſatio,& non elixatio. Sed dices tu, contra,quia omne agens proximum ex ſeptimo Phyſicorum debet contingere paſſum: ſed hic in frixione ferrum ſartaginis non contingit carnem,eo quòd caro tangatur à pinguedine: ergo frixio non fit à caliditate ſartaginis, ſed fit a calido humido pinguedinis; & ſic,quod frigit,eſt caliditas olei, & non caliditas ſartaginis: ergo erit elixatio & non frixio: Dico concedendo propoſitionem Ariſtotelis, quòd uera eſt,quia,ſi agens non contingit paſſum,non eſt agens proximum: &, cum ſubſumis, ſed ferrum non contingit hic carnem,ſed pinguedo contingit carnem: dico, negando ma-

iorem hanc, quia falſa eſt, quia ferrum ſartaginis eſt, quod contingit carnem, & non oleum, quia oleum eſt paucæ quantitatis; & ideo caro contingitur à ſartagine, quia, ſi multum eſſet oleum, tunc eſſet elixatio, & non frixio; ſed oleum cedit carni, quia ſua paucitate non intermeat inter carnem & ſartaginem: & ideo inquit Alexander ex Ariſtotele, quòd tã pauca debet apponi pinguedo, quòd caro contingat ſartaginem, ita, quòd pinguedo cedat carni, & caro adeo deſcendat ſub pinguedine, quòd contingat ſartaginem, quia, ſi tanta ſit pinguedo, quòd caro non contingat ſartaginem, & pinguedo non abſumat humiditatem carnis, tunc nõ erit frixio, ſed elixatio. Sed dices, ad quid igitur requiritur iſta pinguedo, quia nihil operatur in iſta coctione, ſi iſta coctio fiat à caliditate ſartaginis ſeu ferri ſartaginis? dico, quòd requiritur iſta pinguedo, ne caro abſumatur a uehemẽti caliditate ferri ſartaginis, & comburatur, quia iſta coctio fit a uehementi calido: & ideo, domini, citius decoquuntur frixa, quàm aſſa, quia frixio eſt a uehementiori calido, quàm aſſatio; aſſatio enim eſt a calido ignis impreſſo aeri, quia aer eſt rarus; iſta uero frixio eſt a caliditate impreſſa ferro ſartaginis; & ideo eſt uehementis coctionis caliditas iſta, quia eſt in ſubiecto denſiori, quàm caliditas aſſationis, quæ eſt impreſſa aeri: & ita euadimus argumentum, quod aſſumpſit falſum; quod ignorarunt noſtri latini non ponderantes uerba textus. De ſecundo, cum dicebatur, cur eſt, quòd ægrotantibus concedimus aſſa, & non frixa, ſi frixio eſt ſpecies aſſationis? dico, quòd ratio eſt iſta, quia in frixione generantur multi mali uapores, conſumpto ipſo oleo uel pinguedine in uapores ipſos: & ideo Galenus ualde damnat inter alia cibaria omnia oua frixa, & alia frixa: & ideo non concedimus frixa ægris, concedimus tamen aſſa, quia in ipſis non fit iſta generatio uaporum, uti eſt in ipſis frixis. Vltima dubitatio difficillima eſt in uerbis Ariſtotelis, qui dixit, quòd omnia cocta ſeu digeſta ſunt calidiora & craſſiora ſe ipſis indigeſtis: & ideo primo dubitatur de primo, an omnia digeſta ſint calidiora ſe ipſis indigeſtis: & primo eſt inſtantia de muſto, quia ex muſto generatur uinum per coctionem, & tamen muſtum eſt calidius ipſo uino: & probatur, quòd ſit calidius, tum quia feruet, & uinum non; tum ſecundo, quia muſtum magis inebriat, quàm uinum; & hoc propter maiorem caliditatem & maiorem fumum, qui eleuatur ab eo à ſtomacho ad cerebrũ; & tamen uinum eſt magis digeſtum ipſo muſto. Secundo, quia apoſtemata ſiue abſceſſus, ad quos uel ad quæ ſequitur ipſa febris ſi ducit in ſaniem digeſtam, cum generatur ſanies, ceſſat febris: & ſanies generatur per digeſtionem; & tunc facta ſanie in apoſtemate, ceſſat febris, facta ab ipſo apoſtemate: ergo ſanies iſta genita per digeſtionem eſt minoris caloris, quàm humor putreſcens indigeſtus, ex quo generata eſt ſanies; quod oſtendo, quia ille humor, dum erat indigeſtus & putreſcens, generabat febrem, digeſtus uero non generat febrem: ergo, quæ digeſta ſunt, non ſunt calidiora ſe ipſis indigeſtis. Tertio arguitur de fructibus, quia, ut dicit Auer. tertio colliget, & ſecundo de anima, multi ſunt fructus, qui acerbi; ſunt amari, cum uero matureſcunt, fiunt dulces: tranſeunt autem fructus ex amaro in dulce per digeſtionem: &, ſi ſic, ergo & omnia amara, ex Galeno ſecundo de ſimplicibus, ſunt calidiora, quàm dulcia: & iſti fructus indigeſti, ſunt amari, digeſti ſunt dulces; ergo calidiores ſunt crudi, quàm digeſti; ergo aliquod indigeſtum eſt calidius digeſto: & confirmatur, quia nihil agit ultra gradum proprium: ſed fructus matureſcunt tantum à calido intrinſeco & proprio acquiſito à ſole, & ille uapor ſic calidus remanens in fructibus maturat illos; & iſte calor non agit ultra proprium gradum: ergo iſti fructus non ſunt calidiores in fine coctionis, quàm ſint, indigeſti à principio ante maturationem, quando erant crudi, quia iſta maturatio fit à proprio calore, quia proprius calor non auget ſe: non ergo erũt calidiores iſti fructus, cum ſunt digeſti; ſe ipſis amaris. Quarto arguitur, quia ex ſanguine generatur lac per coctionem, & tamen ſanguis eſt longe calidior lacte: non ergo omnia digeſta ſunt calidiora ſe ipſis indigeſtis. Ex aduerſo eſt Ariſto. in uerbis ſuis, qui dicit, quòd omnia digeſta ſunt calidiora ſe ipſis crudis; & dat etiam rationem Ariſto. quia digeſtio fit à calore ipſo: quo modo ergo aliquid erit magis digeſtum, magis erit paſſum à calore: ergo omnia digeſta erunt calidiora ſe ipſis crudis & incoctis. Et ideo dico de primo, ad argumẽta iſta, cum dicis de muſto, quia muſtum eſt calidius uino, & tamen uinum generatur ex muſto per coctionem; & omne coctum eſt calidius ſe ipſo incocto & crudo, quia generatur à

calido per accidens; tamen mustum est calidius uino: dico, quòd admiscentur musto cortices, & nuclei, & alia genera, ut acini, quæ partes non sunt partes uini, sed musti, quæ partes sunt calidæ, & substantiæ terreæ, ex quibus partibus mustum redditur calidius, quia istæ partes sunt passæ à calore uehementi, & ideo seruant illum uehementem calorem; & sic admixtæ in musto reddunt mustum calidius; & sic mustum per accidens per partes extrinsecas, ualde passas à calore reddetur uaporosius: &, quia illa caliditas eleuatur, & facit ampullas, ideo mustum per accidens ebullit: & ideo, cum probas, dicens, quòd mustum feruet, & uinum non, iam dixi, quòd hoc est per illas partes calidiores, quæ ipsi admiscentur, quæ ex se seruant caliditatem illam acquisitam, ideo sunt calidissimæ; & ideo agunt in humidum ipsius musti aqueum, & sic conuertunt ipsum humidum in uapores & fumum, qui uapores & fumus exhalantes à musto generant huiusmodi ampullas, & sic feruet mustum, & sic fit illa exhalatio. De alio, quia mustum magis inebriat, quàm uinum; ergo est magis calidum: dico hoc esse per accidens ex duplici causa, tum quia, ex quo feruet, & habet partes aqueas in se admixtas, ideo calor uentriculi agens in humidum illud, conuertit multas partes eius in uaporem, quæ partes petentes cerebrum inebriant; in uino autem non sunt huiusmodi partes aqueæ, quæ possint conuerti in uapores: tum etiam ex alia causa, quia mustum est incoctum & indigestum, uinum uero est coctum; & ideo non potest ita calor stomachi ipsum superare mustum propter eius indigestionem; & ita non potest conuertere ipsum in substantiam nutriti, sed conuertit in fumum & uaporem: uinum autem, ex quo est digestum, magis superare à calore stomachi; & ideo non ita conuertit ipsum in uaporem, sed in substantiam nutriti; & ideo non sic inebriat.

De secūdo, de abscessu, qui, cum est indigestus, causat febrem: cum uero facta est sanies, non amplius adest febris, & tamen sanies fit per coctionem: ergo non omnis coctio procedit calefaciendo: dico, quòd hoc est per accidens, & non per se: non enim ex hoc, quòd humor putrescēs sit maioris caliditatis, quàm cum est digestus, generatur febris: sed causa est, quia conuerso humore putrescente in saniem cessat dolor & solutio cōtinuitatis, qui dolor generabatur ex illa solutione continui & tensione membri: tum etiam ex alteratione præter naturam, quia ex alteratione præter naturam generabatur dolor, ex dolore affluebat spiritus & sanguis à toto corpore, & ex multo affluxu spiritus & sanguinis fit inflammatio, ex inflammatione fit febris ipsa: & ideo conuerso humore putrescente in saniem cessat febris, quia cessat ille influxus spiritus & sanguinis & illa inflammatio; & ideo non cessat febris ex hoc, quia sanies non sit calida, sed quia restat fluxus spirituum & sanguinis: & sic ex ista duplici causa generabatur febris, & non quia sanies non est calida, & humor putrescens sic.

De tertio, quia multi fructus sunt amari, antequam sint maturi, maturi uero sunt dulces; & omnia amara ex Galeno sunt calidiora dulcibus; dico, quòd hic est duplex modus dicendi, si sequamur dictum Auer. si concedamus, quòd multi fructus crudi sunt amari, maturi uero sunt dulces: &, cum dicis, oh omnia amara sunt calidiora ex Galeno: nego Galenū, dicit Auer. licet sit dictum Galeni, quia Auer. in secundo de anima in com. 106. negat hoc, quòd omnia amara sint calidiora, quàm dulcia: tunc quomodo esset coctum calidius incocto? quia sic necessario sequeretur, quòd aliqua cruda essent calidiora se ipsis coctis, ut patet de istis fructibus; quod est contra Aristotelem: & Conciliator adduxit instantiam cōtra Galenum de opio, quod est summè frigidum, & est amarissimum: tū ex opposito est Galenus in secundo de simplicibus, ubi adducit hanc propositionem uniuersaliter, quòd omnia amara sunt calidiora dulcibus. Tum, si sequamur Galenum, est alia responsio, quia dicit Galenus, quòd omnia amara sunt calidiora dulcibus, & quòd omnis amaritudo fit à calido exurente; ita etiam salsedo fit à caliditate: si ergo dicamus cum Galeno, cum tu dicis, quòd multi fructus sunt amari, cum sunt immaturi, maturi uerò sunt dulces, negat hoc Galenus, & expresse dicit, quòd non sunt amari isti fructus, cum sunt crudi, sed sunt austeri aut acerbi saporis, quibus miscetur frigidum, quia isti sapores, scilicet acerbum & austerum, sunt à frigiditate: & ideo isti fructus tum, cum sunt crudi, sunt frigidiores, postea uero ex coctione fiunt calidiores & dulces: & dat exemplum Galenus de glande, & piro, quia sapor glandiū crudarum est austerus, & non amarus, & sapor piri etiam, quia differunt istæ species saporū:

& sic

& sic negat Galenus, quòd sapor horum fructuum immaturorum sit sapor amarus, quia, si esset amarus, cum esse amarum sit esse calidius dulci, tūc aliquod incoctum esset calidius cocto se ipso; quod est falsum & contra Aristotelem. De alio, quia nihil agit ultra gradum proprium: si fructus crudi in arbore se ipsis maturescūt à calore proprio; sed calor proprius non augetur, immo est idem in principio & fine; ergo cocta non sunt calidiora se ipsis incoctis. Dico, quòd aliquod esse calidius potest intelligi bifariam; uno modo intensiue in gradibus, ita, quòd sit maioris caliditatis in gradu; & sic fructus nō sunt calidiores digesti, quā indigesti, quia reuera non sunt maioris gradus caliditatis isti fructus in fine, quàm in principio coctionis, quia à quo uenisset iste calor, cum nihil agat ultra gradum proprium? Alio modo aliquod dicitur esse calidius extensiue, quia plus caloris habet extensiue, & quo ad multitudinem, sicut dicit Galenus de calore pueri & iuuenis, quia calor est æqualis intensiue & in gradu, & in puero & in iuuene, sed inæqualis extēsiue, quia plus humidi est in puero, quàm in iuuene, id est plus habet substantiæ uaporosæ calidæ puer, quàm iuuenis, quia plus est humidi in puero, & calor naturalis consistit in humido; & ideo plus habet substantiæ uaporosæ puer, quàm iuuenis: ita quoque dico in fructibus, quòd iste calor in fructibus æqualis est in gradu in fine & in principio maturationis, quia iste calor in principio maturationis generatur à sole, scilicet illa substantia uaporosa, quæ postea agit in humidum, & conuertit in substantiam uaporosam: quo uero ad multitudinem, sic est maior & ualde plus calor in fine maturationis, quàm in principio, quia ista maturatio est à calido illo uaporoso, qui calor agens in humidum ipsius fructus, conuertit ipsum in substantiam uaporosam illā: & sic plus humidi caloris est in fine maturationis in fructibus, quàm in principio, multitudine, scilicet extensiue. De ultimo, quod dicis de lacte & sanguine, dico, quòd uerum dicis, quòd sanguis est calidior lacte: sed hic sunt duo quærenda, scilicet coctio ipsa & alteratio, quia alteratur & conuertitur sanguis in naturam lactis; &, si sic quæratur, sic lac semper est calidius sanguine, quia semper fit coctio in sanguine: aliud est quærendum, scilicet cum transmutatur sanguis in aliam speciem lactis; & sic quo ad istam transmutationem sanguinis in lac, tantum lac non est calidius ipso sanguine, quo, scilicet ad istam transmutationem in aliam speciem: & sic, si quæratur quò ad coctionem, sic lac esset calidius, quia, quo magis digestum, tanto calidius: si uero quæratur, ut sit transmutatio in aliam naturam & speciem, sic lac non est calidius: & ideo, si quæratur coctio, quæ est ibi, sic lac est calidius; si autē quæratur, ut transmutatur in aliam naturam & speciem, non oportet, quòd illa natura specie distincta sit calidior; & ideo non oportet, quòd lac sit calidior ipso sanguine: & sic soluitur argumentum.

Sequitur ultima quæstio difficilior, quia, ex quo uidemus, quòd omnia digesta sunt calidiora se ipsis indigestis, ideo sequitur quæstio omnium difficillima, scilicet an omnia digesta sint crassiora se ipsis indigestis: & arguitur bifariam, quòd non; primo auctoritate Auicennæ prima primi, & prima quarti, qui dicit, quòd coctio seu digestio est quædā æquatio, qua tenue crassescit, & crassum attenuatur: ergo aliquando digestio erit attenuatio, & sic digestum erit tenuius se ipso indigesto. Secundo & fortius arguitur ratione: si discurramus per singulas species coctionis, uidebimus, quòd semper aut sæpe coctio procedit attenuando: & primo uideamus de maturatione proprie dicta, quæ inuenitur in solis fructibus (quia maturatio est duplex, quædam propria, & quædam metaphorica; propria inest solis fructibus) si enim inspiciamus fructus maturescentes, uidebimus, quòd ista maturatio est attenuatio quædam, quia est ex Theophrasto 6. de causis plātarū capite septimo ubi dicit, quòd omnes fructus plantarum mutantur ex sapore in saporem coctione quadam: & postea subdit, quòd omnes fructus plantarum à principio sicci sunt, & mox humescunt humore eius, idest plantæ influente; & ista dicitur esse generatio saporum: si ita est, ergo ista coctio attenuatione procedit, quia, cum siccum miscetur humido, est attenuatio, & humidum est tenuius, quàm siccum: ergo ista coctio attenuatione procedit, quia primo fructus sunt sicci, & deinde humidi; & siccum est crassum, & humidum tenue, ergo: & hanc sententiam Theophrasti citat Galenus quarto & quinto de simplici medicina, & addit Galenus, quòd omnes fructus plantarum primo sunt acerbi & lignosi, & postea fiunt acidi & humidi; & hæc

transmutatio fit coctione,ut dicit Theophrastus,& postea fiunt dulces: si ergo primo fructus sunt acerbi & lignosi, & postea fiunt acidi & humidi,& ista mutatio fit coctione; ergo coctio aliquando attenuando procedit, generatio semper incrassando: & confirmatur experientia,quia fructus acerbi à principio sunt duri,& postea cocti molliores sunt; sed durities ex secundo de Generatione,& corruptione,sequitur siccitatem, & mollities humiditatem; &attenuatio sequitur humidum,& crassities siccitatem: cum ergo fructus fiunt à principio,sunt duriores; &, cum maturescunt,fiunt molliores:ergo coctio fit aliquando attenuando,quia fructus ex duris fiunt per coctionem molliores: ergo ista coctio ex cruditate in maturitatem procedit attenuatione, quia attenuatio sequitur humidum,& crassities siccitatem: ergo,si ista transmutatio est facta per coctionem,& fit per siccum in humidum;ergo hæc coctio procedit ex crasso in tenuem,& non econtra,ut dicit Aristo.& confirmatur, quia à principio fructus sunt grauiores, cum sunt immaturi, quàm quando sunt maturi; ergo in principio sunt magis aerei; ergo crassiores sunt,quia grauitas sequitur ipsam terram; ergo plus terræ habent in principio, quando sunt immaturi,quàm in fine; ergo sunt crassioris substantiæ in principio,quàm in fine: patet,quia,cum acerbi sunt fructus,si intra aquã imponantur,grauitant & submergunt; cum autem sunt maturi,sunt molliores, & supernatant aquæ,non autem submerguntur: ergo in fine fructus isti sunt minus terrei,quia sunt leuiores; ergo hæc coctio attenuatione processit: & dat exemplum Galenus de sorbis. Secundo principaliter arguitur & de maturatione improprie dicta, quia probauimus de propria,ideo nunc arguitur de impropria,& translatitie sumpta,& est generatio uiuẽtium,quæ appellatur maturatio,& præcipue ab Auerroe tertio colliget: si enim loquamur de ista,etiã attenuatione procedit,si enim generantur uermes ex carne,uel in ligno,ista generatio attenuatione procedit,quia generatum est tenuioris substantiæ,quàm caro aut lignum: tum etiam quia apud medicos generantur in cerebro spiritus animales ex uitalibus in complexu rete mirabilis,quia spiritus uitales,ut scitis,ascendunt à corde per tenues ramos arteriarũ cerebri,& in illis amfractibus in illo reflexu concoquuntur,& generantur animales; & tamen generatio procedit attenuatione,quia tenuior est spiritus animalis, quàm uitalis;& sic in illis amfractibus illius rete attenuantur spiritus illi,& conuertuntur in spiritus animales, quia sunt tenuiores,quàm uitales: ergo hæc coctio attenuatione procedit. Tertiò arguitur de elixatione & assatione,quòd attenuatione procedunt, quia,uel accipiatur assatio & elixatio ab arte,uel à natura,semper attenuatione procedunt;quia,si fit à natura,procedit attenuando; quod ostendo, quia elixatio à natura nihil aliud est,quàm coctio & conuersio nutrimenti in prima ætate,ut dicunt Galenus,Aristoteles,& Alexander; in secunda uero ætate est assatio respectu primæ: sed in secunda & in prima ætate procedit ista coctio attenuatione,seu ista conuersio cibi,quia semper iste cibus,puta panis, conuertitur in chylum, & chylus in sanguinem: sed chylus est tenuior, quàm panis; & sanguis est tenuior,quàm chylus; & sanguis deinde conuertitur in humiditates secundas,quæ sunt subtiliores ipso sanguine: ergo hæc generatio attenuatione procedit: Si etiam considerentur elixatio & assatio,ut procedit ab arte,sic etiam attenuando procedit; quia caro assa & elixa sunt tenuioris substantiæ se ipsis crudis. ergo assatio & elixatio,siue sint à natura,siue ab arte,semper, aut frequenti attenuatione procedunt ad minus; cuius tamen oppositum dicit Aristo.& confirmatur de musto & uino,ubi uinum est tenuioris substantiæ, quàm mustum, & tamen uinũ generatur ex musto per coctionem,& tamen hæc est maturatio: quomodo ergo Aristo. dicit,quòd ista coctio procedit ex assatione? Et ideo uidetis,qualiter dictum Aristotelis multas habeat difficultates, quæ uidentur ostendere suum dictum esse falsum: & ideo,domini, propter has difficultates uario modo loquuntur expositores; & quæstio ista melius tractatur à medicis,quàm à philosophis: & ideo sunt multi modi dicendi. Et primus modus dicendi est Conciliatoris differentia 50. & Vgonis prima primi,qui dicunt,quòd dictum Aristotelis non est uniuersaliter uerum,quia aliquando est uerum,aliquando falsum, quia non est uerum,quòd coctio uniuersaliter procedat incrassando,sed etiam aliquando attenuatione procedit: & hoc dicunt isti expositores exponendo dictum Hippocratis in secunda particula

ticula Aphorismorum Aphor. 22. Concocta medicari & mouere non cruda. quam sententiam secutus est etiam Auicenna prima quarti, & prima primi, qui dicit, quòd coctio in humoribus est æquatio quædam, ita, quòd crassum attenuatur, & tenue crassescit: & sic dicũt, quòd propositio Aristotelis non est uniuersaliter uera: & dant rationes isti, quia omnis coctio aut est in humore nocuo, aut in innocuo: si est in nocuo, adhuc est bifariam, quia ista coctio aut est in humore nocuo, ut ille humor traducatur ad benignum; aut est, ut ille humor expellatur a natura, quia non potest regi à natura, nec redigi ad naturam & commensũ rationem, ut etiam dicit Galenus; & sic coquitur, ut expellatur, non autem ad benignũ traducatur: &, qualitercunque fiat ista coctio, aliquando procedit incrassando, & aliquando attenuando, quia, si humor iste crassior sit debet attenuari (& hoc sæpe docet Galenus) aliter non essent parati expulsioni isti humores: ergo tunc non uerificatur hoc dictum Aristotelis, quia, si fuerit coctio in humore nocuo crasso, ista coctio semper procedit attenuatiõe, siue debeat expelli, siue reduci ad benignum; quia, si debeant expelli crassi humores, debẽt attenuari; &, si debent reduci ad benignum, etiam debent attenuari: & sic hic non uerificatur uerbum Aristotelis, quia, si debent reduci ad benignum, debent attenuari; ut phlegma, si debet reduci ad naturam, debet attenuari: si uero sit humor ille tenuis, ut puta cholera, debet incrassari (& in hoc non uerificatur dictum Aristotelis) tum enim, si debet bilis expelli, debet incrassari; tum, si debet reduci ad benignum & naturam, tantum coctio procedit incrassando; & dictum Aristotelis est uerum: Si uero fuerit in innocuo, scilicet in utili humore, sic & hic est bifariam, quia aut ista coctio est restauratio quædam deperditi spiritus, aut non est restauratio spiritus deperditi, sed partis membri: si quidem est restauratio spiritus deperditi, sic procedit attenuatione; & sic non est uerum dictum Aristotelis: si autẽ est restauratio partis membri deperditi, ex actione caloris naturalis, & deperdita pars iterum debet resumi & restaurari, sic crassatione procedit: & sic ista coctio aliquando procedit attenuatione, aliquando crassatione; attenuatione, sicuti diximus de pane, si panis mutatur in chylum, & chylus in sanguinem, & sanguis in humiditatem de secundis; & sic semper attenuando procedit; & hic non uerificatur dictum Aristotelis: aliquãdo uero procedit crassatione, ut cum humiditas illa de secundis transmutatur in carnem, & in membra; & tunc ista coctio procedit crassatione; & hic, dicunt isti, quòd præcipue uerificatur dictum Aristotelis, quando, scilicet restauratur pars membri deperditi, & non spiritus, qui ultimo transmutatur in substantiam membri deperditi: & sic dicit hæc opinio, quòd dictum Aristotelis non est uniuersaliter uerum, scilicet quòd coctio semper procedat incrassando. Sed contra hanc opinionem arguo, quia de facto falsa est, quia subito & statim sumit instantiam cõtra . . ex generatione humoris, quia dicit, quòd aut ista coctio est, in humore nocuo, aut est in humore innocuo & utili: si est in humore nocuo, adhuc est bifariam, quia aut debet expelli, aut reduci ad benignum; &, qualitercunque fuerit hæc coctio, siue reducatur ad benignum, siue expellatur, aliquando procedit incrassando, & aliquando attenuando, secundum quòd humor fuerit in causa; & sic dictum Aristotelis non est uniuersaliter uerum: si uero fuerit coctio in innocuo, sic etiam erit bifariam, quia aut ista coctio est restauratio spiritus deperditi; & sic semper procedit attenuando: aut est partis membri deperditæ, quæ debet restaurari & resarciri, & sic procedit incrassando; & dictum Aristotelis est uerum: ergo sua propositio non erit uniuersaliter uera. Sed, domini, isti errant, quia ista coctio in humoribus non est uera coctio, sed impropria & translatitia, secundum Aristotelem; & Arist. hanc repellit, quia hæc coctio est quædam æquatio humoris, quæ æquatio humoris apud Aristotelem non est coctio; & Aristo. non loquitur de ista, quando dicit, quòd omnia cocta sunt crassiora se ipsis incoctis: & sic instantia istorum non est ad propositum. Secundo ostendo dictum Aristotelis esse uniuersaliter prolatum ab eo, & esse uniuersaliter uerum, primo, quia dicit, quòd omnia digesta sunt calidiora & crassiora se ipsis indigestis, & uniuersaliter dicit hoc Aristo. & probat hoc in capite sequenti sic, quia omnia, quæ digeruntur, crassiora euadunt, quia ex aereis fiunt aquea, & ex aqueis fiunt terrea: ergo omnia, quæ digeruntur, fiunt crassiora, quia aqua est crassior aere, & terra crassior aqua: ergo semper ista coctio procedit crassando. Secundo, quia dixit Aristo. quòd apostemata siue abscessus seu

nascentia,& fluxus lachrimales,& mustum,tunc digesta sunt,cum humiditas eorum consistentiam acquirit & crassitiem : si humidum istorum acquisiuit consistentiam;ergo soliditatem & crassitiem ; ergo ista coctio fit crassatione : ergo uniuersaliter omnia digesta crassiora sunt se ipsis indigestis. Tertio, quia non aduerunt uerba Aristotelis, quia dicit Aristo. quòd aqua,quæ est simplex elementum,non potest digeri,quia non potest crassescere à calido : ergo ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis,omnia , quæ digeruntur, debent crassescere à calido : ergo necesse est, quòd omne,quod digerit,crassescat à calido; ergo quæ nõ crassescunt à calido,non digeruntur : ergo omnis digestio procedit , quadam crassatione : ergo natura non procedit attenuatione. Quarto,quia in secũdo huius, loquẽs Aristot.de salsedine maris , & reddens causam , quare urina est amari & salsi saporis , dicit, quòd ideo est,quia omnium excremenrorum animalis urina est indigestissima:& quam causam assignauit Aristo. quòd urina sit indigestissima? dixit, quòd ideo est indigestissima omnium excrementorum,quia omnium excrementorum est tenuissima : ergo crassiora digestiora, & econtra : & Galenus quarto regiminis acutorum , sequens Aristotelem , quando Hippoc. dicit, quòd eorum digestiones erant tenues,& non erant constantes,exponit Galenus,erant eorum digestiones tenues,idest crudæ, quia omnis digestio incrassat : omnis ergo digestio uniuersaliter incrassatione procedit. Secundo,ratione arguo contra hanc opinionem,quia coctio per se fit à calore agente in humidum, per definitionem coctionis ; & ista est sententia Aristotelis ; est enim coctio perfectio in uno quoque humido à calido ipso : Sed,cum calidum agit in humidum,resoluit tenuiores partes eius & superfluas à partibus constantioribus : ergo omne,quod digeritur,crassescit,quia per resolutionem partium tenuiorum superfluarum fit crassius, quia resoluuntur partes tenuiores superfluæ , & remanent crassæ. Secundo,quia hæc opinio minime uidetur loqui secundum mentem medicorum,etiam cum ipsi sint medici,quia dicũt ipsi,quòd coctio ista aut fit in humore superfluo nocuo,aut fit in humore utili & non superfluo : si in humore nocuo , bifariam fit , quia aliquando procedit incrassatione,& aliquando attenuatione : & ex quo bifariam fit? quia aut debet præparari expulsioni; & sic debet attenuari : aut debet reduci ad naturam & ad benignum ; & sic debet incrassari : & sic aliquando procedit attenuatione , ut cum crassus humor debet expelli ; ergo aliqua coctio procedit attenuatione : crassatione uero procedit,ut cum humor expellendus est tenuis ; sicut,si bilis debet expelli, debet incrassari. Sed, domini,huic dicto contradicit Galenus in nono Aphor. secundæ particulæ,qui ait,cum corpora quis purgare uoluerit. & prima particula Aphorismorũ Aphor. 24. ubi dicit Galenus,quòd humor tenuis ex se paratus est expulsioni aut per uiam secessus,aut per poros corporis : ergo nulla eget præparatione,neque coctione,ut fiat aptus expulsioni,& ut facilius expellatur à natura,quia,quo tenuiores sunt humores,eo facilius expelluntur per corpus,ut Galenus ubique dicit,ubi dicit,si humores debent præparari expulsioni,quòd humores crassi debent attenuari ; & nunquam dicit,si fuerint tenues,debent incrassari : & idem bis Galenus in loco de purgatione,ubi dicit,quando parandum sit corpus,& quomodo paretur,& dicit, quòd attenuando humores crassos præparatur ; & nunquam dicit Galenus, quòd humores debent incrassari : & ideo hæc opinio contradicit Galeno ; ob id omitto hanc,quia non tãtum contradicit Aristoteli,sed etiam medicis. Et ideo est alia opinio , quæ est Gentilis in prima quarti, & Thomæ de Garbo in sua summa,& Thadei,qui dicunt,quòd sermo Aristotelis non est uniuersalis,quòd omnis coctio crassatione procedat,quia Aristoteles loquitur de coctione proprie dicta : sed coctio ista, quanquam ponant medici & Auicen. in humoribus,non est coctio proprie dicta , sed improprie dicta ; de qua non loquitur Aristo. & si expellendo humores,ut cum expurgamus pituitam à corpore,attenuamus ipsam,ista non est uera coctio secundum Aristotelem; neque de ista loquitur Aristo. quia est translatitia coctio,de qua non loquitur Aristo. & sic, licet ista coctio fiat attenuatione, non tamen est contra Aristotelem,quia ipse loquitur de proprie dicta : & ostendo,dicit hæc opinio,quòd hoc sit uerum (& ego,domini,expono & amplio dictum istorum,quia multa errata dicunt, immo tot errata,quot uerba,dicunt) aiunt ergo isti,& maxime Gentilis,quòd coctio est commixtio humidi cum sicco : ergo coctio est à calido agente in humidum,& est commixtio humidi

midi cum sicco: dicunt isti, quòd falsum est, ut dicam, & contra Aristo. & ideo isti dicunt quòd, si comparemus coctionem, potest comparari humido, & potest comparari sicco, & potest comparari utrisque simul, quia est commixtio humidi cum sicco: & in hoc omnes medici sequuntur Gentilem, & omnes proculdubio errant in hoc: dicunt ergo isti, quòd coctio potest comparari humido, & potest comparari sicco, & potest comparari coniuncto ex utroque: dicunt ergo, quòd, si coctio comparetur solo humido, sic procedit incrassatione, quia, quando humidum permiscetur sicco, incrassatur: si autem coctio comparetur sicco, siccum digeritur, cum miscetur humido; Sed tũc attenuatur ista coctio; & sic ista coctio procedit attenuando: si uero comparetur coctio toti coniuncto, simul sumpto, scilicet toti commixto ex humido & sicco, quid dicemus, dicit Gentilis? dicemus, quòd aliquando incrassatione, & aliquãdo attenuatione procedit, quia aut humidũ est amplioris molis, quàm siccum, & ex mixtione humidi cum sicco mixtum coquitur; ergo maior pars mixti concocti crassescit, quia ex mixtione sicci cum humido crassescit humidum; ergo simpliciter ista coctio est incrassatio: si autem maior pars sit sicci, quàm humidi, cum miscetur siccum humido, digeritur siccum, & attenuatur; & tunc dicemus, quòd ista coctio est attenuatio quædam, quia maior pars maxime attenuatur. Sed dices, tu dixisti, quòd dictum Aristotelis est uniuersaliter uerum, quomodo ergo est uniuersaliter uerum, si aliquando coctio fit attenuatione, aliquando crassatione? oh dicunt, quia per te subiectum digestionis est humidum, & ideo quòd non digeritur mixtum, nisi admisceatur humidũ sicco; &, cum admiscetur humidum sicco, humidum crassescit: ideo dico, dicit Aristo. quòd coctio seu digestio fit incrassatione; & ideo cocta sunt crassiora se ipsis incoctis, quia per te subiectum coctionis est humidum, quòd, cum coquitur, miscetur sicco, & ex commixtione humidi cum sicco humidũ fit crassius: & ideo, domini, bene aduertatis, quia Gentilis est longus, & ego bene dicã ea, quæ ipse dixit: & hæc dicunt Gentilis & Thomas de Garbo. Sed, domini, hæc opinio implicatur sibi, & cum hoc, quòd non exponit intentionem Aristotelis, contradicit etiam Aristoteli, & extorquet uerba eius, quia, cum Aristo. dicit, quòd omne digestum est crassius se ipso indigesto, exponit ista expositio, sunt crassiora, idest magis commixta & melius: sed, domini, uideatis, quam affinitatem habeat, omnia digesta esse crassiora se ipsis indigestis, cũ esse melius commixta: quæ conuenientia est inter hæc, ut inter crassiora, & melius commixta, & crassius, & melius commixtum? hoc enim est extorquere Aristot. & ideo manifeste uana est hæc expositio, quia nulla affinitas est inter esse crassioris substantiæ, & esse melius commixta. Secundo ostendo hoc ratione, quia, ubi sit æqualis quantitas humidi & sicci in mixto, eius digestio neque attenuatione, neque crassatione procederet per eos, quia secundum ipsos tantum digestio fit attenuatione, quando maior pars mixti est sicca; & tunc fit in crassatione, quando maior pars est ipsius humidi; Si ibi siccum & humidum sint æqualia, neque attenuatione neque crassatione procedit: ergo erit aliqua coctio, quæ neutro modo procedit. Tertio, ut magis infra dicemus, omnis coctio fit actione calidi in humido: sed calido agente in humido resoluuntur partes eius tenues & superfluæ, & remanẽt crassæ & cõstantiores partes: ergo omnis coctio fit per se incrassatione, & non attenuatione. Quarto arguo contra eorum fundamentum, quòd coctio sit mixtio humidi cum sicco: sed in hoc fundamento longe errant: primo, quia coctio est passio mixti perfecti: sed non est mixtum perfectum, nisi fiat mixtio humidi cum sicco: ergo coctio præsupponit mixtionem humidi cum sicco: ergo coctio non est illa commixtio, quia nihil se ipsum supponit: Secundo ex Aristotele infra cap. de coagulatione, ubi dicit, quòd coctio est separatio humidi à sicco actione caloris resoluentis humidum superfluum in uaporem; & non dicit Aristot. quòd sit commixtio humidi cum sicco, sed dicit, quòd est separatio humidi à sicco: ergo non est cõmixtio humidi cum sicco: quomodo: ergo est cõmixtio, si Aristo. dicit, quòd est separatio humidi à sicco? & omnes latini dicunt hæc fatua, quòd est commixtio humidi cum sicco. Et ideo dico, quòd mens Aristo. est, quòd sua propositio sit uniuersaliter uera, & quòd eius dictum sit generaliter uerum sine exceptione aliqua; & declaro mentem Aristote. & bene aduertatis, quia res mihi difficilis est. Dico igitur, quòd mixtum secundum Aristotelem, quod debet digeri, debet cũstare ex humido & sicco; & sic omne mixtum, quòd coquitur,

aut

aut in ipſo eſt humidum ſuperfluum,quia debet conſtare ex humido & ſicco mixtum,quod debet coqui,quia coctio eſt paſſio mixti; aut commenſuratum eſt cum humido ſiccum; aut unum quodque ipſorum ſuperat naturam aliorum: ſi autem hæc duo commenſurantur, ſic tunc mixtum eſt coctum; & ſic non indigemus coctione: aut humidum eſt ſuperfluum cōmenſurato ſicco ſecūdum naturam; ſi ſic,actione caloris innati reſoluitur humidum ſuperfluū in uaporem,remanente humido conſtante,tūc iſta eſt coctio,& dicitur ab Ariſtotele uera coctio,& ingroſſando procedit: ſi uero ſiccum fuerit ſuperfluum conſtante & commenſurato humido,ſi debet hoc mixtum reduci ad propriam naturam (& ad hoc bene aduertatis,quia hic ſtat punctum) tunc debet ſecerni & ſeparari humidum à ſicco, actione caloris in ipſum mixtum,liquefaciendo ipſum ſiccum, & ſecernendo ſiccum ab humido; ut panis in uentriculo debet liquefieri,& conuerti in chylum,quia in ſubſtātia chyli non debet eſſe tanta ſiccitas,quanta eſt in pane; & ideo ſegregatur ſiccum ſuperfluum; & ſic in ſtomacho fit ſeparatio chyli ab excrementis actione caloris,ut à ſubſtantia panis,ubi erat ſuperfluum ſiccum commenſurato humido; & hæc ſecretio non dicitur ab Ariſtote.coctio, ſed ſegregatio ſicci ab humido: & ſic ſola ſegregatio humidi ſuperflui à ſicco commenſurato dicitur coctio ab Ariſtotele: & dicam iſtud infra,quare Ariſtot. tantum iſtam ſegregationē appellet coctionem,& aliam non: ſi autem ita ſit,quòd iſtud ſiccum commixtum cum pauco humido,ita,quòd non poſſit à calore innato colliquari & ſubtiliari,tunc utimur arte ſuper infundendo humidum ipſis ſiccis,& reddendo ipſa humidiora,ut facimus in ſeminibus plantarum,cum ſint exiccata,expellimus pluuiam,quę ſegregat ſiccum ab humido,& ſic generant: & ſic,cum permiſcemus humida ſiccis, reddendo ipſa humidiora,tūc talia poſſunt colliquari. Et ideo dico,quòd,ſi in mixto humidum fuerit ſuperfluum,& illud humidum ſuperfluum reſoluatur,& ſeparetur à ſicco,iſta eſt coctio ſecundum Ariſtotelem: ſi uero ſiccū in mixto fuerit ſuperfluum,& humidum determinatū,& ſiccum ſegregeť ab humidō,iſta nō eſt coctio,ſed tantum ſegregatio ſicci ab humido determinato: ſi uero humidum non fuerit determinatum,& ſiccum ſit,tum calor naturalis reſoluit humidum ſuperfluum,remanente aliquo conſtantiori; & ſic eſt coctio ſecundum Ariſtotelem. Sed dices,ſi coctio eſt paſſio communis ſicci & humidi ſimul,cur ſegregatio ſuperflui humidi à ſicco dicitur coctio, & ſegregatio ſuperflui ſicci ab humido non dicitur coctio ſecundum Ariſtotelem? Et confirmatur, quia,ut dicit Auicēna, coctio eſt æquatio: quare ergo æquatio humidi eſt coctio, & æquatio ſicci non dicitur coctio? Secundo arguitur ex Alexandro, quia Alexander exponens dictum Ariſtotelis,cum dixit,quòd urina inter omnia excrementa animalis eſt indigeſtiſſima & tenuiſſima,exponit Alexander,dicens,quòd duplicia ſunt corpora, quæ debent digeri; aut enim ſunt ſicca, & eorum digeſtio ad tenue terminatur; aut ſunt tenuia & humida,& eorum coctio terminatur ad incraſſationem: quid ergo dicit, ſi Alexander dicit,quòd,quæ digeruntur,ſi ſunt ſicca, digeſtione attenuantur? & ego feci uos attentos ſupra, cum declaraui locum illum; quia Ariſto. uidetur ſibi cōtradicere. Et ideo dico de primo,cum dicis,quòd Ariſto. dicit,quòd digeſtio eſt communis paſſio humidi & ſicci ſimul, quia hoc uerum eſt ſecundum Ariſtotelem, quia coctio nihil aliud eſt, niſi reſolutio humidi ſuperflui; reſolutio uerò ſicci non eſt coctio: & dicit Ariſto. quòd coctio eſt humidi perfectio,id eſt humidi cōſtantis & caloris proprij, ideſt à calore proprio; & hæc perfectio, quæ acquiritur humido,dicitur craſſatio: &, cum dicis,oh coctio eſt communis paſſio humidi & ſicci,dico,quòd uerum eſt,quòd communis eſt paſſio humidi & ſicci,primò tamē eſt paſſio humidi, ſecundario ſicci,quia non cuiuslibet humidi, ſed humidi admixti cum ſicco: &, cum dicis,ſicut reſolutio ſuperflui humidi cum ſicco eſt coctio,ita & reſolutio ſuperflui ſicci,eſt coctio: nego iſta,& per . . quare de hoc redde rationem: oh dicunt aliqui,quòd reſolutio ſuperflui humidi fit per ſe à calore,reſolutio uero ſuperflui ſicci non fit per ſe à calore: &, quia omnis coctio debet fieri à calore; &,quia reſolutio humidi fit à calore,ideo reſolutio humidi eſt coctio; & reſolutio ſicci non eſt coctio ſecundum ipſos: quòd autem reſolutio humidi fiat per ſe à calore,& reſolutio ſicci non,oſtendo, quia calor per ſe facit ipſum humidum euaporare; reſolutio autem ſicci non eſt per ſe à calore. Sed iſtud non eſt uerum,quia ita calor agens in terram, quæ ſicca eſt, reſoluit ipſam,& eleuat exhalationem

ſiccam

siccam,sicut resoluitur aqua in uaporem humidum: & ideo dico ego, quòd ideo Aristote. non appellat illam,segregationem sicci ab humido, coctionem; & illam humidi,sed appellat illam segregationem,& non coctionem; & quare? quia coctio fit à calore naturali & proprio,& sola resolutio humidi superflui fit à calore proprio & naturali; resolutio autem superflui sicci non fit à calore naturali,ideo appellat illam segregationem,& non coctionẽ: & quomodo illa segregatio sicci non fit à calore naturali & proprio? oh declaro,quia resolutio humidi fit à calore naturali intendente se ipsum conseruare,quia coctio caloris intendit sibi simile generare,quia flamma lampadis agit in oleum, & conuertit ipsum in substantiam fumi,ut ex fumo generetur flamma: cras finiemus.

Dicebam, quòd in corpore mixto aliquando erat superfluum humidum cum sicco constante & determinato,aliquando autem erat superfluum siccum cum humido constante; quòd,si resoluatur ab agente naturali superfluum humidum,remanente sicco,& reliquo humido constantiore,ista humidi resolutio erat coctio & digestio: si uero resolueretur siccum remanente humido, ista non est coctio uel digestio, sed est segregatio sicci ab humido, & hic est calor. Et diximus, quòd erant duæ dubitationes; prima,cum coctio fit passio communis sicci & humidi, cur magis resolutio humidi dicatur digestio,quàm resolutio sicci, & præcipue cum coctio sit æquatio quædam: cur ergo æquatio humidi dicitur digestio, & nõ æquatio sicci? Est etiam dubitatio ex Alexandro secundo huius exponente dictum Arist. in capite de salsedine maris, quoniam dicit Aristo. quòd urina inter excrementa animaliũ est tenuissima: & ideo exponit Alexander dicens,corpora, quæ digeruntur,duplicia sunt,quædam sicca,& quædam humida; humida digeruntur crassatione; sicca uero attenuatione digeruntur: ergo non omnis coctio est crassatio quædam,ut dicit Aristo. De primo dicebã, cum dicis,cur resolutio humidi superflui dicitur coctio, & resolutio superflui sicci non, sed dicitur separatio sicci ab humido? dicunt aliqui, quòd non est, quia coctio fiat per se à calido, quia calor per se agit in humidum,non autem per se agit in siccum: & ideo, quia per se agit, corrumpit humidum: ideo per se resoluitur humidum,nõ autem per se resoluitur siccum: & ideo resolutio humidi dicitur coctio,non autem resolutio sicci. Sed contra,quia calor agens in terram, ita resoluit ipsam in tenuem & siccã exhalationem, sicut agens in aquã resoluit ipsam in humidum uaporem: ergo ęque calor agit in siccum,sicut in humidũ, quia, sicut supra diximus,duo habitus generantur à calore; unus humidus ex aqua,qui dicitur uapor; alius humidus,qui dicitur exhalatio: ergo calor agit per se in siccum,& conuertitur in exhalationem siccam: ergo hæc responsio non dicit uerum. Et ideo dico, quòd naturalis calor bifariam generatur; uno modo ut calor est,quia,scilicet habet humidum in se,scilicet qualitatem,quæ est ut agens; alio modo contrariatur, ut est calor naturalis,sed non contrariatur,qua calor; sed,ut habet primam qualitatem in se, qua est calor,sic æqualiter agit in siccum & humidum; si contrariatur calor, qua naturalis est,sic est substantia quædam uaporosa,& ut sic per se agit tantum in humidum,nõ autem per se agit in siccum: & quare per se agit in humidum, non autem in siccum per se agit? quia calor, qua naturalis est, est uapor calidus, & ideo agit in humidum,ut generet sibi simile, quia, ut calor,agit in terram uel in aquam,ut generet simile sibi,ita & calor naturalis,qua naturalis est,agit in humidum,ut generet sibi simile; sed generat sibi simile ex humido, ut flamma lucernæ, agens in humidum olei,agit,ut generet flammam sibi similem, & ut conseruetur per generationem sui similis; quia flamma agens in oleum,generat fumum,ex quo fumo postea conseruatur,quia ex fumo generatur flamma; sicut etiam calor naturalis, agens in humidum per se,generat sibi simile in specie,quia ipse est uapor,& generat uaporem agendo in humidum: Sed calor naturalis agens in siccum,non generat substantiam sibi similem neque similem uapori; & ideo calor naturalis,qua naturalis,in humidum agens,generat sibi simile; ex sicco autem nõ generatur sibi simile; & ideo per se agit in humidum,& non per se agit in siccum, quia sibi ex humido est continua restauratio: & ideo,quia coctio naturalis caloris est actio sui similis, &, quia ex humido generatur sibi simile, non ex sicco,ideo per se agit in humidum, & nõ in siccum per se: &, quia omnis coctio fit à calore naturali,ideo dicit Aristo. quòd coctio per se est passio humidi, non autem per se passio sicci,quia calor,qua naturalis est, tantum agit

per se in humidum, scilicet ut se ipsum conseruet; non autem agit per se in siccum: & ideo segregatio humidi superflui, dicitur coctio; & separatio sicci, dicitur separatio sicci ab humido, & non coctio. Et ita soluitur etiam confirmatio. cum dicis, quòd coctio est æquatio; ergo æqualiter æquatio sicci erit coctio: &, si non, cur ergo æquatio sicci non erit coctio? dico, quod quidem iam dixi, quòd coctio ista debet fieri à calore naturali, qui intendit sibi simile generare: sed calor naturalis nõ agit per se in siccum, sed tantum in humidũ, quia intendit sibi simile generare: & ideo coctio est passio humidi à natura; & tãtum æquatio humidi est coctio, non autem sicci, quia actione caloris naturalis in humidum fit digestio, non autem actione in siccum. Et ad auctoritatem Alexandri, dicentis, quòd corpora naturalia sunt bifariam, quædam humida à prædominio, & quædam sicca; corpora humida, cum digeruntur, crassatione digeruntur; corpora uero sicca non: Dico, domini, quòd est necesse, ut exponamus uerba Alexandri; aliter Alexander cõtradiceret Aristoteli, quia Aristoteles manifeste dicit, quòd omnia, quæ digeruntur, crassatione digeruntur, quia resoluitur humidum superfluum; & propter hoc aqua non potest digeri, dicit Aristo. quia non potest crassescere; & ideo exponendus est Alexander, ne contradicat Aristoteli, ita, quòd, quũ dicit Alexander, quòd corpora sicca digeruntur cũ attenuatione, loquatur improprie Alexander, & quòd improprie dicatur ista digestio, & non proprie, quia proprie est separatio humidi à sicco, ita, quòd sit resolutio superflui humidi à calore naturali: quòd si resoluatur superfluum siccum, non est uera digestio, sed improprie: & causam huius dixi, quia digestio proprie fit à calore naturali, qua naturalis est, quia calor, qua naturalis est, agit tantum per se in humidum, non autem in siccum, quia ex actione caloris naturalis in humidum, conseruatur, quia generat sibi simile ex illo, non autem actione in siccum, quia ex actione caloris naturalis in humidum conseruatur. Et ex his soluitur argumentum factũ in principio quæstionis, cum dicis ex Auicenna prima quarti, & prima primi, quòd digestio est æquatio quę dam, qua crassum attenuatur, & tenue crassescit; non ergo tantum crassatione procedit digestio, sed etiam attenuatione: dico, quòd ibi Auicenna accipit improprie digestionẽ, quæ digestio fit in humoribus; & improprie est illa digestio, non est autem digestio accepta ab Aristotele, quando dicit, quòd omnia, quæ digeruntur, crassescunt, quia Arist. ibi loquitur de propria digestione: & bene dicit Gentilis in hoc, quia illa est metaphorica & trãslatitia digestio. Sed dices, loquamur medicis, qui dicunt, quòd digestio in humoribus est bifariã; quædam in humoribus crassis, ut in pituita; & quædam in humoribus non crassis, ut in flaua bile: in pituita quidem est incrassando, in bile autem est dubium: & ideo dubitatur, nũquid coctio, quæ fit in tenui humore, sit ipsum incrassare, quia omnis humor à principio morbi debet digeri, si crudus est; &, si debet digeri, oportet, quòd crassatione digeratur: si sit ergo morbus ex flaua bile subtili, si debet iste humor digeri, an eius digestio fit incrassando, an non? Dico, quòd bifariam fit digestio in humoribus, ut inquit Galenus; uno modo ut humores redigantur ad benignum, & ista coctio aliquando procedit incrassatione, & aliquando attenuatione, ut dicit Galenus in de constitutione artis medicatiuæ, ubi dicit, quòd, quã do humores reducuntur ad suam naturam & ad benignum, si fuerint tenues, crassantur; si uero crassi, attenuantur; & hoc expresse ibi dicit Galenus: alio modo fit coctio in istis humoribus, dicit Galenus; & ideo inuenietis Galenum multoties dicentem, quòd coctio humoris tenuis fit incrassatione, & crassorum, attenuatione; qui quidem humores reducuntur ad benignum; & ideo loquitur de humoribus reducendis ad benignum; qui humores postea nutriunt, quia isti humores, qui reducuntur ad benignum, secundum Galenum & Hippocratem nutriunt, licet apud Aristotelem non nutriant; quia secundum Aristotelem solus sanguis nutrit & pituita mixta sanguini, sed secũdum Galenum & Hippoc. etiam alij humores nutriunt, mixti cum sanguine: & ideo erunt aliquando isti humores, ut nutriunt: Si uero loquatur de coctione humorum, ut expellantur, quia tunc natura non potest reducere ad benignum, sic dico, quòd, si isti sunt humores crassi, quòd attenuantur, ut tertio libro Prognosticorum 25. & prima particula Aphorismorum 24. & in secunda Aphorismorum Aphor. 9. uel. 29. coctio uero illa, quæ fit in humore tenui, nusquam dicit Galenus, quòd fiat incrassando, quia nusquam inuenietis, quòd dicat, quòd, si humor tenuis debet expelli, debeat

beat incrassari, sed semper dicit Galenus, ut in lib. de exhibitione medicamentorum, quòd si debet exhiberi medicamentum purgatorium, prius oportet præparari corpus ad humores, ut expellantur: & quomodo præparatur corpus? oh dicit Galenus, ut humores crassi attenuentur; & hoc dicit bis Galenus in libro de ijs, quos purgare oportet; immo in tertio prognosticorum 25. dicit, quòd humores tenues ex se sunt apti expulsioni; &, quanto subtiliores, eo aptius à natura per meatus expelluntur, & facilius attrahuntur à medicina; ergo crassi non sunt apti expulsioni; ergo non debent incrassari isti humores subtiles: quæ ergo erit illa coctio istorum humorum subtilium, si debent coqui? quia debemus concocta medicari, & mouere non cruda: Domini, mihi uidetur, quòd illa coctio nihil sit aliud, nisi secretio humoris illius ab alijs humoribus (quia sunt commixti humores) ut tũc humor noxius expellatur, non autem alij, qui sunt boni & non noxij; & hoc fit à natura mediante calore naturali; & ideo separat natura istum humorem ab alijs, ut iste tantum, qui noxius est, expellatur, & alij non. Sed dicetis uos, si hoc fit à natura mediante calore naturali, cur ergo medici exhibẽt à principio morbi syrupos frigidos? dico, quòd, si medici exhibent illos syrupos propter coctionem, male exhibent: si uero exhibent istos syrupos, ut alterent materiam, & humorem illum præter naturam, & ut adiuuent naturam, ut possit illum humorem melius & facilius segregare ab alijs, sic bene operantur, quia nunquam Galenus in principio exhibuit huiusmodi syrupos, ut coqueret & incrassaret huiusmodi materiam tenuem. Erat secundum argumentum, quia, si discurramus per omnes species coctionis, uidebimus, quòd in omni specie coctionis, coctio procedit attenuatione, non autem incrassatione tantum; & primo de maturatione proprie dicta; & non solum de maturatione proprie dicta, sed etiam de maturatione improprie dicta, & translatitia: oh si loquamur ergo de maturatione proprie dicta, quæ est in fructibus, dicit Theophrastus in sexto de causis Plantarum cap. septimo, quòd omnes fructus à principio, cum crudi sunt, prius sunt sicci, & postea fiũt humidi influente pluries humore, dicit ipse: sed non transeunt fructus ex substãtia sicca ad humidam substantiam, nisi attenuatione, & hoc fit mediante coctione: ergo maturatio seu coctio proprie dicta, nõ procedit incrassatione, sed attenuatione, quia corpus, quod influit, aqua est tenuissima: & Galenus citat hæc uerba Theophrasti in quarto de simplici medicina capite sexto; & addit ipse, quòd omnes fructus à principio sunt acerbi & lignosi, & mox fiunt acidi & humidi: sed, si sic est, ergo ista maturatio fit attenuatione, quia prius erant isti fructus sicci, & postea fiunt humidi; & substantia humida est tenuior sicca: ergo ista coctio procedit attenuatione, quia ex crasso in tenuem; ergo: Dico, quòd in fructibus ipsis duo possunt considerari; unum maturatio ipsa, & sic semper actio procedit crassatione, quia maturatio nihil aliud est nisi resolutio humidi superflui, quia resoluitur superfluum humidũ in maturatione proprie dicta: sed, quia maturationi proprie dictæ, ut ista fructuum annectitur & coniungitur & auctio, quia nutriuntur & augentur fructus; & maturatio est coctio quædam non tantum fructus, sed nutrimenti: &, quia fructus attrahunt multũ humidi propter nutritionem, ideo fit ibi multa attractio humidi; & hoc non fit propter coctionem, quia ex multo humido influente, per auctionem & nutritionem fiunt humidiores, & non per coctionem: si ergo consideretur nutritio, quæ fit in fructibus, sic fructus per nutritionem fiunt humidiores, quia attrahunt multum humidum nutribile; & ideo in fine coctionis & nutritionis sunt humidioris substantiæ; sed sic non fiunt per maturationem, sed per nutritionẽ, quæ nutritio sequitur etiam maturationem: & ideo, cum fiunt maturiores, fiunt humidiores, sed hoc non propter maturationem, sed propter nutritionem: recte ergo dicunt Theophrastus & Galenus, quòd fructus in fine maturationis fiunt humidiores, sed fiunt humidiores non propter maturationem & auctionem ipsam: & ideo uua matura habet plus humidi, quàm quando est agrestis & cruda: & unde hoc? ex nutritione: &, si hæc est maturatio, nõ est maturatio fructus, sed ipsius nutrimenti: De alio, quod dicis de experientia & fuit experientia Theophrasti ac Galeni, quia fructus à principio sunt duriores, ergo sicciores, quia durities ex secundo de generatione sequitur siccitatem; & etiam sunt grauiores à sui principio, & tamen grauitas etiam sequitur siccitatem, ergo dico, quòd uerum est, quòd isti fructus sunt duriores in sui principio, & grauiores, & ex consequenti sicciores, tamen nõ pro-

prie

prie dicuntur ficciores, sed magis appellantur duriores: ergo duriores, quia durities sequitur siccitatem: dico, ut dicit Galenus secundo de Temperamentis, quòd non semper durities sequitur siccitatem, sed aliquando sequitur humiditatem congelatam, ut patet de glacie, quæ est dura, non tamen sicca: ideo etiam dico, quòd isti fructus à sui principio sunt cõgelati, & ideo, cum maturescunt, dissoluitur congelatio à concoquente calore: & ideo à principio sui sunt duriores, quàm in fine. uerum, quia resoluta est humiditas & congelatio, ideo etiam tunc sunt molliores: Et, cum dicis, quòd etiam sunt grauiores à principio, uerum est: ergo plus terræ habent à principio, quàm in fine, ergo sunt ficciores: dico, quòd à principio sunt grauiores, non quia habeant plus terræ, sed quia habent plus terræ & aquæ: oh si plus aquæ, ergo minus submergerentur in aqua, quia elementa non grauitant in proprio loco, ut patet de natantibus, quia à pondere aquæ non comprimuntur, cum petunt fũdum: dico, quòd omne elementum grauitat in propria sphæra præter ipsum, ut dicit Arist. quarto cœli; ubi dicit, quòd omne elementum grauitat in proprio loco, idest, si elementa moueantur & expellantur ab aliquo expellente in propria sphæra, ex sui natura deorsum tẽderent facilius, quàm sursum: ita etiam dico, quòd isti fructus non sunt grauiores, quia habẽt plus terræ tantum, sed quia habẽt plus terræ & aquæ grauitat in proprio loco: & ideo isti fructus positi in aquam, submerguntur; & in fine coctionis resoluta est pars illa aquea à calore naturali, & ideo in fine sunt humidiores isti fructus, minorisque grauitatis. De secundo, de musto, quod digeritur, ex quo fit uinum; & uinum est tenuius musto; ergo ista coctio procedit attenuatione: dico, quòd uinum genitum ex musto, per accidens, non per coctionem, est tenuioris substantiæ, quàm mustum, quia mustum non est una substantia homogenea, sed est aggregata ex pluribus substantijs, quia aggregat in se substantiam uini digestam, & substantiam corticum, & substantiam acinorum, quæ partes ualde passæ sunt à calore, & densæ; &, quia densiores sunt, ideo seruant calorem, qui calor agit in mustum, & separat illas partes crassas à substantia uini, & postea remanet uinum; & sic fit coctione: dum etiam fit ista coctio, separantur istæ partes crassæ à uino, & ista separatio nõ est uera coctio, sed est separatio superflui terrei, & sic reuera ista separatio procedit attenuatione, & ista nõ est coctio: & postea, cum sunt separatæ illæ partes crassæ à uino, tunc fit uera coctio musti in uinum; & tunc ista coctio fit crassatione, quia resoluuntur tunc aliquæ partes aqueæ, & illud superfluum humidi, quod erat coniunctum ipsi musto; & tunc purificatur uinum; & tũc est facta perfecta coctio; & uinum est crassioris substantię, quàm mustum, quia resolutæ sunt partes, quæ erant in musto, cum ex musto per coctionem fit uinum: ergo uinũ remansit crassioris substantiæ, quàm esset mustum, quia partes aqueæ resolutæ sunt: & sic per accidens ista coctio attenuatione procedit, quia resoluuntur partes terreæ, quæ non sunt aliquid coctionis, &c.

Erat alia dubitatio in significatione propriæ maturationis, quia omnis generatio est quædam digestio, & tunc generantur uermes ex ligno, qui tenuioris sunt substantiæ, quàm lignum; & etiam generantur spiritus animales ex uitalibus; & tamen ista digestio non fit attenuatione: dico, quòd ista coctio non est propria coctio, sed est translatitia & metaphorica coctio; &, si generatio substantialis est coctio, dicitur improprie coctio, quia uera generatio substantialis non est uera coctio, sed coctio est tantum alteratio; & de ista coctione non loquitur Aristo. Quod autem arguis secundo loco in alijs speciebus, assationis, scilicet & elixationis, quæ bifariam possunt fieri, uno modo à natura, & alio modo ab arte: à natura est coctio nutrimenti in iuuentute; & in prima ætate est elixatio, & in secunda est assatio, ut alias dixi: alia est elixatio & assatio etiam ab arte, ut quæ fit à coquo in carnibus: arguis modo sic elixatio & assatio à natura procedũt attenuatione, quia ex pane generatur chylus, & ex chylo generatur sanguis: sed chylus est tenuior pane, & sanguis tenuior chylo: ergo hæc digestio attenuatione procedit semper: Tum etiam in artificialibus, quia carnes elixę & assæ sunt tenuioris substantiæ, quàm sint crudæ, ergo: Dico, quòd uerum est, quòd coctio nutrimenti appellatur assatio & elixatio, quia sic dicit Alexander: &, cum dicis, oh assatio & elixatio, cum fiunt à natura, sunt ipsa nutritio, uerum est: sed ista nutritio procedit attenuatione, quia ex pane fit chylus, & ex chylo fit sanguis: dico, quòd in ista coctione, per accidens

i dens

dens procedimus attenuatione, quia in ista coctione est separatio sicci ab humido, quia, cũ panis in chylum transmutatur, tunc hæc coctio non est coctio, sed accidit coctioni, quia diximus, quòd non dicitur coctio ista coctio, & coctio in humido sic & sic, cum panis trãsmutatur in chylum, & chylus in sanguinem, non dicitur uera coctio; sed uera coctio est, cum transmutantur humores de secundis in carnem; & ista procedit incrassatione, non autem attenuatione; illa uero separatio sicci fœculenti ab humido, quæ procedit attenuatione, non est coctio. Sed hic dubitat Olympiodorus, cur, si natura conuertens nutrimentum in substantiam nutriti, non potest hoc facere nisi crassatione quadam, cur, inquam, prius attenuet panem in chylum, & chylum in sanguinem, & demum procedat incrassatione, quia conuertit sanguinem in humiditates secundas, & de secundis in carnem & ossa, quæ sunt crassa, & in membra: cur ergo hoc modo procedit natura, & non procedit à principio incrassando? & sic uidetur, quòd operetur frustra circa illam attenuationem à principio: Respondet Olympiodorus, quòd non frustra operatur natura, quia duæ sunt operationes in nutritionem à natura; una est appositio nutrimenti in membris, alia est assimilatio nutrimenti: dicit modo Olympiodorus, quòd in maturatione requiritur appositio, quia prius nutrimentum apponitur in meatibus; sic requiritur unio & appositio: & ideo, ut ibi apponatur nutrimẽtum, requiritur attenuatio, quia debet nutrimentum apponi & uniri partibus: ergo debet prius attenuari, si enim esset crassum, nõ posset uniri & poni in partibus illis: & ideo, ut possit apponi, debet prius attenuari. Vltimo uero, quia natura debet assimilare nutrimentum ipsi mẽbro, ut carni & ossibus, quæ crassa sunt, ideo ista operatio oportet, quòd crassatione procedat; & ideo ultimo requiritur incrassatio: & ideo non frustra operatur natura, quia hic illa duplex naturæ operatio requiritur. Sed dices, ista secretio & seiunctio sicci ab humido, uel partis crassæ à tenui, quæ fit à principio, ut cum conuertitur panis in chylum, in qua coctione, dicis, quòd separatur crassum & fœculentum à tenui, non ne ista est coctio? & nunquid ista secretio partis fœculentæ à tenui præcedit generationem chyli, an simul fit cum generatione chyli? Dico de primo, ut dixi, quòd non est uera coctio.

De alio dico, quòd hæc segregatio simul est cum generatione chyli, quia non generatur chylus ex substantia panis, nisi panis corrumpatur; &, cum corrumpitur, transmutatur in ipsum, & introducitur forma chyli: ergo simul tempore sunt generatio chyli, & ista segregatio, sed tamen natura præcedit ista secretio, simul sunt tamen tempore. Quod autem addis de assatione & elixatione ab arte, dico, quòd falsum est, quòd fiant attenuatione, & quòd carnes elixæ sint tenuioris substantiæ, uel assæ, quàm caro cruda: bene tamen uerum est, quòd sunt minoris substantiæ, quàm prius essent, sunt tamen crassioris substantiæ & compactioris, quàm essent in principio, quia remansit humidum bene compactum & constans, quia resolutum est humidum tenue superfluum: & sic istę carnes elixæ uel assæ sunt crassioris substantiæ, licet sint minoris quantitatis, sunt tamen crasiores: & non intelligo per crasiores, idest maioris molis, ut intelligunt latini, sed intelligo per crasiores, idest firmiores & constantiores, non autem maioris substantiæ, ut dicit translatio antiqua quæ falsa est, ut sæpe dixi uobis quia oĩa cocta sunt minora se ipsis incoctis, & ideo intelligatis per crassitiẽ cõstantiã & soliditatẽ quia superfluũ humidum resoluitur; & non intelligatis idest maioris molis, sed compactioris & constantioris molis: & ideo sunt sicciora, & non crassiora, quia omnia matura fiunt crassiora & maioris substãtiæ: & ideo translatio antiqua est falsa, quia dicit maiora. Et hæc sufficiant pro isto difficillimo capitulo, in quo propter eius difficultatem fui ualde complexus, non tamen ita ero in sequentibus, quia nõ sunt tot difficultates, quot fuere in isto capitulo.

TEXTVS VIGESIMVS OCTAVVS.

Passiuorum autem humidi, & sicci dicendum species. Sunt autem principia quidem corporum passiua, humidum, & siccum, alia autem mista quidem ex his. ex quocunque autem magis, huius magis secundũ naturam sunt, ut hæc quidem sicci magis, hæc autem humidi. omnia autem hæc, hæc quidem actu erunt, hæc autem in opposito. habet autem sic liquatio ad liquabile. Quoniam autem humidum quidem bene terminabi-

continentis,& facile termino & figura propria: quia ergo humidum facile terminabile eſt termino extrinſeco & alieno,& difficulter proprio,& ſiccum econtra,ſequitur,quòd,ſi miſceamus has qualitates ſimul,fiet corpus terminatum & conſtans,quia, ex quo humidũ eſt fluxibile et facile alieno termino terminabile,& ſiccum eſt continens & non fluxibile, ſed ſtabile,terminabimus ipſum humidum miſcendo cum ſicco,quia ſiccum dabit ei conſtantiam: & etiam humidum dabit terminum ſicco,quia prohibebit,ne decidant partes, quia prohibet,ne ſiccum diſſoluatur in puluerem: ſiccum autem facit,ſi permiſcetur cum humido,ne humidum fluat,& ſic dat humido conſiſtentiam & terminum, ne fluat, quia aqua,cũ miſcetur ſicco, conſtat,& non amplius fluit: & ideo hæ duæ qualitates reddunt totum corpus conſtans ſeu conſiſtens. Exemplum dat Ariſt.duplex primum,quòd ita erit de his paſſionibus,ſicut de obſonijs,ſæpe enim miſcemus duo obſonia & condimenta,& ex his fit unum compoſitum tertium,habens ſaporem gratum eſui,qui nullum ſaporem habebit eorũ, quæ miſcentur; ita etiam ex iſtis duabus qualitatibus mixtis fit unum mixtum conſtans, quod neutra erit earum,cum neutra pars ſolam habeat conſiſtentiam,neque,ſcilicet humidum, quod fluebat,neque ſiccum,quod reſoluebatur in puluerem: & ideo rectè miſcentur hæ duæ qualitates inuicem, & ſibi inuicem dant cõſiſtentiam & terminum,licet neutra ſeorſum habeat & det conſiſtentiam,tamen utraque ſimul ſic: rectè igitur cõmiſcentur hæ qualitates inuicem, quia utraque inuicem dat terminum. Et tunc Ariſto.dat ſecundum exemplum,quod eſt Empedoclis,dicens, quod rectè ait Empedocles,quòd commixtio humidi & ſicci eſt,ſicut commixtio farinæ cum aqua, ex quorum commixtione reſultat quiddam conſtans,ut colla & ut gluten. quam conſiſtentiam neque farina neque aqua habebant per ſe ſolæ:aqua enim dat farinæ conſiſtentiam, ne partes decidant & diuidantur,& in puluerẽ diſſoluātur; ita etiam farina dat aquæ conſiſtentiam,ne fluat; & ſic fit gluten, quod habet conſiſtentiam ex aqua & farina,cum tamen ex ſe neque farina habeat conſiſtentiam, ne reſoluatur in puluerem; neque aqua habeat conſiſtentiam,ne fluat,quia fluit, ſic ex commixtione aquæ cum farina fit gluten,habens conſiſtentiam: & ita fit ex commixtione humidi & ſicci unum conſtans,cum tamen neque humidum neque ſiccum per ſe ſolum habeant cõſiſtentiam: rectè ergo Empedocles aſſimilauit has qualitates farinæ & aquæ. Lego uerba. quoniam autem humidum & ſiccum patiuntur quid ſimile condimentis, & utrunque utrique,ueluti dixit Empepocles de farina & aqua: Propter hoc &c. ex quo ſequitur dictum Ariſto. quòd omne corpus terminabile,conſtans ex proprio termino,ut eſt uerbi graria lapis & lignum, conſtat ex humido & ſicco, quia unum dat alij conſiſtentiam,quia humidum dat conſiſtentiam ſicco,& ſiccum humido: & Ariſto. accepit iſtam uiam & ſuppoſitiones: & ſic ex hoc,quòd humidum et ſiccum dāt ſibi inuicem conſiſtentiam, quòd omne corpus conſtans ex proprio termino, conſtat ex humido & ſicco: & ex his ſuppoſitionibus Ariſto. elicit poſtea ſuam concluſionem.

Dicuntur autem elementorum. Nunc tertio loco declarat Ariſto. quibus nam corporibus hæ qualitates primæ inſint primo, & quibus corporibus dent conſiſtentiam; & dicit, quod humidum ineſt ipſi aquæ primo,& ſiccum ineſt primo ipſi terræ. Sed dices, contra, quia in ſecundo de generatione & corruptione dixit, quòd humidum primò conuenit aeri: oh de hoc dicam infra: ſecundum Ariſto. ergo terra eſt primo ſicca, & aqua primo humida,ut dicit hic. Ex quo dicto Ariſtotelis duo ſequuntur,primum,quòd omne corpus ſic terminatum conſtat ex terra & aqua: & dicit Alexander, quòd bene dicit Ariſto.quòd omne corpus ſic hic terminatum,& non dicit abſolute, omne corpus terminatum, conſtat ex terra & aqua,quia duplex eſt corpus; unum terminatum æternum, & iſtud non conſtat ex terra & aqua; aliud eſt corpus terminatum naturaliter & corruptibiliter,& iſtud conſtat ex terra & aqua,quia unum dat alteri conſiſtentiam. Secundo dicit Ariſtoteles,quòd generatio animalium fit tantum in duobus elementis,ſcilicet in terra & in aqua;& probat hoc Ariſto. quia omnis generatio animalium requirit materiam; materia autem omnium animalium eſt humida & ſicca,quia omnia animalia ſunt figurata; &,ſi figurata,ergo ſunt terminata termino proprio; ergo conſtant ex humido & ſicco; ergo conſtant ex aqua & terra per ſe: ſed aqua & terra ſunt tantum in elemento aquæ & terræ: ergo generatio animaliũ

est tantum,ubi est aqua & terra,quia in aere non est terra neque aqua,nisi per accidens ; & ita etiam in loco ignis : ergo omnis generatio animalium per se est in his duobus elementis,scilicet ubi est terra & aqua,& non in alijs elementis. Sed hic sunt multæ dubitationes, de quibus dicemus in fine capitis. Lego uerba. Dicuntur autem elementorum proprijssime,idest principalissime, siccum quidem ; sic debet legi. Cuiuscunque autem corporis terminati : sed omisi legendo hanc partem, in qua dicit Aristoteles; quòd omnia corpora terminata constant ex duobus elementis,scilicet ex aqua & terra,sed secundum magis & minus:quæ enim habenr plus humidi, sunt plus aquea ; quæ uero habent plus sicci,habẽt plus terræ ; ut in lapidibus plus est terræ, quàm aquæ; econtra uero in uino plus est aquæ, quàm terræ, quia habet plus humiditatis, quàm siccitatis, ut dicit Alexãder, & sic etiam est in . . & urina. Huius unumquodque, scilicet plus erit de terra. Et in terra. Hic ponit secundũ corollarium, quòd genetatio animalium non fit nisi in terra & aqua, quia sunt materia eorum.

TEXTVS VIGESIMVS NONVS.

Corporalium autem passionum,has primas necesse inexistere terminato, duritiem,aut mollitiem.necesse enim quod ex humido, & sicco,aut durum esse,aut molle. Est autem Durum quidem quod non cedit in seipsum,secundum superficiem : Molle autem,quod cedit,non circumobsistendo. aqua enim non mollis: non enim cedit compressione superficies in profundum,sed circumobsistit.Simpliciter igitur durum,aut molle, quod simpliciter tale,ad alterum autem,quod ad illud est tale. Adinuicem igitur indeterminata sunt per magis,& minus. Quoniam autem ad sensum omnia iudicamus sensibilia, palam quòd & durum,& molle,& simpliciter ad tactum determinanimus,tanquam medietate utentes tactu. quapropter exeedens quidem ipsum, durum, deficiens autem, molle esse dicimus.

Corporalium autem passionum. Tunc Aristo. aggreditur tertium, quia,cum declarauerit naturam harum qualitatum,& quomodo misceãtur,et quibus primo insint, nũc declarat quarto loco,quæ sint qualitates,quæ appellantur etiam passiuæ,primo consequentes humidum & siccum ; & dicit,quòd primæ qualitates,quæ etiam dicuntur passiuæ, quæ consequuntur humidum & siccum,sunt duæ,molle & durum ; & siccum quidem sequitur durities,mollities uero sequitur humidum; &,ubi plus fuerit sicci,illud corpus erit durum; ubi plus humidi,illud corpus erit molle : sed omne corpus terminatũ,est humidum aut siccum : & omne corpus durum aut molle,est corpus terminatum : ergo ideo corpus durum aut molle,est corpus terminatum : & sic patet, quia omne corpus terminatum,est cum humido aut sicco : sed durum & molle sunt corpora terminata : ergo. Et,quia dixit, quòd ad humiditatem sequitur mollities, & ad siccitatem durities,ideo describit Aristoteles, quid sit molle,& quid durum, reassumens descriptionem positam in secundo de Generatione & corruptione ubi dixit, quid sit corpus durum,& quid molle ; & dixit, quòd corpus durum est,quod secundum sui exteriorem partem non cedit in profundum ipsi tangenti ; econtra uero molle est,quod cedit in profundum tangenti,secũdum exteriorem partem sui ipsi circunstando. Videamus modo descriptionem corporis mollis, quia dicit, quòd est illud, quod secundum exteriorem superficiem cedit tangenti ; quid intelligatur per exteriorem superficiem, quæ cedit in profundum : dico,quòd intelligit per exteriorem superficiem, cutem summam corporis mollis ; id est molle est illud,quod secundum cutem & summam sui partem cedit tangenti in profundum:& quid est dicere in profundum cedit ? id est cum ista superficies conseruata & non corrupta cedit in sui profundum cum digitis uel aliquo alio instrumento tangente, ita, quòd illa superficies cedit & non rumpitur, ut rumpitur aqua, sed integrè incedit in profundum non disrupta cute ; sicut terra,quæ est corpus molle,si digito prematur, cedit in profundum secundum superficiem,illa non disrupta, quæ uero est corpus durum,non sic cedit : & quare dicis molle est,quod secundum sui superficiem cedit tangenti in profundum ? oh dicit Aristo. propter aquam & aerem, quæ non sunt corpora dura neque mollia, quia non omne corpus est durum aut molle, quia, si superficiem eorum

manus

manus comprimat, non cedit illa in profundum, ſed diſrumpitur, & circunſtat manui & digito comprimenti: non autem ſic cedunt corpora mollia, ut eſt terra, quia terra, quæ eſt corpus molle, ſi comprimitur, illa ſuperficies ſeruatur integra & illæſa, & detruditur in profundum, non autem diſrumpitur, neque circunſtat manui, ſicut facit aqua, ſed integra ſeruatur, & in profundum cedit; aqua uero circunſtando cedit digito comprimenti: & ideo, dicit Ariſto. addidi in deſcriptione corporis mollis, quòd cedit in profundum ſecundum ſui ſuperficiem, non diſrupta ſuperficie, quia aqua non eſt ſic: neque terra eſt dura, quia non poteſt dici dura, ſed bene ſicca, quia molle & durum ſunt paſſiones corporis mixti, quæ ſequũtur qualitates primas paſſiuas, & earum mixtionem: & ideo terra neque aqua poteſt dici, quòd ſit dura aut mollis, ſed terra eſt ſicca, & aqua humida, quia non habent mixtionẽ qualitatum paſſiuarum, ſcilicet humidi & ſicci, ex quibus reſultat durities & mollities: & ſic debetis dicere, philoſophice loquendo: & ita aqua non eſt mollis, ſed humida, quia non habet duplicem qualitatem mixtam: & ſic dicatis de alijs elementis, quia requiritur permixtio aquæ cum terra ad inuicem. Igitur hic Ariſto. ponit documenta duo principaliter ſeruanda, primum documẽtum obſeruandum, eſt, quòd bifariam capitur durum & molle, ſimpliciter, ſcilicet & ſecundum comparationem: durum ſimpliciter, id eſt cum non eſt in reſpectu, eſt illud, quod, abſque quòd alteri comparetur, apparet; & iſtud eſt, quod deficit ab argumento manus, immo ſuperat duritiem manus, & hoc dicitur durum ſimpliciter: corpus uero molle ſimpliciter, eſt illud, quod cedit duritiei manus: Aliud uero dicitur durum aut molle non ſimpliciter, ſed ſecundum quid; ut durum ſecundum quid & in reſpectu eſt, ſicuti eſt aer reſpectu ligni, ubi lignum dicitur corpus molle reſpectu aeris, tamen eſt durũ corpus ſimpliciter, in comparatione tamen dicitur molle: oh quomodo dicitur corpus molle ipſum æs reſpectu ligni, & reſpectu manus dicitur durum corpus? oh dicitur corpus molle reſpectu ligni, quia, ſi æs patiatur à calore ignis, poteſt duci malleo, quia molle fit; lignũ autem, ſi patiatur à calore ignis, non poteſt malleo duci, quia non molle fit, ſed uritur: & ideo æs in comparatione ad lignum dicitur corpus molle ſimpliciter: aut quia nõ eſt corpus durum, quia non cedit duritiei manus. Ex quo ergo durum & molle dicitur bifariam, ſcilicet ſimpliciter & ſecundum quid, dicit Ariſto. quid declarauimus, cum definiuimus durum & molle, nunquid definiuimus durum & molle ſimpliciter, an ſecundum quid? reſpondet Ariſt. quòd definiuimus durum & molle ſimpliciter, non autem ſecundum quid: & ſic æs eſt durum ſimpliciter, quia non cedit manui. Secundum documentum, quod obſeruandũ eſt, dicit Ariſto. quia diximus, quòd molle eſt illud, quod ſecundum ſuperficiem exteriorem cedit tangenti, integra manente ſuperficie; durum uero econtra, quod non cedit tangenti ſecundum ſuperficiem: & ſic Ariſto. deſcripſit durum & molle per comparationem & iudicium ſenſus tactus, quia iudicamus durum & molle per ſenſum tactus. Et ideo quæritur, cur datum ſit hoc iudicium tactui, cum etiam uideamus durum & molle per oculum. oh, dicit Ariſto. ratio eſt, quia unus quiſque ſenſus eſt iudex certus ſenſibilium ſuorum, & unus quiſque ſenſus habet proprium ſenſibile; ut tactus eſt certus iudex tangibilium, & auditus audibilium: & ideo, quia iſtę qualitates, ſcilicet durum & molle, ſunt qualitates ſenſus tactus, ideo iudicantur à ſenſu tactus: & ideo recte accepimus tactum, dicit Ariſtoteles, quia eſt rectus iudex ſui ſenſibilis; & ideo iudicatur à ſenſu tactus; & ideo optime deſcripſit has qualitates per ſenſum tactus: eſt ergo corpus durum, cuius durities non cedit organo tactus, econtra uero molle. Et tunc Ariſto. addit quoddam dubium, ſcilicet quòd ſenſus tactus eſt certus iudex harum qualitatum ſecundum medietatem ſui, ubi exponit Alexander, quid eſt dictũ ſecundum medietatem ſui, & dicit ſecundum ſui temperamentum: & quid eſt dictu ſecundum ſui temperamentum? oh, dicit Alexander, hoc eſt, quia ſenſus tactus differt ab alijs ſenſibus, quia omnes alij ſenſus priuantur ſuis ſenſibilibus; ut uiſus caret omni calore, & ſolum diaphaneitas eſt in oculo, & uiſu; & ſic auditus priuatur omni ſono; & ſic de olfactu & guſtu, quia omne organum ſenſus priuatur ſuo obiecto: ſed ſenſus tactus non ita ſimpliciter priuatur omnibus qualitatibus ſuis ſenſibilibus, quia non priuatur calido & frigido ſimpliciter; neque molle & durum ſimpliciter, ſed ſecundum quid tantũ, priuatur iſtis qualitatibus, ex quo organũ tactus eſt mixtum & corruptibile, & omne mixtum conſtat ex

quatuor qualitatibus primis: ergo non ſimpliciter denudatur ſenſus tactus à qualitatibus primis tangibilibus, quia, ſi conſtat ex quatuor qualitatibus primis, ergo & ex ſecundis; & ideo eſt molle, aut durum: neque etiam omnes qualitates tangibiles percipit, quia dicit Ariſto. in ſecundo de anima, quòd . . exiſtens prohibet adueniens; & ſic etiam æqualia non ſentimus: & ideo ſenſus tactus non percipit omnia tangibilia, ſed tantum excellentia quia non apprehendit temperata, ut ipſe eſt: & ideo non poteſt percipere æque calida, aut æque frigida, aut æque humida, aut æque ſicca, quia non percipit ſuum ſimile: & ideo non apprehendit omnia ſenſibilia, ſed tantum exiſtentia, & non eſt ex toto genere, quia nō temperate calida, aut temperate frigida: & ideo dicit Ariſto. ſecundum ſui medietatem, & temperiem: & ideo non percipit omnem duritiem, niſi quæ excedit ſuam; & ſic de mollitie: & ita non ſimpliciter priuatur tactus molli & duro & alijs qualitatibus ſecundum ſui medietatem. Quid dicit tamen Alexander, quòd etiam aliquo modo alij ſenſus poſſunt dici ſecundum medietatem ſuorum ſenſibilium? quia conſiſtunt medio quodam temperamēto ſuorum ſenſibilium; & hoc bifariam, dicit Alexander, primo quia patiuntur à contrarijs ſenſibilibus, quia ſuſcipiunt imaginem ſuorum contrariorum, quia uiſus immutatur à calore albo & nigro: & ideo poteſt dici quædam medietas ſuarum qualitatum ſenſibilium ipſe uiſus, quia recipit contrarias imagines ſuorum ſenſibilium; & ita etiam de alijs ſenſibilibus. Poſſunt & ſecundo quodammodo alij ſenſus dici medietates ſuorum ſenſibilium, quia corrumpuntur ab excellentioribus ſenſibilibus; ut excellens ſonus corrumpit audirum, & minus percipitur: & ita alij ſenſus etiam poſſunt dici medietates ſuorum ſenſibilium: & ſic bifariam poſſunt dici medietates ſuorum ſenſibilium, ſed reuera ſenſus tactus alio modo dicitur medietas ſuorum ſenſibilium, quàm alij ſenſus, quia dicitur medietas ſecundum quoddam temperamentum ſuorum ſenſibilium, ſcilicet calidi & frigidi, humidi & ſicci, quia conſiſtit in quodam temperamento inter calidum & frigidum, humidum & ſiccum. Lego uerba. Quapropter excedens ipſum, ſcilicet organum tactus, in duritie, dicitur durum; & deficiens à ſenſu tactus, dicitur molle.

TEXTVS TRIGESIMVS.

NEceſſe autem durum, aut molle eſſe terminatum corpus proprio termino. aut enim cedere, aut non ad huc concretum eſſe: hoc enim definitur. Quare, quoniam omne quidem terminatum, & conſiſtens aut molle, aut durum: hæc autem concretione ſunt: omnia utique erunt corpora & compoſita, & terminata non ſine concretione. De concretione igitur dicendum. Sunt itaque cauſæ, quæ circa materiam, duæ, agens, & paſſio. agens quidem, ut unde motus, paſſio autem, ut forma. quare & concretionis, & diffuſionis, & exſiccationis, & humectationis. Agit autem agens duabus uirtutibus, & patitur patiens paſſionibus duabus, ſicut dictum eſt. agit quidem calido, & frigido: paſſio autem aut præſentia, aut abſentia calidi, aut frigidi. Quoniam autem concreſcere exſiccari aliquo modo eſt, de hoc dicamus primo. Patiens itaque aut humidum, aut ſiccum, aut ex his. Ponimus autem humidi corpus, aquam: ſicci autem, terram. hæc enim humidorū, & ſiccorum paſſiua. quapropter & frigidum, paſſiuorum magis. in his enim eſt. etenim terra, & aqua frigida ſupponuntur. Actiuum autem frigidum, ut corruptiuum, aut ſecundum accidens, ſicut dictum eſt prius. aliquando enim, & urere dicitur, & calefacere frigidum, non ut calidum, ſed quia congregat, aut quia circumobſiſtit calidum.

HAec uerba, neceſſe eſt autem durum aut molle eſſe terminatum, bifariam exponūtur. Exponit Alexander, quòd Ariſto. probat, quod aſſumpſerat, ſcilicet quòd omne corpus terminatum, quod conſiſtit proprio termino, eſt durum aut molle; ſic arguendo: omne corpus terminatum, aut cedit tactui, aut non cedit: omne, quod non cedit tactui, aut lædit, durum eſt aut molle: ergo omne corpus terminatum eſt durum aut molle, quia, ſi cedit, eſt molle; ſi non cedit, eſt durum: maior nota eſt ex definitione ipſius duri & mollis, & ſimiliter minor ex ſe nota eſt. Aduertatis, quia Ariſto. ſemper præponit prædicatum ipſi ſubiecto, quando ſyllogizat. in alia lectione proſequemur.

Adhuc coagulatum omne. Declarauit nobis huc uſque Ariſtot. paſſiones, quæ conſequuntur

quuntur paſſiuas qualitates humidum & ſiccum, quæ nam eſſent iſtæ paſſiones: & primo declarauit duas, ſcilicet duritiem & mollitiem; & quid corpus durum, & quid molle; & quòd ex ſicco ſequitur durities, & ex humido ſequitur mollities: & ultra ſecundo loco declarauit, quòd ex his eiſdem qualitatibus paſſiuis primis ſequuntur duæ aliæ paſſiones, ſeu qualitates, coagulatio, & liquefactio; & coagulatio ſequitur ſiccum, & liquefactio ſequitur humidum: & probat hoc Ariſt. quia omne corpus conſtans & terminatum, eſt coagulatum: omne corpus durum aut molle, eſt conſtans ac terminatum: ergo omne corpus durum aut molle, eſt coagulatum: maior propoſitio patet, quia coagulatio nihil aliud eſt, niſi conſtantia quædam partium, ideſt nihil aliud eſt, niſi vnio et conciliatio ſeu conſtantia partium, quia eſt vnitum in ſuis partibus: minor, ſcilicet quòd omne durum aut molle, eſt terminatum corpus, etiam patet, quia patuit ſupra, quia omne corpus conſtans ex humido & ſicco, eſt terminatum corpus; et omne corpus durum aut molle, conſtat ex humido et ſicco; ergo ſequitur, quòd, ſicut durities et mollities ſequuntur has qualitates paſsiuas, ita etiam eaſdem ſequantur coagulatio et liquefactio: ſequitur ergo, quòd, cũ iam dixerit de duro et molli, et deſcripſerit abundãter durum et molle, nunc conſequenter de coagulatione et liquefactione eſt dicendum, quia, ſi etiam iſtæ duæ ſequuntur has qualitates primas, de neceſsitate de eis eſt agendum, quia iam dixit Ariſtot. de coagulatione eſt agendum, ideo ſubdit, quòd triplex eſt cauſa coagulationis, et liquefactionis ſupple tu, quia etiã de liquefactione agit: habet. n. coagulatio triplicem cauſam. ſ. materialem, efficientẽ ac formalem: cauſa efficiens eſt principiũ, vnde motus, ideſt principiũ generis, quia . . ergo et principiũ, vnde motus rei: formalis vero cauſa eſt paſsio, quæ eſt cauſa formalis harum duarum paſsionum, quia coagulatio eſt paſsio quedam, et ita etiam liquefactio: et dicit, quòd cauſa efficiens duplex, et etiam paſsio ſeu formalis cauſa: efficiẽs eſt calor, et etiam frigus, frigus enim coagulat, et etiam calidum coagulat, quæ enim coagulantur à calido, et quæ à frigido, longo ſermone dicet infra: et, ſicut etiam liquefactio fit à calido, et à frigido, etiam infra dicet Ariſt. quæ liqueſcunt à calido, et quæ à frigido: et ſic etiam duplex eſt liquefactionis efficiens, quæ enim à frigido liqueſcunt, à calido congelantur; et econtra, quæ à frigido congelantur, a calido liqueſcunt; et de his omnibus infra: et, ſicut duplex eſt efficiens, ita etiam duplex eſt paſsio: ita etiam duobus modis fit coagulatio, uno modo fit abſentia calidi et præſentia frigidi; alio modo fit contra, ſcilicet præſentia frigidi et abſentia calidi: et bifariam exponuntur hęc verba, vno modo exponit Albertus, quòd iſta paſsio, quæ eſt coagulatio, in quibuſdam fit abſentia calidi et præſentia frigidi, ut uerbi gratia metalla, quæ ſunt coagulata: et à quo ſunt coagulata? dicit ipſe, à præſentia frigidi: cuius frigidi? dicit ipſe, frigidi efficientis; et abſentia calidi, quia incipit generatio metallorum horum à calido, et in fine terminatur a frigido; quia, cum frigus coagulat metalla, educit calidum, et facit ipſum abſens, quia frigus, cum congelat metalla, exprimit calidum prius cõceptum in principio generationis, et ſic abſentia calidi frigus coagulat in fine metalla cum ſui præſentia: liquefactio uero eorum fit econtra, quia fit præſentia calidi, et abſentia frigidi; præſentia quidem calidi, quia, cum ignis diſſoluit metalla ſui præſentia fugat frigidum, quod eſt cauſa coagulationis eorum metallorum: fit ergo liquatio præſentia calidi exterioris, et abſentia frigidi interioris: et ideo, dicit Albertus, dicit Ariſtoteles, quòd iſta paſſio dupliciter fit; aliquando præſentia calidi et abſentia frigidi; aliquando uero econtra, ſcilicet abſentia calidi et præſentia frigidi. Sed reuera Albertus male exponit, quia iſte textus non legitur copulatiue, ſcilicet quòd iſta paſſio fiat dupliciter, ſcilicet aliquando præſentia calidi et abſentia frigidi, et aliquando præſentia frigidi et abſentia calidi; ſed textus diſiunctiue legitur, quia diſiunctiue loquitur Ariſtot. ſcilicet, quòd iſta paſſio aut fit præſentia frigidi, aut abſentia frigidi; aut abſentia calidi, aut præſentia calidi; aut abſentia frigidi, aut abſentia calidi; et ſic ſemper diſiunctiue legitur. Et ideo aliter exponit Alexander et Olympiodorus, et uerba eorum ſunt . . quia uolunt, quòd uerba Ariſtotelis referantur ad effectus contrarios, quia coagulatio aut fit præſentia calidi, ſicut lac, quod coagulatur præſentia calidi; aut coagulatio fit præſentia frigidi, ut coagulantur metalla, quia multa congelantur et coagulantur à frigido: aut liquatio fit abſentia frigidi ſicut in metallis; aut præſentia frigidi, ſicut in ſale: et ſic metalla coagulantur præ-

ſentia

sentia frigidi & absentia calidi. Habemus ergo tres causas coagulationis & liquationis; & sic habemus, quod est dictum, quòd, sicut coagulatio fit duobus modis, s. aliqua à calido, & aliqua à frigido, ita etiam & liquatio fit duobus modis: & hic est sensus Aristotelis, quem dederunt Alexander ac Olympiodorus: & sic habemus tres causas coagulationis, scilicet formalem, materialem, & efficientem; quæ efficiens est duplex, scilicet calidum & frigidũ; & formalis est etiam duplex, quia passio quædam, cum tamen coagulatio & liquatio sit quędam passio. Lego uerba. Omne corpus terminatum & constans. Hæc est maior syllogismi de coagulatione; igitur, supple tu, & liquatione, & patet. Sed dices tu, Arist. posuit tres causas huius passionis, scilicet effectiuam, formalem, & materialem, sed quid de finali? quia ex secundo Physicorum omnia, quæ fiunt et generantur, ac corrumpuntur, ex quatuor generibus causarum fiunt, quia omnia, quæ generantur & corrumpũtur, habent quatuor causas: respondet Albertus, quòd ideo non expressit Aristo. quia forma & finis coincidunt; & ideo locutus fuit de causa formali ac etiam de finali, ideo tacuit de fine. Sed dices tu, ego non quiesco, quia secundo Physicorum est duplex finis, finis generationis, & finis rei genitæ: finis generationis est forma substantialis, ut hominis finis generationis, est forma substantialis hominis; finis uero rei genitæ, ut hominis geniti, est speculatio & cognitio superiorum entium; finis uero ignis est generare tale, quale ipsum: & sic dico, quòd quæro de fine rei genitæ, & non de fine generationis: & sic finis generationis coincidit cum forma: tamen finis rei genitæ, de quo loquor, non coincidit cum forma, & de isto loquor, & quæro, quare Aristo. non expressit istum finem: dico, quòd reuera Arist. non expressit hunc finẽ hic, quia alibi debet iste finis declarari ab ipso in libro de partibus animalium, & de plantis, & de generatione animalium, quia partes animalium generantur coagulatione quadam: cum ergo ibi declarabit finem animalium partium, tunc declarabit finem coagulationis, ut est finis rei genitæ, quia finis manus est accipere; & sic de alijs membris: &, quia iste finis rei genitæ & coagulationis non est unus, illum ideo Aristo. non declarauit hic. Et, cum iam dixit Aristo. quòd de coagulatione & liquatione agendum est, dicit, quòd adhuc debemus prius agere de exiccatione & humectatione, quæ sunt priora natura, quæ ordine doctrinæ præcedunt: & ideo prius de his, quàm de coagulatione, quia coagulatio est quædam exiccatio, & humectatio est quædam æquatio: prius ergo agendum est de exiccatione & de humectatione, quia priora natura debent præcedere ex secundo Physicorum: si ergo coagulatio est quædam exiccatio, humectatio uero est quædam liquatio; ergo prius agendum est de exiccatione & de humectatione, quàm de coagulatione & liquatione. Et tunc Aristo. dicit ulterius, omne coagulatum est quodammodo exiccatum. bifariam exponunt hæc uerba; uno modo exponit Albertus, alio modo Alexander: Albertus exposuit, omne coagulatum est quodammodo exiccatum, quia coagulatio non est simpliciter exiccatio, quia in coagulatione non omnino exprimitur humidum eius, scilicet coagulati humidum: Alexãder uero exponit, omne coagulatum est quodammodo exiccatum, quia exiccatio & coagulatio non sunt adæquata, quia non omnis exiccatio est coagulatio; sed omnis coagulatio est exiccatio, quia coagulatio se habet ut genus, quia coagulatio est species exiccationis: ideo omne coagulatum est quodammodo exiccatũ, idest quædam passio: & ideo, quia exiccatio est sicut genus, & coagulatio sicut species, prius agendum est de exiccatione, quã de coagulatione, & prius de humectatione, quàm de liquatione: quia ergo coagulatio est quædam exiccatio, & humectatio est quædam liquatio, ideo prius de humectatione & exiccatione, quàm de coagulatione & liquatione est agẽdum. Quòd autem coagulatio sit quodammodo exiccatio, & liquatio sit humectatio, scilicet quòd sint ut genus humectatio & exiccatio ad coagulationem & liquationem, probat Aristo. sic: omne mixtum, quod patitur, in eo, quod patitur, est humidum, aut siccum, aut constans ex his: sed omne, quod coagulatur aut liquescit, patitur: ergo omne coagulatum est humidum, aut siccum, aut cõstãs ex his: maior, omne mixtum, quod patitur, in eo, quod patitur, est humidum, aut siccũ, aut constans ex his, iam declarata est supra, ubi diximus ex Aristotele, quòd qualitates actiuæ primæ sunt calidum & frigidum; & ideo, quod agit, est calidum, aut frigidum, aut aggregatum ex his; qualitates autem passiuæ primæ erant humidum & siccum; ergo omnne, quod

patitur,

patitur,patitur in eo,quod humidum,aut ficcum; minor, fcilicet omne, quod coagulatur aut liquefcit,patitur,& hic etiam patet, quia coagulatio eft quædam paffio, & liquatio eft quædam paffio: ergo fequitur, quòd omne, quod coagulatur aut liquefcit,in eo,quòd tale eft,eft humidum,aut ficcum, aut compofitum ex his: & fic ad humiditatem liquatio, & ad ficcitatem coagulatio fequitur; coagulatur enim mixtum,cum acquirit exiccationem quãdam; & mixtum liquefcit,quia acquirit humiditatem quandam, quod ultimo fequitur: fed primum humidum eft aqua,& primum ficcum terra: ergo ifta maxime patiuntur: & tunc patet,dicit Arifto. quod iam diximus, quòd omne corpus mixtum,in eo, quod patitur, eft humidum,aut ficcum,aut conftans ex his. Sed humidum primo eft aqua, & primo ficcum eft terra; ergo ifta duo elementa primo funt paffiua,& maxime paffiua: & ambo ifta elemẽta funt frigida,quia frigiditas conuenit utrique iftorum elementorum; ergo frigiditas elementis maxime & primo paffiuis conuenit: ergo frigiditas maxime eft connumeranda inter qualitates paffiuas,non autem inter actiuas; foluit Ariftoteles, & dicit negando argumentum,quia frigiditas eft qualitas actiua,quia multa corrumpit: & ideo, cum dicis, omne corpus mixtum,in eo,quod patitur,eft humidum,aut ficcum,aut aggregatum ex his, uerum eft: &,cum fubdis,fed primo humidum eft aqua, & primo ficcum eft terra, uerum eft: ergo ifta funt elementa maxime paffiua, uerum eft: ultra,& frigiditas conuenit iftis elemẽtis maxime paffiuis, uerum eft,tranfeat: oh ergo frigiditas eft qualitas paffiua: nego argumentum,dicit Arifto. quia frigiditas eft qualitas actiua dupliciter; primo,quia multa corrumpit,ex quo eft maxime actiua,quia corrumpere eft agere; ergo ifta qualitas,quæ eft frigiditas,eft actiua: tum etiam,quia frigiditas maxime calefacit; ergo eft maxime actiua, quia calefactio eft actio; ergo eft maxime actiua,ut fupra diximus in capite de digeftione & putredine, & in fecundo huius in capite de fulmine,ubi diximus,quòd frigiditas maxime calefacit per antipariftafim: & fic patet, qualiter non eft paffiua,fed actiua: & patet ẽt, qualiter calefacit maxime,quia per antipariftafim,expellendo calorem interius & uniendo ipfum,reddit ipfum fortiorem, & fic fit potentior & magis agit,& maxime calefacit ille calor: ergo frigiditas eft maxime actiua: & dat exemplum Hippoc. quia ueteres uere & hyeme calidiores funt natura: & propter hoc etiam fupra dixit loca fubterranea effe calidiora in hyeme, quàm in ęftate,& frigidiora in æftate,quia frigiditas hyemis repellit calorem intra terram,& unit,& reddit illum intenfiorem: & fic dicatis de alijs: & fic dicit Arifto. frigiditas eft qualitas actiua maxime,licet conueniat corporibus maxime paffiuis,aquæ,fcilicet & terræ: & tunc Arifto. aggreditur tractatum de exiccatione Lego uerba. Ponimus autem. hic Ariftoteles ponit dubitationem. Factiuum autem frigidum. ibi ponitur folutio, ficut dictum eft fupra,fcilicet in capite de fulmine & putredine & digeftione. Sed hic eft dubitatio,quia iftæ paffiuæ operationes & effectus,fcilicet coagulatio & liquatio, attenuatio & craffatio,ita uidentur fequi ex qualitatibus actiuis primis; & actiuæ ex qualitatibus primis paffiuis,ficut generatio,corruptio,& putredo; & ita coagulatio, à calido & à frigido: non ergo magis iftæ operationes paffiuæ fequuntur paffiuas qualitates,fcilicet humidum & ficcum,quàm factiuas qualitates, calidum & frigidum: fi ergo iftæ operationes,fcilicet coagulatio & attenuatio,ita uidentur fequi ex paffiuis,ficut generatio & putredo ex actiuis,fcilicet calido & frigido; ergo non magis iftæ fequuntur calidum & frigidum, quàm illæ; & econtra illæ humidum & ficcum: cur ergo attenuatio et craffatio, et coagulatio et liquatio magis attribuuntur qualitatibus paffiuis,quàm actiuis; et putredo et generatio magis qualitatibus actiuis,quàm paffiuis? et ita omnes fequuntur ex paffiuis,ficut ex actiuis, ęqualiter. Tum fecundo,quia dicit Arifto. quòd coagulatio eft quædam exiccatio, ficut liquatio eft quædam humectatio,et tamen fupra parum dixit,quòd liquatio et liquabile fe habent, ut actus et potentia,et hoc maxime fecundum Alexandrum: ergo mixta, cum coagulata funt,funt actu ficca,quia coagulatio fequitur ficcitatem; et poteft etiam liquari, ergo poteft acquirere humiditatem; ut metalla actu funt coagulata,ergo poffunt liquari: et, fi poffunt liquari,à quo liquefcunt nifi à calido? ergo,fi liquefiunt à calido,etiam,cum liquefiũt, acquirunt humiditatem; ergo acquirunt humiditatem à calido; quod uidetur impoffibile, quia quomodo acquirunt humiditatem à calido? quia calidum magis confumit et exiccat humiditatem,

humiditatem,quam liquefaciat. Tum etiam de mixtis liquefactis actu,quæ iterum à frigido coagulantur : si ergo prius erant actu liquefacta , ergo prius erant actu humida , & postea facta sunt actu sicca , quia coagulatum est actu siccum : &,si sunt actu sicca,unde acquisiverunt istam siccitatem,cum sint coagulata à frigiditate,& frigiditas est causa indifferens humidi & sicci ? quare ergo in coagulatione,quę est à frigido, magis acquiritur siccitas,quàm humiditas? Tertio,quia Aristo.dicit,quòd corpus primo humidum est aqua ; sed huius oppositum dixit in secundo de generatione & corruptione,ubi dicit , quòd primo humidum corpus est aer,& siccum primo est terra,& primo frigidum aqua,& primo calidum ignis,et tamen non est nisi unum elementum primo humidum: ergo Aristoteles sibi contradicit. Quarto,quia hic dicit,quòd mixta constant ex humido & sicco,& corpus primo humidum est aqua,& primo siccum est terra : ergo,quæ habenr plus sicci,quàm humidi , habent plus terræ, quàm aquæ ; quæ uero habent plus humidi,sunt aquæ,uel habent plus aquæ , quàm terræ,& sunt à prædominio aquea ; ergo ista habent duo prędominia,scilicet aquæ & terrę: sed secundo de generatione & corruptione 49.dicit Aristote. quòd omnia mixta perfecta sunt à prædominio terrea , quia quiescunt circa terram ; & ideo sunt terrea à prædominio: quomodo ergo hic dicit,quòd aliqua mixta à prædominio aquea ? Quinto,quia hic dicit, quòd nullum animal est genitum in igne,aut in aere , sed omne in terra,aut aqua,quia materia generationis omnium animalium est humidum & siccum , ideo aqua & terra est eorum materia,& ideo non possunt generari animalia nisi in istis duobus locis,scilicet in terra,aut aqua . Sed,domini,hoc falsum est.primo,quia sunt multa animalia uolatilia & respirantia,quæ degunt in aere,& ibi sunt genita ; ergo non omnia in aqua,aut terra : Secundo, quia dicit,quòd nullum animal generatur in igne : sed contra, quia in quinto de historia animalium cap. 19.uel 15.Aristoteles dicit oppositum,ubi dicit,quòd in fornacibus erarijs generãtur quædam bestiolæ pennatę paruulæ, quæ sunt maiores muscis , quæ inambulant & uolitant per ignem ; &,si ab igne dimouentur,moriuntur : neque hoc est mirum, dicit Aristo. quia etiam sub niue generantur animalia & uermes : etiam salamandra aperto experimento inambulat ignem, & ipsum extinguit : quomodo ergo dicit Aristo . quòd nullum animal generatur in igne ? & hoc idem etiam testatur Plinius in 6. de naturali historia cap. *36. 38.* sequens illa uerba Aristotelis in libto de historia animalium cap. 1*9*.de ipsa salamãdra : ergo Aristoteles non sibi ipsi est constans . Dico de primo.

Erat heri prima dubitatio,cum isti effectus,scilicet coagulatio & liquatio , attenuatio & crassatio,sint omnes effectus qualitatum passiuarum,scilicet effectiue à calido & à frigido, & passiue & materialiter ab humido & sicco ; sic etiam generatio simplex & putredo , quæ operationes,etiam erant communes effectus qualitatum passiuarum : cur Aristo . attribuit illas operationes,scilicet generationem simplicem & putredinem,magis qualitatibus actiuis : istas uero,scilicet coagulationem & liquationem magis qualitatibus passiuis , humiditati,scilicet & siccitati,cum æqualiter omnes sint communis effectus omnium qualitatum passiuarum : Dico omittendo alios modos dicendi,quòd reuera istæ passiones,sicut illæ,sũt communes effectus omnium qualitatum passiuarum,scilicet ita coagulatio & liquatio , & attenuatio & crassatio fiunt ab actiuis qualitatibus actiue,& à passiuis qualitatibus passiue, & materialiter sicut etiam generatio ac putredo : oh cur ergo magis istæ tribuuntur humido & sicco,illæ uero magis calido & frigido ? dico,quòd illæ magis attribuuntur qualitatibus actiuis , istæ uero magis passiuis,ex communi modo loquendi , quia ex communi modo loquendo generatio et putredo magis attribuuntur qualitatibus actiuis, crassatio autẽ & attenuatio,et coagulatio et liquatio, magis passiuis : et ideo dixit,quòd istæ appellantur passiones, et illæ actiones,quia reuera liquatio et crassatio et huiusmodi magis uidentur significare passionem,quàm illæ aliæ ; aliæ uero,scilicet generatio et putredo , uidentut magis significare actionem : et ideo Aristot.dicit , quòd illæ sunt actiones,et istæ passiones , tamen ita istæ sunt actiones,sicut illæ ; et, sicut illæ sunt passiones,ita et istæ sunt passiones,sed ex communi usu loquendi attribuimus generationem simplicem et putredinẽ actiuis qualitatibus,et istas alias passiuis . Erat secunda dubitatio,quia,ex quo liquefactio se habet ad liquabile secundum Aristotelem,sicut actus ad potentiã,et dixit quòd humectatio est quædam

dam liquatio, et coagulatio est quædam exiccatio, modo dubitatur, quia metalla, cum sunt congelata actu, potentia uero sunt liquida; &, cum sunt coagulata actu, sunt actu sicca; &, cum liquescunt, fiunt ex potentia humida, actu humida, cum liquescunt; a quo ergo accipiunt istam humiditatem? & ita etiam de liquidis, cum coagulãtur, à quo acquirunt illam siccitatem? quia, si dissoluuntur metalla, non acquirunt illam humiditatem ab igne, quia potius exiccantur: econtra uero, cum sunt liquefacta, coagulantur, & sic acquirunt illam siccitatem: à quo ergo acquirunt exiccationem? quia non à frigiditate, quia est indifferens ad exiccandum & humectandum: Dico, domini, quòd coagulatio est quædam exiccatio; & signanter dicit Aristot. quædam exiccatio, quia coagulatio fit bifariam, à calido, scilicet & à frigido: si fiat à calido, reuera est exiccatio, quia calidum resoluit humidum, & consumit ipsum, cum coagulat: ideo dicit Arist. quòd coagulatio est quædam exiccatio; sicut est lac, cum coagulatur à sole aut igne, quia caliditas coagulãs consumit & exiccat humidum; ergo exiccatur: dum etiam liquescit, acquirit humiditatem, quia, sicut coagulatio est exiccatio quædam, ita liquefactio est humectatio quædam, quia, cum aliquid liquescit, acquirit humiditatem, quia, ex quo coagulatum est à calido & sicco, liquescit à frigido & humido, & in ista liquefactione acquiritur humiditas ab ipso frigore, & ab humido, ut ab aqua: & hoc patet: & sic faciliter euadimus, quòd coagulatio fiat exiccatione cum à calido fit. Sed quid dicemus, si coagulatio fiat à frigore, sicut fir in metallis, & ista non uere exiccãtur, si liquantur? quomodo ergo liquescunt, & quomodo acquirunt humiditatem, quia hic nõ interuenit siccitas? dico, quòd improprie hæc dicuntur coagulari, quia potius ista coagulatio est quædam congelatio, quàm exiccatio, quia est priuatio fluxus, quia tollit fluxũ aquæ; & ideo ista est uerius cõgelatio quàm coagulatio: si uero postea dissoluitur illud, quod coagulatum seu congelatum est à frigido, à quo dissoluitur? à calido: à quo ergo acquirit fluxum & humiditatem? à calido dissoluente eius coagulationem; & sic per accidens acquirit humiditatem à calido, quia dat fluxum rei congelatæ; non autem per se acquirit humiditatem à calido, quia à calore fit, ut illa humiditas fluat: & ideo improprie metalla habent duritiem: & dissoluuntur à calido, quia dat motum humiditati; & sic à calido est humectatio per accidens, & non per se: frigidum uero, cum dissoluit coagulatum à calido, dat ei humiditatem per se, ut de sale. Et sic dico, quòd coagulatio duplex: quædam fit à calido, & ista est quædam exiccatio; &, cum ista coagulata liquescunt, liquescunt à frigido & humido, & sic acquirunt humiditatem ab isto humido interueniente: quædam uero est coagulatio à frigore, & ista liquescunt à calido: cum ergo hic non interueniat humidum, à quo habent humiditatem? dico, quòd habent humiditatem per accidens, quia acquirunt humiditatem, cum dissoluuntur à calido, & acquirunt fluxum. De tertio, cum dicis, quod Aristot. dixit, quòd aqua erat elementũ primo humidum, & huius oppositum dixit in secundo de generatione & corruptione, ubi dixit, quòd erat aer; dico, quòd reuera ita est, quòd corpus primo humidum est aer, & aqua primo frigida, & terra primo sicca, & ignis primo calidus: oh hic dicit, quòd aqua est corpus primo humidum: dico, quòd reuera aqua nõ dicitur corpus primo humidum simpliciter, sed dicitur corpus primo humidum, ex cuius mixtione cũ sicco fit corpus constans, scilicet quòd primo ex mixtione cum terra fit corpus constans, sicut ex farina & aqua fit gluten; non autem ita ex permixtione aeris cum aqua: & ita non dicit, quòd aqua sit corpus primo humidum simpliciter, sed est primum, ex cuius admixtione cum terra fit corpus constans: & sic declarauit hic Aristo. quia declarauit, quomodo mixta habeant consistentiam; & dicit, quòd ex mixtione humidi & sicci, scilicet aquæ & terræ, habent consistentiam: & sic dicit aquam esse primo humidum, reuera tamen simpliciter primo humidum est aer. De quarto, quia secundo de generatione & corruptione dixit Aristo. 49. quòd omnia mixta perfecta, quæ quiescunt circa terram, sunt à prædominio terra; hic uero dicit oppositum, quia dicit, quòd aliqua mixta à prædominio sunt aquea; ergo sibi ipsi contradicit.

De hac dubitatione est duplex modus dicendi. Ioannes Grammaticus secundo de generatione & corruptione, & Auer. & D. Thomas, sequentes illa uerba Aristo. quòd omne mixtum perfectum, est à prædominio terra, dicunt, quòd reuera omne mixtum perfectum,

ctum constans ex quatuor elementis, est à prædominio terra, quia omne quiescit circa terram: & ideo dicunt mixtum perfectum, quia dicit Ioannes Grammaticus ibi, si capiatur mixtum imperfectum, ut uapor aut exhalatio sicca, quæ constant ex duplici habitu, ista dicuntur mixta, & tamen ista sunt à prædominio aeris; non tamen sunt mixta perfecta, quia constant tantum ex duobus clementis: oh quid ad Aristotelem in isto loco? quia dicit, quòd quædam sunt à prędominio aqua, & quædam à prædominio terra: Diuus Thomas in 11. distinct. secundi sententiarum, articulo respõdet conformiter cum sua expositione, ubi dicit, quòd reuera omnia mixta sunt à prædominio terra. oh Aristo. hic dicit oppositum: respondet ipse, quòd reuera omnia sunt à prædominio terræ, sed Aristot. hic dicit, quòd quædam sunt à prædominio aquæ, sed non intelligit simpliciter, quia non loquitur simpliciter de omni mixto, sed in comparatione eorum, quæ habent minus de aqua, quia aliqua habent minus de terra, & aliqua plus: tamen omnia simpliciter sunt à prædominio terra; in comparatione autem eorum, quæ habent plus aquæ, non, quia, si ista comparentur alijs mixtis, quæ minus habent de aqua, uidentur ista esse aquea à prædominio, tamen simpliciter omnia mixta perfecta sunt à prædominio terræ. Et, si tu instes iterum contra D. Thomam, quia tunc omnia mixta erunt frigidæ & siccæ complexionis, cum sint à prædominio terræ, quod tamẽ falsum est, ut patet de sulphure & pice & bitumine, quæ potius sunt à prædominio ignis, quia cito inflammãtur. tum etiam patet in plantis, quia multæ sunt plantæ, quæ sunt calidæ complexionis, ut sinapis, ruta, & multæ aliæ, quæ sunt calidæ: patet etiã de animalibus, quia multa sunt animalia calidi temperamenti, maxime quæ gressilia sunt, quia oportet, quòd sint calidi temperamenti pro progressu, quia indigent multo calore ad motum progressionis; & membra eorum etiam sunt calida, ut caro: Dico, dicit Diuus Thomas, quòd de remanentia elementorum in mixto fuit duplex opinio: quidam dixerunt, quòd remanẽt formaliter elementa in mixto secundum suas substantias, ut aqua, terra, aut aer, & ignis; & hęc fuit opinio Auicennæ, & Alexandri, ut ei imponit Auer. & ipsius met Auerrois tertio cœli 67. alia opinio & uerior fuit opinio Arist. & omnium aliorum Græcorum, ut Gal. in libro de elementis, ubi ascribit hanc opinionem ipsi Aristoteli, & est in secundo elementorum in fine libri; quæ opinio uult, quòd elementa remaneant in mixto tantum secundum uirtutẽ, id est secundum suas qualitates actiuas & passiuas, & qualitates motiuas, ut grauitas terræ, leuitas ignis; & remanet etiam in mixto caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas; & etiam remanet qualitas motiua, quæ mouet mixtum motu elemẽti dominantis: & ista est uerior opinio, & uera mens Aristotelis: & in hoc grauiter errauit Auer. & Auicenna, & etiã Alexander: & hæc habetis clare ab Alexãdro in libro de mixtione: & miror, quomodo in hoc recedit ab Aristotele, & insequitur Auicennam, cui semper est solitus contradicere: Dicit ergo Diuus Thomas, quòd aut ponis elementa remanere in mixto secundum sui substantiam, & sic, dicunt isti, in omni mixto prædominatur terra: & quomodo? secundum quantitatem, non autem secundum qualitatem: & quomodo plus quantitatiue remanet de terra? dicit, quia plus de terra est in omni mixto, quàm de alio clemento, sed non prædominatur terra quo ad qualitates, quia potest plus de qualitate ignis remanere in mixto, quã de qualitatibus alterius elementi, ut patet in carne, licet in ea plus sit terræ secundum quantitatẽ: & ideo, cum replicas, contra, quia omne mixtum est à prædominio frigidæ & siccæ complexionis, dicit ista opinio, nego, quia terra dominatur in omni mixto quantitate, non autẽ qualitate, & secundum uirtutem. Alij, qui dicunt elemento remanente in mixto tantum secundum qualitates & uirtutes, & non secundum substantiam, dicunt isti, quòd in omni mixto dominatur terra: & quo modo? oh quo ad qualitates motiuas, scilicet quo ad qualitatem, non autem quo ad qualitates . . passiuas, quia in mixto potest aliquando esse plus de qualitatibus alteratiuis alterius elementi, quàm ipsius terræ: Et, cum dicis, oh omne mixtum esset à prædominio frigidum & siccum: nego istud, dicunt isti: & ista est solutio ipsorum, quia non dominantur qualitates primæ actiuæ, sed tantum motiuæ; & sic terra dominatur tantum quo ad eius grauitatem, quæ est qualitas eius motiua: & sic respondent isti cum D. Thoma. . . secundum tenentes plura remanere in mixto formaliter, quam secundum uirtutem: hæc qui sequuntur D. Thom. Sed, domini, ista opinio longe recedit à ueritate, licet

sit

sit opinio magnorum uirorum, ut Ioan. Gram. & Auer. & D. Thom. & primo omitto uerba Aristo. hic, quæ ipsi non aduertunt, ubi dicit Aristote. quòd omnia mixta habent constantiam & terminum ex humido & sicco; quæ plus habent humidi & sicci, plus habent aquæ, quàm terræ; &, quæ habent plus frigidi & sicci, habent plus terræ, quàm aquæ: ergo secundum Aristotelem sunt aliqua, quæ habent plus aquæ, quàm terræ: non ergo in omni mixto dominatur terra: si sic est, quia humidum primo conuenit aquæ, & siccum primo terræ, ideo sunt sicca, quæ plus habent de terra: sed hoc clarius dicet in capite sequenti, ubi dicit, quòd, quæ quidem ingrossantur à solo igne, plus habent aquæ, quàm terræ: ergo innuit, quòd aliqua sunt mixta, quæ habent plus aquæ, quàm terræ: & deinde subdit & subinfert, quę uero non incrassantur à frigore, sed coagulantur, uerius sunt aquæ, quàm terræ, uel uti urina, lixiuium, & uinum & acetum, quia ista nõ incrassantur à frigore, sed coagulantur: ergo manifeste dicit Aristo. quòd sunt aliqua, quæ plus habent aquæ, quàm terræ: & hoc patet ratione, quia, si ista paterentur à uehementi calore, tunc tota eorum substantia absumeretur à calore, & nihil terræ remaneret; remaneret terra, si esset in eis plus terrę, quàm aquę: sed, quia resoluitur in uaporem, ideo in eo est plus aquæ, quia, quæ resoluuntur & absumuntur, sunt aqua: ergo ista mixta erant fere totaliter à prædominio aquæ: non dico tantum à prædominio aquæ, sed dico fere totaliter aqua. Secundo, & est instantia manifesta contra D. Thomam de spiritu animali et uitali: non ne ista sunt mixta perfecta? generantur enim ex sanguine, & secundum Galenum uiuunt & nutriuntur aere, quia dicit Galenus, ideo animæ est inspiratio & respiratio: primo ut refrigeretur cor: secundario ut nutriatur spiritus animalis; ergo uiuit (sed reuera hæc non est opinio Aristotelis) ergo spiritus est mixtum perfectum, & tamen non est à prædominio terræ. Tum etiam patet de multis mixtis, quæ supernatant aquæ, ut oleum, pix, & resina & huiusmodi: quomodo ergo ista sunt à prædominio terrea? immo ista potius sunt à prædominio aeris aut ignis, quia non supernatarent aquæ, si essent terrea. Tertio arguitur, quia, dum euadunt secundam difficultatem, non sol uunt illã, scilicet, quia illa mixta sunt à prædominio terræ, ergo omnia erunt frigidi & sicci temperamenti: ergo respondent ipsi, quòd aut potius elementa remanent formaliter & secundum substantiam in mixto; &, si sic, tunc terra dominatur in illo mixto perfecto secundum quantitatem, non autem secundum qualitatem: & sic non sequitur argumẽtum, quòd omne mixtum sit frigidi temperamenti. Sed contra, primo illa opinio, quæ dicit, quòd remanent in mixto elementa secundum substantiam, est bipartita, quia non possunt elementa remanere in mixto formaliter & secundum totam substantiam & secundum existentiam simul, quia se penetrarent, quum quodlibet minimum unius in mixto debeat tangere minimum alterius: Et ideo una opinio dicit, quòd remanent in mixto, secundum substantiam, secundum coexistentiam, quia coextenduntur elementa in mixto sunt ergo coextensa elemẽta in mixto toto: &, si sic sunt elementa in mixto, in uno mixto est plus terræ, quàm aquæ, uel alicuius alterius elementi, quia omnia elementa coextensa sunt in substantia mixti: & ista fuit opinio Patauinorum. Alia fuit opinio Antonij Parmensis, & Auicennæ in prima primi, quòd elementa remanent in mixto non coextensa, sed mixta seposita, idest per. . . positionem minimorum in esse, quia omne minimum mixti constat ex quatuor minimis elementorum, uno terræ, uno aquæ, & uno ignis, uno aeris: &, si sic, ergo omne mixtum æqualiter constat ex quatuor elementis, quia omne minimum mixti constat ex quatuot elementis minimis, quod ergo est mixtum, quod habet plus terræ, quàm aquæ? quia sunt elementa æqualia in quantitate; ergo totum mixtum habet elementa in æquali quantitate: quomodo ergo sustinendo, quòd elementa remaneãt in mixto secundum substantiam, potest dici, quòd mixtum habeat plus terræ, quàm aquæ, aut econtra? & quòd terra dominetur in omni mixto perfecto? nam, si elementa sunt coextẽsa in mixto, quàm si sint iuxta posita inuicem. Si uero dicimus secundum aliam opinionem, quòd elementa remanent in mixto secundum uirtutem, id est secundum qualitates primas, & secundum qualitates motiuas, tum dico, dicit ista opinio, quòd in omni mixto dominatur terra quo ad grauitatem, aut quo ad qualitates primas. Sed, domini, ista opinio implicat, quia secundo de Generat. & corruptione dicit Aristo. quòd qualitates secundæ motiuæ, ut grauitas & leuitas, inse-

quuntur qualitates primas in elementis; ignis enim eſt leuiſſimæ ſubſtantiæ, non quia calidæ ſubſtantiæ, quia ſic etiam aer eſſet calidæ ſubſtantiæ, ſed quia eſt calidius & ſiccus, & leuitas ſequitur caliditatem & ſiccitatem; & ita de alijs: ergo, ubi ſunt intenſiores qualitates motiuæ, ibi perfectius & intenſius ſunt qualitates primæ illius elementi : ſi ergo in omni mixto dominatur terra ſecundum qualitatem motiuam, ideſt ſecundum ſui grauitatem, & grauitas ſequitur ſuas qualitates primas, ſcilicet frigiditatem & ſiccitatem; ergo etiam in mixto dominatur frigiditas ac ſiccitas, quas ſequitur grauitas: ergo in illo mixto dominantur etiam qualitates primæ terræ: quomodo ergo ſtat, quòd dominentur qualitates motiuæ terræ, & non dominentur in illo mixto qualitates primæ ipſius terræ? & ideo iſta opinio implicat, & non ſatisfacit argumento: & ſic dubitatio eſt inſoluta. Et ideo eſt alius modus dicendi, quòd non omnia mixta ſunt tantum à prædominio terræ, ſed quædam ſunt à prędominio terræ, & quædam aquæ, immo uniuerſaliter in mixto prædominatur aqua, aliquando terra, aliquando aer, in aliquo tantum dominatur ignis, quia minimum mixtum locatũ ſecundum naturam in loco ignis, quia quod eſt illud . . & eſſe mixto, ex Ariſto. primo cœli, locat ſecundum naturam in elemento prædominante in eo, quia omnia mixta locantur in loco elementi dominantis: Sed multa locantur in aerem, ut ſunt corpora ſupernatantia aquæ, ut oleum, quia ſunt à prædominio aeris, quia non bene deſcendunt in aquam, cum bene deſcendit in aerem, quia eſſet elemẽtũ grauitans in propria ſphæra: & ideo, licet iſta corpora ſint à prædominio aeris, tamen deſcendunt in aerem: quædam autem ſunt à prædominio aquæ, ut dicit Ariſt. de urina, lixiuio, uino, & aceto, quia, cum calor agit in illis, ſecundum totum reſoluuntur in uaporem; & ideo à prædominio aquæ, quia nihil remanet terrę; quædam uero ſunt à prædominio terræ, ut ſunt animalia greſſilia: nullum autem eſt à prædominio ignis, quia nullum locatur in igne: locatur etiam in aere, ut ſpiritus animales, & ui tales, & ſunt à prædominio aeris. Sed dices, oh dicit Ariſtot. ſecundo de Generatione & corruptione, quòd omnia mixta ſunt à prædominio terrę de perfectis intelligẽdo, quia quieſcunt circa terram: dico, quòd hoc non dicunt uerba Ariſtotelis, ſed hoc dixerunt Ioan. & Auerr. ibi, ſed Ariſto. ibi dicit, quòd omnia mixta, quæ quieſcunt circa medium totius, cõſtant ex quatuor elementis, non autem, quòd ſint à prædominio terræ aut aquæ, ut dicit Io. & Auer. & miratus ſum de Ioanne, quomodo accipiat hanc propoſitionem ex Ariſtotele eo loco, cum hoc non dicat: & miror etiam de alijs ſic dicentibus, quòd non uiderint Ariſtotelem ibi.

De ſecunda difficultate, quia tu non euadis, quia ſic omnia, aut ad minus omnia uiuentia, erunt à prædominio frigidi temperamenti, quia dicit Ariſto. quòd generatio omnium animalium eſt aquæ aut terræ: domini de hoc infra dicemus. Ad argumenta uero ante oppoſita, de primo, & erat quinta dubitatio, quia Ariſtoteles dicit, quòd omnia animalia ſunt in terra aut in aqua: in aere uero & in igne non ſunt animalia, quia materia eorum eſt aqua & terra: Sed contra dicis, ex uolatilibus animalibus, quæ uiuunt in aere: Dico, quòd iſta animalia dupliciter poſſunt conſiderari; uno modo ſecundum ſui materiam; alio modo ſecundum ſui formam: ſi conſiderentur ſecundum ſui materiam, ſic dico, quòd ſunt in aqua aut terra, quia quieſcunt ſecundum naturam in terra, aut in aqua, quia materia generatiõis eorum eſt terra, aut aqua: ſi uero conſiderentur quo ad ſui formam, ſic dico, quòd non omnia ſunt in aqua aut terra, ſed in aere aliqua, quia ab anima habent motum ſuum uolũtariũ, quia habent motum eorum ab imaginatione & uoluntate; & ideo aliqua appetunt aerem: & ſic, licet quo ad formam uiuant in aere, tamen quo ad materiam uiuunt in terra aut in aqua, quia quo ad materiam quieſcunt in aqua aut terra; & ideo talia dicuntur uiuere in aqua aut terra.

De ſecundo, quia quinto de hiſtoria Animalium 19. dicitur, quòd in fornacibus ęrarijs Cypri ſunt quædam animalia & beſtiolæ pennatæ, paulo grandiores muſcis, quæ ibi generantur, & per ignem perambulant, & pereunt ſi ab igne dimoueantur: & etiam de animalibus in niue genitis, ut ſunt quidam uermes: & de ſalamãdra, quæ nutritur igne, & per ignẽ ambulat, & ipſum extinguit: Dico, domini, quòd aliquando licet uobis recurrere ad reſpõſiones, ut dicunt medici, quòd regulæ medicorum non ſunt ueræ ſemper, ſed ut in pluribus

ſunt

sunt ueræ, quia etiam aliquando sunt falsæ ex aliquo impedimēto: & ideo, cum dicit Arist. hic, quòd nullum animal generatur in igne, dico, quòd hic loquitur non uniuersaliter, sed ut in pluribus, & eius dictum est uerum ut in pluribus, quia ut in pluribus animalia generantur in terra, aut in aqua; in aere uero & igne raro generantur animalia, quia aut nullum aut raro generatur in aere aut igne: & sic Aristo. dicit nullum ut in pluribus. Sed tu dicis, quia adhuc est dubitatio in exemplo Aristo. quod salamandra non absumitur igne: sed oppositum dicit Galenus de Temperamentis tertio, & Dioscorides in cap. de salamandra, ubi dicunt, absumitur igne; & tamen Aristo. dicit, quòd non. Secundo probatur ratione, quia, ex quo animal est in sensu tactus, ergo omne animal est cum organo sentiendi: organum sentiendi est quædam commensuratio qualitatum passiuarum: istud organum, puta tactus, corrumpitur ab excellenti sensibili: ergo corrumpitur temperamentum à calido summo, & à frigido summo: ergo corrumpitur animal in igne uel in aqua summe frigida, quia, si potest corrumpi eius sensus tactus, potest etiam & animal corrumpi ab excellenti sensibili. Tum ēt, quia Aristo. in secundo de generatione & corruptione dicit, quòd exarsione nullum mixtū generatur, & ex glacie etiam nullum mixtum generatur: si exarsione, id est ex summo calore, & ex glacie, nullum animal potest generari, quomodo ergo in igne generatur animal? tertio, quia omne animal, si debet conseruari, debet nutriri: ergo animalia, quæ generātur in elemento ignis, debent nutriri: si debent nutriri, quomodo ergo nutriuntur? non elemēto ignis puro, quia nullum simplex nutrit; nec ibi est aliquod nutrimentum mixtum: quomodo ergo nutriuntur; & quo modo ibi conseruantur? Tum etiam, quia omne nutriens debet esse corpus humidum: si sic, quomodo ergo in igne est istud corpus humidum aptum nutrire? quid ergo dicit ibi Aristo. quòd conseruantur illa animalia & nutriuntur; & moriuntur, si inde recedant?

De primo, cum dicis, quia Aristo. dicit, quòd salamandra non absumitur in igne, dico, quòd falsum est hoc, quod dicit Aristo. & Galenus ei contradicit & Dioscorides, quibus magis credendum est in hoc, quàm ipsi Aristoteli: oh Aristo. dicit, quòd non absumitur in igne: dico, quòd dictum Aristotelis est exponendum, quòd salamandra non absumitur in igne non quòd simpliciter non absumatur; sed non absumitur per aliquantulum temporis; tamen, si diutius permaneret, absumeretur: & sic simpliciter absumitur, sed aliquantulo temporis ibi durat, quia sui frigiditate ibi durat, & resistit calori ignis; tamen, si multo tempore ibi permanet, absumitur igne: & hoc dicunt Galenus, & Dioscorides, & Olympiodorus etiam: & sic non dicit Aristo. quòd reuera non absumatur simpliciter, sed aliquantulo temporis durat.

De alio, quod addis, quia exarsione & glacie nihil generatur: & etiam, quia in primo de generatione animalium hoc dicit Aristo. quòd materia generationis omnium animalium est aqua & terra: quomodo ergo ibi dicit Aristo. quòd in igne sunt istæ bestiolæ? dico, cum dicit Aristo. in secundo de generatione & corruptione, quòd exarsione nihil generatur, & ex igne nihil generatur, non dixit, quòd in igne nihil possit generari, sed dixit, quòd exarsione & igne nihil potest generari, quia dicit, quòd exarsione nihil generatur: sed dices, oh quomodo ibi in illis fornacibus reperitur materia generationis animalium? dico, ut ibi dicit Aristo. quòd ex lapide quodam ibi contento, uocato calcite lapide, generantur ista animalia; & generantur ex humido uitioso contento in illo lapide, quem Aristot. appellat calcitem; ex humiditate enim illius lapidis possunt huiusmodi animalia generari, sicut ex lapidibus uidemus generari oleum: & sic ibi est materia generationis horum animalium.

De tertio, quia non possunt ista animalia perdurare in igne, nisi nutriantur; sed quomodo nutriuntur? quia non est ibi nutrimentum, ex quo simpliciter elementum non nutrit: dico, quòd ista animalia non nutriuntur aliquo extrinseco, sed nutriuntur aliquo intrinseco, scilicet ex humiditate & uitiositate intrinseca sibi, ut animalia, quæ latent in cauernis, & diu dormiunt, ut Glyres & ursi, & ideo nutriuntur intrinseco humido; & ideo ista animalia non diu perdurant, sed cito moriuntur & absumuntur in igne, quia non locantur ibi naturaliter, quia ille locus non ei naturalis, & ab illo absumuntur.

Sequitur alia dubitatio in uerbis Aristotelis, quia dixit Aristote. quæ habent plus sicci,

quàm humidi, sunt à prædominio terræ; quæ uero habent plus humidi, quàm sicci, sunt à prædominio aquæ: est modo dubitatio de metallis, quia metalla habent plus sicci, quàm humidi, & tamen sunt à prædominio aquæ, non autem terræ, ut dicit Aristo. secundo Physicorum tex. octauo, ubi dicit æs quidem & aurum sunt aqua; & hoc idem etiam dixit Arist. in fine tertij huius, ubi laudauit Platonē in hoc, quia dixit metalla esse à prædominio aquæ: non ergo est uerum, quòd, quæcunque habent plus sicci, quàm humidi, sint terra: quod autem sint aqua, iam idem patuit in fine tertij, ubi dixit, quòd fiunt ab humido uapore, qui potentia proxima est aqua. Secundo dubitatur de ligno: lignum enim ex sui natura plus habet sicci, quàm humidi, & tamen non est simpliciter terræ, sed aeris à prædominio, quia supernatat aquæ, ut quarto Physicorum dicit Aristo. & tamen habet plus sicci; ergo falsum est dictum Aristoteles, quòd, quæ plus sicci habent, quàm humidi, sunt à prædominio terræ, ut patet ex instantia manifesta de lignis. Tum tertio de melle, quia mel habet plus humidi, quàm sicci, & tamen, ut infra dicet in 41. & etiam Alexander mel est terra à prædominio, non autem aqua, quia plus habet sicci, quàm humidi, ergo.

De primo, cum dicis contra Aristo. quòd est instantia de metallis, quæ habent plus sicci, quàm humidi, & tamen sunt à prædominio aqua; dico, ut dixit Arist. quòd, quæ habent plus sicci, quàm humidi, sunt terra à prædominio: &, cum dicis, oh metalla habēt plus sicci, quā humidi; & tamen sunt à prædominio aqua; nego, quòd metalla habeant plus sicci, quàm humidi: tu probas ex duritie, quia habent uehementem duritiem; & durities sequitur siccitatem; et ergo habent maximam siccitatem; ergo habent plus siccitatis, quàm humiditatis: dico, ut dixi, quòd metalla habent plus humiditatis, quàm siccitatis, quia ex secundo Physicorum, materia metallorum est aqua seu uapor humidus, ut etiam in fine tertij huius dicit Arist. & dico, seu uapor humidus, qui est proximus naturæ aquæ, quia Arist. uoluit, quòd materia horum sit uapor humidus, proximus naturæ aquæ: Plato uero uoluit, quòd sit aquę: tamen uerius est aqueus uapor, ut dicit Aristo. & ideo funduntur; ut glacies etiam: & ideo à prædominio sunt aquæ, quia ibi coagulata fuerunt à uehementi frigiditate: &, quia metalla coagulantur à frigido, ideo calido funduntur: ergo in eis prædominatur uapor humidus, qui idem est, quod aqua, ut in primo huius diximus. Quod autem arguis, quòd metalla habent ingentem duritiem, quæ arguit siccitatem, dico, ut dicit Galenus tertio de Temperamentis, & quinto eiusdem, quòd durities non semper sequitur siccitatem, sed aliquando sequitur congelationem; sicut in proposito in metallis durities, quæ inest eis, sequitur congelationem, & non siccitatem, quia congelantur metalla, quia congelatione generantur; & ideo habent duritiem; & ista durities non sequitur siccitatem, sed congelationē humidi uaporis cum sicco: & ideo nego, quòd sint mixta à prædominio sicca, quia habēt plus humidi, quàm sicci, quia durities non sequitur in eis siccitatem, sed congelationem. De secundo, de ligno, quod habet plus sicci, quàm humidi, & tamen non est terræ à prædominio, sed aeris, ex quarto cœli, dico, quòd lignum est à prædominio terræ; ut dicit Aristo. secundo Physicorum octauo, quòd ligna & ossa sunt à prædominio terræ: &, cum probas, quia à prædominio sunt aeris, quia supernatant aquæ, & ex hoc dicit Aristo. quarto cœli, quòd lignum est à prædominio aeris; dico, quòd hoc prædominiū aeris in ligno extrinsecus est, quia in ligno continentur multæ partes aeris in meatibus, scilicet & poris ipsius ligni, & ratione huius aeris extrinseci lignum supernatat aquæ; cuius signum est, quia, si sunt ligna, ut dicet Arist. quæ habeant poros angustos, ita, quod non possint recipere aerem intra poros, ut est hebenus, & lignum guayacum, & buxus, & huiusmodi ligna, nō supernatant aquis, sed submerguntur; & hoc est, quia angustiam pororum habent, quæ est causa, quòd nō possunt aerem extrinsecum recipere in eis: & ideo lignum non supernatat aquis, quia in eo intrinsece dominetur aer, sed quia continetur multus aer extrinsecus in eis poris, quia lignū à corpore extrinseco, non autem intrinseco, supernatat aquæ: & sic dico, quòd, sicut lignū habet plus sicci, quàm humidi, ita etiam est à prædominio terræ: & exposui Aristotelē quarto cœli, quomodo debeat intelligi, quia intelligit de aere extrinseco, qui comprehenditur in meatibus ipsius ligni. De tertio, de melle, quia hic dicit, quòd habet plus humidi, quàm sicci; infra tamen dicit Aristo. in capite de coagulatione, quòd est terræ dominium: de hoc ibi

ibi dicemus, cum erimus in loco proprio, quomodo intelligi debeat Aristot. & Alexander cum Alexander hic dicat, quòd habet plus humidi, quàm sicci.

Secunda dubitatio principalis est in eisdem uerbis Aristotelis; & est difficilis dubitatio, quia dicit Aristo. quòd omnia animalia sunt à prædominio terra aut aqua: & ideo locus generationis omnium animalium est aqua aut terra, quia animalia habent constantiam & terminum, & omnis constantia est ex humido & sicco inuicem commixtis, quia constantia est ex mixtione humidi cum sicco; & ideo omnia animalia constant ex mixtione aquæ & terræ; & omnia mixta constantia sunt humida & sicca; & ideo degunt in terra aut aqua. Est tamen modo dubitatio, quia eadem erit ratio de Plantis, quia Plantæ habent terminum & consistentiam; ergo generatio eorum erit tantum in duobus elementis, scilicet aquæ & terræ; ergo naturalis complexio omnium uiuentium, tam Plantarum, quàm animalium, est frigida & sicca, quia in omni materia eorum dominatur aqua & terra: sed terra & aqua sunt elementa frigida: ergo complexio omnium uiuentium erit frigida, quia eorum materia frigida est, scilicet aqua & terra: ergo omnia uiuentia sunt frigidi temperamenti; cuius oppositum patet de multis plantis, ut de Pipere, Euphorbio, Carpa, & Synapi, & de infinitis ferè Plantis, ut dicit Galenus tertio de temperamentis; ubi dicit, quòd multæ sunt Plantæ actu calidæ, quæ non tantum calefaciunt, sed etiam exulcerant, ut patet de uitalpa, quæ sui caliditate exulcerat: Tum etiam patet hoc ex multis animalibus, & præcipue gressibilibus, quia animalia gressibilia indigent multo calore, ut gradiantur: & etiam patet de eorum mēbris, quia etiam eorum membra, ut caro, sanguis, cor, hepar, sunt calida: ergo ista animalia non sunt à prædominio frigida; & tamen partes eorum etiam debent esse frigidæ, quia eadem est ratio totius & partis. Secundo arguo, quia resoluto quouis mixto, actione ignis, parua portio cineris restat respectu substantiæ combustæ: ergo in mixto parua est portio elementi, quæ est terra respectu aliorum elementorum: ergo non in omni mixto dominatur terra, quia, si dominaretur terra, remaneret magna portio cineris, combusto igne ipso mixto. De primo, cum dicis, quia materia generationis omnium uiuentium est terra aut aqua, ut dicit Aristo. quòd etiam illa animalia erunt frigidi temperamenti, & etiam omnia eorum membra; cuius tamen oppositum adductum fuit; dico, ut dicet nobis Aristo. infra, quærens temperamentum sanguinis & geniture, nunquid terræ sit, an aeris; & ibi Aristo. dicit unum pulchrum dictum, quòd complexio alicuius mixti bifariam potest contrariari; uno modo ex parte materiæ: alio modo ex parte formæ: si contrariatur ex parte materiæ, sic in eo dominatur terra, & sic sanguis est frigidæ & siccæ complexionis: si uero contrariatur ex parte formæ, & ratione formæ, sanguinis, sic in eo dominatur aer, quia sangnis requirit multum spiritus & caloris ad eius formam: ideo sanguis est calidæ & humidæ temperaturæ: & isto calore & spiritu resoluto, dicit Aristo. caro & alia membra grauia & terrestria fiunt: & sic dicatis etiam de genitura, quia ratione materię est frigidæ temperaturæ; ratione uero formę est calidæ temperaturæ: & ita ego dico nunc etiam in proposito, quòd uiuentia possunt ēē bifariam considerari; uno modo quo ad sui materiam, & sic concedo, quòd naturalis complexio eorum est frigida & sicca, quia materia generationis eorum est aqua & terra quę sūt frigida; uel sub alijs uerbis, ut dicunt medici; scilicet per complexionem innatam, & actua tam per influentem, sunt frigidæ complexionis: si uero considerentur uiuentia ex parte formæ, quia requirunt multum caloris & spiritus, & aliquando multum sanguinis, sic ista animalia sunt calidi temperamenti, sicut dicunt medici, ut utar uerbis eorum, si quæratur ista complexio ut innata, sic sunt frigidæ temperaturæ; si autem consideretur innata actuata per influentem, sic sunt calidæ temperaturæ. Sed dices, quid est dictu, complexio innata actuata per influentem? idest actuata per spiritus & sanguinem, ipsa uiuentia sunt calidi temperamenti, in illis præcipue partibus, in quibus ista influens complexio superat innatam, quia est in tanta copia, quod facit ipsum superare, ut est in sanguine & spermate: si uero influens temperatura non superat innatam, tunc illa talia membra sunt frigidi temperamenti, ut est in ossibus & neruis, ubi complexio influens non superat innatam; & istæ partes sunt frigidi temperamenti; & ideo ista membra semper dicuntur frigida: in genitura autem et carne & sanguine est multa copia caloris & spiritus, & ideo sunt calidi temperamenti. Et hoc di-

cit hic Aristo. & secundo de generatione animalium: & sic ex parte materiæ sunt complexionis frigidæ, ex parte uero formæ sunt complexionis calidæ. Sed dices, tu non soluis adhuc dubitationem, quia, si hac ratione uiuentia sunt frigidi temperamenti, scilicet ratione materiæ; & ratione formæ sunt calidi temperamenti; remoueamus ergo formam ab istis uiuentibus, ut à Plantis remoueatur anima uegetatiua, tunc ergo non erunt amplius calidi temperamenti, sed frigidi; quod falsum est, ut patet de pipere & sinapi & multis alijs plantis, in quibus remota anima uegetatiua adhuc sunt calidi temperamenti. Dico, ut dicit Galenus secundo & tertio de temperamentis, ubi docet nos inuenire complexiones temperatas in mixto, & gradus earum in omnibus mixtis, quòd, si separetur forma ab istis plantis, & à multis etiam animalibus, quia multa animalia mortua exulcerant suo calore, ut stella piscis, quæ urit, sic dico, quòd ista, quæ exulcerant, non sunt calidi temperamenti actu, sed sunt calida potentia & uirtute: & declarat hoc Galenus, quòd, scilicet ista non sint calida actu, immo actu frigida, & potentia calida & uirtute, quia comparamus ista penes temperamentum corporis humidi, quia, si ista mixta patiuntur à calore naturali, puta ipsius hominis, sic dico, quòd ista sunt actu calida, & ideo calefaciunt: cum uero per se ipsa accipiuntur sine hoc, quòd patiantur à calore naturali hominis, sic sunt potius frigidæ complexionis. Sed dices, quomodo est hoc? oh multis modis. Primo quia aliqua, cum patiuntur à calore terræ, dissoluuntur in tenues partes, & sic dissolutæ, propter tenuitatem partium faciliter inflammantur à calore terræ, & sic inflammatæ inflammant corpus nostrum, quia, cum illæ partes sunt refractæ, superantur facilius à calore naturali dissoluente illa, & sic uehemẽter inflammant nostrum corpus, sicut est piper, cum diuiditur in paruas partes, & sic diuisum, ob tenuitatem & gracilitatem partium faciliter inflammatur, & inflammatum inflammat corpus nostrum: ergo prius, antequam à calore naturali pateretur, potentia calida; &, si tangebantur, non erant calida; passa autem à calore naturali sunt ista actu calida. Secũdo, dicit Galenus, ex affinitate qualitatis, sicut uinum, uinum enim ualde inflammat corpus nostrum, & tamen, si tangatur, actu est frigidum: quomodo ergo calefaciunt? oh hoc est propter affinitatem & familiaritatem qualitatis, propter cognationem, scilicet quam habet uinum cum sanguine & spiritu, quia facile transmutatur in spiritum & sanguinem; spiritus uero & sanguis sunt calidi, & ideo immediate calefaciunt corpus nostrum: & ideo hoc est ratione affinitatis qualitatis. Tertio aliqua facile fiunt calida è potentia calidis, quia facile inflammantur, quia, scilicet multum habent humidi aeris in se, ut oleum. Quarto propter putredinem, aliqua sunt enim, quæ sunt frigidæ complexionis in se; si autem intus sumantur, inflammant corpus nostrum; ut est salamandra, quæ est frigidissimi temperamenti, & tamen non tantum calefacit corpus nostrum, sed exulcerat illud, cum putrescit: & cantharides etiam, ut dicit Galenus in secundo de simplicibus, & Theophrastus in capite proprio de cantharidibus, quæ non tantum calefaciunt uesicam, sed etiam exulcerant illã, cum putrescunt; & tamen sunt frigidi temperamenti: & unde hoc? quia ista animalia facillimè putrescunt, quia, cum patiuntur à calore nostro, facile educitur calor naturalis eorum; & isto educto ita relinquuntur sine regimine, & ita facillime putrescunt, & putrefacta exulcerant, & postea calefaciunt nostrum corpus: & ideo dico in casu nostro, quòd istæ plantæ, & ista animalia sunt calida potentia, & non actu, remota eorum forma: & ideo non sequitur, calefaciunt corpora nostra, ergo sunt actu calida, uel econtra, ut patet de instantijs datis: & ita etiam dicemus de corde & hepate, quòd eorum naturale temperamentum, est frigidum, & etiam complexio cordis, quia in eo dominatur terra, quia illud est graue, unde ergo habet tantum caloris? dico, quòd non habet tantum caloris ratione complexionis innatæ, sed ratione influentis, ratione formæ suæ, quia eius forma requirit multum sanguinem & spiritum, quia forma eius requirit tantam caliditatem, quantam habet cor ipsum; & sic habet illam caliditatem ex forma sua, sicut dicebamus de sanguine & spermate hic infra, & in secundo de generatione animalium: & etiam diximus, quòd sanguis & genitura ex parte materiæ sunt frigida, ex parte uero formæ sunt calida; & hoc est, quia eorum forma requirit caliditatem & spiritum multum, & ideo sunt multũ calida: & ita etiam de uino, cum habeat plus humidi, quàm sicci; ergo à naturali temperamento est aqua; quomodo

ergo

ergo calefacit? dico, quòd quantum eſt ex parte materiæ, eius temperamentum eſt frigidum; quantum uero eſt ratione formæ huius uel illius uini, eſt calidum: & non dico omnis uini,ſed huius uel illius uini, quia aliqua ſunt uina,quæ ſunt frigida etiam ratione formæ; ſed ratione huius uel illius talia uina ſunt calida. Tertia dubitatio principalis eſt de duro & molli; & eſt dubitatio Galeni in quinto de ſimplici medicina capite quinto,ubi dubitat contra hanc definitionem poſitam ab Ariſtotele de duro & molli;& dicit, quòd iſta fuit etiam definitio Platonis: & dubitatio Galeni eſt,quia Ariſto. hic dicit,quòd durum ſequitur ſiccitatem,molle uero ſequitur humiditatem; & molle eſt id,quòd facile cedit digito comprimenti,& durum econtra: Iccirco eſt dubitatio, quia non uidetur uerum, quòd durum & molle ſequantur has qualitates paſſiuas, quia non uidetur, quòd durum ſequatur ſiccitatem,& mollities humiditatem,quia terra eſt ſumme ſicca, nó autem ſummè dura, immo multa ſunt duriora,quàm terra,non tamen ſunt ſicciora,ut ſunt cornua,ungues,& multa alia. Secundo, quia aqua, quæ eſt ſumme frigida & humida, cum cógelata eſt, dura eſt, & non ſicca,immo eſt ſummè humida: ergo durities uehemens ſtat cum frigiditate & humiditate: ergo durities non ſequitur ſiccitatem, ſed ſtant etiam cum humiditate. Tertio, quia,quæ abſoluta ſunt,debent per abſoluta definiri,& non in reſpectu,ut dicunt Pariſienſes,quia tria ſunt prædicamenta abſoluta,ſcilicet ſubſtantia, qualitas & quãtitas, & iſta tria prædicamenta debent definiri abſolute,non autem in reſpectu: ſed durũ & molle ſunt qualitates abſolutæ,& non in reſpectu: ergo non debent definiri in reſpectu,ſed abſolute: quare ergo Ariſto. definit per reſpectum ad tactum, ut quòd durum eſt,quod non cedit tactui, & ita de molli. Quarto, quia hæc definitio habet inſtantiam,quia capiatur corpus durum, ut puta aceruus frumenti & lanæ,ambo iſta corpora cedunt tactui comprimentis,& tamen in genere frumenti, & pili lanæ eſt uehemens durities,& non mollities: ergo non durũ, quod non cedit tactui, quia aliqua ſunt corpora,quæ cedunt tactui,& tamen ſunt dura. Tũ etiam ex alia parte,uter inflatus plenus aqua non cedit tactui comprimentis, & tamen non eſt corpus durum neque molle,quia non cedit tactui comprimentis ratione aquæ conſtantiæ; & tamen aqua non eſt corpus durum neque molle: & confirmatur,quia,ſi quis applicaret manus ipſi cœlo,non poſſet penetrare cœlum,quia non patitur peregrinas impreſſiones; & ſic non cederet comprimenti: ergo cœlum non poteſt diuidi, neque etiam cedere tactui comprimentis,& tamen cœlum neque eſt molle neque durum,quia non eſt mixtum ex qualitatibus; &, ubi non ſunt primæ qualitates,non ſunt etiam ſecundæ; & ſic debemus dicere optime philoſophando: & ideo ego dico,ſoluendo dubitationes,quia Galenus partim ſoluit,& partim non, quia non ſoluit omnes: & ideo ego ſoluo omnes. De primo,cũ dicis, quòd ſunt multa corpora ſummè ſicca, & non ſunt dura,quemadmodum eſt terra, dico,ut dixi,cum Ariſto. quòd Galenus non ſoluit hoc dubium,& neſcio quare forte eſt,quia ignorabat hoc,quia,ut ipſe met fatetur in libro de placitis Hipp. & Plat. non multum ſciebat de radicibus philoſophiæ: & ideo ego dico,ut dixi, quòd durities ſequitur ſiccitatem, & terra eſt ſummè ſicca,non tamen eſt ſummè dura,dico,quòd durities eſt paſſio mixti, & non eſt paſſio ſicci ſeorſum,quia durities non ſequitur ſolam ſiccitatem, quia terra ſimplex non eſt corpus durum, quia durum & molle ſunt paſſiones mixti: & ſic eſt paſſio ſicci, non ſeorſum,ſed ſicci commixti cum humido: terra autem,ut ſupra dixi,neque eſt dura, néque mollis,ſed eſt corpus ſiccum; &, ſi terra aliquando dicatur eſſe corpus durũ,eſt improprie, id eſt ſiccum: quod ſi terra reſiſtat tactui, hoc non eſt ex duritie eius,ſed eſt ex eius ſiccitate & continuitate,quæ non permittit ingreſſum: & ſic durities non ſequitur ſiccitatem ſimpliciter,ſed ſiccitatem commixtam humiditati; in terra autem non eſt ſiccitas commixta cum humido; ergo neque in ea eſt durities: & ſic patet ſolutio huius difficultatis.

De ſecundo, de aqua congelata,reſpondet Galenus, quòd durities non ſemper ſequitur ſiccitatem,ſed aliquando congelationem,ut patet in aqua, quæ uehementer congelatur; quæ eſt dura non propter ſiccitatem, ſed propter congelationem: &, ſi Ariſtot. dicat, quòd ſemper ſequitur ſiccitatem, hoc eſt nequaquam uerum,ſed aliquando ſequitur congelationem; & dictum Ariſtotelis intelligitur ut in pluribus: ſed tamen debetis aduertere, quòd etiam in aqua congelata eſt aliqualis ſiccitas, quia in congelatione aquæ miſcetur exhalatio

exhalatio sicca terrea, quæ tollit fluxum aquæ,ex attritione ipsius terræ cum aqua : à frigido solo aqua non potest congelari,sed congelatio fit à frigore ratione siccitatis permixtæ cum ipsa aqua,ut in secundo de Generatione & corruptione diximus. De tertio,quia,quę sunt absoluta,non debent definiri in respectu; dico,quòd uerum est,quòd absolutum nō debet definiri,nisi absolute ; sicut,cum definimus hominem,eius definitione non ponimus aliquod respectiuū,ut patet, quia dicimus, quòd homo est mortale, & ideo dico,quòd istæ definitiones nō sunt ueræ,sed sunt descriptiones,& sunt à posteriori,quia philosophus aliquādo ignorauit eorum genus,& ueram differentiam,& ideo philosophus describit per posteriora,cum ignorat uerum genus & ueram differentiam,ut facit hic,quia definit istas passiones per earum potentias, quarum respectu innotescunt nobis : & ideo describit illas per respectum ad tactum,quia omnis sensus est certus iudex suarum qualitatum sensibilium, &, quia istæ sunt qualitates tactus,ideo definiuntur per tactum . Sed uos dicetis , si durities & mollities sunt sensibilia tactus, aut ergo sunt sensibilia propria, aut communia, aut per accidens : non autem sunt sensibilia communia, quia ista sunt tantum quinque , ut secundo de anima nos docuit Aristo . nec etiam sunt sensibilia propria,quia hęc sunt tantum qualitates primæ, quia tantum qualitates primæ sunt sensibilia propria tactus : nec etiam sunt sensibilia per accidens , quia secundo de anima 236.Aristo . definit,quid sit sensibile per accidēs, & quid proprium; & dicit, quòd sensibile proprium est id,quod percipitur à proprio sensu suo;sensibile uero per accidens est illud sensibile per se,idest quod coniungitur proprio sensibili alterius sensus; ut dulcedo est accidens sensibile uisui in ipso zuccharo,quia ex albedine in zuccharo uisus per accidens iudicat eius dulcedinem : sed eius durities & mollities non coniunguntur cum sensibili proprio alterius sensus : ergo minime sunt sensibilia per accidens : ergo non uidetur, quòd aliquo modo sint sensibilia sensus tactus : dico quòd potest dici, quòd est sensibile commune ; ideo sunt tantum quinque sensibilia communia : dico, quòd uerum est, quòd principalia sunt tantum quinque,sed durum & molle reducuntur ad unum illorum,quia reducuntur ad motum, quia durum ac molle percipiuntur à tactu mediante motu . quia durum est, quod non cedit tactui,& hoc apprehenditur per motum ; molle uero est, quod dicit tactui, & hoc etiam comprehenditur per motum : & sic reducuntur ad motum,& possunt dici sensibilia communia . De tertio, quod addis de cumulo lanæ & frumenti,qui cedunt tactui comprimentis , & tamen granum frumenti & lana sunt corpora dura ; respondet Galenus, in ista definitione Aristo . deficit genus,& ideo debet dici descriptio,quòd durum,est corpus tangibile, quod non cedit tangenti corpori : & tunc,si addatur genus huic descriptioni,scilicet ly corpus, sic argumentum non concludit, quia tunc hæc definitio non conuenit eis, quia cumulus frumenti non est unum corpus , neque corpus continuum ; sed ille cumulus est plura corpora simul,non est continuus , sed est aggregatus ex pluribus corporibus : ergo neque est durus . De alio , quod addis de utre pleno aquæ,quæ non cedit digito comprimentis,& tamen aqua non est dura ; respōdet Galenus,quòd ista durities in proposito sequitur uehementem compressionem humidi , quia dicit ipse, duplex est causa duritiei ; prima est siccitas,& hanc causam exprimit Aristoteles; secunda est congelatio,quam ego expressi,dicit Galenus ; tertia est coactio,seu uehemens compressio & fluxus humoris, quem ego etiam expressi,quia Aristo. non expressit nisi unā causam tantum: aliæ sunt subintelligendæ . Sed,domini, potest aliter dici , non recedendo à uerbis Aristotelis,& ipsius etiam Galeni : si enim accipiamus genus illud, positum ab ipso Galeno in definitione duri,soluitur etiam hæc dubitatio,scilicet durum est corpus tangibile,quia durities ista, quæ est in utre,& quæ est in apostematibus uehementer tensis, quia actu non sunt dura : oh non ne cedunt tactui tangenti ; dico, quòd addendū est genus, quia ista non sunt corpora dura, quia in eis deficit genus, scilicet quod sit corpus tangibile : sed ista non sunt corpus tangibile, quia non est unum corpus,sed conflatum constans ex pluribus,ut ex utre & aqua; & sic etiam in apostematibus est aggregatum ex humoribus & cuti : & ita non recedo ab Aristotele, neque dico, quòd Aristo . sit diminutus, & soluo ipsum per dictum ipsius Galeni.

De

De alio, de aqua congelata, dico, quòd est dura etiam ratione siccitatis, quia in ea permisceretur exhalatio sicci.

Omisi duas dubitationes heri in alia lectione, quas non solui: & prima fuit, quòd non in omni mixto perfecto etiam quiescente circa terram, dominetur terra, quia, si aliquod mixtum comburatur, puta lignum, relinquitur modica & parua portio terrę respectu totius mixti, id est respectu totius magnitudinis & substantiæ mixti, quia pauxillum cineris, quod remanet, est loco terræ, ergo: Dico, quòd, si teneamus elementa secundum sui substantiam remanere in mixto, ut uoluit Auer. & Them. & Auicen. sic dico, quòd cinis reuera, qui relinquitur ex combustione ligni, est portio terræ, quæ erat in mixto, quia resoluto humido ipsius mixti partes eius non constant, sed remanent disiunctæ: sed tunc dico, quòd combusta est multa pars ipsius terræ, quia multa eius portio fuit consumpta ab igne: Si uero teneamus cum Aristo. Alexandro & Galeno, quòd elementa remaneant in mixto secundũ uirtutes eorum, ut clare ait Aristo. in secundo de partibus animalium capite primo, & hæc est uerior opinio; sic dicemus, quòd cinis remanens exusto ligno non est terra, quæ erat in mixto; sed, quia reuera omne mixtum est heterogeneum, licet aliquod uideatur homogeneũ, ideo quædam partes ipsius mixti actione ignis euanuerunt, quia, cũ euanescebat ipsum humidum, etiam cum eo resolutæ sunt multæ partes terræ minus siccæ, & remanserunt partes sicciores terræ, quæ erant in mixto: ideo ille cinis non est pars terræ, sed est pars siccior terræ, non ergo est terra simpliciter. Fuit alia dubitatio omissa, cum poneremus argumenta Galeni contra Aristotelem, & definitionem de duro & molli; & fuit argumentum de utre, quia uter, dicebat ipse, plenus aqua non cedit tactui, & tamen non est corpus durum, quia, quod resistit, est aqua, quæ non est corpus durum: & hoc soluimus secundum Galenũ, quòd hoc erat ratione multitudinis humoris, quia aliquando durities consequitur fluxum multum humoris, non autem semper sequitur siccitatem: & ego dixi uobis, quòd Galenus rectius potuit soluere illud argumentum, quia potuit soluere, sicut soluit argumentum de cumulo frumenti & lanæ, quæ cedunt tactui, & tamen sunt corpora dura; & dixit soluendo, quòd in definitione deficit genus, scilicet corpus durum: modo aceruus frumenti non est corpus durum, sed corpora dura; & ideo argumentum non concludit, quia non est unũ corpus, sed plura, quia non est unum corpus continuum. Et post argumentum Gal. addidi ego argumentum de cœlo, quia, si quis applicet manum ipsi cœlo, nõ posset penetrare cœlum, quia non cederet; & sic sequeretur, quòd cœlum esset corpus durum, quod tamen falsum est, quia cœlum non est corpus durum neque molle, quia durities & mollities sunt passiones mixti, consequentes qualitates primas: sed in cœlo non sunt qualitates primæ, ergo: dico soluendo, quòd iam hoc argumentum solutum fuit, ex quo diximus, quòd in definitione Aristo. subintelligebatur genus, scilicet corpus durum, & corpus tangibile, quod non cedit: si subintelligamus ergo istam particulam in descriptione, quòd sit corpus tangibile, scilicet affectum qualitatibus primis, & generabile & corruptibile, sic soluitur argumentum, quia cœlo non conuenit istud genus, scilicet omne affectum qualitatibus primis tangibilibus corruptibilibus.

Alia dubitatio fuit de coagulatione, quia, postquàm Aristote. dixit, quòd declarandæ erant operationes qualitatum passiuarum, scilicet humidi & sicci, & quòd prima eorum operatio erat durum & molle; nunc addit de coagulatione & liquefactione, quia istæ duæ passiones sequuntur duritiem & mollitiem, quia omne corpus durum & molle est terminatũ; sed corpus terminatum est coagulatum; ergo agendum est de coagulatione & liquefactione: sed, quia omnis coagulatio est quædam exiccatio; ergo exiccatio præcedit coagulationem: ergo prius agendum est de exiccatione & humectatione, dicit Aristo. Et ideo hæc est dubitatio prima, quia non uidetur uerum, quòd humectatio & exiccatio sint priores, quàm coagulatio & liquefactio, ut ideo prius agendum sit de humectatione & exiccatione, immo uidetur oppositum, quia omnis coagulatio resultat ex commixtione humidi cum sicco, ut dixit ipse in definitione coagulationis: modo, si coagulatio resultat ex commixtione humidi cum sicco, & coagulatio est passio mixti, sicut etiam durum & molle sunt passiones mixti; & mixtum, est corpus terminatum & constans; & corpus non est terminatum ac constans,

ſtans,niſi ex commixtione humidi cum ſicco: ergo prius mixtum,eſt coagulatum,quàm durum aut molle; ergo coagulatio præcedit duritiem & mollitiem; ergo durities & mollities non præcedunt coagulationem,ut uoluit Ariſto. quia terminatio eſt ex permixtione humidi cum ſicco, quæ eſt coagulatio quædam; ergo. De ſecundo etiam, quod dicit,eſt inſtantia manifeſta, quia ipſe dicit, quòd omnis coagulatio eſt exiccatio, & de hoc eſt inſtantia, quia in coagulatione aquæ à frigore non eſt exiccatio, quia nulla pars aquæ exiccatur: ergo & ſtatim dicemus,exiccatio fit, quando à calido uel à frigido agentibus in mixto, reſoluitur uel exprimitur humidum interius,& ſimul cum illo calido interiori exprimitur ſeu euaneſcit humidum illud etiam interius: ergo omnis coagulatio eſt exiccatio. Tum eſt inſtantia de metallis,ut de auro argento & huiuſmodi; quia, ſi coagulatio eſſet exiccatio, ergo aurum diſſolutum & liquefactum,& poſtea iterum coagulatum, exiccatur; ergo aliqua eius pars euaneſceret; ergo tantum eſſet maioris ponderis, antequàm eſſet liquefactum & coagulatum, quia exiccaretur eius humidum, poſtquàm eſſet coagulatum, ſi coagulatio eſſet exiccatio; cuius tamen oppoſitum patet experientia,quia aurum per liquefactionem & coagulationem non fit minoris ponderis. Tertio dubitatur in exemplo Ariſto. de farina & aqua,ex mixtione,ex qua mixtione dicit, quòd fit corpus conſtans proprio termino, quia, ſi miſceantur fit coagulatio, quia iſta mixtio eſt quædam coagulatio authoritate Empedoclis: ſed in iſta coagulatione nulla eſt exiccatio,ut patet, quia nec farina,nec aqua exiccatur: ergo non omnis coagulatio eſt exiccatio. De primo, cum dicis, quòd omnis durities & mollities eſt paſſio mixti, dico, quòd uerum eſt,quòd durities & mollities ſunt paſſiones mixti; & propterea ſupra dixi, quòd terra non dicitur dura, ſed ſicca; neque aqua mollis, ſed humida: &,cum dicis, ſed mixtum, qua mixtum,coagulatur,& habet terminum ab ipſa coagulatione; ergo ipſa coagulatio præcedit natura durum & molle; quid ergo dicit Ariſto. quòd prius dicendum eſt de duro & molli: quia coagulatio eſt paſſio duri, & ideo eſt prior ipſa coagulatione; Dico, quòd fortè loquitur Ariſto. quo ad ſenſum,& quo ad apparentiam, quia uidetur, quòd durities & mollities immediatius reſpiciant humidum & ſiccum, quàm coagulationē & liquefactionem; & ideo appellat ipſam Ariſto. natura priorē: reuera tamen coagulatio & liquefactio ſunt natura priores,& maxime, ſi reſpiciamus uerba Ariſtotelis,quia coagulatio de facto præcedit. De ſecundo,quia non omnis coagulatio eſt exiccatio;dico, quòd poteſt dici,quod impropriè fit aliqua exiccatio,in aqua coagulata,quia admiſcetur exhalatio ſicca, quia non poteſt aqua coagulari, niſi admiſceatur pars terræ ſecum,ex cuius admixtione tollatur fluxus aquæ: & ideo impropriè dici poteſt,quòd iſta coagulatio,eſt exiccatio quædam,ſcilicet quatenus cum aqua admiſceatur exhalatio ſicca. Quod addis tertio de metallis,idem dico, quòd etiam eſt quædam exiccatio, quia euanuit ab ipſis quoddam humidum; cuius ſignum eſt, quòd in omni metallo,quod ſcilicet liquefit,remanet ſcoria ſecundum magis & minus, quia in auro minus, quàm in plumbo: ergo ſignum eſt, quòd euanuit aliquod humidum: in aliquibus tamen hoc fit magis, & in aliquibus minus; in auro autem eſt ualde parua illa euaneſcentia,& ideo non uariatur quicquam eius pondus ex illa exiccatione: & ideo dico,quòd liquefactio & exiccatio auri, eſt exiccatio huiuſmodi, ſed pauca & incomprehenſibilis,quia non remanet ſcoria,ut in aliis. Quod addit de alio exemplo Ariſto. de farina admixta aquæ, dico, quòd hic etiam impropriè eſt exiccatio quædam,quia eſt permixtio ſicci cum humido: poteſt etiam dici ſecūdo, quòd omnis coagulatio eſt quædam exiccatio uere, non quia eſt tantum admixtio ſicci & humidi, ſed eſt uera exiccatio, ſcilicet reſolutio humidi, aut à frigido, aut à calore: ſed tūc dicemus, quòd Ariſto. non loquitur de coagulatione ſimplici elementi,ſed tantū loquitur de coagulatione mixti,nec uniuerſaliter de coagulatione mixti, quia non de ea coagulatione, quæ fit ab arte,ut de farina & aqua,ſed de ea, quæ fit à natura tantum,ut de coagulatione metalli: & ſic tollitur tertia inſtantia.

TEXTVS TRIGESIMVS PRIMVS.

Exsiccantur autem quæcunque sunt aqua, & aquæ species, aut habent aquam siue super inductam, siue connatam. Dico autem superinductam quidem, uelut in lana: connatam autem uelut in lacte. Aquæ autem species talia, uinum, urina, serum, & omnino quæcunque nullam, aut paruam habent subsidentiam.

TEXTVS TRIGESIMVS SECVNDVS.

Non propter uiscositatem. quibusdam enim causa non subsidendi aliquid uiscositas, sicut oleo, aut pici.

His expeditis, quia Aristo. promisit, quòd agendum erat de coagulatione & liquefactione; &, quia coagulatio est quædam exiccatio, & liquatio est quædam humectatio; prius dixit, quid exiccatio, & quid humectatio, & à quo fiant; & nunc primo declarat, quòd triplex est corpus exiccabile; primo, quæcunque sunt aquea; secundo, quæcunque sunt species aquæ, ut uinum, acetum, urina, & lixiuium: quid est dictu species aquæ? idest quæcunque sunt aqua à prædominio: & generaliter, dicit, exiccabilia sunt, quæcunque mixta, cum patiuntur à calore, aut nullam aut paruam habent resistentiam; ista sunt exiccabilia, quæ sunt species aquæ, & sunt secundo modo exiccabilia, & dicuntur species aquæ, idest mixta à prædominio aquea. Sed tu dices, si agat ignis in oleũ, oleũ non exiccatur; & solum absumitur ab igne: respondet Arist. ad hoc dirigẽs sermonem suum, dicens, quòd illa corpora sunt species aquæ, quæ nullam aut paucam habent hypostasim, si illa corpora non sint lenta aut uiscosa & tenacia, ideo, quia habent paucam hypostasim propter uiscositatem illam, quæ non seruat residentiam; quia, si sint tenacia, non sunt exiccabilia, sicut est oleum, quod est tenax, & quod est uiscosum, & propter hoc habet hypostasim; & ideo non est exiccabile, quia eius partes ita lentæ sunt, quòd eius humidũ resolui non potest: & ideo dicit, quòd, si est corpus exiccabile, oportet, quòd nulla aut pauca fiat subsidentia, sed oleum propter subsidentiam non exiccatur: &, cum dicit, quòd est corpus exiccabile, quod habet aquã, hoc duplex est, quia aut habet aquam sibi aduentitiam & actualem, ut est in lana madefacta; aut habet aquam sibi connaturalem, ut est lac, quod habet aquam sibi connaturalem; & ista omnia sunt exiccabilia: & sic triplicia sunt ista corpora, quæ exiccantur.

TEXTVS TRIGESIMVS TERTIVS.

Exsiccantur autem omnia, aut calefacta, aut frigefacta. ambo autem calido, & ab interiori caliditates, ut exteriori.

TEXTVS TRIGESIMVS QVARTVS.

Etenim quæ infrigidatione exsiccantur, sicut uestimentum, si fuerit separatum ipsum secundum seipsum humidum, ab interiori calido coeuaporare faciente humidum exsiccatur, si paucum fuerit humidum, exeunte caliditate à circunstante frigido. Exsiccantur igitur, sicut dictum est, omnia, aut calefacta, aut frigefacta. & omnia calido, aut interiori, aut exteriori, coeuaporare faciente humidum. dico autem extra quidem, sicut quæ elixantur, intra autem, quando ablato humido à caliditate, quam habet, consumptũ fuerit expirante. De exsiccatione igitur dictum est. Humectari autem est, unum quidem, aquam fieri consistentem, unum autem liquefieri concretum. Horum autem in aquam cogitur frigefactus spiritus. De lique factione autem simul, & concretione erit manifestum.

Quomodo autem fit ista exiccatio? oh dico, dicit Aristo. quòd omnis exiccatio fit à calore, sed bifariam, quia quædam frigefacta exiccantur; quædam uero calefacta exiccantur; omnis tamen exiccatio est à calore: quædam enim frigefacta exiccantur, ut uestis

madefacta

madefacta expoſita frigori exiccantur in hyeme: & quo modo exiccatur à calore? oh hoc modo, quia frigus exterius agit in calorem interiorem illum exprimendo,& ſimul cum calore interiore exprimitur etiam humidum interius,quia calor ille, cum reſoluitur, ſecum trahit humidum illud; quo humido expreſſo fit exiccatio; & ſic iſta exiccatio eſt à calore interiori: & addit,ſi illud humidum interius fuerit per ſe ipſum non naturale,ſicut lac. Alio modo etiam fit exiccatio,quia ſunt,quæ exiccantur calefacta à calore exteriori & interiori, quia calor exterior agens in calidum interius,educit ipſum,& educendo,ſimul cum ipſo educit etiam humidum ipſum; & iſta ſunt,ſicut lac,& ea,quæ elixãtur. Et addo uerba,quæ omiſi in textu: dicit enim Ariſto. ſi calidum interius & etiam humidum,fuerit paucũ; quia, ſi multum humidi fuerit, non exiccabitur à frigido; &,ſi fuerit in ſe ipſo,quia non debet eſſe in ſe ipſo iſtud tale humidum,ſed ſeparatum & non connaturale: & ſic alio modo ſunt à calore exteriori, cum ad ſe educit exterior interiorem,& calor interior ſecum trahit humidum: & declaro exemplo,ut in ijs, quæ elixantur: & ideo declarauit exemplo,dicẽs,quòd, quæ exiccantur primo modo, ſimilia ſunt elixis:ſunt enim ſimilia,ſcilicet dum opponuntur aquæ feruenti, ideſt quia trahitur calidum interius ſimul cum humido exteriori: ea uero, quæ exiccantur ſecundo modo humida, ſcilicet quæ exiccãtur à calore, iſta,ſcilicet ſic exiccata,dicit,quòd ſimilia ſunt elixationi, dũ ſubſunt aquæ feruenti, ut caro elixa,& lac, quia hæc exiccatio eſt quædam elixatio, quia calor exterior aquæ attrahit calidum interius carnis & humidum exterius: & quare,dum ſubſunt aquæ feruenti? oh dicit Ariſto. quia extrahitur humidum interius à calore exteriori aqueo,dum permanet in illo calido humido; & ita etiam ſunt ueſtes; & ſic aſſimilatur primo: & ita exiccatio primo modo,quæ eſt à frigore,aſſimilatur exiccatis elixatis: & dicit, cum amplius non ſunt in aqua, quia,dum extractę ſunt ab aqua carnes elixatæ, adhuc euaporant,& ſic exiccantur per ſe ipſas,& euaneſcit calidum interius,& cum calido euaneſcit humidum: & ſic ſemper,quæ exiccantur primo ſiue ſecundo modo,aſſimilantur elixatis, dum abſtracta ſunt ab aqua: & ſic etiam ſecundo modo aſſimilãtur elixis,ſed diuerſimode,quia,quæ primo modo aſſimilantur elixis, aſſimilantur eis, dum ſunt in aqua feruenti; quæ uero ſecundo modo aſſimilantur, aſſimilantur elixis, dum abſtracta ſunt ab aqua,quia euaporat caro, & calor interior cum humido etiam; & ſic aſſimilatur elixæ carni, quando non eſt in aqua. Lego uerba. Humectari autem. Ariſt. dicit, quòd corpus humectabile eſt bifariam,& bifariam humidũ corpus humectatur: uno modo humectatur, quando frigeſit, & ſui frigiditate condenſatur,& conuertitur in aquã; ut uapor, ſi frigeſiat, condenſatur, & conuertitur in aquam: ſecundo modo humectatur, quando corpus coagulatum diſſoluitur & liqueſcit,illa liquatio eſt humectatio,& ſic humectare; ſicut dicet ipſe ſtatim,quando de coagulatione erit ſermo. Et tunc, dicit ipſe, ſimul etiam dicemus de coagulatione & liquatione. Horum autem,ſcilicet horum duorum humectabilium, ſpiritus conſtans ſui natura, ideſt denſior factus, & coagulari & liquefieri & humectari dicitur.

Erat dubitatio in uerbis Ariſto. quia enumerando corpora exiccabilia, enumerauit tria, ſcilicet aquam,aquæ ſpecies,& habentia aquam; eſt modo dubitatio,quia aqua non eſt corpus exiccabile, quia humiditas eſt paſſio inſeparabilis ab aqua; ergo non ſeparabilis ab ea, ut dicit Auer. ſecundo de anima,ubi dicit,quòd frigiditas eſt ſeparabilis ab aqua, humiditas uero minime: & confirmatur experientia,ut habetur à Galeno ſecundo de temperamẽtis,ubi dicit, quòd ſenſu patet, quòd aqua non poteſt immediate tranſmutari in ignem; ſed prius in aerem tranſmutatur: & hoc ideo eſt, quia humiditas eſt inſeparabilis ab aqua: & ſic non poteſt exiccari,quia exiccatio eſt alteratio, quæ debet habere idem . . ſubiectum permanens in utroque termino,ſcilicet à quo,& ad quem: quomodo ergo hoc dicit Ariſt. Secundo dubitatur, quia enumerans cauſas exiccationis, enumerat tantum duas, ſcilicet calidum & frigidum; calidum, ut educens calorem interius exiſtentem,& cum eo ſimiliter humidum interius; frigus uero,quia eſt exprimens humidum interius,& cum eo calidum etiam ſimul: ſed,domini,iſtud eſt per accidens, quòd calidum uel frigidum exiccent educendo uel exprimendo humidum, & cum eo calidum, quia iſtæ ſunt cauſæ per accidens.ſ. quòd frigidum exprimendo exiccet,& calidum euaporando exiccet; ſed per ſe cauſa exiccationis

cationis est ſiccitas, ſicut humiditas eſt per ſe cauſa humectationis; ſicut per ſe caloris eſt calefacere,& frigoris frigefacere: quare ergo Ariſtoteles ponit cauſas per accidens,& non aſſignat cauſas per ſe? Tertio,quia Ariſto.exponens, quomodo frigus exiccet, dicit, quòd frigus exprimit interius calidum,& cum calido etiam humidum: ſed huius oppoſitum dixit ſupra, quia dixit, quòd frigus circunſtans corpori calido, intropellit calorem interius . . quomodo ergo hic dicit, quòd exprimit ipſum? quia iſta opponuntur, quòd exprimit ipſum humidum,& quod intropellit ipſum: ergo Ariſt.non ſibi conſtat. Quarto, quia diffuſius dicens corpus exiccabile, aquæ ſpecies, dicit Ariſto. quòd ſunt mixta à prædominio aquæ,& hæc ſunt,quæ,cum patiuntur à calore,nullam aut paucam habent reſidentiam,& non propter humorem,ſicut dixit de oleo,& dat exemplum,ut uinum,urina, acetum: dubitatur modo, quia uinum habet multam reſidentiam; & etiam urina habet multam reſidentiam: quare ergo dicit,quòd mixta,aquea ſunt ea, quæ paſſa à calore nullam aut paucam habent reſidentiam? De primo, cum dicis, quod aqua non poteſt exiccari, quia humiditas non poteſt ſeparari; ab ea,dico, quòd uerum eſt: &, ſi Ariſto. dicit aquam exiccari, improprie dicit & impropric loquitur,quia eſt impropria locutio; & eſt ita, ac ſi diceret,aqua à calore abſumitur, & hoc pacto tranſmutatur & exiccatur: ſed, quòd tranſmutetur ab humiditate in ſiccitatem hoc eſt impoſſibile, niſi prius tranſeat & tranſmutetur eius ſubſtantia: & ideo Ariſto. intelligit in hoc ſenſu exiccatur, idest abſumitur à calore, quia conuertitur in uaporem, & deinde abſumitur; & hoc modo loquuntur uulgares. De ſecundo, quia calor & frigus ſunt cauſæ per accidens ſiccitatis,ſed per ſe cauſa eſt ſiccitas, uerum eſt, & poteſt argumentum declarari pluribus exemplis,& exemplo Ariſtotelis quarto Phyſicorum: ſi enim ſit cyathus, qui impleatur aqua,& poſtea extrahatur aqua,& imponatur cinis,& ſuper cinerem iterum imponatur aqua, tunc tantum aquæ recipit, quantum prius recipiebat ſolius aquæ; & ſic tantum utriuſque recipit, quantum prius minus cuiuſque per ſe recipiebat, quia cinis abſumit aquã, quia abſumit intra ſe multam partem aquæ,& ſic exiccat: ita etiam,ſi ignis ſui ſiccitate conuertit aquam in ſui naturam, quomodo ergo Ariſto. numerauit cauſas per accidens: Dico, quòd reuera ita eſt, quòd Ariſtote. numerauit iſtas cauſas exiccationis, quę ſunt per accidens, quia cauſa per ſe exiccationis eſt ſiccitas; ſed Ariſto. omiſit cauſam per ſe, quia hic intendit loqui non de qualicunque exiccatione,quia non de ea, quæ conuenit corpori ſimplici,ut elemento, quæ exiccatio eſt paſſio ſimplicis elementi, ſed intendit loqui de alia exiccatione, quæ eſt paſſio mixti,quæ ſequitur qualitates paſſiuas; & de iſta intendit loqui,quia eſt in mixto, quia ad iſtam exiccationem hoc modo ſequitur coagulatio, quia dicit,quòd poſtea intendebat loqui de coagulatione; ſed hoc modo coagulatio ſequitur exiccationem iſtam humidi in ipſo exiſtentis, à calido uel frigido abſumente: &, quia coagulatio eſt quædam exiccatio,ideo dixit uelle loqui de exiccatione: & ideo dicit, quòd exiccationis huius cauſæ eſt calidum uel frigidum,quia fit à calido educente humidum ſimul cum intrinſeco calido; & à frigido comprimendo calidum, & ſimul cum eo humidum; & ſic fit ab iſtis conſumptione humidi: & ideo Ariſto. diuerſimode loquitur de exiccatione,tamen abſolute per ſe cauſa eius eſt ſiccitas. De tertio,quia Ariſto. ſibi contradicit, quia ſupra dixit,quod frigus circunſtans calido, unit calidum,& intropellit; hic uero dicit, quòd exprimit; dico,ut dicit Galenus eo Aphoriſmo, Vẽtres hyeme & uere, ubi dicit, ſi calor naturalis interior fuerit multus, magis uigoratur & nutritur à frigore circunſtante: ſi uero calor fuerit paucus, tunc diſpergitur & diſſipatur à frigore exteriori propter imbecillitatem caloris,& extinguitur: & ideo animalia pauci caloris diſſoluuntur in hyeme à frigore exteriori, quia diſſoluitur illud paucum caloris: & ita dico in caſu,quòd, ſi calor interior fuerit multus,uigoratur à frigore circunſtante;ſi uero fuerit paucus,deſtituitur: non eſt ergo contradictio in uerbis Ariſto. propter hoc, quia iſta non implicant, quòd frigus circunſtans intropellat calorem,& quòd etiam calor à frigore expellatur. De quarto, quia in uino & urinã multa fit ſubſidentia, dico, quòd, ſi capiatur muſtum,eſt corpus heterogeneum,& ideo multam facit reſidentiam: ſi uero capiamus urinã, pauca reſidentia fit reſpectu totius molis urinæ;& ita in urina pauca eſt reſidentia: & ideo dixit,aut multa,aut pauca.

TEXTVS TRIGESIMVS QVINTVS.

Concreſcunt autem quæcunque concreſcunt, aut aquæ exiſtentia, aut terræ, & aquæ.

HIs expeditis nunc Ariſto. aggreditur ſermonem de coagulatione & liquatione, ſimul dicto de exiccatione & humectatione, & primo declarat quæ corpora coagulabilia ſint; ſecundo, à quo coagulentur, & quomodo coagulentur. De primo dicit, quòd corpora coagulabilia & liquabilia, ſunt corpora mixta, à prædominio aquæ, aut à prædominio aquæ & terræ ſimul: & dicit, à prædominio aquæ, aut aquæ & terræ ſimul, quia, ſi à prædominio fuerint ignis aut aer, non ſunt coagulabilia, quia, ſi fuerit aliquod à prædominio ignis, quia forte nullum datur mixtum à prædominio ignis, ſi tamen datur, ratione eius raritatis non uidetur, quòd poſſit coagulari. Sed uos dicetis, quomodo mixta poſſunt eſſe à prædominio aquæ & terræ ſimul? quia mixtum debet quieſcere in uno loco naturali tantũ, ſed quieſcit in eo loco naturali ſecundum plurimum, quod in eo dominatur: ſi ergo aqua & terra prædominantur in iſtis mixtis, ergo naturaliter locabuntur in duobus locis ſpecie diſtinctis, ſecundum quòd elementa ſunt ſpecie diſtincta: ergo impoſſibile eſt, quòd duo elementa dominentur in eodem mixto, quia tantum unum debet dominari: oh quomodo ergo Ariſto. dicit, quòd duo dominantur? dico, quòd Ariſto. intelligit, quòd dominantur duo elementa in mixto, non ſimpliciter, ſed reſpectu aliorum duorum, quia maior portio aquæ & terræ eſt in iſtis, quàm aeris & ignis, tamen ſimpliciter unum tantum dominatur, & non duo ſimpliciter, quia inter ſe unum ſuperat aliud, ſicque ex æquo non dominantur, ſed uuũ ſimpliciter dominatur; & iſta ſunt corpora coagulabilia, dicit Ariſt.

TEXTVS TRIGESIMVS SEXTVS.

ET hæc aut frigido, aut calido ſicco. quapropter & ſoluuntur contrarijs, quæcunque ſoluuntur concretorum à calido, aut à frigido. quæ enim à ſicco calido concreuerunt, ab aqua ſoluuntur, quæ eſt humida: quæuero à frigido concreuerunt, ab igne ſoluuntur, qui eſt calidus. Concreſcere autem quædam utique putabuntur ab aqua, ut mel elixatum. concreſcunt autem non ab aqua, ſed ab eo, quod in ipſa eſt, frigido. Quæcunque igitur ſunt aquæ, non concreſcunt ab igne. ſoluuntur enim ab igne. idem autem eidem ſecundum idem non eſt cauſa contrarij. Amplius, dum abſcedit calidum, concreſcunt. quare palam quòd dum ingreditur ſoluentur: quare, faciente frigido, concreſcunt. Quapropter & non incraſſantur talia concreta. Incraſſatio enim humido quidem abeunte fit, ſicco autem conſiſtente.

TVnc Ariſto. ſubdit, declarando, à quo nam coagulentur & diſſoluantur iſta talia mixta; & dicit, quòd à triplici agente fit coagulatio, ſcilicet à calido, & frigido, & à ſicco: ab humido autem, dicit, quòd minime fit coagulatio: & probat Ariſto. de calido & ſicco ſimul, & ſic probat: aliqua mixta diſſoluuntur à frigido & humido; ergo coagulantur à calido & ſicco; quod patet, quia coagulatio & liquatio opponuntur, & contrariorum effectuum contrariæ ſunt cauſæ: ſi ergo aliqua mixta diſſoluuntur à frigido & humido; ergo à contraria cauſa coagulantur, ergo à calido & ſicco coagulantur: quòd autem aliqua mixta liqueſcant à frigido & humido, patet de ſale, quod diſſoluitur frigido & humido; ergo coagulatur à calido & ſicco: ergo coagulatio fit tum à calido, tum à ſicco: & de hoc erit dubitatio infra, quia eſt dubitatio Alexandri, quòd ſal etiam liqueſiat in aqua calida, ut cum apponitur in olla: tamen reuera dixi, & infra etiam dicemus, quòd ſal non liqueſcit, niſi ab humido & frigido, quia ab aqua feruente uere non liqueſcit ſal, quia in aqua feruente non fit propria liquatio, ſed per ſe proprie liqueſcit ab humido & frigido; & ideo per ſe coagulatur à calido & ſicco. Quædam autem, dicit Ariſto. à frigido coagulantur: & quomodo à frigido coagulantur? quia à calido diſſoluuntur; ſicut glacies, quæ diſſoluitur à calido: ſi diſſoluitur à calido, ergo coagulata fuit à frigido, quia ſunt contraria, & contrariorum effectuum cauſæ ſunt contrariæ: ergo à contrarijs cauſis fit coagulatio & liquatio horum: iam ergo

ergo patet, quòd à calido & ſicco,& etiam à frigido, fit coagulatio. Quòd autem coagulatio non fiat ab humido, oſtendit Ariſtot. optime, licet ſit difficile, dicens, quòd,ſi capiatur mel prius elixum,& ſuperinfundatur ei aqua, coagulatur mel ab aqua ſibi ſuperfuſa, & tamen non aqua humida, ſed aqua frigida: ergo aqua frigida, dicit Ariſto. ergo humiditas non eſt cauſa coagulationis, quia non ab humido: patet, quia etiã,ſi ab humido poſſit coagulari mel,tunc hoc mel prius elixum,prius coagularetur etiam ab humiditate aquæ, quando erat calida, quàm à frigiditate: ergo humiditas non eſt cauſa per ſe coagulationis. Sed uos dicetis,Ariſto. petit & ſoluit litem lite, quia primo dicit, ſi mel fuerit prius elixum, & deinde ſuperfundatur aqua ſibi: cur dicit prius elixum, ideſt cur addit,ſi fuerit prius elixũ? quia,ſi non eſſet elixum, non etiam ex infuſione coagularetur, quia,etiam ſi aqua ſuperfundatur in melle crudo, coagularetur ab ea: & non intelligatis, quòd mel ſit elixum in aqua, ſed elixum in uaſe prope ignem, ita, quòd mel fuerit paſſum ab igne in uaſe, & quòd ſeparata fuerit pars ſubtilior à parte eius craſſiori; ut etiam diximus de muſto & lacte, quæ dicuntur elixari in igne,non quia ponantur in aqua,ſed quia ponuntur in uaſe prope ignem, & ſeparatur ſuperfluum humidum interius, remanente parte craſſiori; & ſic etiam de melle: cur ergo ita elixum accipit mel Ariſtoteles? Secundo dubitatur, quia dicit, quòd aqua ſuperfuſa melli elixo coagulat mel, non quà humida,ſed quà frigida; & Ariſto. hoc nō probat: ergo petit, quod debet probare, quòd aqua,non quà humida, coagulat mel, & iſtud accipit. De primo, domini, dicam,ut ſcio,quia alij nihil dicunt de hoc: & ideo dico,quòd forte Ariſto. accipit mel prius elixum, quàm ſit ſuperfuſa aqua frigida, quia tunc magis euanuit in elixatione humidum illud; & ideo facilius coagulatur poſt elixationem,ex aqua frigida ſuperfuſa,quaſi magis paſſum ab igne, quia citius coagulatur: & ego neſcio aliter dicere,cogitetis etiam uos. De ſecundo, quia Ariſt. uidetur petere,quia ſupponit id,quod debet probare,ſcilicet,quòd mel non coagulatur ab humiditate,ſed à frigiditate aquæ: dico, quòd Ariſto. non probat, quia probatio patet. Et ideo Alexander dupliciter probat, primo quia nullum corpus,ut experientia conſtat, coagulatur ab humido per ſe ſine frigore,ideſt ſeorſum ſumptum à frigore, quia nunquam humidum ſine frigore facit coagulationem: & ideo recte dixit Ariſto. quòd aqua ſuperfuſa melli coagulat ipſum, non quà humida,ſed quà frigida. Secundo probat Alexander,quia Ariſto. dicit, quòd humiditas eſt qualitas paſſiua & materialis,& ideo eſt ut materia coagulationis, quia materia eſt paſſio humidi: ergo, ſi eſt materia,& materia & effectus non coincidunt,& humiditas eſt materia, ab humido non fit coagulatio, quia,ſi eſt cauſa materialis,non poteſt eſſe cauſa efficiens eius. Sed dices, contra, quia iſta ſecunda ratio Alexandri habet manifeſtam inſtantiam, quia, ſi humiditas,ex quo eſt materia coagulationis, non coagulat; ergo neque etiam ſiccitas poterit coagulare per eandem rationem, quia eſt materia coagulationis, quia coagulatio eſt paſſio humidi & ſicci; & tamen Ariſtoteles dicit, quòd coagulatio eſt etiam à ſicco: dico, quòd re uera ſecunda ratio Alexandri eſt pauci ualoris,quia eſt inſtantia manifeſta de ſiccitate: quomodo ergo ſoluitur inſtantia Alexandri? quia materia & effectus non coincidũt: dico, quòd materia & effectus principalis non coincidunt,ſed materia & effectus inſtrumẽtalis bene poſſunt coincidere: & ideo non inconuenit,quòd cauſa materialis dicatur etiam effectus inſtrumentalis,diſponens materiam,ſicut qualitates primæ ſunt cauſæ efficientes inſtrumentales complexionis quocunque modo,& ſunt etiam cauſa materialis: & ſic cauſa & effectus inſtrumentalis poteſt coincidere cum materiali; & ſic dico, quòd poteſt fieri coagulatio à ſiccitate,ut, quando ab igne fit coagulatio mediante caliditate & ſiccitate: & ideo ſecunda ratio Alexandri nulla eſt, & ideo adhærendum eſt ſecundæ rationi ſuæ. Sed uos iterum dicetis, oh ego dicam,ſicut tu dicis, quia coagulatio non fit abſolute & primario à ſicco,ſed fit à ſicco, cum eo ſimul concurrente caliditate; ita ego dicam, quòd coagulatio non fit ab humido primario,ſed concurrente frigido; & ſic per te fit ab humiditate, ſicut à ſiccitate: dico, domini,quòd,ſi quis ita diceret contra Ariſtotelem eſſet difficilis redargutio contra ipſum, quia re uera concurrit ſecundario humiditas: ſed,domini, ſatis eſt Ariſtoteli, quòd iſtæ ſint paſſiones,à quibus fit coagulatio,& quòd non fit ab humido, niſi ſecundario,ut à ſicco. Et tunc Ariſtoteles ultra declarat ſpeciatim, quando coagulatio fit

à calido,& quando fit à frigido,& quando ab utroque ſimul; & dicit, quòd prima corpora mixta aquæ,ſcilicet ſunt à prædominio aqua,ut urina uinum & acetum,hæc tantum à frigido,& non à calido neque à ſicco, ſunt coagulabilia : quòd autem non à calido, probat Ariſto.quia diſſoluuntur à calido, ergo non coagulantur à calido,quia idem non eſt per ſe cauſa contrariorum,ſed contrariorum effectuum contrariæ ſunt cauſæ : ſi ergo calor eſt cauſa diſſolutionis ; ergo coagulatio eſt à frigore,quia,ſicut urina & aqua coagulantur à frigido, ita à calido diſſoluuntur. Tum ſecundo dicit Ariſtoteles,quia iſta corpora aqua à prædominio, calido agente in ipſis,non craſſeſcunt,ergo neque à calido coagulantur : quòd autem à calido non craſſeſcant, Ariſtoteles dimittit,tanquam manifeſtum : quòd auté non coagulentur,etiam patet, quia coagulatio non eſt aliud, niſi quædam craſſities, ſed à calido non poſſunt craſſeſcere,ergo neque coagulari.

TEXTVS TRIGESIMVS SEPTIMVS.

AQua autem humidorum non incraſſatur,ſola. Quæcunque autem communia terræ,& aquæ,& ab igne concreſcunt,& à frigido. incraſſantur autem ab ambobus,eſt quidem ut eodem modo,eſt autem ut aliter. à calido quidem humidum educente : euaporante enim humido,incraſſatur ſiccum,& conſiſtit. a frigido autem, calidum exprimente, cum quo humidum ſimul recedit, coeuaporante.

Quæcunque igitur mollia,ſed non humida, non incraſſantur,ſed concreſcunt, exeunte humido, uelut aſſatum fictile. Quæcunque autem miſtorum humida ſunt,& incraſſantur,uelut lac. Multa autem & humectãtur primo, quæcunque aut craſſa, aut dura a frigido præextiterint. quemadmodum & fictile primo, dum aſſatur,euaporat,& mollius fit. quapropter,& inuertitur in fornacibus.

PRobat Ariſto. aſſumptum, quia aqua ſola,id eſt ſeorſum ſumpta,& nullus humorũ poteſt craſſeſcere ab igne,quia aqua ſeorſum ſumpta ſine admixtione nõ poteſt craſſeſcere ab igne,quia ea craſſeſcunt ab igne,in quibus pars humida ac tenuis reſoluitur,remanente craſſiore parte terrea : ſed aqua eſt corpus ſimplex, non habẽs iſtas partes heterogeneas craſſas & tenues : ergo aqua non poteſt craſſeſcere ab igne, immo tota potius euaporat: ergo non poteſt coagulari ab ipſo igne : ergo,quæ à prædominio aqua ſunt,non poſſunt craſſeſcere neque coagulari à calido. Et lego uerba. Aqua autem humidorum &c. Quæcunque autem terræ & aquæ communia. Cum dixerit Ariſto. de ijs, quæ aqua ſunt à prædominio, quòd coagulantur à frigido, & diſſoluuntur à calido, nunc aggreditur ſermonem de ijs, quæ ſunt communia duorum elementorum, & dicit, ſi fuerint maxime cõmunia aquæ & terræ, & non tantum aquæ,quid dicemus ? inquit Ariſto.quòd, ſi mixta,fuerint communia aquæ & terræ,aliquando coagulantur à calido,& aliquando à frigido, quia quædam horum diſſoluuntur à calido, & quædam à frigido : quæ enim à calido coagulantur, diſſoluuntur à frigido; &, quæ à frigido coagulantur, diſſoluuntur à calido : ſed diuerſimode coagulantur,dicit Ariſto. quia, quæ coagulantur à calido,hoc modo coagulantur, quia calidum exterius educit calidum interius,& ſecum humidum,& ſic remanent coagulata ; quæ uero à frigido coagulantur, alio modo coagulantur,quia frigidus exterius exprimit humidum, quod eſt interius, ad exteriora,quia exprimit calidum, & cum calido humidum ſimul, ad exteriora : ſecundo differunt,dicit Ariſtoteles, quia, quæ ſunt à prædominio duplicis elementi,& ea, quæ ſic coagulantur, quædam ſunt mollia, & quædam ſunt humida : mollia uero ſunt ſicut later; humida,ſicut lac : & ea, quæ ſunt mollia, quando in principio coagulantur, non craſſeſcunt in principio à calido ; humida uero, cum incipiunt coagulari, in principio craſſeſcunt : & dat rationem huius Alexander, dicens,quòd ea, quæ ſunt mollia,ut later crudus,cum incipiunt coagulari, à principio non craſſeſcunt ab igne,& lac ſic, quia later,& ea, quæ ſunt mollia,ut later crudus,incipiunt à principio coagulari ; ideo à principio non craſſeſcunt ab igne, quia later iſte habet interius humidum coagulatum,& à calido circunſtante,in principio diſſoluitur illud humidum, & fit extrinſece ; & ideo fit mollius : ecõtra uero in lacte,in principio, cum coagulatur, craſſeſcit à principio, quia habet humidum ſubtile & tenue,quod ſeiungitur ab eo actione ignis ; & ideo à principio,cum lac coagulatur,

tur, crassescit. Et addit Aristoteles unum uerbum, quia later non crassescit à principio, cũ coagulatur, ideo facile contorquetur later in fornace: & hæc uerba uario modo exponuntur à latinis, & ab Alexandro aliter; quia Alexander dicit: quòd contorquetur facile in fornace, idest recedunt à sui rectitudine, & faciliter fiunt tortuosi lateres, quia calor ignis, cum incipit agere in laterem, reuocat humidum exterius, & sic fit mollior; & ideo, si contingat, quòd ignis inæqualiter agat in laterem, & magis in una parte, quàm in alia, Aristo. ait, ne detur uacuum, detorquetur later, cum coquitur, in fornace: cum uero calor ignis æqualiter agit in humidum interius lateris, ad extra reuocando ipsum, non contorquetur in fornace, quia contorquetur, cum ignis agit in ipsum, prius exiccando unam partem, & postea aliam, quia ne detur uacuum ibi, concurrit humidum, & later contorquetur. Sed tu dices, non ne mollities est effectus humiditatis? quomodo ergo hic Aristoteles distinguit corpus molle contra corpus humidum, cum hæc non sint opposita? Tum quia dicit, quod eadem est causa contrariorum, & supra dixit, quòd eadem causa non potest esse causa contrariorum: quòd autem hic concedat, quòd eadem sit causa contrariorum, patet, quia dicit, quòd calor ignis in fornace, cum agit à principio in laterem crudum, humefacit ipsum, & postea exiccat ipsum, & coagulatur later ab ipso igne, & induratur: ergo ignis est causa humectationis & exiccationis: ergo eadem est causa contrariorum. De primo dico, quòd uerum est, quòd omne corpus molle, est humidum: oh quid ergo dicit Aristo. dico, quòd sensus Aristotelis est, quòd corpora humida, sunt duplicia; quædam mollia, & quædam non: mollia sunt, sicut later, qui dicitur mollis, quia cedit in profundam sui superficiem: aliqua sunt corpora humida non mollia, sicut lac, quod non est molle, quia non cedit in profundum secundum eius superficiem, sed eius superficies disrumpitur in profundum, non autem cedit interius digito comprimenti; & sic distinctio Aristot. est diuersa: & ideo Aristo. dat istam distinctionem. Quod dicis de secundo, quia Aristo. hic ponit eandem esse causam cõtrariorum, & supra dixit oppositum; dico, quòd non inconuenit, quòd idem per se sit causa contrariorum, cum materia est diuersa; sicut sol liquefacit terram, & lutum indurat: ita etiã est in proposito, quia in principio later habet humiditatem intrinsecam congelatam, & in fine est dissoluta, & exiccatur: & ideo est alia & alia materia & subiectum.

TEXTVS TRIGESIMVS OCTAVVS.

QVæcunque igitur à frigido concrescunt, communium terræ, & aquæ, plus autem habentium terræ; quæ quidem, quia calidum egreditur, concrescunt, hæc liquefiunt calido, ingrediente iterum calido, uelut lutum, cum concretum fuerit.

CVm docuerit nos Aristo. modum coagulationis, ubi dixit quæcunque mixta sunt à prædominio terra aut aqua, à calido & à frigido coagulari possunt; quia quædã erant mixta, à prædominio aqua, & hæc tantum à frigore possunt coagulari; quædam uero à prædominio terra, & hæc à calido; quædam à prædominio aqua & terra, & hæc à calido & à frigido coagulari possunt: & dederit exemplum Aristo. dicens, quòd hæc mixta à prædominio aqua & terra, sunt duplicia; quædã enim sunt humida, & quædam mollia: quæ uero sunt mollia, quam primum ab igne patiuntur, statim in principio crassescunt seu accipiunt crassitionem: his sic explicitis nunc Aristo. declarat & ponit sermonem de liquatione, quę est passio opposita coagulationi: & aduertatis bene, quia hic ualde difficilis est Arist. Declarat igitur liquationem, quæ opponitur coagulationi, dicens, quòd, quæcunque mixta sunt communia terræ & aquæ, si à frigido coagulantur, à calido dissolui debent: & dat causam Aristo. dicens, quia contrariorum effectuum contrariæ dicuntur esse causæ: sicut ergo ista mixta communia terræ & aquæ à frigido in eius ingressu coagulata sunt, quia euanescente calido sunt coagulata; ita deinde ingressu calidi in ea dissoluuntur, quia ingrediente calido expellitur frigidum, & liquefit humidum, quod remansit, & dissoluitur illud; quia, si egrediente calido, coagulata sunt à frigido; ergo ingrediente calido debent dissolui ista mixta à calido, quia proximum calidum exterius generat calidum interius; ideo ingrediente

calido mixtum, ab eo debet diſſolui & liquefieri: & ſic eſt generalis regula, quòd omnia mixta communia aquæ & terræ, quæ à frigido coagulantur, à calido diſſoluuntur, quia præſentia calidi ingredientis diſſoluuntur; & Ita econtra, quæ iſtorum mixtorum à calido coagulantur, à frigido diſſoluuntur.

TEXTVS TRIGESIMVS NONVS.

QVæcunque autem propter infrigidationem, & calido coeuaporante omni, hæc inſolubilia ſunt, niſi ſuperabundet caliditas, ſed mollificantur, uelut ferrum, & cornu. Liqueſcit autem & elaboratum ferrum, ita ut humidum fiat, & iterum concreſcat. Et ſtomomota faciunt ſic. ſubſidet enim & purificatur ſubtus recrementum, cum autem ſæpe patitur, & purum fit, hoc ſtomoma fit. Non faciunt autem ſæpe ipſum, propterea quòd deperditio fit multa, & pondus minus purificato. Eſt autem melius ferrum, quod habet pauciorem purificationem. Liqueſcit autem & lapis Pyrimachus, ut ſtillet, & fluat. quod autem concreſcit, cũ fluxerit, iterum fit durum. Et molæ liquantur, ut fluant. fluens autem concretum, colore quidem nigrum, ſimile autem fit calci. Liqueſcit autem & lutum, & terra.

VLtra dicit, quòd iſta mixta communia aquæ & terræ bifariam ſumuntur, quia quædã coagulantur à moderato frigore, & ita etiam ſoluuntur à moderato calido, ut glacies & alia huiuſmodi: quædam uero coagulantur non niſi à uehementi frigiditate, & metalla, præcipue ferrum; & iſta non coagulantur, niſi à uehementiſſimo frigore, exprimente à ferro totum humidum: &, ſicut iſta coagulantur à frigore uehementiſſimo, ita etiam non ſoluuntur niſi à uehementiſſimo calido ipſius ignis: & declarat id, quod aſſumpſit, multiplici exemplo, & primo de ferro, dicens, quod coagulatum fuit à uehementiſſimo frigore exprimente à ferro totum eius humidum, & cum eo ferre totum calorẽ, quia in ferro præcipue, & in omnibus metallis etiam, cum toto fere humido totus calor euaneſcit etiam; & ideo non niſi à uehementiſſimo calore diſſoluitur; &, cum iam eſt diſſolutum & liquefactum, iterum coagulatur; & ſic multoties iteratur coagulatio & liquefactio ferri, & expurgatur ferrum; & per iſtam reiteratam coagulationem & liquationem generatur ſtomoma: & dicũt fabri, quòd ab iſta multiplici expurgatione fit minus aptum ferrum flecti; & ideo cauent fabri ab iſta multiplici expurgatione ferri: & quare? oh quia ferrum abſumitur & minoratur ex hac purgatione, & etiam redditur inflexibile, quia fit durius, & ideo minus poteſt flecti & contorqueri: quicquid tamen ſit, dicit Ariſto. quòd ferrum eo melius eſt, quo minus habet expurgationis, id eſt quo minorem habet portionem ſcoriarum, ideſt quo minor portio ſcoriarum poteſt abſtrahi ab ipſo per liquationem: & ſic melius eſt illud, quod minus de ſcoriis relinquit per expurgationem; & ita debet exponi, & non ut exponit Albertus & latini: & hoc eſt primum exemplum Ariſtotelis: & ſic iam patet, dicit Ariſtote. quòd quæ à uehementi frigore coagulantur, non ſoluuntur niſi à uehementi calore. Secundum exemplum, dicit Ariſto. eſt de lapide pyrimacho, qui, cum ſit coagulatus à uehemẽtiſſimo frigore, non liquatur niſi à uehementiſſimo calore; & iſte habet, ut calx, quæ, dum liqueſit, alba fit; & poſtea, cum coagulatur iterum, nigreſcit, ut calx noſtra, quæ cum coagulatur, nigreſcit, quia calx romana albeſcit, cum coagulatur. quid autem ſit iſte lapis Pyrimachus, aliqui dicunt; quòd eſt lapis, qui uulgo dicitur Marcheſita, & à Græcis pyrithes, ex quo excutitur ignis, ſi percutiatur cum calybe: ſed ego neſcio, an ita ſit, quòd iſte lapis liqueſcat à calore: ſi enim liqueſcit iſte lapis à calore, poteſt eſſe, quòd ſit lapis, quem Ariſto. intendit: ſi uero non liqueſcit, non erit ille: ego tamen neſcio experimentum, quia forte Ariſto. intelligit alium lapidem. Tertium exemplum, quod dicit Ariſtot. eſt de mola, quæ non niſi à uehementiſſimo frigore coagulatur; & ideo non diſſoluitur niſi à uehementiſſimo calido: & per mollem intelligit Albertus & Gaetan. plumbum: ſed, domini, hoc falſum eſt, quia etiam plumbum modico calore liqueſcit; & uerbum Græcum Ariſtotelis nullam affinitatem cum plumbo habet. Sed aliter exponit Vatablus, dicens, quòd Ariſto. intelligit per molem, lapidem molarem; quod eſt etiam falſum, quia parum infra Ariſto, dicit oppoſitum de lapide molari; ubi dicit, quòd nullo pacto lapis molaris poteſt diſſolui,

dissolui,nec à calido,nec à frigido: & Alexander etiam contradicit huic, quia dicit, quòd lapis molaris insolubilis est à calore. Alcionius autem aliter intelligit, & transtulit mole; quid tamen sit mole, non declarauit. tamen sic trãstulit. Et ideo Alexander intelligit per mole,lapides quosdam,& non dico molares lapides,sed quosdam lapides nobis ignotos; & ego ignoro cum eo,quid sint; & de istis loquitur Aristo. Sunt ergo,dicit Aristo. quidam lapides,qui,sicut coagulantur à uehementissimo frigore, sic etiam non soluuntur nisi a uehementissimo calore. Quartum exemplum, dicit Aristo. est de luto & terra; lutum enim coagulatum à uehementi frigore, non potest dissolui & liquari,nisi à uehementissimo calore, quia frigus expressit ab eo ferè totum humidum: & sic etiam terra; & dicit Alexander, quòd Aristo. per terram non intelligit terram simplicem,sed terram admixtam humido,et proprie eam terram,ex qua generatur uitrum, dicit Alexander: & ista terra non dissoluitur nisi à uehementi calore. Et sic patet, quòd, quæ a frigido coagulantur,etiam a calido dissoluuntur;&, si a moderato frigido coagulantur,etiam a moderato calido dissoluuntur;&, si a uehementi frigido coagulantur, etiam a uehementi dissoluuntur calido. Sed tu dices; & est dubitatio Alberti hic,quia Aristo. sibi contradicit, quia supra in fine tertij libri dixit, quòd metalla sunt duplicis generis; quædam sunt ductibilia & liquabilia; quædam autem sunt tantum ductibilia & mollificabilia, non autem liquefactibilia; sicut ferrum,quod tantum malleo ducitur,dicit Aristo. non autem liquescit; hic uero dicit, quòd ferrum etiam liquescit: ergo sibi contradicit. Secundo,quia ista metalla,cũ coagulata sunt,sunt sicca: quo modo ergo actione ignis possunt ista metalla acquirere humiditatem, propter quam fluat, ex quo calor ignis potius dissoluit & consumit humidum, quàm ipsum generet? Tertio dicit Albertus, quia Aristo. non distinguit ferrum a calybe, nisi realiter,scilicet per expurgationem pluries factam,scilicet per iteratam liquefactionem & coagulationem, quia dicit, quòd generatio calybis est ex ferro,iterata sæpius expurgatione eius per liquationem, & coagulationem: sed huius oppositum dicunt experti fusores, qui dicunt, quòd calybs est metallum distinctum a ferro,sicut aurum ab argento,quia sunt diuersa mineralia specie; & etiam dicit Albertus in his expertissimus: quid ergo dicit Aristo. hic, quòd calybs generatur ex ferro,& fusores dicunt, quòd sunt mineræ diuersæ? De primo,cum dicis,quòd Aristo. contradicit sibi ipsi,hic & in fine tertij huius,quia ibi dicit, quòd ferrum non liquatur, sed tantum ducitur malleo; hic uero dicit,quòd liquatur: dico, conciliando Aristotelem, ut etiam ibi diximus, quòd, cum Aristo. ibi dicit, quòd ferrum non erat fusibile, sed tantũ ductibile,intelligit a moderato & mediocri igne, quia à moderato igne tantum mollescit, ut possit duci; nõ autem mollescit, ut liquetur a moderato igne: reliqua uero metalla a moderato igne mollescunt, & liquantur etiam, sed ferrum non liquatur, nisi a uehementissimo igne: & hoc modo intelligit Aristo. hic, quia a uehementissimo igne bene liquatur; & ita testatur hic etiam Alber. immo addit, quòd superadditur ferro,cum uolumus ipsum liquare, aut sulphur, aut auripigmentum, ut ferrum magis igniatur;& hoc additur artificio: & sic conciliantur uerba Aristotelis,quia,cum dicit, quòd ferrum potest fundi, intelligit a uehementi igne: &, cum dicit, quòd non potest fundi, intelligit a mediocri & moderato igne. De secundo, cum dicis, quòd metalla actu coagulata sunt dura,ergo sicca: quomodo ergo actione ignis inducitur humiditas,& acquirunt humiditatem, cum potius ignis inducat siccitatem? Respondet Alexander,& certe hoc declarat recte hic,scilicet quomodo ista mixta liquescant,& quomodo acquirant illam humiditatem actione ignis: & ideo, cũ dicis, quomodo acquirunt humiditatem, quia, cum sunt actu coagulata, sunt dura & sicca, respondet Alexander, quòd uerum est,quod dicis: oh a quo acquirunt istud humidum? dico, quòd a nullo de nouo acquirunt istam humiditatem, quia prius habebant illam humiditatem in seipsis: oh quid ergo acquirunt ab igne? oh hoc acquirunt,quia ignis ipse dissoluit illam coagulationem sicci cum humido uapore, quia scitis, quòd in metallis est coagulatio humidi uaporis cum sicco terreo; & sic humiditas aquæ dissoluta fluit; ut patet in aqua congelata,quia, cum dissoluitur glacies actione ignis, non acquirit glacies humiditatem a calore,sed tantum dissoluitur illa humiditas,& coagulatio illa aquę & terræ,& sic acquiritur fluxus,& non humiditas: sic etiam in casu nostro, quia dissoluitur illa humiditas actione

actione ignis, quæ erat congelata actione uehementissimi frigoris: & hanc dubitationem tetigi ego etiam supra uobis. De secundo, cum dicis, quòd calybs est metallum specie distinctum à ferro, ut dicunt fusores, non autem generatur ex purgatione iterata ferri, ut uult Aristo. hic: dico, dicit Albertus, quòd, sicut duplex est aurum & argentum, ita etiā est duplex calybs, unum ab arte, & aliud à natura: ab arte enim, cum multoties expurgatur plū bum, fit argentum; & plumbum etiam fit à natura in mineris: ita etiam dico, quòd fit ab arte expurgatione ferri iterata; fit etiam à natura in mineris: & iste distinguitur a calybe facto ab arte; & distinguitur specie a ferro: calybs autem factus ab arte tantum per accidēs distinguitur a ferro, quia tantum distinguitur per minorem exiccationem: & etiam Albertus docet facere calybem perfectissimum ipsis militibus, quod scindit & frangit quod uis aliud ferrum: uideatis Albertum, quia multa pulchra dicit in hac materia. Lego uerba. Non faciunt hoc sæpe ipsum fabri ferrarij. non multum expurgant, quia multum absumitur ab eo, & minus flectitur: & non dicit, quòd fit melius, quia minus fuit expurgatum, ut dicit Gaetanus, sed quia minus de scoria naturaliter amittit, cum sæpius expurgatur. Et mole. Hæc uerba continuantur cum uerbis superioribus, non autem referuntur ad immediate dicta &c.

TEXTVS QVADRAGESIMVS.

QVæcunque autem a sicco calido concrescunt, hæc quidem insolubilia, hæc autem soluuntur humido. Fictile igitur, & lapidum quorundam genera, quæcunque ab igne terra combusta fiunt, uelut molares, insolubilia. Nitrum autem, & sales solubilia humido: non omni autem, sed frigido. Quapropter aqua, & ijs, quæcunque aquæ species, liquescunt, oleo autem non liquescunt: sicco enim calido contrarium frigidum humidum. si igitur coegit alterum, alterum soluet: sic enim contrariæ erunt causæ contrariorum. Crassantur igitur ab igne solum, quæcunque aquæ plus habent, quàm terræ. concrescunt autem quæcunque terræ. quapropter & nitrum, & sales terræ sunt magis, & lapis, & fictile. Maxime autem dubie habet olei natura. Si enim aquæ, oportebat concrescere a frigido, ut glacies. si autem terræ plus, ab igne, ut fictile. nunc autem concrescit quidem a neutro, incrassatur autem ab ambobus. Causa autem est, quia plenum est aere. quapropter & in aqua supernatat: etenim aer fertur sursum. Frigidum igitur, ex inexistente spiritu aquam faciēs, incrassat. semper enim cum mista fuerint oleum, & aqua, ambobus fit crassius. Ab igne autem, & tempore incrassatur, & albescit. albescit quidem, euaporante aqua, si quæ inerat. incrassatur autem, propterea, quòd marcescente calido, ex aere fit aqua. Vtroque igitur modo eadem fit passio, & propter idem, sed non eodem modo. Incrassatur igitur ab ambobus, exsiccatur autem à neutro. neque enim Sol, neque frigus desiccat, non solum quia uiscosum, sed & quia aeris est. Non exsiccatur autem aqua, neque elixatur ab igne, quia non uaporat propter uiscositatem. Quæcunque autem mista aquæ, & terræ, secundum pluralitatem utriusque dignum dici. unum enim quoddam & concrescit, & elixatur, & mustum. abscedit autem ab omnibus talibus, dum exsiccantur, aqua. Signum autem, quòd aqua: uapor enim cogitur in aquam, si quis uelit colligere. quare quibuscunque relinquitur aliquid, hoc terræ. Quædam autem horum & à frigido, sicut dictum est, incrassantur, & exsiccantur. frigidum enim non solum congelat & exsiccat, sed & incrassat. exsiccat quidem aquam, incrassat autem aerem, aquam faciens. concretio autem dicta est quædam exsiccatio esse.

CVm declarauerit hucusque Aristo. quòd ea, quæ à frigido coagulantur, à calido dissoluuntur; nunc hic declarat, quòd ea, quæ à calido coagulantur, a frigido dissoluuntur; & dicit, quòd ea, quæ à calido coagulantur, etiam dissoluuntur à frigido, si sint terræ, & aquæ; & sunt duplicia, quædam sunt solubilia, & quædam insolubilia: insolubilia sunt, sicut molaris lapis: ecce qualiter dicit Aristo. quòd lapis molaris est insolubilis: & bene ibi Alexander exposuit per molem, nō lapidem molarem, sed lapidem alium, quia per molem non potest intelligere ibi lapidem molarem, quia hic dicit, quòd non dissoluitur; & dicit hoc etiam de latere & lapidibus multis, quæ neque igne neque frigore dissoluuntur: & quare ista sunt insolubilia? causa est, quia lapis iste molaris est ualde exustus à uehementi calido, ita, quòd fornax eius totum humidum reuocauit, & non potest liquari à frigore; & sic de latere & alijs lapidibus dictis. Quædam uero à calido & sicco coagulantur, & ista possunt

sunt tantum à frigido & humido dissolui: & quæ sunt ista? sunt frigida & humida, dicit Aristoteles, ut est aqua, & aquæ species; dicit Alexander, ut est urina, uinum, serum, & acetũ, & lixiuiũ: colligit Aristot. omnia ista mixta, & esse à dominio aquea: sic ergo ista aquea, quæ sunt à prædominio aqua & terra, dissoluuntur à frigido & humido, ab oleo uero dissolui non possunt, quia, licet humidum sit oleum, tamen, quia sui natura est calidum, ideo nõ possunt dissolui ab isto: & quæ sunt ista mixta coagulata à calido & sicco? dicit, quòd est sal & nitrum, quæ coagulata sunt à calido, & non possunt dissolui nisi à frigido & humido. Sed dices, falsum uidetur dicere Aristo. & contra experientiam, quia sal iniectum in aquã feruentem in olla, dissoluitur & liquefit, sicut si inijciatur aquæ frigidæ; ergo a calido dissoluuntur: quid ergo dicit Aristo. quòd non dissoluitur nisi à frigido & humido, cum etiam a calido & humido dissoluatur? Tum secundo addit Albertus, quòd, ex quo sal generatur & coagulatur ex coagulatione aquæ salsæ: sed aqua ita potest coagulari à frigido, sicut a calido: ergo ita potest dissolui à calido, sicut a frigido. Tertio, & est dubitatio Auer. & Alberti, dubitatur, quia isti, qui utuntur arte chymica, qui conuertunt omnes lapides in oleum, extrahunt oleum ex omni lapide: quomodo ergo dicit Arist. quod sunt aliqui lapides, qui non possunt dissolui a calido humido, quia, si inijciantur in aquam feruentem, liquescunt, ut si inijciantur aquæ frigidæ? Respondet Suessanus, & dicit, quòd in aqua duplex est frigiditas, una actualis, & alia potentialis: actualis, ut quando est separata ab igne, & est actu frigida, quia aqua sui natura est frigida: alia est frigiditas aquæ uirtualis & potentialis, quæ est qualitas occulta, per quam aqua calefacta inducit in se ipsam frigiditatem suam pristinam: & sic separata actuali frigiditate ab aqua, restat in ipsa frigiditas uirtualis: & ista etiam fuit opinio Auicennæ, Alberti, Conciliatoris, & Drusiani; & hæc frigiditas potentialis inest aquæ, quando aqua est actu calida, & ab hac frigiditate reducitur in pristinam frigiditatẽ: & ideo, cum dicis, sal iniectus aquæ calidæ etiam dissoluitur; ergo non tantum à frigore; dicunt ipsi, quòd uerum est, quòd dissoluitur sal iniectus aquæ frigidæ, & aquæ calidæ; sed in aquam calidam iniectus dissoluitur ab aqua calida, non quatenus calida, sed quatenus frigida, quia retinet frigiditatem, à qua dissoluitur huiusmodi sal: & sic dicunt, quòd est dissolutio ab illa frigiditate uirtuali, nõ autem actuali: ò quæ responsio? & certe non digna tanto philosopho, quia de facto falsissima est; primo quia ista frigiditas uirtualis a multis negatur, & de facto debet negari, quia Aristo. secundo Physicorum declarauit, quòd elementa non possunt alterari a seipsis, quia omnis actio est ratione contrarietatis: sed nihil sibi ipsi contrariatur: ergo aqua calefacta non potest ex se ipsa reduci ad pristinam frigiditatẽ, quia omnis actio, ex secundo de generatione & corruptione, est merito contrarietatis: & sic sibi ipsi contrariatur: ergo illa frigiditas in aqua, est minoris potentiæ, quàm sit caliditas actualis, quæ tunc est in aqua: ergo nõ potest ab ista frigiditate uirtuali, cum sit minoris potentiæ, quàm ipsa caliditas: patet, quia, si non esset minoris potentiæ, tunc illa frigiditas elixationem impediret ab aqua; & sic caro non posset elixari: ergo signum est, cum ab aqua calida fit elixatio, & non potest impediri ab illa uirtuali frigiditate aquæ, quòd caliditas illa actualis est maioris potentiæ, quàm illa frigiditas uirtualis, etiam dato, quòd esset illa frigiditas: ergo adhuc stat argumẽtum: quid ergo dicendum? & uideatis, domini, quia, si philosophi dubitant de sale, quomodo dissoluatur in aqua ollæ, quid debet esse de substantijs abstractis? Et ideo, domini, dicatis, quòd non dissoluitur sal nisi ab aqua frigida: oh experientia patet oppositum, quia & in aqua calida dissoluitur: dico, quòd non est uerum, quòd dissoluatur in aqua calida: &, cum dicis, quomodo non est uerum? nonne patet, quòd dissoluitur in olla? dico, quòd est æquiuocatio de dissolutione, quia salem dissolui, potest capi bifariam: uno modo potest capi dissolutio salis pro dissolutione, id est pro diuisione in minutissimas partes; & sic est uerum, quòd dissoluitur in aqua calida, quòd, scilicet aqua calida intrat in eius partes, & diuidit ipsum in partes minutas: alio modo capitur pro dissolutione, cum, scilicet est sal dissolutus, ita, quòd fluat, & non pro illa, quæ est diuisio totius in paruas partes, quæ rectius fit à calido, quàm a frigido: sed Aristo. loquitur de ea dissolutione, quæ est fusio, seu fluxio per modum aquæ; & hæc dissolutio non fit nisi a frigido & humido; & de hac loquitur, quia aqua calida est tenuior, & ideo citius ingreditur per poros salis,

lis,& dissoluit ipsum in paruas partes; sed de ista non loquitur Aristo. De secundo, cũ dicis, quia ita generatur sal à frigido,ut a calido, quia generatur ex aqua salsa,quæ ita coagulatur a frigido, sicut a calido; dico, quòd deciperis:&, cum dicis,ostendo,quia non generatur sal nisi ex aqua salsa coagulata : uerum est: oh sed ista coagulatio ita potest fieri à frigido, sicut à calido : uerum est,sed illa coagulatio,quæ fit a frigore,non generat salem,sicut illa,quæ fit a calido,quia illa coagulatio aquæ salsæ, quæ generat salẽ,debet exprimere,seu resoluere omnem aquam dulcem,quæ permixta est a quæ salsæ: sed non euanescit ista aqua dulcis,nisi à calido : ergo sal generatur a calido,& non a frigido : ideo tantum a frigore pótest dissolui : dico ergo,quòd, licet aqua salsa possit coagulari a frigido,sicut a calido, tamẽ illa coagulatio aquæ salsæ,quæ fit a frigido, non generat salem, quia ad hoc, ut generatur sal, oportet, quod tota aqua dulcis, quæ est in aqua salsa,exprimatur per illam congelationem; quod non fit, cum illa aqua est congelata a frigiditate. De tertio, quia isti chymici ex omni lapide extrahunt oleum; ergo omnis lapis potest fluere & eliquari; dico, quòd esset dubium,an ex hoc lapide possit extrahi humidum,seu oleum,quia sunt aliqui lapides ita duri ac sicci,ut dixi,ut est pumex lapis, qui affertur a Vulcano, & alij huiusmodi, a quibus non potest extrahi illud humidum : tamen,si possit ex omni lapide extrahi oleum,etiã hoc non est contra Aristo. quia hoc mixtum non dicitur liquefieri, quia nõ in totum fluit,quia tantum aliqua eorum pars dissoluitur in oleum,quod fluit,nõ autem totum mixtum dissoluitur: & sic non est contra Arist.quia intelligit Aristo. quòd totum mixtum possit dissolui, & fluere &c. Et tunc Arist.postquam declarauit,a quo esset liquatio & coagulatio, comparat coagulationem ipsi crassationi,dicens, quòd,si comparemus coagulationem ipsi crassationi,quædam mixta coagulantur,& non crassantur a principio; & quædam coagulantur, & etiam crassantur: & ut supra dixit,dicit modo Arist.quòd omnia mixta, si sint communia terræ & aquæ, idest si prædominetur in ipsis terra & aqua respectu aliorum elementorum,si habent alia mixta plus aquæ, quàm terræ, tunc ista mixta à calido crassescere possunt; non autem possunt a calido coagulari: si autem sit econtra,scilicet, quòd ista mixta plus habeant terræ, quàm aquæ,tunc a calido & crassescere & coagulari possunt, puta ab igne: exemplum,inquit Alexander, primi est, sicut lac, quia Aristo.non ponit exemplum: & alia mixta a prædominio aquæ, quæ non habent plus terræ, crassescunt & non coagulantur ab igne,ut sal. Sed dices oh quid dicit Alexand. quia dixit, quòd mixta a prædominio aqua,crassescunt ab igne,& non coagulantur; & tamen Aristot. infra dicit, quòd lac est à prædominio terra, non aqua,sicut etiam est sanguis. Tum secundo etiam,quia Arist. contradicit sibi ipsi,quia prius in principio capituli dicit,quòd hæc mixta communia aquæ & terræ omnia possunt crassescere ac coagulari a calido & frigido,& ponit ibi Aristot. exemplum de lacte, quòd coagulatur & crassescit; hic uero dicit, quòd lac,& quæcunque sunt a dominio aquæ & terræ,crassescunt a calido,& non coagulantur,ut lac, dicit Alexander, si habent plus aquæ,quàm terræ. De primo,cum dicis, quòd male adduxit exemplum de lacte Alexander,quia Arist. infra dicit, quòd lac est a prædominio terra,& non aqua; dico,ut sæpe dicit Galenus de lacte, quòd lac non est corpus homogeneum, sed est mixtum & heterogeneum,scilicet triplicis substantiæ,& non unius; est enim in eo serum, & butyrum,& caseus,qui est terreæ naturæ: & sic declarat exemplum Alexandri de diuersa parte lactis,quòd,cum dicit Alexãder, quòd lac est a prædominio aqua,loquitur de parte lactis, quæ est serum: cum uero Aristoteles dicit, quòd lac est terreæ naturæ, loquitur de ea parte lactis, quæ non est serum,sed caseus:est enim a prædominio terræ illa pars lactis; & de istis loquitur Arist.infra; sed non comparatur tertiæ substantiæ, illa enim est de natura aeris. De secundo, cum dicis,quòd Aristo. sibi contradicit,quia supra dixit, quòd, quæcunq; mixta sunt communia terræ & aquæ,non tantum crassescunt, sed etiam coagulantur; hic uero dicit, quòd tantum crassescunt,& non coagulantur. Domini, ego nescio aliter respondere, nisi dicamus, quòd hæc mixta,quæ plus aquæ habent, quàm terræ,crassescunt a calido, non autem coagulantur: quòd autem crassescunt a calido patet; quod autem coagulẽtur,Arist.hic dicit,quòd non coagulantur,supra dixit,quod sic: & ideo dico,quòd forte hic dicit,quòd non coagulantur a calido,scilicet perfecte ex se ipsis solis,quia aliquando apponimus

nimus alia corpora ad hoc,ut perfecte coagulentur; ut lac non coagulatur a se ipso,sed adduntur alia,& sæpe calida,ut fel tauri,& lac ficuum,& coagulant. Sed quid faciunt hæc mixta lacti,ut lac coagulari debeat? quia aliquando miscemus hæc lacti: dico, quòd præparant lac ad coagulationem,quia,si admiscemus corpus ualde calidum,adiuuat calorē ignis agentis, ad exprimendū frigidū & humidum proprium lactis,superfluum;& sic coagulatur; & ideo simul cum igne adiuuat coagulationē: si uero addamus corpus frigidum, expellet proprium calorem,& sic reddit lac passi . . & per hoc patet solutio ad argumētum, quia non potest a solo igne coagulari, quia requiritur aliquod corpus admixtum, quod præparat lac ad coagulationem.

Coagulantur autem quæcunque. Dicebat nobis Aristo.quòd mixta communia aquæ & terræ,sunt in duplici differentia; quædam enim sunt a prædominio aqua; quædam uero sunt à prædominio terra: quæ uero habent plus aquæ,quàm terræ dicit Arist.quòd ab igne crassescere possunt,coagulari uero non: quæ uero econtra,scilicet habent plus terræ,quàm aquæ hæc a calido crassescere & coagulari possunt: modo Arist. hic affert maximam dubitationē (& bene aduertatis,quia, quot uerba,tot sunt dubitationes) & reuera hæc dubitatio maxima est. Dubitat ergo Arist. de natura olei,idest temperamēto olei,& affert maximam dubitationem; quia aut oleum habet plus aquæ, quàm terræ; aut plus terræ, quàm aquæ: si plus aquæ, quàm terræ,a frigido est congelabile: si habet plus terræ,quàm aquæ, est congelabile & crassibile a calido; & tamen utrunque falsum est, quia oleum non coagulatur,sed tantum crassescit,ab utroque; & a neutro coagulari potest: & ista est dubitatio Aristo.hic. Respondet Arist.dicens, quòd oleum neque terræ neque aquæ est a prædominio,sed est aeris a prædominio, quia supernatat aquæ & terræ, a fundo eorum; ergo aeris: & ideo neque a calido,neque a frigido,coagulari potest, ab utroque tamē potest crassescere,& sic etiam dicit Arist. Et tunc Aristo.probat primo primum,dicens,quòd oleum neque est aqua neque terra a prædominio,sed est aer,quia,si oleum detrudatur intra aquā, exurgit a superficie,& supernatat aquæ,& sic etiam terræ; & ideo non est aqua neque terra, quia,si sic,tunc non exurgeret a fundo ad superficiem aquæ. Secundo Arist. probat secundum: & bene aduertatis, quia hæc probatio difficilis est: ostendit ergo secundū,quod dixit,scilicet,quòd oleum neque est aqua neque terra a prædominio, sed est aeris; ideo ita calido & a frigido crassescere potest,& non coagulari: Et primo probat de frigido,qnomodo potest crassescere ex eo, quia frigus circunstans oleo, ut in hyeme, conuertit partes eius aereas & spiritus in aquam,quæ sic conuersæ permiscentur substantiæ olei,ex quibus sic permixtis substantia olei redditur crassior & constantior, quàm prius esset.quia,cū permiscetur humidum illud factum aqueum cum oleo,id ex utroque constans redditur crassius & constantius: & certe extraneum uidetur dictum Aristotelis: itaque dicit generaliter, quòd omne mixtum ex oleo & aqua est maioris crassitiei, quàm oleum seorsum, aut aqua seorsum: Et tunc probat de calido etiam,scilicet,quòd oleum etiam crassescat à calido;& etiam dicit, quòd crassescit à temperie,& quod non tantum crassescit, sed acquirit albedinem a temperie: & dat causam Arist. quando a calido crassescit; quia ignis agens in partes aqueas ipsius olei, absumit eas partes aqueas; & ideo resolutis illis partibus aqueis remanent aliæ partes constantiores,& sic oleum fit siccius & crassius; & hoc modo igne agente in oleum fit constantius a calido: & albescit etiam tunc oleum,dicit Arist. ab eadē causa,quia causa nigredinis est aqua,quia,ut uideris,cinis superfusa aqua apparet nigrioris caloris: & unde hoc? ab aqua ei superfusa: & ideo illa humiditate consumpta apparet cinis albioris substantiæ: sic etiam apparet in uestibus & pannis albis,qui,cum sunt madefacti, apparent nigriores; cum autem a sole absumitur illa humiditas, apparent albiores: ita etiā est in oleo, quia ignis absumit partes aqueas olei, ex quarum commixtione oleum uidebatur nigrius,ideo illis absumptis remanet albius,quia a longo tempore absumuntur illæ partes aqueæ,quæ sunt in illo, quæ genitæ fuerunt a partibus aereis olei a frigore circūstanti,quia a frigore absumitur etiam illud humidum spirituosum & illa pars spirituosa olei,in qua erat prius calor innatus olei; qua consumpta facilius patitur per resolutionē calidi innati a frigiditate aeris continentis; quo passo pars illa spirituosa olei conuertitur in aquam;

aquam; quæ pars commixta oleo reddit illud craſſioris ſubſtantiæ: & ſic acquirit oleum craſſitiem a temperatura,ſeu a tẽperie: & bene aduertatis,ut dixi, quia nullum eſt uerbum Ariſto. ſine difficultate, quia, quot ſunt uerba,tot ſunt difficultates: & ſic iam declaratum eſt, quòd oleum non eſt aquæ neque terræ a prædominio,ſed eſt aeris,& ideo neque à calido,neque à frigido, coagulatur,ſed ab utroque craſſeſcit & albeſcit,& etiam à tẽperie. Et tunc Ariſto.ponit probationem tertiã, ſcilicet, quòd oleum non coagulatur neque à frigido,neque a calido; & probat ſic, quia omnis coagulatio eſt exiccatio quædam,quia eſt conſumptio innati humidi: ſed oleum non poteſt exiccari: ergo neque coagulari: quòd autẽ non poſſit exiccari, probat Ariſtoteles,per hoc,quod non eſt corpus exiccabile, quia omne corpus exiccabile, ut dictum eſt ſupra,eſt aqua,aut aquæ ſpecies, aut terra a prædominio; ſed huiuſmodi non eſt oleum: ergo non eſt corpus exiccabile,nec ex conſequenti coagulabile: tum etiam propter eius tenacitatem & lẽrorem oleum non poteſt exiccari, quia, ſi debet exiccari, debet reſolui humidum eius aqueum,& ſeparari a reliqua parte eius: ſed hoc in oleo fieri non poteſt propter eius lentorem partium: & ideo oleum non eſt exiccabile, ergo nec coagulabile: & his de cauſis non poteſt exiccari, & ex conſequenti neque coagulari,ſcilicet tum quia eſt a prædominio aer,& non terra & aqua a prædominio,nec aquæ ſpecies: tum etiam propter lentorem partium eius,quia adeo ſunt lentæ & tenaces,ut non poſſint inuicem ſeparari. Et tunc Ariſt. addit quædam uerba difficilia quòd nihil poteſt,à tota ſubſtantia olei exiccari,& ſeparari à parte humida eius,quæ tenax eſt; immo neque ſubſtantia humida aquea,quæ eſt in ipſa,poteſt exiccari ſeu elixari; & ſic oleum nõ poteſt exiccari ſecundum totam ſubſtantiam eius,immo nec pars eius humida aquea poteſt elixari: & quare non poteſt elixari, nec exiccari? oh iam dixi propter lentorem, quem habet oleum, non poteſt ſeparari humidum ipſius olei a reliqua parte; & ideo nec elixari neque exiccari poteſt: & hæc eſt ſolutio dubitationis. Hæc ſunt uerba quæ lego; & notate, quia dicit primo,quòd aqua euaporat ab oleo,& poſtea dicit, quòd non poteſt euaporare. Vtroque quidem igitur modo eadem fit paſſio. Omiſi legendo hæc uerba. Trifariam exponi poſſunt dicit Alexander, primo ut referamus hæc uerba ad proxime dicta,ſcilicet, & ad calorem,& ad tempus; dixit enim,quòd oleum non tantum à frigido craſſeſcit, ſed etiã a calido,& a tempore; & non tantum a calido & a tempore craſſeſcit, ſed etiam albeſcit ab utroque,ſcilicet a calido & a tempore,quia ab utroque fit eadem paſſio in ſubſtantia olei, & propter idem,ſcilicet per eandem cauſam,ſed non eodem modo: & textus debet legi, utroque,ideſt ex utraque parte,ſcilicet a tempore & ab igne: & propter idem, id eſt propter eandem cauſam,ſcilicet propter abſumptionem humidi: & hæc eſt prima expoſitio. Secunda expoſitio eſt, ab utroque quidem igitur,utroque,ideſt euaneſcente parte aquea ipſius olei,& parte aerea tranſmutata in aquam, fit eadem paſſio in oleo (& hanc expoſitionem accipit Gaetanus quodam modo) & ſic oleum fit craſſius a frigido, & quomodo? quia conuertuntur partes eius aereæ in aqueas; & etiam fit craſſities olei a calido euaporãte partes aqueas: dicit ergo utroque uero,ideſt euaneſcente parte eius aerea, & parte aerea eius permutata & congelata in aquam, fit eadem paſſio: & propter idem, ſcilicet propter eandem cauſam,ſcilicet propter aquam; ſed non eodem modo, quia nullo modo fit tranſmutata parte aerea in aquam, alio modo propter aquam euaneſcentem & expirantẽ ab ipſo oleo; & ſic non eodem modo,ſed alio modo: & propter idem,quia ſemper propter aquam aut euaneſcentem, aut quia pars olei conuertitur in aquam, quæ admiſcetur ſubſtãtiæ olei: & reuera iſte eſt ſenſus uerborum Ariſtotelis,quia utroque modo a calido & a frigido fit eadem paſſio,id eſt craſſatio in oleo; & propter idem,id eſt propter aquam, ſed nõ eodem modo; & ſic utroque modo,ſcilicet à frigido propter ſpiritum conuerſum in aquã ab ipſo frigore; & a calido faciente partem illam aqueam euaporare; ſed non eodem modo,quia a calido propter aquam euaneſcentem ab oleo, qua euaneſcente craſſeſcit oleum; & iterum propter aquam,ſed alio modo,quia à frigido,quia aerea pars conuertitur in aquã euaneſcentem, & a frigido propter ipſius aquæ coagulationem; & ſic propter idem, id eſt propter eandem cauſam, id eſt aquam. Tertio exponit Alexander,utroque modo fit eadẽ paſſio,ſ. craſſities in oleo utroq; modo, ideſt a calido & a frigido fit eadẽ paſſio, & propter

eandem

eandē causam, scilicet propter humiditatem ipsam, sed non eodem modo: & quomodo? a frigido enim, quia conuertit partem aeream in aquam; & à tempore quidem, quia ab eo sumitur calidum ipsius olei, & illa pars aerea spirituosa. tunc ex tempore conuertitur in aquam, & oleum crassescit; & sic utroque modo & ab eadem causa, id est ab humido, quod absumitur, & generatur; à frigido quidem generatur, à tempore uero absumitur, quia tēpus absumit calorem innatum; quo absumpto partes aereæ conuertuntur in aquam à frigido aeris continentis: & sic non eodem modo, quia à frigido immediate; à tempore uero mediate, quia plus debilitatur oleum, & deinde pars spirituosa conuertitur in aquam; & sic diuersimode, quia à frigore propter euanescentem humiditatem; à tempore uero debilitante: & hoc dicit Aristo. in hac solutione. Lego uerba. Desiccatur autem. id est coagulatur, quia coagulatio est quædam exiccatio. Neque elixari. idest consumi ab igne. Sed hic est dubitatio, quia Aristo. multas nobis ingerit dubitationes; & primo, quia dicit, quòd oleum crassescit à calido & frigido: sed hoc est falsum, quia statim in cap. sequenti, cum Aristo. loquitur de ustibilibus, dicit, quòd oleum neque coagulari neque crassescere potest: & in hoc uidetur etiam ratio, quia supra dixit, quòd ideo mixta uidentur crassescere & à calido & a frigido, cum humidum superatur & absumitur à reliqua parte remanente constantiori; & omnis crassities non fit alio modo: hic uero dicit oppositum, quòd in oleo nō possit separari pars aquea à reliqua parte, tum quia oleum est de natura aeris, tum etiam quia est lentæ substantiæ, & tenuis: ergo non potest pars eius aquea separari à reliqua parte & ab sumi; ergo non potest crassescere: quid ergo dicit Aristote. quòd oleum crassescit à calido & frigido? Secunda dubitatio est de causis crassitiei eius (si examinemus uerba Arist. quot causas ponit, tot sunt instantiæ) & primo quia dicit Aristo. quòd oleum crassescit à calido, & à frigido, & à tempore; dicit à calido absumente partes humidas aqueas: ergo, si in oleo absumuntur partes aqueæ à calido, remanēt in oleo partes aereæ: ergo remanet oleum tenuioris substantiæ, quàm prius esset, quia partes aereæ sunt tenuiores, quàm partes aqueæ; & in oleo non sunt nisi partes aqueæ & aereæ: quomodo ergo reliquæ partes crassescunt? & confirmatur, quia Aristo. sibi ipsi contradicit, quia dicit, quòd ideo à calore crassescit oleum, quia absumitur pars eius aquea in uaporem, & euaporat; & postea dicit, quòd oleū non potest exiccari, quia propter eius lentorem pars aquea superari nequit à reliqua parte: ergo, si potest separari ab illa parte, minime à calore potest absumi illa pars aquea: ergo sibi contradicit. Tum etiam dubitatur de alia causa, quam assignat; quia dicit, quòd oleum crassescit à frigore, quia frigus conuertit partes aereas olei in partes aqueas, quæ permixtæ oleo, reddunt eius substantiam crassiorem, quàm prius esset oleum absolutum ab aqua: sed hoc est falsum, quia impossibile est, quòd ex duobus corporibus simul commixtis possit fieri corpus medium crassius, quàm sint illa corpora non commixta: dicit hoc esto, quia aut ista, quæ commiscentur, sunt æqualis crassitiei, aut inæqualis: si sunt æqualis crassitiei; ergo, quod fit, est æqualis crassitiei; & non maioris: si uero sunt inæqualis crassitiei, puta, quòd oleum sit crassioris substantiæ, quàm aqua, tunc oleum commixtum cum aqua, facit ipsum crassioris substantiæ: quòd autem, sint æqualis crassitiei, quod fit, etiam erit æqualis crassitiei; patet, quia principia non excedunt in his sua principiata, quia non faciunt ultra eorum principia: si uero sint inæqualia, tunc ex aqua & oleo fiet quoddam medium inter crassum & tenue, quia aqua facit oleum tenuius, & oleum aquam crassiorem; & sic fit quoddam medium inter primā crassitiem olei, & tenuitatem aquæ, exemplum habetis de syrupo seu iulep, quia, si permisceatis syrupum aut iulep cum aqua, attenuatur crassities syrupi, & tenuitas aquæ incrassatur, & ita fit mixtum medium inter aquam & syrupum tenuitate & crassitie: quid ergo dicit Aristote. hic? quia id, quod dicit, est omnino impossibile. Tertio dubitatur in tertia causa, quam assignat, scilicet de tempore; quia dicit, quod crassescit oleum à tempore; quia dicit, quòd crassescit oleum à tempore, quia primo absumitur pars spirituosa olei, & deinde absumitur calor innatus olei, quo fit, ut oleum fiat debilius, & debilius factum, facilius patitur à frigiditate aeris circunstantis, & sic conuertitur illa pars spirituosa aerea in aquam, ideo fit crassius: sed contra, quia quarto Physicorum 84. tēpus est quantitas continua: sed quantitas non est de principijs actiuis: ergo nō potest age-

re in oleum, ipsum tempus, & crassare oleum. Secundo, quia, si uerum est, quòd dicit Arist. quod à tempore prius debilitatur calor ipsius olei; quo debilitato frigus circunstans facilius conuertit partes ipsius spirituosas in aquam; ergo oleum, quanto antiquius, tanto erit debilioris caloris, quia continuo debilitatur à frigiditate aeris per Aristo. cuius oppositum patet, quia medici utuntur aliquando oleo antiquissimo pro balsamo, & habent ipsum pro calidissima substantia, ut per eius effectum patet. Tertio dubitatur, quia dicit Aristo. quòd oleum ab igne & à tempore albescit; ab igne quidem, quia ignis absumit partes aqueas ab oleo, ex quarum mixtura redditur oleum nigrioris substantiæ, ut dixi etiam de cinere & ueste madefactis, quæ sunt nigriores, quàm quando sunt exiccatæ: ergo innuit nobis Aristo. quòd extractis & exiccatis partibus aqueis ab oleo, oleum albescit, & redditur candidius: sed contra arguitur, quia in medio hyemis, quanto magis crassescit oleum tanto albius & candidius fit, & tamen ista albedo non potest esse nisi à frigore permutante partes aereas olei in partes aqueas; & sic de necessitate tunc habet plures partes, quia frigidiras illa conuertir in aquam: ergo albedo fit in oleo ex aqua, ita, quòd tanrum redditur albius, quia ingreditur humidum: non ergo ex exitu & absumptione aquæ ab igne oleum albescit, sed ex ingressu humidi redditur albius, quia ingrediente humido, ut in hyeme, albescit; & sic ab ingressu humidi, non autem ab exitu, redditur albius: & cõfirmo, quia dicit, sicut ab igne redditur albius, ita etiam à tempore albescit, quia à tempore primo debilitatur eius calidum, & deinde conuertitur eius pars aerea in partem aqueam: si ergo à tempore albescit; ergo ab humido aqueo albescit oleum, quia maior pars humidi acquiritur ipsi oleo à tempore, quia tempus facit maiorem ingressum partium aquearum in oleo, quia cõuertit partes spirituosas in aquam: ergo ex receptione humidi fit albius, cuius oppositum dicit Arist. quia dicit, quòd ab exitu humidi redditur albius. Quarto dubitatur, quia dicit, quòd oleum crassescit ab utroque, scilicet à calido & frigido, & à neutro coagulatur: & in hoc est ratio, quia coagulatio nihil aliud est, nisi quædam consistentia & terminatio rei, opposita fluxioni aquæ, quia coagulatio opponitur fluxioni aquæ: sed oleum à frigiditate in hyeme acquirit consistentiam, oppositam fluxioni aquæ: ergo oleum acquirit coagulationem à frigore oppositam eius fluxui: ergo hæc consistentia est coagulatio: & ideo Aul. Gelius lib. 15. uel 17. cap. 8. dicit, quòd aliqui philosophi; & Theodorus Philosophus, in hoc aduersatur Arist. quia hoc contradicit sensui. Et, quando . . assignat causam, quòd oleum non potest coagulari, dicit, quòd ideo non potest coagulari, quia non potest exiccari; ergo neque coagulari: quòd autem non possit exiccari, probatur, quia est à prædominio aeris, & est tenax; ergo non potest exiccari. Sed contra, quia conuertitur aer in ignem per exiccationẽ; ergo aer potest exiccari; & confirmo, quia dicit, quòd ideo nõ potest exiccari, quia propter eius lentorem non potest pars aquea separari ab alia parte; quod tamen falsum est, & contra seipsum met, quia contradicit, quòd separetur à calido illa pars aquea ab aerea, quia, cũ absumitur à calido, separatur pars aquea, quia euanescit, ergo. Tum etiam, quia dixisti, quòd oleum crassescit à frigore, quia partes aereæ eius cõuertuntur in partes aqueas in magna copia: ergo arguo sic partes aqueæ possunt coagulari, à frigore magis, quàm aereæ: ergo corpus aqueum magis potest coagulari. ergo oleum tantum potest coagulari à frigore, quia a frigore eius partes aereæ conuertuntur in aqueas: ergo per causam tuam magis potuit coagulari, quia adsunt in oleo partes multæ aqueæ, & partes aqueæ possunt a frigore coagulari: ergo & oleum potest à frigore coagulari, nedum crassari: & sic Aristote. dat causas contrarias: & hæ sunt dubitationes potiores, quæ possunt fieri in hac materia.

Erat dubitatio super uerbis Aristotelis de natura olei, hoc est de mixtura & temperatura ipsius olei, an scilicet aqua, an terra, an aer dominetur in eius mixto: & diximus secundum Aristotelem, quòd neque terræ, neque aquæ est a prædominio, sed aeris, quia, si esset a prædominio aquæ tunc a frigido coagularetur; &, si terrę, coagularetur a calido: sed a neutro coagulatur, & ab utroque crassescit, & a tempore, ut dixi: quomodo ergo est a prædominio aeris, quod ab utroque crassescit? dixi & quomodo, quia a frigore crassescit, ex quo a frigore permutantur eius partes humidæ in aquã, ex quarum mixtura cum oleo, oleum redditur crassius & constantius: a calido etiam, quia facit

euaporare

euaporare illas partes humidas aqueas; ideo, quod remanet, est crassius: & sic ab utroque crassescit, & a neutro coagulatur: a tempore etiam crassescit, quia resoluit partes aqueas; & non solum crassescit a tempore, sed etiam redditur albius, & dixi quomodo. Et hic fuit multiplex dubitatio, & primo fuit dubitatio de crassitie olei, quia Arist. sibi cōtradicit, quia Arist. infra in capitulo de combustibili, cum loquitur de combustibilibus, quærens, quid sit corpus combustibile, dicit, quòd oleum neque coagulatur, neque crassescit; & dat causam eius, quia crassities fit humido superfluo resoluto, & sic exiccatur, quia remanet terreum constans: sed in oleo non potest humidum resolui aqueum remanente terra, propter duas causas, tum quia oleum non est corpus exiccabile, cum non sit corpus a prædominio aquæ; & corpus exiccabile est aqua aut aquæ species; sed oleum non est huiusmodi, ergo tum etiam propter tenacitatem partium eius, non potest exiccari, quia illa pars aquea non potest separari ab aerea; ergo non potest crassescere, quia crassities fit humido resoluto, remanente parte terrea: & ideo dixi, quòd coctio est quædam crassities: Dico, quòd crassities multipliciter sumitur apud Arist. quia contradictio auctorum non potest tolli, nisi per æquiuocationem terminorum, ut secundo Elench. dixit Arist. & ideo dico, quòd apud Aristotelem tripliciter sumitur crassities, quia in alia significatione sumitur hic, & in alia infra: cum uero Aristo. dicit, & docet hic, quòd oleum crassescit ab utroque; infra uerò, quòd non crassescit, necesse est, quòd alia & alia significatione sumatur crassities: & ideo tripliter sumitur: Primo sumitur pro ipsa condensatione, & pro omni cōdensatione; & hoc modo crassities est passio tā corporis simplicis, quàm corporis mixti: quia in hyeme uidemus, quòd hoc modo crassescit aer & condensatur in aquam aliquando; & hoc modo non loquitur Aristo. hic de crassitie, quia hic loquitur tantum de passionibus mixtorum, nō de simplicibus, quādo dicit, quòd oleum crassescit, quia est passio mixti: Alio modo sumitur crassities pro resolutione partium humidarum remanente parte terrea cōstante & sicca: & ideo dixi supra, quòd aqua non potest crassescere, quia non potest resolui eius humidum, & remanere pars terrea, sed secundū totum eius temperamentum; & hoc modo concedit Aristo. infra, quòd oleum non crassescit: & sic, cum dicit, quòd oleum non crassescit, intelligit hoc modo, scilicet, quòd non potest resolui pars eius aquea ab alia parte, neque a frigido, neque a calido, remanente parte crassiore: & causam dedit Aristo. tum quia non est corpus exiccabile, tum propter eius lentorem: quòd autem non sit corpus exiccabile, patet, quia non est corpus aqueum, aut aquæ species, aut terreum: Tertio modo sumitur crassities in alia significatione, scilicet pro consistentia quadam, quæ acquiritur ex commixtione alterius corporis, ita, quòd per se prius fluit, postea non fluit; & ita crassescit: & ex hoc modo tertio soluo multas dubitationes in uerbis Aristotelis, quia hoc modo sumitur crassities pro consistentia quadam, quæ acquiritur a corpore fluxibili ex commixtione alterius corporis; quando v.g. est aliquod corpus, quod prius fluit, & ex commixtione alterius corporis non amplius fluit, sed consistit, appellatur illa consistentia crassities: & hoc modo soluit Aristo. in secundo de generatione animalium, cap. 2. cum enim dicit, misceantur aer & corpus uentosum, ut in oleo, spuma, & genitura, ut ibi exempla ponit, ex eorum admixtione fit quædam crassities, dicit Aristo. ut in sapone cum aqua, & olei cum aqua: & quomodo ista crassities est consistentia quędam corporis fluentis? quia non amplius fluit, sed consistit & eleuatur in tumorem, & fit illud corpus amplius, & maioris tumoris, quàm prius erat: &, si misceamus aquam cum oleo, tunc oleum intumescit, & fit corpus constantius & crassius, quàm prius, quia habet consistentiam, quàm prius non habebat; & non solum crassescit, sed fit maioris molis & tumoris, quam sit aqua seorsum, aut oleum seorsum: & quare hoc? quia ex uehementi agitatione aquæ & olei, ut etiam est in spuma maris, in aqua admiscetur aer cum aqua ex agitatione uehementi ipsius uenti; & sic fit illa permixtio aeris & aquæ, & fit spuma; & sic constat aqua, & nōn amplius fluit; & tumescit, quia maiori consistentia cōstat ipsa spuma, quàm aqua: & sic etiam est in genitura, ut dicit Aristo. quæ constat ex admixtione spiritus cum aqua; & non amplius fluit, quia, cum spiritus commiscetur aquæ, tumescit; &, si spiritus euanescit & resoluitur, tūc spuma detumescit, & fluit: & sic de . . in qua fit commixtio terræ cum aqua: & sic etiam de commixtione aquæ & saponis: & quæ cau-

ſa huius? dicit Ariſt. quòd ideo eſt, quia in commixtione iſtorum duorum corporum, interius generantur quædam paruæ ampullæ & crebræ, quæ ſunt nobis immanifeſtæ & occultę, quia paruæ ualde, & ideo immanifeſtæ ſunt ſenſibus noſtris, quæ ampullæ eleuanr aquam in tumorem & molem; & cum hoc etiam, quod erigitur in molem, non amplius fluit, ſed conſiſtit; & ſic fit corpus craſſius, conſtans ex illis ampullis, quia intra eius profunditatem ſunt illæ ampullæ, quæ eleuant in tumorem illam aquam: & hoc modo dicendum eſt etiam de genitura animalis effuſa ſuper terram, quæ à principio eſt maioris molis, & cōſiſtit, quia ſecum eſt admixtus multus ſpiritus, & poſtea illo ſpiritu euaneſcente propter frigiditatem aeris, detumeſcit genitura & fluit; & ita etiam fit de uino; cum multus eſt admixtus ſpiritus, ideſt exhalatio ſicca, conſiſtit, & non fluit; cum uero ſpiritus euaneſcit, fluit: ita etiam eſt proprie in caſu noſtro; cum admiſcemus oleum cum aqua, ex ambobus fit unū corpus conſtās, quod nō fluit amplius, & hoc ex immodica agitatione facta in eis: & ratio, quare nō amplius fluit & fit craſſius, eſt ex hoc, quia ex admixtione olei cum aqua, & eorum uehementi agitatione, fiunt iſtæ ampullæ crebræ & inſenſibiles, quæ eleuant hoc corpus in tumorem et faſtigium, & dant ei conſiſtentiam: & ſic Ariſto. hic dicit, quòd oleum craſſeſcit & accipit craſſitiem hoc modo: & ſic tollitur contradictio, quia, cum Ariſto. hic dicit oleum craſſeſcere, accipit craſſationem in hoc tertio ſignificato: quando uero dicit, quòd non craſſeſcit, accipit craſſationē in ſignificato ſecundo, quæ eſt illa reſolutio humidi remanente parte craſſiori; quia, quando capitur craſſities pro illa parte reſoluta aquæ, remanente parte terræ, hoc modo non poteſt oleum craſſeſcere: & ſic tollitur contradictio, quia utitur terminis in uaria ſignificatione: & contradictio ex ſecundo Phyſicorum eſt eiuſdem ad idem: & hoc modo ſoluit hanc contradictionem in ſecundo de generatione cap. ſecundo. Et ita tollitur etiam ſecunda dubitatio, quum dicis, quòd craſſities eſt quædam exiccatio: dico, quòd propria craſſities, ut accipitur in hoc loco, ſcilicet pro illa reſolutione humidi aquei ſuperflui, non conuenit oleo, quia, ſi ſic accipiatur craſſities, reuera oleum non craſſeſcit: ſi uero dicatur, quòd craſſeſcit, accipit craſſationem in tertio ſignificato, ſcilicet pro illa conſiſtentia & pro illo tumore, facto per agitationem ex illis crebris ampullis: & ſic ex Ariſtotele tollitur contradictio in dictis eius, quia ex dictis in ſecundo de generatione animalium tollitur hæc contradictio; & ſic redditur clarus Ariſto. De ſecundo principali, quia Ariſto. uidetur errare de cauſis craſſitiei, quia dicit, cum tripliciter capiatur craſſities in oleo, ſcilicet a calido, a frigido, & a tempore, dicit, quòd ideo craſſeſcit a calido, quia calidum reſoluit partes aqueas, quibus euaneſcentibus craſſeſcit oleum, quia remanet pars terrea: ſed contra dicebatur, quia Ariſtoteles dixit oppoſitum, quia dicit, quòd illa pars aquea nō poteſt reſolui & ſeparari ab illa parte terrea; & addit, quia, ſi pars aquea ſeparatur a reliqua parte olei, cum pars ſit aerea; ergo reſtabit illa pars aerea; ergo illud corpus aereum, quòd remanebit, erit corpus tenuioris ſubſtantiæ & attenuatum a calido: ergo non craſſeſcit oleum a calido, ſed attenuatur potius, quia dicis, quòd oleum ex ingreſſu aquæ cauſato a frigore craſſeſcit; ergo ab eius reſolutione ſubtiliatur & attenuatur: ergo calor eſt cauſa attenuationis & non craſſitiei: quid ergo dicit Ariſtoteles? Ad hoc poſſumus bifariam reſpondere. primo, quòd aut reuera iſta pars aquea, quæ reſoluitur ab oleo actione ignis, eſt pars tenuior; & ſic, quod remanet, non eſt tenuius, ſed craſſius: &, cum dicis, oh remanet pars aerea olei, & pats terrea eſt tenuior; ergo oleū potius redditur tenuius a calido, quàm craſſius; dico, quòd non omnis pars aquea reſoluitur a calido, ſed tantum pars tenuior ſpeciei aquæ admixta: ſunt duplices partes, una tenuior, & alia craſſior; & pats tenuior aquæ actione ignis euaneſcit ab oleo, remanente tamen parte aquea craſſiore, quæ admiſcetur cū parte terrea, quæ etiam eſt in oleo, & non in parte aeris, quæ etiam eſt in oleo, & in parte aeris ſimplicis tantum: & ideo ex euaneſcentia huiuſmodi partis tenuioris aquæ, oleum redditur craſſius a calido, quia tenuior pars reſoluitur: & ſic oleum craſſeſcit & induratur a calido per euaneſcentiam partium humidarum tenuium. Secundo poteſt dici, quòd craſſeſcit oleum etiam euaneſcente parte humida; & pars illa humida, quæ euaneſcit, eſt pars craſſa aquea: quomodo ergo remanet id, quod remanet? oh ſi reſoluitur pars illa humida craſſior a parte aerea, quæ remanet: quomodo ergo oleum craſſeſcit? quia uidetur potius attenuari

ri ex argumento iam facto: dico, quòd eodem modo craſſeſcit,ſicut docet nos Ariſtote.de tempore,dicit enim, quod a tempore craſſeſcit oleum,quia ex tēpore reſoluitur pars eius ſpirituoſa; ubi eius calor innatus exierit,actio debilitatur; & tunc frigus uehemens agit in ipſum; & tunc conuertit illas partes aereas in aquam; & ſic a tempore craſſeſcit oleum: Ita etiam dico de calore, quia a calore agente in oleum, debilitatur calor eius innatus; quo debilitato partes eius aqueæ conuertuntur in uaporem,& eius calor innatus debilitatur a calore extrinſeco,agente in illis partibus; & ſic oleum redditur paſſibilius; & ſic aer ambiens agit in ipſum,& conuertit eius partes in aquam & uaporem; & ſic craſſeſcit: & ſic non tantum ab euaneſcentia partis humidæ redditur oleum craſſioris ſubſtantiæ. Sed, cum dicis, hoc eſt dubium,quia implicat,primo enim dicit,quòd propter lentorem partium non poteſt pars aquea ſeparari a reliqua parte; & poſtea dicit,quòd reſoluitur illa pars aquea & ſeparatur: eſt ergo implicatio ex decem uerbis: ergo deprehenditur Ariſto.in contradictione manifeſta,cum dicis,quòd dicit Ariſto.quòd pars aquea ſeparatur a parte terrea ſui; & dixit prius quod non: Dico,quòd partem aqueam poſſumus intelligere biſariam, uno modo, quòd ſit alterius naturæ à ſubſtantia olei; &, ſi ſic intelligatur pars aquea,quòd, ſcilicet ſit alterius naturæ a parte olei remanente,hoc nō eſt uerum in oleo,ſicut in fructibus, quia hoc modo non craſſeſcit oleum,ſicut craſſeſcunt fructus,cum matureſcunt, quia euaneſcit pars eorum humida, & ſeparatur a ſubſtantia eorum,& pars humida,quæ reſoluitur, eſt alterius ſpeciei a parte humida remanente in ipſis: non autem poteſt ita dici in oleo, quia in fructibus non eſt lentor partium,ſed hic in oleo eſt lentor olei partium: ergo non poteſt aqua ſeparari a reliqua parte ſui: &, ſi dicas, quomodo ergo ſeparatur pars aquea a reliqua parte? quia manifeſte Ariſto.ſibi contradicit: oh dico,quòd intelligit, quòd ſeparatur illa pars aquea a parte olei,ita,quòd illa pars,quæ ſeparatur,eſt pars olei,& non pars aquea,ſed olei magis,tam humida quàm alia,quia pars eſt minus aerea,quàm alia craſſa . . ita,quòd non dico, quòd ſeparetur pars humida aquea a reliqua parte olei conſtantiore,ſcilicet pars olei a parte eius aerea,quæ remanet; ſed intelligo, quòd una pars olei ſeparetur a reliqua parte olei,& ſic ſeparetur pars a parte eiuſdem ſpeciei,quia ſeparatur pars olei magis humida,a reliqua parte olei minus humida,quia illa pars olei abſumitur & reſoluitur in fuliginē: & hoc pacto intelligit Ariſtoteles,quòd ſeparatur pars humida olei ab alia parte,quia in illa parte eſt plus humidi, & ideo reſoluitur ab igne: & ſic accipit Ariſto. partem aquæ alia atque alia ſignificatione; quia aliter non tolleretur contradictio: & ita ſoluo, ut docuit in ſecundo Elenchorum: nō autem ita erit in fructibus,quia in fructibus ſeparatur pars à parte alterius ſpeciei, non ut eſt in oleo,in quo quod ſeparatur,eſt eiuſdem ſpeciei, quia in oleo ſunt partes magis aereæ & minus aereæ: quæ ſunt minus aereæ,citius euaneſcunt,& cōuertuntur in uaporem,ſed tamen eſt pars olei, ſicut etiam eſt pars remanens: & aliter ſaluari non poteſt Ariſto. a contradictione,ni accipiātur termini in alia & alia ſignificatione. De ſecundo,cum dicis, quòd neque à frigido craſſeſcit, quia dicit,Ariſto. quòd hoc modo a frigido craſſeſcit, quia conuertitur pars aerea in aquam; quæ pars aquea poſtea commixta cum oleo reddit oleum craſſioris ſubſtantiæ, quàm ſit oleum uel aqua ſeorſum, quia ex utriſque illis ſimul mixtis reſultat tertium quoddam,quod eſt craſſius: & tu dices, quomodo poteſt hoc eſſe? quia oleum non eſt aliud,quàm ſuæ partes; & ita eſt craſſities in tota quantitate,ut in partibus,quia aut æqualis craſſitiei ſunt aqua & oleū,& ſic in toto integrali eadē craſſities eſt cum partibus ſuis: ſi uero unum eſt craſſius altero,tunc reſultat quoddam medium,quod eſt craſſius parte aquea,& tenuius craſſiori parte,puta oleo,& ita erit medium: Dico,quantum eſt per ſe,ſcilicet merito commixtionis partium,ſic uerum dicis, quòd poteſt aliter dici,quia aut illæ partes ſunt æqualis craſſitiei, aut inæqualis: ſi ſunt æqualis, & tunc mixtum eſt æquale: ſi ſunt inæqualis,reſultat medium,quod eſt craſſius aqua, & tenuius oleo: & quomodo? per accidens? oh docuit nos Ariſto. quia ex commixtione illorum duorum corporum,ſcilicet olei & aquæ præſertim cum ſit uiolenter rerum permixtio & agitatio,tunc generantur interius quædam bullæ inſenſibiles & crebræ,immanifeſtæ ſenſui,quæ eleuant aquam & oleum in tumorem & faſtigium maius, & ſic fit corpus craſſius & conſtantius,quàm eſſet utrunque ſeorſum,ſcilicet propter generationem illarum ampul

larum: & hoc docet Ariſt. in ſecundo de generatione animalium ſecundo. Quod dicebas de tempore, quia oleum non craſſeſcit a tempore, quia tempus eſt quantitas continua; ergo non eſt principium & qualitas actiua; ergo non agit; quia tempus formaliter eſt quantitas, realiter autem eſt qualitas, quia eſt motus primi nobilis, quo menſuramus alios motus, & tempus, & cum tempore noſtras operationes; & appellatur motus ille tempus, non autem proprie eſt tempus: & ita etiam alij motus, ut motus ſolis & lunæ, quibus menſuramus noſtras operationes, & noſtros motus, dicitur tempus in horologio; & formaliter eſt quantitas, & realiter eſt qualitas, ſeu motus: & ideo dico, quòd uerum eſt, quòd tempori inconuenit agere: oh non eſt per ſe, ſicut dicit Ariſt. quarto Phyſicorum, quia attribuimus mortem & ſenium tempori, & tamen tempus non eſt cauſa mortis & ſenii, niſi per accidẽs: oh quare attribuimus ſenium & mortem tempori? quia ignoramus cauſam ueram; & quæ eſt iſta cauſa uera? eſt calor aeris circunſtans exiccans corpora noſtra: &, quia ignoramus iſtam cauſam, ideo attribuimus hoc tempori, ſed per accidens, quia ignoramus ueram cauſam immediatamque temporis; & ſic mortis: ita eſt etiam in caſu noſtro, quia attribuimus craſſitiem olei ipſi tempori per accidens, quia ignoramus eius cauſam ueram, quæ eſt calor aeris ambientis exiccantis ipſum, & ideo hoc attribuitur tempori, quia hoc fit mediante tempore: quid dicis? oh ſi hæc eſt uera cauſa, quam aſſignat Ariſto. quòd a tempore craſſeſcit oleum, quia abſumitur eius calor innatus, & conuertitur pars aerea in aqua; ergo oleum, quo antiquius, tanto maioris erit frigoris, ac minoris caliditatis; cuius oppoſitum patet experientia, ut dicunt medici, quia utuntur eo ad dolores iuncturarum, ut medicamentum calidum: dico, quòd duplex eſt calor in oleo à tempore, ut de aceto & cinere; in aceto enim duplex eſt calor, uini, & putredinis: ſi enim quæremus conſideremus ſubſtantiam uini, ſic ſubſtantia uini erit calidior, quàm ſubſtantia aceti, quo ad calorem innatum & eſſentialem: ſi autem conſideretur quo ad calorem accidentalem, ſcilicet putredinalem, ſic acetum eſt corpus calidius uino, quia etiam in aceto ſunt partes calidæ putridæ mixtæ, ut dicit Galenus quarto de Temperamentis: ita etiam de cinere reſpectu lignorum, & etiã ligna ſunt calidiora calore naturali ſeu eſſentiali; ſed calore accidẽtali putredinali, acquiſito ab igne, cinis eſt calidior: ita dicendum eſt in caſu noſtro de oleo, quòd, ſi conſideretur oleum nouũ quo ad calorem innatum, ſic eſt calidius calore naturali, quàm antiquum: ſi uero conſideremus calorem accidentalem, quia acquiſiuit calorem accidentalem a continẽte & extraneum, quia continens reſoluit partes calidas & humidas, ideo eſt calidius calore extraneo: oh Ariſtoteles dicit, quòd eſt frigidius, uerum eſt de calore naturali & innato, quia, quo ad calorem innatum, eſt frigidius: & ſic non eſt contradictio in uerbis Ariſtotelis. De alio, quia Ariſt. dicit, quòd oleum non ſolum craſſeſcit, ſed etiam albeſcit à calore, & à tempore; & dicit, quòd hoc eſt ex eadem cauſa, ſcilicet ex abſumptione humidi aquei: ſed falſum eſt hoc, quia, cum oleum craſſeſcit à frigore hyemali & à tempore, fit albius; ſed hoc eſt ex admixtione humidi, & non ex abſumptione humidi: ergo cauſa albedinis in oleo eſt à mixtione partis aqueæ, parti aereæ: non ergo exitu partis aquæ albeſcit, ſed ex ingreſſu, ut patet de cinere, & uſtibilibus: Albertus magnus dicit, quòd, ſi oleum fluat, & ſi conſiſtat, ſemper eſt albæ ſubſtantiæ, ſed alia & alia ratione; quia ſi fluat, eſt albæ ſubſtantiæ, quia eſt diaphanum & tranſparens, & peruium lumini; ſicut aqua apparet albi coloris, quia eſt diaphana, ita & oleum: oleum etiam craſſeſcens eſt album in colore ex alia cauſa, quia factum conſtans & ſolidius, uehementius reflectit lumen ſolis, & ideo apparet albius: & ita dico, quod oleum ex ingreſſu aquæ apparet albius, quia redditur durioris ſubſtantiæ, & ideo magis refrangit lumen ſolis: & ſic ſemper oleum eſt albi coloris, quia, cum fluit & attenuatur à calore, fit albius, quia attenuatur & fit tranſparentius; cum uero craſſeſcit, fit conſtantius, & fit maior refractio luminis ſolis; & ideo apparet albius; ſed dices, ad illam expoſitionem Alberti ſequitur, quòd in oleo non ſit uera albedo; niſi ſicut eſt in aqua quod tamen falſum eſt, quia in ſecundo de Gen. ani. dicit Ariſt. quòd omnia, in quibus generatur aer, & maxime cum miſcetur aer & aqua, illa corpora ſunt albi coloris: ſed ſecundum Albertum, oleum non habet uerum colorem album, ſed habet tantum quandã tranſparentiam, cum fluit; cum uero eſt conſtans, non habet ueram albedinem, ſed tanum cõſiſtentiam

sistentiam quandam, quæ reflectit humidum: sed isti non sunt ueri colores, ut in cap. dc. . . dixi. Et ideo nos possumus dicere aliter, quòd oleum fluens est longe maioris albedinis, quàm oleum constans: oh dices, oppositum uidemus, quòd, cum est constans, est albius: dico, quòd non est albius; &, quod ita sit, patet, quia, si generatur albedo in corpore aereo, generatur ex prædominio aeris: cum fluit oleum, magis dominatur aer, quàm cum est constans, quia constat ex conuersione partium aeris ipsius in aquam: sed propter quid apparet maior albedo olei, quando constat à frigore, quàm quando fluit? oh quia tunc est corpus magis constans & compactum, & tunc magis mouet uisum; & ideo magis percipitur hæc qualitas in substantia densiori, quàm in rariori; sicut patet de calore in fœno & in palea, &c. Ad argumentum ergo dico, negando argumentum: & dico, quòd & à frigore & calore albescit oleum: per se albescit à calore, resoluente partes aqueas, ex quo redditur albius; à frigore autem, condensante ipsum; ex quo condensatum fortius mouet sensum uisus. De quarto, quia Aristot. contradicit sensui, & uulgaribus, quia uulgares dicũt, quod oleum congelatur & coagulatur in hyeme; & Aristo. debet accipere terminos & uerba uulgarium, ut uulgares accipiunt, quia significationes terminorum non possunt probari; & loquendum est, ut plures, & sapiendum, ut pauci; & tamen Aristo. dicit, quòd non congelatur oleum; & uulgares dicunt, quod sic: & est etiam ratio contra Aristot. quia congelatio proprie nihil est, nisi remotio fluxus: sed in oleo remouetur fluxus à frigore: ergo congelatur: Dico, quòd, licet uulgares ita dicant, quòd oleum coagulatur, tamen re uera non coagulatur; & Aristo. loquitur, ut Philosophus, utitur terminis illis, ut philosophus, declinando terminos, quia loquendum ut plures, sapiendum ut pauci: sic ergo philosophice loquẽdo & sapienter, illa non est uera coagulatio olei, etsi uulgares admitrant: &, si Phauorinus philosophus admittit hoc, & in hoc contradicit philosopho, male reprehendit ipsum, quia congelatio proprie nihil est, nisi exiccatio quædam humidi; & hæc exiccatio non fit in oleo, quia oleum non potest exiccari propter duas causas ab Aristotele datas; ergo minime coagulatur: & ideo illam coagulationem, quam uulgus appellat coagulationem, Aristo. appellat crassitiem. De alio, quia Aristo. dicit, quòd oleum non potest exiccari: tu cõtra probabas, quia omne corpus exiccabile aut est corpus, in quo dominatur aqua, aut est aqua; dico, quòd est corpus, in quo dominatur non aqua, sed aer: sed aer potest exiccari, quia potest conuerti in ignem; ergo dicebas tu, nego, quòd oleum non possit exiccari. Secundo argumentabatur, quòd ideo Aristo. dicebat, quòd non potest exiccari & ex consequenti coagulari, quia in eo non potest separari pars aquea à reliqua parte propter eius lentorem: sed huius oppositum dicit hic, quòd oleum albescit, quia separatur pars aquea à reliqua parte. Dico de primo, quod oleum non est corpus exiccabile, quia est à prædominio aer: & aer nõ potest exiccari, ergo dicis tu, oh aer potest exiccari; dico, quòd falsum est: atqui aer transmutatur in ignem per exiccationem uerum est: ergo est corpus exiccabile; nego argumentum, quia non exiccatur, sed absumitur in ignem, & non exiccatur.

Est dubitatio soluenda, breuis, quo modo oleum non coaguletur à frigore, quia ex sententia Aristotelis ideo transmutatur oleum à frigore, quia eius pars aerea transmutatur in aquam: si sic, ergo partes spirituosæ olei congelantur; ergo aqua illa potest congelari; ergo istæ partes olei congelantur à frigore; ergo tota substantia olei, ratione aquæ admixtæ, congelabitur: Potest dici, quòd reuera frigus circunstans oleo, non permutat eius partes aereas & spirituosas in aquam, quia illæ partes non sunt uerè aqua, sed accedunt ad naturã aquæ; restant tamen à prædominio aeris; sed, quia fuit frigus, ideo prius accedunt ad naturam aquæ, quàm fiant aqua uerè; sed quia non sunt aqua, sed à prædominio aeris, ideo nõ possunt congelari, quia reuera simpliciter sunt à prædominio aeris, & tamen remanent incongelatæ, sicut aliæ parte olei. Sed hic est alia dubitatio, quam omisi, quia dicit Arist. quòd oleum etiam à calido & à tempore fit albius, & etiam à frigore: & dixi, quòd albioris substantiæ fit oleum à calore, quàm à frigore, quia resoluuntur partes eius aqueæ à calore, à frigore uero permutantur partes eius aereę in aqueas: sed aqua mixtum redditur nigrius & minus album, ut apparet de cinere & ueste alba: quomodo ergo dicit Aristo. quòd à tẽpore oleum non solum crassescit, sed etiam albescit? quia ideo crassescit à tempore, quia

ideo

ideo crassescit à tempore, quia debilitatur calor innatus eius; & debilitato calore innato permutantur eius partes aereæ in aqueas, ex quibus potius crassescit, quàm albescit: quare sequitur, quòd à tempore circunstanti frigore magis crassescit oleum, quia ei admiscetur pars illa aquea à circunstanti frigore: credo, quòd habeatis me, quia à calido albescit oleũ, quia ab eo resoluitur calor innatus, & cum eo humidum: dico, ut dicit Alexander, qui soluit hanc dubitationem, dicens, quòd, quando Aristo. dicit, quòd à calido, & à tempore oleum crassescit, & albescit; ista uerba non debent referri ad tempus, quia à tempore oleum incrassescit, ut probat argumentum, quia à calido extrinseco, & à tempore, debilitatur eius calor innatus; quo debilitato, à circunstanti frigore pars spirituosa conuertitur in aqueam; & ita incrassescit: sed sensus uerborum Aristotelis est, quòd à calido quidẽ albescit & crassescit, à tempore uero solum crassescit, quia permutantur eius partes aereæ in aqueas ex debilitate eius innati caloris, & sic crassescit à tempore: & nigrescit, & non albescit, quia ex admixtione partis aqueæ cum aerea, magis fit crassius oleum, quàm albius: & ideo intelligendum est, quòd à tempore fit tantum oleum crassius non autem albius: hæc de dubitatione. Prosequitur Aristoteles, postquàm declarauit temperaturã olei, & cuius subiecti seu elementi à prædominio, quia neque aquę, neque terræ, sed aeris; & dixit, quòd à calido & frigido crassescit, & à neutro coagulatur; nunc prosequitur, quæ mixta a calido & a frigido coagulentur: & textus est difficillimus: & Gaetanus non intelligit textum: ideo recurratis ad Alexand. qui optime exponit: & Aristo. est obscurus. Declarat igitur modo secundum Alexandrum, quæ nam mixta sint coagulabilia a calido, & quæ a frigido; Et dicit, quęcunque autem mixta terræ, & aquæ; ubi ponit aliam regulam, quia, ut dixi, Aristo. ponit regulas & theoremata, quibus dignoscimus, quæ nam mixta coagulabilia sint a calido, & quę a frigido; & quæ crassescant a calido, & quæ a frigore; & quæ exiccentur a calido, & quæ a frigore: ponit ergo aliam regulam post primam, quòd mixta communia aquæ & terræ, quę habent multum terra & aquæ, sunt in duplici differentia; quia aut habent plus terræ, & sic dicuntur simpliciter terræ; aut habent plus aquæ, & ista simpliciter dicuntur aqua: & ista sunt quadruplicis differentiæ; quædam a calido coagulantur & crassescunt & exiccantur; quædam autem a frigido, & habent has easdem tres passiones; quædam autem a frigido solum crassescunt, non autem coagulantur, neque exiccantur, quædam autem frigore coagulantur solum, non autem crassescunt, neque exiccantur: & dabit quatuor regulas de istis Aristo. Exemplum primi est, ut uinum, quia dicit, quòd quædam a calido coagulantur & crassescunt & exiccantur, & huiusmodi, est uinum quoddam, quod a calido simul coagulatur crassescit & exiccatur: & quod est istud? dicit Aristo. quòd est uinum Archadiæ, quod adeo a calore crassescit, ut constat, quòd etiam gladio diuidi potest in frusta; &, postquàm est diuisum, ponitur in aquam, & sic dissoluitur, & bibitur: & crassescit hoc uinum, dicit Aristo. ad modum musti: & quæ est ratio, dicit Aristo. de tali musto, seu de tali uino, quòd a calido crassescit fortiter & coagulatur & exiccatur? dicit, ratio est, quia tale mustum est cõmune aquæ & terræ a prædominio, plus tamen in eo prædominatur terra, quàm aqua; & ideo habet tres passiones ab ipso calido, euanescente aqua ex isto mixto, idest euanescente humido uapore in ipso, qui uapor humidus actione ignis euaporat in ipso: & Aristo. appellat uaporem istam aquam, quia est proximus naturæ aquæ, quia est potentia proxima aqua; cuius signum est, quia, cum uapor iste occurrit cooperculis superpositis illi, quæ coopercula frigida sunt, statim conuertitur in aquam, & coagulatur, & ibi adhæret: & multoties in cooperculis illis uidistis, quia ibi adhærent illæ guttæ: & ideo dicit Aristo. quòd in istis mixtis, quæ sunt a prædominio terræ, euanescente aqua in uaporem, id est euanescente uapore aqueo actione ignis, qui uapor aqueus est potentia proxima ignis, fiunt in eo hæ tres passiones, quia remanet in eo pars terrea: primi ergo gradus mixti sunt mixta, quæ sunt a prædominio aquæ & terræ, plus tamen sunt terræ: & hic Aristo. ponit plures regulas, quibus mediantibus cognoscere possimus temperamenta mixtorum naturalia: & sic etiam fecit Galenus. Secundus gradus, dicit Aristo. est eorum, quæ non a calido coagulantur, neque exiccantur neq; crassescunt: sed a frigido coagulantur crassescunt, & exiccantur, & sunt illa mixta, quæ sunt a prædominio aquæ, ex quo, scilicet secundum quod coagulantur a frigido,

do,etiam exiccantur,dicit Aristo.quia omnis coagulatio est quædam exiccatio, & omnis exiccatio est quædam crassities, quia euanescente humido aqueo remanet pars terrea,quæ constans est. Tertius gradus mixtorum est,quæ a frigido tantum crassescunt,non autē coagulantur,neque exiccantur: & quæ sunt ista? ut quæ sunt à prędominio aer,ut oleum,quod non coagulatur,ut dictum est,neque exiccatur,quia non potest exiccari propter lentorem partium eius,quia propter lentorem partium eius non potest pars aquea separari a reliqua parte eius,quæ non potest exiccari,nec ex consequenti coagulari: & hæc sunt mixta communia terræ & aquæ, à prædominio tamen aer: tertij ergo gradus sunt mixta communia terræ & aquæ,sed tamen a prædominio sunt aeris. Quarti gradus mixta,sunt, quæ coagulantur a frigore,sed neque crassescunt neque coagulantur a frigore: & Alexand.magis declarat,quæ sint ista mixta: & quæ ergo sunt ista mixta? sunt illa mixta,in quibus multum aquæ prædominatur: & quæ sunt ista? sunt illa quinque,quæ supra sunt posita, scilicet uinū, urina,acetum,serum,& lixiuiū: ista quinque sunt,a prædominio ualde aquea,& multum habent aquæ: & quia ista mixta,sunt aut quasi simpliciter aqua aut species aquæ,ideo possunt coagulari a frigiditate,non autem crassescere,neque exiccari; sicut enim aqua non potest exiccari neque crassescere,sed bene potest coagulari,ita ista mixta,quæ multum participāt de aqua,possunt coagulari a frigido,non tamen exiccari neque crassescere:& ista sunt, quæ dicit Aristoteles: & sic mixta,quæ habent terram & aquam, sunt quadruplicis generis, ut diximus: quid ergo habemus? habemus, quòd mixta communia terræ & aquæ habēt quatuor modos seu gradus,ut diximus. Lego uerba. Secundum pluralitatem utriusq;. idest secundum prædominium aquæ & terræ. Vinum enim quoddam & concrescit, & elixatur: quando separantur spirituosa & aerea. Signum autem, quòd aqua abscedit,est,quia uapor abscedit,qui uapor,oportet, quòd abscedat & sit uapor; quod patet, quia in cooperculo uasis coagulatur ita, quòd potest colligi; & ideo quod relinquitur terra est: & ideo mixta ista sunt communia terræ & aquæ, & a prædominio sunt terrea. Frigidum non solum coagulat, sed & etiam exiccat. Sic debet legi,quia hoc deficit in textu latinorum. Coagulatio autem.continuetis hæc uerba,& non interrumpatis.Ingrossāt autem.hic ponitur gradus mixtorum tertius,seu tertium membrum.

TEXTVS QVADRAGESIMVSPRIMVS.

Quæcunque igitur non incrassantur à frigido,sed concrescunt, aquæ sunt magis,ut uinum, & urina, & acetum,& lixiuiū, & serum. Quæcunque autem incrassantur non euaporantia ab igne,hæc quidē terræ,hæc autem communia aquæ,& aeris sunt: mel quidem terræ,oleum autem aeris, & aquæ. Sunt autem & lac,& sanguis,amborum quidem communia,& aquæ,& terræ: magis autem ut plurimum terræ, quemadmodum & ex quibuscunque humidis nitrum fit,& sales. & lapides quoque ex quibusdam constant talibus. Quapropter, si non separetur serum,exuritur ab igne decoctum: quod autem terrestre est, cogitur & à coagulo,si aliqualiter decoquat quis,sicut Medici coagulum imponentes. sic autem separatur serum, & caseus.separatum autem serum non amplius incrassatur,sed exuritur,sicut aqua.Si autem aliquod lac non habeat caseum,aut paucum,hoc magis aquæ,& non nutriens.Et sanguis similiter. concrescit enim eo quòd exsiccetur,infrigidatus. Quicunque autem non concrescunt uelut Ceruí tales aquæ magis,& frigidissimi. quapropter non habent uillos. uilli enim sunt terræ,& solidum. quare, & extractis, non concrescunt. hoc autem est,quia non exsiccantur. aqua enim est quod relinquitur,ut lac,caseo ablato. Signum autem est. morbosi enim sanguines nolunt concrescere: saniosi enim. hoc autem est pituita, & aqua,propterea quòd inconcoctū est,& insuperatum à natura.

Adhuc autem,hæc quidem solubilia sunt, uelut nitrum,hæc autem insolubilia uelut fictile,& lapis.& horum hæc quidem mollificabilia,uelut cornu, hæc autem non mollificabilia,uelut fictile,& lapis. Causa autē, quia contraria contrariorum causæ.Quare,si concrescunt duobus,frigido,& sicco,necesse solui calido,& humido.quapropter igne,& aqua:hæc enim contraria.aqua quidem,quæcunque igne solo;igne autem,quæcunque frigido solo.Quare,si à duobus accidit concrescere,hæc insolubilia maxime.Fiunt autem talia,quæcunque calefacta,deinde frigido concrescunt. accidit enim,cum calidum exsudauerit exiens, plurimum humidū cum premi iterum à frigido,ut neque humido det transitum.Et propter hæc neque calidum soluit.quæcunque enim à frigido

à frigido concrescunt solo, hæc soluit. Neque ab aqua. quæcunque enim à frigido concrescunt, non soluit, sed quæcunque à calido sicco solum. Ferrum autem, liquefactum a calido, frigido, concrescit. quare ad concretionem duobus indiget. quapropter insolubile. Ligna autem sunt terræ, & aeris. quapropter ustibilia, & non liquabilia, nec mollificabilia. Et in aqua supernatant, præter ebenum: hæc autem non. alia enim aeris habent plus: ex ebeno autem nigra euaporauit aer, & est plus in ipsa terræ. Fictile autem terræ solum, propterea quòd desiccatum concrescit paulatim. quare neque aqua soluitur: neque enim aqua introitus habet, per quos solum spiritus exiuit. neque ignis. coegit enim ipse. Quid igitur sit concretio, & liquefactio, & propter quot, & in quibus sit, dictum est.

HIc ponitur quartum membrum, seu quartus gradus: sed, ut sciens, multa dicit Aristo. quæ habent dubitationem. Et primo in quarto gradu, ubi dicit, quòd mixta; quæ habent multum aquæ, à frigido solum coagulantur, non autem crassescunt neque exiccantur: sed hoc falsum est, quia sunt multa mixta à prædominio aquæ, quæ tamen à frigido non coagulantur neque crassescunt neque exiccantur, sed à calido coagulantur, quia a calido habēt consistentiam; sicut est genitura, dicit Aristo. in secundo de generatione animalium cap. secundo, quæ coagulatur a calido, & ab eo acquirit consistentiam; & postea exposita aeri frigido, fluit per modum aquæ, quia euanescente calore fluit: & tamen genitura est a prædominio aquæ, & a calido coagulatur, cum fit a corpore: ergo non coagulatur a frigido: ideo ab eo liquescit, quia, cum permansit aliquantulum extra corpus, euanescunt spiritus calidi, & sic dissoluitur & fluit: ergo a calore, & non a frigore, coagulatur. Secundo, quia implicat Aristo. quia in secundo gradu dicit, quòd quædam mixta coagulanrur & crassescunt & exiccantur a frigido: & quare? quia omnis coagulatio est quædam exiccatio; si ergo a frigido coagulantur, ergo & exiccantur: & exiccatio est crassatio, ergo etiam crassescunt: & postea in quarto gradu dicit, quòd quædam mixta coagulantur a frigido, non autem exiccātur neque crassescunt, quia, si coagularentur, ergo exiccarentur, quia omnis coagulatio est quædam exiccatio, & omnis exiccatio est quædam crassities. Tertio, quia ponit uinum in quarto gradu, in quo sunt illa, quæ a prædominio sunt aquea; ergo in uino prædominatur aqua: & posuit etiam in primo gradu, ubi prædominatur etiam terra; ergo in paucis uerbis Aristo. implicat, quia impossibile est, quòd uinum sit a prædominio aquæ & terræ. Quarto, quia eius exempla omnino sunt falsa, quia dicit, quòd omnia ista mixta, serum, uinum, urina, lixiuium, & acetum, sunt a prædominio aquæ: sed, si sunt a prædominio aquæ, ergo sunt frigidi ac humidi temperamenti; quod falsum est, quia ista sunt calida; ut uinum, quia maxime calefacit; quomodo ergo dominatur aqua? urina etiam maxime calefacit, & urit: & acetum etiam summè exiccat; & Galenus etiam dicit, quòd calefacit secundum quasdam sui partes: serum etiam est calidi & sicci remperamenti, ut dicit Galenus in secundo de simpl. medic. & probat Galenus a signo, quia educit ultram bilem; & omne medicamentū, quod educit humorem, educit ratione similitudinis; ergo serum, si educit atram bilem, est frigidū & siccum: & lixiuium calefacit & exiccat, ut patet: ergo ista mixta non sunt à prædominio aquæ, quia essent humida & frigida. Quinto etiam implicat, quia supra dixit, quòd ista corpora tantum a frigido coagulantur, non autem a frigido crassescunt neque exiccantur, quia aqua tantum coagulatur a frigido, non autem crassescit neq; exiccatur: sed supra etiam dixit oppositum, quia dixit, quòd aqua potest exiccari, quia dixit, corpora exiccabilia sunt aquea, aut aquæ species: ergo sibi contradicit manifeste in tam paucis uerbis. Dico de primo, cum dicis, quòd mixta a prædominio aquea a frigido solum coagulantur, non autē crassescunt neque exiccantur a frigido, ut patet de genitura, in qua prædominatur aqua, quia fluit more aquæ, & non crassescit a calido, & non a frigido, iinmo a frigido liquescit: quid ergo dicit Aristo. quòd ista mixta aquea coagulantur a frigido, non autem a calido? Dico, quòd hoc uerum est; si hoc mixtum sit a prædominio aqueum, ut dicit Aristo. oh coagulatur genitura a calido, non autem a frigido: dico, quòd per accidens coagulatur ab eo, & habet consistentiam, ut heri dixi de niue genitura, & spuma maris, quæ habent consistentiam; quia ita se habet istud corpus cōmixtum, quòd intus alteratur & permutatur in paruas ampullas & crebras, ac insensibiles nostro sensui uisus, quæ resoluunt illud corpus in tumorē

& fastigium,& etiam dant ei consistentiam,quia spuma maris nô amplius fluit; & dant etiã ei albedinem,ut dicit Aristo.in secundo de generatione animalium secundo; ut dicit etiam ibi de genitura,quæ habet albedinem & consistentiam & tumorem à spiritu cômixto, quia generat ampullas illas paruas in mixto,& facit illas tumescere: & sic per se ista mixta debent constare à frigido,quòd,si à calido,constant,est per accidens, ut dixi, ex admixtione aeris. De secundo, quia sibi contradicit in secundo & quarto gradu,quia in secundo dicit, quòd coagulatio est exiccatio; in quarto uero dicit,quòd quædam coagulantur & non exiccantur: sed contra,quia,ut ipse met dixit in secundo gradu,cum probauit, quòd, quæ à frigido coagulantur,non exiccantur,sed crassescunt,quia omnis coagulatio,siue fiat à frigido,siue à calido,est quædam exiccatio;quia, si fit à calido,fit cum resolutione superflui humidi aquei; si uero fiat à frigido,fit per expressionem humidi: ergo semper coagulatio, est quædam exiccatio: Dicerem,domini (& uos etiam cogitabitis: & miror,quòd expositores hic non animaduertant hanc dubitationem) quòd non potest dici, quod reuera, sicut supra diximus, omnis coagulatio fit etiam exiccatio; & omnia, quæ coagulãtur, etiã exiccentur: oh quomodo ergo Aristo. dicit,quòd ista coagulantur, non autem crassescunt atq; exiccantur à frigido? Dico,domini,quòd forte potest dici, quòd etiam exiccantur,sed immanifestè nobis,quia adeo parua est ista exiccatio,quòd est nobis immanifesta & sensui nostro,quia ista mixta quarti gradus parum habent terræ; & ideo,licet fiat in eis aliqua exiccatio & expressio humidi à frigido,tamen,quia paucum est terreum,quod remanet, non uidentur nobis exiccari,quia non uidentur sensui nostro magis constare; sicut de sero, quod habet,ut aliquo modo exiccetur,tamen,quia ualde modica est portio terræ eius, ideo illa exiccatio est insensibilis,quia,licet aliqua pars humidi eius exiccetur & resoluatur,non tamen uidetur exiccari propter paruam quantitatem terræ, quam habet, licet re uera, sicut coagulatur,ita etiam exiccetur: & sic ista mixta exiccantur quoquo modo, licet non uideãtur exiccari neque constare magis,quàm prius erant,talia mixta,quia omnis coagulatio est quædam exiccatio. De tertio,quia in quarto gradu posuit uinum a prædominio aquæ; & in primo gradu posuit ipsum a prædominio terræ;ergo implicat. dico,ut dixit Alexander, & etiam magis dicam,quòd in isto loco magis, quàm in aliquo alio loco Aristotelis habetis ab Aristotele temperaturam uini,quia multum loquitur de eo hic: & multi dubitant,an natura uini sit calidi & humidi temperamenti,an calidi & sicci temperamenti,& de hoc maxima est difficultas apud medicos antiquos,& inter nos: & Galenus aliquando uidetur dicere,quòd uinum omne est calidum & humidum,ut in secundo de nutrimentis boni & mali succi uidetur dicere;aliquando uidetur dicere, quòd uinum est calidum & siccum; aliquã do dicit,quòd est aliquod vinum, quod non tantum calefacit, sed etiam refrigerat, & hoc etiam in secundo de cibis boni & mali succi. Dico ergo,ut nos docebat Alexander (& magis ibi disputauimus istud) quòd uinum non est unius, sed multiplicis naturæ,& speciei,ut dicit Galenus in pluribus locis,& magis in secunda aphorismorũ aphorismo 22.& in quinta particula aphorismo.18.ubi dat exactum sermonem de vino, & ideo dico, quòd uinum non est unius naturæ,sed quoddam est crassæ substantiæ & terreæ, ut vinum nigrum, & est illud uinum Archadiæ,quod dicit Aristoteles: aliud est uinum, quod non est a prædominio terræ, sed aquæ, & ista sunt ea uina,quæ sunt ualde alba, non flaua, ut sunt ista uina nostra montana;& ista uina non calefaciunt sed refrigerant:& si non refrigerant ad minus non calefaciunt;& ista uina sunt à prædominio aquæ:& ideo Arist. non contradicit sibi,quia supra dixit,quòd omnia uina a prædominio sint terræ,quoniam in primo gradu locutus est de uino, sed dicit,uinum quoddã,& postea in quarto gradu ponit alia uina. De alio,quod dicis, quomodo etiam ista uina nostra,quibus utimur, sunt a prædominio aquæ? dico, quòd, ut etiam supra solui uobis,si consideremus uinum quo ad sui naturã,sic omnia uina sunt aquea a prædominio, ergo frigida,& humida,quia fluunt more aquæ:si uero consideretur uinum ex parte formæ,sic omnia uina sunt calidi temperamenti, quia forma uini requirit tantum spiritum,& tantum caloris innati,& sic est calidum, quia uinum habet ab agente tantum & tantum caloris,quia agens agit secundum exigentiam formæ:&, quia forma uini requirit multum caloris,ideo uinum,quo ad formam,est calidi temperamenti:& ideo non sequitur,

omne

omne ferè uinum more aquæ fluit;ergo est a prædominio aqua;ergo frigidi & humidi temperamenti:quia, licet ita sit respectu materiæ, respectu tamen formæ est aliquando oppositum:non dico tamen de omni, sed de aliquibus. Quod addis quarto de exemplis Arist. quia omnino falsa sunt, 5. de uino,urina,sero,lixiuio,& aceto,quia Aristotelis dicit, quod sunt a prædominio aqua,& tamen ista omnia calefaciunt, & exiccant;cuius oppositum deberet esse,si essent humida & aquea;dico, quòd,si consideratur complexio propria istorum mixtorum,sic dico,quòd reuera sunt aquea a prædominio,& sic est frigidi & humidi temperamenti:sed, si consideratur respectu eorum,cum quibus commiscentur, sic reuera sunt calidi temperamenti:quia uinum, licet sit a prædominio aquæ,respectu eius naturæ propriæ, quia tamen admiscetur cum calore naturali sibi acquisito a sole cum multo spiritu, ideo calefit:& ita etiam urina admiscetur choleræ,quæ est summe calida: & ita etiam serum admiscetur partibus minoris, quę stimulant uirtutem, & ideo educit atram bilem, ut urina cum cholera exiccat,quia ista sunt corpora heterogenea,quia serum habet partes nitrosas, quibus mediantibus ducit illam atram bilem:& sic soluuntur difficultates,quas tangit Côcilia tor differentia 44. & contradictiones inter Galenum & Auicennam de sero, quia ratione partium nitrosarum expellit atram bilem. De quinto,quia Aristoteles dicit,quòd ista corpora possunt coagulari,non autem exiccari,quia sunt aqua a prædominio;& tamen supra dixit,quòd,quæ sunt à prædominio aquæ aut aquæ species,possunt exiccari,quia aqua est corpus exiccabile : quomodo ergo hic dicit,quòd non possunt exiccari, quia sunt aquea, & mixta à prædominio aquæ? dico,quòd aquea,& mixta à prædominio aquæ, possunt exiccari à calido tantum, non autem à frigido ; sed hic Aristo. loquitur de congelationibus horum corporum à frigido, non autem à calido ; & dicit,quòd coagulantur a frigido, sed non exiccantur neque crassescunt à frigore;sed,si crassescunt & exiccantur,exiccantur à calido, & à calido crassescunt, quia aqua à calido exiccatur,non autê à frigore : & ita exponimus, quod Aristo. supra dicit de calore,qui potest exiccare ; hic autem dicit de frigore,quod nô potest aquea,& illa mixta à prædominio aquæ:& sic soluitur apparens contradictio.

Prosequitur Aristoteles exponens,quæ nam mixta,& cuius naturæ mixta sint, quæ sunt coagulabilia,& à quo coagulentur: & ponit alias regulas,dicês, est ergo alia regula,quòd, quæcunque mixta à frigido crassescunt,& à calido non euaporant,ista mixta sunt duplicis naturæ ; quædam sunt à prædominio terra,ut mel ; quædam à prædominio aquæ & aeris,ut oleum ; & sic ista mixta sunt duplicis naturæ : & sic Aristoteles hic ponit mel terreum à prædominio,& Alexander supra uidetur ponere ipsum mel à prædominio aquæ ; & de hoc supra dixi. Alia regula difficilior est,quòd,si loquamur de sanguine & lacte,dicit,quòd lac & sanguis sunt communia terræ & aquæ in omnibus animalibus ; in pluribus tamen hæc sunt plus terræ,quàm aquæ,raro autem plus aquæ,quàm terræ,idest in pluribus animalibus sanguis & lac habent plus terræ,quàm aquæ,raro autem econtra : & sic hoc documentum habet duas partes; prima,quòd sanguis & lac sunt communia terræ & aquæ ; secunda, quod ut in pluribus plus dominatur terra,in paucioribus autê & raro aqua : & declarat hoc Aristoteles,dicens humidum illud,ex quo generatur lac & sanguis,est ratione aquæ & terræ, plus tamen habet terræ, quàm aquæ : exemplum patet, quòd,scilicet id,ex quo generatur sal & nitrum,ut puta aqua salsa,sit commune aquæ & terræ,plus tamen habet terræ : & ista est ratio Alexandri : quòd autem plus habeat terræ,probat,quia orta attestantur materiæ: sed in generatione nitri & salis, quæ inde oriuntur, plus habet terræ, quàm aquæ : ergo etiam id,ex quo oriuntur, plus habet terræ,quàm aquæ,quia orta attestantur suis principijs : & ita etiam humidum illud,ex quo constant lapides fluuiales. Sed dices tu, quæ nam similitudo est inter sanguinem & lac,cum ea materia,ex qua generatur nitrû & sal & lapis? dico, quòd similitudo est,quia,sicut materiæ,quibus generantur sal lapis & nitrum,sunt humidæ magis,& habent plus terræ,quàm aquæ; quia fiunt ex humido, quòd est commune terræ & aquæ & plus terræ habent,quàm aquæ : Ita etiam de sanguine & lacte,quia ex sanguine & lacte generantur corpora solida,seu membra & constantia,ut neruus & ossa; & huiusmodi habent plus terræ, quàm aquæ,licet habeant humidum commune terræ & aquæ; plus tamen habent terræ, quia, quod fit ex eis,est terreum,id est quòd orta ex his plus habent

bent terræ,quam aquæ.Secunda probatio,quam ponit Ariſt.eſt experientia de lacte, quia, ſi lac apponatur igni cum tota ſui ſubſtantia,quod erit in ipſo ſerum, ſeparatur à lacte, ideſt à caſeo;ſicque remanet multa ſubſtantia terrea,quia plus eſt ſubſtantia caſei, quàm ſeri, & ſubſtantia caſei,eſt quaſi terra: ergo plus terræ,quàm aquæ,eſt in lacte. Tertio etiam probat experientia,quia medici decoquentes lac (& ego neſcio, quare dicat, medici) ſucco quorundam herbarum ſerum ipſum quærant, & ſic ſeparant ſubſtantiam ſeri à caſeo,& etiã à terra,quæ multa eſt: ergo plus terræ eſt in eo,quàm aquæ,ut in pluribus,raro autem econtra,quia terra remanet,& aqua reſoluitur. Et, quia dixit,quòd lac & ſanguis habent plus terræ,quàm aquę ut in pluribus,exponit,quare dixit,ut plurimum,dicens,quòd ideo dixit, ut plurimum,quia in aliquibus animalibus reperitur,quòd eorum ſanguis & lac plus habẽt aquæ, quàm terræ: & ideo dixit,in pluribus,non autem in omnibus,quia in aliquibus animalibus lac habet adeo parum terræ & ſubſtantiæ caſealis, quòd lac iſtorum animalium,non nutrit,adeo eſt tenuis ſubſtantiæ; ut eſt lac eorum animalium,quæ facile timent, ut lac cerui & damę & leporis; adeo,quòd lac iſtud eſt quaſi ſine caſeo; & ideo non poteſt coagulari; & ideo difficulter nutrit,dicit Ariſto.ita etiam eſt de ſanguine:ſanguis enim iſtorum animalium etiam plus habet aquæ, quàm terræ,ſcilicet in iſtis animalibus natura humidioribus: & probat hoc,primo,quia ille ſanguis,qui plus habet terræ,quàm aquæ, à frigido congelatur & exiccatur,quia frigus agens in ſubſtantiam ipſius,exprimit calidum; & expreſſione calidi innati exprimitur humidum; & ſic talis ſanguis coagulatur & exiccatur à frigore, ſanguis autem horum animalium à frigore congelatur, non autẽ exiccatur,& quare? quia parum terræ eſt in ſanguine illorum,& ideo actione frigidi non poteſt exprimi humidum,adeo,quòd remaneat tantum pars terrea, quia corpus,quod exiccatur, habet partem humidam,quæ euaneſcit,& partem terream,quæ remanet,quando exiccatur;quæ pars terrea debet eſſe in multa quantitate, quia nõ eſt in ſanguine horum animalium; & ratio eſt,quia eſt tenuis ſubſtantiæ, & non craſſę; & ideo non exiccatur,ſed tantum congelatur: ſanguis uero aliorum animalium cõgelatur,& exiccatur à frigore, quia plus terræ eſt in eo.

Secũdo quia ſanguis,qui plus terrę habet,quàm aquæ,habet fibras: & textus dicit uias, & tamen non debet dicere uias,ſed uias ideſt fibras,ſeu uillos,ſeu fila: & Albertus laborat exponendo, quomodo ſanguis habet uias; ſed debet dicere fibras: & quæ ſunt iſtæ fibræ? fibræ ſunt quædam capillamenta,ut ita dicam,ſeu quædam cartilagines conſtantes; quæ fibræ,ſunt de natura terræ,ex quibus ſanguis conſtat; quæ ſi auferantur à ſanguine, dicit Ariſto.ſanguis non amplius craſſeſcet,neque conſtabit,quia illæ fibræ ſunt ut ſubſtantia craſſa:&, quia ſanguis iſtorum animalium timidorum à natura non habet fibras,ideo tenuis eſt ualde,& non conſtans; & ideo non poteſt exiccari: de iſtis fibris ſanguinis quærit ſecundo de partibus capite quarto,& ſecundo de generatione animalium capite 5. ubi dicit, quòd ſanguis in dextro ſinu cordis eſt calidior,quia habet fibras plures, quæ atteſtantur terræ, quam habet ſanguis,qui eſt in ſiniſtro ſinu:quia ille caret fibris: & ex hoc tollitur contradictio inter Galenum & Ariſtotelem,quia dicit Galenus, quòd ſanguis,qui eſt in ſiniſtro ſinu, eſt calidior,quia eſt ſpirituoſior, & plus de ſpiritu continet: ergo nihil calidius in corpore noſtro,quàm ſit ſpirituoſior ſanguis in ſiniſtro ſinu: patet,dicit Galenus,quia ibi ſanguis habet ulteriorem decoctionem,& ideo calidior.Et ideo ſoluo dubitationem,ut dicit Ariſtot. ſecundo de generatione animalium capite primo,quòd eſſe calidius dicitur pluribus modis: uno modo dicitur calidius id,quod habet plus caloris in gradu,ut flamma habet maiorem calorem,quàm ferrũ,intenſiue & in gradu: ſecundo aliquid dicitur calidius, quia perfectius mouet ſenſum; ut ferrum ignitum mouet ſenſum perfectius,quàm flãma ſtupæ ignitæ,licet ſtupa intenſiue habeat plus caloris, tamen ad tactum ferrum eſt calidius: & ita ego ſoluo dubitationes ex Ariſtotele,quia ſanguis dextri ſinus eſt calidior, quàm ſanguis ſiniſtri: & quomodo calidior? dico,quòd eſt calidior ſecundo modo,ſcilicet, quia ad tactum calidior,quia magis mouet ſenſum tactus,licet calor illius ſanguinis ſit minor intenſiue; ut ferrum ignitum fortius mouet ſenſum,quàm ſtupa ignita,quia eſt in ſubiecto denſiori: ita etiam ſanguis,qui eſt in ſiniſtro ſinu,eſt in ſubiecto denſiori,quia eſt in iſtis fibris, quæ terreæ ſunt,cuiuſmodi ſunt in ſanguine ſiniſtri ſinus; ſed ſanguis ſiniſtri ſinus eſt calidior inten

siue,quia plures gradus caloris habet: & ideo dicit Aristo. quòd sanguis dextri sinus est calidior,quàm sinistri,quia habet fibras,quæ à sanguine exparguntur, cum tumescit ad generandum spiritus illos: dicit ergo Aristo. quòd sanguis istorum animalium nõ habet fibras, & ideo non crassescit;& propter hoc etiam,quia caret fibris sanguis eorum,ideo frigidiora sunt, ex consequenti timidiora, quia hæc animalia uilia sunt,& non irascuntur. Tertio dicit Arist.quod iste sanguis istorum animalium est similis sanguini uitiato,ex morbo, scilicet frigido,quia sæpe generatur sanguis ex morbo frigido,quia multoties generatur ex pituita,uel ex morbo debilitata uirtute; & sic sanguis,qui generatur,est frigidior,& ideo aquosior. Si sit morbus frigidus; et sic ex morbo,scilicet frigido,non autẽ ex calido,quia, si morbus esset calidus,sanguis etiam esset calidus,quia magis assatur: & dicit Aristoteles, quòd assimilatur iste sanguis horum animalium pituitæ atræ,& ichori,idest saniei; & quare? oh dicit,quia inconcoctus est iste sanguis,quia calor naturalis non potuit eum superare & concoquere,& ideo remansit inconcoctus & tenuis,ut sanies in abscessibus. Lego uerba. Ex quibuscunque humidioribus id est ex quadam materia humida fiunt sal & nitrum; quæ materia humida communis est terræ & aquæ,& plus habet terræ,quàm aquæ. Quicunque autem,scilicet sanguis nõ habet uias,idest fibras,quæ sunt terra & corpus solidum: & hoc nomen est latinum,& isti dicunt,quòd non habet nomen latinum. Hoc autem idest salis sanguis & sanies morbosa non est,&c.

Adhuc autem hæc quidem solubilia sunt. Hic ultimo ponit aliam regulam,pertinentem ad coagulationem & liquefactionem, dicens, adhuc autem omnia mixta sunt triplicis naturæ: quædam sunt solubilia,idest liquefactibilia: quædam autem insolubilia,idest quæ nõ possunt liquari neque solui: & hæc,quæ neque liquantur neque solui possunt,sunt adhuc in duplici natura,quia quædam mollificari & duci possunt; quædam non possunt liquari neq; duci: & ista est regula: & dat exemplum,dicens,quædam enim mixta,sunt solubilia, ut sal & nitrum; quædam autem insolubilia,ut lateres & lapides: & ista adhuc sunt duplicis naturæ:quædã sunt insolubilia,& tamẽ mollificari possunt & duci ab igne,ut cornu,quod potest duci & mollificari, non autem liquari; potest autem mollificari,quia bene in cornu possunt imprimi figuræ,ut patet,quia in eo imprimuntur figuræ; ergo potest mollificari, sed non potest liquari: quædam autem neque mollificari neque liquari possunt,immo sunt omnino insolubilia,ut sunt lateres & lapides: later est ab arte,lapis uero à natura,quia later coquitur in fornace,& ibi fit arte durus; lapis autem fit à natura in fluminibus; & hæc non sunt solubilia nec ductilia, quia non mollescunt: & quæ causa horum? & in hoc, domini, bene aduertatis. Quærit ergo Aristoteles,quæ causa horum,scilicet,quæ causa est, quòd aliqua mixta sint solubilia, cum omnia mixta sint coagulata: quæ ergo est causa,quòd aliqua possunt solui,& aliqua non? causa est,dicit Aristo. quia causa congelans habet contrariũ,quia ista mixta, sicut possunt congelari à generante,ita possunt liquari à contrario: exemplum: à calido simplici quæ coagulantur,liquantur à simplici frigido;&,quæ coagulantur à calido non simplici, sed mixto,ut puta cum sicco,ista soluuntur à frigido non simplici,sed à frigido humido;& ideo habent causam oppositam: causa ergo est ista: mixta dissoluuntur est, quia causa coagulationis habet contrarium: & ideo dicit Aristo.quòd quædam horum mixtorum soluuntur à calido & hoc est primum,quia,quæ coagulantur ab uno, liquefiunt ab alio,& econtra: & ideo dicit Aristo. uidemus aliqua liquefieri à calido, & congelari à frigido: & hæc est causa primi. Causa uero secundi est,quia insolubilium uel solubilium quædã sunt mollificabilia,& quædam non sunt mollificabilia(& bene aduertatis,quia Aristoteles ponit sermonem obscurum) & dicit Aristo.quòd causa huius potest esse multiplex,primo, quia aliquando mixta sunt communia terræ & aeri,& ista non possunt mollificari: & quæ sunt ista? dicit, quòd ista mixta sunt quadruplicis differentiæ,quia quędam plus habent aeris,quàm terræ: quædam autem plus terræ; hæc non possunt mollificari; & ista submerguntur aquæ: quædam uero habent plus aeris; & ista non submerguntur aquæ,sed supernatãt, ut sunt ligna communiter,quæ plus habent aeris,quàm terræ,præter hebanum nigrũ,quod plus habet terræ,quàm aeris,& ideo submergitur in aquam, & cur est,quòd in istis est plus terræ,quàm aeris? quia totus calor exhalauit,& ideo etiam sunt nigriora: quædam autem

alia

alia ſunt,quæ non ſunt communia terræ & aeri,ſed ſimpliciter ſunt terræ cum parua quantitare aquæ,ut lapides; & iſta non poſſunt liquari nec mollificari, quia carent humido, quia totum fere reſolutum fuit eius humidum in eorum coagulatione : & quæ cauſa, quòd iſta mixta non poſſunt mollificari neque liquari ab igne,nec ab aqua ? dicit Ariſto. quòd cauſa eſt,quòd ab igne nó poſſunt mollificari,quia ſunt coagulata ab igne iſta talia mixta,& ideo ab eo non poſſunt liquari neque mollificari : neque poſſunt liquari nec mollificari ab aqua ipſa,quandoquidem aut ſunt terrea ſimpliciter iſta mixta, communia aquæ & terræ ; aut habent plus terræ propter denſitatem eorum,quia habent poros anguſtos,quia non admittũt humidum aqueum interius,& ideo non poſſunt penetrari ab aqua ad interiora eius,& ideo non poſſunt ab aqua frigida neque mollificari neque diſſolui,quia ratione terræ ſunt denſa,& non admittunt aquam interius . Sed quæ eſt cauſa ſecundi ? ſcilicet,quòd quædam mixta ſunt inſolubilia; & quæ cauſa, quare aliqua mixta coagulata ſunt ſolubilia ? eſt,quia cauſa coagulans habet contrarium : & ideo quæritur,quare aliqua ſunt inſolubilia : dicit Ariſt. quòd cauſa eſt,quia iſta mixra neque à calido ſolo,neque à frigido ſolo , coagulantur : ſed ab ambobus ſimul, ſcilicet & à calido & à frigido ſimul & ideo à nullo ſoluũtur: coagulantur enim à calido,quia à calido uniuntur , & reſoluitur humidum ſuperfluum: coagulantur etiam à frigore, comprimente illud humidum,quod remanet,& uehementer illud condenſante,ut lapides,& ferrum, & ideo à neutro horum poſſunt diſſolui, quia cauſæ coagulationis & diſſolutionis debent eſſe cótrariæ: tertio nec etiam à calido ſolo poſſunt diſſolui iſta mixta;& quare ? oh dicit,quia,ſi iſta mixta debent diſſolui,à calido ſolo non poſſunt , quia, quæ à calido ſolo diſſoluuntur, a ſolo frigido coagulata ſunt,& iſta ſunt coagulata ab utroque; ideo à duplici agente deberent diſſolui,ſi eſſent diſſolubilia : nec etiam à ſolo frigido diſſolui poſſunt propter eandem cauſam iam dictam,quia à duplici agente ſunt coagulata: neque etiam,ut diximus,poſſunt diſſolui à calido & à frigido ſimul,quia coagulata fuerunt ab ambobus ſimul ; remanent ergo omnia inſolubilia,quia à duplici agente fuerunt coagulata : reliqua autem ſunt inſolubilia à frigore,quia eorum cómunia pori ſunt denſi, & ideo non poſſunt penetrari. Et tunc Ariſto.epilogat,dicens,quòd iam patet,quid ſit coagulatio, quid nam diſſolutio,& propter quas cauſas fiant,ſcilicet in potentia & in uirtute,dicit Alexander,ideo dicit propter quas cauſas : & poteſt eriam,in quibus fiant iſtæ paſſiones, liquatio & coagulatio,& in quibus non : & dixit,quòd fiunt a calido,frigido,& ſicco,non autem ab humido,ut ſupra dixit Ariſto.& in quibus fiunt,quia & immixtis aqueis a prædominio, & in mixris,quæ ſunt communia aquæ & terræ;& iſta ſunt coagulabilia & ſolubilia . Lego uerba . Cùm calidum exudauerit . ideſt cum calidum egreſſum fuerit,&c.Cras proſequemur,& faciemus alias dubitationes,quæ ſunt ualde difficiles.

Super lectis ſunt multæ dubitatiões,& primo de lacte & ſanguine,quia dixit Ariſt.quòd lac & ſanguis erant mixta, communia terræ & aquæ, magis tamen terræ,quàm aquæ,in pluribus animalibus; in quibuſdam uero econtra,ut in ceruis & aliis timidis animalibus a natura.Eſt modo dubitatio,quia uidetur,quòd in omnibus animalibus ſanguis ſit magis aqua, quàm terra,quia in omnibus animalibus ſanguis habet plus humidi,quàm ſicci , tum quia fluit,tum quia habet rationem nutrimenti,& de ratione nutrimenti ex ſecundo de Anima eſt,ut ſit humidum; & ſic etiam de ratione ſanguinis & lactis : ergo ex ratione ſupra dicta; plus habent aquæ,quàm terræ,quia humiditas competit aquæ,ſiccitas terræ;&,quæ habent plus humidi,habent plus aquæ,quàm terræ : ſi ergo iſta mixta plus habent humidi , quàm ſicci; ergo plus habet aquæ ſanguis in omnibus animalibus . Secundo arguitur ex Ariſtotele de partibus animalium cap.tertio,ubi dicit,quòd ſanguis natura eſt calidus & humidus: ſed caliditas & humiditas ſunt qualitates aeris : ergo ſanguis eſt de natura aeris,& non terræ . Secundo principaliter arguitur de lacte,quia quarto de generatione animalium capite quarto,dicit Ariſto.quòd lac eſt ſanguis concoctus,cum, ſcilicet per ulteriorem calefactionem & concoctionem magis, concoquitur , & conuertitur in lac; & non per frigefactioné, ſicut aliqui dicunt : ſi eſt ſanguis concoctus; ergo calidus & humidus; ergo magis aereum, quàm terreum . Tertio,quia dicit Ariſto. quòd ſanguis in animalibus quibuſdam timidioribus & frigidioribus habet plus aquæ,quàm terræ ; & ideo,dicit, non coagulatur neq; exic

catur,quia ſanguis,qui coagulatur,habet fibras ; & eorum ſanguis calet fibris , ideo &c. Sed contra,immo uidetur totum oppoſitum,quia,ſi ſanguis iſte eſt à prædominio aquæ:ſed aqua eſt corpus exiccabile inter omnia,quia inter corpora exiccabilia numeramus aquam, & non terram : ergo ſanguis iſte horum animalium, ſi eſt magis aqua,quàm terra , facilius & magis exiccatur & coagulatur a frigore,quàm ſanguis,qui eſt a prædominio terræ.Omitto diſcordiam inter Alexādrū & Ariſt.de lacte , quā ſupra ſolui,quia Alexander dicit,quòd lac eſt a prædominio aquæ: Ariſto. autem dicit,quòd eſt à prædominio terræ : ſed Alexander loquitur de ea parte lactis,quæ eſt ſerum; at non de ea loquitur Ariſtot. ſed de ea , quæ eſt caſeus,quæ ſubſtantia caſealis eſt terrea , quia, ut dicunt Ariſto. & Galenus,lac eſt heterogeneum . Dico ergo de primo , cum dicis,quòd lac in pluribus animalibus, immo in omnibus,plus habet humidi, quàm ſicci;& plus aquæ, quàm terræ; ad argumentum tuum dico, quòd,ſi loquamur de lacte proprie illo caſeali,quia,ut dixi,tres habet ſubſtātias,ſic plus habet terræ,quàm aquæ:&, ſi loquamur de ea parte,quæ eſt ſerum,ſic dico,quòd plus habet de aqua; & de iſta parte non loquitur Ariſto. licet de hac loquatur Alexander,ſed loquitur de parte caſeali,quæ plus habet de terra,quàm aqua : oh tu dicis,iſta pars plus habet humidi,quàm ſicci : dico,quòd non eſt uerum,immo habet plus terræ,quia habet plus ſicci,quia non fluit,& proprio termino iſtæ partes lactis continentur : & de iſta parte lactis loquitur Ariſto. & non de parte ſeroſa,neque de parte ea,quæ eſt butyrum,quia ea pars butyroſa,eſt a prædominio aeris,quia omne pingue eſt a prædominio aeris; loquitur tamen Ariſt.de parte caſeali : ſi tamen appellatur lac pro tota . . ſui ſubiectū,ſic etiam habet plus ſicci.Eodē pacto,quod dicis de ſanguine,quòd non ſolum in aliquibus animalibus , ſed etiam in omnibus animalibus,plus habent aquæ,quàm terræ:dico,ut dicit Ariſto.ſecundo de partibus Animalium cap.tertio,quòd ſanguis bifariam conſiderari poteſt , uno modo ex parte materiæ,alio modo conſideratur ex parte formæ:ſi uero conſideratur ex parte materiæ,ſic multum habet terræ & aquæ , ſed plus terræ:ſi uero conſideratur ex parte formæ , ſcilicet quo ad ſpiritum eius innatum ſic eſt corpus calidum & humidum : & ſic non eſt uerus ſanguis neque uere nutriet:ſi autem conſideretur ſanguis,quo ad fibras,quæ ſunt in ipſo, quia fibrę ſunt de natura terræ,ſic iſte ſanguis plus habet terræ,quàm aquæ ratione fibrarum illarum: & ideo dico,quòd Ariſtoteles, cum loquitur de ſanguine,loquitur de ſanguine commixto cum fibris,quia dixit,quòd à frigido coagulatur per has fibras ; quæ ſi tolluntur , non amplius coagulatur : & ſic,licet iſte ſanguis , quo ad ſpiritum & formam, ſit calidus & humidus:& quo ad ſui ſubſtautiam,plus habeat humidi , quàm ſicci & terræ ; ita quo ad fibras iſtas,plus habet terrę,& reſpectu iſtarum coagularur ſanguis,cuius ſignum eſt,dicit Ariſto. quia , ſi extrahantur,non amplius coagulatur , ſi uero conſideratur ſanguis;quo ad ſui formam ideſt quo ad ſpiritus,ſic eſt à prædominio calidus & humidus. De ſecundo,quia ſanguis eſt calidus & humidus,ergo habet qualitates aeris,ergo non aquæ,aut terræ à prædominio,dico,ut dicit Ariſto.ſecundo de partibus animalium cap.tertio ubi dicit, quòd ſanguis per ſe & ſui natura,eſt frigidus & ſiccus,per accidens uero eſt calidus & humidus,quia ſi conſideratur ſanguis,quo ad ſui materiam , & per ſe , ſic eſt à prædominio terræ , & terra eſt frigida & ſicca:per accidens non eſt calidus & humidus:& ſine iſto ſpiritu non eſt uerus ſanguis quia,cum effumat & diſpergitur ſpiritus, non dicitur ſanguis: & ideo tunc ratione horum ſpirituum eſt calidus & humidus,quia iſti ſpiritus ſunt calidi & humidi : & ſic eſt calidus & humidus per accidens,per ſe autem eſt frigidus & ſiccus,quia multas habet fibras in ſui ſubſtantia : & ſic ex parte formæ,& quo ad calorem innatum & ſpiritum , eſt calidus & humidus : quia tamen iſte ſpiritus uidetur eſſe de perfectione ſanguinis,quia ſine iſto ſpiritu uerus ſanguis eſſe non poteſt,ideo poteſt dici,quòd ſanguis ex natura ſui eſt calidus & humidus,& per ſe : ſic etiam concedimus, quòd homo albus eſt albus per ſe,cum tamē iſta non ſint omnia uera,homo albus eſt per ſe albus,quia non proprie per ſe prædicatio, ut dicunt Theologi de Chriſto : & ita poteſt dici,quòd ſanguis eſt quoquomodo calidi & humidi temperamenti,ideſt quo ad illam formam & ſpiritum,qui dat ei perfectionem,per ſe tamen ſimpliciter eſt frigidus & ſiccus. De tertio,quia,ſi in animalibus timidis ſanguis eſt a prædominio aquæ; ergo facilius coagulatur,quia coagulatio eſt conſiſtentia quædam reſo-

luto

luto superfluo humido,remanente sicco;& aqua exiccatur,quia aqua coagulatur facilius & exiccatur. Dico negando argumentum,quia non sequitur,eo quia est à prædominio aquę, ergo facilius coagulatur,quia coagulatio est consistentia quædam resoluto superfluo humido,remanente sicco;& quia,licet sanguis à prædominio sit aqua,tamen parum habet terræ;et ideo,cũ exiccatur,parum terræ,et fere nihil remanet; ideo difficillime exiccatur, quia in illis dicit Aristo.difficile est resoluere superfluum humidum remanente sicco terreo constante: et ideo difficillime hæc corpora exiccantur,sicut uinũ,urina,lixiuium,quia impossibile est resoluere illud humidum superfluum,quia nihil aut parum terræ est in eis. Secunda dubitatio principalis est in alio documento eius,quia dicit Aristo. quòd mixta,quæ coagulantur,sunt triplicis generis seu in triplici differentia:quædam enim coagulata dissoluũtur; quædam coagulata non possunt dissolui; & quædam possunt mollificari,& quædam nõ possunt mollificari: & reddit rationem huius, quare aliqua sint solubilia,& aliqua non; aliqua mollificabilia,aliqua uero non,dicens, quòd aliqua sunt insolubilia & immollificabilia, ut later,quia a duplici causa sunt coagulata; ergo sunt insolubilia,quia a quo dissoluerentur? quia oportet,quòd a duplici causa etiam dissoluantur,quia aut a calido & a frigido simul;& hoc non potest dici,cum a calido & frigido sint coagulata;&, quæ sunt coagulata, oportet, quòd a causis contrarijs dissoluantur: aut a calido solo,quia,quæ dissoluuntur a calido solo,sunt ea,quæ a solo frigido fuerunt coagulata; sed ista fuerunt coagulata a calido & a frigido simul; ergo a nullo seorsum dissolui possunt; ergo sunt insolubilia, inquit,sicut ferrum, dans exemplum de ferro. Secundo dicit,quòd horum insolubilium quædam sunt mollificabilia;& quædam non: sunt mollificabilia,ut cornu & later: & horum reddit causam Aristo. dicens,aut hæc sunt simpliciter terra; aut a prædominio sunt terrea,sicut est lignum grave,in quo per angustiam pororum non potest ingredi aer,& ideo illiquabile. Est modo dubitatio,quia uidetur,quòd Arist. non careat difficultate,primo,quia dicit,quòd aliqua sunt insolubilia,quia sunt coagulata a calido & a frigido,ut ferrum: sed contra,quia omnia metalla sunt coagulata a calido & a frigido simul,ut in fine tertij huius dixit Aristo.a calido uniente habitus illos,& in fine a frigido fortiter comprimente & coagulante illos: ergo nullum horum metallorum potest dissolui, quia omnia a duplici causa coagulantur,sicut ferrũ: Tum etiã de ferro,quia supra dixit Arist.quòd ferrũ a uehementissimo frigore coagulatur; ergo a uehementissimo calore liquatur:& hoc hodie patet manifeste,quòd liquatur ferrũ. Secundo principaliter dubitatur de mollificatione, quia dicit, quòd causa mollificationis est ingressus aquæ intra poros corporis illius mixti; & ideo ea, quæ non intromittunt aquã intra poros,non possunt liquescere. modo est dubitatio de ferro quod est corpus cõpactũ inter omnia metalla: si cõpactum,ergo angustissimos habet poros: & tamen ferrum ducitur,& mollificatur,ut sensu uidi, quia ex eo fiunt illæ pilæ bellicæ. secundo, quia ex Aristotele omnia,quæ mollescunt,mollescunt,quia admittũt ingressum aquæ; & ideo omnia,quæ mollescunt,a frigido mollescunt: sed contra,quia hoc falsum est, quia non omnia mixta à frigido mollescunt,ut patet de ferro & cornu,& multis lignis, quæ omnia non mollificantur a frigido ex ingressu aquæ,sed a calido: ergo non omnia sunt immollificabilia, quæ sunt communia aquæ & terræ, quia in aliquibus dominatur terra, ut in hebano nigro,quod submergitur in aquam; in aliquibus uero dominatur aer: sed huius oppositum dicit supra, ubi docet, quòd ligna sunt mollificabilia: Tum etiam,quia dixit, quòd in aliquibus lignis prædominatur terra, in aliquibus aer; sed 4. Physicorum.8.dicit, quòd omnia ligna à prædominio sunt terra, quia materia eorum est terra: ergo non in aliquibus dominatur aer: tum de hebano, quia dicit, quòd hebanus nigra submergitur in aquam propter dominium terræ; ergo in ea dominatur terra; ergo dicitur hebanus nigra ad differentiam albæ; sed neq; Dioscorides, neque Theodorus,neque Plinius, neque Aristoteles etiã fecerunt alibi mentionem de hebano alba,cum locuti fuere de hebano; neque meminerunt de tali hebano alba: ergo non datur talis planta,quæ dicatur hebanus alba: quare ergo dicit Aristoteles hebanus nigra? & Theophrastus in.4.de historia plantarum cap.4.& in.6. cap.4. cum loquitur de hebano, non facit mentionem de tali hebano alba; nec Galenus in capite de hebano. Quarto dubitatur, quia Arist.in Epilogo dicit, quòd iam patet, quidnam sit coagulatio,

latio,& quid liquefactio ex dictis,& patet,quas causas habeat, & in quibus fit: sed hoc falsum est, quia non uidetur satis notum ex dictis,quid nam sit coagulatio ac liquatio; & precipue non uidetur manifestum quomodo coagulatio differat à coagulatione seu ingrossatione, quia coagulatio est quædam ingrossatio, & ingrossatio est quædam exsiccatio;& sic etiam coagulatio est exiccatio: in quo ergo differunt coagulatio, & ingrossatio? quia exsiccantur, quæcunq; ingrossantur: cur ergo Arist. non declarauit,quibus differat, cum manifestè sint species distinctæ? & Arist.ponit causas eis ut passiones specie inter se distinctas, ut ipse dixit, quòd ex præhabitis patet; quod falsum est, quia non patet. Dico primo, domini,cum dicebatur à calido & à frigido &c. contra arguis, quia tunc nullum metallum potest dissolui, quia omnia metalla à calido & à frigido coagulantur, & quòd à calido dissoluuntur: oh quid ergo dicit Arist. quòd ista talia mixta non possunt dissolui, quia coagulata sunt à calido & à frigido? Videtur Alexander hic dicere, quòd coagulatio metallorum re uera non fit à calido & frigido ,sed fit re uera à frigido tantum: oh Aristo.dicit: quòd fit à calido & à frigido: respondet Alexander, quòd Aristo. intelligit, quod calidum concurrat tantum, commiscendo & disponendo materiam, resoluendo superfluum humidum; ex qua resolutione humidi superflui frigidum uehementer comprimit humidum, quod remanet,& siccum, idest uaporé & exhalationem; & tunc generatur metallum: & sic calor adiuuat; & eorum generatio fit à frigido, & non à calido; sed caliditas tantum adiuuat disponendo materiam, à frigido autem per se generatur; quia, si metalle fierent à calido & à frigido, essent omnino insolubilia, & contradictio in Aristotele non posset solui. De secundo, de ferro, quia liquescit etiam ferrum, & tamē generatio eius est à calido & à frigido; quid ergo dicit Arist. dico, quòd Arist. ponit illud exemplum de ferro pro exemplo & non quòd ita sit: oh exemplum est falsum: dico, quòd falsum est exemplum, quia patet ex eius uerbis, quod ferrum liquatur;& patet etiam experiētia: oh cur magis ponit exempla de ferro, quàm de alijs metallis? dico, quòd ideo magis ponit exemplum de ferro, quàm de alijs metallis, quia ferrum non dissoluitur,nisi ex uehementi calore, & ex admixtione sulphuris & auripigmenti: & sic difficulter dissoluitur ferrum; reliqua uero metalla facilius soluuntur,& à moderato igne: & ideo Aristoteles exemplificat de ferro:& propter hoc uideatis Albertum. De secundo,quia dicit Aristoteles,quod corpora,quæ non dissoluuntur,sunt triplicis generis; quædam possunt mollificari, & quædam non: corpora, quæ non possunt mollificari,sunt ea corpora,quæ non admittunt aquam in uase ex angustia pororum,quia habent poros angustos: sed quare dicit Aristoteles,quia ferrum est solidissimū corpus,& non mollificatur à calido? tum quia multa mollescunt & à calido, & à frigido: dico,quòd duplex est mollificatio,sicut est duplex mollificabile: quædam mollificātur à calido,& ista non indigent subingressu aquæ; neque de isto mollificabili loquitur Aristo.sed tantum de eo mollificabili,quod est mollificabile à frigido: & dicit ideo,quòd ferrum non est mollificabile, quia non admittit aquam propter angustiam pororum; & ideo non est mollificabile a frigido: & sic dictum Aristotelis non est intelligendum generaliter, quòd scilicet omnia corpora, quæ non admittunt ingressum humidi,non mollificantur, quia multa sunt,quæ sunt ualde solida,& habent poros angustiores,& mollificantur a calido,ut cornu,ferrum,& ligna aliqua: & sic soluta est prima,& secunda dubitatio. De tertio,quia Aristoteles dicit,quòd aliqua ligna sunt mollificabilia: &, cum ex quarto Physicorum dicis, quòd materia lignorum omnium est terra; dico, quòd non est contradictio in Aristotele, quia propositio particularis non contradicit particulari: quia, cum dicit, quòd ligna non sunt mollificabilia, non dicit, quòd omnia ligna sint huiusmodi, sed dicit, quòd aliqua sunt mollificabilia,& quædam sunt mollificabilia,& sic non contradicit sibi, quia istæ sunt propositiones particulares: & ideo dicit,quòd ligna, quæ admittunt aquam missa poros suos, ut hebanus alba,mollescunt; & sic reliqua,quæ intromittunt aquam,ut abies &c. Quod autem addis, quòd omnia ligna sunt a prædominio terra, ut ait Aristot. quarto Physicorum; dico,quòd uerum est: oh quomodo ergo Aristote.dicit hic,quòd aliquod lignum est a prædominio terra,aliquod aer? dixi,& nunc etiam dico,quòd omne lignum per se est a prædominio terra: &, si Aristot. dicit,quòd in aliquibus prædominatur,iam dixi, quòd prædomi

natur

natur extrinsece, non autem intrinsece, ut quarto cœli dicit Aristoteles, quia habent ista talia ligna poros latos, intra quos mulrum aeris recipiunr, & ideo extrinsece; & de isto aere loquitur Aristoteles, non quod tamen in eius mixtura dominetur aer & intrinsece, quia in omni ligno dominatur terra: non tamen nego, quin in lignis etiam dominetur aliqua pars pinguis aerea, quia inflectitur lignum. Quod dicis de hebano alba & nigra, quia Aristoteles dicit hebanum albam, de qua nullus meminit; dico, quòd reuera ita est: sed Auicenna secundo can. fecit mentionem de hebano alba; & alij dicunt, ut medici nostri neoterici dicunt istud lignum indicum, quod dicimus lignum crucis, esse hebanum albam. Sed tunc isti habent dubitationem contra se, quia istud lignum, quod dicitur lignum crucis, quia cruciat homines, non supernatat aquæ; & Aristoteles dicit, quòd hebanus alba supernatat aquæ; & Alexander expresśir hoc, quia Aristot. dicit hebanum nigram ad differentiam hebani albæ, quæ est leuis: & ideo debetis istud aduertere, quomodo istud lignū submergatur aquæ: ego tamen nescio, quæ sir ista hebanus alba, & an sit: unum dico, quòd ex hoc, quòd submergitur, uel non, non debet dici nigra, quia mulra sunt ligna, quæ submerguntur: Cogitetis uos, quia in hoc nescio quid dicam. De alio, quod addis, quia Aristoteles in epilogo dixit, quod iam patet, quid sit coagulatio, & quid liquatio; quod tamen falsum est, quia nō patet, quid hoc sit, & quomodo coagulatio differat ab ingrossatione; Albert. hic dicit, quòd differunt coagulatio & ingrossatio, quia coagulatio nihil aliud est ex Aristo. hic, nisi mutua comprehensio huiusmodi aquei cum sicco terreo: dico, dicit Albertus, mutua comprehensio, quia ista non est mutua comprehensio, & multa comprehensio, sed fortis est & uehemēs comprehensio: ingrossatio uero est multa comprehensio humidi, non autem aquei, sed ae rei cum humido aqueo & sicco terreo subtili simul; & ista appellatur proprie impinguatio. Sed, domini, hoc falsum est, & non conuenit etiam uerbis Aristotelis, quia dicit Albertus, quòd coagulatio est mutua comprehensio humidi aquei cum sicco terræ, quæro, quid intelligas per mutuam comprehensionem; quia aut intelligis per mutuam comprehensionem, ueram comprehensionem & coniunctionem humidi aquei & terrei; & tunc glacies est coagulatio, quia ibi comprehenditur corpus, quod tamen negas: si uero intelligas, quod de facto debes intelligere, per mutuam comprehensionem, idest ueram comprehensionē & commixtionem, quæ est, ut quando resultat crasis & temperatura ipsius corporis, quia, si non resulter uera comprehensio, non erir mixtum, sicut non dicitur mixtio, quando miscetur aqua calida cum niue; si sic intelligit Albertus, tunc est manifesta instantia de corporibus fluentibus, ut de uino, urina, & aceto, quæ sunt uere mixta ex humido aqueo terreoque, & tamē ista non sunt coagulata, quia fluunt; & coagulatio opponitur fluxioni, quia coagulata, sunr, cum crassescunt, & constant proprio termino. Quod etiam dicit Albertus secundo, quòd ingrossatio est mutua comprehensio non humidi aquei, sed humidi aerei & humidi aquei simul cum sicco subtili terræ; hoc est contra Aristotelem, quia Aristo. dicit totum oppositū, quia dicit, quòd ingrossatio est separatio humidi aquei, uel aerei subtilis, a sicco constanti; ergo non est mutua comprehensio, ut uult Albertus: & ideo dicit Aristo. quòd omnia, quæ digeruntur, crassescunt, quia digestio nihil aliud est, quàm resolutio superflui humidi a reliquo constanti: & ideo, quæ digeruntur, crassescunt, quia humidum ex aereo fit aqueum, & deinde talia digesta crassescunt, quia ex aereis fiunt aquea, & ex aqueis fiunt terrea: non est ergo ipsa crassatio mutua comprehensio humidi aerei & aquei simul cum sicco subtili terreo, sed est illa resolutio superflui humidi, ut dicir Aristo. & illa separatio: neque etiam est uerum, quòd ingrossatio sit impinguatio, quia multa crassescunt, quæ non impinguantur: & ideo Suessanus aliter dicit, quòd coagulatio est exiccatio & ingrossatio: & bene aduertatis, quia res difficilis est, & totus iste liber difficillimus est, ut sæpe dixi uobis.

Erat quarta dubitatio, quia Aristoteles dicit, quòd ex prædictis patet, quid sit coagulatio, & quid liquatio: est modo dubitatio, quia non uidetur, quomodo ex istis pateat, ut possint haberi definitiones horum; & præcipue quomodo differat coagulatio ab ipsa ingrossatione, cum utraque sit ingrossatio. Et fuit responsio Alberti; quod differant ex definitione eorum, quia coagulatio non est nisi mutua comprehensio humidi aquei cum sicco terreo; ingrossatio uero est comprehensio humidi aerei & aquei simul cum sicco subtili terreo. Et

fuit

fuit reiecta ista responsio, quia aut intelligit per mutuam comprehensionem, comprehensionem & coniunctionem humidi aquei cum sicco terreo; &, si sic, tunc cógelatio aquæ est coagulatio, quia ibi comprehenditur unum corpus cum alio; cuius oppositum ipse tenet: si uero intelligit per mutuam comprehensionem, ueram mixtionem, ex qua resultat uerus terminus, scilicet crasis & complexio, ut de facto intelligit, ut secundo de gen. & corru. dicit Aristot. tunc erit difficultas, quia generatio uini, aceti, & illorum quinque erit coagulatio, quia in omnibus illis est mutua comprehensio humidi cum sicco, isto modo capiendo comprehensionem, scilicet pro complexione: & hoc fuit dubium, quo reieci opinionem Alberti. Et ideo est secunda opinio, quæ est illius Suess. qui dicit, quòd utraque, scilicet coagulatio & ingrossatio, est exiccatio, sed differunt, quia coagulatio est exiccatio humidi cuiuslibet, scilicet uel sit exiccatio humidi superflui, uel humidi naturalis, quia omnis humidi exiccatio dicenda est coagulatio; sed ingrossatio non est cuiuslibet humidi exiccatio, sed tantum humidi superflui, & non omnis humidi, quia non naturalis humidi, sed tantum superflui & non commensurati; & ideo differunt, & sunt separata. Sed, domini, iste modus dicendi, licet sit magni uiri, recedit manifeste a sententia Aristot. quia ex uerbis eius in plus se habet coagulatio, quàm ingrossatio; quod patet, quia per eum ingrossatio est tantum humidi naturalis exiccatio; coagulatio autem est exiccatio tam humidi naturalis, quàm superflui: ergo coagulatio est in plus, quàm ingrossatio: omnis ergo ingrossatio est coagulatio; cuius oppositum dicit Aristot. quia multa crassescunt, quæ coagulari non possunt; sicut oleũ crassescit, dicit Aristot. & coagulari minime potest: & secundum Suess. coagulatio se habet ut genus, quia, siue sit exiccatio superflui humidi, siue naturalis & commensurati, secundum istam opinionem semper dicitur coagulatio, & sic omnis ingrossatio erit coagulatio, & non ecótra; quod falsum est, dicit Aristot. de oleo, quod neque à calido, neque à frigido coagulatur. Et ideo recurramus ad Alexandrum, ex cuius uerbis potest haberi differentia harum passionum; quia dicit, quòd differunt coagulatio & crassatio, quia coagulatio nihil aliud est, quàm constantia quædam ipsius humidi fluidi, quæ consistit & terminatur termino proprio, & non amplius fluit more aquæ: Ingrossatio uero trifariam capitur, impropriè, ut quãdo capitur pro omni ingrossatione; & sic aer etiam dicitur ingrossari à frigido; & de hac nó loquitur Aristot. hic; ut quando ex aere: fit uapor Alio modo sumitur ingrossatio pro intumescentia alicuius corporis sibi admixti; sicut crassescit oleum, dicit Aristot. & quomodo? ex admixtione aquæ: & etiam sic crassescit aqua maris, & fit spuma, cum partes eius aereæ miscentur cum aqua maris: sicut etiam ex admixtione saponis cum aqua fit corpus constãs maioris molis, utroque seorsum (& hoc dicit Arist. secundo de generatione anima. capite secundo) quia tunc contingit illud tertium corpus, quia eleuantur ampullæ, & fit maioris molis; ut hic dicit Aristot. quòd oleum crassescit a frigido, quia partes aereæ olei congelãtur, & conuertuntur in aquam, & miscentur cum oleo, & sic intumescit; & sic etiam ex admixtione saponis cum aqua fit corpus constans tertium; ita etiam de spuma: & de ista incrassatione non loquitur Aristot. cum ponit ipsam esse coniunctam cum ipsa coagulatione, quia dicit, quòd incrassatio est quædam exiccatio; sed hic nulla fit exiccatio, scilicet quando oleum ingrossatur & crassescit, immo potius fit humectatio, quia pars aerea conuertitur in aquam in oleo. Et ideo ingrossatio, de qua loquitur Arist. hic, est exiccatio humidi, quoties scilicet uel à frigido exprimatur humidum, uel à calido euanescat; & tunc illud crassescit, & sic fit semper exiccatio: & non dicit, quòd corpora fiunt crassiora per hoc, quòd fiunt maioris molis, sed quia fiunt constantiora & ficciora: & ideo dicit Aristot. quòd omnis digestio est crassities quædam, quia humidum superfluum euanescit; & sic illa fiunt solidioris molis: & sic intelligit Aristot. in hoc loco crassitiem. Et ideo differunt, licet utraque sit exiccatio, scilicet & coagulatio & crassities; sed differunt secundum magis & minus, quia coagulatio est humidi exiccatio, & in ea tantum humidum exiccatur; quòd si prius illud corpus fluebat, non amplius fluit; aut, si non fluebat, fit constantius, quàm prius esset: dico, si non fluebat, propter lentorem, quia dicit Aristot. quòd later coagulatur à calido, non quòd prius flueret, & omnino non fluat, sed fit constantior: & sic coagulatio est exiccatio, quia aut corpus illud fluebat, & non amplius fluit; aut prius non fluebat, sed fit constantius, ut later: ingrossatio uero

uero

uero est exiccatio, qualiscunque, etiam quòd adhuc fluat illud, quod ingrossatur; ut uinum ingrossatur, & tamen adhuc fluit, non tamen econtra: & ideo crassatio est ut genus respectu coagulationis: & hoc dicebat Aristo. Sed tu dices, oh tu dixisti, quòd coagulatio est constantia quædam, quæ non amplius fluit, sed constat proprio termino: & supra dixit Aristo. quòd digestio est constantia quædam, quia resoluitur humidum: quomodo ergo differunt coagulatio & digestio? Secundo, quia sequitur, quòd non omnis generatio mixti sit coagulatio; cuius oppositum uidentur dicere omnes expositores: & assumptum probo de oleo, scilicet de generatione olei, quod non potest coagulari: & patet etiã de coagulatione uini. Tertio, quia tũc coagulatio aquæ nõ erit coagulatio, quia coagulatio est, cũ resoluitur super fluum humidum: &, cum aqua coagulatur, nullum humidum resoluitur. De primo dico, quòd differunt pluribus modis, primo quia digestio est absumptio superflui humidi ad calorem naturalem, dicit Aristo. coagulatio uero, est absumptio seu exiccatio qualiscunq;, quo res fluebat, & nõ amplius fluit; si uero nõ fluebat, redditur solidioris substantiæ, quàm prius esset: dico ergo, quòd maior est humidi absumptio in coagulatione, quàm in digestione, quia in digestione est tantum superflui humidi resolutio; in coagulatione uero est resolutio humidi, quo fluebat, ita, quòd non amplius fluit, & sic ex absumptione humidi, qualiscunq; fuerit; ut patet in latere, ubi fuit absumptio maioris quantitatis humidi, superflui: differunt etiam, quia digestio fit tantum à calore naturali; coagulatio autem à quocunque calore: Et sic bifariam differunt, quia digestio est absumptio minoris humidi; coagulatio autem maioris, quia qualiscunque humidi: secundo, differunt, quia digestio fit à calore naturali tantum; coagulatio uero à quocunque calore. De secundo, quia sequeretur, quòd non omnis generatio esset coagulatio; concedo, quòd non omnis generatio mixti est coagulatio, nisi loquamur de coagulatioue impropria, licet omnis generatio mixti sit digestio, quia est coctio, non tamen est coagulatio: & sic dico, concedendo, quòd non omnis generatio mixti est coagulatio, nisi abutamur terminis, & improprie, scilicet est coagulatio, idest mixtio humidi & sicci: si autem intelligatis coagulationem tantum propriam, sic concedo, quòd nõ omnis mixti generatio est coagulatio: concedo tamen, quòd omnis generatio mixti est coctio, quia est digestio à calore naturali, ut dicit Auer. De tertio, quia tunc coagulatio aquę non est uere coagulatio, ut hic loquitur Aristo. de coagulatione, quia nihil humidi ibi absumitur, nisi fuerit fortis comprehensio sicci terrei cum humido aqueo, quia illa coagulatio est comprehensio humidi aquei cum sicco terreo, non autem est absumptio humidi aquei, ut debet esse in coagulatione, quia coagulatio est, quãdo fit resolutio humidi: & sic, si aqua dicitur coagulari, est impropria locutio, coagulatio est proprie mixtio.

Alia est principalis dubitatio, quia dicit Aristo. quòd duæ erant causæ liquationis & coagulationis, scilicet calor & frigus; & humidum & siccum sunt materia: & sic dicit, quòd frigidi & calidi est congregare & dissoluere; humidum uero & siccum sunt materia coagulationis. Est modo dubitatio, quia ex Auicenna prima primi cap. de causis, frigidum non ingreditur opera naturæ: sed coagulatio, est opus naturæ: ergo non fit à frigido per se; aut coagulatio non est opus naturæ, quod est manifeste falsum, ergo; Tum quia supra repetendo ea, quæ dixit in secundo de generatione & corruptione, quòd frigidi est congregare homogenea & heterogenea; & sic definit frigidum: sed congregatio fit coagulatione: ergo frigidi est tantum congregare, non autem dissoluere, quia, cum dissoluitur, segregatur, non autem congregatur. Secundo arguitur de calido, quia supra dixit, quòd calidi est separare heterogenea, & congregare homogenea: sed hæc separatio fit liquatione: ergo tantum liquefacit: ergo tantum conuenit ipsi calido liquefactio, & nullo modo coagulatio; quia, si sic, tunc ei conueniret congregare heterogenea, & separare homogenea; cuius oppositum dixit Aristo. in definitione eius. Tum tertio, quia Aristo. non numerat nisi duas causas tantum coagulationis & liquationis, scilicet calidum & frigidum; & Alexander supra numerauit etiam siccitatem; & dixit de sale & nitro, quæ à sicco coagulantur; & dixit, quòd hoc etiam uidetur dicere Aristo. supra in principio cap. quòd siccum coagulat, quia dixit, quòd sal & nitrum dissoluuntur à frigido & humido; ergo coagulatio fit à calido & sicco, quia fit à causis contrarijs: Tum de humido etiam, quia dixit, quòd omnia, quæ coagulantur, absen

tia

tia humidi coagulantur,& sic ab humido dissoluuntur; ergo etiam humidi est coagulatio, non tantum calidi & frigidi: & confirmatur,quia Aristo.dixit, quod sal & nitrum,quæ coagulantur à calido & sicco,& præcipue sal,non dissoluuntur nisi à frigido & humido: ergo dissoluuntur etiam ab humido: & dixi etiam uobis,quomodo sal non dissoluatur uere à calido in aqua,quia illa non est uera dissolutio: ergo dissolutio etiam fit ab humido: quare ergo inter causas actiuas Aristo.non exponit istas causas? Tum etiam,quia Arist.dixit, quòd humidum & siccum sunt materia coagulationis: si sunt materia,quomodo ergo sunt causæ efficientes coagulationis & liquationis, cum materia & effectus non coincidant? Quarto & ultimo dubitatur,quia experientia constat,quòd multi sunt fontes,in quibus proiecta in ipsis coagulantur usque ad duritiem lapidis: sed ista induratio non potest fieri neque à calido & sicco illius fontis, quia aqua illa est frigida & humida; neque à frigido & humido illius fontis,quia sic omnis aqua coagularet proiecta in ea,quia omnis aqua est frigida & humida: ergo istæ non sunt causæ coagulationis. De primo,cum dicis,quòd frigidum per se non ingreditur opera naturæ ex Galeno,& Auicenna; dico,quòd supra disputaui hanc quæstionem, an frigidum ingrediatur opera naturæ, nec ne; & adduxi uobis Conciliatorē,qui hoc disputat in loco proprio, ubi tenet cum Aristotele, & disputat aduersus Galenum & Auicennam: tamen,quicquid sit tenendo cum Aristotele,& euadendo argumentum, dico aduersum Aristo.& Auicennam prima primi,& Gal. quòd frigiditas per se sola non ingreditur opera naturæ,sed semper cum frigiditate concurrit calor, & maxime in generatione mixtorum & in metallis,ut in fine huius tertij diximus: & ideo ad Galenum & Auicennam dico, quòd frigiditas ex se sola non ingreditur opera naturæ,sed etiam requiritur calor cū frigore,præcipue in generatione mixtorum,quicquid sit in generatione simplicium.

De secundo,cum dicis,sicut supra dictum est,quòd frigidi est congregare homogenea & heterogenea simul; sed hoc fit congregatione,& non liquatione; ergo frigidi solum est cōgregare,non autem dissoluere; dico,quòd frigoris est congregare homogenea & heterogenea simul,& cum hoc etiam ei conuenit segregare,quia aliquando dissoluit: oh cur Aristo. ita describit? dico,quòd Arist.per istam operationem describit ipsum frigidum,quia per ipsam operatur in mixta,& quia ut in pluribus ita est in mixtis,quia ut in pluribus mixtis conuenit ista operatio,scilicet congregatione homogenea & heterogenea simul: & sic describit Aristo.& non definit, quia ista est descriptio frigidi quædam, non autem definitio, quæ sumpta est ab essentia & operatione frigidi in mixta,quia ut in pluribus frigidum congregat homogenea & heterogenea,raro autem per accidens dissoluit: & sic etiam concedo, quòd frigidi conueniat congregare,quia aliquando dissoluit: & sic utrique conuenit hæc operatio,scilicet frigido & calido; sed frigido per accidens, calido autem per se. De alio, de calido,eodem modo dico,quòd ista est descriptio calidi, non autem definitio; & conuenit ei sumpta ut in pluribus & in mixtis, raro autem in mixtis facit oppositum, quia etiam calidum coagulat,non tamen separat aliquando. Sed uos dicetis,oh uni causæ non possunt attribui plures effectus contrarij, quia effectus contrarij non sunt per se eiusdem naturæ seu causæ: quomodo ergo eidem calori attribuitur liquatio & coagulatio, quia sunt contrarij effectus: dico, quòd non inconuenit, quòd contrariorum effectuum sit eadem causa; sed unius per se,& alterius per accidens,quia effectuum contrariorum causæ per se sunt contrariæ: ergo calor & frigus sunt per accidens causæ liquationis & coagulationis,& ita possunt esse causa utriusque per accidens: oh quæ ergo causæ per se dico,quòd etiam calor & frigus sunt causæ per se quandoque,quia calor per se separat heterogenea,& per accidens homogenea; & per se unit & congregat homogenea,& per accidens heterogenea: & frigus per se congregat heterogenea,& per accidens separat illa: &, licet hoc faciat per accidens, tamen fit . . quia istæ causæ,licet sint per accidens, tamen sunt: & quomodo fiunt isti effectus à calido & à frigido? dico eodem modo,quia calidum coagulat & absumit humidum, quia calidum absumit,ex quo exiccat; & frigidum,exprimendo absumit etiam: & sic etiam utrunque dissoluit,quia calor dissoluit ea,quæ à frigido coagulata sunt,& sic liquefacit eodem modo; & frigidum liquefacit,quia,sicut fit absumptio humidi à calido,ita à frigido reponitur,& sic liquefacit: & sic dicit Aristo. quæcunque coagulantur, aut absentia humidi

coagulantur,& hæc ab humido diſſoluuntur; aut coagulantur abſentia calidi,& hæc à calido diſſoluuntur: & ideo dico,quòd idem effectus poteſt habere duas cauſas. De tertio, quia etiam humidum & ſiccum poſſunt eſſe cauſæ effectiuæ coagulationis & liquefactionis; & quòd etiam ab Alexandro ſumitur ſiccum,principium effectiuum coagulationis,nõ tamen humidum: & citaui uerba Ariſtotelis infra contra Alexandrum,quia ei obſtant illa uerba Ariſtotelis infra, quando dicit,quòd omnia,quæ coagulãtur,aut abſentia frigidi coagulantur,& iſta ab humido liqueſcunt; aut coagulãtur abſentia calidi,& hæc à calido diſſoluuntur:& Ariſto.ſupra dedit exemplum de ſale,qui coagulatur à calido & ſicco,quia diſſoluitur ab humido & frigido,& non à calido & humido: & ultimo Alexander aſſignabat cauſam,cur humidum non eſt cauſa effectiua coagulationis,dicẽs, quòd cauſa eſt, quia eſt cauſa materialis coagulationis.Sed replicaui contra Alexandrum,quia à pari minime ſiccum deberet eſſe cauſa efficiens coagulationis,quia etiam ſiccum eſt ut materia coagulationis: & ideo dixi, & nunc dico,et propter uerba Ariſtotelis,quòd non ſolum calor & frigus ſunt cauſa coagulationis,ſed etiam humiditas & ſiccitas ſunt eius cauſæ principales; tamen ſunt cauſæ effectiuæ calor & frigus; aliæ uero duæ,ſcilicet humiditas & ſiccitas,ſunt cauſæ ſecũdariæ,quia ſunt cauſæ coadiuuantes & diſponentes,quia coadiuuant primas: & non nego, quòd cauſæ materiales non coincidant cum effectiuis, puta inſtrumentum,quia poteſt eſſe cauſa materialis & efficiens inſtrumentaria,quia iſtæ cauſæ,quæ ſunt hoc modo efficientes, poſſunt eſſe ut materia & agens: & ideo dico contra Alexandrum,quòd etiam humidũ eſt ut agens ſecundarium; & in hoc non conuenimus cum Alexandro. De ultimo,de fontibus,in quibus induraſcunt proiecta,& non à calido & ſicco,quia aqua eſt frigida & humida;& non à frigido & humido,quia tunc omnis aqua illum effectum faciet: ergo iſtæ non ſunt cauſæ effectiuæ,coagulationis,quia illa induratio eſt quædam coagulatio: dico, quòd iſta coagulantur à frigido & ſicco,quia ex uehementi frigiditate & ſiccitate illius aquæ conuertuntur in lapides: & conuertuntur magis ab iſta aqua horum fontium,quàm ab alia alterius fontis,quia in iſta eſt maior copia exhalationis frigidæ & ſiccæ,quàm in aliquo alio fonte; tanta eſt enim copia exhalationis, quòd ſufficit ad conuertendum illud proiectum, in lapidem; cuiuſmodi non eſt in aliquo alio fonte:& iſta exhalatio eſt frigida & ſicca de natura lapidis,& ideo conuertit proiecta in ipſum,in lapidem: ſed, quare ſit maior copia huius exhalationis in hoc loco,quàm in alio,quærendum eſt ex diſpoſitione loci, quia conſiderandæ ſunt partes loci,& actio ſolis,ut diximus ſupra,quia omnes hæ cauſæ reducendæ ſunt ad cauſas naturales.

Remanet dubitatio ſoluenda, an,ſcilicet,quæ coagulantur à calido,diſſoluantur à frigido,& econtra,quia Ariſtoteles dicebat,quòd,quæcunque coagulantur à calido,diſſoluuntur à frigido,& econtra; quia regula uidetur falſa,primo de ijs, quæ coagulantur ex ipſa terra,ut lapis molaris, quia iſta omnino inſolubilia ſunt,& tamen coagulantur à calido exurẽte,& à frigido non diſſoluuntur. Tum ſecundo,de frigore,quia tophus lapis,qui generatur in ſpeluncis à frigiditate earum,ut dicit Ariſto. quia generatur à frigiditate uehementi,exprimente humidum à terra ipſa; & tamen à calido non diſſoluitur,immo inſolubilis eſt,neque liqueſcit more aquæ. Tertio etiam fortius, quia dixit,quòd,quæ à calido incipiunt coagulari,à frigido completur eorum coagulatio,ut de metallis dixit in fine tertij: modo,ſi eſt uera regula iſta, quòd,quæ à calido coagulantur,diſſoluuntur à frigido, & econtra: ergo omnis coagulatio,quæ incipit à calido præcedente,diſſolueretur à frigido ſubſequente; ergo impoſſibile eſt,quòd fiat aliqua coagulatio,quæ incipiat à calido, & compleatur à frigido; quia,ſi incipit à calido,& terminatur à frigore, tunc illud frigus ſequens diſſolueret illam coagulationem factam à calido,ſi uera eſt regula Ariſtotelis, quòd, quæ à calido coagulantur,diſſoluantur à frigido,& econtra: aliter regula non erit uera; aut aliqua non coagulantur à frigido & à calido ſimul,ut dicit Ariſto.in fine tertij de metallis. Dico,quod reuera regula Ariſt. nõ eſt generaliter uera,quòd,quæcunq; à calido coagulantur diſſoluũtur, à frigido,& econtra,pro ut optime argumenta concludunt,quia patet inſtantia manifeſta ut eſt concluſum: ſed intelligenda eſt illa propoſitio Ariſtotelis cum cõditione, uidelicet, quæcunque coagulantur à calido,ſi ſolubilia ſunt,à frigore diſſoluuntur;&, quæcunq; coagulata

gulata sunt à frigore,si solubilia sunt,à calido dissoluuntur,quia,ubi fere exprimitur totum humidum; non dissoluuntur;ut de latere & lapidibus molaribus diximus,quæ à calido coagulantur,& non dissoluuntur à frigido, quia non sunt dissolubilia:&,si sic addamus istam conditionem,scilicet si solubilia sunt,erit uera regula,aliter non,quia aliqua sunt coagulata à calido,uel à frigido,quibus non conuenit esse solubilia,quia fere totum eius humidũ est expressum,& sic soluitur primum argumentum. Et sic etiam de secundo, de lapide topho, qui coagulatur a frigido uehementi; tamen non dissoluitur à calido,quia non est dissolubilis: quia, si esset dissolubilis, cum à frigido coaguletur,a calido dissolueretur. Quæ tamen est causa, quòd aliqua corpora sunt insolubilia,cum tamen sint coagulata? oh iam dixit uobis Aristo. propter duplicem causam,primo quia quædam & a calido & a frigido sunt coagulata simul;& hæc non possunt dissolui, quia omnia,quæ dissoluuntur,aut à calido aut a frigido dissoluũtur;&, quia sunt coagulata a calido solo,ideo oportet,quòd à solo frigido dissoluantur,& econtra: sed,cum coagulantur & a calido & a frigido simul,tunc non possunt dissolui nec ab uno scorsum, nec ab ambobus,quia contrariorum, causæ sunt contrariæ:sed ista corpora sunt ab ambobus coagulata: ergo a nullo dissolui possunt per se,neque ab uno scorsum,quia ab utroque simul sunt coagulata,& contrariorum causæ debent esse contrariæ.Secunda causa assignata ab Aristotele ipsius insolubilitatis,fuit angustia pororum, quia in aliquibus pori sunt adeo tenues,ut non admittant aquam ad intra se; ideo non possunt dissolui & fluere more aquæ,quia carent tũc humido interiore,quia iam a frigido fuit dissolutum uel a calido;& carent etiam illo humido extrinseco,quod propter angustiam pororũ non ingreditur intus; ideo sunt insolubilia: & hæc est secunda causa insolubilitatis Sed tu dices de prima causa,quia prima causa uidetur dubia,quòd aliqua corpora sint insolubilia, quia a duplici agente coagulantur,quia idem operatur frigus subsequens,quòd calidũ præcedens,& econtra:&,quòd idem operetur,ostendo,quia calidum coagulat consumẽdo per se humidum; frigidum etiam coagulat consumẽdo cum expressione ipsum humidum, quia exprimendo absumit: ergo frigidum & calidum eodem modo coagulant, consumendo, scilicet humidum: ergo,cum ambo eodem modo operentur,non uidetur ideo,cur magis,ea,quæ a duplici agente coagulantur tum a calido tum a frigido,possint minime dissolui, quàm ea, quæ a solo calido,uel frigido coagulantur,quia,ueluti ea,quæ coagulantur a calido & frigido,coagulantur, quia in eis consumitur humidum; sic etiam,quæ a simplici calido,uel a simplici frigore coagulãtur;quia idem operantur. Secunda dubitatio est,quia inquit Aristot. quòd quædam fuerunt coagulata a calido incipiente,& à frigido subsequente, perficiente illam coagulationem: ergo uidetur,quòd eadem ratione aliqua possint a frigore incipienti coagulari,& a calido subsequenti perfici,quia non uidetur maior ratio de uno, quàm de alio: sed non inuenitur, quòd aliqua incipiant coagulari a frigido, & compleantur a calido: ergo etiam neque econtra debet esse,quòd,scilicet aliquod incipiat coagulari a calido, & compleatur a frigido. De primo,cum dicis,quòd idem operatur calor præcedens & frigus subsequens;dico,quòd uerum dicis,quòd calor & frigus nihil plus operantur, quàm cõsumendo humidum,quod etiam calor per se,& frigus per se,operantur: &, cum dicis, quare ergo ea,quæ a duplici agente coagulantur, non possunt dissolui,sicut ea,quæ ab uno solo agente coagulãtur? dico,quòd,ut ego puto, causa est ista,quia,quæ coagulẽtur a calido solo,uel a frigido solo,coagulantur,quia reuera consumitur humidum; sed non resoluitur humidum eorum totum & in tanta copia,sicut in ijs,quę coagulãtur ab utroq;,et ideo ista possunt dissolui a contrario: sed,quæ coagulãtur a frigore & à calido simul,in ipsis est quasi cõsumptum totum humidum,quia calor,scilicet principaliter expellit ipsum humidum, resoluendo; & deinde a frigore totum penè residuum expressione & compressione resoluitur:& ideo,cum omnino dissolutio fiat humidi,& istorum humidum sit fere totum dissolutum,ista sunt insolubilia: & ideo etiam,si sit aliquod coagulatum a frigido & a calido simul, quod non habeat tantam humidi resolutionem,erit dissolubile: & etiam, si sint aliqua mixta a solo frigido coagulata,dissoluentur a solo calido; in quo tamen esset maxima resolutio humidi,ut fere totum humidum exierit,istud coagulatum esset etiam insolubile: & ideo,licet idẽ operetur calor seorsum,& frigus seorsum,cum calore & frigore simul, tamen non tantum

operatur

operatur calor simplex in humidum, aut frigus simplex, quantum operantur calor & frigus simul: & ideo ista est causa, quòd aliquod corpus sit indissolubile, quia ferè totum eius humidum est expressum: ista ergo est causa, quòd ea, quæ a frigido & calido simul sunt coagulata, sunt insolubilia, quia ferè totum eius humidum est expressum: non tamen negamus, quòd aliqua, quæ a simplici calore, uel a simplici frigore, sunt coagulata, sint insolubilia; ut est de topho lapide, ut dixi, & de lapide molari, a quibus ferè totum humidum exprimitur. De secundo, quia dicit Aristo. quòd aliqua coagulantur a calido incipiente, & a frigido perficiente: ergo pari ratione aliqua deberent coagulari a frigido incipiente, & calore terminante, quia non maior est ratio de uno, quàm de alio: sed non inuenitur aliquod coagulatum a frigore incipiente, & a calido terminante: ergo neque inuenitur aliquod coagulatũ a calido incipiente, & a frigore terminante ut uult Aristo. Albertus ad hoc dicit, quòd non potest aliquod coagulari incipiendo a frigore, quod terminetur a calore: Sed hoc falsum est, & contra Aristotelem supra, ubi dixit, quòd incipit coagulatio lactis aliquãdo a calido, & aliquando a frigido in illud proiecto; ut a cardamo, & a calido, ut ex felle tauri, exque folijs lauri. Et postea perficitur ista coagulatio lactis, non tantum a corpore frigido iniecto, sed a calido subsequente, scilicet a calido ipsius ignis; & ita a duobus agentibus. Esset tam pulchra dubitatio, quam consideratis, cur est, quòd, cum ignis uehementissime coagulet, per se non possit solum coagulare, & perficere coagulationem lactis, sed aliquo corpore iniecto, uel calido uel frigido, cum tamen ignis sit uehementis exiccationis, & possit illud supplere, quod fit per corpus iniectum: considerate uos etiam in hoc. Tertium argumentum est, & hoc facit mihi maximam difficultatem: si, quæcunque coagulantur a calido, dissoluũtur a frigido, & e contra: ergo sequitur, quòd non potest aliquod corpus coagulari a calido incipiente, & perfici a frigido, quia illa coagulatio, quæ incipit a calore, per subsequens frigus dissoluitur, per regulam Aristotelis: ergo nunquam illa coagulatio perficitur: si dicas tu, quòd hoc corpus est indissolubile a calido præcedente, coagulante ipsum in principio; ergo non potest illa coagulatio incœpta a calido, dissolui a frigido subsequente: sed cõtra, quia illud corpus tunc est indissolubile: ergo non est causa, quòd corpus illud sit indissolubile, quia coagulatum est a calido & a frigido simul, sed tantum, quia coagulatum est à calido solo; quod est contra illud, quod dixit Aristo. Tum etiam, quia hoc erit contra regulã Aristotelis, quòd aliqua, quæ sunt coagulata a frigido uel a calido, non essent solubilia a cõtrario: & eius humidum non erit in totum resolutum, quia remanet humidum, quod postea exprimitur a frigore complente coagulationem: uel des mihi tu aliquod corpus in exẽplari Aristo. quod in principio sit coagulatum à calido, deinde a frigore compleatur, puta de cortice oui, quia ego ita arguam de ista coagulatione, quæ incipit a calido; cur ergo frigiditas sequens non dissoluit? si dicas tu, non dissoluit, quia non potest, quia istud prius erat insolubile a calido incipiente: ergo tunc cortex oui est indissolubilis, quia a calido solo coagulatur, non quia calido & a frigido simul: & sic dictum Aristo. non erit uerum, si regula Aristotelis est uera, quia, quæ a calido coagulantur, a frigido dissoluuntur: & sic semper instabo. Et uos, domini, etiam cogitabitis, quia adhuc stat argumentum; quia, cum illud, quod coagulatur a calido, dissoluatur a frigido; quare ergo coagulatio incœpta a frigido uel a calido, non dissoluitur a contrario superueniente? si dicas, quod sit indissolubile a calido incipiente: contra, quia tunc coagulatio illa a solo calido esset indissolubilis.

TEXTVS QVADRAGESIMVS SECVNDVS.

EX bis autem manifestum est quòd a calido, & frigido coguntur corpora. & hæc autem incrassantia, & cogentia faciunt operationem suam. Propterea autem quòd ab his condita sunt, in omnibus inest caliditas, aliquibus autem & frigiditas, quæ deficit. Quare, quoniam hæc quidem insunt, propterea quòd faciunt: humidum autem, & siccum propterea quòd patiuntur: participant ipsis communia omnibus. Ex aqua igitur, & terra, similarium partium corpora constant & in plantis, & in animalibus. Et quæ metalla sunt, ut aurum, & argentum, & quæcunque alia talia, & ex ipsis, & exhalatione ea, quæ utrinsque, inclusa, sicut dictum est in alijs. Hæc autem omnia differunt ab inuicem, & ab sensus proprijs, & eò quòd est posse aliquid facere. album enim, & odorum, & sonorum, & dulce, & calidum, & frigidum, eò quòd possint aliquid face-

re in sensum, sunt. & alijs magis conuenientibus passionibus, quaecunque patiendo dicuntur. dico autem ut liquabile, & concretile, & flexibile, & quaecunque alia talia. omnia enim talia passiua, sicut humidum, & siccum. His itaque differt os, & caro, & neruus, & lignum, & cortex, & lapis, & aliorum unumquodque, quod similarium quidem partium, naturalium autem corporum. Dicamus autem primo numerum ipsorum, quae secundum potentiam, & impotentiam dicuntur. Sunt autem haec. Concretile, Inconcretibile, Eliquabile, Inequabile. Mollificabile, Non mollificabile. Tingibile, Non tingibile. Flexibile, Inflexibile. Frangibile, Non frangibile. Friabile, Non friabile. Impressibile, Non impressibile. Formabile, Non formabile. Pressibile, Non pressibile. Trahibile, Non trahibile. Ductile, Non ductile. Fissibile, Non fissibile. Secabile, Non secabile. Viscosum, Fragile. Commassabile, Non commassabile. Combustibile, Non combustibile. Exhalabile, Non exhalabile. Plurima igitur corporum ferè his differunt passionibus; quam autem unumquodque horum habeat potentiam, dicamus.

POstquàm Aristo. declarauit nobis, quòd quattuor sunt qualitates primae, & declarauit actiones qualitatum primarũ actiuarum, nunc consequenrer incipit declarare qualitatum passiuarum actiones, scilicet humidi & sicci, & etiam duas qualitates, quae sequũtur passiuas. Et, antequàm explicet suam intentionem, primo praemittit quatuor suppositiones, ad declarandum has operationes; & in quarta suppositione explicat intentionem suam, dicens, quòd intentio sua est declarare operationes qualitatum primarum passiuarum. Et prima suppositio est, quòd omnia ista mixta perfecta constat. & habent in se istas quatuor qualitates passiuas, calidum, frigidum humidum, & siccum: & primo probat, quòd omnia mixta perfecta constant ex duabus qualitatibus actiuis; & secundo probat de passiuis: &, quòd omnia mixta constent ex duabus actiuis, probat dupliciter, primo sic, omnia corpora mixta sunt constantia & determinata: sed omnis terminatio est coagulatio, & omnis coagulatio est a calido & a frigido; ergo omnia mixta perfecta constant ex frigiditate & caliditate, & habent calidum & frigidum in se. Tum secundò, quia, si omnia mixta habent calorem, habent illum remissum, quia in summo competit tantum elementis; mixtis autem non conueniunt qualitates primae, nisi in quodam temperamento, quale conuenit, quia aliter non essent temperamenta: sed, si qualitates primae sunt remissae in mixtis; ergo remittuntur a cõtrario: ergo etiam habent qualitates contrarias, quia remissio unius contrarij est per admixtionem alterius contrarij, quia dicit Aristo. secundo Topicorum, quod id est albius, quod est impermixtius nigro, idest quod minus habet de nigro: si ergo mixta habent caliditatẽ remissam; habent ergo frigiditatem, quae remittit illam caliditatem, quia remittitur illa caliditas in mixto ex admixtione frigiditatis. Et tunc Aristo. ex alia parte probat de passiuis, scilicet, quòd corpora mixta constant ex humido & sicco, quia, sicut omnia corpora mixta habent consistentiam a calido & a frigido actiuè, ita etiam passiuè habent consistentiam ab humido & sicco, ut a recipientibus illam consistentiam, ex quibus coagulata sunt: ergo cõstat, qualiter omnia mixta perfecta constent ex quatuor qualitatibus primis. Secũda suppositio, dicit Aristo. quia ex hoc, quod diximus, sequitur, quòd omnia corpora homiomera constant ex aqua & terra: sed unde sequitur hoc? oh sequitur ex hoc, quia omnia corpora mixta constant ex quatuor qualitatibus: &, quia humiditas primo inest aquae, & siccitas primo in est terrae, quia dixit, quòd primum humidum est aqua, & primum siccum est terra: & in mixto sunt hae qualitates: ergo omnia mixta constant ex aqua & terra: ergo omnia corpora homiomera cõstant ex terra & aqua, quia omnia ista corpora sunt mixta: & omne mixtum constat ex quatuor: ergo ex aqua & terra constant omnia homiomera: et Arist. addit notam illationis, ut declaret, quòd hoc secundum suppositum sequatur ex primo supposito. Et tunc exprimit, quae sint istae partes homiomerae, & dicit, ut in animalibus ossa, caro, nerui; & in plantis cortex, lignum, & omnes partes simplices eorum: & etiam metalla sunt homiomera. Et tunc Aristo. ampliat sermonem suum, quia dixit, quòd corpora homiomera constant ex terra & aqua, sed ex simplici halitu sicco & humido: & quomodo constant ex istis halitibus? dicit Aristo. constant ex illis duobus halitibus, cum intra terram congelantur simul, ex quibus fiunt ista corpora; quia, cum illi duo halitus congelantur intra terrã, tunc fiunt metalla. Sed dices, cur Aristo. magis expressit omnia corpora homiomera constare ex aqua & terra, quàm ex alijs elementis? quia non ne homiomera constant ex igne

& aere,& aqua & terra? si enim sunt mixta perfecta, constant ex quatuor elementis, quia omnia mixta perfecta habent quatuor qualitates: respondet Alexander,quòd ideo Aristoteles expressit tantum ista duo,quia omnia ferè mixta perfecta a prædominio sunt aqua & terra,quia in omnibus ferè mixtis prædominantur ista duo elementa: & dico,ferè, quia in aliquibus prædominatur etiam aer,ut in oleo, & in aliquibus aqua,ut in uino,urina,& aceto,ut diximus supra. Tertia suppositio est ista, quòd ista corpora homiomera,de quibus dictum est,quæ sunt corpora naturalia,nō tantum differunt qualitatibus actiuis,sed etiā passiuis;& ferè magis differunt qualitatibus passiuis quàm actiuis: & dicit Alexāder,quòd ideo ista corpora naturalia sunt, quia sunt partes corporum naturalium,ut animalium,& plantarum: differunt ergo istæ partes similares qualitatibus actiuis & passiuis: & Aristoteles exponit, quid intelligat per qualitates actiuas, & quid per passiuas, quia non amplius intelligit hic per qualitates actiuas, caliditatem & frigiditatem, ut intelligebat supra; neque per passiuas intelligit humidum & siccum; sed per qualitates actiuas intelligit eas,quæ propriæ sunt unicuique sensui, ut qualitates tactus,ut calidum & frigidum; qualitates gustus,ut sapores; & qualitates uisus,ut colores: & omnes istæ qualitates quinque sensuum, dicuntur qualitates actiuæ: & sic per qualitates actiuas intelligit propria obiecta priorum sensuum,ut odoratus odor,& uisus color: & ideo dicit, quòd omnes istæ partes homiomeræ differunt ex parte sensibilium priorum,quia aliqua minus odorant, aliqua uero magis; & aliqua sunt magis sonora,& aliqua minus, & sic de alijs: & differūt ista homiomera qualitatibus actiuis: differunt etiam,dicit Aristo. ex parte qualitatum passiuarum, quæ sunt ut coagulabilia & incoagulabilia, quia aliqua sunt coagulabilia, & aliqua incoagulabilia, coagulabile enim dicit passionem quandam, & fluens etiam dicit passionem;& sic etiam mobilia & immobilia, quia aliqua sunt mobilia, & aliqua non: & istæ sunt qualitates passiuæ secundæ, quia primæ qualitates passiuæ, sunt humidum & siccum; differunt ergo istæ partes & ista corpora homiomera non tantum qualitatibus actiuis, sed etiam passiuis qualitatibus secundis; & magis differunt passiuis, quia dicit, quòd magis differunt qualitatibus secundis passiuis, quàm actiuis. Dices tu, quomodo magis differūt qualitatibus passiuis,quàm actiuis? Præterea etiam dubitatur, quia ista corpora differunt istis differentijs per accidens, quia istæ sunt differentiæ accidentales, quia hæc sunt accidentia corporum naturalium, quæ reijcienda sunt à scientia & ab arte, quia, quæ sunt per accidens, non contrariantur: in scientia ergo hæc non debent connumerari ab Aristotele. dico de primo, quòd formæ differunt magis qualitatibus actiuis, quàm passiuis, quia istæ qualitates actiuæ dicuntur ad aliquid, quia dicunt respectum in istis corporibus; & sic dicunt respectum ad corpus, ut uisibile ad uisum; & ideo uidetur, quòd non multum differant ab illis qualitatibus actiuis: passiuæ uero qualitates non dicunt respectum ad corpus, sed sumuntur ex parte materiæ,quia dicunt materiam generationis ipsorum; & ideo uidetur, quòd realior sit differentia ista partium similarium ex parte qualitatum passiuarum quā ex parte actiuarum. & tum dicis de alio, oh differentia ista est accidentalis: uerum est: oh ergo non debet connumerari ab Aristotele in scientia; dico, quòd, licet ista differentia sit accidentalis, tamen est necessaria, & ideo debet connumerari: oh quomodo est differentia accidentalis, si est necessaria? dico, quòd potest esse necessaria & accidentalis; &,quia necessaria, ideo numeranda in arte: & priuatio, primo Physicorum, est principium per accidens uerum generabilium & corruptibilium, & tamen numeratur ab Aristotele inter principia necessaria in generatione: ita etiam hic, quia, licet ista differentia sit accidentalis, tamen, quia est necessaria, ideo connumeratur, quia ex ipsa describitur necessaria, & non accidentalis,differentia: quarta suppositio est, quia dixit, quòd partes homiomeræ magis differunt qualitatibus passiuis, quàm actiuis; ideo nunc enumerat istas passiuas qualitates, & consequenter quæ sunt; & dicit, quòd istæ qualitates passiuæ sunt. 18. contrarietates; quæ sunt passiuæ; quia dicunt potentiam patiendi, uel impotentiam; & enumerat illas,ut coagulabile,& incoagulabile, frangibile, & non frangibile; & enumerat omnes;& de omnibus,dicit Arist.est dicendū a nobis;& primo incipiamus a coagulatione: & quid dicemus?dicit,oh repetemus ea,quæ dicta sunt supra de coagulatione & liquefactio-

ne:& incipit ſermonẽ Ariſt.de coagulatione:& ideo hic etiã ponit intentionẽ ſuam,dicens, quòd ſigillatim de his 18.differentijs uult agere;& incipit a coagulatione:& quare hoc?oh quia iſte ſermo erit nobis neceſſarius ad lib. de anim.& plantis,quia ex iſtis ſcimus generationẽ animalium & plantarũ:& ideo dixi,quòd poſt iſtũ librũ debet ſequi immediate liber de animalibus & de plantis,quia in iſto libro docet nos Ariſt.generationẽ partiũ ſimilariũ; tum animaliũ,tũ plantarũ,quia generatio iſta fit per iſtas paſſiones,ſ.per coagulationem & liquationẽ. Lego uerba.Condita ſunt ideſt oĩa mixta effecta ſunt coagulatione ex his quatuor primis qualitatibus:& dicit,Cõia,ſ.mixta,quæ participant omnibus iſtis qualitatibus primis;& non tantũ conſtant ex his,ſed etiã ex utriſq;,ſ.ex duplici halitu intra terrã,hæc aũt oĩa differũt inuicẽ ad primos ſenſus;& differunt etiã poſſe aliquid facere in ſenſum, ideſt in poſſe aliquid facere in ſenſum,& etiã in paſſiuis qualitatibus. Plurima ferè.dicit plurima ferè, quia elementa non differunt his qualitatibus,ſed tantum mixta &c.

Poſuit Ariſt. quatuor ſuppoſitiones,ex quibus expreſſit ſuã intentionẽ, quòd agendum erat potiſſimum de qualitatibus paſſiuis,quibus potiſſime diſtinguuntur mixta perfecta;& de operationibus qualitatũ,quæ ſunt 18.qualitates:prima eſt coagulabile & incoagulabile; & prima ſuppoſitio fuit,quòd oẽ mixtũ perfectũ conſtat ex quatuor qualitatibus primis:& probauit Ariſt.quòd oĩa mixta perfecta ſunt coagulata,quia ſunt terminata,& proprio termino conſtantia:ergo oĩa ſunt coagulata;& coagulatio eſt a calido & a frigido effectiue,paſſiue uero ab humido & ſicco:ergo oẽ mixtũ perfectũ conſtat ex quatuor qualitatibus primis. Eſt modo dubitatio,quia Ariſt.in illa ſua ratione in illatione dicit,quòd ideo oĩa mixta perfecta habent quatuor qualitates,primas,quia coagulata ſunt & terminata: eſt, inquã, modo dubitatio,quia non ſolum mixta perfecta ſunt terminata,ſed etiam elementa, quia quædã elementa terminanť termino proprio ẽt,ſicut mixta,ut elementũ terræ,quod eſt terminatũ proprio termino: quædã uero elementa non ſunt terminata termino proprio, ſed alieno,ut aqua & aer:& ita etiã mixtorũ,quædã terminantur proprio termino,quædã termino alieno & non proprio,ut uinũ,urina,ſerũ:& oĩa,quæ a prædominio ſunt aquæ,ſunt coagulata,& non magis ſunt mixta perfecta, quã elementa:ergo ꝑ rationem Ariſt.ſicut mixta perfecta ſunt affecta quatuor qualitatibus primis,ita etiam elementa; quod tamen falſum eſt:quia,ſicut mixta perfecta conſtant proprio termino,ita etiã quædã elemẽta conſtãt proprio termino;quia,ſicut inuenitur illa differentia in mixtis,ſ.conſtantia & incõſtantia, ita ẽt in elementis:ergo nõ magis,coagulata,ſunt mixta ꝑfecta,quàm elementa;quod tamen falſum eſt:ergo Ariſt.ratio eſt falſa.Secundo quia mixta imperfecta,ſicut halitus humidus, & halitus ſiccus,qui ſunt materia oĩum,quę tractantur in hac ſcientia,ſunt coagulata etiam,ut mixta ꝑfecta;& tamen nõ ſunt affecta quatuor qualitatibus primis;quia,ex quo ſunt mixta imperfecta,non continent quatuor elementa,nec quatuor primas qualitates. Tũ tertio, 2. de gener.& cor.iſta concluſio eſt oſtenſa,quia ipſa mixta perfecta conſtẽt ex quatuor qualitatibus primis:ergo fruſtra repetit hic eandẽ concluſionẽ, & probationẽ huius. tũ quarto, quia aſſumit aliud falſum,quia dixit,quòd mixta ꝑfecta cõſtãt ex calore,ſed remiſſo,& ideo habent ẽt frigus admixtũ,quia remiſſio caloris fit per admixtionẽ contrarij; quod tamẽ falſum eſt,quod innuit Ariſt.ſ.quòd oĩs remiſſio qualitatis fit ꝑ admixtionẽ contrarij:&,quòd ſit falſum,patet,quia ſupra dixit Alex.quòd qualitates,quæ ſecũdario inexiſtunt elemẽtis, ut calor in aere,& ſiccitas in igne,ſunt remiſſæ;& tam ſine admixtione contrarij,quia nõ eſt admixta frigiditas in aere,nec humiditas in igne ad remiſſionẽ ſiccitatis: ergo iſtæ qualitates ſunt remiſſæ contrario non inexiſtente: Tum etiam ratione,quia in quarto Phyſicorum dixit Ariſt.quòd in oĩbus formis naturalibus datur maximum & minimum,quod poteſt exiſtere,& quo maius aut minus non poteſt exiſtere:ergo datur minimus calor, qui poteſt exiſtere,ex quo minor exiſtere nõ poteſt:hoc eſt uerũ:ſumatur ergo aqua ſumme frigida,& incipiat remitti ab igne immediate:poſt hoc erit remiſſus gradus frigoris,ſine tamẽ acceſſione ipſius caloris in aquam, quia introductio caloris in aquam fit in tempore,& non ſubito: ergo non eſt uerum, quòd omnis remiſſio fiat admixtione contrarij,quia ibi tunc eſt remiſſa frigiditas in aqua,& tamen nulla eſt inducta caliditas. Dico de primo, cum dicis, ſicut mixta conſtant proprio termino,ita etiam quædam elementa,ut terra: ergo non magis di-

cuntur

cuntur eſſe coagulata mixta,quàm elementa; quia,ſicut inueniuntur mixta in duplici differentia,quædam conſtantia proprio termino ut ligna & lapides; & quædam non conſtantia proprio termino,ſed fluentia; ita etiam & in elementis,ut aqua,& in mixtis urina,uinum:dico,inquam licet ita etiam ſit in elementis,ut eſt in mixtis,quòd inueniãtur corpora bifariã, tum quæ terminantur proprio termino,tum quæ alieno,quòd eſt uerum:&, cum dicis,ergo ita in elementis erit coagulatio,ſicut in mixtis,nego argumentum,quia non ſequitur, quia coagulatio eſt paſſio mixti,ideo cõuenit ſoli mixto: oh quomodo ergo Ariſt.probat, quòd mixta ſunt coagulata,per hoc,quòd habeant conſiſtentiam,quia eodem modo habent conſiſtentiam elementa,ſicut mixta? cur ergo magis mixta dicuntur coagulata? dico,quòd eſt differentia,quia in omni generatione mixtorum fit aliqua coagulatio,quia in generatione etiam mixtorum conueniunt & quatuor elementa: &,quia in generatione mixtorum nondum redacta ſunt ad temperaturam; ideo ad hoc,ut reducantur ad temperaturam, oportet, ut calor,ſuperfluum humidum reſoluat:et iſta reſolutio humiditatis eſt quędã coagulatio; & de hac coagulatione intelligit Ariſt.quia,ex quo mixta habent quandam mixtionẽ,quia elementa immixta debent miſceri actione caloris; & non poſſunt miſceri,niſi humidum ſuperfluum reſoluatur,remanente ſicco terreo conſtante; & hæc reſolutio eſt quædam coagulatio,quia generatio mixtorum eſt coagulatio,quia eſt reſolutio ſuperflui humidi; & ideo omnia mixta ſunt coagulata hoc modo:elementa uero non ſunt hoc modo terminata,quia non per illam reſolutionem ſuperflui humidi; ideo ratio Ariſt.propter hoc,ualet de mixtis, non autem de elementis: quia,ex quo mixta habent quandam mixtionem,quæ non poteſt fieri niſi per reſolutionem ſuperflui humidi a calore,quæ reſolutio dicitur coagulatio, & in elementis non eſt hæc reſolutio; ergo nec iſta coagulatio. De ſecundo, quia etiam mixta imperfecta,ſunt coagulata,ſicut perfecta,quia etiam habent conſiſtentiam, ſicut perfecta: ergo genita ſunt coagulata,ſicut illa; cuius oppoſitum dicit Ariſto.dico,quòd differunt ſpecie mixta perfecta & imperfecta,quia differũt ab illis materia & forma,ut planta ab elemẽto: ſed mixta imperfecta non differunt ſpecie ab elementis,quia non differunt ſecundũ ſubſtantiam & naturam ab ipſis elementis,immo ſunt eadem ſubſtantialiter cum elementis, ut uapor eſt idem,quod aqua;& exhalatio ſicca eſt idem,quod terra ſubſtantialiter: ſed differunt accidentaliter,quia uapor eſt ſubſtantialiter aqua; & exhalatio ſicca, eſt ſubſtãtialiter terra: & ideo tantum ſubſtantialiter differt ab ipſa terra,quia habet calorem ſecũ admixtũ: & ita de uapore,qui eſt idẽ ſubſtãtialiter,quod aqua,ſed differũt tantũ accidẽtaliter,quia uapor habet ſecũ calorẽ,& aqua nõ:& hæc eſt differentia,quia mixta perfecta differũt natura & ſubſtãtia ab elemẽtis;imperfecta uero nõ differũt ſecũdũ ſubſtãtiã & naturã, ſed tm̃ p accidẽs.De alio,quia iſta cõcluſio iã fuit oſtẽſa in ſecundo de gene.& cor.ergo nõ debuit oſtẽdere hic;dico,quòd uerũ eſt,quòd ibi fuit oſtẽſa:ergo nõ debet hic amplius demõſtrari hæc cõcluſio: dico,quòd Ariſt.ẽt hic repetit demõſtrationẽ illius cõcluſionis;ſed alia uia hic demonſtrat,quã ibi,quia hic demonſtrat ex natura conſtantiæ iſtã cõcluſionẽ:quia.n.mixta cõſtãt,& habẽt propriũ terminũ,ideo neceſſe eſt,cũ iſta cõſtẽt, quòd fiãt ex quatuor elemẽtis, ideſt ex quatuor qualitatibus:quòd aũt mixta perfecta habeãt quatuor qualitates,ibi in lib. de gene.& cor.alia uia demõſtrauit Ariſt.ſ.ex natura ipſius mixtionis,quia oẽ mixtũ cõſtat ex quatuor elemẽtis:& ſic alia uia hic,& alia uia ibi demonſtrauit eandẽ cõcluſionẽ: & hoc non inconuenit eandẽ concluſionẽ demonſtrare,ſed alia & alia uia:& ideo nõ inconuenit, quòd eadem concluſio hic & ibi demonſtretur ac repetatur.

De quarto,cũ dicebas,quòd nõ eſt uerũ,quòd oĩs remiſſio fiat contrario exiſtẽte ſuo; dico,ut dixi,quòd uerũ eſt id,quod dixit Alex.quòd qualitates elementorũ ſunt remiſſæ ſine ſuo contrario,quia uniuerſaliter daretur minus minimo reale;ut ſi in actione ignis remittatur minimum frigiditatis in aqua, non per hoc tamen generatur ibi aliquis calor, quia ille calor eſſet minor minimo;neque generaẽ unus gradus caloris per partem poſt partẽ: & tamen frigiditas illa remittitur,antequam introducatur unus gradus caliditatis:& hoc eſt uerum: & ideo iſta ratio non poteſt ſolui,quia ignis immediate poſt hoc remittit,non tamen poſt hoc immediate introducitur forma caloris,quia ſic daretur minus minimo; ſed prius diſponitur materia; & remittitur frigiditas, & deinde in inſtanti introducitur unus

gradus caliditatis: oh quid ergo dicit Aristo. dico, quòd intelligendus est Aristo. quòd nō potest esse remissio unius contrarij, si multa & uehemens ista remissio, sine mixtione alterius contratij: potest tamen esse remissio unius contratij sine adinixtione alterius contrarij; sed, quia hic in mixtis qualitates sunt intensæ, & remissio intensa; ideo in mixtis non est remissio qualitatum nisi ualde intensa: &, quia est ualde intensa, ideo non potest fieri ista remissio in mixtis sine contrarij admixtione, quia non potest aliqua qualitas intensa remitti sine contrario inexistente; sed remissio qualitatis intensæ non potest fieri sine permixtione sui contrarij: & sic dico, quòd argumentum Aristotelis tenet gratia materiæ, non gratia formæ; ut in mixtis est calor remissus, ergo etiam frigus, ualet argumentum gratia materiæ, quia in mixtis est remissio caloris intensa; quia, si modica sit remissio, ut in elementis, non esset uerum dictum Aristotelis: uerbi gratia in aere est caliditas remissa, ergo est ex admixtione frigoris, &c.

TEXTUS QUADRAGESIMUS TERTIUS.

De concretili igitur, & inconcretili, & liquabili, & ineliquabili dictum est quidem uniuersaliter prius, attamen redeamus & nunc. Corporum enim, quæcunque concrescunt, & indurantur, hæc quidem a calido patiuntur hoc, hæc autem a frigido. a calido quidem exsiccante humidum, a frigido autem exprimente calidum. Quare hæc quidem humidi absentia, hæc autem calidi hoc patiuntur: quæcunque quidem aquæ, calidi, quæcunque autem terræ, humidi. Quæ igitur humidi absentia, ab humido liquefiunt: nisi sic coierint, ut minores relicti sint meatus, quàm aquæ moles, uelut fictile. Quæcunque autem non sic, omnia humido soluuntur, ut nitrum, sales, terra ex luto. Quæ autem calidi priuatione, a calido soluuntur, ut glacies. plumbum, æs. Qualia igitur concretilia, & eliquabilia dictum est, & qualia ineliquabilia. Inconcretilia autem, quæcunque non habent humiditatem aquosam, neque aquæ sunt, sed plus calidi, & terræ, ut mel, & mustum. nam uelut feruentia sunt. Et quæcunque aquæ quidem sunt, habent autem plus aeris, sicut oleum, & argentum uiuum, & si quid uiscosum, uelut uiscum, & pix. Mollificabilia autem sunt concretorum quæcunque non ex aqua, uelut glacies (omnis enim glacies aqua est) sed quæcunque terræ magis, & neque euaporauit totum humidū, sicut in nitro, aut salibus, neque habet inæqualiter, sicut fictile, sed sunt trahibilia non existentia humectabilia, aut ductilia non existentia aqua, & mollificabilia igne, uelut ferrum, & cornu, & ligna. Sunt autem eliquabilium, & ineliquabilium hæc quidem tingibilia, hæc autem non tingibilia. uelut æs non tingibile, liquefactibile existens. lana autem, & terra tingibilia: madefiunt enim. Et æs quidem liquabile, non ab aqua autem liquabile. Sed ab aqua liquabilium, quædam non tingibilia, uelut nitrum, et sales. neque enim tingibile aliquid, quod non mollius fiat madefactum. Quædam autem tingibilia existentia, non liquabilia sunt, uelut lana, et fructus. Sunt autem tingibilia quidem, quæcunque terræ existentia habent meatus maiores aquæ molibus, existentibus durioribus aqua. Liquabilia autem aqua, quæcunque per totum. Propter quid igitur terra quidem & liquefit, & tingitur ab humido: nitrum autem liquefit quidem, tingitur autem non? Quia in nitro quidem per totum meatus: quare diuiduntur mox ab aqua particulæ: in terra autem permutatim sunt meatus. quare qualitercunque susceperit, differt passio.

CVm Arist. proposuit intentionem suam, qua agendum erat de illis. 18. contrarietatibus; & prima fuit coagulatio & liquatio, quæ est prima contrarietas, non ordine doctrinæ, & materiæ sed ordine quia ista fuit prima contrarietas numerata; dicit modo Aristo. quòd dicendum est prius de coagulabili & liquabili; ideo repetamus prius dicta uniuersaliter de istis: & tria repetit; & pri. dicit, quòd istæ coagulationes, s. quæ fit à calido, & illa, quæ fit à frigido, tripliciter differunt; primo, quia coagulatio, quæ fit à calido, fit, quia humidum consumitur à calido; ut, cum calor solis consumit humidum luti, & ideo lutum coagulatur à Sole: coagulatio uero: quæ fit à frigore, fit expressione calidi cum humido simul, dicit Aristo. quia frigus coagulat corpus hoc modo, scilicet exprimendo calidum eius interius & intrinsecum, & cum eo calido exprimit etiam humidum, quia frigidū coagulans exprimit illud. secundo dicit Aristo. differunt, quia, quæ coagulantur à calido, sunt à prædominio terræ, sicut lutum: quæ uero coagulātur à frigore, sunt à prædominio aquæ, ut urina, serum, uinum: exemplum primi, dicit Arist. sicut sal & nitrum, quæ coagulantur

gulantur à calido consumēte humidum eorum; à frigiditate uero coagulantur expressione calidi cum humido simul; ut cum fit glacies. Tertia differentia est, dicit Aristo. quia, quæ coagulantur à calido coagulantur absentia humidi: quæ uero a frigore coagulantur, absentia calidi coagulantur, quia iam diximus, quòd calidum coagulat consumendo humidum in uaporem; ergo absentia humiditatis coagulat: quæ uero coagulantur à frigido, absentia calidi coagulantur quia frigidum exprimit calidum, & simul cum eo exprimitur humidum. Secundo dicit, ubi loquitur de dissolutione, quòd, quæcunque absentia humidi sunt coagulata id est quæcunque à calido coagulantur, præsentia humidi dissoluūtur: exēplum sal & nitrum, quæ fuerunt coagulata à calido, puta à Sole absentia humidi; ista etiam eadem, præsentia humidi dissoluuntur, quia, cum hæc proijciuntur in aquam frigidam, dissoluuntur: uerumtamen est, quòd non semper, quia aliquando aliquod obstat, ne dissoluantur, ut, quando est tanta angustia pororum, quòd non admittunt humidum exterius ad intra penetrans; & tunc ista non possunt dissolui: & sic per accidens, dicit Aristo. ista aliquando non possunt coagulari, ut quando aliquid obstat, ut angustia pororum, quia humidum tunc non potest ingredi; & sic ex presentia humidi non possunt dissolui: & quæ sunt ista? oh dicit Aristote. sicut est latere, qui fuit coagulatus absentia humidi à calido in fornace, & non potest dissolui ab humido præsentia humidi aquei, quia propter angustiam pororum nō potest admittere humidum aqueum ad intra se ipsum, idest intra suos meatus, ergo non potest dissolui: & quare non potest admittere aquam intra se? quia habet poros minutos & angustos: & quare habet poros angustos? oh dicit Aristo. quia calor agens in materiam lateris, conuertit eius humidum in uapores, qui uapores exhalant per poros lateris, qui pori sunt ualde angusti & tenues; & tenuior est iste uapor, quàm sit aqua; & ideo aqua non potest admitti per illos poros, per quos exit uapor ille subtilis, qui etiā fecit poros illos ita angustos, propter eius subtilitatem, cum euaporauit a latere, &, quia sunt ita angusti, non potest aqua, quæ est crassior uapore, ingredi; & ideo non dissoluitur ab aqua: quæ uero coagulata sunt absentia calidi, idest a frigido, ista dissoluūtur præsentia calidi; sicut glacies præsentia calidi dissoluit, quia fuit coagulata à frigore absentia calidi, quia iā diximus, quòd mixta bifariā sunt coagulata, uno modo à calido, alio modo absentia calidi. Et tunc Aristo. prosequitur .3. dicens; quòd corpora incoagulabilium quædam non possunt coagulari, ut quæcunque non habent humiditatem aquosam; & ista sunt duplicis naturæ: & bene aduertatis, quia hic in exemplis Aristote. sunt infinitæ difficultates; dicit ergo Arist. quòd ista, quæ sunt incoagulabilia, sunt duplicis naturæ; quædam enim sunt a prædominio terræ, ut mustum & mel; & quædam aquæ & aeris, ut oleum, pix: & subdit, feruēt enim, quę uerba bifariam possunt exponi; primo, ut Albertus, idest quòd ista corpora nō possunt coagulari, quia, cum ista corpora sunt dissoluta a calido, si coagulantur, coagulantur a frigido: sed non possunt coagulari à frigore, feruent enim: uel ostendit nobis, quòd mel & mustum sunt a prædominio terræ & aeris, quia feruent: & unde hoc, s. iste feruor? oh quia feruor iste, qui est in musto, nihil amplius est, quàm crebra generatio ampullarum paruarum in superficie musti; & hæc crebra generatio ampullarum in istis est a uehementi calore, qui agēs in ipsa, generat uapores, ascendentes ad superficiem ipsorum, ut ipsius musti & mellis; & nō unit illam superficiem, sed eleuat ipsam; & ita generantur illæ ampullæ, quia, scilicet ex aere, siue a uapore, eleuato a uehementi calore existenti in musto & melle, & genito à sole in materia musti, & in materia mellis, quia passa sunt uehementem calorem, generantur illæ crebræ & paruæ ampullæ, quia illa corpora, scilicet mustum & mel, sunt quoquomodo tenacia, ideo uapor ille non rumpit illorum superficiem, sed eleuat, & fiunt illæ ampullæ: sed iste calor, qui est in musto & melle, est in parte eorum terrea, ut in corticibus & nucleis & acinis, qui sunt exusti a calore; & ideo habent illum calorem adquisititium a sole; & sic agūt in partes aqueas, & ipsas conuertunt in spiritum, qui est de natura aeris, & fiunt istæ crebræ ampullæ: & sic potest istud uerbum, feruent enim, nobis ostendere, quòd hæc mixta sunt a prædominio terræ & aeris. Alia sunt corpora, quæ non possunt coagulari, quæ sunt a prædominio aquæ & aeris, ut oleum, & pix, & gluten, & argentum uiuum; plus tamen hæc sunt aeris, quàm aquæ: & ideo ista corpora non possunt coagulari, ut dicit Alexand. quia corpora,

pora, quæ coagulantur, ita ſe habet, quòd in ipſis ſeparatur humidum à parte terrea cõſtari: ſed in illis corporibus propter eorum tenacitatem & uiſciditatem non poteſt ſeparari humidum aqueum à parte terrea; ergo iſta corpora non poſſunt coagulari, ut etiam ſupra dixit Ariſtote. & ideo habemus, quòd corpora, quæ non poſſunt coagulari, ſunt duplicis naturæ. Lego uerba, Quæ ſit moles, ideſt craſſities & magnitudo ipſius aquæ, quia ly moles ſcribitur per unum l.

Sed tu dices, quia Ariſt. hic uult, quòd, quæ coagulantur, bifariam coagulentur: quædam enim à calido coagulantur; & iſta, abſentia humidi coagulantur: quædam autem à frigido; & iſta, abſentia calidi cum humido: ergo omnis coagulatio fit abſentia humidi, quia calidum coagulat conſumendo humidum; frigidum uero exprimendo humidum: ergo omnis coagulatio fit abſentia humidi: ergo omnia, quæ liqueſcunt, præſentia humidi liqueſcunt, quia contrariorũ contrariæ ſunt cauſæ. Sed hoc uidetur falſum, ut iam de ſale & nitro dixit, ut quæ non diſſoluuntur ab humido, ſed à frigido & humido; quia, ſi ſal inijciatur in aquam calidam, non liqueſcit, neque fluit more aquæ, bene tamen diſſoluitur in paruas partes, ut ſupra diximus in dubitationibus, quòd non diſſoluitur, ſed rumpitur in paruas partes, & non liqueſcit à calido, ſed à frigido: ergo non à ſola præſentia humidi liqueſcunt: neque glacies etiam diſſoluitur ab humido tantum, ſed etiam à calido, quia coagulatur aqua à frigore exprimente humidum, & tamen præſentia humidi non diſſoluitur: tum ſecundo ratione: quia, ſi omnis liquatio eſt præſentia humidi: ergo omnis liquatio primo eſt ab humido; cuius oppoſitum dixit ſupra, ubi dixit, quòd liquatio primo eſt à calido aut à frigido: ergo eſt diſcrepantia in uerbis Ariſt. Tum quia dicit, quòd calidum coagulat cõſumendo ipſum humidum; frigidum uero coagulat exprimendo calidum, & cum eo humidum: Sed contra, quia tunc iſtæ operationes fierent per accidens, quia iſtæ operationes per accidens conueniunt calido & frigido; quod patet, quia operatio per ſe calidi eſt calefacere, quia calidum per ſe calefacit; ergo per accidens coagulat, & conſumit humidum: frigidum uero per ſe frigefacit; ergo per accidens exprimit calidum, & cum eo humidum: ergo iſtæ ſunt cauſæ accidentales coagulationis: &, ſi iſtæ ſunt cauſæ accidẽtales, quæ ergo ſunt cauſæ per ſe coagulationis & eſſentiales? quia Ariſt. debuit ponere cauſas eſſentiales, ut docuit primo Poſteriorum: ergo Ariſtote. non procedit, ut in libro Poſter. ergo tum tertio, quia ſupra dixit, quòd omnia, quæ ſunt aqua à prædominio, ut uinum, ſerum, coagulantur à frigido; & tamen iſta corpora non coagulantur expreſſione calidi cum humido, quia hic nullum calidum & nullum humidum exprimitur, quia aqua ſummè frigida à frigore coagulatur, & tamen nullum calidum exprimitur ab ea, quia nullum habet calidum; neque etiam exprimitur humidum. De primo, cum dicis, quòd Ariſt. dicit, quòd omnia, quæ coagulantur, tam à frigido, quàm à calido, coagulantur abſentia humidi; dico, quòd uerum eſt: ergo omnia, quæ diſſoluuntur, diſſoluuntur præſentia humidi: uerum eſt; oh hoc eſt falſum de nitro & ſale, quia ſupra dixit Ariſto. quòd iſta diſſoluuntur à frigido, & non ab humido ſolo, quia, ſi inijciatur ſal in aquam calidam, non diſſoluitur, ſed diſrumpitur in paruas partes; ergo non à calido & humido, ſed à calido & frigido: dico, quod dictum Ariſtotelis non debet intelligi, quòd omnis diſſolutio fiat ab humido, tãquam à cauſa principali diſſoluente, ita, quòd humidum ſit tanquã prima cauſa diſſolutionis, quia cum humido etiam ſemper cõcurrit calor aut frigus, tanquam cauſa principalis; ſed humiditas eſt, tanquam cauſa ſecundaria: & ideo cauſæ principales coagulationis ſunt calor & frigus, & etiam ipſius liquationis cum iſtis, tamen ſecundario ſemper concurrunt aut humiditas, aut ſiccitas, ita, quòd humiditas eſt cauſa ſecundaria liquationis, principales uero ſunt aut frigus aut caliditas, concurrentes cum humiditate: & ita, cum dicis de ſale & nitro, quòd non diſſoluuntur ab humido, ſed à frigido & humido ſimul; dico, quòd iſta corpora diſſoluuntur ab humido; non tamen à ſolo humido, ſed etiam à frigore, quia iſta corpora fuerunt coagulata à calido & ſicco, ideo diſſolutio etiam, oportet, quòd fiat à frigido & humido. De ſecundo, quod dicis de glacie, quæ non diſſoluitur ab humido, ſed à calido; & tamen eſt coagulata à frigido & ſicco, dico, quòd iſta coagulatio aquæ non eſt ea, de qua loquitur hic Ariſtoteles, quia coagulatio, de qua hic habetur ſermo ab Ariſt., eſt paſſio mixti

quæ,

quæ fit per dissolutionem humidi, remanente humido alio magis constante: sed ista coagulatio aquæ est expressio uehemens partis aqueæ cum parte terrea: & ideo argumentum nō est ad propositum de glacie, quia Arist. non loquitur de hac coagulatione, quia potius dicitur congelatio, quàm coagulatio. De tertio, quia coagulatio per accidens fit à calido & à frigido, quia calor putrefacit; ergo per accidens coagulat; & sic de frigore: si ergo istæ sunt causæ accidentales, quia per accidens sunt causæ coagulationis, & liquationis, quę ergo erunt causæ per se? Dico, quòd calor & frigus sunt etiam causæ per se coagulationis & liquationis: & cum dicis, oh calor & frigus per accidens coagulant & dissoluunt, quia per se calefaciunt & frigefaciunt; dico, quòd bifariam possunt considerari calor & frigus; uno modo calor, ut calor est; & frigus, ut frigus est: & si sic consideratur, sic reuera per accidens sunt causæ coagulationis & liquationis, quia calor, ut calor est, habet calefacere; & frigus, ut frigus est, habet frigefacere; quia, si calor ut calor, & frigus ut frigus, consumunt humidum, hoc est per accidens, non per se: alio modo calor & frigus possunt considerari, ut sunt instrumenta naturæ agentis coagulationem & liquationem in generatione mixtorum; &, ut sic, sunt causæ per se coagulationis & liquationis, quia, ut sunt talia instrumenta, intendunt id quod intendit tale agens naturale, agens istos effectus: & sic sunt causæ per se horum effectuum; & isti effectus reducuntur ad istas causas, ut causas per se. De quarto & ultimo, quod mixta aquea coagulātur à frigore, nulla tamē facta expressione humidi & calidi; dico, quòd duplex est passio, quæ accidit istis corporibus aqueis, scilicet uino ac urinæ; una est congelatio, & alia est coagulatio: si loquamur de congelatione, sic dico, quòd uerum est, quòd, cum hæc mixta congelantur, nullum humidum nec calidum exprimitur, quia ista non fit expressione calidi neque humidi, quia hic non fit aliqua expressio uehemens partis terreæ, sed fit compressio humidi cum sicco; & ista reuera dicitur congelatio, non autem coagulatio: alia uero est passio istorum corporum, quæ dicitur coagulatio; & ista fit absentia, & resolutione humidi, quia, cum calor agit in ista corpora, actione humidi, quia, cum calor agit in ista corpora actione ignis crassescunt, ut uinum actione ignis crassescit, & sic ista corpora aquea à calido constant & coagulantur, quia euanescit eorum pars aquea: & ideo ista passio, est resolutio partis aqueæ cum terrea, ut est in coagulatione, quia in ista passione fit resolutio humidi, quia uinum resolutione humidi crassescit: & sic, loquendo de congelatione, dico, quòd uerum est, quòd non fit cum expressione humidi; secunda uero sic scilicet coagulatio.

Repetens Arist. quæ prius dixerat de coagulatione, ac liquatione, dixit, quòd corpora incoagulabilia duplici de causa non coagulantur, & quòd talia corpora sunt duplicis naturæ: patet, quia aliqua sunt à prędominio terræ & aeris; & aliqua sunt à prędominio aquę & aeris, & ista talia plus habent aeris, quàm aquæ: & hæc est prima causa, & cur aliqua corpora sunt incoagulabilia? quia, scilicet aliqua sunt à prædominio terræ & aeris, ut mel & mustum: aliqua autem ideo sunt incoagulabilia, quia sunt à prædominio aquæ & aeris, plus tamen habent aeris quàm aquæ, ut argentum uiuum & oleum & pix: & sic duplex est causa coagulationis cum prædominium aeris & terræ, ut in musto, & melle; tum prædominium aeris & aquæ, ut in oleo & argēto uiuo. Et ideo est modo dubitatio in dictis Aristotelis, primo de melle & musto, quia Aristo. ponit ista incoagulabilia, & a prædominio terræ & aeris; quia mel dissoluitur a calido; ergo coagulatur a frigido, quia contrariorum contrariæ sunt causæ. Tum secundo, quia mel sui natura, constat proprio termino, & non fluit; & ista est quædam coagulatio, quia coagulatio nihil aliud est, quàm quædam consistentia proprio termino: ergo mel est coagulatum: non ergo uerum est, quod dicit Aristo. quòd mel sit in coagulabile: Tum de musto, quia, ut supra dixit, mustum est eiusdem speciei cum uino: sed uinum est a prædominio aquæ, & non aeris & terræ: &, si a prædominio aquæ; ergo coagulabile est a frigore: ergo etiam mustum coagulabile est à frigore. Tum tertio dubitatur in eius ratione, quia uidetur nulla; quia dicit, quòd ista non sunt coagulabilia, quia sunt à prædominio terræ & aeris, & aquæ & aeris.

Sed contra, quia hic est instantia de seuo, & de adipe, quia secundo de partibus animaliū cap. proprio, ubi ponit differentiam inter adipem & seuum, dicit Arist. quòd adeps est pars, quæ

quæ generatur ex ſubtili ſanguine, cum occurrit frigiditati membranæ; & adeps eſt, quæ inuenitur abſolute intra carnem & cutem; & non coagulatur neque frangitur, quia minus terreum, quàm ſeuum; & eſt in animalibus utrinque dentatis, ſeuum uero eſt in animalibus nó utrinque dentatis; & eſt magis terreum, quia iſta animalia abundant magis terra, & parum habent aquæ: habet ergo ſatis terræ, & habet etiam multum aeris ipſum ſeuum; quod patet ex eius pinguedine, quia cito inflammatur, dicit Ariſto. & ſic pinguedo eſt, quæ generatur ex tenui ſanguine ſub cute: adeps autem adhæret membranæ; & generatur ex tenui parte ſanguinis, cum obuiat membranæ frigiditati; & reperitur in animalibus dictis; & hoc eſt a prædominio aeris & terræ, quia facile exurit: dicit ergo Ariſt. quod ſeuũ differt ab adipe quia eſt à prædominio aeris & terræ, & coagulatur à frigiditate membranæ: ergo ratio Ariſtotelis nulla, cum dicit, quòd iſta corpora ſunt aeris & terræ à prædominio; ergo non poſſunt coagulari: quia patet inſtantia manifeſta de ſeuo, quod eſt à prædominio aeris & terræ, & tamen coagulatur à frigiditate membranæ, cui hæret, & reperitur in animalibus terreſtrioribus: ergo ratio ſua nulla. Quod dicis de primo, quod mel coagulatur, quia calido liqueſcit ergo à frigore coagulatur; dico, quod regula non eſt iſta, quia Ariſt. non dat nobis iſtam regulam, quòd, quæcunque liqueſcunt à calido, coagulentur à frigido, & econtra; ſed dicit, quòd, quæcunque coagulantur à calido, à frigore liqueſcũt, & econtra: & ſic non ſequitur argumentum tuum, ſcilicet liqueſcunt à calido; ergo à frigore coagulantur. Tum ultra dico, quod, ſi qua coagulatio eſt in melle, uel in parte eius, illa non dicitur coagulatio mellis, ſed eſt craſſities quædam, cum conuertuntur partes eius aereæ in aqueas, quæ permixtæ reddunt ſubſtantiam eius craſſiorem: à calido etiã craſſeſcit, reſoluente eo partes aqueas, remanente parte terrea. De ſecũdo, quia coagulatio nihil eſt, niſi conſtantia quędam; ſed mel conſiſtit proprio termino; ergo dico, quòd licet generatio mellis ſit quædam coagulatio, & à natura mel ſit coagulatum, tamen mel exiſtens & genitum, non amplius coagulatur: & ita intelligit Ariſto. quòd non poteſt coagulari neque à calido, neque à frigido, poſtquàm genitum eſt, licet poſſit ab utroque craſſeſcere, quia eſt à prædominio terræ, & non aquæ, ſed aeris: & ideo iſta non ſunt coagulabilia: quia nó habẽt humidum aqueum, ſed aereum: & ita non coagulatur mel: & ita loquitur Ariſtot. de melle actu exiſtente. De alio, de muſto, quod eſt eiuſdem materiæ cum uino; dico, quod, licet per ſe eiuſdem ſit naturæ cum uino, tamen differunt accidentaliter; & ideo aliquod uinum poteſt à frigido coagulari, non autem muſtum: quòd autem per ſe ſint eiuſdem naturæ, & non differunt, niſi accidentaliter, oſtenditur, quia non differt muſtum à uino, niſi quia muſtum continet in ſe multam acinorum copiam, & multos cortices, qui habent uehementem calorem acquiſititium à ſole, & aliqua corpora tenuia calida, quæ non continet ipſum uinum: & ſic per ſe idem ſunt uinum & muſtum: differunt tamen accidẽtaliter, ſcilicet per admixtionem iſtorum acinorum, & aliorum corporum exteriorum: & ideo muſtum nó poteſt coagulari, quia habet alia corpora admixta, quæ feruent, à quibus impeditur, ne poſſit coagulari muſtum; feruet enim, dixit Ariſto. ſupra: &, ſi coagulatur, conuertitur in aliam naturam, & non in muſtum: uinum autem bene poteſt coagulari, quia non continet in ſe illa corpora. De tertio, de ratione Ariſto. quia non ſequitur, ſunt terræ & aeris à prædominio; ergo non poſſunt coagulari, quia eſt inſtantia de ſeuo, quia coagulatur à frigiditate mẽbranæ, ut dicit Ariſto. in loco adducto; & tamen ſeuum eſt à prædominio aquæ & terræ: dico, quòd illa non eſt coagulatio, ſed eſt craſſities quædam; ſicut dicit Ariſto. de oleo, quia craſſeſcit à frigore, & non coagulatur, quia habet partes aereas, non autem aqueas: & ideo potius eſt quædam congelatio & expreſſio partium, & non reſolutio humidi aquei à parte terrea, quia coagulatio eſt, cum partes aquæ ſeparantur à partibus terræ: ſed, quia hoc corpus eſt à prædominio aeris, ergo non habet partes aqueas, ſeparatas à parte terrea; & ideo non eſt coagulatio. Secunda dubitatio principalis eſt de argento uiuo, quia dicit Ariſtot. quòd argentum uiuum non poteſt coagulari, primo, quia, ut dicit Albertus, iſti, qui dant operam chymicæ, duplici arte congelant argentum uiuum, tum addendo ſulphur; ſi enim addatur ſulphur argento uiuo cum uehementi igne, coagulatur quia diſſoluitur eius humidum ſuperfluum: tum etiam alio modo coagulatur, quia, cum argentum uiuum ebullit in

igne,

igne, agitatur baculo cornili in fornace, quia hi baculi, facile ab igne exiccātur, qui exiccati ne detur uacuum, attrahunt humiditatem superfluam argenti uiui, & sic coagulatur, quia fluit argentum uiuum propter humiditatem superfluam aqueam: sed alij utuntur etiam succo quarundam herbarum: ergo coagulatur argentum uiuum: ego tamen nescio, an hoc sit uerum. Tum secundo, quia Aristo. contradicit sibi, & omnibus medicis, quia in fine tertij huius, & in quarto Physicorum dicit, quòd materia omnium metallorũ est aqua: ergo omnia metalla sunt à prædominio aquea: ergo argentum uiuum, cum sit de numero metallorum, est à prædominio aquæ: ergo non est à prædominio aeris, ut dicit hic Arist. quia ipsum non est calidæ temperaturæ, sed frigidæ, quia prædominatur aquâ. Tum quia contradicit Galeno in quinto de simpl. med. cap. 18. ubi dicit, quòd argentum uiuum est frigidæ & humidæ complexionis: & Auicen. etiam secũdo canonis sequens Galeni dictum, dicit, quod frigidum est, & humidæ complexionis: ergo Aristo. contradicit sibi, & medicis, & experientiæ, quia medici hoc dicunt experientia: ergo non est à prædominio aeris, quia sic esset calidi & humidi temperamenti; quid ergo dicit Aristo. Tum etiam ratione arguitur, quia argentum uiuum fluit more aquæ, & multũ habet humidi; ergo est à prædominio aquæ, quia defluxus inest ei ratione aquæ. Tum secundo, quia argentum uiuum inducit ægritudines frigidas, ut soporem, paralysim, & alia huiusmodi; ergo non est à prædominio aeris. Tertio etiam fortius, quia, si esset à prædominio aeris, ut dicit Aristo. tum supernataret aquæ, ut oleum: sed non supernatat aquæ, immo habet maximam grauitatem, ratione cuius grauitatis numeratur, dicit Dioscorides, inter uenena: & sui grauitate etiam exulcerat, dicit Galenus: ergo non est à prædominio aeris. Tertio, quia Alexander exponens hic Aristotelem, ubi dicit, sicut oleum & argentum uiuum, exponit hydrargyrus, Alexander, & nõ ponit differentiam inter ista: sed Dioscorides lib. 5. ponit differentiam, & etiam Vitruuius, & etiam Plinius: &, quia differt hydrargyrus ab argento uiuo in uillis, ideo adulteratur argentum uiuum, quia fit argentum uiuum, tum à natura, tum ab arte; hydrargyrus tantum fit à natura; quia hydrargyrus est minera per se, & argentum uiuum fit etiam arte ex cinabrio. De primo, domini, dico, cum dicis, congelatur argentum uiuum tum ex appositione sulphuris, tũ ex illis lignis exiccatis, tum ex succo herbarum; dico; quòd, si ita est, quòd possit congelari, quia ego nescio, an ita sit, quòd argentum uiuum possit congelari, quia continue laborant isti chymici, ut congelent argentum uiuum; quia, cum est congelatum, est postea uerum argentum, & uocatur ab eis luna fixa; si ita sit, dicendum est, ut dicit Albertus, quòd illa non sit uera congelatio, sed potius permutatio huius corporis in aliud corpus alterius speciei ab ipso argento uiuo, quia hoc corpus ex sui natura habet multam aquæ quantitatem, quæ cũ exiccatur, introducitur siccitas; & sic mutatur in aliam speciem metalli, & non remanet amplius argentum uiuum; & sic potius est mutatio in aliam speciem: non ergo est uera congelatio. Sed, domini, ego non credo istis chymicis, quia multa mendacia proferunt, & multũ laborant in hac congelatione, quæ ualde difficilis est: & multi cõsumpsere patrimonia, quærentes id, quod non habent perdendo quę habent; & non credũt Aristoteli, quod dicit hic, quòd argentum uiuum non potest congelari. De secundo, quia Aristo. contradicit sibi ipsi, & medicis, quia sibi non constat, & communi medicorum sententiæ contradicit; dico, quòd re uera medici inter se sunt discordes, quia Galenus loco citato in 5. de simpl. medic. dicit, quòd est frigidæ complexionis & humidæ, sed in 9. lib. etiã de simpl. med. dicit, quòd non fecit experimentum, cuius temperaturæ sit argentum uiuum, & an sit deleterium: Auicenna tamen dicit, quòd est frigidi & humidi temperamenti: & Aliabas secundo Olymp. dicit, quòd est calidi & sicci temperamenti: & idem etiam dicit Rasis in tertio Almansoris, quòd est calidi & sicci temperamenti: & isti chymici etiam sequuntur istos, qui utuntur ad exiccandum: & Conciliator differt 13. uoluit conciliare istos, & dicit, quòd argentum uiuum est corpus æthereum, quia habet partem nobis manifestam, quæ aquea est: & fluit more aquæ; & ratione huius partis est frigidi & humidi temperamenti: habet etiam aliam partem, quæ est sulphurea, & exusta; & ratione huius est calidi & sicci temperamenti; & ideo isto modo ponit concilium inter Galenum, Auicennam, Aliabatem, & Rasim. Sed, domini, hoc, quod dicit Conciliator nihil est, quia, cum unius corporis mixti sit unum elementũ

prædominans tantum; ergo tantum unus locus naturalis, quia duo elementa non possunt ex æquo dominari in mixto, quia tunc tale mixtum haberet duo loca naturalia; & duos motus locales; quod omnino negatur philosopho: ergo aut pars eius aquea maior est, & prædominatur in ipso argēto uiuo ipsi terreæ parti: cur pars terrea prædominatur parti aqueæ, quia, ut dixi, nō possunt duo elementa ex æquo dominari in mixto, quia essent duo loca naturalia mixti unius; quod est impossibile: si autem pars aquea prædominatur parti terreæ; ergo simpliciter est frigidi & humidi temperamenti, ut dicunt Galenus & Auicenna: &, si sic, Tunc est dubitatio, quare, cum sit à prædominio aquæ, non coaguletur à frigido: si uero sit à prædominio terræ, tunc est alia dubitatio, unde habeat argentum uiuum tantam albedinem, quia omnis albedo est ab aere, ut dicit Arist. & conuenit etiam Galenus in hoc. Secundo, quia, licet iste uir conciliet medicos, non tamen conciliat Aristotelem cum medicis, quia Aristo. dicit, quòd plus habet aeris, quàm aquæ; quia est à prædominio aeris; cuius oppositum dicunt medici, quia, si haberet has partes terreas, ut ipse dicit, generatio esset à prædominio aeris, quia sic esset à prædominio aquæ aut terræ: quomodo ergo aeris, ut dicit Aristo. & ideo, saluo semper aliorum iudicio, dico, quòd forte potest dici, sicut dixit Conciliator, quòd istud corpus est duplicis naturæ, & quòd habet partes terreas & partes aqueas: & ita etiam potest dici, quòd est triplicis naturæ, non tamen duplicis. habet .n. partes aqueas, partes terreas, & partes aereas; & istæ partes aereæ prædominātur alijs partibus: & ideo Aristo. dicit, quod est à prædominio aeris, quia prædominantur in ipso partes aereæ partibus aqueis, & partibus terræ siccis: & sic dicendo conciliabimus Aristotelē cum medicis, & soluemus dubitationes. Et primò de primo, cum dicis, quòd Aristo. dissentit sibi ipsi, quia secūdo Physicorum. 8. dicit, quòd materia omnium metallorum est aquea; quomodo ergo dicit hic, quòd aer est materia argenti uiui, quia in eo prædominatur aer? potest dici, quòd reuera argentum uiuum non est metallum; & ista est sentētia illorum, qui sequuntur artem chymicā: sed argentum uiuum est mater omnium metallorum, sicut sulphur est pater omnium metallorum: & omnia metalla generantur ex sulphure & argento uiuo, dicunt ipsi: & forte etiam dicunt uerum, quia sulphur est ualde siccum; & ideo ex diuersa mixtione sicci cum humido, scilicet sulphuris cum argento uiuo, possunt fieri diuersa metalla: & sic ex his omnia metalla erunt genita, ut à patre, & à matre. Secundo potest dici, quia, si argentum uiuum connumeraretur inter metalla, cum dicit Aristo. in fine tertij, & in secundo Physic. quòd aqua est omnium metallorum materia, quòd intelligit, quòd aqua est materia omnium metallorum non simpliciter, sed respectu terræ; non tamen simpliciter aqua est materia metallorum: &, cum hic dicit, quòd argentum uiuum est à prædominio aeris, potest dici, quòd est simpliciter materia eius, quia in eo prædominatur, quia aqua nō simpliciter dominatur, sed sub dominio. De secundo, quod dicis, quòd Aristot. contradicit Galeno, & Auicen. & experimentis medicorum, dico, quòd iam solutum est argumentum, quia uerum dicunt quòd argentum uiuum est heterogeneum, habens partes aqueas, terreas, & aereas, respectu quarum partium diuersos parit effectus; tamen simpliciter est calidum & humidum, quia plus aeris est in eo, quàm aquæ & terræ. Quod dicis probando ratione, quòd sit à prædominio aquæ, quia plus aquæ est in eo, quàm aeris & terræ, quia fluit more aquæ; dico, quòd non ualet argumentum, fluit more aquæ, ergo est à prædominio aquæ, quia, etsi fluit, tamen est à prædominio aeris, & non aquæ: uerum est tamen, quòd cum aere multa pars aquæ coniungitur. De secundo, quia multas ægritudines frigidas inducit; ergo est frigidi temperamenti; dico, quòd iam solui hoc argumentum, quòd hoc est ratione partis frigidæ eius & humidæ, ratione cuius generantur istæ ægritudines. De tertio, quod est difficilius, quia dicis, non supernatat aquæ, sed immergitur, quomodo ergo est à prædominio aeris? quia, si esset à prædominio aeris, supernataret aquæ, ut oleum; dico, quòd, quātuncunque sit à prædominio aeris, tamen immergitur aquæ: ob oleum, ex quo est à prædominio aeris, non immergitur; ergo simpliciter & hoc corpus non deberet immergi in aquā, si esset à prædominio aeris: dico, quòd non est simile: ob quomodo est possibile, quòd immergatur aquæ, si est aereum? dico, quòd est possibile, quia est paruum dominium aeris super aquam, ideo immergitur aquæ: exemplum v, g. sit in argento uiuo aeris leuitas ut qua-

tuor,

tuor,& grauitas aquæ ut tria,& grauitas terræ ut unum uel ut duo; quia est pauca leuitas aeris supra grauitatem aquæ,ideo grauitas aquæ admixta grauitati terræ,trahit leuitatem illius in prædominium aquæ;& ideo grauitas simpliciter dominatur in hoc corpore: & ideo non ualet argumentum; hoc corpus immergitur in profundum aquæ,ergo aer non dominatur in eo : nego argumentum: &,quod dicis de oleo, dico, quòd non est simile, quia in oleo intantum dominatur leuitas aeris, quòd trahit suam grauitatem aquæ & terræ sursum, quia maior est excessus leuitatis aeris in eo, quàm sit grauitas aquæ & terræ : in argento uiuo autem non est ita, quia non est tantus excessus leuitatis aeris supra grauitatem aquæ & terræ simul, quod possit illam sursum trahere,sicut in oleo. De tertio, quia Alexander non distinguit inter argentum uiuum & hydrargyrum; dico, quòd ego uideo etiam discordiam inter scriptores: Plinius enim & Dioscorides dicunt,quòd longe differunt argentum uiuũ & hydrargyros; & dicunt,quòd hydrargyros est à natura,& nullo modo ab arte : sed argentum uiuum fit etiam ab arte : sed Galenus tertio de simpl.med. dicit,quòd hydrargyros est medicamen, quod nullo modo est à natura, sed ab arte : & sic,domini, ego uideo maximã differentiam inter istos :& ego nescio,quæ uerior opinio,an Galeni, an istorum, quia uidetis Alexandrum non distinguere hydrargyron ab argento uiuo; &, quare non distinguat, ignoro : uerum est tamen,quod illi egregij authores, ut Dioscorides,Vitruuius, & Plinius dicunt,quòd hydrargyros, seu minium,est à natura & ab arte,& à natura argentum uiuum; & sic etiam dicit Galenus : at ego nescio,quid dicam; & ignoro etiam,quomodo Alexand. ita intelligat,& non distinguat inter hæc.

Mollificabilia autem sunt. Postquam Aristo.dixit, quòd erant 18. contrarietates, quæ sequebantur potentiam & impotentiam quandam qualitatum passiuarum; ideo qualitates passiuæ sunt nobis declarandæ, quarum prima fuit coagulabile & incoagulabile; nunc secũdo loco aggreditur secundam contrarietatem,quæ est, mobile & immobile : & ista est secũda contrarietas,quia corporum coagulabilium quædam sunt mobilia,& quædam sunt immobilia : & dicit,quòd corpora mobilia sunt ea corpora,quę quatuor habent conditiones; & ita ex defectu alicuius istarum conditionum patet, quod sit corpus non mobile. Et prima conditio est, quòd tale corpus sit à prædominio terræ, non aquæ : exemplum,dicit Arist. est de glacie, quia glacies est à prædominio aquæ, & non terræ; & ideo non mollificatur,sed dissoluitur, aut omnino eius humidum non mollescit. Secunda conditio est, quòd, licet tale corpus sit à prædominio terræ,non tamen habere debet omnem humiditatem cõsumptam,quia non debet esse exustum, sed oportet, quòd remaneat aliqua humiditas in eo,non quòd sit totaliter resoluta,sicut in latere : & ideo later non est mollificabilis,quia in fornace,cum coquitur,etiam eius humidum fuit absumptum : & ideo non est mollificabilis, quia mollificatio fit reuocando humidum à parte interiori ad exteriorem, sed in latere fuit absumptum totum humidum,& fuit reuocatum ab interiori ad exteriorem, & absumptum; cuiusmodi non debet esse in corpore mollificabili, quia debet aliquod humidum remanere. Tertia conditio est, quòd tale humidum, quòd remanet,non debet esse irregulare,ita,quòd irregulariter non se habeat : & exponit Alexander, nõ debet esse irregulariter, id est non debet esse inæqualiter diuisum in partibus illius corporis,sed debet esse æqualiter diuisum: alio modo exponit, quòd illud humidum non debet esse irregulariter, idest non debet esse dispersum in poris illius corporis obliquis; quia,ex quo illud humidum debet euocari ab interiori ad extra illius corporis,cũ corpus debet mollificari,debet per meatus educi : sed,si illi meatus sunt obliqui,non potest tale humidũ educi per illos poros obliquos ab interioribus ad exteriora : neque ergo potest illud corpus mollescere, quia,si pori essent obliqui & non recti,non posset humidum,quod est interius,euocari actione ignis ad extra,obliquitate pororum : ergo neque corpus potest mollescere : & hæc est tertia conditio. Quarta conditio est, quòd tale corpus sit terreum à prædominio, & non aqueum; & quòd sit trahibile sine madefactione, sicut est neruus & chorda : & dicit Aristot. quæ sunt corpora trahibilia sine madefactione : & appellatur corpus trahibile,quia,cum trahitur,secundum unam mensuram crescit, secundum aliam uero decrescit,ita,quòd extenditur secundum unam dimensionem, secundum aliam contrahitur; ut, si extenditur secundũ lon-

gitudinem,contrahitur ſecundum latitudinem : tale ergo corpus debet eſſe trahibile,& nõ debet eſſe à prædominio aquæ,ſed terræ; & trahibile,ſicut chorda aut nerui. Aut, dicit, ſit ductile,& non trahibile; & tunc tale corpus eſt ab igne mollificabile, non autem à frigore; exemplum,ut cornu,& ferrum,& aliqua ligna, quæ ductilia ſunt; & iſta corpora ſunt mollificabilia ab igne : corpus uero ductile eſt, quod malleo poteſt duci;&,cum ducuntur,ſecũdum unam dimenſionem creſcunt,& ſecundum aliam decreſcunt; ut ferrum, cum ducitur malleo,ſecundum longitudinem creſcit,& ſecundum latitudinem decreſcit, & ſecundum profunditatem. Et iſtæ quatuor ſunt conditiones corporis mollificabilis,neceſſariæ ſecundum totum,primo,quòd illud corpus ſit terreum,& non aqueum : ſecundo, quòd eius humidum non euanuerit ſecundum totum: tertio,quòd illud humidum ſit regulariter contentum in tali corpore:quarto, ut illud corpus aut ſine mollificatione ſit trahibile,aut ſit ductile : ex quibus patet,quòd nam corpus ſit immollificabile, quia corpus,cui aliqua harũ conditionum deficit,eſt immollificabile. Sed hic eſt dubitatio, quia dicit Ariſto. quòd glacies non poteſt molleſcere à calido,ſed bene poteſt diſſolui, quia mollificatio uidetur eſſe quædam paſſio media inter liquationem,& coagulationem : ergo glacies, cum ſit coagulata a frigore, non poteſt liquari & diſſolui,niſi prius mollificetur,quia non datur tranſitus de extremo ad extremum,niſi per medium : quid ergo dicit Ariſto. Secundo dubitatur,quia dicit Ariſto. quòd ligna ſunt mollificabilia : ergo concedit, quòd ligna poſſint mollificari: & ſupra dixit oppoſitum, quia,ex quo ligna ſunt à prædominio aeris & terræ, ideo non poſſunt mollificari. Tertio arguitur de ferro, quia dicit, quòd ferrum eſt à prædominio terræ, & ideo eſt mollificabile : ſed, ut alias dixi uobis ex ſecundo Phyſicorum 8. materia omniũ metallorum eſt aqua : & ferrum eſt huiuſmodi : ergo eſt à prædominio aquæ : ſi à prædominio aquæ; ergo non eſt molle : ergo nec eſt à prædominio terræ. Tum tertio, quia uidetur, quòd ferrũ non ſit corpus molle,quia ſupra definiens corpus molle,dixit,quòd eſt id, quod cedit tactui comprimenti : ſed ferrum, quantuncunque calefiat & patiatur ab igne,nunquã cedit tactui comprimenti : ergo non eſt corpus molle : ergo non molleſcit, quemadmodũ dicit Ariſto. De primo cum dicis,quòd mollificatio eſt paſſio media inter liquationem & coagulationem; ergo,ſi glacies debet liquari,prius debet molleſcere; ergo glacies, ex quo coagulatur & liqueſcit,etiam mollificatur; cuius oppoſitum dicit Ariſt. Dico, quòd aſſumptum eſt falſum,quia non eſt uerum, quòd mollificatio ſit paſſio media inter coagulationẽ & liquationem; neque omne coagulatum,ſi debet liqueſcere, debet prius mollificari; licet ita ſit de eliquabilibus,ut de cera eſt : tamen non eſt uniuerſaliter uerum,quòd coagulabile,ſi debeat liquari,prius debeat molleſcere,quia non eſt neceſſe in omni coagulatione ſic eſſe, licet ita ſit in cera; quia non eſt ita in aqua, cum coagulatur, ut eſt glacies. De tertio de lignis,quia hic concedit, quòd poſſint mollificari; & tamẽ ſupra dicit,quòd,ex quo ſunt à prædominio aeris, non poſſunt mollificari; dico, quòd iam ſupra uobis ſatisfeci in hoc, quia ſermo Ariſto. in iſtis duobus locis eſt particularis,quia aliqua non poſſunt mollificari,& aliqua poſſunt mollificari; & ſic ſunt ſubcontrariæ iſtæ propoſitiones, non autem cõtradictoriæ : cum autem ſupra dixit, quòd aliqua ligna non poſſunt mollificari, quia ſunt à prædominio aeris & terræ,non contradicit huic,quòd dicit,quòd aliqua ligna poſſunt mollificari, quia a prædominio terræ,quia particularis non contradicit particulari;quia non loquitur uniuerſaliter, ſed particulariter. De tertio,de ferro, quia dicit, quòd ferrum eſt à prædominio terræ,& ideo mollificabile; ſed ſecundum Phyſicorum dicit,quòd omnia metalla,ſunt à prædominio aquæ; & ferrum eſt metallum ; ergo à prædominio aquæ; ergo nõ terræ; ergo non mollificabile,cuius oppoſitum dicit Ariſt. hic; dico,quòd uerum eſt, quòd ferrum eſt à prædominio aquæ : oh quid ergo dicit Ariſtot. quòd ferrum eſt à prædominio terræ & ideo mollificabile? dico, quòd Ariſtot. appellat ferrum à prædominio aqua, ſeu terræ,quia parum dominatur aqua ſupra terram in ferro, quia plus dominatur terra poſt aquam in ipſo ferro, quàm in alijs metallis, quia in ferro parum dominatur aqua ſupra terram; & à ſubdominio dicitur terra, non ſimpliciter,quia ſimpliciter in eo dominatur aqua, ut in omnibus metallis,ſed tamen,quia in ferro plus prædominatur terra, non ſimpliciter, ſed reſpectu aliorũ metallorum,quia plus dominatur terra in eo, quàm in alijs metallis; &

ideo

ideo Aristo. dicit ferrum à prædominio terræ. Quod addis quarto, quòd ferrum non est corpus mollificabile, quia, quantuncunque patiatur ab igne, nunquam cedit tactui comprimenti; ergo nunquam mollescit per definitionem corporis mollis; dico, quòd uerum est, quòd ferrum nunquam mollescit, quia reuera simpliciter nunquam & uere ferrum mollescit, quia molle est, quod cedit tactui comprimenti: & ferrum nunquam cedit: ob Aristo. dicit, quòd mollescit: dico, quod, si mollescit, mollescit secundum quid, non autem simpliciter, sed mollescit respectu suimet frigidi, quia, si comparetur ferrum ignitum ab igne ipsimet frigido, dicitur ferrum illud esse molle; sed impropriè dicitur mollescere, & secundum quid, non autem simpliciter, quia neque cedit digito comprimenti, quia molle fuit definitum per tactum. Lego uerba. textus debet legi. Omnis enim glacies aqua est.

Sunt autem liquabilium. quia iam dixit Aristo. de secunda conditione, scilicet de mollificabili ac immollificabili, nunc subiungit tertiam conditionem, quæ ordine quodam sequitur ad illam; quia enim omne mollificabile quoquo modo est humectabile, ideo subiungit tertiam conditionem, quæ est humectabile & non humectabile: quia humectabile & non humectabile denotat humidum exterius existens, quod potest admitti ad interius: mollescunt uero, in quibus humidum ab interioribus reuocatur ad exteriora; & textus obscurus est. Tria ergo dicit Aristo. primo, quòd corporum liquabilium, quædam sunt inhumectabilia, & quædam humectabilia; & iterum illiquabilium corporum quædã sunt inhumectabilia, quædam humectabilia: exemplum, inquit, primæ partis est, sicut sunt æs, sal, ac nitrũ, quia omnia sunt liquabilia, non autem humectabilia; ut æs liquescit ab igne, sal & nitrum ab aqua, non tamen sunt humectabilia: etiam de ære supponit, ut manifestum, quòd nõ sit humectabile: & ostendit de nitro & sale, quia non sunt humectabilia, quia, dicit Aristo. non mollescunt ab aqua; ergo neque humescunt, quia ex opposito cõsequentis sequitur oppositum antecedentis, humescunt, ergo mollescunt: patet ergo, quod non humescunt: assumptum, scilicet, quòd ista corpora non mollescunt, patet, quia citissime ista corpora dissoluuntur ab aqua: sed corpus, quod mollescit ab aqua, est corpus, quod nõ liquescit ab aqua: sed ista liquescunt: ergo non mollescunt; ergo neque etiam humescunt; & hæc est probatio, quam inducit Aristo. quòd ista corpora non humescunt. Secũda pars, quia dixit, quòd corporum liquabilium quædam sunt inhumectabilia, iterum dicit, quòd corporum humectabilium seu liquabilium quædam sunt humectabilia, ut lana, linum, & fructus; quæ non liquantur, sed tamen humectantur ab aqua; quia, si lana, & linum, & fructus inijciantur in aquam, humescũt ab aqua, quia habẽt poros, inter quos intermittitur aqua; & ideo possunt humectari, liquari uero non: & hoc dicit Aristo. & probat, ut seiungat corpus liquabile ab humectabili, ne crederemus, quòd omne corpus liquabile esset humectabile, & omne corpus illiquabile esset inhumectabile: & ideo seiungit ista Aristo. dicens, quòd, si est aliquod corpus liquabile, non est humectabile; &, quòd aliquod, quod est illiquabile, est humectabile. Secundo dicit Aristo. quòd corpus humectabile debet habere tres conditiones; prima, quòd non sit aquæ, sed terræ, à prædominio: secunda, quòd habeat meatus maiores, quàm sit crassities aquæ exterioris: tertia, quòd illi pori sint duri & constantes, idest corpus, in quo sunt pori, sit durum & constans. Et primo probat primum, quòd corpora talia debent esse à prædominio terræ, & non aquæ, quia corpora, quæ humescunt, sunt corpora cõstantia & sicca; ergo à prædominio terræ. Secundum etiam patet, scilicet, quòd debeant habere meatus maiores, quàm sit crassities aquæ exterioris, quia corpus, quod humescit, ideo humescit, quia admittit aquam intra sui profunditatem: ergo debet habere meatus maiores, quàm sit crassities aquæ, aliter non humescunt. Tertium etiam patet, quia dixit, quòd illi meatus debent esse duri, id est quòd corpus illud debet esse durum; quia, si non sit durum, non humesceret, sed statim liquesceret ab aqua ingrediente, & dissoluente; sicut, dicit Aristo. sal & nitrum: ista enim corpora, licet habeant meatus latos, quia tamen non habẽt meatus duros, ideo non humescunt ab aqua, sed dissoluuntur, quia habent poros latos, & non duros; & ideo citissime dissoluuntur, & non humectantur. Ex quo patet, dicit Aristo. quòd ideo lana, & linum, & terra humescunt ab aqua, quia habent has tres conditiones: habent enim meatus maiores, quàm sit crassities aquæ; & habent poros duros, idest corpus durũ,

quod non citissime ab aqua dissoluitur: & habent aliam conditionem, quòd non sunt aquę, sed terræ, à prædominio; & ideo non dissoluuntur ab aqua, sed mollescunt. Aliquando tamen terra ipsa iniecta in aquam statim dissoluitur: & quæ causa huius, scilicet quòd terra sit sic in duplici differentia, quòd, scilicet aliquando humescat, & non dissoluatur; & aliquando humescat, sed statim dissoluatur? causa est, dicit Aristo. huius diuersitatis, quia terra habet diuersos meatus; si enim terra haberet meatus penetrantes ad inuicem, & non euariatos, sed inuicem correspondentes propter continuitatem eorum; quia, si non sunt euariati, sunt continui; tunc aqua subingrediens illos poros, dissoluit illos, quia nulla est diuersitas in meatibus; quia, sicut tunc terra ex ingressu aquæ humefit ab aqua, ita etiam dissoluitur, quia aqua subingrediens ita penetrat, quòd penetrat illud totum corpus, & dissoluit illud: si uero terra habet meatus uariatos, & non commeantes inuicem, nec inuicem penetrantes; tunc illa terra non liquescit ab aqua, sed tantum humescit; quia, ex quo illi pori non penetrant se ad inuicem, sed euariantur, non potest aqua totum illud corpus penetrare; & ideo nō potest illud dissoluere, sed tātum humefacere. Sed dices, quia Arist. reddens causam diuersitatis terræ, quare aliquando dissoluatur, & aliquando non dissoluatur, sed tantum humescat; & sic etiam Alexandet; dicit, quòd causa est diuersitas pororum & meatuum inuicem, scilicet non penetrantium se inuicem; & penetrantium se inuicem: dicit Alexander, quòd Aristo. potuit uerius reddere causam huius diuersitatis in terra, quia potuit dicere, quòd causa huius, est durities ipsius terræ, quia hæc diuersitas prouenit ex duritie terræ, quia reperitur aliqua terra, quæ durior est, & aliqua, quæ mollior: & ideo, quæ durior est, resistit humiditati aquæ, & ab ea non dissoluitur: quæ uero mollior est, statim dissoluitur ab ipsa aqua: & ita dixit supra Aristo. quòd corpora, quæ humescunt, sunt corpora dura: & sic hæc est causa, & non illa, quam dedit Aristo. Secundo dubitatur, quia dicit Arist. quòd, quę humescunt, sunt à pręedominio terræ, ut lana: sed lana supernatat aquæ, quo modo ergo est à prędominio terræ? Tertio dubitatur de ære, quia dicit quòd æs nō humescit: dicit Albertus, quòd hoc uidetur falsum, quia experientia patet, si omnia metalla teneantut in locis humidis, ut in cauernis, quòd fiunt maioris ponderis: & Galenus hoc confirmat in 9. de simpl. med. ubi dicit de Plumbo tantum, quòd, si teneatur sub locis subterraneis, non tātum fit maioris ponderis, sed etiam maioris molis; unde dicit, quòd plumbea uincula, quibus statuarum pedes annectuntur, uisa sunt sæpenumero multum creuisse: & uidetur ibi Galenus reddere causam huius, dicens, quòd id est, quia plumbum est à prædominio aeris; & ideo crescit, quia recipit in se propter sui raritatem humidum illud; & ideo fit maioris molis, & maioris ponderis: an uero plumbum sit à prædominio aëris, relinquo iudicio uestro, quia secundum Aristotelem est à prædominio aquæ, & non aeris: quicquid sit, secundum istos, si metalla sint in loco humido, fiunt maioris ponderis, & mollescunt: ergo, si hæc omnia fiunt maioris ponderis, recipiunt aerem intra se: sed aer est humidus, ergo humescunt: ergo æs humescit; cuius oppositum dicit Aristo. De primo, ex Alexandro, cum dicis, quòd Aristo. potuit reddere meliorem causam, quia potuit solui ex causa assignata ab Alexandro; dico, quòd placuit Aristo. assignare illam aliam causam, quia etiam uera est, scilicet, quòd meatus commeant, uel non commeant inuicem: & sic nō est negligenda causa Aristotelis, etiā quòd alia causa admittatur: & sic potest esse duplex causa unius problematis. De secundo, quia lana supernatat aquæ; dico, quòd, ut etiam sæpe puluisculus supernatat aeri sua leuitate, quia non potest diuidere aerem, adeo est tenuis; sic supernatat lana aquæ, non propter eius leuitatem, sed propter eius tenuitatem, quia non potest diuidete aquam. De tertio, de ære, quia, si tenetur in locis humidis, humectatur, ut dicunt Albertus & Galenus: dicit Albertus, quòd reuera debemus distinguere inter corpus humectum, & humectabile; & istam etiam differentiam ponit Aristo. in secundo de Generatione & corruptione 4. & 15. quia corpus humectabile est illud, quod intra sui profundum recipit humiditatē aquæ: corpus uero humectum est illud, quod tantum in superficie recipit humiditatem aquæ, nō autem intra sui profundum; & huiusmodi est æs, quod potest esse humectum, non autē humectabile, quia non potest admittere humidum intra suos meatus: & sic potest humectari, non autem habere intra se humiditatem: & hanc differentiam posuit etiam Aristo. secundo

do de anima : & ſic concedo, dicit Albertus, quòd eſt differentia inter corpus humectum, & humectabile, quia corpus humectabile, de quo Ariſto. loquitur, eſt, id, quod admittit intra ſui profundum humiditatem, non autem in ſuperficie ſui : ſed æs & ferrum admittunt tãtum in ſuperficie : & ideo hæc ſunt humecta, non autem humectabilia : & ideo concedo, quòd metalla permanentia circa terram, fiant maioris ponderis, quia admittunt humiditatem aquæ in ſui ſuperficie tantum, non autem intra ſui profundum : & ſic non ſunt corpora humectabilia, ſed beno humecta, quia non habent humiditatem, niſi in ſuperficie; &, poſtquam illa humiditas euanuit, remanet tanti ponderis, ut prius : & ideo bene dicit Ariſtot. De Plumbo Ariſto. dat hanc cauſam : Galenus autem dat aliam cauſam in nono de ſimplici medicina, quia dicit, quòd non tantum fit maioris ponderis, ſed etiam maioris molis, ut ex alia cauſa, quam ipſe aſſignat loco dicto; & hanc aliam cauſam dedit in 9. de temperamẽtis. Lego uerba, & ly molibus, intelligetis magnitudinibus. Propter quod autem terra. hęc pars problematice ſic poteſt legi. Sunt autem. nunc de fluxionibus agit Ariſto.

TEXTVS QVADRAGESIMVS QVARTVS.

SVnt autem & hæc quidem corporum flexibilia, & directibilia, uelut arundo, & uimen. hæc autem inflexibilia, uelut fictile, & lapis. Sunt autem flexibilia quidem, & directilia, quorum corporum poteſt longitudo in rectitudinem ex circumferentia, & ex rectitudine in circumferentiam tranſmutari. Et flecti, & dirigi eſt in rectitudinem, aut circumferentiam mutari, aut moueri. etenim quod reflectitur, & quod deflectitur curuatur. Qui igitur ad conuexitatem, aut concauitatem motus longitudine ſeruata, flexio eſt. Si enim & in rectum, eſſet utique ſimul flexum, & rectum : quod quidem impoſſibile rectum flexum eſſe. Et, ſi flectitur omnino aut reflexione, aut deflexione (horum autem hoc quidem ad conuexum, hoc autem ad concauum tranſmutatio eſt) non utique erit & ad rectum flexio, ſed eſt flexio, & directio aliud, & aliud. Et hæc ſunt, flexibilia, & directilia, & inflexilia, & non directilia : Et hæc quidem frangibilia, & friabilia, ſimul, aut ſeparatim. ut lignum frangibile quidem eſt, friabile autem non. glacies autem & lapis friabile, frangibile autem nõ. fictile autem, & frangibile, & friabile. Differunt autem. quia Fractio quidem eſt in magnas partes diuiſio, & ſeparatio. Friatio autem, in quaſcunque, & plures duabus. Quæcunque igitur ſic concreuerunt, ut multos habeant uiciſſitudinatos meatus, friabilia ſunt : uſque ad hoc enim diſtinguuntur. quæcunque autem ad multum, frangibilia. quæcunque autem ambo, ambo.

QVarto loco ſubinfert Ariſtot. aliam paſſionem declarandam, id eſt, quòd corporum quædam ſunt flexibilia & dirigibilia : quædam ſunt inflexibilia & indirigibilia; & primo dicit, quòd corpora dicuntur flexibilia ac dirigibilia, quorum longitudo poteſt mutari à rectitudine ad curuitatem : dirigibilia autem ſunt econtra, quia ſunt corpora, quæ à curuitate poſſunt mutari ad rectitudinem : & iſtam ſecundam deſcriptionem dimiſit Ariſtot. tanquam manifeſtam, & declarauit primam dupliciter, ſcilicet, quòd corpora flexibilia ſunt, quorum rectitudo ad curuitatem poteſt permutari. Et primo declarat, quòd corpora, quæ flectuntur, duobus modis ſe habent : aut enim deflectuntur, aut reflectuntur : ſi deflectũtur, eius rectitudo permutatur ad concauum; concauum autem curuum eſt; ergo permutãtur à rectitudine ad curuitatem : aut reflectuntur, & eius rectitudo permutatur ad conuexum; & conuexum eſt curuum; eſt ergo permutatio ad curuum : & uerba obſcura ſunt : patet ergo, quòd omnia, quæ flectuntur, permutantur ex rectis ad curua. Et ſic Ariſto. uult oſtendere, quòd hæc definitio eſt uera bifariam, quia res bifariam flectitur : ſi deflectetur, longitudo permutatur ad concauitatem; ergo ad curuitatem, quia concauitas eſt curuitas : aut reflectitur, ſcilicet in partem aliam, & ſic longitudo eius ſecundum rectitudinem, permutatur ad conuexitatem; & conuexitas eſt curuitas; ergo permutatur ad curuitatem; ergo omnis flexio eſt ad curuitatem, quia tam concauitas, quàm conuexitas, eſt ad curuitatem. Secundo, quia dico, quòd corpus, quod reflectitur, eſt, cuius longitudo permutatur ex rectitudine ad curuitatem, quia non poteſt mutari ad rectum; ergo ad curuum : quòd autem non poſſit permutari ad rectum, patet, quia eſſet implicatio, quòd inflectitur & permutatur ad rectum, quia, quod flectitur, permutatur ad flexum : ſi ergo permutatur ad flexum, ergo

non ad rectum,quia,quòd idem sit rectum & flexum, implicant & contrariant: si ergo corpus,quòd flectitur, permutatur ad aliquam figuram,& non ad rectum,quia tunc idem esset rectum & flexum, quod implicat: ergo permutatur ad flexum,& flexum est curuum: ergo permutatur ad curuum, sicut dealbatio ad albedinem: & sic clara est hæc prima descriptio, quòd scilicet illud corpus dicitur flexibile,cuius longitudo,potest permutari ex curuo in rectum: & Aristo. dimittit descriptionem dirigibilis,ut manifestam: & sic iam patet, quid sit corpus dirigibile & fluxibile; & quid corpus dirigibile & inflexibile. Sed tu dices, quid dicit Aristo. quia dicit,quòd corpus,quod flectitur,aut deflectitur,cum deflectitur, permutatur ex recto ad cauum;&, quod reflectitur,permutatur ex recto ad cauum: sed contra,quia non potest permutari quid ad concauum,quin etiam ad conuexum permutetur, & ecõtra; quia,si secundum unam partem acquirit conuexitatem,secundum aliam acquirit etiam nouam concauitatem; ut patet in uirga,cum flectitur,quia,quo ad unam partem,puta ad istã, acquirit concauitatem; & quo ad istam aliam acquirit conuexitatem: ergo idem mouetur motibus contrariis: ergo Aristote. non recte definiuit flexum & deflexum. Secundo dicit Alexander, quia Aristo. uidetur nobis insufficiens,quia non ostendit nobis causam huius passionis ex qualitabus passiuis,& tamẽ declarabat passiones prouenientes ex qualitatibus passiuis: Tum etiam quia debet reddere causam,& declarare,quare corporum,quæ flectuntur,quædam in flexu ita remanent inflexa; quædam uero,si inflectantur, non remanent inflexa,ut arundo,calamus, & huiusmodi: ergo diminutus Aristo. quia nõ ostendit alias partes huius passionis. De primo dico, cum dicis, quia nullum corpus potest acquirere concauitatem, nisi acquirat etiam nouam conuexitatem; dico, quòd uerum est istud, quia uirga, cum acquirit nouum concauum, acquirit etiam nouum conuexum, quia nouum concauum correspondet nouo conuexo: &, cum arguis, oh, si corpus, quod flectitur, est, quod permutatur ad concauum, & etiam ad conuexum; & ita de reflexo: ergo idem corpus flectitur & deflectitur,id est permutatur ad concauum & ad conuexum; & isti sunt motus contrarij, ergo; dico, quòd argumentum non tenet, quia uerum est,quòd omne,quod permutatur ad concauum,permutatur etiam ad conuexum:sed tamen primo permutatur ad concauum,& secundario ad conuexum,uel econtra: & ideo,quod dicit Aristo.uerum est,quòd corpus,quod deflectitur,permutatur ad conuexum, uerum est primo ad conuexum & secũdario ad cõcauum: & sic non sequitur,quòd idem moueatur motibus contrarijs, quia intelligitur,quòd primo permutatur ad conuexum, & secundario ad concauum,uel econtra; & sic non sunt motus contrarij. De secundo, quia Aristo. non declarat, quomòdo hæc passio sequatur ex qualitatibus passiuis,& sic imperfecta est doctrina Aristotelis:dico,quòd Aristo.forte omisit hoc ut manifestum,quia ista passio oritur ex humido & sicco, quia corpora,quæ habent corpus nitrosum lentum & humidum interius,quæ dicuntur à latinis corpora leuca,& omnino conglutinata,habent illam passionem: & sic in istis corporibus humiditas illa leucosa & unctuosa, est causa huius passionis: corpora uero,quæ non habent illud humidum ita uiscosum,non sunt flexibilia. Et ex hoc patet etiam alia passio, scilicet quare aliqua corpora inflexa,remanent inflexa; & aliqua corpora inflexa, non remanent inflexa; quia corpora,quæ habent multum humidi uiscosi,remanent uiscosa seu inflexa: corpora uero,quæ parum habent huius humidi uiscosi, non retinent huiusmodi inflexionem,sed reuertuntur in pristinum. Sed dices tu, capiatur uirga inflexa,quæ,cum inflectitur, non remanet ita inflexa,sed reuertitur ad sui rectitudinem; ergo habet uirga ista motum: itaq; quæritur, an motus iste sit naturalis, an non naturalis: non potest dici,quòd sit naturalis, quia unius corporis naturalis est tantum unus motus naturalis: sed motus naturalis uirgæ,est descensus,quia uirga sui natura descendit: iste autem motus est lateralis, & non descensus: ergo non est naturalis uirgæ; &, si non est ei naturalis,a quo habet, quòd reuertatur ad illam figuram? unde ergo habet illũ motum? Dico,quòd ab aere habet istum motum:& à quo?oh ab aere intercepto in partibus uirgæ, idest ab aere intercepto inter poros illius uirgæ: & quo modo? oh hoc modo; quia,cum deflectitur uirga,aer,qui est in partibus & in poris illius uirgæ,& in partibus interioribus illius uirgæ, comprimitur in una parte uirgæ; qua cõpressione facta,cum postea dimittitur uirga,sua natura tunc ille aer compressus in porosita-

tibus uirgæ dilatatur,& reuertitur ad pristinam naturam; & sic redit uirga ad pristinam sui rectitudinem. Lego uerba: & notate, quòd flecti est mutari in curuitate: & per rectitudinem non intelligatis secundum lineam rectam,sed intelligatis per rectitudinem,longitudinem,quæ est mensura illius lineæ seu illius uirgæ.

Et hæc quidem frangibilia. Hic quinto loco Aristo. explicat aliam contradictionem, & simul tradit duas oppositiones, scilicet frangibile & comminuibile,& infrangibile uel incōminuibile, id est friabile & infriabile:& dicit, quòd aliquando istæ duæ passiones uniuntur,& aliquando non,sed separantur; quia aliquando corpus est fractile & friabile simul,ut lapis & later: aliquando uero corpus est fractile,& non friabile, ut lignum: aliquando est econtra;quia aliquod corpus est friabile,& non fractile,ut est glacies: & bene aduertatis ad hæc, quia omnia sunt necessaria,quia sunt ut præambula ad librum de animalibus & plātis,quia Aristo. repetit omnia hæc in libro illo,& ista sunt necessaria philosopho. Secundo dicit philosophus, quòd fractile est illud, qnod habet poros magnos ex sui natura,& large distantes,& hoc est corpus fractile: corpus uero infractile est illud, quod ex sui natura & ex sui generatione & coagulatione est distinctum secundum poros,& habet poros, siue meatus illos,paruos & crebros & iuxta positos; aut, dicit, habet poros distantes magnos uel paruos & crebros: & sic differunt, quia primum habet poros magnos ac distantes, & diuiditur in partes magnas; secundum uero habet poros paruos & crebros aut magnos:dicit ergo,quòd corpus frangibile est, quod ex sui natura diuitur in partes magnas, quia habet poros magnos; friabile uero corpus diuiditur in partes plures duabus,siue sint magnę, siue paruæ partes. Et tunc Aristo. dat causam huius differentiæ: oh causa huius differētiæ, dicit Arist. est, quia,si sit corpus habens ex sui natura poros crebros; illud est friabile, quia potest diuidi ex sui natura in multas partes: si uero corpus ex sui natura habet meatus magnos & longe distantes, dicitur corpus fractibile. Et aliqui, ut Suessanus, intelligunt per meatus filamina,seu fila,quæ nos appellamus filamenta: sed mihi uidetur, quòd Aristo. uere intelligat ueros poros,& melius iudicio meo:&, quia aliquando contingit, quòd idem corpus habeat poros magnos & distantes,& etiam paruos & crebros;illud ideo corpus erit fractile & friabile simul, sicut est later & lapis: & ideo habet istas duas passiones,quia diuersitas pororum est causa huius passionis. Sed dices tu,quia Aristo. dicit, quòd glacies est corpus friabile: & corpus friabile habet poros paruos & crebros, aut magnos & proximos: sed glacies non habet meatus: quo modo ergo est corpus friabile? quia,cum glacies sit ex aqua, non habet poros, quia aqua,cum fluit,prohibet poros, quia sui fluxu prohibet illos,quia in sui fluxo occurrit pars parti. Secundo,quia Aristo. non declarat nobis,quomodo ista passio oriatur ex qualitatibus passiuis,scilicet ex humido & sicco, tamen hoc debet declarare.Dico de primo, quòd uerum est, quòd aqua non habet porositates; quia partes confluunt ipsius aquæ; & ideo caret meatibus, quemadmodum dicit Aristo. & aer non habet meatus, quia ista corpora confluunt ex sui natura, & ex sui confluxu tolluntur porositates: tum dico, quòd in glacie est multa exhalatio sicca; & ideo glacies habet porositates, quæ replentur aere sicco; & sic ratione partium siccarum habet porositates. De secundo, quia Aristo. non declarauit,quo modo istæ passiones sequantur ex duabus qualitatibus passiuis; dico, quòd Aristo. supponit ut manifestum; quia,ex quo reduxit istam passionem ad pororum magnorum habitudinem uel paruorum corporis; & habitudo pororum non oritur in corporibus nisi ex siccitate,quia consumitur humiditas, & fiunt porositates; & ideo Aristo. relinquit hoc ut illatum; & hoc reducit ad siccitatem, non autem ad humiditatem, nisi priuatiue, quia hæc passio fit absentia humidi; & sic reducitur ad qualitatem passiuam. Lego uerba. Vicissitudinarios,id est uicissim & proxime positos.

TEXTVS. QVADRAGESIMVS QVINTVS.

Et hæc quidem impressibilia,ut æs, & cera. hæc autem non impressibilia, ut fictile,& aqua. Est autem impressio,superficiei secundum partem in profundum transitus pulsione,aut percussione,in totum autē tactu. Sunt autem talia & mollia,ut cera, manente alia superficie, secundum partem transmutatur: & du-

ra,

ra, uelut æs. Et non impressibilia, & dura, ut fictile. non enim cedit in profundum superficies. & humida, ut aqua cedit quidem, sed non secundum partem, sed contra secedit.

SExto dicit Aristo. quòd corporum sunt etiam quædam, quæ sunt impressibilia: non impressibilia autem sunt, ut later & aqua; impressibilia uero sunt, ut æs; ferrum, cera: & quid est corpus impressibile? dicit Aristo. quòd est corpus, quod secũdum partem superficiei cedit in profundum, uerbi gratia cera, cum comprimitur sigillo, cedit in profundum secundũ partem suæ superficiei: & quid est dicta, secundum partem superficiei eius? uerbi gratia cum imprimitur sigillum in cera, cedit secundum sui partem superficialem, quæ scilicet occurrit in suprema parte superficiei, non secundum eam, quæ est à latere; & sic non secundũ sui totum superficiei cedit in profundum, sed tantum secundum partem superficiei, quæ, scilicet comprimitur. Et tunc dicit Aristo. quòd hæc passio fit trifariam; uno modo percussione: alio modo pulsione: tertio modo leui tactu. percussione, ut in ære ex uehementi percussione, facta à malleo, imprimitur sigillum: aliquando uero leui tactu, ut in cera: aliquando autem impulsione. Et dicit Aristo. ponens aliam differentiam, quòd corporum impressibilium quædam sunt dura, quædam non: & non dicit, mollia, quia implicaret, ut aqua, & lana, quia aqua non cedit in profundum secundum superficiem exteriorem, quia corrumpitur, & confertur, idest superficies insurgit quasi circulariter digito compriméti circulariter: ideo dicit Aristo. quòd corporum non impressibilium quædam sunt dura, quædam uero nõ dura: & nõ dicit, mollia, quia esset falsum, sed dicit, humida: dura ut later, humida ut aqua: & quare ista non sunt impressibilia? quia non cedunt secundum partem suæ superficiei; sed, si comprimitur aqua secundum superficiem, corrumpitur, & aqua confertur comprimenti: ergo non est compressibilium.

TEXTUS QUADRAGESIMUSSEXTUS.

IMpressibilium autem quæcunque manent impressa, & bene impressibilia manu, hæc quidē formabilia sunt: quæ autem aut non bene imprèssibilia, ut lapis, aut lignum, aut bene impressibilia quidem, non manet autē impressio, ut lanæ, aut spongiæ, non formabilia, sed pressibilia hæc sunt. Sunt autem pressibilia, quæcunque pulsa, in seipsa coire possunt, cum in profundum superficies permutatur, nec diuiditur, & non transfertur alio alia particula, quale aqua facit. hæc enim contra transfertur. Est autem pulsio, motus à mouente, qui fit à tactu. Percussio autem, cum à latione. Premuntur autem quæcunque meatus habent uacuos cognati corporis. Et pressibilia hæc, quæcunque possunt in propria uacua coire, aut in proprios meatus (aliquando enim non uacui sunt, in quos conueniunt) uelut madefacta spongia. pleni enim sunt ipsius meatus. Sed quorum meatus pleni fuerint mollioribus, quàm ipsum, quod natum est coire in seipsum, pressibilia quidem sunt, uelut spongia, cera, caro. Non pressibilia autem. quæcunque non sunt nata coire pulsione in eos, qui in se sunt, meatus, aut quia non habent, aut quia durioribus habent plenos. Ferrum enim non pressibile est, & lapis, & aqua, & omne humidum.

SEptimo dicit, quòd corporum impressibilium triplex est differentia, ita, quòd triplicia sunt corpora impressibilia: quædam enim facillime recipiunt, & facillime retinent, ut cera: quædam difficulter recipiunt, sed retinent, ut lapis aut lignum: quædam facillime recipiunt, non autem retinent, ut lana aut spongia. Corpora autem, quæ facillime imprimuntur, & facillime retinent, dicunt impressibilia seu informabilia: corpora uero tertij generis, scilicet, quæ facillime imprimuntur, non autem retinent, non debent dici informabilia, sed capibilia: & Vatablus transtulit, pressibilia, id est quæ manu premuntur. Et tunc dicit Aristo. quid sit corpus pressibile; & dicit, quòd corpus pressibile est, quod pulsum, in se ipsum coit & unitur, secundum sui exteriorem superficiem, transmutata superficie exteriori in profundum; non tamen illa superficies diuiditur, neque aliò commigrat: & ponderate ly pulsum, & non commigrat. Sed tu dices, quia dixit Aristo. quòd corpus pressibile est corpus, quod pulsum in se ipsum unitur. Tertio quare Arist. dicit pulsum? respõdet Alexan. dicens, quòd dicit pulsum, quia differunt pulsio, & percussio, & expulsio; quia septimo Physi.

declarauit

declarauit Ariſto. quid pulſio,quid expulſio,& quid tractio: dicit ergo Ariſto. quòd dixit pulſum,quia differt pulſus ab expulſione, & percuſſione,quia pulſus eſt, quando non ſeparatur mouens à moto,& neceſſe eſt,quòd mouens,dum durat motus,ſemper ſit cum moto; & ita manus pellit hoc corpus,quòd ſemper eſt cum hoc corpore, ut cum lapide: expulſio uero non fit ſic, quia in expulſione ſeparatur mouens à moto; ut baculus,cum expellit pilã à ſe ſeparatur à pila: & ideo dixi, dicit Ariſto. pulſum,quia illud eſt corpus preſſile,quod in ſe ipſo ſuperficiem unit in profundum; mouens uero nõ ſeparatur ab ipſo moto,immo ſemper mouens debet eſſe cum ipſo moto,ut manus comprimens tale corpus, nunquam ab eo ſeparetur,ſed ſemper comitetur iſtud motum: & ſic manus comprimens,ſemper debet eſſe cum pulſo. Secundo dicit,quæ cauſa huius paſſionis,ſcilicet,quòd aliqua corpora ſint compreſſibilia,& aliqua non: oh dicit Ariſto. cauſa eſt,quia debent habere tres cõditiones; primo debent habere meatus, & amplos meatus,ut ſpongia: ſecundo, corpus contentum in illis meatibus debet eſſe mollioris ſubſtantiæ,quàm corpus cõtinens: tertio oportet,quòd meatus illius corporis ſint molles, & cedant manui: non autem illæ partes,in quibus ſunt meatus,debent eſſe duræ, quia,ſi eſſent duræ,non comprimerentur; ut de pumice patet, in qua ſunt meatus, & tamen non eſt corpus preſſibile, licet habeat duas primas conditiones, quia deficit ei tertia,quia illi meatus non ſunt molles. Et iam ex his patet, dicit Ariſt.quid ſit corpus compreſſibile,& quare aliquod corpus non eſt compreſſibile,quia,ſcilicet nõ habet illas tres conditiones dictas, quia,ſcilicet uel non habet meatus; uel, ſi habet, ſunt repleti corpore duriore,ut ferrum; quia, licet habeat partes poroſas, non tamen eſt corpus compreſſibile,quia habet poros repletos corpore duriori; & ideo eſt incompreſſibile: aut, licet ſint corpora repleta corpore non duriore,ſed molli, tamen ipſi pori non ſunt molles, neque cedunt tactui,ut in pumice.

TEXTVS QVADRAGESIMVS SEPTIMVS.

TRabibilia autem ſunt, quorumcunque poteſt ad latus transferri ſuperficies. Trabi enim eſt transferri ad mouens, planum continuum exiſtens. Sunt autem hæc quidem trabibilia, ut pilus, corrigia, neruus, paſta, uiſcum. hæc autem non trabibilia, ut aqua, & lapis. Hæc igitur eadem ſunt trabibilia, & preſſibilia, ut lana: hæc autem non eadem. ut pituita preſſibilis quidem non eſt, trabibilis autem. & ſpongia preſſibilis quidem eſt, non trabibilis autem. Sunt autem & hæc quidem Ductilia, ut æs, hæc autem non ductilia, ut lapis, & lignum. Sunt autem ductilia quidem, quæcunque eadem percuſſione poſſunt ſimul in latus, & in profundum ſecundum ſuperficiem transferri ſecundum partem: non ductilia autem, quæcunque non poſſunt. Sunt autem ductilia quidem omnia, & impreßibilia: impreſſibilia autem non omnia ductilia, ut lignum. ut tamen in uniuerſum dicam conuertuntur. Preſſibilium autem, hæc quidem ductilia ſunt, hæc autem non. cera quidem, & lutum ductilia ſunt, lana autem non, neque aqua. Sunt autem & hæc quidem Fißibilia, ut lignum, hæc autem non fißibilia, ut fictile. Eſt autem fißibile, quod poteſt diuidi ad plus, quàm diuidens diuidit. finditur enim cum ad plus diuidatur, quàm diuidens diuidit. & præcedit diuiſio. in ſectione autem non eſt hoc. Non fiſſibilia autem ſunt, quæcunque non poſſunt hoc pati. Eſt autem neque molle ullum fißibile. dico autem ſimpliciter mollium, & non adinuicem. ſic enim & ferrum erit molle. Neque dura omnia ſunt fiſſibilia: ſed quæcũque humida ſunt, neque impreſſibilia, neque friabilia. talia autem ſunt, quæcunque ſecundum longitudinem habent meatus, ſecundum quos adnaſcuntur inuicem, ſed non ſecundum latitudinem. Secabilia autem ſunt conſiſtentium durorum, aut mollium quæcunque poſſunt neque ex neceßitate præcedere diuiſionem, neque communi diuiſa. Quæcunque autem aut humida, aut talia, non ſecabilia. Quædam autem ſunt eadem & ſecabilia, & fißibilia, uelut lignum. ſed ut plurimum fiſſibile quidem ſecundum longitudinem, ſecabile autem ſecundum latitudinem. cùm enim diuidatur unumquodque in multa, quà quidem longitudines multa unum ſunt fißibile hàc eſt. quà autem latitudines multa unum, ſecabile hàc. Viſcoſum autem eſt, cum trabibile, aut humidũ exiſtens, molle fuerit. Tale autem fiunt alterna permutatione, quæcunque uelut catena componuntur corporum. hæc enim ad multum poſſunt extendi, & coire. Quæcunque autẽ non ſunt talia fragilia ſunt. Commaſſabilia autem ſunt, quæcunque preßibilium manentem habent compreßionem. Incommaſſabilia autem, quæcunque aut omnino non preßibilia ſunt, aut non manentem habent compreßionem. Et hæc quidem combuſtibilia ſunt, hæc autem incombuſtibilia. uelut lignum quidem combuſtibile eſt, & lana, & os; lapis autem, & gla

cies

cundo Phyſicorum dicit,quòd tractio eſt motus totius mobilis ad mouens; & hic dicit quòd mouetur ſecundum unam ſui partem tantum ad mouens. Tum etiam eſt dubitatio de cortigia,quia,ſi trahatur corrigia,uidetur,quòd ſecũdum omnẽ ſui partem trahatur ad mouens,non autem ſecundum unam partem tantum,quia creſcit ſecundum totam ſui longitudinem; & ſecundum totam ſui latitudinem decreſcit & minoratur: quomodo ergo dicit Ariſto. quòd ſecundum unam partem tantum mouetur ad mouens? De primo dico, quòd eſt ęquiuocatio de tractu hic & ſeptimo Phyſicotum,quia ſeptimo Phyſic.uerum eſt,quòd eſt tractio totius mobilis ad mouens,ut totus lapis trahitur ad mouens; hic uero alio modo loquitur de tractu.

Quod dicis ſecundo de corrigia & neruo,quæ mouentur ſecundum omnem ſui partem; dico,quòd uerum eſt, quòd iſta corpora etiam ſecundum ſui totum transferuntur ad mouens: quomodo igitur dicit Ariſto.quòd ſecundum unam ſui partem tantũ? oh dico, quòd intelligendus Ariſto.quia,ſi corpus debet trahi,ad minus ſecũdum unam partem ſui debet transferri tale corpus ad trahens: poteſt tamen etiam ſecundum omnem ſui partem moueri & transferri ad mouens,& adhuc rale corpus dicitur tractile,quia,etiam ſi trahatur ſecũdum omnem ſui partem,dicitur corpus tractile.

Sunt autem & hæc quidem ductilia. Hic ponit Ariſt.ſecundo loco nonã oppoſitionem, ſcilicet corporis ductilis & non ductilis, dicens, quòd corporum mixtorum & coagulatorum quædam ſunt ductilia, quædam non ductilia: & definit corpus ductile ſic: Corpus ductile eſt, quod ſecundum unam partem ſuæ ſuperficiei,& non ſecundum totum,poteſt trãſferri in latitudinem tantum & profunditatem,non autem in longitudinem: exemplum, dicit Ariſto.ut æs, aurum,& reliqua metalla: iſta omnia ſunt ductilia, dicit Ariſtoteles, quia malleo duci poſſunt & extendi: & quomodo? ſecundum latitudinem & profunditatem, non autem ſecundum longitudinem poſſunt transferri. Et tunc Ariſto. comparat corpus ductile ad impreſſibile, dicens,quòd conueniunt & differunt ductile & impreſſibile, quia omne corpus ductile eſt impreſſibile, non autem econtra,ſed ut in pluribus ductile eſt impreſſibile: & quomodo hoc? oh quia iam dixit,quòd corpus ductile eſt,quod ſecundum latitudinem poteſt transferri & duci; corpus uero impreſſibile eſt,quod ſecundum ſolam profunditatem transfertur: ſed omne, quod transfertur,ſecundum profunditatem & latitudinem trãsfertur:&,quod transfertur ſecundum latitudinem & profunditatem eſt corpus ductile; &, quod trãsfertur ſecundum profunditatem ſolum,eſt corpus impreſſibile:ergo omne corpus ductile,eſt impreſſibile,& non econtra; ut puta lignum ipſum eſt corpus impreſſibile, non autem ductile,quia lignum poteſt imprimi,quia poteſt transferri ſecundum profundum, non autem ſecundum latitudinem: ut in pluribus tamen conuertuntur corpus impreſſibile & ductile, quia quaſi uniuerſaliter corpus,quod transfertur ſecundum unam dimenſionem,transfertur etiam ſecundum duas dimenſiones: ergo ut in pluribus conueniũt. Et tunc Ariſtoteles tertio loco comparat compreſſibile & ductile, dicens, quod corporum mixtorum quædam ſunt compreſſibilia & ductilia,ut cera & lutum; quædam uero ſunt compreſſibilia, non autem ductilia,ſicut lana,quæ eſt corpus compreſſibile,non autem ductile,quia dixi, quòd mollia non poſſunt duci, ideſt liquari. Sed uos dicetis,quia non uidetur uerum,quod dicit Ariſto.quòd corpus ductile ſit illud, cuius ſuperficies non tota, ſed ſecundum unam ſui partem,ſcilicet ſecundum latitudinem & profunditatem poteſt transferri: hoc non uidetur uerum,quia,ſi corpus paruum,puta plumbũ paruæ quantitatis,quod eſt corpus ductile,quia ipſum plumbum ducitur,ſi inquam,percutitur malleo iſtud corpus, ſecundum omnes dimenſiones,ſcilicet ſecundum longitudinem,& ſecundum profunditatem,& ſecundum latitudinem trasfertur,ut patet: quomodo ergo Ariſto.limitat dictũ ſuũ ad profunditatem & latitudinem tantum, dicens,quòd corpus ductile eſt, quod transfertur ſecundum profunditatem & latitudinem tantum,& non ſecundum longitudinem? Dico, quòd re uera ita eſt, neque aliud uoluit Ariſto.in dicto ſuo,quàm hoc; quaſi dicat,quòd corpus ad hoc,quòd ſit ductile,requirit ad minus,quòd aliqua ſui parte ſecundum latum & profundum transferatur: & ſic ad minus ſecundum duas dimenſiones, oportet, quòd transferatur: ſi autem etiam transferatur ſecundum omnes dimenſiones,hoc non impedit,

quin

quin fit corpus ductile tamen non femper requiritur hoc,adhoc, quòd fit corpus ductile,
fedfufficit,quòd transferatur fecundum duas dimenfiones; quafi quòd Arifto.ponat in de-
finitione id,quod requiritur tantum. Quo modo autem iftæ paffiones fequantur ex qualita
tibus paffiuis,fupponit Arifto.ut manifeftum,& reddit rationem Arifto.dicens,quòd ratio
ne huius dicuntur tractilia & ductilia,& ideo fequuntur qualitates paffiuas; & hoc Arifto.
omittit ut manifeftum. Et hæc quidem fciffibilia. Ponit Arifto. aliam oppofitionem,feu
aliam paffionem: & tranftulit Vatablus,fciffile & infciffile,& bene iudicio meo tranftulit.
Ponit Arifto.igitur aliam differentiam,quia corporum coagulabilium quoddam eft fciffile,
& quoddam infciffile: corpus fciffile eft illud,quod ampliorem fufcipit dimenfionem fecū-
dum fui longitudinem, quàm fit corpus diuidentis; quafi dicat Arifto.quòd amplior fit di- 16
uifio,quàm tactus diuidentis; & præuenit diuifio tactum,id eft contactum ipfius diuiden-
tis; uerbi gratia diuidens diuidit & contingit diuifum, fecundum longitudinem quatuor di
girorum; & corpus fciffile diuiditur per unum palmum; ita, quod longior fit illa diuifio,
quàm contactus diuidentis: & in hoc, dicit Arifto.differt fciffio à fectione: & quare differt
à fectione,quia in fectione nunquam eft maior fectio,quàm tactus fecantis, immo tanta eft
fectio,quantus eft contactus eius,quia neque plus fecans cum ferra fecat, quàm fit tactus
fecantis: in fciffione autem non eft fic,quia maior eft fciffio, quàm fit tactus diuidentis: &
fic differunt fectio & fciffio,quia in fectione nunquàm eft maior fectio,quàm contactus fe-
cantis. Prætera dicit, quòd corpus fciffile debet habere multas cōditiones:primo quòd
fit corpus durum,& non molle: & dicit Arifto. non molle,& exponit,quomodo non mol- 26
le fimpliciter,quia fecundum quid poteft effe molle,quia fupra diximus,quod bifariam eft
corpus non molle, quia nullo modo dicitur corpus molle fimpliciter: & id eft, quòd ce-
dit tactui comprimentis: molle uero corpus fecundum quid,eft illud, quod dicitur molle,
in refpectu; ut ferrum eft molle fecundum quid,refpectu ligni,quia poteft malleo duci: de-
bet ergo corpus fciffile,effe non molle, ideft debet effe molle fecundum quid, non autem
molle fimpliciter. Secundo dicit Arifto. quòd non folum requiritur, quòd corpus fciffile
fit durum,quia non omne corpus non molle & durum eft fciffile,quia later eft corpus durū,
non tamen fciffile,fed requiritur aliud,fcilicet quòd illud corpus fit humidum,& nō impref
fibile neq; formabile,quia fciffile corpus eft, ficut abies,in quo præuenit fciffio tactum diui
dentis. Tertio dicit,quod corpus fciffile eft illud,quod fecundum lōgitudinem habet mea 30
tus,quafi reddens caufam fciffionis,dicens,quòd caufa eft, pofitio meatuum,id eft filamen
ta & uenæ illæ diuifæ per longum,ficut habet Abies;ita,quòd,cum corpus caret iftis filamē
tis,non eft fciffile;& ita eft nux, quæ non habet iftas fibras & uenas,& ideo non eft fciffilis,
quia non habet iftas uenas fecundum longitudinem. Lego uerba. In defumatione autem,
id eft in fciffione,& fic debet legi.
Sectilia autem funt. Nunc Arifto. ponit aliam paffionem,quæ fequitur,fcilicet corpo-
rum fectilium & infectilium,quia differunt fciffile & infciffile,& fectile & infectile: &,quia
declarauit,quid fciffile,& quid infciffile, ideo declarat modo,quid fectile & infectile. Et di
cit primo,quòd corpus fectile eft,quod fui duritie non præuenit diuifione diuidentis,fic,ut
iftud corpus durum fit uel molle indifferenter,neque diuifum comminuatur: & fic corpus 40
fectile habet tres conditiones;prima eft, quòd fit corpus,cuius diuifio non præueniat con-
tactum diuidentis;& in hoc differt à corpore fciffili,ut uidimus: fecunda conditio eft,dicit
Arifto.quòd illud corpus fit molle uel durum,quia indifferenter aliquod corpus durum,&
etiam aliquod corpus molle eft fectile; ficut cera eft corpus molle,& eft corpus fectile; &
etiam lignum eft corpus durum,& eft fectile: tertia,quòd,cum tale corpus diuifum eft,non
comminuatur,ideft fi hoc corpus diuiditur,quòd non diuidatur in multas partes; quòd eft
proprium corporis friabilis,& in hoc differt à corpore friabili: & per primam conditionē
diuiditur fectile à fciffili,quia in fectione tanta eft diuifio,quantus eft contactus diuidentis;
in fciffione autem longe maior eft diuifio,quàm contactus diuidentis: exemplum primi pa
tet in ferra,quoniam fecundum longitudinem fecat lignum,ubi tanta eft diuifio,quātus eft 50
contactus diuidentis:exemplum fciffionis patet in lignis,maxime Abietis,quando enim fe
cantur,diuiduntur. Et notate in tertia conditione,quia dicit,quòd uel illud corpus fuerit
molle

molle,uel durum: quare dicit hoc ? quia indifferenter corpus durum & molle poteſt eſſe ſectile: & non dico,quòd ſemper corpus durum uel molle ſit ſectile,quia aliquando non ſunt ſectilia; & ideo dico, quòd poteſt eſſe. Et tunc addit ſecundo,quòd,licet hęc paſſio per primam differentiam ſeu conditionem differat a corpore ſciſſili, tamen aliquando idem corpus poteſt eſſe ſciſſile & ſectile: & dicit,quòd,quando aliquod corpus eſt ſimul ſciſſile & ſectile,ſecundum aliud & aliud eſt ſectile & ſciſſile,quia ſectile eſt quo ad latitudinem;ſciſſile uero ſecundum longitudinem, quando,ſcilicet poteſt in eo corpore diuiſio præuenire contactum diuidentis: ſectio uero eſt, quoniam ſecundum latitudinem non præuenit diuiſio ſecti. Sed dices, non ne etiam corpus poteſt ſecari ſecundum longitudinem,puta abies? dico, quòd ita eſt de facto, quòd poteſt ſecari ſecundum longitudinem,immo de facto ſecatur: oh cur ergo dicit Ariſto. quòd ratione longitudinis eſt ſciſſile; ratione uero latitudinis eſt ſectile? dico, quòd facilior apparet iſta paſſio ſecundum latitudinem, quàm ſecundum longitudinem; ſciſſio uero magis apparet ſecundum longitudinem; & ideo ita dixit Ariſt. non quòd ſectio non fiat ſecundum longitudinem. Viſcoſum autem eſt, cum trahibile. Nunc Ariſto. ponit aliam paſſionem, quæ eſt uiſcoſitas ſeu tenacitas; & dicit,quòd corpus tenax ſeu uiſcoſum eſt,quod liquidum exiſtens,ſui mollitie poteſt in multum extendi,& iterum poteſt contrahi,& iterum uiciſſim extendi & contrahi: & iam diximus,quæ ſint iſta,ut uiſcum,& alia huiuſmodi: & hæc eſt eius definitio. Et quomodo corpus tenax poteſt hoc facere? dicit Ariſto. quia eius partes ſunt quaſi concatenatæ: & ſic poteſt hoc fieri quaſi concatenatione partium ſuarum; uidentur enim habere quandam concatenationem in partibus ſuis,ratione quarum poſſunt contrahi in ſe ipſa,cum extenſa ſunt. Et aduertatis,quia in textu eſt unum uerbum,quod habet difficultatem; Tale autem facit concatenationem. & Vatablus tranſtulit,fit permutatione & uiciſſitudine: quomodo? id eſt corpus,quod uiciſſim poteſt extendi,& iterum contrahi, quia uiciſſitudine tum extenditur tum cõtrahitur in ſe ipſum: & ſic melior traductio illius, quæ dicit permutatione, quàm ea, quæ dicit concatenatione, quia illa traductio nullo modo conuenit uerbo græco. Commaſſabilia autẽ ſunt. Hic Ariſto. ponit aliam paſſionem,quæ eſt 13. in ordine,ſcilicet commaſſabile & incommaſſabile corpus (& iſte tranſtulit denſabile & indenſabile) & dicit, quòd corpus dẽſabile,eſt corpus compreſſibile,quod,ſi comprimatur,ſeruat ſui compreſſionem, quia non contrahitur in ſemetipſum: ſi enim comprimitur ſpongia,non contrahitur in ſemetipſam: & ideo non ferunt ſui compreſſionem: & ideo dicitur corpus compreſſibile,non autem dicitur corpus denſabile. Hæc de hac lectione.

Et hæc quidem combuſtibilia ſunt. Enumerat aliam contrarietatem Ariſto. quæ eſt 14. in ordine, quæ ſequitur qualitates paſſiuas,ſcilicet uſtile & inuſtile. Et definit primo, quid ſit uſtile,dicens,quòd uſtile eſt corpus,quod habet poros ſecundum longitudinem protractos,qui pleni ſunt humiditate,quæ facile ſepatatur ab igne: Ex oppoſito uero inuſtile eſt corpus,quod non habet poros;&, ſi habet,nõ habet illos rectos; aut, ſi habet poros rectos, non ſunt pleni illi pori humiditate illa, ſed ſunt pleni illa humiditate aquea,quæ non facile ſeparatur ab igne. Et ſic corpus uſtile tres habet conditiones:prima eſt,quòd debet habere meatus,quia,ſi non habet meatus,non eſt corpus uſtile,ut lapis: ſecunda, quòd habeat meatus rectos,quia,ſi non habet rectos non facile recipit ignem: tertia, quòd debent etiã iſti meatus eſſe pleni humiditate, quæ facile ſeparetur ab igne: quia duplex eſt humiditas, una aquea,quæ difficulter ſeparatur ab igne, quæ non facile patitur ab igne: alia aerea, & de facili ſeparatur ab igne. exemplum, ſicut ligna ſicca abietis, quæ habent meatus in longum porrectos,& etiam habent illos plenos aerea humiditate,& habent illos rectos; quia, ſi non ſint repleti aerea humiditate, non uruntur; ut ſunt ligna uiridia,quæ habẽt poros plenos humiditate aquea,quæ non eſt uſtilis: ad cuius differentiam,dicit Ariſto. ponimus glaciem,quæ habet poros rectos,ſed plenos humiditate aquea; & ideo non eſt uſtilis. Sed hic eſt dubitatio,quia ſupra Ariſt. cum loqueretur de ebano,dixit,quòd ebanus nigra caret poris,& ideo non ſupernatat, ſed ſubmergitur in aquam;& tamen Dioſcorides cap. primo de ebano in loco proprio,& Plinius in cap. de ebano,dicunt,quòd exuritur igne faciliter;& tamen non habet meatus. Tum ſecundo,quia dicit Ariſtoteles,quòd lapis nõ exuritur,quia

caret poris: sed est dubitatio, quia Dioscorides in libro quinto dicit, quòd est lapis amiantus, quem ego etiam uidi, & dicitur lignum germanicum, & à Dioscoride dicitur lapis amiātus; & ab alijs connumeratur inter ligna: & iste lapis exuritur, &, cum incipit inflammari ex una parte, procedit usque ad aliam partem, & postea reuertitur: & Plinius numerat ipsum, ut dixi inter ligna: & ego uidi hoc lignum Romæ.

De primo dico, si uerum est id, quod dicunt Dioscorides & Plinius, quòd nigra ebanus exuritur ab igne placido & iucundissimo; & Aristo. dicit, quòd caret poris, quia non exuritur; dico, quòd non dicit Aristo. quòd omnino careat poris, sed habet poros ualde angustos, qui non possunt recipere aerem exteriorem, quia non admittunt illum intra se, & ideo submergitur in aquam; cum illis tamen poris ita paruis potest exuri.

De secundo, de lapide illo, qui exuritur, ut Dioscorides & Plinius dicunt, & tamen caret poris; dico, quòd uerum est, quòd ille lapis uritur; sed tamen habet meatus, qui sunt repleti aere; & habet rectos: & ideo non caret poris, immo habet illos repletos aere: uerum tamen est, quòd illa humiditas aerea, est glutinosa, quasi sicut oleum; & facit ille lapis fila ualde tenacia & uiscosa, & ideo ignis ratione illius uiscositatis non penetrat interiora illius humidi, quia ignis non profundatur in ipso, sed illa flamma est tantum in superficie, & non cōsumit humidum illud, nisi longissimo tempore; & flamma illa est ualde leuis. non est sermo; ergo Aristotelis uniuersalis de lapide, sed de illis, quæ carent poris: isti uero, qui habēt poros plenos humiditate aerea, bene possunt inflammari: & ideo uerba Aristo. intelliguntur ut in pluribus, quia non intelliguntur de lapide isto, qui potest inflammari, qui habet poros plenos humiditate aerea, licet uiscosa & lentosa. Lego uerba, & clara sunt.

Exhalabilia autem sunt corporum. Iste textus est omnium difficillimus; neque Gaetanus, neque Themistius, neque Albertus illum intelligunt: Alexander bene intellexit, licet ualde truncate exponat. Textus ergo difficillimus est: & intentio Aristo. est describere corpus exhalabile & non exhalabile; & est decimaquinta contrarietas seu diuisio: & primo describit corpus exhalabile: secundo declarat descriptionem: tertio ponit quoddam quasi documentum. Et descriptio est hæc, scilicet exhalabile corpus est, cuius humiditas non euaporat seorsum ab igne: & Vatablus & Alcyonius exponūt, quòd corpus exhalabile est, cuius humiditas non euaporat seorsum ab igne, idest est corpus, cuius humiditas non euaporat, nisi igniatur. Sed omnino oppositum huius dicit Aristo. dicit enim Aristo. quòd humiditas huius corporis non euaporat ab igne, sed à tempore; quia in hoc est differentia inter corpus exhalabile & corpus euaporabile, quia humiditas corporis euaporabilis euaporat ab igne, humiditas uero corporis exhalabilis non euaporat ab igne, sed a tempore Gaetanus, D. Thomas, & Albertus dicunt, quòd corpus exhalabile est corpus, quod euaporat, & non euaporat ab igne, idest non euaporat ex eo, quòd igniatur, sed ex seipso euaporat; sicut in pomo euaporat humidum, non quia igniatur, sed amoto igne euaporat, ita, quòd quasi ex se ipso euaporat: & sic ponunt oppositum sensum sensui priori, scilicet Vatabli, & Alcionij, quia primus sensus dicit, quòd euaporat ex hoc, quia ignitur; & isti dicunt, quòd euaporat ex hoc, quòd non ignitur: & rectus est sensus istorum, licet sit diminutus & detruncatus, quia aliter Aristo. contradiceret sibi in ista descriptione, & in descriptione corporis exhalabilis. Dicit ergo Aristo. quòd ista humiditas euaporat; & non euaporat ab igne, neque seorsum; neque sola humiditas euaporat, sed simul cum ea euaporat pars solida & constans, quia corrugatur, & exiccatur & marcescit eius pars humida: & iste est sensus uerus illius descriptionis Aristotelis: & Gaetanus, D. Thomas, & Albertus accepérūt istū sensum Aristotelis secundum partem, non acceperunt totum sensum completum. Et tunc Aristo. probat istam descriptionem tripliciter, scilicet, quòd corpus exhalabile habeat istas duas conditiones: & probat primo, quia illud corpus, cuius humiditas euaporat & exsoluitur ab igne, & sola illa humiditas euaporat, est corpus euaporabile, non autem exhalabile: ergo ista est descriptio corporis euaporabilis, scilicet dicere, quòd est corpus, cuius humiditas exoluitur ab igne: ergo ista sola non est descriptio corporis exhalabilis, scilicet cuius humiditas euaporat ab igne, quia ista est descriptio euaporabilis, & non exhalabilis: si ergo debet esse descriptio corporis exhalabilis, scilicet, quòd competat corpori exhalabili,

debet

debet dicere, quòd est illud, cuius humiditas euaporat non ab igne; & non sola humiditas euaporat, sed simul cum ea pars solida & constans. Et maiorem huius conclusionis probat Aristo. ex descriptione uaporis supra dicta, quòd uapor est secretio, à calore existente genita; ut cum calor solis agit in aquam, conuertitur in uaporem, & ista secretio est uapor: & sic patet maior, quòd, cum conuertitur pars aquea in uaporem, dicitur illa, secretio. Minor propositio, quod, scilicet secretio corporis exhalabilis non est secretio solius humidi, seorsum ab igne, probatur ab Aristotele quasi exemplo; quia, si capiatur pomum, & ponatur distans & remotum ab igne, exhalatur eius humiditas; & non solum humidum, sed etiam eius pars solida terrea constans: & ista exhalatio non est ab igne, nec est solius humidi, quia pomum illud corrugatur & exiccatur: ergo non tantum pars humida aquea, sed etiam sicca & constans, euaporat: neque etiam est à calido ista secretio, sed est à tempore; quia, ex quo fuit hoc pomum contentum in aliquo loco, remoto ab igne, senescit, & euanescit eius humidũ; &, cum eius humidum euanescit, minoratur & exiccatur substantia eius etiam; & sic euanescit, non ab igne, sed à tempore: & sic hæc descriptio habet duas cõditiones: & hæc est prima probatio Aristotelis. Secunda probatio est, quia textus est difficilis; ideo aduertite: dicit, quòd secretio corporis humidi, quæ sola est, habet exhalationem siccam: & omnis secretio, quæ sola est, & quæ fit ab igne, uel à calore extrinseco, aut humectat, aut generatur spiritus, aut uentus, quia uentus est motus aeris in longum delatus & protentus: & quomodo est motus aeris? intelligatis exhalationis siccæ, ut dixi in capite de uentis, quia uentus est motus siccæ exhalationis secundum latum, & continue: & sic aut humectat, aut fit spiritus in longum delatus, idest uentus: dicit ergo, quòd omnis secretio solius humiditatis, si est ab igne, aut humectat, aut conuertitur in uentum: sed secretio corporis exhalabilis neque humectat, neque fit uentus: ergo non est uapor: quòd autem secretio corporis exhalabilis neque humectet, neque fit uentus, omittit Aristo. ut manifestum ex declaratione maioris, quia ex declaratione maioris patet, quę est, quòd omnis secretio humiditatis solius, quę fit à calore extrinseco, ut ab igne, aut humectat, aut fit uentus; quia calor generat duplicem halitum ex terra, & aqua, qui aliquando commiscentur; &, si maior sit copia uaporis, tũc hęc secretio humectat, & conuertitur in pluuiam: si autem halitus siccus abundet, tunc erit exhalatio: &, sic aut hæc exhalatio humectat, & generatur pluuia; aut est sicca, & sic conuertitur in spiritum: non autem sic est in ista exhalatione, quia non est corporis, quod conuertitur in pluuiam, nec in uentum, nec sola euaporatur, ut patet in pomo. Tertio probat, quia secretio uaporis humidi euaporabilis sola, tantum humectat, non autem denigrat: sed secretio corporis exhalabilis non tantum humectat, sed etiam denigrat corpus, cui occurrit, & est sicut fumus: ergo sequitur, quòd secretio corporis, non est eadem secretio corporis exhalabilis: ergo signum est, quòd secretio corporis exhalabilis, non euaporat in uaporẽ, neque sola humiditas euaporat, sed simul cum humiditate etiam euaporat aliqua pars sicca & constans, cuius ratione offuscat; & sic est fumus: & sic tribus rationibus declarauit Arist. quòd corpus exhalabile est, cuius humidum non sit euaporabile ab igne, nec solum & seorsum, sed simul cum eo etiam euaporat siccum & constans, ut prius in exemplo de pomo. Lego uerba, quia difficilia sunt. Exhalabilia autem &c. hic sumitur, qualiter expositio Vatabli, & Alcyonij non est ad uerba Aristo. Et hæc quidem corpora fiunt disparentia, idest æstuant, & fiunt minora, idest fiunt sicca, quia exiccantur. Differt autem. Hic proponitur probatio. Exhalatio autem est. ista uerba uidentur contradicere superioribus, quia hic dicit, quòd hæc euaporatio fit à calido ustiuo; & supra dixit, quòd fit à tempore: sed de hoc dicemus infra. Propter quod quidem hic Aristo. ponit tertiam probationem. Est autem. hic ponit documentum Aristo. quia, cum dixit, quòd differunt corpus exhalabile, & corpus euaporabile, quia in corpore euaporabili non tantum resoluitur humidum, sed cum eo etiã siccum; nunc declarat species huius exhalationis, dicens, quòd tres sunt species halitus corporis exhalabilis, primo est una species huius halitus, quæ à latinis dicitur fumus, & à Græcis dicitur lignys; & iste halitus est corporum, quæ proprie generantur ex lignis & comprehenditur sub isto halitu non tantum qui fit ex lignis, sed etiam ex pilis, & filis, plantis, & ossibus, & squamis piscium: & omnia ista sunt eadem proportione, non autem [illegible] sed ana-

aliud eius dictum, quia dixit, quòd halitus corporis exhalabilis, neque est materia pluuiæ, neque uenti: & ideo differt à uapore: sed contra, quia primo huius dictum est, quòd omnis halitus aut à prædominio est humidus, & sic ex ipso fit pluuia: aut à prædominio est siccus, & sic ex ipso fit uentus: quomodo ergo dicit Aristo. hic, quòd iste halitus neque est materia uenti, neque pluuiæ? Tertio dubitatur de oleo quia sibi contradicit de oleo: supra enim, cum dixit de oleo, dixit, quòd oleum à frigore & à calido crassescit, non autem exhalat: hic uero dicit, quòd oleum non crassescit & exhalat: ergo in duabus sibi contradicit ut patet. Quarto, quia etiam de uino sibi contradicit, quia supra dixit, quòd quinque mixta erant à prædominio aquæ, ut serum, urina, lixiuium, acetum, & uinũ; & ex quo erant à prædominio aquæ ista, congelantur à frigore; ergo uinum est à prædominio aquæ; ergo uinum congelatur, & etiam digeritur: hic uero dicit, quòd uinum non est à prædominio aquæ, sed aeris, sicut oleum, neque digeritur: tum etiam, quia dicit, quòd hoc uinum dulce non inebriat: sed huius oppositum docet experientia, quia uinum dulce inebriat, & etiam supra dixit ipse, quòd digeritur, & dicit hic, quòd non; ergo contra dicit sibi & experientiæ. Quinto, quia supra posuit tantum duo genera halitus, ex quibus nascũtur omnes metheoricæ impressiones: unum genus est uaporis humidi, geniti ab aqua; & iste uapor est materia humidarum impressionum: aliud est exhalationis siccæ, genitæ ex terra; & ista est materia omnium passionum ignitarum, & terræ motus, & uenti: & hoc dixit in principio huius libri, & posuit hoc ut principiũ huius . . & hic dicit, quòd sunt tria genera halitus, s. unum, quod dicitur fumus; & aliud, quod dicitur nidor; & aliud, quod dicitur fuligo. Sexto dubitatur, quia Arist. distinguit nidorem à fuligine, quia fuligo est halitus corporis pinguis; nidor uero est alterius corporis unctuosi: sed unctuosum & pingue idem sunt: neque Arist. declarat, si differunt, quomodo differant unctuosum & pingue corpus, sed omnino uidetur, quòd sint idem ista corpora, & si ista corpora sunt eadem, ergo neque halitus eleuati ab ipsis distinguuntur inuicem sed erunt idem per rationem ipsius Arist. quia dicebat, quòd ideo halitus isti differunt, quia corpora ex quibus eleuantur, differunt & distinguuntur. De primo, cum dicis, quòd Arist. sibi contradicit, quod exhalatio fiat à tempore, & non ab igne, quia postea dicit, quòd fit à calore ustili; ergo ab igne; dico, quòd reuera euaporatio ista humidi euaporabilis, quæ est exhalabilis, fit ab igne extrinseco, & non potest fieri nisi à calore, quia omnis halitus fit à calore extrinseco: & cum dicis, oh Arist. hic dicit, quod non fit à calore extrinseco (& in hoc differt à uapore) sed tãtum fit à tempore, & non à calore extrinseco, & à calore, seu à uapore; dico, quòd reuera fit à calore extrinseco, s. aeris ambientis, sed immanifesto nobis, quia immanifestum est, quòd ista exhalatio fiat à calore extrinseco: & ideo dicitur fieri à tempore, & non à calore extrinseco; quia si pomum reseruatum in arca, & marcescit & exhalat, non est manifestum nobis, quòd ista exhalatio fiat à calore extrinseco, licet reuera sit à calore extrinseco ambientis: ideo attribuimus illa tempori: ut dicit Aristoteles quinto Phy s. quòd illi effectus, qui proueniunt à causa nobis immanifesta, & quæ nos latet, attribuuntur ipsi tempori; ut est etiam senium, & mors, quia senium est quædam marcedo, quæ fit ab aere ambiente, & tantum tribuitur tempori: & neque mors neque senium fiunt à tempore, & tamen dicimus, quòd proueniunt à tempore, quia immanifestum est nobis, quòd fiant à continẽte: ita etiam est in proposito in huiusmodi exhalatione; quæ fit à continente, & , quia hæc causa est nobis immanifesta, ideo dicitur, quòd fit à tempore; reuera tamen est à calore extrinseco, & non à tempore, sed immanifeste ab ambiente: & quia uapor ille manifestius fit à calore extrinseco, quàm à tempore, ideo attribuimus improprie fieri à calore extrinseco: & sic concludit argumentum, quòd ista exhalatio fiat à calore extrinseco, sed immanifeste, manifeste autem à tempore: et sic ad argumentum dico, quòd tempus nõ est causa effectiua huius exhalationis, sed circumloquimur causam, quia nobis causa propria non est manifesta. De secundo, quia primo huius dixit, quòd erat tantum duplex halitus; unus, qui erat calidus & humidus, & ista erat materia passionum humidarum: & alius calidus & siccus, qui est materia passionum ignitarum, ut uenti, terræ motus: hic uero dicit, quòd hæc exhalatio nõ est materia uenti nec pluuiæ; ergo tres sunt halitus, & duo tantum, ut ibi dixit; respondet

Albertus, quòd reuera ita est, quòd ista exhalatio, de qua hic Arist. loquitur, est etiam materia uenti, uel pluuiæ: oh quare dixit Arist. quòd non est materia nec pluuiæ, nec uenti? oh dicit, quòd reuera, quantum est ex sui natura & per se, iste halitus seu ista exhalatio est materia uenti aut pluuiæ, tamen per accidens iste halitus. f. sui exigua quantitate, non est materia uenti aut pluuiæ, quia est tam exiguæ & immanifestæ quantitatis quòd non potest conuerti in aliquod eorum quia citius transmutatur ab aere continenti, quàm possit in uentũ aut pluuiam transferri: & ideo Arist. non posuit hunc halitum materiam illarum passionum quia. f. citius absumitur, quàm quod conuertatur in aliquod illorum.

De tertio, de oleo, quia sibi contradicit hic, & supra, domini, si bene recordamini, dixi, cum loqueremur de oleo, quòd semper, quando est contradictio in dictis authorum, non potest solui, nisi ex æquiuocatione terminorũ, quia termini aliter accipiuntur in uno loco & aliter in alio: dixi ergo supra & nunc repeto quod crassities trifariã sumi pôt, primo pro omni. . . Et sic oleũ crassescit & à calido & à frigido; & ita hic nõ accipitur crassities: secundo sumitur crassities pro omni constantia, & maiori mole corporis ex admistione alicuius alterius corporis secum; & hoc modo dicitur ibi, quòd oleum à frigido fit crassius, quia frigus permutat partes aereas in aqueas ipsius olei; quæ aqua ei admixta congelatur, à frigore, & efficit corpus crassius, quàm sit oleũ, & quàm sit ipsa aqua: & dixi uobis, quomodo ex ipsa aqua & oleo fit corpus densius quàm sit utrunque, & dixi, quòd erat per accidens, idest ex multa & crebra generatione paruarum ampullarum: & ita etiam dixi, quòd est de genitura, & spuma, & aqua bulliente, quia generantur illæ paruæ & crebræ ampullæ, nobis immanifestæ, quæ sursum tendentes faciunt tumorem & illam crassitiem: & hoc modo dixi supra, quòd oleum crassescit à frigore; non autem ita capitur hic crassities ab Aristotele, sed capitur primo & secundario modo: alio modo capitur crassities, non quia maiora fiant sed sicciora, quia minus diluta sunt; & hoc modo accepit supra Arist. quia dixit, quòd omnia, quæ digeruntur, sunt crassiora, idest habent minus humidi diluti: & ista crassities fit & hoc, quia humidum aqueum dissoluitur à calore, & a terreo constanti separatur; & hoc modo crassescunt fructus; sicut etiam in uino, dum digeritur, separatur humidum aqueum à constanti terreo. cum ergo supra dixit Arist. quòd oleum crassescit à frigido & à calido, loquitur de crassitie primo & secundo modo: cum uero hic dicit, quòd non crassescit, loquitur tertio modo de crassitie: & sic non est contradictio in dictis Aristotelis, quia non est secundum idem; ut est contradictio, quæ est circa idem: sed aliter sumit hic Aristoteles crassitiem, aliter ibi: & sic sunt termini æquiuoci, in quibus non est cõtradictio, quia contradictio est secundum idem & ad idem, ut dicitur in libro Elenchorum: non ergo sibi aduersatur Aristoteles: & ideo dicit ipse, neque digeri potest, quia omnia, quæ digeruntur crassescunt hoc modo, quia resoluitur humidum aqueũ à terreo constanti: sed in oleo non potest separari humidum superfluum à constanti terreo: ergo non potest digeri; & ita etiã de uino. Eodem pacto etiam, cum dicis, quòd supra dixit, quod oleum non est corpus exhalabile propter lẽtorem partium; hic uero dicit, quòd exhalatur; dicatis eodem pacto quòd aliter hic, & aliter accipit ibi exhalationem, quia accipit ibi exhalationem pro resolutione humidi aquei à terreo constanti, & hoc pacto oleum non potest resolui propter lentorem eius: hic uero, cum dicit, quòd exhalat, non intelligit, quòd separetur pars aquea à parte terrea constante, sed intelligitur, quòd aliqua pars olei, & nõ dico pars aquea ipsius olei sed ps olei, dico, quæ absumitur reliqua manẽte; & pars, quæ absumitur, cõuertitur in fumũ & exhalationem, reliqua parte olei remanente: & sic exhalatur oleum, & nõ primo modo.

De quarto quia Aristo. etiam de uino sibi aduersatur, quia supra dixit, quod est aqua à prædominio, & ideo congelatur; & hic dicit, quòd est à prædominio aeris: supra etiam dixit, quòd congelatur à frigore; & quòd digeritur; hic uero dicit, quod non digeritur, quod uidetur falsum quia mustum est idem, quod uinum; & mustum digeritur; ergo etiam uinũ: dico, domini, ut debetis dicere, & Alexander hoc etiam aduertit, quòd uinum non est unius & eiusdem naturæ, neque eiusdem temperamenti, sed est triplicis naturæ & temperamenti, ut ponitur ab Aristotele, & etiam à Galeno; & nullus exactius dixit de temperamento uini, quàm Galenus; & in mille locis loquitur de temperatura uini; dico ergo

quòd

quòd uinum est triplicis naturæ; quoddam à prædominio aquæ; & sic supra dixit, quando numerauit uinum inter mixta aquea à prædominio; & tale uinum congelatur à frigido; & sunt quædam uina alba paucifera; & de istis dicit Galenus, quòd est dubitatio, an calefaciant aliquo modo, quia uidetur, quod potius frigefaciunt, & aliquando dicit quod parũ caloris habent, & aliquando dicit, quòd infrigidant, ex quo sunt tenuia & aquosa: & sic nõ omne uinum est calidum: & ista uina non negantur febricitantibus, ut dicit in primo regim. acut. aliud est uinum à prædominio terræ; & de hoc dixit supra, quia coagulatur à calido, & est á prædominio terræ; & tale uinum, dixit supra, quòd est uinum Arcadiæ: & istud uinum adeo coagulatur & consistit, quòd diuidunt in frusta, & ponunt in aquam, ut liquescat, quando uolunt bibere; & de isto uino dicemus infra. Tertium est uinum, de quo hic loquitur quòd neque est aquæ neque terræ à prædominio, sed aeris; quia, licet sit aquæ, tamen in eo est plus aeris, quàm aquæ; & tale uinum, est uinum dulce; sed non omnia uina dulcia, quia non omne uinum dulce est à prædominio aeris, sed intelligit de uino dulci antiquo expurgato ab humido aqueo: & ideo tale uinum, dicit Aristo. non inebriat, quia ebrietas fit à uapore eleuato à uino, ascendente ad cerebrum; qui uapor sui natura non est frigidus, sed à cerebro infrigidatur & ingrossatur; & ideo condensatur, & affigitur neruis, seu poris & meatibus arteriarum, & sic obstruit poros & arterias; & ideo aufert sensum & motum: & sic inducit somnum; & sic inebriat. Sed non omne uinum inducit somnum, immo aliquando inducit uigilias; quia istud uinum, licet sit dulce, tamen non habet partem aqueam, a qua possint eleuari isti uapores tendentes ad caput: et ideo non inebriat, immo ab eo eleuatur exhalatio, quæ est calida et sicca, quæ non condensatur, et ideo nõ obstruit meatus, nec sensus tollũtur, nec inducitur somnus immo potius uigilia. et hoc mõ soluit cõciliator: et sic Arist. non cõtradicit sibi de uino, quia est diuersa tẽperatura ipsius uini, sicut diuersæ sunt species uini. Et ideo, cũ quæritur, an oẽ uinũ sit calidũ et siccũ, male quęritur, quia uinũ per se humidũ est quia fluit more aquę: et nõ omne uinũ est eiusdẽ naturæ, & nõ omne uinũ calefacit, & sic nõ omne uinũ exiccat, quia per se humidũ est re uera; &, si exiccat est per accidens. De penultimo, & est secundum in ordine, quia hic ponit tria genera halitus; & supra in principio libri ponit tantum duo; dico, quòd Aristote. supra nominauit duo prima genera halitus, quæ uaporant à rebus corporeis actione caloris: quæ genera halitus, sunt corpuscula tenuia; & unum euaporat ab aqua; & aliud à terra: si uero hic explicat tria genera halitus, hæc reducuntur ad illa prima genera halitus. quia isti halitus non sunt simplices halitus, sed commixti ex illis duobus primis. De ultimo, quomodo differat corpus pingue ab unctuoso, quia uidentur esse eadem; dico, quòd pingue & unctuosum non sunt idem, ut etiàm Arist. mox infra declarabit, quia corpus pingue habet plus sicci, quàm habeat corpus unctuosum & oleosum, ut patet in exemplo suo, ubi dicit, quòd corpora pinguia sunt, ut cera, pix; unctuosa uero sunt, ut oleum: & ideo dicit Aristote. quòd si permisceatur corpori unctuoso & oleoso corpus siccum, tale corpus unctuosum fit pingue; & unctuosum est, sicut oleum; & pingue, sicut cera, & pix! & plus humidi habet oleũ, quàm pix, quia ista duo corpora differunt; pingue & unctuosum; ideo etiam differunt halitus eleuati ab istis corporibus.

Vstibilia autem uidentur. Aggreditur nunc Aristo. sermonem de corpore ustili & non ustili, quia iam interrumpit sermonem suum de corpore exhalabili & non exhalabili, ut ostenderet affinitatem horum corporum inuicem. Dicit Olympiodorus, quòd, scilicet omne exhalabile erit ustile: & ideo nunc reuertitur ad ipsum, ut perfecte declaret illud: & primo definit corpus ustile: secundo ponit diuisionem talium corporum: tertio comparat illa inuicem: & quarto epilogat. De primo dicit, quòd corpus ustile, est corpus, quod ab igne in cinerem dissolubile est: & causa, cur in cinerem dissoluitur, dicit Aristo. est, quia coagulatũ est aut à calido solo, aut à calido simul cũ frigore, ideo in cinerem dissoluitur, & est ustile. Et, quia dixit, quòd omne corpus coagulatum ex solo calido, aut à calido simul cum frigore, est ustile, ideo statim dat instantiam de lapide sigillo, qui carbunculus dicitur; & ideo excepto solo lapide sigillo, qui carbunculus est, dicit textus: & ista uerba bifariam exponũtur. Alcyonius transtulit excepto stragile lapide, qui carbo dicitur: sed, quis sit ille lapis

stragilis,

ſtragilis,ipſe non dicit,nec ego uidi mentionem huius lapidis in aliquo loco: bene eſt mẽtio de terra ſphragia, de qua quinto libro Dioſcorides; ſed de iſto lapide non facit mentionem. Et ideo aliter tranſtulit Vatablus,excepto ſigillo lapide,qui carbunculus dicitur, id eſt excepto lapide illo ſigillo,id eſt qui eſt tanquam ſigillum & meta & regula omnium lapidum in precioſitate, quia nobiliſſimus & precioſiſſimus eſt lapidum iſte lapis:& ideo dicit,excepto lapide illo precioſiſſimo,& gemma ſplendente,quæ eſt ſigillum & meta lapidũ precioſorum. & iſte lapis non abſumitur ab igne,dicit Ariſto.& ideo accipit iſtud corpus, quod,licet ſit coagulatum à calido,uel frigido ſimul cum calido,non tamen eſt uſtile. Albertus alio modo exponit (et Plinius in 36.libro hiſtoriæ, naturalis facit etiam mentionem de iſto lapide) dicit ergo Albertus, quòd carbunculus dicitur ſigillus lapis, quia reges de eo faciebant ſigillum: ſed ego neſcio, an iſte lapis poſsit incidi, ut reliqui lapides: ſed ego credo, quod dicatur ſigillus lapis, quia eſt precioſiſsimus: et eandem ſententiam cum Ariſto. habet Plinius in lib. 36. cap. 7. qui dicit, quòd eſt lapis precioſiſſimus, qui carbũculus dicit, qui non patitur ab igne. Secundo Ariſto. ponit diuiſionem, ſeu differentiam inter corpora uſtilia, dicens, quòd corporum uſtibilium quædam ſunt inflammabilia; & quædam non, ut quæ non faciunt flammam, ut ſunt lapides, qui non emittunt flammam, cum uruntur: inflammabilia uero emittunt flammam, ut ſunt ligna. Iterum corporum inflammabilium quædam per ſe ipſa emittunt flammam, ut ſunt ligna: & quædam non per ſe ipſa ſola emittunt flammam, ut ſunt cera, pix, & oleum, quæ per ſe ſola non emittunt flammã, ſed indigent admixtione alicuius corporis ſicci: & ideo, cum ceram, aut picem, aut oleum addimus lychnio, quòd eſt corpus ſiccum, tunc emittunt flammam; aliter non emittunt. Iterum dicit Ariſto. quòd hæc corpora, quæ per ſe ſola emittunt flammam, ſunt adhuc duplicis naturæ, quia quædam emittunt carbones conſumpta flamma; & quædam non emittunt: & horum omnium reddit rationem Ariſto. ſcilicet cur quædam emittant flammam, quædam non: & dicit, quòd cauſa eſt, quia iſta corpora habent multum aeris, qui continetur in poris, & ideo emittunt flammam, ut ſunt ligna: & ideo dixit Ariſto. quòd corpora inflammabilia ſunt, quæ habent poros rectos, continentes multum aeris in ſe ipſis: corpora uero, quæ non emittunt flammam, ſunt, quæ non habent multum aeris intra ſe, ut lapis, & ferrum. Iterum corporum emittentium flammam quædam per ſe ſola emittunt flammam; & quædam non per ſe ſola emittunt flammam: quæ non emittunt flammam per ſe, ſunt corpora humida, ut oleum, pix: & reddit cauſam huius Ariſto. dicens, quòd cauſa eſt, quia hæc corpora per ſe ſunt humida, ideo non inflammantur ex ſe ipſis, quia flamma eſt ipſe ignis. & ignis eſt calidus & ſiccus: ſed iſta corpora ſunt natura humida: ideo, ut tranſmutentur in ignem, oportet, quòd admiſceantur aliquo ſicco: & ideo ponimus in ipſis lychnium ad hoc, ut inflãmentur talia corpora: & ideo ſi cum iſtis corporibus actu humidis non additur aliquod ſiccum, non poſſunt per ſe inflammari; ſed, cum admiſcetur ſiccum, flamma trahit, & abſumit aerem; &, ne detur uacuum, trahitur ibi purior pars ipſius olei contenti in lychnio: & hac parte abſumpta, iterum, ne detur uacuum, attrahitur alia pars; ſed, cum inflammatur, iterũ attrahitur alia pars; & ſic conſequenter, & facit flammam, quia neceſſe eſt, ne detur uacuũ, quòd attrahatur alia & alia pars olei. Corpora uero, quæ emittunt flammam per ſe, ſunt corpora, quæ non ſunt humida, ut ligna: & iterum iſta corpora ſunt duplicia, quia quædam emittunt carbones, & quædam non: corpora, quæ emittunt carbones, ſunt, quæ habent plus terræ, quàm aeris: corpora uero, quæ non emittunt carbones, ſunt, quæ plus habent aeris, quàm terræ: & ideo cauſa, cur aliqua emittant carbones, eſt, quia habent plus terræ: cauſa uero, cur non emittunt carbones, eſt, quia habent plus aeris: & hoc declarat philoſophus in lib. de hiſt. animalium, ſeu naturali, longo ſermone. Tertio loco eſt comparatio, quia Ariſto. tertio loco comparat corpora uſtibilia & liquabilia; & dicit, quòd corporum, quæ patiuntur ab igne, quædam ſolum liquantur, & non inflammantur; quædam ſolum inflammantur; quædam liquantur & inflammantur: metalla ſolum liqueſcunt; ligna ſolum inflammantur; thus uero ſimul & inflammatur & liqueſcit: & quæ cauſa huius? oh cauſa eſt, dicit Ariſto. quia corpora, quæ ſunt combuſtibilia, in poroſitatibus ſuis continuate habent aerem, quia poti ſe penetrant, ideo habent aerem continuum: & omnia talia corpora ſunt uſtilia,

ut ligna, quæ habent poros; & illi meatus penetrãt unus in alium; & ideo aer in illis poris penetrat ex uno in alium: & ideo talia corpora ustibilia sunt inflammabilia. Corpora uero illa, quæ tantum liquescunt, aut non habent poros in se, & ex consequenti nec aerem intra se; aut, si habent poros, non habent illos rectos & continuatos inuicem, nec ex consequenti habent aerem continuatum; & ideo non inflammantur, sed liquescunt, ut metalla, quia propter esse coagulata à frigore uehementi, habent poros paruos & strictos. Corpora uero, quæ inflammantur & liquantur, participant utraque causa: sed dices tu, quomodo possunt de utraque causa participare, quia sunt causæ contrariæ? quia, scilicet sit aer multus & continuus, & quia sit aer non multus, & non continuus: dico, quòd secundum diuersas sui partes: secundum unam enim partem habent multum aeris etiam in poris rectis; secundũ aliam uero sui partem habent parum aeris, & non continuum: aut non habent aerem, & secundum istam partem liquescunt, & non inflammantur; quo uero ad aliam sui partem prius dictam, inflammantur: & non intelligas, quia secundum unam partem inflammentur & liquescant, sed secundum unam partem inflammentur, & secundum aliam liquescant. Quarto Aristo. epilogat seu colligit, dicens, quòd duplex est halitus horum corporum ustibiliũ; unus est corporum lignosorum, & iste dicitur fumus; alius est halitus corporum pinguium, & iste dicitur fuligo, & à Græcis dicitur lignys: tertio est halitus corporũ unctuosorum, sicut olei, & iste halitus à latinis dicitur nidor: &, sicut ista corpora differunt specie, ita & halitus illi specie differunt. Et addit Aristo. quòd corpora ista unctuosa non possunt ex se ipsis inflammari, id est non possunt ex se solis emittere flammam, sed requirunt admixtionem alterius corporis sicci: & causam huius dixi, quia nullum corpus transmutatur in ignem, nisi ratione caliditatis & siccitatis: sed ista corpora per se non habent siccitatem, & ideo indigẽt admixtione alicuius corporis sicci: ideo ista corpora unctuosa, postquam eis est admixtum aliud corpus siccum, non amplius dicuntur corpora unctuosa, sed dicũtur corpora pinguia; quia, ut dixi, in hoc differunt unctuosa à pinguibus, quia pinguia habent per se etiam siccũ, & oleosa seu unctuosa non: & ideo, cum corpori unctuoso admiscetur siccum, tale corpus unctuosum transit in corpus pingue: & sic fit corpus pingue ex admixtione corporis sicci cum oleoso, seu unctuoso: & ideo dicit Aristo. quòd, si talia corpora debent inflammari, debet admisceri eis corpus siccum. Lego uerba. Sigillum lapidum, idest regula & norma, & preciosissimus lapidum preciosorum. Quæcunque plus terræ habent, quàm spiritus, id est, quàm aeris. Continuum adeo, ut perurατur. Sic debet legi. Hoc igitur calidum siccum si fiat ignis. Sic legatis textum. Sed tu dices, & est dubitatio Olympiodori in definitione Aristo. primo, quia definiens corpus inflammabile, dixit, quòd est corpus dissolubile in cinerẽ: sed contra hoc est instantia de palea, quæ inflammatur, non tamen resoluitur in cinerem; quia, quod remanet, est fuligo, & non cinis: ergo Aristo. male definiuit corpus inflammabile. Secundo, quia contradicit sibi Aristo. supra enim definiens corpus inflammabile, dixit, quòd est illud, quod habet poros rectos, ut patet in principio huius cap. plenos humiditate aerea: hic uero dicit Aristo. quòd corpus inflammabile est, quod à solo calido, aut à calido cum frigido simul, coagulatur: ergo sibi contradicit. Tum etiam, quia, illud dictum habet instantiam, quia later à solo calido coagulatur; & tamen non redigitur in cinerem, neq; est combustibile corpus: simul lapis à solo calido, uel à calido simul cum frigido coagulatur; & tamen non redigitur in cinerem. Sed est calx, quæ fit ex lapidibus: ulterius, etiã metalla sunt coagulata à calido simul cum frigore; & tamen non sunt redigibilia in cinerẽ, sed in scobem; & tamen coagulata sunt à calido & à frigido simul: ergo sibi contradicit: & causa secunda habet instantiam, quia etiam dubitatur de carbunculo, quia dicit, quòd non exuritur ab igne: ergo carbunculus erit æternus ac immortalis; quia, si est communis, impassibilis à uehementer agente, ergo à nullo alio agente corrumpente patitur: ergo est incorruptibilis; & tamẽ omne corpus sublimare est corruptibile ac passibile. Quarto arguitur, quia Plinius in 37. lib. naturalis historiæ dicit, quòd adamas nullo modo potest absumi; & hoc dicit in cap. septimo, ubi de adamante loquitur: ergo non tantum carbunculus non patitur ab igne: quomodo ergo Aristo. dicit, quòd solus carbunculus non absumitur ab igne? Tũ etiam dicit Olympiodorus de Pyrimacho lapide, quia non absumitur igne, quia ideo dici-

tur Pyrimachus, quia resistit igni, & non patitur ab igne, dicit Olympiodorus. De primo, cum dicis, quòd Aristo. sibi contradicit, quia aliam causam assignauit supra de corpore combustibili, & aliam hic; dico, quòd uerum est, quòd aliam assignauit supra, & aliam assignat hic: oh sibi contradicit: nego, quia sibi non contradicit Aristo. quia alio modo supra loquitur de combustibili, & alio modo loquitur hic: quia supra accepit corpus combustibile, pro ut potest absumi ab igne in flammam; & sic non cuiuscunque ustibilis, sed illius, qui flammã emittit; & istud debet habere poros ita, ut dicit Aristo. & ideo dicit, quòd corpus ustibile est corpus habens poros multos, rectos, plenos, humiditate aerea, quia humiditas aeris est pabulum ignis: assignauit ergo supra descriptionem corporis ustibilis, tantum conuertibilis in flammam: hic uero assignat descriptionem cuiuscunque corporis, quod potest absumi ab igne, siue emittat flammam, siue non, cum ignitur, dummodo in cinerem dissoluatur: & ideo huiusmodi corporis assignauit aliam causam, quàm supra fecerit, quia tale corpus, quod sic ab igne redigitur in cinerem, necesse est, quòd sit à prædominio terræ, quia debet in eo esse plurimum terræ, quia multum terræ remanet post combustionem; & est corpus terreum, coagulatum à calido, & ideo redigitur in cinerem: & ideo alio pacto accepit corpus combustibile hic; & alio pacto supra; & hoc satis est: & metalla, quæ non relinquunt cinerem, dicuntur ibi ustibilia. De tertio, quia definitio Aristotel. habet instantiam de palea, quæ est corpus ustile, & tamen non relinquit cinerem, sed conuertitur in fuliginem, & non in cinerem; dico, ut dicit Olympiodorus, quòd illa non est fuligo, sed est cinis, quia etiam palea redigitur in cinerem, quia fuligo, ut dicit Aristotel. est halitus corporis pinguis; modo palea non est corpus pingue: & ideo id, quod relinquitur à palea usta, est cinis, aut proportionabile cineri, licet non sit uere cinis: & dicit, quòd Arist. intelligit, quòd id est ustile, quod redigitur in cinerem, uel aliud proportionabile cineri, ab igne. De quarto, quod dicit de carbunculo, quòd est corpus æternum, si non patitur ab igne, dico quod non est uerum dictum Arist. quod carbunculus nullo modo absumatur ab igne, quia ista corpora omnia absumuntur ab igne: sed Arist. intelligit, quòd non absumuntur ab igne, nisi in longissimo tempore, quando sunt bene compacta & densa ista corpora: quia, non dissoluuntur ab una actione ignis, sed ex iterata actione ignis, & in longissimo tẽpore absumuntur: & non solum ab igne absumuntur, sed etiam ab aere ambiente, puta à calore eius, omnia ista corpora, licet in longissimo tempore, quia sunt ualde compacta, & habent poros ualde angustos: & ideo quasi insensibiliter eorum humidum euanescit: & quia non absumitur, nisi in longissimo tempore, ideo dixit, quòd non absumitur ab igne. De alio, de latere, ferro; & alijs metallis, quæ non relinquunt cinerem sed scoriam illam; dico quod dicit Olympiodorus, quò ista corpora, quæ relinquuntur habent proportionem cineris; ut calx, quæ relinquitur à lapide, habet proportionem cineris; & similiter scoria, quę relinquitur à metallis, habet proportionem cineris: & ideo intelligitur dictum Aristotelis, quòd corpus ustile est, quod redigitur in cinerem; uel aliquid proportionabile cineri. De alio, de Adamante, qui etiam non absumitur ab igne, ut dicit Plinius loco citato; ergo non tantũ carbũculus, ut dicit Arist. põt dici, ꝙ corpora, quę coagulãtur à calido solo, uel à calido cũ frigore, absumunt̃ ab igne: nã adamas generatur à frigore solo, & proportionat̃ chrystallo, qui fit à uehemente frigore; & carbunculus fit à calido, quia non omnium gemmarum est eadem generatio, quia Adamas fit à frigore, ut chrystallus; & carbunculus à calido & frigore: & ideo Arist. nõ est mancus, quia loquitur de ijs, quæ generantur à calido, uel à calido non solo, sed simul cum frigore: & ideo exemplificauit de frigore, seu de carbunculo; & non de adamante, quia à frigido solo generatur. Et notate, quia Albertus in hoc loco obstat Aristoteli, quia dicit, quòd oẽs isti lapides preciosi generãtur à frigore; Arist. uero dicit, hic, quod carbũculus generatur à calido et uideatis hic Albertum, quia multa pulchra dicit. Vel & secundo potest dici ad dubitationem, quòd cum excipit carbunculum, non intelligit solum de carbunculo, sed etiam intelligit de Adamante, & alijs huiusmodi corporibus, quæ ab igne non dissoluuntur. De alio, quod dicis de Pyrimacho lapide, qui nullo modo absumitur ab igne, & propter hoc dicitur pyrimachus lapis, dico eodem modo, ut dixi de adamante, quòd aut Arist. intelligit de lapidibus preciosis, quæ generãtur aut à ca-

lido solo, aut à calido simul cum frigore, & non de ijs, quæ generantur à frigido solo, cuiusmodi est lapis pyrimachus: aut pôtest dici, quòd Arist. non excipit tantum carbunculum, sed etiam excipit omnia talia corpora genita à solo frigore, quæ à calido non absumũtur.

TEXTUS QUADRAGESIMUS OCTAVUS.

His autem passionibus & his differentijs, similaria corporum, sicut dictum est, differunt ab inuicem secundum tactum, & adhuc saporibus, & odoribus, & coloribus. Dico autem similaria, ut metallica, æs, aurum, argentum, stannum, ferrum, lapidem, & alia talia, & quæcunque fiunt ex his excreta. & quæ in animalibus, & plantis, uelut carnes, ossa, neruus, pellis, uiscus, pili, uilli, uena: ex quibus iam constant dissimilaria, ut facies, manus, pes, & alia talia. & in plantis, lignum, cortex, folium, radix, & quæcunque talia. Quoniam autem hæc quidem ab alia causa consistunt, ex quibus autem hæc materia quidem siccum & humidum, quare aqua & terra (hæc enim euidentissimam habent potentiam) utrunque utriusque facientia autem calidum, & frigidum (hæc enim constituunt, & compingunt ex illis illa) accipiamus similarium quæ sunt terræ species, & quæ aquæ, & quæ communes. Sunt itaque corporum conditorum hæc quidem humida, hæc autem mollia, illa autem dura. Horum autem quæcunque dura, aut mollia concretione dictum est prius. Humidorum igitur, quæcunque quidem euaporant, aquæ sunt: quæcunque autem nõ, aut terræ, aut communia terræ & aquæ, ut lac: aut terræ & aeris, ut mel: aut aquæ & aeris, ut oleum. Et quæcunque quidem à calido incrassantur, communia. Dubitabit autem utique aliquis de uino, humidorum. hoc enim euaporauit utique, & incrassatur, sicut nouum. Causa autem est, quia nec una specie dicitur uinum, & quia aliud aliter. nouum enim magis terræ est, quàm antiquum. quapropter & incrassatur maxime calido, & concrescit minus à frigido. habet enim & calidum multum, & terræ. ut quod in Arcadia sic exsiccatur à fumo in utribus, ut derasum bibatur. Si autem omne fæcem habet, sic utriusque est, aut terræ, aut aquæ, ut huius se habet multitudine.

Generalis & principalis intentio Aristo. in toto libro est declarare naturam & generationem omnium impressionum, quæ fiunt in sublimi: prius autem egit de generatione omnium mineralium & metallorum, ut fecit in fine tertij libri: nũc cõsequenter in hac ultima parte principali huius quarti libri intendit Aristo. declarare naturam & generationẽ omnium mixtorum similarium, quæ triplicis sunt naturæ: quædam sunt ut metalla, & de istis iam dixit in fine tertij huius, & ideo non amplius loquitur de istis: alia sunt mixta similaria, quæ sunt partes simplices animalium, ut caro, ossa, neruus, uenæ: cum ergo declarauit generationem & naturam mineralium, nunc prosequitur declarando naturam & generationem mixtorum similarium, seu partium similarium, quæ sunt in animalibus & plantis (& ideo ad istum librum debet sequi liber de plantis & de Animalibus, ut dicit in fine huius Aristo. & nos supra diximus) & intendit declarare, qualis nam sit materia horum partium, et agens, & quo modo generentur tum ex parte materiæ & elementi, tum ex parte agentis; et hoc intendit Aristo. & ideo in calce huius dixit, cum egerimus de partibus similaribus simplicibus animalium & plantarum, sequitur, ut agamus de plantis & animalibus. Et tunc Aristo. more suo præponit primo intentionem suam: & secundo prosequitur ibi, Sunt itaq; corporum. Et Aristo. facit longam suspensionem: & cum suspensione legitur per decẽ uel undecim lineas. Dicit ergo, quòd corpora similaria differunt ab inuicem, non tantum illis 18. qualitatibus supradictis, quæ erant obiectum tactus, quia omnes illæ qualitates & contrarietates à tactu percipiuntur; sed etiã differunt partes similares quali & qualitatibus, quę sunt obiecta aliorũ sensuum, ut odoribus, coloribus saporibus. Et ultra dicit Arist. quòd nõ tantum differunt istæ partes similares illis 18. qualitatibus, sed etiam differunt à partibus dissimilaribus duplici differentia, tum ex materia, tum ex parte agentis: ex materia, quia materia partium dissimilarium sunt partes similares; ut materia manus, & materia pedis, sunt ossa, nerui, caro; materia uero proxima partium similarium sunt humidum & siccum: &, quia humidum primo competit aquæ, & siccum terræ, ideo materia partium similarium proxima est aqua & terra: & ideo utrunque, alterum est potentia; & utrunque est in potentia ad alterum

terum; & utrunque tranſmutatur in alterum, ſcilicet terra in aquam; & aqua in terram: Differunt etiam ex parte agentis, quia agens partium diſſimilarium eſt ſemen, quia hæc generãtur à uirtute gignitiua ſeminis: agens uero partium ſimilarium eſt calor & frigus, quia generantur à calido & à frigido; & materia proxima eſt terra & aqua: & iſta eſt etiam ſententia Ariſtotelis, de partibus animalium capite primo, ubi dicit, quòd triplex eſt compoſitio in uiuente. Vna ex partibus diſſimilaribus totius uiuentis, ut puta homo componitur ex pede, & capite; &c. alia eſt compoſitio partium diſſimilarium, quæ componuntur ex ſimilaribus: tertia eſt compoſitio partium ſimilarium ex elemẽtis, aut uerius ex uirtutibus eorum, ut ex humido, ſicco, calido, & frigido: & eandem ſententiam hic repetit Ariſto. Et ſic differunt materia proxima, & etiam ex parte agentis; quia materia partium ſimilarium ſunt elementa, & partium diſſimilarium ſunt partes ſimilares, ut dicit Alexander: & ideo dicit Ariſto. quærendum eſt à nobis; dicit, quærenda eſt à nobis: nam & generatio partium ſimilariũ, tum ex parte materiæ, tum ex parte agentis; ut quæ nam ſit à prædominio terræ, & quæ nã aquæ: & quærendum eſt etiam, an iſtæ partes ſimilares in animalibus & plantis generentur à frigido, an à calido, an ab utroque; & quæ, ſcilicet à frigido, & quæ à calido, & quæ ab utroque generentur: & etiam ex parte materiæ; ut quæ ab humido, & quæ à ſicco, & quæ ab utroque: & hoc ideo, quia iſte liber ordinatur ad librũ de plantis, & de animalibus. Et, quia dixit, quòd agendum erat de natura & generatione partium ſimilarium, declarat Ariſt. quaſi exemplo, quæ nam ſint iſtæ partes ſimilares, dicens, Mixta ſimilaria aliqua ſunt metalla, ut aurum, æs, & quæ ſegregantur ex his. Exponit Gaetanus, & D. Thomas; quæ ſegregantur ex his, id eſt non tantum metalla, quæ fiunt à natura intra terram, ſed etiã metalla, quæ fiunt ab arte; puta fuſione; ut puta argentum, quod fit ex ſtanno ex arte chyinicæ. Sed, licet hæc expoſitio non poſſit impugnari, tamen uerius exponit Alexander ex uerbis Ariſtotelis ſupra in fine tertij, qui exponit, quòd non tantum metalla ſunt mixta ſimilaria, ſed etiam ea, quæ ſegregantur ex iſtis: & quæ ſunt iſta? oh iam diximus, quòd quæ generantur intra terram; ſunt duplicia, ſcilicet metalla, & foſſilia; quia non tantum metalla generantur intra terram, ſed etiam foſſilia, ſicut ſandaracha, minium, & alia, quæ ſegregantur ex metallis; & de iſtis intelligit Ariſtoteles: generantur enim iſta ex duplici halitu, ut ex plumbo ſandaracha, & alia ex alijs metallis: & hoc modo intelligit Ariſto. quæ ſegregantur, id eſt quæ fiunt ex metallis. Secundo loco, dicit Ariſto. ſunt mixta ſimilaria, partes plantarum, & partes ſimilares animalium, ut in planta cortex, folium, lignum, radix; in animalibus uero oſſa, & nerui, uenæ; & dicit in plantis, ut in animalibus: diſſimilares uero in plantis ſunt, ut truncus, ramus; in animalibus uero diſſimilares ſunt, ut pes, caput. Et hic uidetis, qualiter Ariſto. recte ordinat, quia prius ponit partes ſimilares animalium, quàm plantarum, quia non innoteſcũt nobis plantarum partes, niſi ex partibus animalium, ut dicit Theophr. & ideo liber de animalibus debet præcedere librum de plantis; in cuius oppoſitum, & in errore, fuit Auer. ipſe, qui præponit librum de plantis libro de animalibus; quia, quo ad nos, liber de animalibus debet præcedere librum de plantis, quia partes plantarum innoteſcunt nobis ex partibus animalium, licet partes plantarum ſint natura priores; tamen peruertitur aliquando ordo iſte naturæ propter impedimentum, ut dixi in principio primi libri, ubi poſuimus ordinẽ illorum libr. & impedimentum eſt, quia partes plantarum innoteſcunt nobis ex partibus animalium ex quadam proportione, quia in plantis non eſt caro, ſed quid proportionabile carni: & ideo, quo ad nos, partes animalium præcedunt partes plantarum, licet ſimpliciores, & natura priores ſint partes plantarum partibus animalium: quia ergo debemus inueſtigare naturam & generationem plantarum & animalium, & partium eorum, ideo debẽmus hic inueſtigare naturã & generationem partium ſimplicium animalium ſimilarium, & plantarum, tum ex parte agentis, tum ex parte materiæ. Lego uerba uilli, ideſt fibræ: & textus legitur ſuſpenſiue uſque ibi, Quoniam autem. Hæc enim, ſcilicet duo elementa, aqua & terra, habent potentiam utriuſque, ideſt poſſunt tranſmutari inuicem. Accipiamus. hic terminatur ſuſpenſio. Sed tu dices (& fuit dubitatio Alexandri) quia Ariſto. dicit, quòd partes ſimilares differunt 18. qualitatibus, quo ad tactum; & etiam non tantum his qualitatibus ſenſus tactus differunt, ſed etiam qualitatibus aliorum ſenſibilium, ut coloris, odoris,

&

& saporis; & non dixit, quòd differunt etiam ex parte soni, quia aliqua horum sunt sonora, id est habent sonum, quædam non. Secundo dubitatur in exemplo suo, quia dixit in suo exemplo, quòd partes similares sunt, ut ossa, caro, nerui, & uiscera: sed contra, quia hoc falsum est, quia uiscera non sunt partes similares, quia illud dicitur pars similaris, cuius quælibet pars est eiusdem definitionis cum suo toto quantitatiue: modo cor, & pulmo, & hepar, per hanc definitionem non dicuntur esse partes similares, quia non quælibet pars cordis est cor, neque quælibet pars pulmonis est pulmo, neque quælibet pars hepatis est hepar: & ista sunt uiscera: ergo uiscera non sunt partes similares, ut in exemplo suo dixit Aristo. Tum ẽt de uenis, quia minime sunt partes similares, quia officium uenarum à natura deputatum, est continere sanguinem: sed quælibet pars uenarum non continet sanguinem, quia poterit adeo parua pars uenarum abscindi, quòd non continebit sanguinem: ergo uena nõ est pars similaris. Tertio, quia dicit, quòd partes dissimilares differunt à similaribus ex parte materiæ, quia partes dissimilares constant ex similaribus; & partes similares constant ex duabus elementis, scilicet ex aqua & terra: sed secundo de generatione, & corruptione dicit, quòd necesse est, quòd omne mixtum constet ex quatuor elementis, scilicet omne mixtum perfectum: & ista sunt mixta perfecta: ergo debent constare ex quatuor elementis; quid ergo dicit Aristo. Quarto, quia non omnium partium similariũ materia proxima, est terra & aqua, sicut metallorum, immo materia proxima est ille duplex halitus, scilicet uapor, & exhalatio: & supra Aristo. reprehendit Plat. quia dixit, quòd materia proxima metallorũ est aqua, quia non est aqua, sed uapor, materia metallorum. De primo, quare Aristot. hic numerat sensibilia sensus tactus, & odoratus, & gustus, & uisus; & tacet sensibilia sensus auditus; dicit Alexander, quòd potest dici, quòd tacuit propter duo: quia aut Aristo. non intendebat hic exprimere & narrare differẽtiam omnium sensibilium; & ideo tacuit aliquod genus sensibilium, ne uideretur uelle numerare omnem differentiam sensibilium: uel & secundo non numerauit sensibilia sensus auditus, tãquam comprehensa sub alijs, quia numerauit alia sensibilia, ex quibus alia sensibilia auditus comprehẽduntur: & sic sat erat enumerare quatuor sensibilia sensuum, quia sub illis subintelliguntur sensibilia auditus; cuius signum est, quòd supra Aristo. docuit istas partes differre ex parte etiam auditus, quia aliqua sunt sonora, & aliqua non. De secundo, contra exemplum Aristo. quia uiscera non sunt partes similares, ut cor, hepar, quia eis non competit definitio partium similarium; pars enim similaris est, cuius pars habet eandem denominationem cum toto quantitatiuo, cuius non sunt ista uiscera: Dico, quòd similis difficultas est etiam de coelo: nam, ut dicunt philosophi, cœlum est corpus similare; & tamen non omnis pars coeli est coelum, quia stella est pars coeli; non tamen cœlum: quare ergo dicunt, quòd est corpus similare? Et ideo dico, quòd Aristo. istam difficultatem soluit in secundo de partibus animalium cap. primo uel quarto de corde, ubi dicit, quòd cor uno modo est corpus similare, alio modo est corpus dissimilare: & corpus similare etiam dicitur bifariam: uno modo dicitur similare, quo ad substantiã; & sic, si quæratur cor, quo ad eius substantiam dicitur esse pars similaris, quia caro est substantia ipsius cordis, & caro est pars similaris, ita & cor: si uerò quæratur cor totum, non quo ad eius substantiam tantum, sed quo ad eius figuram, sic cor per accidens non est corpus similare, quia ultra carnem cor significat illam figuram corporis, quæ figura non seruatur in partibus cordis, sed tantum seruatur in toto corde: & ideo substantialiter & per se, cor est pars similaris animalis; per accidens autem est dissimilaris, scilicet ratione figuræ, quia cor secundum totum significat substantiam cum tali figura; & sic ratione suæ figuræ non est corpus similare, quia non seruatur illa figura corporis in parte, sicut seruatur in toto corde: & ideo per se est corpus similare, & per accidens non. Et sic etiam dicendum est de coelo, & de iocinore, & pulmone, quia coelum per se, & ex sui principali significato significat corpus illud ex tali materia, & ex tali forma; & sic ergo ad ista, quæ sunt sui substantia, cœlum est corpus similare: sed, quia coelum ultra materiam & formam eius, significat etiam figuram illam circularem, ideo accidentaliter coelum est pars dissimilaris, quia coelum secũdum totum significat figuram talem in tali materia. De tertio, quia Aristo. hic dicit, quòd tantum duo elemẽta sunt materia proxima partium simplicium similarium: sed secundo de generatione, & corrupt.

dicit,quòd omnium mixtorum perfectorum materia proxima sunt quatuor elementa:partes similares sunt mixta perfecta: Respondet Alexander, quòd reuera quatuor elementa sunt materia proxima corporum mixtorum similarium;& hic Aristo. explicat hæc duo tantum,quia ista duo,scilicet terra & aqua,sunt præcipua materia harum partium similarium, quia ista duo elementa præcipue faciunt constare mixta,quia ista duo dant consistentiam; tamen reuera omnia elementa sunt materia proxima partium similarium: & ideo Aristot. enumerat illa duo tantum. De quarto,quia materia metallorum non est aqua & terra, ut dicit Aristo. sed est duplex halitus; & in hoc Aristo. increpabat Platonē,qui dicebat,quòd materia proxima omnium metallorum erat aqua; quia non est aqua,sed duplex ille halitus; respondet Olympiodorus,quòd Aristo.ibi non loquitur de generatione omnium corporum similarium,tum partium similarium plantarum,tum partium similarium animalium:& iam dixit de metallis, quòd earum materia est duplex halitus: & sic ibi loquitur Aristo.de generatione tantum metallorum,& non omnium corporum similarium: hic uero,cum dicit, quòd materia proxima partium similarium est terra & aqua,loquitur tantum de partibus animalium & plantarum,quorum materia proxima sunt aqua & terra. Potest etiā alio modo,& secundo,dici,quòd,esto,quòd de omnibus corporibus similaribus loquatur,quādo dicit,quòd duplex halitus,scilicet uapor,qui est calidus & humidus; & exhalatio, quæ est calida & sicca,sunt materia proxima metallorum; quia tamen uapor humidus non differt substantialiter ab aqua,neque exhalatio à terra,ut sæpe diximus,quia tantum differunt accidentaliter; ideo sequitur,quòd illa duo elementa sunt proxima materia omnium corporum similarium. Sunt itaque corporum. Prosequitur Aristo. intentionem suam (& sitis attenti, quia textus est difficilis) dicens, quòd intendit explanare materiam & generationem omnium corporum similarium, tum ex parte materiæ,tum ex parte agentis,scilicet an à calore,an à frigore generentur: & tunc Aristo. diuidit naturam corporum similarium, & perturbat omnia more suo. Et dicit primo,quòd duplex est natura corporum similariū, quia quædam sunt liquida,quædam coagulata; liquida, idest fluentia,non autem constātia: & coagulata etiam sunt duplicia,quædam mollia,quædam uero dura; & hæc est subdiuisio: & dura sunt, quæ sicco abundant; idest quædam mollia,quædam sicca,quia,quæ dura sunt, siccitatem attestantur; &, quæ mollia,attestantur aquam:& sic dicit, quòd mixtorum quædam sunt liquida,& quædam coagulata: & coagulata adhuc duplicia, quædam coagulata mollia,& quædam dura. Ostendamus modo naturam horum membrorum,dicit Aristotel. quòd,si fuerint corpora similaria liquida,ista aut sunt euaporabilia,aut ineuaporabilia: si euaporabilia,sic sunt à prædominio aquæ: si sunt ineuaporabilia, sic sunt in quarto gradu, quia hæc habent latitudinem,quia quædam sunt terra & aqua,ut lac; quædam sunt terra tātum; quædam sunt terra & aer,ut mel,& lignum uiride, dicit Alexander (quia Alexander dicit,ly sicut lignum, idest lignum uiride; & sic Alcyonius transtulit lignum uiride, licet hoc non sit in textu.) quædam uero sunt aqua & aer,ut oleum,quod est aqua & aer:cur Alexander exponit lignum,idest uiride,dicimus: & ista est prima diuisio. Secunda diuisio, dicit Aristo.est,iterum mixta simplicia liquida (& semper loquimur de liquidis,quia uult declarare sigillatim ista mixta,quæ sint) ista,inquam,mixta liquabilia,quæ fluunt, aut crassescunt à calido,aut à frigido,aut ab utroque simul; & hæc est diuisio ex parte agentis, quia iam declarauit ex parte materiæ: & dicit,quòd,si crassescunt à calido, sic hæc mixta sunt à prædominio terræ & aquæ: si uero crassescunt à solo frigido,sic sunt terrea; si uero ab utroque crassescunt sunt simplicis naturæ; quædam aquæ & aeris,ut oleum,& uinum dulce, de quo supra diximus; quædam autem terræ & aeris, ut oleum. Et tunc Arist. mouet dubitationem,quia prima diuisio implicatur cum secunda, quia in secunda diuisione dixit, quòd illa corpora similaria,quæ crassescunt à calido,sunt terræ & aquæ: sed uinum crassescit à calido: ergo est terræ & aquæ a prædominio: ex supra ergo dictis sequitur,quòd uinum est à prædominio terræ & aquæ: sed supra iterum dixisti,quòd mixta erant duplicia,quædam liquabilia,& quædam coagulabilia: & liquabilia adhuc sunt duplicia, quædam sunt euaporabilia, quædam non euaporabilia: si euaporabilia,sic sunt aquæ à prædominio: sed uinum est euaporabile: ergo à prædominio aquæ solum: & hic dicis,quòd uinum est à prædominio

nio terræ & aquæ,quia crassescit à calido : ergo est contradictio : & ista est dubitatio, quam ponit Aristo.de uino & obscure,cuiusnam naturæ sit uinum,quia aliquando dicit, quòd est solius aquæ,& aliquando aquæ & terræ. Oh soluemus,dicit Aristo.istam dubitationem cũ distinctione; quia uinum est duplicis naturæ,quoddam uinum nouum & recens,& quoddã antiquum : si sit nouum & recens,ut mustum,sic est à prædominio terræ & aquæ simul, quia à calido crassescit,& iterum minus coagulatur à frigore ; & ideo non est solius aquæ, quia, si esset solius aquæ,facile coagularetur à frigore : & ideo, si sit uinum, sicut mustum, sic est terræ & aquæ ; & præcipue, quia habet multum terræ,& maxime,dicit Aristo. illud uinum Arcadiæ,de quo supra diximus,in quo adeo dominatur terra,quòd aliquando induratur in utribus & coagulatur. Aliud est uinum non nouum,sed antiquum,dicit Aristo.& istud uinũ est à prædominio aquæ; & de isto uino uerificatur prius dictum,quòd est aquæ,& facilius à frigore coagulatur,& est euaporabile : secundum uero dictum uerificatur de musto : & sic ista duo dicta uerificantur de duobus generibus uini. Generaliter tamen dixit Arist.si omni uino,aut antiquo,aut nouo insit fęx (& aduertite,quia hic est maxima difficultas, cuiusnam temperiei sit uinum,an,scilicet calidæ,an humidæ,an calidæ & siccæ) inquam, in omni uino insit fæx,sic est terræ & aquæ à prædominio;& , ubi plus fæcis,ibi plus terræ,siue sit antiquum,siue nouum,quia,quantum plus terræ habebit,plus uel minus fæcis & sedimenti habebit. Sed uos dicetis,quia Arist.uidetur habere difficultatem,primo quia dicit,quòd mixta liquabilia sunt duplicia; quædam enim sunt euaporabilia, & quædam ineuaborabilia; quæ sunt ineuaporabilia, sunt terræ : sed quomodo poterit uerificari, quòd sit mixtum liquabile,& à prædominio solius terræ ? quia, si solum terra dominatur, quomodo ergo fluit ? quia terra constat. Secundo dubitatur, quia dixit,quòd liquabilia sunt in duplici differentia; quædam euaporabilia, & quædam ineuaporabilia ; & mixta ineuaporabilia sunt, ut lac ; ergo dicit, quòd lac non est corpus euaporabile : ideo dubitatur, quomodo lac est mixtum ineuaporabile, quia supra dixit,quòd actione ignis lac coagulatur & crassescit & coquitur, & sic crassescit & coagulatur, ergo euaporatur,quia non potest coagulari, nisi multa eius pars aquea in uaporem absumatur. Tertio dubitatur de lignis,quia dicit, quòd quædam ligna sunt terræ & aeris,sicut ligna : & Alexander exponit,sicut ligna uiridia,quæ sunt terræ & aeris : ergo lignum,uel sit uiride,uel siccũ,semper est à prædominio aeris & terræ, quia habet multum aeris in poris: immo,quanto lignum fuerit magis siccum,tanto plus aeris habebit,quia habet maiores poros,& sic plus aeris includit,& magis inflãmatur : cur ergo Alexand.limitat dictum Aristo. de ligno uiridi ? quia, quanto siccius, tanto magis à prædominio terræ & aeris. Quarto dubitatur,quia dixit,quòd corporum liquabilium,quędam sunt euaporabilia,& quædam ineuaporabilia : euaporabilia sunt,quæ sunt à prædominio aquæ; ineuaporabilia uero sunt,ut metalla ; sed argentum uiuum est de numero metallorum,& totum euaporatur,quia ferè eius substantia consumitur in uaporem ; & tamen supra dixit Aristo. quod argentum uiuum est à prædominio aeris,& non aquæ,ut dicit Aristo. hic. Tum etiam dubitatur,quia dicit,quòd uinum antiquum est magis à prædominio aquę, & uinum nouum est à prædominio terræ, & aquæ : sed in hoc Aristot. contradicit sibi ipsi, quia supra dixit,quòd omnia digesta & cocta sunt crassiora & calidiora se ipsis indigestis: sed uinum antiquum est digestum : ergo uinum antiquum est calidius se ipso indigesto & nouo : si calidius, quomodo ergo uinum antiquum est magis aqua,ut dicit Aristo. De primo,cum dicis, quomodo,si illa sunt solius terræ,liquabilia ? domini de his dicam quantum scio : & ad hanc dubitationem respondet Alexander, quod reuera bene debemus intelligere dictum Aristotelis, quia reuera,ex quo ista mixta fluunt,non est dicendum,quòd sint solius terræ,quia,quæ fluunt,ratione aquæ fluunt : & ideo non est dicendum,quòd sint solius terræ ; sed dicuntur esse terræ,quia dominatur in eis terra,quia magis dominatur in eis terra,quàm aqua,licet oporteat dicere, quòd sint etiam aquæ. Dico secundo,de lacte,quia in eius decoctione euaporat secundum plurimam eius partem : quomodo ergo Aristo. ponit ipsum ineuaporabile : dico,quòd intelligit Aristo. quòd lac non est euaporabile, non quia non secundum unam sui partem conuertatur in uaporem, quia hoc falsum est ; sed dicitur corpus ineuaporabile, quia non secundum sui totam substantiam conuertitur in uaporem,

ſed quia ſemper remanet aliqua ſui pars, quæ non conuertitur in uaporem, &c.

Erat dubitatio in exemplo Ariſto. quia dixit, quòd lac eſt corpus non euaporabile: erat autem dubitatio, quòd lac coquitur & digeritur: ſed omnis coctio fit euaneſcẽte humido: ergo lac craſſeſcit: ergo euaporat: reſpondet Alexan. quòd poteſt dici, quòd lac ſit corpus euaporabile, quia Ariſto. appellat in hoc loco corpus euaporabile, quod ſecundum ſui totum poteſt euaporare; & ſic non loquitur Ariſto. hic: & ſic lac aliquo modo eſt euaporabile, & aliquo modo eſt ineuaporabile. Erat etiam tertia dubitatio de lignis; cur reſtringit Ariſto. dictum ſuum ad ligna uiridia, dicens eſſe à prædominio terræ & aeris, cum ligna ſicca uideãtur eſſe magis terræ & aeris, quàm ligna uiridia? De facto ego, domini, fateor me ignorare, quare Alex. reſtrinxerit dictum ſuum ad ligna uiridia: conſiderate etiã uos, quia mihi uidetur, quòd ligna ſicca habeant plus aeris, quàm ligna uiridia. Erat etiam quarta dubitatio de argento uiuo, quia Ariſto. dicit, quòd omne corpus euaporabile, à prædominio eſt aqua: ſed argentum uiuum eſt mixtum euaporabile ſecundum totum: & tamen nõ eſt à prædominio aquæ, ſed aeris, ut Ariſto. dixit ſupra. Poteſt dici, quòd uerum dicit Ariſt. hic, quòd omne corpus euaporabile ſecundum totam ſui ſubſtantiam, eſt à prædominio aquæ: &, cum dicis argentum uiuum euaporat ſecundum ſui totam ſubſtantiam, dico, quòd non eſt uerum, quia illud dicitur corpus euaporabile, in quo illud, quod euaporat, conuertitur in uaporem humidum: ſed illud, quod euaporat ab argento uiuo, non conuertitur in uaporem humidum, ſed in exhalationem ſiccam, quia illud eſt exhalatio ſicca. De alio, in quo dubitabatur de uino; quia ex dicto Ariſto. ſupra, cum loquebatur de digeſtione, Ariſto. dicebat, quòd digeſta omnia ſunt craſſiora & calidiora ſe ipſis indigeſtis; ergo uinum digeſtum eſt calidius, quàm nouum; ergo minus habet aquæ uinum antiquum, quàm nouum; quomodo ergo eſt magis aquæ, ut dicit hic Ariſto. ſi eſt calidius? Poteſt dici, quòd, ſi comparemus uinum antiquum nouo, reuera antiquum eſt magis digeſtum, quàm nouũ, & ideo reuera magis calidum: ſed, ſi comparemus uinum antiquum muſto, quod non tantum eſt uerum uinum, ſed eſt uinum admixtum excrementis & multis acinis, quæ ſunt corpora extrinſeca & admixta, ut etiam ſunt illi nuclei acinorum, qui acini ſunt ualde calidi; & hæc ſunt corpora terrea, quæ recipiunt multum calorem à ſole; & ut ſic, muſtum eſt magis terreum & calidum, & uinum magis aqueum, quia uinum ratione horum acinorum & horum corporum eſt maxime calidum: & ſic Ariſto. comparat uinum antiquum uino recenti, id eſt muſto. Non tamen uino nouo: & ſic muſtum eſt calidius uino digeſto, ratione illorum corporum admixtorum: ſi uero comparetur uinum antiquum & digeſtum uino nouo, & nõ muſto, ſic uinum antiquum eſt calidius.

TEXTVS QVADRAGESIMVS NONVS.

Qvæcunque autem à frigido incraſſantur, terræ. Quæcunque autem ab ambobus, communia plurim: ut oleum, & mel, & dulci uinum.

TEXTVS QVINQVAGESIMVS.

COnſiſtentium autem, quæcunque quidem concreta ſunt à frigido, aquæ: ut glacies, nix, grando, pruina. Quæcunque autem à calido, terræ: ut fictile, caſeus, nitrum, ſales. Quæcunque autem ab ambobus (talia autem ſunt, quæcunque infrigidatione: hæc autem ſunt, quæcunque amborum priuatione, calidi, & humidi ſimul egredientis cum calido: ſales enim humidi ſolius priuatione concreſcunt, & quæcunque ſyncera terræ: glacies autem calidi ſolius) hæc utique amborum, quapropter & ab ambobus, & habebant ambo. Quorumcunque igitur totum exſudauit, uelut fictile, aut electrum. etenim electrum, & quæcunque dicuntur ut lachrymæ, infrigidatione ſunt, uelut myrrha, thus, gummi. Et electrum quoque huius generis eſſe uidetur, & concreſcit: circumprehenſa enim animalia in ipſo uidentur.

TEXTVS QVINQVAGESIMVSPRIMVS.

A fluuio autem calidum exiens, ut cocti mellis, cum in aquam dimissum fuerit, euaporat humidum, hæc omnia sunt terræ. Et hæc quidem, incliquabilia, & immollificabilia, uelut electrum, aut lapides quidã, uelut tofi in speluncis. etenim hi similiter fiunt his: & non ut ab igne, sed ut à frigido, pertranseunte calido, coegreditur humidum ab exeunte ab ipso calido. in alijs autem ab extrinseco igne. Quorumcunque autem non totum, terræ quidem sunt magis, mollificabilia autem, ut ferrum, & cornu. thus autem, & alia, similiter, ut ligna, uaporant.

PRosequitur Aristot. secundum membrum primæ diuisionis, quia in prima diuisione, quòd mixtorum similarium quædam sunt fluxibilia, & quædam coagulabilia: fluxibilia, dixit, quòd adhuc bifariam sunt, quædam euaporabilia, quædam ineuaporabilia: & declarauit membrum istud, seu naturam istorum: ideo Aristo. transit nunc ad declarandum naturam coagulatorum; & dicit, quòd mixtum coagulatum est bifariam, quoddã molle, & quoddam durum: & declarauit mixtum coagulatum molle: & dicit Alexand. quòd Aristo. sic declarauit de liquabilibus; & sub ipsis coagulabilibus comprehendit etiam mixta coagulata mollia: & sic Aristo. hic prosequitur secundum membrum diuisionis primæ, & ipsum diuidit; quòd membrum est ipsorum durorum. Et sic Aristo. nunc uult declarare naturam mixtorum durorum coagulatorum; & primo dicit, quòd mixta similaria coagulata tripliciter se habent; quædam à frigido sunt coagulata, quædam uero à calido, quædã uero ab utroque: quæ coagulantur à frigore, sunt naturæ aquæ, ut nix, glacies, grando, pruina, & huiusmodi; & ista sunt mixta coagulata non fluxibilia, quæ sunt de natura aquæ: quædam sunt coagulata a calore, ut later; & hæc sunt, de natura terræ, à prædominio, ut etiam sal; & ista sunt dura: quædam uero sunt coagulata ab utroque; & hæc sunt de natura terræ & aquæ: & declarat Aristoteles, quomodo ista sunt coagulata ab istis: & dicit, quòd, quæ coagulata sunt à frigore, sunt coagulata ab ipso, exprimente calidum interius; & sic sunt coagulata per expressionem calidi; si uero sunt coagulata à calido sic sunt coagulata per consumptionem humidi: si sunt coagulata ab utroque, sic sunt coagulata ab utraque parte seu causa, à frigore exprimente calidum, & à calido consumente humidum: & ista est prima diuisio secundi membri. Et tunc Arist. ponit secundam diuisionem difficilem, domini, quòd hæc mixta similaria coagulata, quomodocunque sint, sunt duplicis differentiæ; quædam sunt mollificabilia, & quædam immollificabilia: Immollificabilia sunt ut lapis, later; & ista non sunt mollificabilia, quia sunt de natura terræ à prædominio, quia in ipsis expressum est ferè totum humidum, tum à calido tum à frigido; exemplum dicit Aristo. ut later decoctus in fornace, coagulatus est à calido; & quia calor expressir totũ eius humidum, ideo non amplius dissoluitur: aliquando uero non sunt coagulata à calido, sed à frigore, quod expressit totum humidum; exemplum multorum ponit Aristo. ut electrum dicitur esse coagulatum à frigido exprimẽte ferè, dicit Arist. totum humidum: & quo modo coagulatur à frigore? oh dicit Arist. coagulatur à frigore illius fluuij, in cuius littore nascitur: & quia exprimitur ferè totũ eius humidum, ideo durũ est, & de natura terræ. Et tunc Arist. ponit aliud exemplum, multorum arborum, ut est de myrrha, de thure, & lapidibus nonnullis, & de speculo, quæ omnia sunt coagulata à frigido, & prius erant liquabilia: & quòd ista coagulentur à frigore, probat Arist. exemplo, in omnibus istis sæpe inueniuntur animalia coagulata intus: & quare hoc? quia ista semper fuerunt liquida, & in eis postea animalia inuiscãtur, & postea coagulantur, & sic remanent illa animalia ibi imbibita (& aliquando etiam inueniũtur paleę) quia, cũ hæc à frigido coagulantur, ibi remanẽt illa animalia: cuius generis, dicit Arist. sunt etiam tophi lapides, quia coagulantur à frigore exprimente, ferè totum humidum. Et sic diximus, quòd sunt mulra corpora coagulata à calido, & multa à frigore; & qualiter aliqua possunt mollescere, & aliqua non; & diximus causam, cur aliqua possunt mollescere, & aliqua non, quia diximus de illis, quæ non possunt mollescere, quod est, quia sunt à prædominio terræ, quia calor & frigus exprimunt ferè totum eius humidum, & sic reman

sit tota ſiccitas;ergo terrea ſunt. Reſtat modo agere de ſecundo membro, ſ.de ijs, quæ ſunt mollificabilia:& dicit Ariſt.ſunt ea, in quibus non eſt expreſſum totum humidum aut à calido,aut à frigore:& iſta ſunt bifariã: aut enim, ſicut ſunt mollificabilia, ita etiam liqueſcunt ut metalla, & hæc ſunt communia terræ & aquæ: aut tantum molleſcunt non autem liquefiunt;& omnia iſta ſunt ſolius terræ, dicit Ariſto.ſicut cornua, à quibus eſt expreſſum totum humidum.Lego uerba;& aduertatis,quia Ariſto.appellat mixta conſtantia,ideſt mixta coagulata priuatione amborum,ideſt calidi & humidi ſimul. Syncera terræ:ideſt à prædominio terræ. Propter quod & ab ambobus coagulantur:& debet legi à fluuio,& non à fumo. Dico hæc omnia mixta:hucuſque omnia illa uerba ſunt dicta ſuſpenſiue. Et quando projicitur in aquam. Hæc uerba ſunt de textu. Sed hic eſt dubitatio duplex,primo quia Ariſt.dicit, quòd in quibuſdam corporibus euaporauit totum humidum tum à calido tum à frigore: ſed hoc eſt impoſsibile, quia ſi totum humidum euaporauit ex aliquo corpore, tunc illud mixtum non eſt mixtum ex quatuor elementis,quia caret humido,quod eſt aqua; tum quia tale mixtum non poſſet continuari, immo eſſet diſſolutum in partibus ſuis, ut puluis, & cinis.Secunda dubitatio eſt de electro,quia Ariſt.hic aſſentit opinioni, dicẽti eſſe gũmi populi nigræ,naſcentis circa littora Padi fluuij;quod tamen eſt expreſſe falſum, & fabuloſum,tamẽ ex illo Dialogo Luciani.

De primo,dico,quòd re uera in nullo mixto eſt expreſſum totum humidum: oh dicit Ariſto.quòd ſic:dico,quòd dictum Ariſtotelis intelligitur,expreſſum eſt totum humidum,ideſt ferè totum humidum, quia impoſsibile eſt, quòd omnino totum humidum ſit expreſſum, quia tunc illud mixtum non conſtaret ex quatuor elementis, & etiam eſſet diſſolutum in puluerem. De ſecundo,de electro,uaria fuit opinio antiqua de ipſo electro.

Plinius 38.libro natur.hiſt.citat Theophraſtum in libro de lapidibus,quem nõ habemus; ubi dicit Theophraſtus, quod electrum eſt minerale; & quòd effoditur circa Liguriam,uel circa Liburniam: aliqui dicunt,quòd effoditur in Sicilia uel in Fanitia in duobus locis:alia opinio dicit,quòd eſt ſuccus populi nigræ,naſcentis circa Padi fluuiũ in illis ripis, circa tropicum æſtiuum;aliqui dicunt in alijs locis:aliqui dicunt, quòd eſt excrementũ maris, quod generatur à ſuperfluitatibus maris,& ideo reijcitur à mari:ſed omnes iſtæ opiniones ſunt fabuloſæ & falſæ.Sicut dicit Ruellius in primo de hiſtoria Plantarũ; ſed uera opinio eſt,quòd eſt ſuccus non populi nigræ, ſed cuiuſdam arboris, quæ eſt pinei generis, olet enim odore pineæ;quæ arbores ſunt circa mare Germaniæ:qui humor,ſeu qui ſuccus, decidit ex illis arboribus aliquando in terram,aliquando in aquam maris;& ſic à frigiditate aquæ induratur, & poſtea reijcitur à mari:& ita declarat Cornelius Tacitus in libro de moribus Germanorũ & ſic uerum eſt, quòd eſt ſuccus arboris, ſed eſt ſuccus ex illis arboribus habentibus odorẽ Pini;& ideo eſt de natura Pini: quod enim dicit Ariſt.hic,forte dicit famoſe:& forte etiam accedit ueritati, quia dicit, quòd eſt gumma cuiuſdam arboris, quæ induratur à frigiditate cuiuſdam aquæ,cuiuſdam fluuij;& non dicit maris, ſed cuiuſdam fluuij, qui poſtea trãsfert ad mare electrum:& ſic poteſt comprehendere animalia intra ſe.Et forte hæc fabula habuit ortum, quia generatur electrum apud Padum, quia iſte eſt fluuius Germaniæ, qui fluit ad nos,dicit Ruellius, & ideo forte ſit durum ab ipſo fluuio: & mulieres primo ibi portabant; tamen nunc clarum eſt, quòd inuenitur in mari germanico. Et notate,quia multa ſunt electri genera:aliquod genus eſt,quod eſt coloris candidi, & hoc eſt minus pretioſum, & hoc non uidi ego:aliud habet calorem terræ & fuluum,& iſtud eſt pretioſiſsimũ; & hoc electrũ, ſeu gummi eſt idem ligurio.ſ. ei lapidi,ut dicit Theoph.in ſecundo libro, & Ruellius,& nos appellamus ambram:& dicitur,quòd craſſeſcit ex urina cuiuſdam animalis; quod tamen eſt fabuloſum: & ueritas eſt, quod ligurium & electrum idem ſunt, & differunt ſolo nomine. Quod uero nos appellamus ambram,nunquid ſit ea ambra,de qua dicunt antiqui,ut Aetius & dicunt, quòd non eſt ea ambra, de qua antiqui dicunt, quòd effoditur more ſulphuris, & ideo habet generationem ex terra;ſed eſt illa,quæ inuenitur nunc in iſtis officinis aromatariorum,eſtque mere electrum:& ideo iſta ambra non eſt illa,de qua facit mentionem Aetius & antiqui alij,quia illa effoditur ex terra,ſicut ſulphur & bitumen;hæc uero non,ſed eſt ſuccus arboris.

TEXTVS QVINQVAGESIMVS SECVNDVS.

QVoniam igitur liquabilia ponendum est, & quæcunque liquefiunt ab igne, hæc sunt aquosiora, quædam autē et communia, uelut cera. quæcūque autem ab aqua, hæc terræ. quæcunque autem neque ab altero hæc aut terra, aut amborum. Si igitur omnia quidem aut humida, aut concreta, horum autem quæ in dictis passionibus, & non est intermedium, omnes utique erunt dicta, quibus discernemus utrum terra, aut aqua, aut plurium commune, & utrum ab igne constat, aut frigido, aut ambobus. Aurum itaque, & argentum, & æs, & stannū, & plumbū, & uitrum, & lapides multi innominati aqua sunt: omnia enim hæc liquefiunt calido. Amplius uina quædam, & urina, & acetum, & lixiuium, & serum, & sanies aqua: omnia enim concrescunt frigido. Ferrum autem, & cornu, & unguis, & os, & neruus, & lignum, & pili, & folia; & cortex, terra magis sunt. Amplius electrum, myrrha, thus, & omnia, quæ dicuntur lachrymæ, & tofus, & fructus, uelut legumina, & frumentum. talia enim hæc quidem ualde, hæc autem minus horum, attamen terra sunt. hæc enim mollificabilia sunt, hæc autem exhalabilia, & infrigidatione facta. Amplius nitrum, sales, lapidum genera, quæcunque neque infrigidatione, neque liquabilia. Sanguis autem, & genitura communia sunt terræ, & aquæ, & aeris. Sanguis quidem habens uillos, magis terra: quapropter & frigore concrescit, & humido liquescit. non habens autem uillos, aqua: quare & non concrescit. Genitura autem concrescit infrigidatione, exeunte humido cum calido.

QVia perfecimus diuisionem, ideo modo superest, quia ex quo dicebat Aristo. uelle declarare naturam istorum similarium ex parte materiæ: & posuit duas diuisiones: & secūda diuisio fuit, quòd mixtorum similarium quædam sunt mollificabilia, quædam immollificabilia, ut terra, quia expressum est ferè totum humidum: & declarauit exemplo, quæ nā essent. Et erat secundum membrum, quòd quædam sunt mollificabilia: & istud membrum etiam diuiditur, quia quædam sunt mollificabilia tantum, & non liquabilia, & ista sunt terra & aqua, quædam non sunt mollificabilia & liquabilia: & hæc sunt bifariam, quia quædam liquantur ab igne, & hæc sunt communia terræ & aquæ; quædā uero non ab igne, sed ab aqua liquescunt, ut sal & nitrum. Et postea subdit Arist. quòd quędam à neutro horum sunt liquabilia: & hæc sunt etiam in duplici differentia, quædam enim sunt terræ tantum; & quædā terræ & aquæ: quæ sunt terræ tantum, sunt ea, quæ non possunt mollescere; terræ & aquæ sunt, quæ possunt mollescere: & quædam, cum sunt coagulata, non possunt liquari amplius, ut later, terræ, & aquæ, quæ possunt molliora fieri. Et hæc sunt ultima uerba, quæ ponit in fine huius diuisionis. Lego uerba. Sunt aquosiora. idest plus habent aquæ, quàm quæ tantū mollescunt. Si igitur omnia quidem aut humida. Erant tres diuisiones de mixtis coagulatis similaribus: nunc Arist. hic prosequitur suam diuisionem positam, quæ erat tertia in ordine eiusdem membri; & sic prosequitur tertium membrum mixtorum coagulatorum; dicit ergo, quòd illæ duæ diuisiones iam positæ, & tertia, quæ est ponenda, ueniunt omnino demonstrare diuisionem, præsertim si supponamus; quòd ista diuisio data sit omnino per immediata, ita, quòd nullum mixtum similare subterfugiat alterum istorum membrorum; & quòd sit diuisio data per extrema opposita, inter quæ nullum est numeratum numero, omnia mixta similaria aut sunt coagulata, aut non coagulata: & istæ passiones, coagulatio & liquatio, sunt passiones mixtorum similarium: & hæc diuisio est per immediate opposita: ergo necesse est, quod secunda uia iam dicta, & tertia dicenda, sint necessariæ: quæ sunt uiæ dictæ ad coagulanda mixta similaria à prædominio talia, aut talia. Lego uerba. Duplex uia dicta est in his passionibus: idest in coagulatione & liquefactione: & sic omnes uiæ erunt tres si supponamus hæc duo. Et tunc Arist. ponit tertiam diuisionem illius membri, s. coagulatorum, quam diuisionem etiam posuimus, quæ est, quòd mixta coagulata aut liquescunt à calido, aut à frigido, aut ab utroque: & dicit Arist. aut liquescit, aut mollescit: si liquescit à calido sic sunt duplicis naturæ, quia quædam sunt à prædominio aquæ, ut omnia metalla, & plures lapides, ut lapides illi, de quibus diximus supra, & quædam genera uinorum, & urina, & acetum, & lixiuium; & quæ sunt à prædominio aquæ, & à calido liquescunt, quia à frigido coagulātur, quæ omnia aquæ sunt: ergo mixta sunt coagulata à frigido: ergo à prædominio

aquę,

aquæ, ut patet manifeste de metallis: & dicit, multi lapides innominati: qui sunt isti lapides innominati? Credo ego, quòd sint quædam species gemmarum, quæ sint à prædominio aquæ: quædam uero sunt à prædominio terræ, ut electrum, & tophus lapis, qui sunt geniti à frigore. Et notate, quia dicit, quoddam uinum, quia non de omni uino. Et dicit, sicut fructus quidam, ueluti legumina, quæ sunt coagulata à frigido, sed dissoluuntur à calido; & ut sic, dominatur terra, dicit Aristo. sed in aliquibus magis, & in aliquibus minus: & quomodo? horum enim quædam sunt exhalabilia, & quædam non, & quædam sunt mollificabilia; & in exhalabilibus magis dominatur terra: & sic, quæ sunt terra, à calido mollescũt, ut cornu, thus, & myrrha, & electrum, & tophus, qui dicitur paruus, nõ mollescunt à calido: & paruus est ille tophus, qui nascitur in cauernis, & congelatur à frigore: & dixit, ut quidam fructus, scilicet ut legumina, quæ dissoluũtur à calido ipso, & à frigido coagulata sunt; & in his dominatur terra, in aliquibus magis, & in aliquibus minus; ut in ijs, quæ mollescũt & exhalabilia sunt, dominatur de terra minus: & ideo talia corpora differunt. Amplius autem. Ponit Aristo. secundum membrum, quæ, scilicet coagulata sunt à frigido, & quæ à calido dissoluuntur: & secundum membrum est, quòd mixta similaria, quæ coagulata sunt à calido, quædam liquescunt à frigore: & sic dicit Aristo. quòd quædam mixta liquescunt, non à calido, sed à frigido: & ista sunt duplicis generis, quia quędã sunt à prædominio terræ, ut nitrum, & omnes lapides, qui coagulati sunt à calido; ista omnia sunt à prædominio terræ: quædam uero non sunt à prædominio terræ, sed sunt communia terræ & aquæ & aeris, ut sanguis & genitura, quæ liquescũt à frigido, ut patet de genitura & sanguine: & ideo coagulata fuerunt à calido: & ita sunt communia terræ & aquæ & aeri. Et ista talia mixta similaria differunt per magis & minus, quia in sanguine, in quo sunt uilli, est plus terræ, & minus aquæ: & ideo iste sanguis potest congelari à frigore extrinseco absumente humidũ, remanente parte terræ: in aliquo uero sanguine magis dominatur aqua, quia est magis humidus, ut sanguis, in quo non sunt illæ fibræ & illi uilli; ut sanguis animalium frigidorum, ut ceruorum, leporis, & damæ, & iste sanguis non potest coagulari à frigore, quia non est in eo illa copia fibrarum, quæ possit illum facere coagulari, licet sit humidus talis sanguis; quia, licet exprimatur eius humidum à frigore, cum tale humidum non sit permixtum cum sicco terreo, ideo non potest coagulari, sicut alius sanguis: & hoc est secundum membrum diuisionis. Lego uerba. Icor, idest sanies. Et facta mixta coagulata. Hoc est secundum membrum. Neque coagulabilis supple tu, hæc terra sunt. Qualia autem calida. Quia Arist. duo promiserat in principio, primo declarare naturam corporum mixtorum similarium, primo ex parte materiæ; & id hucusque executus fuit de omni mixto similari; idest cum primo posuit diuisionem de omni mixto, ut sit terræ & aquæ à prædominio; secundum declarandum fuit, & dandum differentiam, cum qua possimus demonstrare, cuiusnam naturæ sit mixtum similare ex parte agentis: & sic secunda fuit ex parte agentis, scilicet qualitatũ primarum, an scilicet esset frigidum an calidum: & hoc declarat modo Aristo. quo ad qualitates primas actiuas, quæ sunt agentia partium similarium. Et primo ponit intentionem more suo dicens, quòd debemus declarare, quã nam uia debeamus declarare naturam in omni mixto tam liquescente, quàm coagulabili, quæ nam fuit temperatura ipsorum, idest mixtorum similarium: & dicit. Quædam mixta coagulabilia, scilicet aut liquescentia: & declarat hoc, & ponit pulchram regulam ad inueniendum hoc: dicit itaque Aristo. quòd hæc est uia uera inueniendi temperamentum ipsorum mixtorum similarium: quia alia uia processit Galenus, quia declarauit temperamentum omnium corporum per relationem ad corpus humanum: Aristo. uero non declarauit in respectu ad corpus humanum, sed declarauit in se temperamentum omnium mixtorum similarium; cuiusmodi non facit Galenus: & dicit Arist. quòd uia hęc est et regula ipsa, quia omne mixtum similare aut est coagulabile aut liquabile; & sic aut est aquæ, aut terræ, aut commune terræ & aquæ, uel sit coagulatum, uel liquescens: si est aquæ à prædominio, sic dico, quòd totum mixtum est ut plurimum frigidi temperamenti; & quare ut plurimum? quia aliquando mixtum contrahit caliditatem extraneam & alienam, scilicet ab extrinseco, & ideo efficitur calidi temperamenti; exemplum, sicut diximus supra de uino, de lixiuio, & urina, quæ omnia in se & ex parte materiæ sunt frigidi

gidi temperamenti,quia sunt aquæ à temperamento; tamen per accidens sunt calida, quia habent calorem extrinsece,quia contraxerunt calidum ab alio; ut uinum accepit calorem à sole digerente,& ideo uinum est calidi temperamenti,& non ex parte materiæ: & non dico de omni uino,quod sit calidi temperamenti,quia est maxima dubitatio apud Galenum, quia multa sunt uina,quæ calefaciunt; & multa sunt uina,quæ non calefaciunt,immo uidetur refrigerare,ut dicit Galenus in libro de cibis boni & mali succi: & sicut etiam lixiuium est calidi temperamenti, quia contraxit caliditatem à cinere uel ab igne: sic etiam urina ex parte materiæ est frigida, sed quia passa est à calore digerente concoquente, ideo recepit multum calorem,& ideo calefacit:& ideo omne mixtum à prædominio aquæ est frigidi temperamenti;quia,si quæ sunt calida,à caliditate extrinseca sunt calida,sed omnia talia ex parte materiæ sunt frigidi temperamenti,& in se. Alia uero mixta sunt à prædominio terræ, & hæc,ut in pluribus, sunt genita calida quia talia mixta, sunt genita ut plurimum à calido; & ideo sunt calida:& quare, ut in pluribus?oh dicit Arist. quia possunt etiam generari à frigido,& tunc sunt frigida:nam,ut in pluribus,generantur à calore. Alia uero corpora sunt cõmunia terræ & aquæ;& hæc etiam,ut in pluribus sunt calida, quia sunt,ut plurimum, genita à calore.

TEXTUS QUINQUAGESIMUSTERTIUS.

Oportet autem accipere secundum materiam frigidissima quædam esse. quoniam enim siccum, & humidum materia sunt (hæc enim passiua sunt) horum autem corpora maxime terra,& aqua sunt. hæc autẽ frigiditate determinata sunt,palam est quod omnia corpora, quæcunque sunt utriusque simpliciter elementi, frigida magis sunt,nisi habeant alienam caliditatem, uelut feruens aqua, aut per cinerem colata. etenim hæc habet eam,quæ ex cinere,caliditatem.in omnibus enim ignitis est caliditas aut amplior, aut minor. Quapropter & in putrefactis animalia innascuntur:inest enim caliditas,quæ corrumpit propriam uniuscuiusque caliditatem.Quæcunque autem communia sunt,habent caliditatem,constant enim plurima à caliditate, quæ concoxit.quædam autem putrefactiones, sunt uelut colliquamenta. Quare habentia quidem secundum naturam calida,& sanguis,& genitura,& medulla,& coagulum,& omnia talia.cum autem corrumpuntur, & egrediuntur à natura,non amplius:relinquitur enim materia,terra existens,aut aqua. Quapropter ambo uidentur quibusdam.et hi quidem frigida,illi autem calida hæc aiunt esse,uidentes,cum in natura quidem fuerint,calida. cum autem separata fuerint,concrescentia.Habet igitur sic omnino,ut determinatum est.in quibus quidem materia aqua plurimum,frigida:opponitur enim maxime hæc igni.in quibus autem terra,aut aeris calidiora. Accidit autem aliquando eadem fieri frigidissima, & calidissima aliena caliditate. quæcunque enim maxime concreuerunt,& solidissima sunt,hæc & frigida maxime sunt, si priuata fuerint caliditate, & urunt maxime,si ignita fuerint:ut aqua fumo,& lapis aqua urit magis.

ET probat tunc Aristo.quòd,quæ sunt aquea,sunt frigida; quæ uero terrea, ut plurimũ calida: quia in omni mixto sunt duæ qualitates passiuæ,scilicet humidum & siccum;& humidum,primo inest aquæ; siccitas uero,primo terræ: & omne mixtum,cui inest humiditas,est à prædominio aquæ, & sic est frigidum,quia aqua est frigida: &,si ei inest terra, habet siccitatem;&, si habet siccitatem,habet terram;&,si terra à prædominio est,in eo dominatur & frigiditas,& ex parte materiæ: si uero habent caliditatem,habent extrinsecam:&, quia,ut in pluribus,generantur à calido, ideo sunt calida: unde dicit Aristo.quòd etiam animalia, quæ generantur ex putri materia,ut uermes,qui generantur ex cadaueribus, habent suum colorem, licet genita sint ex mixto terrea,quia sunt genita ex putri materia & ex calore putrescente; & ideo ista animalia sunt calida,& sunt calidi temperamenti,quia calor putridus corrumpit mixtionem primam; & generat secundam, ut illa animalia;& ideo sunt calidi temperamenti. Et tunc Arist. ponit quasi documentum,dicẽs,ex quo sequitur, quòd mixta ista,quæ sunt à prædominio aquæ, aut terræ, aut communia terræ,& aquæ,dupliciter possunt considerari: & notate,quia hic pulchra dicit Aristot. & ego alias citaui uobis hæc uerba Aristo.& hunc locum: dicit ergo Aristo.quòd ista mixta bifariã considerari possunt, scilicet hæc mixta,quæ à prædominio sunt aquæ,& terræ,aut terræ,& aquæ: uno modo pos

sunt

ſunt conſiderari ſecūdum ſui ſpeciem & formam; & ſic,ut in pluribus,omnia iſta mixta ſunt calida,quia ita requiritur à terræ forma & ſpecie,quia forma eorum ſtat cum caliditate: alio modo poſſunt conſiderari iſta mixta ex parte materiæ; & ſic ratione materiæ ſunt frigida;et ideo,cum forma corrumpitur,remanet materia,quæ frigida eſt; & ſic mixtum eſt frigidi tēperamenti. Et hinc eſt,quòd de iſtis mixtis uariæ fuerunt opiniones,dicit Ariſt.quia aliqui antiqui dixerunt,quòd iſta mixta ſunt calida; & aliqui,quòd ſunt frigida: & utraq; opinio uera eſt,quia,ſi conſideratur illud mixtum ex parte formæ eius,ſic eſt calidi temperamenti; ſi uero conſideratur ex parte materiæ,ſic eſt frigidi temperamenti: quia ex parte materiæ, corrupta forma, quod remanet, eſt frigidę temperaturæ; ex parte uero formæ eſt calidæ tēperaturæ. Et ita etiam dicemus de uino,quòd uinum ex parte ſuæ formæ eſt calidæ temperaturæ,quia acquirit multam craſſitiem à ſole,cū coquitur; quia,ſi coquitur,acquiritur multus calor & ſpiritus à ſole,quia hoc requirit eius forma ſubſtantialis: & ideo,ſi conſideretur ex parte eius formæ, eſt calidæ temperaturæ,ut plurimum,ut omnia uina: cum uero corrūpitur forma ſubſtantialis eius,& fiunt alia uina acetoſa,remanet ſola materia uini,ut in aceto;& ſic eſt frigidæ complexionis,quia refrigeratur,quia remanet ſola materia uini, quæ frigida eſt: & ideo acetum eſt frigidum,ut dicit Galenus in lib.de ſimpl.med. ubi dicit, quòd acetum eſt frigidi temperamenti; habet tamen partes calidas,quia, ex quo iſta generatio non eſt facta, niſi à calore putredinali, ideo habet aliquam caliditatē; eſt tamen maior eius frigiditas,quàm caliditas in ipſo,& plures ſunt partes frigidæ,quàm calidæ. Et idem dicēdum eſt de ſanguine,& genitura,quòd reſpectu materiæ ſunt frigidi temperamenti, reſpectu uero formæ ſunt calidi temperamenti: & hoc deſeruiet uobis ſæpe in doctrina Ariſtot. quia ſæpe inuenietis in Ariſto.hoc,quia aliquando uocat ſanguinem frigidi temperamenti, aliquando calidi; neque tamen propter hoc eſt contradictio,quia ex parte formæ ſunt calida, quia in generatione horum ſequitur multus calor & multus ſpiritus, & ſic etiam in ſui conſeruatione,& ideo ſunt calida: quo uero ad materiam horum,ſic ſunt frigidi temperamenti & ſicci,ut dicit etiam Ariſto. in ſecundo de generatione animalium, & ideo Ariſtot. uarie loquens non contradicit ſibi. Et ſic de uino, quo utimur quotidie in cibo, quod ut plurimum eſt calidi temperamenti: oh in eo prædominatur aqua: dico, quòd, licet in eo prædominetur aqua ex parte materiæ,& ex parte materiæ ſit frigidæ temperaturæ, tamen ex parte formæ eſt calidum: & ſic ex parte formæ habet multum caloris,& hoc ab agente, quia uina habent caliditatem ab agente. Et tunc Ariſto.repetit,quæ dixit,dicens, dicemus ergo,quòd iſta mixta ſimilaria aut ſunt à prædominio aquæ, aut terræ,aut communia terræ & aeris; & non dicit amplius, communia terræ & aquæ, ſed terræ & aeris: ſi terræ, ſic ſunt plurimum calida: & quomodo calida, ſi ſunt utraque frigida? iam diximus,quòd eſt ratione formæ,& non ratione materiæ,& magis dicemus infra in lectione ſequenti: ſi uero ſunt aquæ,ſic ut plurimum ſunt frigida: ſi uera ſunt communia terræ & aeri,ſic ut plurimum ſunt calida: & iſta talia mixta,quæ ſunt à prædominio aquæ, ſic dicit, quòd poſſunt fieri & caliďiſſima & frigidiſſima,ſi ſeruetur natura elementi dominantis in eis; &, ſi tale elementum dominans,eſt frigidum,mixtum eſt frigidiſſimum: poteſt etiam eſſe calidiſſimum, ſi ualde calefit,& uehementius exurit, quàm flamma,quia eſt in materia denſiori,ſicut ferrum.Mixta poſſunt eſſe frigidiſſima; quia, ex quo ſunt à prædominio aquæ,& aqua eſt ſumme frigida,quia maxime contraria eſt igni,ideo erit tale mixtum ſumme frigidum: & ideo dixit, ſi reſeruetur natura elementi in eis: ſunt ergo iſta mixta frigida: poſſunt etiam denominari ſumme calida,ut dixi,quia,ex quo elementū prædominās in eis,eſt aqua,& aqua eſt corpus denſum,ideo,ſi calefit,maxime calefit: exēplum,ut aqua calida magis exurit,quàm fumus ipſe ardens,quia denſius eſt ſubiectum: & eodem pacto,dicit Ariſto.ſi lapis igniatur,magis exurit,quàm fumus,ſeu feruens aqua,quia ille calor eſt in materia denſiori: & actio ſequitur multitudinem formæ, non autem intenſionem gradus formæ; ſed,quia, ubi plus eſt de materia,ibi plus eſt de forma.ideo maioris actionis eſt calor in corpore denſo,quàm in raro: & ſic patet,quomodo mixtum aqueum poteſt eſſe calidum,& etiam frigidum,ut ſi elementum prædominans ſeruetur in ſui natura,ut puta aqua: ſi uero patitur à calore extrinſeco,ſic erit calidum,quia magis exurit,quàm flamma,quia eſt in ſubiecto denſiori. Lego uer

ba:

ba: & notate, quòd dupliciter aliquod generatur à calore, quia aliqua generantur à calore naturali digerente; & aliqua à calore putredinali; & ambo calida sunt; ut animalia, quæ generantur à calore crescente in putri materia. Corrupta autem. idest egredientia à sui materia & forma substantiali, erunt frigida: & ideo aliquibus uidentur calida, ut illis, qui uident ea in specie & forma & natura sua: cum autem sunt corrupta, sic illis apparent frigidissima. In quibus aqua dominatur, ut plurimum frigida sunt. quare; quia aqua maxime opponitur igni. Accidit autem, scilicet hæc mixta aliquando esse calida, & aliquando frigida: calida ut ab aliena caliditate, frigida autem ut in se: & notate, ut dixi, quòd caliditas sequitur multitudinem formæ, & multitudo formæ sequitur materiam, eo, quia, quæ sunt densiora, calidiora manebunt: ideo densiora sunt calidiora.

Circa prælecta est dubitatio, & primo in primo dicto, quia dicit, quòd mixta similaria à prædominio aquæ, ut plurimum sunt frigidi temperamenti, raro autem calidi: si autem sunt à prædominio terræ, sic ut plurimum sunt calida: & ideo Aristo. declarans modum generationis mixti similaris, dicit, quòd omne mixtum similare aut est aquæ, aut est terræ à prædominio, aut commune terræ & aquæ: si aquæ, ut plurimum sunt frigidi temperamenti; aliquando tamen per accidens sunt calidi temperamenti, ut urina, lixiuium, propter acquisitionem caliditatis extrinsecæ: si autem sunt terræ, aut communia terræ & aquæ, ista ut plurimum sunt calidi temperamenti, raro autem frigidi: & probat, quia hæc mixta aut fiunt à calido digerente, aut putredinali corrumpente: & dicit, quòd possunt ista mixta, quæ sunt à prædominio terræ & aquæ, fieri calidissima & frigidissima. Et ideo est primo dubitatio in primo dicto, quia dicit, quòd mixta similaria à prædominio aquæ, ut plurimum sunt frigidi temperamenti: si autem sunt communia terræ & aquæ, sic sunt etiam, ut plurimum, calidi temperamenti: sed hic est modo dubitatio, quia est par ratio: quandoquidem sic terra est frigida, sicut aqua; & ideo etiam tale mixtum est ut plurimum frigidi temperamenti; & sic calidi temperamenti est, quia extrinsecus contraxit caliditatem, sicut etiam mixtum à prædominio aquæ: quid ergo dicit Aristo. quòd mixta à prædominio aquæ, sunt ut plurimum frigidi temperamenti; terræ uero sunt ut plurimum calidi temperamenti?

Secundo dubitatur, quia reddens rationem, quare mixta communia terræ & aquæ, sunt ut plurimum calidi temperamenti, dicit, quia generantur à calido, uel concoquente, uel putrescente: sed ex hoc uidetur, quòd sequatur opinio Gentilis, quòd omne mixtum sit calidi temperamenti, quia omne mixtum generatur à calido; cuius tamen oppositum patet in marmore, & alijs multis, ut supra diximus. Tertio dubitatur, quia dicit, quòd hæc mixta possunt fieri calidissima & frigidissima: sed contra, quia nullum mixtum potest tantam caliditatem & frigiditatem habere, sicut elementum purum, quia secundo de generatione & corruptione tunc fit mixtio, quando fit crasis & temperatura ex elementis, ita, quòd remittantur elementa ex hac actione qualitatum primarum: ergo non potest in mixto esse tanta caliditas aut frigiditas, quanta est in elemento puro. Tum etiam in exemplo suo, quia dicit, quòd lapis ignitus est maioris actionis, quàm aqua ipsa feruens; & aqua feruens maioris, quàm flamma: sed in hoc uidetur sibi contradicere, quia in 24. particula 3. problem. dicit, quòd maioris actionis est flamma, quàm aqua feruens, quia flamma exurit lignum, & aqua feruens non: ergo sibi contradicit.

De primo, cum dicis, quòd eadem ratione, quia mixtum est à prædominio aquæ, est ut plurimum frigidi temperamenti; ita etiam mixtum à prædominio terræ; dico, quòd non est par ratio: ideo & Aristoteles sumit hoc ut manifestũ ex supra dictis, quia supra dixit, quòd, si mixtum sit à prædominio aquæ, eius mixti generatio est coagulatio à frigido ut plurimũ: si ergo mixta, quæ sunt de natura aquæ, ut plurimum generantur à frigido, ergo habent frigiditatem ab agente: ergo ut plurimum est, quòd illa mixta sunt frigidi temperamenti tum ex parte materiæ, quia eorum materia est aquea; tum ex parte agentis, quia coagulantur à frigido: si uero fuerint mixta à prædominio terræ, aut communia terræ & aquæ, ut plurimũ eorum generatio est coagulatio à calido: & ideo imprimitur ab agente ipsis caliditas; & sic sunt calida ab agente: sed quare dicit Aristoteles, ut plurimum? oh quia aliquando etiam

possunt

possunt ista coagulari à frigido, tamen ut plurimum coagulantur à calido: & ista est ratio diuersitatis.

De secundo, quia eadem ratione, qua dicit Aristo. sequitur opinio Gentilis; dico, quòd sumis falsum, quia non omnis generatio mixti est à calido, immo multa mixta generantur à frigido ipso, ut metalla, & electrum, & lapis tophus, & marmor, quemadmodum superius etiam à nobis dictum est: & sic Gentilis ipse sumit falsum, quòd scilicet omnis generatio mixti sit à calido, quia multa generantur à frigido: &, licet eorum generatio, quo ad sui principium, sit à calore, perficitur tamen à frigore: & ista talia mixta remanent frigida ab ipso agente: & sic Gentilis ipse sumit falsum.

De tertio, quia mixta à prædominio terræ, aut terræ & aquæ, possunt fieri frigidissima & calidissima; quod tamen est falsum, nullum enim mixtum potest habere qualitatem summã, ut elementum habet; dico, quòd uerum est, quòd nullum mixtum potest habere caliditatẽ summam, aut summam frigiditatem, quia sic non esset mixtum; &, si debet esse mixtum, debet habere crásim; quomodo ergo debet esse frigidissimum & calidissimum? oh recurratis ad dicta Aristotelis in primo de generatione Animalium capite secundo, ubi dicit, quòd aliquod dicitur calidissimum, quia maiorem habet calorem; &, ut sic, flãma est calidior aqua feruenti: aliquando dicit, quòd aliquod est calidius, non quia habeat maiorem caliditatẽ intensiue, sed quia habet maiorem caliditatem extensiue; & quo ad tactum, quia, scilicet fortius imprimat, & in minore tempore, calorem in tactu; & tamen sequitur actio non intentionem formæ caloris, sed multitudinem; id est, si sit caliditas in subiecto densiori, erit maioris actionis, licet sit minus intensa, quàm minus intensa in rariori subiecto: ergo uocat Aristot. mixtum calidissimum & frigidissimum à subiecto, quia aqua & ignis sunt corpora rariora: & ideo, si sit corpus densum ignitum, magis calefacit: & sic dicitur calidissimum. De alio, quia Aristotelis in tertio problem. 24. part. cõtradicit sibi in eo, quod hic dicit, dico, quòd per se maioris actionis est aqua feruens, quàm flamma, quia est densioris subiecti, & plus habet caloris: & non dico intensiorem calorem, sed plus caloris, quia plus habet materiæ; ergo plus formæ, ergo plus caloris: & sic aqua feruens per se est maioris caloris, quàm flãma; per accidens tamen flamma est maioris actionis, quàm aqua feruens, quia flamma propter eius tenuitatem partium potest penetrare partes ligni adiecti, & sic comburere; quod tamen non potest aqua propter sui crassitiem: & sic in casu nostro flamma est maioris actionis, quàm aqua feruens.

TEXTVS QVINQVAGESIMVS QVARTVS.

QVoniam autem de his determinatum est secundum unumquodque, dicamus, quid sit caro, aut os, aut aliorum similarium partium. Habemus enim ex quibus similarium natura constituta est, genera ipsorum, cuius generis unumquodque per generationem; Ex elementis enim ea, quæ similarium partium: ex his autem, ut materia, omnia opera naturæ. Sunt autem omnia, ut ex materia quidem, ex dictis: ut autem secundum substantiam, ratione. Semper autem magis manifestum est in posterioribus, & omnino, quæcunque ut instrumenta, & alicuius gratia. Magis enim manifestum est quòd mortuus homo æquiuoce. Sic igitur & manus mortui æquiuoce, quemadmodum & si fistulæ lapideæ dictæ fuerint. ut enim & hæc, instrumenta quædam uidentur esse; Minus autem in carne, & osse talia manifesta sunt. adhuc autem in igne, & aqua minus. ipsum enim cuius gratia, minime hic manifestum est, ubi plurimum est materia. Sicut enim &, si extrema accipiantur, materia quidem nihil aliud præter ipsam: substantia autem nihil aliud quàm ratio: intermedia autem proportionaliter, quo propè sit unumquodque: quoniam & horum quodcunque est alicuius gratia. Et non omnibus modis habens, aqua, aut ignis; sicut neque caro, neque uiscus. his autem adhuc magis facies, & manus. Omnia autem sunt terminata opere. omnia enim quæ possunt facere suum opus, uere sunt, ut oculus, si uidet: quòd autem non potest, æquiuoce, ut mortuus, aut lapideus. neque enim serra lignea, nisi ut imago. Sic igitur & caro: sed opus ipsius minus manifestum est quàm quod linguæ, similiter autem & ignis. sed adhuc fortè minus manifestum naturaliter, quàm carnis opus. Similiter autem & quæ in plantis sunt, & inanimata, ut æs, & argentum: omnia enim potentia quadam sunt aut faciendi, aut patiendi, sicut & caro, & neruus, sed rationes ipsorum non certæ. Quare, quando existunt, & quando non, non facile est perspicere, nisi ualde

deperditum

deperditum fuerit, & figura sola fuerint reliqua. ut inueteratorum mortuorum corpora, quæ subito cinis fiût in sepulchris. & fructus solum figura, secundum sensum autem non uidentur inueterati ualde, & quæ ex lacte concrescunt. Tales igitur partes calid.tate, & frigiditate, & harum motibus contingit fieri, concrescentes calido, & frigido. dico autem, quæcunque similares, ut carnem, os, pilos, neruos, & quæcunque talia. omnes enim differunt dictis differentijs, tensione, tractione, comminutione, duritie, mollitie, & alijs talibus. Hæ autem à calido, & frigido, & motibus fiunt mistis. Constituta autem ex his, dissimilares nulli utique uidebuntur, ut caput, aut manus, aut pes. sed, ut & quòd factum sit æs quidem, aut argentum causa frigiditas, & caliditas, & motus: serram autem, aut phialam, aut arcam non adhuc: sed hic quidem ars, ibi autem natura, uel alia aliqua causa. Quoniam igitur habemus cuius generis unumquodque eorum, quæ similarium partium, accipiendum secundum unumquodque quid est, ut quid sanguis, aut caro, aut semen, & aliorum unumquodque, sic enim scimus unumquodque propter quid, & quid est, si materiam, aut rationem habemus, maxime autem cum ambo, & generationis, & corruptionis, & unde sit principium motus. Manifestis autem his, similiter ea, quæ non similium partium speculandum, & tandem ex his constituta, ut hominem, plantam, & alia eiusce modi.

TOta hæc pars pulchra est, & non intellecta à latinis: & ideo recurratis ad Alexandrum, qui hanc partem exponit. Postquam ergo Aristoteles declarauit nobis causam materialem partium similarium, & mixtorum similarium: & aduertatis, quia sępe Aristoteles ipse appellat causam generationis, genus. i. materiam; appellat enim sæpe Aristoteles genus materiam: dicit ergo, quia hucusque declarauimus genus, idest causam materialem mixtorum similarium, quæ partes similares, sunt sicut organa respectu similarium, quia partibus dissimilaribus manifeste conuenit aliqua operatio, non autem ita manifeste conuenit partibus similaribus operatio conuenit; sed tamen non manifeste: quia ergo egimus de materia hucùsque partium similarium, quæ est materia generationis, quæ est terra, uel aqua; ideo demus regulas, quibus cognoscamus, quando mixtum est terræ, aut aquæ, aut commune utrique: generãtur enim istæ partes similares ex elementis: & dissimilares partes ex similaribus; ex dissimilaribus uero generatur totũ ipsum ideo reliquũ est modo his declaratis, declarare, quæ sit forma secundũ unumquodq; genus partis similaris, nõ tantũ de partibus animaliũ, sed ẽt plantarũ, & fossiliũ, & metallorũ: & ista est intentio. Prosequitur primo Arist. intentionẽ suã, & primo ponit documentũ, quo quærimus causam formalẽ partiũ similariũ: dicit Aristo. magis certa & nota est cã formalis in mixtis similaribus, quã in dissimilaribus, u.g. magis nota ẽ forma ossis & carnis, quàm pedis & manus, & quàm forma totius animalis & totius plantæ. Et probat dupliciter hoc Arist. primo, quia manifestius est nobis de partibus dissimilaribus, & de toto, diuisio. Et priuatio formæ, quàm in partibus similaribus; quæ forma est notior nobis, quia priuatio innotescit nobis ex habitu. Quod autẽ manifestior sit nobis priuatio in partibus dissimilaribus, quàm in similaribus, probat Aristo. quia magis manifestum est, quando manus uel aliqua pars animalis dissimilaris priuatur sua forma, & sua operatione quàm sit notum de parte similari, quia u.g. de carne mortua, non est nobis notum, an retineat operationem suã & suam formam; & an sit caro, uel nõ; sed non ita est de pede, & manũ quia notum est nobis, quòd pes uel manus habeat suam formam, & quando non, quia priuatur sua operatione, & ideo amplius non est pes, aut manus uniuoce, sed æquiuoce, quia non amplius funguntur suo opere: sed de carne & osse ita non est manifestum, immo est etiã difficultas: & aliqui tenent, quòd caro mortua sit uere caro. Secundo dicit Arist. quia in natura sunt duo extrema: est compositum ex materia & forma; & materia ipsa in se ignota est, quia non est actu ens, & est causa difficultatis: ex alia parte est aliud extremũ actu ens, omnino notum, scilicet forma ipsa; relinquuntur uero intermedia, quæ, quanto magis accedunt formæ, tãto magis sunt nota; quanto magis accedunt ad materiam primam, quam dissimilares, tanto minus nota sunt: totum uero compositum, quia magis accedit ad formam ipsam, & magis recedit à materia, ideo est notius: & post totum sunt illæ partes dissimilares, quia magis accedunt ad formam, & recedunt à materia magis, quàm partes similares. Sed uos dicetis quæ nam est ista causa formalis, siue forma in partibus similaribus, quia dicit Aristot. quòd est facultas quædam operandi? quæ nam facultas est? oh respondet, quòd hęc facultas

operandi in partibus similaribus nihil aliud est, nisi earum forma substantialis, & earum calor & frigus, & proprietates superius declaratę, quia per illas similares habent proprietaté agendi aut patiendi, & in illis consistit potentia uel impotentia, & hæc facultas earum. Et, quòd ita sit, probat Arist. quia per istam facultatem agendi uel patiendi istæ per se consistũt in materia; & à materia habent id, quod sunt: & sunt talia uerè per istam potentiam agendi & operandi: & per illas proprietates etiam differunt; & ideo sunt causæ formales partium similarium, & per istam potentiam definiuntur. Et hoc declarat Aristo. duplici exẽplo, primo in natura. secũdo in arte: & dicit, oculus uiuus, & oculus mortuus: oculus uiuus est uere oculus, & uniuoce oculus; sed oculus mortuus est æquiuoce oculus, & non uere: & quare? quia in oculo uiuo reseruatur facultas uidendi & potentia, in mortuo non: ergo oculus est uere oculus per istam potẽtiam operandi, cum est uiuus. Secundo est serra ferrea, & serra lignea: ferrea dicitur uere serra; lignea uero, æquiuoce & nõ uere dicitur serra, quia ferrea serra habet facultatem operandi, lignea uero non habet facultatem operandi: ergo facultas operandi in omni parte similari est earum forma, quia per istam sunt talia uniuoce. Et subdit Aristot. quòd ista facultas operandi est ignota in elementis, quia magis accedunt ad materiam ipsam; & tamen elementa habent facultates istas operandi, ut terra & aqua: ista tamen forma est notior in partibus similaribus, quàm in elementis: & etiam ignotior est in partibus similaribus inanimatis, quàm in similaribus animatis, quia, quæ sit facultas operandi in auro, nescimus. Adhuc est magis manifesta hæc facultas operandi in partibus dissimilaribus; exemplum dicit, sicut cum uidemus multa corpora mortua, ut in sepulchro, licet seruent suam figuram, non tamen appellamus ea cadauera homines. Ita etiam est, dicit, de fructibus marcescentibus; licet enim seruent suam figuram, nõ tamen dicimus, quòd sint uniuoce fructus: idem dicit de caseo, cum marcescit, qui licet seruet figuram suam propriam, non tamen dicimus ipsum uniuoce caseum. Sed dices ultra, quænam est ista facultas operandi? dicit Aristo. & magis intricat, quòd ista facultas operandi est ipsa causa formalis; & in partibus similaribus hæc causa formalis, est calor & frigus, & proprietates illæ dictæ: quæ sunt illæ proprietates dictæ? sunt illæ contrarietates supra dictæ, quæ dicunt nobis potentiam agendi & patiendi, aut impotentiam agendi & patiendi: & sic uidetis, quomodo Aristot. declarat nobis causam formalem partium similarium. Et, quòd ita sit, dicit Aristot. patet, quia differunt istæ partes similares per illas proprietates, & etiam consistunt istæ partes per calorem & frigus: ergo istæ sunt causæ formales illarum partium dissimilarium, quia partes dissimilares constant ex partibus similaribus: ergo eædem sunt partium similarium & dissimilarium causæ formales: dicit Aristotel. quòd hoc non sequitur, quia non ualet, partes dissimilares constant ex similaribus, & similarium causa formalis est calor & frigus, & harum proprietates: ergo etiam dissimilarium: quod patet exemplo, dicit Aristot. quia aurum & argentum habent causam formalem calorem & frigus; & aurum & argentum sunt principia rerum artificialium ipsius artificis, quia operatio aurificis constat ex auro & argento; & tamen non sequitur, quòd causa formalis operationum artis sit calor & frigus: & ideo, licet calor & frigus sint causæ formales auri & argenti; & operatio constat ex auro & argento; non tamen sequitur, quòd calor & frigus sint causa formalis operationis; & ita alia est causa formalis partium similarium, & alia dissimilarium: & quæ est causa formalis dissimilarium? dicit Aristot. quòd est natura, uel alia aliqua causa: & sic transit Aristot. superficietenus in hoc. Et tunc Aristot. ex hoc subdit & infert, postquam declarauimus, quæ sint partes dissimilares secundum formam suam, & secundum materiam suam, quia declarauimus materiam & formam earum; sciemus, quomodo definiendum unumquodque mixtorum similarium: quia unumquodque eorum debet definiri secundum formam & secundum materiam suam, quia ex causa formali & materiali horum sciemus naturam partium similarium, quia definitio sumitur à forma; & si totaliter definitio non sumatur à forma, sumitur ad minus à materia cum forma, quia naturalis debet definire per formam cum materia: & sic sciemus naturam partium similarium animalium, & plantarum omnium. Et nunc epilogat: reliquum modo est loqui de partibus dissimilaribus & de partibus dissimilaribus plantarum & animalium, ordine tamen quodam, quia primo,

ut

ut diximus, de partibus animalium,& postea de partibus plantarum propter rationem dictam in principio primi huius, quia, scilicet partes plantarum innotescunt ex partibus animalium,ut dicit Theophrastus primo de historia plãtarũ capite primo & quarto: & ideo, postquam scimus generationẽ partium similarium & causam generationis earum, agẽdum est de partibus dissimilaribus,ex quibus cõstant plantę & animalia:& ideo immediate post hunc librum sequitur liber de partibus animaliũ:& post librum de partibus sequitur de plãtis,quia plantarum partes nobis innotescunt ex partibus animalium : & ideo dixi, quòd secundum Græcos liber de animalibus præcedit librum de plantis. Lego uerba. Ratio appellatur causa substantialis : Fistulæ uero sunt illę,quæ ligneæ sunt. Substantia aliud nihil est, quàm ratio,& forma,quia hic accipimus formam simplicem,& materiam simplicem, nõ autem materiam sub forma,neq; formã in materia.Et notate,quia textus est corruptus;&,ubi dicit,quod lignum,debet legi,quod linguæ.Sed rationes.i.potentiæ & facultates earũ non sunt certę illis similaribus & elementis.Omisi quædam uerba in textu,dico autem,& à motibus istis,idest ab utroque. Nulli utique uidebuntur,scilicet differre his differentijs.Cuius generis,idest cuius materiæ : ly generationis & corruptionis non est in textu.

Super his lectis est prima dubitatio,quia Arist.quærens causam formalẽ partiũ similariũ dicit,quòd est alia à causa formali in partibus dissimilaribus:quia in partibus similaribus est calor & frigus,& passiones sequẽtes ex his,id est illæ 18.cõtrarietates,s. durities mollities, &c.& dixit secundo, quòd causa formalis in illis partibus similaribus erat facultas operãdi:& postea exprimens,quæ sit facultas ista operandi,dicit, quòd ista facultas operandi est calor & frigus:& postea dicit,quòd est alia causa formalis partiũ dissimilariũ.Est modo dubitatio prima,quia causæ substantiæ non sunt accidentia,quia substantia non constituitur in esse per accidentia : sed partes similares sunt substantiæ:ergo earum causa formalis nõ sunt illa accidentia,s.calor & frigus,neq; illæ passiones:qũo ergo Arist.dicit,quòd causa formalis harum partium sunt illa accidentia ? Tũ etiam secũdo,quia dicit,quòd facultas operãdi in his partibus similaribus est causa formalis; & dicit,quòd causa formalis in istis est calor & frigus,& illæ 18.contrarietates:sed contra,quia facultas operandi in istis partibus nõ est calor & frigus,& durities & mollities,sed est eorũ substantia,& forma substantialis,& anima ipsa,ut puta uegetatiua,per quã sunt.& sic est secunda dubitatio.Tum quia ista sunt accidentia:&,si accidentia,qũo constituunt substantiam ? Tum secundo,quia ista accidentia nõ sunt facultas operandi harum partium,quia facultas operandi carnis est forma eius.Secundo,quia falsum est aliud,quod dicit:quia dicit,quòd differunt partes similares à dissimilaribus forma ipsa,quia alia est forma partium similariũ;& alia est forma partium dissimilariũ; quod falsum est,quia mixtum inanimatum est per se unum:& esse per se unum habet ab una per se forma:ergo in toto animato est una per se forma,quia animatum est unum per unam formam:ergo eadẽ est forma carnis,pedis,& manus : non ergo est alia forma partium similarium,& alia dissimilarium; quia,sicut anima est forma animati,ita carnis & nerui,& ita manus & pedis:quomodo ergo Aristo.dicit,quòd alia est forma partium similariũ,& alia partium dissimilarium ? Tum quia,ut dicunt medici & etiã Arist.partes dissimilares dicunẽ partes instrumentariæ:si instrumentales,ergo operatio magis conuenit istis partibus, quàm similaribus:ergo facultas operandi est magis forma harum partium dissimilarium,quàm similarium,quia partes dissimilares sunt magis operatiuæ,quia sunt instrumentariæ : qũo ergo Arist.dicit oppositũ ? Secunda dubitatio principalis est,quia dicit,quòd mortuum & uiuũ æquiuoce dicuntur:est modo dubitatio,quia hæc propositio,Socrates est animal rationale, est propositio per se:si per se,ergo necessaria,quia per se præsupponit necessitatẽ:si ergo ista per se est, Socrates est animal rationale,ergo non dicunẽ æquiuoce Socr.uiuus,& mortuus Socr.& confirmatur,quia per se ita abstrahit ab existentia:ergo,siue sit,siue nõ sit Socr.semper propositio ista est uera,Socr.est homo,quia est per se.Tertio principaliter dubitaẽ, quiã Arist.ordinat hunc librum & continuat ad librum Plantarum,& animalium,in quibus partes similares & dissimilares cõsiderantur:dicit Alexander,de partibus similaribus,in primo libro de part.anim.in secundo uero de dissimilaribus:ideo ille liber sequitur istum librũ:sed contra est modo dubitatio,quia,antequã fiat sermo de partibus similaribus animaliũ & plã-

tarum,debet fieri sermo de partibus similaribus inanimatorum mixtorũ,ut metallorum, lapidum,& huiusmodi,quia ista sunt priora in natura,quia inanimata sunt priora natura, quã animata,quia præcedunt,sicut uiuum præcedit non uiuũ,quia simplicius:ergo liber de metallis debet pręcedere librum de partibus animalium,& librum de plantis.Tum etiam,quia disiuncta & diuisa esset doctrina de animalibus; quia,si post hunc librum debemus legere librum de partibus animalium,quo loco ergo legemus librum de historia animalium, si secũdum Alexandrum post hunc librum sequitur liber de partibus? De primo,cum dicis,quòd Arist.dixit,quòd forma partium similarium est facultas operandi,quia non est calor & frigus; dico,quòd reuera Arist.non exprimit nobis uerã cãm formalem harũ partiũ,quia formalis causa earum debet esse substantia,non accidens;sed exprimit Arist.propria accidentia & proprietates accidentales formarũ,quibus seiungũtur;& quasi per ista circũscribit nobis ueras causas formales substantiales,quia reuera istæ non sunt ueræ causæ formales harũ partium; sed exprimit accidentales formas,quibus circũscribit ueras formas; quæ uera forma debet esse substantia reuera,quia causa formalis substantiæ est substantia , ut secũdo de anima dixit Arist.sed exprimit tantum accidentales formas,quibus seiungunt. & non uerã causam formalẽ. De secundo,cum dicis,quòd Arist.dicit,quòd hæc facultas operãdi est forma substantialis,& hæc est calor & frigus,& istæ passiones;sed contra,quia facultas operandi in istis partibus est anima:sed duplex est facultas operãdi in istis partibus, una est anima ipsa,& ista est prima facultas operandi; & istam non exprimit Arist.hic:alia est facultas operandi,& ista est manifesta ei,& ista est calor & frigus;& de ista loquitur Aristo.hic,non autẽ de illa principali.De alio,cum dicis,quòd non est alia forma partium similariũ, & alia dissimilarium,quia aliter dicitur unum ab una forma; dico,quòd reuera,quo ad formã eius substantialem,non distinguuntur partes similares & dissimilares:sed Arist.non loquitur de ista forma substantiali & principali,sed loquitur de illa forma secundaria & accidẽtali, quia differunt partes similares à dissimilaribus:& quæ est illa forma in dissimilaribus ? dico, quòd est forma situs,quia aliam figuram habet pes,& aliam manus,& alium situm:& sic, cum dicis,oh cur Arist.seiungit formã partiũ similariũ à dissimilaribus,& quæ est illa forma in dissimilaribus?dico,quòd est forma situs,quia aliam figuram habet pes,ut dictum est. Ad illud, cur seiungit Arist.formã similariũ à dissimilaribus ? dico,quòd loquitur de forma naturali nobis manifesta,ut de situ,figura,& loco,quia una pars similaris est in uno loco,& alia in alio; & alia figura,quia alia est figura manus,alia carnis:& ideo loquitur de forma accidentali manifesta,qua distinguuntur manifestę illæ partes:& sic non loquitur de forma principali,sed de secundaria nobis manifesta,ut de situ,figura,positione.De alio,quia partes dissimilares dicuntur partes instrumentariæ;&, si sunt instrumentariæ & operatiuæ, ergo facultas operandi magis conuenit ipsis, quàm similaribus; ergò magis forma harum partium debet esse facultas operandi,quàm forma similarium,quia non dicuntur partes organicæ & instrumentales; Dico, quòd reuera partes dissimilares appellantur organicæ & instrumentariæ partes,& uerius istis conuenit facultas operandi,quàm partibus simplicibus similaribus:& cum dicis,cur Arist.dicit oppositum? dico,quòd Arist.non loquitur de facultate operandi istarum,quæ est facultas per se;sed loquitur de facultate operandi,quæ est caliditas uel frigiditas,quæ est accidentalis,ut de crassitie,mollitie & duritie,non autem loquitur de facultate operandi,quæ conuenit partibus dissimilaribus,quę facultas est ab anima,ut audire,uidere,gustare;& sic concedo,quòd dicuntur partes instrumentariæ;& uerius ipsis conuenit facultas operandi,quàm partibus similaribus; sed de ista facultate operandi non loquitur Arist. sed loquitur de istis 18.contrarietatibus supra dictis,quæ dicuntur facultates operãdi accidentales; & istæ distinguunt inter similares & dissimilares; quæ prius cõueniunt partibus similaribus,quàm dissimilaribus,ut quæ à calore uel à frigore,quia hæc facultas est calor uel frigus.Sed dices,tu dixisti,quòd Arist.loquitur de forma partium particularium,nõ quacunq;,sed de illa forma accidentali nobis manifesta,ueriorem autem formam & principalem tacuit,& posuit secundariam manifestam:sed dices tu,ego uellem scire de forma substantiali uera & manifesta & propria partium similarium,nunquid per illam differãt partes dissimilares à similaribus,ut ab osse neruo & alijs,ita,quòd partes similares habeant aliam

formam

formam propriam, quæ non sit partium dissimilarium: De hoc, domini iam dixi in libro de generatione & corruptione; & nunc etiam dico & repeto, quòd de hoc est duplex opinio; una est Io. Sco. 15. distinct. 4. & in 4. 11. in. q. 3. 4. ubi dicit, quòd istę partes similares habēt propriam formam, per quam ab inuicem distinguūtur; ut caro à neruo distinguitur per propriam formam, & ab osse, & ita de alijs similaribus partibus: & appellat ipse formam corporeitatis, seu formam mixtionis, & formam organizationis; & utitur omnibus istis terminis: & sic istæ partes non tantum differunt accidentibus, sed etiam propria forma corporeitatis: & dicit aliquando formam corporeitatis, non quia planta ipsa sit de prædicamento corporis, quia corpus, quòd ponitur genus in prædicamento substantiæ, dicitur totum: modo, si esset pars, non prædicaretur de toto, quia est corpus, quod dicit totum; & est corpus, quod dicit partem; quia per istam formam pars similaris est altera pars uiuentis, puta plantæ, & non tota planta, quia corpus, quod est totum, est genus generalissimum in prædicamēto substantiæ; quia corpus, quod est totum, est prædicamentum de homine, & de planta; & non corpus; quod est pars, quia pars non prædicatur de toto, quia homo nō est manus, nec anima, nec corpus, quia corpus est pars: & ideo illa non dicitur forma corporeitatis, quia per ipsam aliquod sit corpus de prædicamento substantiæ. Sed dicitur forma corporeitatis, quatenus illius corpus est pars & non totum, quia ista est ratio corporis, quatenus corpus est pars, scilicet quatenus seiungitur ab alijs partibus & ab anima ipsum corpus: & sic appellat hoc ipsum formam corporeitatis: aliquando autem appellat formam organizationis, quia per hanc organizatur corpus: aliquando autem appellatur forma mixtionis. Et hæc forma corporeitatis apud Scotum non est una forma, sed est una per aggregationem ex pluribus formis, & dicitur forma aggregata per accidens ex pluribus formis; ut forma hominis, quæ est in homine, est aggregata ex forma ossis, carnis, & nerui. Neque ista forma est una specie, ut aliqui uolunt: & adducit ipse rationes. primo, quia illæ partes similares differunt opere, quia cor est calidi temperamenti, & principium operationis uitalis, & principiū intelligendi; & cerebrum est frigidi temperamenti, & principium operationis sensitiuæ & naturalis, quæ dicitur esse principium sentiendi: ergo istæ operationes differunt specie, ergo & earum organa, & formæ, quia non est alia uia inuestigandi distinctionem formarū, nisi ex operationibus, quia ipsæ declarant formam operandi: & hinc sumitur, quòd homo distinguitur specie à bruto, ut patet 7. Met. quia operatio hominis est cognitione, & equi non: ergo alia est forma hominis, & alia equi: ergo ita in cerebro & corde: ergo alia est forma substantialis partium, & alia totius; & alia cerebri, & alia cordis.

Secundo probat; quia, si auferatur pars carnis ab animali, tunc ista caro ablata remanet adhuc caro, & tamen nō est caro per animam hominis: ergo habet aliam formam propriā, per quam est caro: quia propter quid remanet caro? non enim per aliquam formam de nouo genitam & acquisitam in ea, quia non præcessit nisi motus localis, & nulla alia alteratio; quia ex sola diuisione non fit alteratio, sed solus fit motus localis, qui non generat formam de nouo: ergo ista pars, sicut prius erat caro, ita nunc & per eandem formam; quia, si non esset caro, ergo præcessisset aliqua alteratio, & facta fuisset non caro; quod falsum est, quia remanet cum eisdem accidentibus. Tum quia eiusdem hominis uiui & mortui eadem sunt accidentia numero: ergo idem est numero subiectum, quia, si subiectum esset aliud numero, tunc accidentia migrarent de subiecto in subiectum; quod est impossibile: ergo habet eandem formam homo mortuus, & uiuus, quæ componitur per suam formam, & non per animam hominis, quæ iam remota est ab eo: ergo per aliam formam remanet illud compositum, quæ est eadem in uiuo & mortuo; ergo per formam corporeitatis. Quarto arguit, quia, ex quacunque causa moriatur animal, semper idem specie relinquitur cadauer: ergo ista forma corporis præexistebat, quia non potest fieri de nouo; quia, si esset noua, proueniret diuersa forma, quia agentia sunt diuersa in specie, quia agentia diuersa diuersum producunt effectum in specie; cuius oppositum patet, quia, à quocunque agēte interficiatur, semper remanet idem cadauer: ergo & eadem forma in illis: ergo sic etiā eadem est forma corporeitatis, per quam illa membra consistunt. Quinto arguit, quia ponamus, quòd canis cadat ex turri alta, & in medio itineris & motus ex alto, suffocetur & moriatur: ergo non

est idem numero subiectum, quia uiuus & mortuus, & motus est unus numero; quod ostendo, quia isti motus non sunt intercisi tempore, & nullo, dissimili numero, intercipiuntur tẽpore, ut quarto Physicorum dicit Aristo. sed inter istos motus, non intercipitur tempus: ergo sunt unus numero motus: & unus numero motus est unius numero subiecti actu entis: ergo est unum numero tale actu ens: & non est subiectum unum numero actu ens per materiam, quia non actuat; ergo per formam unam: ergo eadem forma, quæ fiunt in uiuo, est in mortuo, & non forma substantialis, idest anima; ergo per istam formam corporeitatis: et addit etiam Scotus argumentum Theologorum, quia omnes Theologi concedunt, quòd idem est corpus Christi uiui, & mortui; ergo per unam & eãdem formam, quia septimo Metaph. id est idem per se, habens, quod est idem per se actu uno numero: ergo per unam formam: & hoc totum non est anima Christi, quia iam recessit, & est in actu: ergo per aliã formam est unus per se idem actu; quia, si non esset idem actu Christus, non bene adoraretur: ergo per istam formam corporeitatis: & sic tenet Scotus, quòd partes similares differunt per diuersas formas, & omnes habent unam formã corporeitatis. Ex alia parte est D. Thomas in 76. q. primæ partis, artic. quarto, & in 50. q. secundi, ubi inuehitur contra hanc opinionem, ubi tenet, quòd in animali, & in uiuente non est nisi una forma tantum; ut in planta non est nisi anima uegetatiua; & in animali nisi anima sensitiua: & huic opinioni consentit Aristo. hic, ubi dicit, quòd caro est per se caro; caro uero mortua, est æquiuoce caro: & quare? quia amisit operationem: ergo non habet eandem formam substantialem, quam habebat prius, quia per eandem formam non est æquiuoce caro. Et primo, Arguit D. Thomas ex quinto Physic. quia continua corpora non possunt esse nisi unius speciei & eiusdem, quia corpora diuersa specie non possunt inuicem continuari; bene tamen contiguantur, sed nõ continuantur: sed partes animalis sunt uere continuæ, quia animal est unum continuum, & eiusdem speciei: ergo partes animalis non habent formas proprias, quibus distinguantur. Secundo arguitur ex Aristorele hic & septimo Metaph. & secũdo de anima, ubi dicit, quòd caro uiua & mortua æquiuoce dicitur caro: modo, si esset una & eadem forma in carne uiua & mortua, & per illam formam est caro; ergo caro uiua & mortua esset uniuoce caro, & non æquiuoce, quia per eandem formam est caro uiua & mortua: & semper ita arguit Arist. Tertio arguit D. Thomas ex parte animæ: & hoc argumentum cogit; quia, si anima adueniret partibus similaribus habentibus proprias formas substantiales, quæ dant ipsis esse formale completum & specificum; ergo forma substantialis, quæ ipsis aduenit, esset accidens, quia adueniret enti in actu, quia materia accidentium est subiectiue in actu, sed forma substantialis tantum aduenit enti in potentia, & non in actu: quòd autem illæ priores formæ dent esse in actu illis partibus secundum Sco. patet, quia illæ partes per eũ per illas formas habent esse in actu: &, quod aduenit enti in actu, est accidens, ergo. Tum etiam arguitur ex propositione uulgata 9. Metaph. ex duobus entibus in actu, non per se unum, ut dicit etiã in secundo de anima, quia ex cera & lapide actu, non fit unum per se: si ergo anima est una per se actu, & corpus organicum est unum per se actu; ut sunt illæ partes & ista forma; quo modo ergo ex ista forma, puta ex anima & corpore in actu, fit per se unus? quia nunquam fit per se unum in actu, nisi alterum sit in potentia, & alterum in actu: hæc D. Thomas cõtra istam formam corporeitatis. Alij aliam addunt rationem contra istã opinionem: quia semper forma perfectior posterior eiusdem generis supplex uicem formæ imperfectioris: & ideo in planta non est forma elemẽtorum, sed est anima uegetatiua, quæ supplet uicẽ illius: & sic in bruto est sola sensitiua, quæ perfectior supplet uicem operationum uegetatiuæ: in homine uero tantum sunt duæ animæ secundum plurimum, scilicet sensitiua & rationalis; & hoc ideo, quia rationalis non potest supplere uicem operationum licet sit perfectior, quia ipsa non utitur organo corporali sicut sensitiua; licet aliter sit dicendũ secundũ Theologũ: & ideo ultra intellectiuam in homine, oportet, quòd sit sensitiua, quia est regula generalis in formis corruptibilibus, quòd perfectior supplet uicem imperfectioris: sed forma propria animalis, quæ est anima sensitiua, est perfectior anima uegetatiua. Et ideo, domini, magis mihi placet opinio D. Thomæ; & melior est de facto: non tamen dico, quòd sint debiliores pro ista parte, sed ista est magis persuasibilis, & peripatetica magis. Et ideo tenendo uiam D. Thomę,

D. Thomæ, reſpondeo ad argumenta Scoti,& primo ad primum,cum dicis,quia partes ſimilares differunt in operationibus & temperamento earum,ſpecie; ergo etiam differũt in formis ſubſtantialibus; dico, quòd uerum eſt,quòd differunt opere & temperamento : &, cum dicis, differunt ergo etiam forma ſubſtantiali ; nego argumentum : oh dicis,nulla alia uia eſt philoſopho probandi differentiam ſubſtantialem inter formas, niſi iſta: dico, quòd uerum eſt de toto compoſito,quòd utimur iſta uia; & non alia eſt,niſi iſta,ad probandum de tota ſpecie: non autem ualet de partibus totius, quia in partibus non utimur hac uia: & ſic aliquo pacto eſt conueniens hæc uia,& aliquo pacto non,quia ualet de tota ſpecie & compoſito,& non de partibus : & ideo argumentum non ualet,niſi de ſubiectis loco ſeiunctis, & non de partibus : & ideo eſt, quia anima indiget in ſui operatione diuerſis partibus, habentibus diuerſa opera; & ideo oportet, quòd habeat diuerſa corpora,quia in ſui operatione anima debet habere plura opera : & ideo nõ utimur hac uia in partibus totius ad cognoſcendum formam ſubſtantialem. De ſecundo,quia, ſi auferatur pars carnis ab animali,illa caro eſt caro ut prius,& non per animam; ergo per aliquam aliam formam,quã prius habebat; dico, quòd falſum eſt,quia eſt æquiuoce caro & non uere: tu probas,quia non eſt noua generatio formæ in ea,quia nulla preceſſit alteratio,ſed tantum diuiſio,quæ eſt motus localis,& nulla alia interuenit generatio neque alteratio; ergo neque forma : dico, quòd falſum eſt, quòd nulla interueniat alteratio,quia interuenit alteratio,& generatio,& noua forma,quia ex illa diuiſione fit alteratio & fluxus partis; & ſic præparatur caro ad nouam formam,quæ de nouo generatur : oh eſt ſola diuiſio, quæ non eſt cauſa actiua : dico, quòd ex illa diuiſione ſequitur priuatio caloris innati; & ex illa priuatione caloris deperditi & aliorum qualitatum tollitur temperamentum,tollitur forma eius ſubſtantialis; & ideo alia de nouo generatur:& , ſi etiam os ex uiuo extrahatur, non dicitur amplius os uere,ſed ęquiuoce ; & tunc habet eſſe per formam cadaueris.

De tertio,quia eadem ſunt accidentia in uiuo,& mortuo; ergo idem ſubiectũ actu ens, & non per animam ; ergo per aliam formam; dico negando, quòd ſit idem ſubiectum : oh ergo accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum : dico,quòd non migrat : & alias dixi uobis,quòd hic eſt quæſtio, an accidentia ſubſiſtant in materia prima, an in compoſito : & dixi uobis ſecundum Ariſto.& Auerroem,quòd ſubſiſtunt in materia prima,& non in toto cõpoſito,quia materia eſt ſubiectum accidentium, & non totum uiuens : &, quia materia remanet eadem numero in uiuo & mortuo,ideo etiam remanent eadem accidentia numero: ſic ergo,ex quo remanent accidentia eadem numero in uiuo & mortuo,ideo iſta accidẽtia fundantur in materia prima,non autem in toto compoſito ex materia & forma:& ſic nego, quòd ſit idem ſubiectum actu ens,ſed bene eſt eadẽ portio materiæ,ſicut prius erat ; in qua materia fundantur iſta accidentia : & quare remaneant iſta eadem accidentia adueniente noua forma; dico,quòd ideo remanent,quia remanet eadem portio materiæ , & illa noua forma non repugnat iſtis accidentibus; ut etiam caliditas aeris remanet, cum aer tranſit in ignem,quia forma ignis non repugnat caliditati,immo iuuatur ab illa,quia in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus ; licet Scotus, & D.Thomas in hoc aliter ſentiant ex mente Ariſtotelis,& male, quia remanet idem ſubiectum & eadem accidentia,quia forma,quę ſequitur,non contrariatur illis; ut corrupto aere remanet caliditas ſub igne, quia ei non repugnat. De quarto,de cane deſcendente ex turri alta; & eſt argumentum Gregorij Ariminenſis in 15.diff. ſecundi,in quo uidetur tenere cum Scoto;ubi dicit,quòd,ſi canis ſuffocetur in medio illius caſus,ille eſt idem numero motus:& unius motus numero eſt idem ſubiectum numero : ergo idem numero canis actu,& non per accidens & formam priorem, quia per aliam formam priorem; ergo per illam cadaueris; ergo : Dico,quòd Ariſto.quinto Phyſicorum non dicit,quòd inter duos motus diuerſos mediat quies temporalis;ſed tãtum dicit Ariſt. quòd inter omnes motus contrarios cadit quies intermedia & reflexus.Poteſt etiam ſecundo dici, quòd eſt idem motus numero : oh mobile nõ eſt idem numero per ſe : dico,quòd eſt idem numero per ſe mobile,quia eſt eadem proportio materiæ primæ,in qua fundantur accidentia, prima enim materia eſt earum ſubiectum ; & non fundantur in forma ſubſtantiali, quia forma non poteſt eſſe ſubiectum alicuius alterius formæ,quia materia

teria ſubſtatet,& non forma: & ſic dico, quòd per ſe eſt idem numero mobile, quia eſt eadem materia prima, quæ fuit à principio; & ſic unum mobile: bene uerum eſt, quòd nō eſt idem numero canis,ſed eſt eadem portio materiæ: & ipſa,ut ſic,eſt ſubiectum illius motus: & ſic non per formam cadaueris eſt idem mobile, ſed per eandem materiam primam.

De alio quinto Theologico, & eſt argumentum ſuum de corpore Chriſti; dico ut dicūt Themiſtæ,& bene: cum dicis,quòd eſt idem corpus Chriſti numero uiui & mortui, dico, quòd non eſt idem numero ſimpliciter, quia eſt alia & alia forma;ſed eſt idem numero,quia eſt eadem portio materiæ & idem ſuppoſitum diuinum, non tamen idem numero ſimpliciter, quia non eadem forma,neque eadem anima:&, cum dicis, ergo uerbum diuinum aſſumeret aliam formam de nouo; dico, quòd non ſequitur, quòd aſſumat nouam formam, ſed ſequitur,quòd in materia,quam prius aſſumpſit,aduenit forma noua,non quòd ſit aſſumpta alia forma de nouo.

Remanſerunt duæ dubitationes ſoluendæ in calce libri Meteororum; & prima fuit,quia Ariſto. dicebat, quòd homo uiuens & mortuus æquiuoce dicūtur; & pes uiuus & mortuus æquiuoce dicuntur. Eſt modo dubitatio, quam tetigi propter latinos,qui eam tāgunt;quia primo Poſteriorum dicit Ariſto. quòd primo præſupponit per ſe, & per ſe præſupponit de omni: hoc ſuppoſito ſtante, arguo ſic; iſta propoſitio, Socrates eſt homo; uel hæc, Socrates eſt animal rationale, habet prædicationem primi modi, quia iſta prædicatio eſt primi modi, Socra. eſt animal rationale; ergo per ſe, quia de primo præſupponit per ſe; ergo de omni, quia per ſe præſupponit de omni, quia eſt neceſſaria; ergo ſempiternæ ueritatis:ergo ſiue Socra. ſit uiuus,ſiue mortuus,ſemper iſta prædicatio eſt uera,quia eſt æternæ ueritatis: ergo non dicitur æquiuoce homo de uiuo & mortuo, quia eadem ratione Socra.eſt homo, ſiue ſit uiuus,ſiue ſit mortuus, quia ſemper eſt animal rationale: & confirmatur,quia prædicatio per ſe primi modi abſtrahit ab exiſtentia: ergo ſemper iſta eſt uera, Socra. eſt animal rationale, ſiue Socra. ſit uiuus,ſiue ſit mortuus: Dico,domini,de primo, quòd iſta prædicatio, Socrat. eſt animal rationale,eſt prædicatio per ſe primi modi: &,cum dicis, ergo neceſſaria, uerum eſt: ergo æternæ ueritatis, nego argumentum; & hoc bene declarat Ariſtot.in ſecundo Perihermenias,ubi dicit, quòd duplex eſt propoſitio neceſſaria, quædam eſt neceſſaria ſimpliciter,quædam uerò eſt neceſſaria ex conditione: propoſitio neceſſaria ſimpliciter eſt, cuius extrema ſunt ſemper neceſſaria,quia ratio ſubiecti & prædicati ſemper neceſſaria ſunt,& ſimpliciter,quia ſemper ſunt: alia eſt propoſitio neceſſaria ex ſuppoſitione, ſcilicet ſuppoſita conſtantia ſubiecti: & ita iſtæ propoſitiones, Socrat. eſt homo, Socrates,eſt animal rationale,ſunt neceſſariæ, ſcilicet ſuppoſito, quòd Socrates ſit: & ſic non ſequitur, eſt neceſſaria ex ſuppoſitione, quia ſempiternæ ueritatis. Ad confirmationem, cum dicis, quòd prædicatio per ſe abſcindit ab exiſtentia, ſicut ſcientia præſcindit ab eſſe exiſtentiæ; domini,hic ſunt neceſſariæ & multæ opiniones & uariæ de eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ;& multi tenent, quòd ſcientia abſtrahat ab exiſtentia, ita,quòd iſtud, Socrates eſt homo,ſit uera, ſiue Socra.ſit, ſiue non ſit: & huius opinionis fuit D. Thomas, qui tenet, ſiue Socrat.ſit, ſiue non ſit, quòd ſemper ſit uera; & iſta, homo eſt animal, ſiue homo ſit, ſiue non ſit. Sed,domini,hæc opinio falſa eſt, quia hæc propoſitio eſt neceſſaria & æternæ ueritatis, homo eſt animal,quia ſecundum philoſophos ſemper erit & fuit homo: & ideo nego,quòd ſcientia per ſe abſtrahat ab exiſtentia, quia ſecundum peripateticos non differunt eſſentia & exiſtētia, niſi grammaticaliter ex parte nominis; non autem in re differunt,quia,quod caret eſſentia, caret etiam eſſe & exiſtentia, & econtra; &, quod habet unum eſſe, habet etiam aliud eſſentia: ergo & exiſtentia, & eſſe, idem ſunt in re,& ſolum ex parte nominis grammaticaliter differunt, quia idem eſt dicere, homo eſt,& homo eſt ens, quia uerbum & participiū idem ſignificant in re: &, ut benè declarat Auer. nomen & uerbum idem ſignificant: & tamen differunt in nomine,quia nomen ſignificat idem, quod uerbum,niſi quòd nomē ſignificat illud ab actu & permanentia; uerbum uero in fluxu; ut albeſcere idem ſignificat, quod albedo & album,ſed ſignificat illud in fluxu quodam: & ſic dico,quòd illud,quod habet eſſe eſſentiæ,habet etiam eſſe exiſtentiæ; licet Tho. & Egidius laborent in hoc primo Poſteriorum,ubi dicit Ariſto. quòd de ſubiecto præſupponitur, quid eſt; quia,niſi res exiſtat, de

ea

ea non est scientia, nisi suppositione, ita, quòd ista propositio secundum Aristotelem nõ est uera, tonitruum est, nisi sit: & sic Aristo. concedit illam non simpliciter, sed suppositione, scilicet supposita constantia subiecti: alio modo de ijs, quæ raro eueniunt, non est scientia: et, quid sit esse essentiæ, an sit illud esse cognitum in intellectu diuino, ut tenet Scotus, an sit aliud, quod tenet D. Thomas, nunc relinquo illis. Quod dicis ergo, quòd scientia abstrahit ab existentia, dico, quòd falsum est, prout dicit etiam Auer. primo Posteriorum loco citato, quia ista non est uera, Socra. est homo, nisi supposito, quod Socrat. sit; & etiam tonitruum est extinctio ignis: & ideo dico, quòd idem est dicere, homo est, & homo estens; & non differunt, nisi grammaticaliter: & non dico, quòd esse essentiæ non præscindat ab esse existentiæ: & ideo non differunt, nisi nomine, ut currens, & currit (ut etiam declarauit Aristo. quarto Physicorum) nisi quia uerbum significat illum fluxum: & sic idem significat uerbum & participium, & non differunt nisi solo nomine.

Erat tertia difficultas, quia dicebat Aristo. & Alexander, quòd post istum librum debemus legere librum de partibus animalium: Est modo dubitatio, quia, si post hunc librum sequitur liber de partibus, ubi nam ponemus librum de metallis? quia hic agitur de metallis in uniuersali, ubi ponemus librum de metallis in specie? & sic erit discerptus tractatus de historia animalium, quia nõ continuabitur liber de historia cum libro de partibus, quia inter librum de historia animalium & librum de partibus mediat iste liber, & liber de metallis, in quo etiam agitur de corporibus similaribus: Domini in principio huius libri anno elapso feci istam dubitationem, ubi ponatur liber de metallis; & in principio quarti huius: & ideo pro nunc dico, quòd liber de metallis sequatur ad hunc librum, non contradicere Aristoteli: oh Aristo. dicit, quòd sequitur liber de partibus post hunc librum: dico, quòd Aristo. non dicit, quòd immediate post hunc librum sequatur liber de partibus, sed intelligitur mediate, quia mediate debet sequi, quia immediate post hunc librum debet sequi liber de metallis, & postea liber de partibus animalium similaribus ac dissimilaribus, quia metalla ordine naturæ sunt priora, quàm partes animalium similares & dissimilares; contra etiã ordine doctrinæ sunt priora; & ideo post hunc librum immediate sequitur liber de metallis in particulari; & post de partibus animalium; & post de plantarum partibus, quia metalla ordine naturæ sunt priora & ordine doctrinæ. Quod dicis etiam, quòd tunc diuulsus esset sermo de animalibus, quia liber de partibus nõ sequitur ad librum de historia animalium, quia intercipitur liber de metallis; dico, quòd non erit interruptus; neque illi libri habent ordinem ad inuicem, prout imprimuntur; neque hodie habetur ille ordo; quia liber de generatione animalium non sequitur ad librum de partibus; neque liber de partibus sequitur librum de historia animalium, licet illi libri ita sint impressi, quia non habent ordinem continuum ad inuicem, ut alias dixi uobis: & sic dico, quod, licet interponatur liber de metallis, sermo de animalibus non erit interruptus & diuisus, quia illi libri de animalibus non habẽt ordinem ad inuicem; immo eorum ordo est, ut sint intercepti: & sic non sequitur tuum figmentum. Et ista sufficiant de isto lib. 4. Meteororum.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X.

Omnes ſunt terniones. tabula autem per ſe patet.

VENETIIS,

Ex Officina Franciſci Senenſis.

M. D. LXIII.